

The Institute of Mediaeval Studies
LIBRARY
Toronto, Ontario

RIGVEDA-SANHITA,

LIBER PRIMUS.

RIGVEDA-SANHITA,

LIBER PRIMUS,

SANSKRITÈ ET LATINÈ;

EDIDIT

FRIDERICUS ROSEN.

LONDON:
PRINTED FOR THE ORIENTAL TRANSLATION FUND OF GREAT BRITAIN AND IRELAND;
SOLD BY
Wm. H. ALLEN & CO., LEADENHALL STREET,
AND
B. DUPRAT, PARIS.

MDCCCXXXVIII.

LONDON:
Printed by J. L. Cox and Sons, 75, Great Queen Street.
Lincoln's-Inn Fields.

PREFACE.

The present work, which forms a considerable part of the Rĭg Véda, appears in an imperfect state. It was the intention of the author to publish the text with a translation, explanatory notes, and an *index verborum*, and to have prefixed to the whole a comprehensive view of the character and manners of the Hindoos in that early period to which the origin of the Védas is to be referred. But a sudden death, in the prime of life, and in the full vigour of his intellectual powers, just after he had completed his thirty-second year, overthrew at once this great project, and interrupted an undertaking for which no one was so well qualified and prepared as himself.

The text and translation only are complete. Of the notes not more than a fourth part is in a finished state; we are, however, able to give to the friends of Indian literature the satisfactory information, that the remaining part of the notes, and the *index verborum*, will yet be supplied from his posthumous papers, under the care and direction of his father.

The text of this first edition of the collection of the Hymns of the Rĭg Véda is given from two MSS., one in the library of the Honourable East-India Company, No. 2,133; the other, from which the text printed in Roman characters is transcribed, belongs to the private collection of Lady Chambers, and is marked in her Catalogue D: it is in octavo. In this manuscript the words are written separately without regard to the euphonic changes.

Other MSS. of which the author made use in his notes are—

1. Commentary of Sáyan'ácharya upon the Sanhitá of the Rĭg Véda; No. 2,612, in oblong folio.

2. Sámavédíya Árchicá; No. 2,109. in oblong folio.

3. Vájasanéyí Sanhitá, a collection of the Hymns of the White Yajur-Véda, with the commentary of Mahíd'hara; No. 2,344, in oblong folio.

4. Aitaréya Bráhman'a, forming a part of the Rĭg Véda; No. 697, in oblong folio.

5. Niructa; No. 1,749, in octavo.

6. Nig'han't'i; No. 2,106, in oblong folio.

All these MSS. are in the Devanagari character, and belong to the library of the Honourable East-India Company.

The author cites also, occasionally, the translation of the Rev. J. Stevenson, who published about five years ago, at Bombay, a lithographed text and commentary of a part of the Rĭg Véda Sanhitá, with an English translation which reached London last year.

In every department of Oriental literature, but especially in that of India, we have sustained an almost irreparable loss in the death of this young, but great scholar. It is, however, some consolation, that he has been enabled to effect so much. The present work is indeed but a small part of the design which he had formed and would have been able to accomplish had his life been prolonged. No one since Colebrooke has penetrated so far into the earliest ages of Indian literature, and thrown so much light upon the mystery in which they are involved.

Having soon discovered that the character and genius of the Indian literature and language could only be completely understood by tracing them back to the earliest periods to which the Védas belong, he formed the project of endeavouring to remove the obscurity by which they are surrounded. As an intimation of this, he published in 1830 his ***Rĭg Védæ Specimen***, and although since that time he was occupied with several other literary works, his principal attention was directed to this main object.

Having completed, at the University of Berlin, those studies which he had commenced at Leipsic, at the early age of twenty-two he received a

flattering invitation to become Professor of Oriental Languages in the University of London, then just established. This office he filled with the highest honor to his own character, and the greatest satisfaction to the establishment, as the following passage from the Report made at the University College fully evinces: " About the same time, the College was also " deprived of the valuable name and services of Dr. Rosen, the Professor " of Sanskrit literature. By his distinguished rank as an Oriental scholar, " and his extensive and accurate knowledge of European philology in " general, both ancient and modern, he combined attainments which are " not often found, even separately, in a person of his years; and their " union to the extent in which he possessed them, was rare, even among " the most eminent philologers. His learning was only equalled by his " modesty, his simple and honest love of truth, his caution in criticism, " and the excellence of his disposition."

To this Lord Brougham added:

" As an Oriental scholar his fame was great all over Europe; his " industry was extraordinary, surpassing even that of Germans—himself " a German."

His country might indeed feel proud of him as a representative of their character, both in a moral and literary point of view.

His value was fully felt and acknowledged on the Continent, and the desire has often been expressed that he should return; but anxious to accomplish his design of publishing the Védas, and conceiving that he was placed here in a greater sphere of usefulness, he chose rather to remain in London, where he found such rich and valuable treasures of oriental literature, and such readiness on the part of those to whom they were entrusted to communicate them.

He maintained, however, a constant and uninterrupted connexion with almost all the distinguished scholars on the Continent, and took the liveliest interest in all their labours which were directed to the promotion of oriental literature; and we may affirm, without fear of being contradicted, that for the last ten years no important oriental publication has been projected on the Continent to which he did not contribute, either by his advice or by the supply of materials.

Although he had acquired so high and honourable a rank as a scholar in oriental philology, the position which he held as a man in the intercourse of society was not less distinguished. With the greatest admiration for his

talents and attainments was ever combined universal respect for his virtues and esteem for his worth. The simplicity of his pure and elevated mind, the gentleness of his manners, and, above all, the genuine kindness of heart which formed the striking feature of his character, secured for him, in an eminent degree, the affection of all who knew him.

The loss of such a man will ever be severely felt by all, but especially by those who were intimately acquainted with him. His numerous friends, both English and German, desirous of giving a visible proof of their deep regret, have presented to his father a marble bust of him, executed by Richard Westmacott, as a mark of their great sympathy, and have erected, over his grave, a monument, with the following inscription:

BENEATH ARE DEPOSITED THE MORTAL REMAINS
OF
FREDERICK AUGUSTUS ROSEN,
DOCTOR OF PHILOSOPHY,
PROFESSOR OF SANSCRIT IN UNIVERSITY COLLEGE.
HE WAS BORN IN HANOVER, SEPTEMBER 2nd, M.DCCC.V,
AND DIED IN LONDON, SEPTEMBER 12th, M.DCCC.XXXVII,
AGED XXXII.
THIS MONUMENT IS ERECTED TO HIS MEMORY
BY HIS ENGLISH FRIENDS,
AS A TRIBUTE OF RESPECT FOR HIS WORTH
AS A MAN,
AND OF ADMIRATION FOR HIS ACQUIREMENTS
AS A PROFOUND ORIENTAL SCHOLAR.

To him we may apply the words of the poet:

"Wer den Besten seiner Zeit genug gethan,
"Der hat gelebt für alle Zeiten."

RIK-SANHITA,

ID EST

HYMNORUM COLLECTIO.

LIBER PRIMUS.

LECTIO PRIMA.

SECTIONIS PRIMÆ CAPUT PRIMUM.

HYMNUS I. [I.]

1 अग्निमीले पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजं । होतारं रत्नधातमं ॥
2 अग्निः पूर्वेभिर्ऋषिभिरीड्यो नूतनैरुत । स देवां एह वक्षति ॥
3 अग्निना रयिमश्नवत्पोषमेव दिवे दिवे । यशसं वीरवत्तमं ॥
4 अग्ने यं यज्ञमध्वरं विश्वतः परिभूरसि । स इद्देवेषु गच्छति ॥
5 अग्निर्होता कविक्रतुःसत्यश्चित्रश्रवस्तमः । देवो देवेभिरागमत् ॥१॥

I.

1 *Agnim̃ īle puraḥ-hitam̃ yajnasya devam̃ ṛitvijam̃ hotāram̃ ratna-dhātamam̃.*
2 *Agniḥ pūrvebhiḥ ṛishi-bhiḥ īḍyāḥ nūtanaiḥ uta saḥ devān ā iha vakshati.*
3 *Agninā rayim̃ aṣnavat posham̃ eva dive-dive yaṣasam̃ vīravat-tamam̃.*
4 *Agne yam̃ yajnam̃ adhvaram̃ viṣvataḥ pari-bhūḥ asi saḥ it deveshu gachhati.*
5 *Agniḥ hotā kavi-kratuḥ satyaḥ chitraṣravaḥ-tamaḥ devaḥ devebhiḥ ā gamat.*(1)

I.

[1] Agnim celebro antistitem, sacrificii divinum sacerdotem, vocatorem thesauris ditissimum. [2] Agnis pristinis vatibus laudabilis recentibusque, is deos huc advehito. [3] Per Agnim opulentia fruitur *vir religiosus*, sese adaugente de die in diem, gloriosa, fortem prosapiam conferente. [4] Agnis! quod sacrificium incolume undique amplecteris, id ad deos pervenit. [5] Agnis, vocator, gratum faciens, verax, varie gloriosissimus, deus cum diis venito.

6 यदङ्ग दाशुषे त्वमग्ने भद्रं करिष्यसि । तवेत्तत्सत्यमङ्गिरः ॥
7 उप त्वाग्ने दिवे दिवे दोषावस्तर्धिया वयं । नमो भरन्त एमसि ॥
8 राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दीदिविं । वर्धमानं स्वे दमे ॥
9 स नः पितेव सूनवेऽग्ने सूपायनो भव । सचस्वा नः स्वस्तये ॥२॥

HYMNUS II. [II.]

1.

1 वायवायाहि दर्शतेमे सोमा अरंकृताः । तेषां पाहि श्रुधी हवं ॥
2 वाय उक्थेभिर्जरन्ते त्वामच्छा जरितारः । सुतसोमा अहर्विदः ॥
3 वायो तव प्रपृञ्चती धेना जिगाति दाशुषे । उरूची सोमपीतये ॥

---

6 *Yat anga dāṣushe tvam̃ Agne bhadram̃ karishyasi tava it tat satyam̃ Angiraḥ.*
7 *Upa tvā Agne dive-dive doshā-vastaḥ dhiyā vayam̃ namaḥ bharantaḥ ā imasi.*
8 *Rājantam̃ adhvarāṇām̃ gopām̃ ṛitasya dīdivim̃ vardhamānam̃ sve dame.*
9 *Saḥ naḥ pitā-iva sūnave Agne su-upāyanaḥ bhava sachasva naḥ svastaye.* (2)

II.—1.

1 *Vāyo ā yāhi darṣata ime somāḥ aram̃-kṛitāḥ teshām̃ pāhi ṣrudhi havam̃.*
2 *Vāyo ukthebhiḥ jarante tvām̃ achha jaritāraḥ suta-somāḥ ahaḥ-vidaḥ.*
3 *Vāyo tava pra-pṛinchatī dhenā jigāti dāṣushe urūchī soma-pītaye.*

---

6 Quidquid, heus! cultori tu, Agnis! salutare facturus es, tibimetipsi id profecto *salutare erit*, Angiras! 7 Te, Agnis! quotidie noctu interdiuque mente nos venerabundi adimus, 8 Nitentem, sacrificiorum rati *præmii* custodem, splendidum, crescentem in domicilio tuo. 9 Tu nobis, pater veluti filio, Agnis! aditu facilis esto; adesto nostræ felicitatis gratia.

II.—1.

1 Vayus! veni, conspiciende! hæc libamina parata *sunt:* de iis bibe; audi invocationem. 2 Vayus! carminibus laudant te hic laudatores, parata libamina offerentes, *festorum* dierum gnari. 3 Vayus! tua approbans vox adit cultorem; multos *adit*, propter libaminis potum.

2.

1 इन्द्रवायू इमे सुता उप प्रयोभिरागतं । इन्दवो वामुशन्ति हि ॥
2 वायविन्द्रश्च चेतथः सुतानां वाजिनीवसू । तावायातमुप द्रवत् ॥३॥
3 वायविन्द्रश्च सुन्वत आयातमुप निष्कृतं । मक्ष्वित्था धिया नरा ॥

3.

1 मित्रं हुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशादसं । धियं घृताचीं साधन्ता ॥
2 ऋतेन मित्रावरुणावृतावृधावृतस्पृशा । क्रतुं बृहन्तमाशाथे ॥
3 कवी नो मित्रावरुणा तुविजाता उरुक्षया । दक्षं दधाते अपसं ॥४॥

2.

1 *Indravāyū ime sutāḥ upa prayaḥ-bhiḥ ā gatam̃ indavaḥ vām̃ uṣanti hi.*
2 *Vāyo Indraḥ cha chetathaḥ sutānām̃ vājinī-vasū tau ā yātam̃ upa dravat.* (3)
3 *Vāyo Indraḥ cha sunvataḥ ā yātam̃ upa niḥ-kṛitam̃ makshu itthā dhiyā narā.*

3.

1 *Mitram̃ huve pūta-daksham̃ Varuṇam̃ cha riṣādasam̃ dhiyam̃ ghṛitāchīm̃ sādhantā.*
2 *Ṛitena Mitrāvaruṇau ṛita-vṛidhau ṛita-spṛiṣā kratum̃ bṛihantam̃ āṣāthe.*
3 *Kavī naḥ Mitrāvaruṇā tuvi-jātau uru-kshayā daksham̃ dadhāte apasam̃.*(4)

2.

[1] Indra Vayusque! hæc *libamina* parata *sunt*: venite cum cibis: liquores enim vos desiderant. [2] Vayus et Indra! animadvertite parata *libamina*, apud sacrificia commorantes! vos accedite celeriter. [3] Vayus et Indra! ad libantis accedite sacerdotem celeriter sane propter precem, viri!

3.

[1] Mitram voco puro robore præditum, Varunamque hostium consumtorem, vota pluviam flagitantia implentes. [2] Cum rato *piorum operum præmio*, Mitra et Varuna! aquam accumulantes, aquam commoventes! sacrificium amplum accepistis. [3] Sapientes, nobis, Mitras et Varunas, multis *auxilio* nati, multorum refugium, vires sustentant *atque* opus.

HYMNUS III. [III.]

1.

1 अश्विना यज्वरीरिषो द्रवत्पाणी शुभस्पती । पुरुभुजा चनस्यतं ॥
2 अश्विना पुरुदंससा नरा शवीरया धिया । धिष्ण्या वनतं गिरः ॥
3 दस्रा युवाकवः सुता नासत्या वृक्तबर्हिषः । आयातं रुद्रवर्तनी ॥

2.

1 इन्द्रायाहि चित्रभानो सुता इमे त्वायवः । अण्वीभिस्तना पूतासः ॥
2 इन्द्रायाहि धियेषितो विप्रजूतः सुतावतः । उप ब्रह्माणि वाघतः ॥
3 इन्द्रायाहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः । सुते दधिष्व नश्चनः ॥५॥

III.—1.

1 *Aṣvinā yajvarīḥ ishaḥ dravat-pāṇī ṣubhaḥ patī puru-bhujā chanasyatam̃.*
2 *Aṣvinā puru-dam̃sasā narā ṣavīrayā dhiyā dhishṭyā vanatam̃ giraḥ.*
3 *Dasrā yuvākavaḥ sutāḥ nāsatyā vṛikta-barhishaḥ ā yātam̃ rudra-vartanī.*

2.

1 *Indra ā yāhi chitra-bhāno sutāḥ ime tvā-yavaḥ aṇvībhiḥ tanā pūtāsaḥ.*
2 *Indra ā yāhi dhiyā ishitaḥ vipra-jūtaḥ suta-vataḥ upa brahmāṇi vāghataḥ.*
3 *Indra ā yāhi tūtujānaḥ upa brahmāṇi hari-vaḥ sute dadhishva naḥ chanaḥ.* (5)

III.—1.

[1] Asvini! sacrificales cibos, velocibus manibus præditi, puræ *immolationis* custodes! magnis brachiis conspicui! gratos habete. [2] Asvini, sacrificiis divites, viri! appropinquante mente, illustres! exaudite preces. [3] Deletores *hostium,* veraces! libamina parata *sunt* in purgatis stragulis collocata; venite, victorum viis incedentes!

2.

[1] Indra! veni, pulchre splendens! parata *sunt* hæc *libamina,* te desiderantia, digitis, semper purificata. [2] Indra! veni, obsecratione commotus, a sapientibus concitatus, libantis ad preces sacerdotis. [3] Indra! veni properans ad preces, fulvis equis vehens! in libamine accipe nostrum cibum.

3.

1 ओमासश्चर्षणीधृतो विश्वे देवास आगत । दाश्वांसो दाशुषः सुतं ॥
2 विश्वे देवासो अप्तुरः सुतमागन्त तूर्णयः । उस्रा इव स्वसराणि ॥
3 विश्वे देवासो अस्रिध एहिमायासो अद्रुहः । मेधं जुषन्त वह्नयः ॥

4.

1 पावका नः सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती । यज्ञं वष्टु धियावसुः ॥
2 चोदयित्री सूनृतानां चेतन्ती सुमतीनां । यज्ञं दधे सरस्वती ॥
3 महो अर्णः सरस्वती प्रचेतयति केतुना । धियो विश्वा विराजति ॥ ६ ॥

3.

1 *Omāsaḥ charshaṇi-dhṛitaḥ Viṣve Devāsaḥ ā gata dāṣvāñsaḥ dāṣushaḥ sutam̃.*
2 *Viṣve Devāsaḥ ap-turaḥ sutam̃ ā ganta tūrṇayaḥ usrāḥ iva svasarāṇi.*
3 *Viṣve Devāsaḥ asridhaḥ ehi-māyāsaḥ adruhaḥ medham̃ jushanta vahnayaḥ.*

4.

1 *Pāvakā naḥ Sarasvatī vājebhiḥ vājinī-vatī yajnam̃ vashṭu dhiyā-vasuḥ.*
2 *Chodayitrī sūnṛitānām̃ chetantī su-matīnām̃ yajnam̃ dadhe Sarasvatī.*
3 *Mahaḥ arṇaḥ Sarasvatī pra chetayati ketunā dhiyaḥ viṣvāḥ vi rājati.* (6)

3.

[1] Opitulatores, hominum sustentatores, Visvadevæ! venite, largitores, ad cultoris paratum *libamen*. [2] Visvadevæ, pluviam dantes, paratum *libamen* adeunto veloces, solares radii veluti dies *adeunt*. [3] Visvadevæ, interitus expertes, providi, illæsi, *sacrificale* butyrum animadvertunto *divitiarum* portatores.

4.

[1] Lustrans Sarasvati, cibum flagitante prece vocata, cibis *nos oblectando* sacrificium *nostrum* gratum habeto, orantibus divitias tribuens. [2] Excitatrix verorum sermonum, interpres fausta meditantium, sacrificium obtinuit Sarasvati. [3] Magnum æquor Sarasvati manifestat impetu *suo;* mentes omnes collustrat.

CAPUT SECUNDUM.

HYMNUS I. [IV.]

1 सुरूपकृत्नुमूतये सुदुघामिव गोदुहे । जुहूमसि द्यवि द्यवि ॥
2 उप नः सवनागहि सोमस्य सोमपाः पिब । गोदा इद्रेवतो मदः ॥
3 अथा ते अन्तमानां विद्याम सुमतीनां । मा नो अति ख्य आगहि ॥
4 परेहि विग्रमस्तृतमिन्द्रं पृच्छा विपश्चितं । यस्ते सखिभ्य आ वरं ॥
5 उत ब्रुवन्तु नोनिदो निरन्यतश्चिदारत । दधाना इन्द्र इद्दुवः ॥७॥
6 उत नः सुभगाँ अरिर्वोचेयुर्दस्म कृष्टयः । स्यामेदिन्द्रस्य शर्मणि ॥
7 एमाशुमाशवे भर यज्ञश्रियं नृमादनं । पतयन्मन्दयत्सखं ॥

IV.

1 *Surūpa-kṛitnuṁ ūtaye sudughāṁ-iva go-duhe juhūmasi dyavi-dyavi.*
2 *Upa naḥ savanā ā gahi somasya soma-pāḥ piba go-dāḥ it revataḥ madaḥ.*
3 *Atha te antamānāṁ vidyāma su-matīnāṁ mā naḥ ati khyaḥ ā gahi.*
4 *Parā ihi vigraṁ astṛitaṁ Indraṁ pṛichha vipaḥ-chitaṁ yaḥ te sakhi-bhyaḥ ā varaṁ.*
5 *Uta bruvantu naḥ nidaḥ niḥ anyataḥ chit ārata dadhānāḥ Indre it duvaḥ.* (7)
6 *Uta naḥ su-bhagān ariḥ vocheyuḥ dasma kṛishṭayaḥ syāma it Indrasya ṣarmaṇi.*
7 *Ā īm āṣum āṣave bhara yajna-ṣriyaṁ nṛi-mādanaṁ patayat mandayat-sakhaṁ.*

IV.

[1] Præclara opera perficientem *Indram* ad auxilium vocamus de die in diem, *vaccam* lac præbentem veluti ad *bubulcum* vaccas mulgentem. [2] Nostras immolationes adi; de libamine, libaminis potor! bibe; vaccas largiens *est* illud divitis *tui* gaudium. [3] Tunc inter tibi proximos conspiciamus *te*, inter fausta meditantes; ne, nos prætereundo, *aliis quam nobis te* manifestes; veni. [4] *Tu, hujus sacrificii auctor!* adi sapientem inviolatum Indram; (interroga peritum *sacerdotem;*) qui *Indras* tuis sociis undique præsidium *est*. [5] Etiam laudanto *Indram* nostri *vates;* (vituperatores! aliorsum quoque discedite;) ducentes Indræ hanc pompam. [6] Quin nos beatos inimici prædicent, *hostium* necator! homines; simus hujus Indræ in salute. [7] Hunc promtum *liquorem* celeri *Indræ* offer, sacrificium exornantem, viros exhilarantem, *pia opera* adipiscentem, gaudium ferentis *Indræ* socium.

8 अस्य पीत्वा शतक्रतो घनो वृत्राणामभवः । प्रावो वाजेषु वाजिनं ॥
9 तं त्वा वाजेषु वाजिनं वाजयामः शतक्रतो । धनानामिन्द्र सातये ॥
10 यो रायो ऽवनिर्महान्त्सुपारः सुन्वतः सखा । तस्मा इन्द्राय गायत ॥ ८ ॥

HYMNUS II. [V.]

1 आ त्वेता निषीदतेन्द्रमभिप्रगायत । सखायः स्तोमवाहसः ॥
2 पुरूतमं पुरूणामीशानं वार्याणां । इन्द्रं सोमे सचा सुते ॥
3 स घा नो योग आभुवत् स राये स पुरन्ध्यां । गमद्वाजेभिरा स नः ॥
4 यस्य संस्थे न वृण्वते हरी समत्सु शत्रवः । तस्मा इन्द्राय गायत ॥
5 सुतपाव्ने सुता इमे शुचयो यन्ति वीतये । सोमासो दध्याशिरः ॥ ९ ॥

---

8 *Asya pītvā Ṣata-krato ghanaḥ Vṛitrāṇām̃ abhavaḥ pra āvaḥ vājeshu vājinam̃.*
9 *Tam̃ tvā vājeshu vājinam̃ vājayāmaḥ Ṣata-krato dhanānām̃ Indra sātaye.*
10 *Yaḥ rāyaḥ avaniḥ mahān su-pāraḥ sunvataḥ sakhā tasmai Indrāya gāyata.* (8)

V.

1 *Ā tu ā ita ni sīdata Indram̃ abhi pra gāyata sakhāyaḥ stoma-vāhasaḥ.*
2 *Puru-tamam̃ purūṇām̃ īṣānam̃ vāryāṇām̃ Indram̃ some sachā sute.*
3 *Saḥ gha naḥ yoge ā bhuvat saḥ rāye saḥ puram̃-dhyām̃ gamat vājebhiḥ ā saḥ naḥ.*
4 *Yasya sam̃-sthe na vṛiṇvate harī samat-su ṣatravaḥ tasmai Indrāya gāyata.*
5 *Suta-pāvne sutāḥ ime ṣuchayaḥ yanti vītaye somāsaḥ dadhi-āṣiraḥ.* (9)

---

[8] De hoc *liquore* postquam biberas, Satakratus! occisor Vritrarum eras: servasti in prœliis prœliatorem. [9] Illum te in prœliis prœliantem nutrimus, Satakratus! divitiarum acquisitionis caussa, Indra! [10] Qui divitiarum custos *est*, magnus, fausta peragens, libantis amicus, illi Indræ *carmina* canite.

V.

[1] Celeriter huc accedite, considite, Indram *cantu* laudate, amici, sacra ferentes! [2] *Laudate* multos *hostes* vexantem, multorum optabilium *thesaurorum* dominum Indram, libamine simul parato. [3] Is utique nobis acquirendi caussa adsit, is divitiarum caussa, is propter omnigenam sapientiam; accedat cum cibis ille ad nos. [4] Cujus currui *junctos* fulvos *equos* non sustinent in prœliis hostes, illi Indræ canite *laudem*. [5] Libaminum potori parata hæc pura adeunt ad cœnam libamina, lactis coagulo sacrata.

6 त्वं सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो अजायथाः । इन्द्र ज्यैष्ठ्याय सुक्रतो ॥
7 आ त्वा विशन्त्वाशवः सोमास इन्द्र गिर्वणः । शं ते सन्तु प्रचेतसे ॥
8 त्वां स्तोमा अवीवृधन्त्वामुक्था शतक्रतो । त्वां वर्धन्तु नो गिरः ॥
9 अक्षितोतिः सनेदिमं वाजमिन्द्रः सहस्रिणं । यस्मिन्विश्वानि पौंस्या ॥
10 मा नो मर्ता अभिद्रुहन्तनूनामिन्द्र गिर्वणः । ईशानो यवया वधं ॥ १० ॥

HYMNUS III. [VI.]

1 युञ्जन्ति ब्रध्नमरुषं चरन्तं परितस्थुषः । रोचन्ते रोचना दिवि ॥
2 युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धृष्णू नृवाहसा ॥
3 केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषद्भिरजायथाः ॥

---

6 *Tvañ sutasya pītaye sadyaḥ vṛiddhaḥ ajāyathāḥ Indra jyaishṭhyāya su-krato.*
7 *Ā tvā viṣantu āṣavaḥ somāsaḥ Indra girvaṇaḥ ṣañ te santu pra-chetase.*
8 *Tvāñ stomāḥ avīvṛidhan tvāñ ukthā Sata-krato tvāñ vardhantu naḥ giraḥ.*
9 *Akshita-ūtiḥ sanet imañ vājañ Indraḥ sahasriṇañ yasmin visvāni pauñsyā.*
10 *Mā naḥ martāḥ abhi druhan tanūnāñ Indra girvaṇaḥ īṣānaḥ yavaya vadhañ.* (10)

VI.

1 *Yunjanti bradhnāñ arushañ charantañ pari tasthushaḥ rochante rochanā divi.*
2 *Yunjanti asya kāmyā harī vi-pakshasā rathe ṣoṇā dhṛishṇū nṛi-vāhasā.*
3 *Ketuñ kṛiṇvan aketave peṣaḥ maryāḥ apeṣase sañ ushat-bhiḥ ajāyathāḥ.*

---

[6] Tu libaminis bibendi caussa statim adultus nascebaris, Indra! *et deorum* principatus caussa, fausta agens! [7] Te adeunto promta libamina, Indra, cantibus laudate! gaudium tibi sunto sapienti. [8] Te hymni amplificarunt, te carmina, Satakratus! te amplificanto nostræ cantilenæ. [9] Non imminutum auxilium præbens Indras fruatur hoc *sacrificali* cibo multiplici, in quo omnes *insunt* masculæ virtutes. [10] Ne nostra mortales lædant corpora: Indra, cantibus laudate! potens averte cædem.

VI.

[1] Junctim nuncupant nitidum, integrum, mobilem*que Indram* hic illic habitantes *homines:* fulgent fulgores *ejus* in cœlo. [2] *Aurigæ* jungunt ejus exoptandos fulvos bijugos *equos* currui, rubentes, robustos, viros vehentes. [3] Speciem faciens specie carenti, formam, mortales! forma destituto, illucescentibus *auroræ radiis, tu, Indra!* nascebaris.—[4] Statim profecto post im-

4 आदह स्वधामनु पुनर्गर्भत्वमेरिरे । दधाना नाम यज्ञियं ॥
5 वीलु चिदारुजत्नुभिर्गुहा चिदिन्द्र वह्निभिः । अविन्द उस्रिया अनु ॥ ११ ॥
6 देवयन्तो यथा मतिमच्छा विदद्वसुं गिरः । महामनूषत श्रुतं ॥
7 इन्द्रेण सं हि दृक्षसे संजग्मानो अबिभ्युषा । मन्दू समानवर्चसा ॥
8 अनवद्यैरभिद्युभिर्मखः सहस्वदर्चति । गणैरिन्द्रस्य काम्यैः ॥
9 अतः परिज्मन्नागहि दिवो वा रोचनादधि । समस्मिन्नृञ्जते गिरः ॥
10 इतो वा सातिमीमहे दिवो वा पार्थिवादधि । इन्द्रं महो वा रजसः ॥ १२ ॥

---

4 *Āt aha svadhām̃ anu punaḥ garbha-tvam̃ ā-īrire dadhānāḥ nāma yajniyam̃.*
5 *Vīlu chit ārujatnu-bhiḥ guhā chit Indra vahni-bhiḥ avindaḥ usriyāḥ anu.* (11)
6 *Deva-yantaḥ yathā matim̃ achha vidat-vasum̃ giraḥ mahām̃ anūshata ṣrutam̃.*
7 *Indreṇa sam̃ hi dṛikshase sam̃-jagmānaḥ abibhyushā mandū samāna-varchasā.*
8 *Anavadyaiḥ abhidyu-bhiḥ makhaḥ sahasvat archati gaṇaiḥ Indrasya kāmyaiḥ.*
9 *Ataḥ pari-jman ā gahi divaḥ vā rochanāt adhi sam̃ asmin ṛinjate giraḥ.*
10 *Itaḥ vā sātim̃ īmahe divaḥ vā pārthivāt adhi Indram̃ mahaḥ vā rajasaḥ.* (12)

---

plorationem denuo *nubem, tanquam* ventris speciem, excitarunt *Marutes*, possidentes nomen sacrandum. [5] Firmum quoque *locum* effringentibus, vehentibus *Marutibus adjutus*, Indra! in caverna etiam reperisti vaccas. [6] Deos desiderantes hymni, tanquam consiliarium, hic *potentiam* indicantibus divitiis præditum magnum *Marutum cœtum* laudaverunt celebratum. [7] Cum Indra enim conspiceris congrediens intrepido: *vos ambo estis* læti, communi splendore nitentes. [8] Irreprehensis, cœlum adeuntibus catervis desiderandis *sociatum* Indram sacrificium magnopere desiderat. [9] *Marutum caterva!* illinc circumiens veni, cœlitusve, de nitido *sole* superne: *sacerdos* in hoc *sacrificio* enunciat hymnos. [10] Vel hinc donum precamur Indram, vel de cœlo super terra, vel ex alto aere.

HYMNUS IV. [VII.]

1 इन्द्रमिद्गाथिनो बृहदिन्द्रमर्केभिरर्किणः । इन्द्रं वाणीरनूषत ॥
2 इन्द्र इद्धर्योः सचा संमिश्ल आ वचोयुजा । इन्द्रो वज्री हिरण्ययः ॥
3 इन्द्रो दीर्घाय चक्षस आ सूर्यं रोहयद्दिवि । वि गोभिरद्रिमैरयत् ॥
4 इन्द्र वाजेषु नोऽव सहस्रप्रधनेषु च । उग्र उग्राभिरूतिभिः ॥
5 इन्द्रं वयं महाधन इन्द्रमर्भे हवामहे । युजं वृत्रेषु वज्रिणं ॥१३॥
6 स नो वृषन्नमुं चरुं सत्रादावन्नपावृधि । अस्मभ्यमप्रतिष्कुतः ॥
7 तुञ्जे तुञ्जे य उत्तरे स्तोमा इन्द्रस्य वज्रिणः । न विन्धे अस्य सुष्टुतिं ॥
8 वृषा यूथेव वंसगः कृष्टीरियर्त्योजसा । ईशानो अप्रतिष्कुतः ॥

VII.

1 *Indram̃ it gāthinaḥ bṛihat Indram̃ arkebhiḥ arkiṇaḥ Indram̃ vāṇīḥ anūshata.*
2 *Indraḥ it haryoḥ sachā sam̃-miṣlaḥ ā vachaḥ-yujā Indraḥ vajrī hiraṇyayaḥ.*
3 *Indraḥ dīrghāya chakshase ā sūryam̃ rohayat divi vi gobhiḥ adrim̃ airayat.*
4 *Indra vājeshu naḥ ava sahasra-pradhaneshu cha ugraḥ ugrābhiḥ ūti-bhiḥ.*
5 *Indram̃ vayam̃ mahā-dhane Indram̃ arbhe havāmahe yujam̃ vṛitreshu vajriṇam̃.*(13)
6 *Saḥ naḥ vṛishan amum̃ charum̃ satrā-dāvan apa vṛidhi asmabhyam̃ aprati-skutaḥ.*
7 *Tunje-tunje ye ut-tare stomāḥ Indrasya vajriṇaḥ na vindhe asya su-stutim̃.*
8 *Vṛishā yūthā-iva vam̃sagaḥ kṛishṭīḥ iyarti ojasā īṣānaḥ aprati-skutaḥ.*

VII.

[1] Indram illum cantores magnum, Indram hymnis hymnorum recitatores, Indram preces celebrarunt. [2] Indras ille fulvis cum *equis* omnia contingens, dicto jugatis, Indras teliger, auro fulgens. [3] Indras longi prospectus caussa solem surgere jussit in cœlo; radiis mundum excitavit. [4] Indra! in certaminibus nos adjuva, et in prœliis mille *prædarum genera procurantibus,* horrendus horrendis auxiliis. [5] Indram nos propter magnas divitias, Indram propter parvas vocamus, opitulatorem erga hostes, teligerum. [6] Ille *tu* nobis, pluvie! hanc nubem, frugum dator! aperi, nobis haud recusans. [7] Unicuique deo quæ alia *recitantur* carmina, *ea sunt* Indræ teligeri: non invenio illius idoneam laudem. [8] Pluvius *ille,* greges quasi *adiens* taurus.

9 य एकश्चर्षणीनां वसूनामिरज्यति । इन्द्रः पञ्च क्षितीनां ॥

10 इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनेभ्यः । अस्माकमस्तु केवलः ॥१४॥

CAPUT TERTIUM.

HYMNUS I. [VIII.]

1 एन्द्र सानसिं रयिं सजित्वानं सदासहं । वर्षिष्ठमूतये भर ॥

2 नि येन मुष्टिहत्यया नि वृत्रा रुणधामहै । त्वोतासो न्यर्वता ॥

3 इन्द्र त्वोतास आ वयं वज्रं घना ददीमहि । जयेम सं युधि स्पृधः ॥

4 वयं शूरेभिरस्तृभिरिन्द्र त्वया युजा वयं । सासह्याम पृतन्यतः ॥

5 महां इन्द्रः परश्च नु महित्वमस्तु वज्रिणे । द्यौर्न प्रथिना शवः ॥१५॥

---

9 *Yaḥ ekaḥ charshaṇīnām̃ vasūnām̃ irajyati Indraḥ pancha kshitīnām̃.*
10 *Indram̃ vaḥ viṣvataḥ pari havāmahe janebhyaḥ asmākam̃ astu kevalaḥ.* (14)

VIII.

1 *Ā Indra sānasim̃ rayim̃ sa-jitvānam̃ sadā-saham̃ varshishṭham̃ ūtaye bhara,*
2 *Ni yena mushṭi-hatyayā ni vṛitrā ruṇadhāmahai tvā-ūtāsaḥ ni arvatā.*
3 *Indra tvā-ūtāsaḥ ā vayam̃ vajram̃ ghanā dadīmahi jayema sam̃ yudhi spṛidhaḥ.*
4 *Vayam̃ ṣūrebhiḥ astṛi-bhiḥ Indra tvayā yujā vayam̃ sasahyāma pṛitanyataḥ.*
5 *Mahān Indraḥ paraḥ cha nu mahi-tvam̃ astu vajriṇe dyauḥ na prathinā ṣavaḥ.* (15)

---

homines visitat potentia, dominus haud recusans. [9] Qui unus hominibus *atque* thesauris imperat Indras, *idem etiam* quinque tribubus *præest*. [10] Indram vobis ubique circum homines *versantem* vocamus: nobis esto peculiaris.

VIII.

[1] Indra! auream opulentiam victorias conferentem, semper victricem, vetustissimam, ad auxilium adfer, [2] per quam semper manuum ictu inimicos repellamus, a te adjuti equo. [3] Indra! te adjuti nos telum clavam*que* prehendimus: devincimus in certamine hostes. [4] Nos militibus jaculatoribus, Indra! te opitulante nos devincimus hostes. [5] Magnus *est* Indras grandisque sane: majestas esto teligero: cœlum veluti amplitudine *est illius* potentia. [6] Tum qui in certamine *te invocant* voti compotes fiunt,

6 समोहे वा य आशत नरस्तोकस्य सनितौ । विप्रासो वा धियायवः ॥
7 यः कुक्षिः सोमपातमः समुद्र इव पिन्वते । ऊर्वीरापो न काकुदः ॥
8 एवा ह्यस्य सूनृता विरशी गोमती मही । पक्वा शाखा न दाशुषे ॥
9 एवा हि ते विभूतय ऊतय इन्द्र मावते । सद्यश्चित्सन्ति दाशुषे ॥
10 एवा ह्यस्य काम्या स्तोम उक्थं च शंस्या । इन्द्राय सोमपीतये ॥ १६ ॥

HYMNUS II. [IX.]

1 इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः । महाँ अभिष्टिरोजसा ॥
2 एमेनं सृजता सुते मन्दिमिन्द्राय मन्दिने । चक्रिं विश्वानि चक्रये ॥
3 मत्स्वा सुशिप्र मन्दिभिः स्तोमेभिर्विश्वचर्षणे । सचैषु सवनेष्वा ॥

---

6 *Sam̃-ohe vā ye āṣata naraḥ tokasya sanitau viprāsaḥ vā dhiyā-yavaḥ.*
7 *Yaḥ kukshiḥ soma-pātamaḥ samudraḥ-iva pinvate urvīḥ āpaḥ na kākudaḥ.*
8 *Eva hi asya sūnṛitā vi-raṣī go-matī mahī pakvā ṣākhā na dāṣushe.*
9 *Eva hi te vi-bhūtayaḥ ūtayaḥ Indra mā-vate sadyaḥ chit santi dāṣushe.*
10 *Eva hi asya kāmyā stomaḥ uktham̃ cha ṣan̄syā Indrāya soma-pītaye.* (16)

IX.

1 *Indra ā ihi matsi andhasaḥ viṣvebhiḥ somaparva-bhiḥ mahān abhishṭiḥ ojasā.*
2 *Ā īm̃ enam̃ sṛijata sute mandim̃ Indrāya mandine chakrim̃ viṣvāni chakraye.*
3 *Matsva su-ṣipra mandi-bhiḥ stomebhiḥ viṣva-charshaṇe sachā eshu savaneshu ā.*

---

tum viri prolis impetrationem *te implorantes*, tum sapientes cognitionem appetentes. [7] *Indræ* venter qui libaminum potor maximus *est*, maris instar turget, abundantes salivæ veluti oris. [8] Profecto enim illius *vox* veridica, multisona, vaccis prædita, magna, maturi rami instar *est* cultori. [9] Profecto enim tuæ potestates *et* auxilia, Indra! mei simili statim *parata* sunt cultori. [10] Profecto enim ipsius desiderabilis laus hymnusque celebranda *sunt* Indræ libaminum potori.

IX.

[1] Indra! veni, gaude cibo *et* omnibus libaminum generibus, *tu qui es* magnus victor fortitudine. [2] Huncce affundite parato *libamini* exhilarantem *liquorem* Indræ exhilaranti, *liquorem* efficacem omnia efficienti *deo*. [3] Lætare, *Indra*, pulchro naso prædite! exhilarantibus laudibus, omnium hominum

4 असृग्रमिन्द्र ते गिरः प्रति त्वामुदहासत । अजोषा वृषभं पतिं ॥
5 संचोदय चित्रमर्वाग्राध इन्द्र वरेण्यं । असदित्ते विभु प्रभु ॥१७॥
6 अस्मान्त्सु तत्र चोदयेन्द्र राये रभस्वतः । तुविद्युम्न यशस्वतः ॥
7 सं गोमदिन्द्र वाजवदस्मे पृथु श्रवो बृहत् । विश्वायुर्धेह्यक्षितं ॥
8 अस्मे धेहि श्रवो बृहद्द्युम्नं सहस्रसातमं । इन्द्र ता रथिनीरिषः ॥
9 वसोरिन्द्रं वसुपतिं गीर्भिर्गृणन्त ऋग्मियं । होम गन्तारमूतये ॥
10 सुते सुते न्योकसे बृहद्बृहत एदरिः । इन्द्राय शूषमर्चति ॥१८॥

---

4 *Asṛigram̃ Indra te giraḥ prati tvām̃ ut ahāsata ajoshāḥ vṛisbabham̃ patim̃.*
5 *Sam̃ chodaya chitram̃ arvāk rādhaḥ Indra vareṇyam̃ asat it te vi-bhu pra-bhu.* (17)
6 *Asmān su tatra chodaya Indra rāye rabhasvataḥ tuvi-dyumna yaṣasvataḥ.*
7 *Sam̃ go-mat Indra vāja-vat asme pṛithu ṣravaḥ bṛihat viṣva-āyuḥ dhehi akshitam̃.*
8 *Asme dhehi ṣravaḥ bṛihat dyumnam̃ sahasra-sātamam̃ Indra tāḥ rathinīḥ ishaḥ.*
9 *Vasoḥ Indram̃ vasu-patim̃ gīḥ-bhiḥ gṛiṇantaḥ ṛigmiyam̃ homa gantāram̃ ūtaye.*
10 *Sute-sute ni-okase bṛihat bṛihate ā it ariḥ Indrāya ṣūsham̃ archati.* (18)

---

domine! una cum diis ad ad hæc libamina huc *veni.* [4] Effudi, Indra! tuos hymnos: ad te pervenerunt, desideria explentem dominum, *tuque* accepisti *eos.* [5] Largire variam coram *nobis* opulentiam, Indra! desiderabilem: est illa tibi sufficiens, abundans. [6] Nos bene ibi dirige, Indra! ad opulentiam, adnitentes, opibus abundans! gloriosos. [7] Vaccis præditum, Indra! cibo præditum nobis amplum peculium, magnum, totius vitæ sustentaculum largire, non imminutum. [8] Nobis da gloriam magnam *atque* divitias, cum mille donationibus conjunctas, Indra! illos*que* curru vectos cibos. [9] Divitiarum Indram gazæ custodem cantibus canentes, hymnos diligentem vocamus, incedentem, auxilio. [10] Quovis parato *libamine*, domi suæ commoranti magno Indræ omnis sacrificans magnam potentiam celebrat.

HYMNUS III. [X.]

1 गायन्ति त्वा गायत्रिणो ऽर्चन्त्यर्कमर्किणः ।
ब्रह्माणस्त्वा शतक्रत उद्वंशमिव येमिरे ॥
2 यत्सानोः सानुमारुहद्भूर्यस्पष्ट कर्त्वं ।
तदिन्द्रो अर्थं चेतति यूथेन वृष्णिरेजति ॥
3 युक्ष्वा हि केशिना हरी वृषणा कक्ष्यप्रा ।
अथा न इन्द्र सोमपा गिरामुपश्रुतिं चर ॥
4 एहि स्तोमां अभिस्वराभिगृणीह्यारुव ।
ब्रह्म च नो वसो सचेन्द्र यज्ञं च वर्धय ॥

X.

1 *Gāyanti tvā gāyatriṇaḥ archanti arkam̃ arkiṇaḥ*
Brahmāṇaḥ tvā Ṣata-krato ut vañṣam̃-iva yemire.
2 *Yat sānoḥ sānum̃ ā aruhat bhūri aspashṭa kartvam*
Tat Indraḥ artham̃ chetati yūthena vṛishṇiḥ ejati.
3 *Yukshva hi keṣinā harī vṛishaṇā kakshya-prā*
Atha naḥ Indra soma-pāḥ girām̃ upa-ṣrutim̃ chara.
4 *Ā ihi stomān abhi svara abhi griṇīhi ā ruva*
Brahma cha naḥ vaso sachā Indra yajnam̃ cha vardhaya.

X.

1 Canunt te cantores, laudant laudabilem laudatores: Brahmani te, Satakratus! arundinis instar erigunt. 2 Quum *sacrificaturus* de montis jugo in *aliud* montis jugum escenderet *et* arduum subiret laborem, tunc Indras *ejus* propositum novit: cum *Marutum* caterva voti expletor venit. 3 Junge utique *currui* jubatos fulvos admissarios, cingula implentes: deinde, Indra, libaminis potor! nostrorum cantuum ad propinquam auditionem accede. 4 Veni, hymnos comproba, affare, alloquere: cibumque nostrum simul, domicilii largitor Indra! sacrificiumque auge. 5 Carmen Indræ recitandum

5 उक्थमिन्द्राय शंस्यं वर्धनं पुरुनिःषिधे ।
शक्रो यथा सुतेषु णो रारणत्सख्येषु च ॥
6 तमित्सखित्व ईमहे तं राये तं सुवीर्ये ।
स शक्र उत नः शकदिन्द्रो वसु दयमानः ॥१९॥
7 सुविवृतं सुनिरजमिन्द्र त्वादातमिद्यशः ।
गवामप व्रजं वृधि कृणुष्व राधो अद्रिवः ॥
8 न हि त्वा रोदसी उभे ऋघायमाणमिन्वतः ।
जेषः स्वर्वतीरपः सं गा अस्मभ्यं धूनुहि ॥
9 आश्रुत्कर्ण श्रुधी हवं नू चिद्दधिष्व मे गिरः ।
इन्द्र स्तोममिमं मम कृष्वा युजश्चिदन्तरं ॥

---

5 *Uktham̃ Indrāya ṣan̄syam̃ vardhanam̃ puruniḥ-sidhe*
Ṣakraḥ yathā suteshu naḥ raraṇat sakhyeshu cha.
6 *Tam̃ it sakhi-tve īmahe tam̃ rāye tam̃ su-vīrye*
Saḥ ṣakraḥ uta naḥ ṣakat Indraḥ vasu dayamānaḥ (19)
7 *Su-vivṛitam̃ suniḥ-ajam̃ Indra tvā-dātam̃ it yāṣaḥ*
Gavām̃ apa vrajam̃ vṛidhi kṛiṇushva rādhaḥ adri-vaḥ.
8 *Nahi tvā rodasī ubhe ṛighāyamāṇam̃ invataḥ*
Jeshaḥ svaḥ-vatīḥ apaḥ sam̃ gāḥ asmabhyam̃ dhūnuhi.
9 *Āṣrut-karṇa ṣrudhi havam̃ nu chit dadhishva me giraḥ*
Indra stomam̃ imam̃ mama kṛishva yujaḥ chit antaram̃.

---

est amplificans multos *hostes* repellenti, ut potens *ille* inter filios nostros resonet et inter consortia. [6] Ipsum illum ad societatem desideramus, ipsum propter divitias, ipsum claræ potentiæ caussa: ille potens etiam nobis prævalet Indras, opes largiens. [7] Valde extensum, aditu facile, Indra! a te purificatum hoc alimentum *est:* vaccarum stabulum aperi: largire divitias, saxifer! [8] Non sane te cœlum terraque ambo hostes necantem capere idonea *sunt:* deviceris cœligenas aquas; vaccas nobis mitte. [9] Omnia audientibus auribus prædite! audi invocationem: celeriter animadverte

10 विद्मा हि त्वा वृषन्तमं वाजेषु हवनश्रुतं ।
वृषन्तमस्य हूमह ऊतिं सहस्रसातमां ॥
11 आ तू न इन्द्र कौशिक मन्दसानः सुतं पिब ।
नव्यमायुः प्रसूतिर कृधी सहस्रसामृषिं ॥
12 परि त्वा गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतः ।
वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः ॥२०॥

HYMNUS IV. [XI.]

1 इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त्समुद्रव्यचसं गिरः ।
रथीतमं रथीनां वाजानां सत्पतिं पतिं ॥

---

10 *Vidma hi tvā vṛishan-tamam̃ vājeshu havana-ṣrutam̃*
Vṛishan-tamasya hūmahe ūtim̃ sahasra-sātamām̃.
11 *Ā tu naḥ Indra Kauṣika mandasānaḥ sutam̃ piba*
Navyam̃ āyuḥ pra su tira kṛidhi sahasra-sām̃ ṛishim̃.
12 *Pari tvā girvaṇaḥ giraḥ imāḥ bhavantu viṣvataḥ*
Vṛiddha-āyum̃ anu vṛiddhayaḥ jushṭāḥ bhavantu jushṭayaḥ. (20)

XI.

1 *Indram̃ viṣvāḥ avīvṛidhan samudra-vyachasam̃ giraḥ*
Rathi-tamam̃ rathinām̃ vājānām̃ sat-patim̃ patim̃.

---

meos cantus: Indra! laudem hanc mei sociique fac *tibi* propinquam. [10] Novimus enim te liberalissimum, in prœliis invocationis auditorem: liberalissimi imploramus auxilium mille dona conferens. [11] Huc *veni* celeriter ad nos, Indra, Kusikæ fili! gaudens paratum *libamen* bibe: recentem ætatem bene amplifica: redde vatem mille donis præditum. [12] Te, cantu laudate! hi cantus circumdanto undique; *cum te* longævo una accrescentes, grati habentor gratificantes.

XI.

[1] Indram omnes amplificarunt, maris instar extensum, cantilenæ, pugnacissimum pugnatorum, ciborum dominum, pios tutantem. [2] In societate tua,

2 सख्ये त इन्द्र वाजिनो मा भेम शवसस्पते ।
त्वामभिप्रणोनुमो जेतारमपराजितं ॥
3 पूर्वीरिन्द्रस्य रातयो न विदस्यन्त्यूतयः ।
यदी वाजस्य गोमतः स्तोतृभ्यो मंहते मघं ॥
4 पुरां भिन्दुर्युवा कविरमितौजा अजायत ।
इन्द्रो विश्वस्य कर्मणो धर्ता वज्री पुरुष्टुतः ॥
5 त्वं बलस्य गोमतोऽपावरद्रिवो बिलं ।
त्वां देवा अबिभ्युषस्तुज्यमानास आविषुः ॥
6 तवाहं शूर रातिभिः प्रत्यायं सिन्धुमावदन् ।
उपातिष्ठन्त गिर्वणो विदुष्टे तस्य कारवः ॥

---

2 *Sakhye te Indra vājinaḥ mā bhema ṣavasaḥ pate*
Tvām̃ abhi pra nonumaḥ jetāram̃ aparā-jitam̃.
3 *Pūrvīḥ Indrasya rātayaḥ na vi dasyanti ūtayaḥ*
Yadi vājasya go-mataḥ stotṛi-bhyaḥ mañhate magham̃.
4 *Purām̃ bhinduḥ yuvā kaviḥ amita-ojāḥ ajāyata*
Indraḥ viṣvasya karmaṇaḥ dhartā vajrī puru-stutaḥ.
5 *Tvam̃ balasya go-mataḥ apa avaḥ adri-vaḥ bilam̃*
Tvām̃ devāḥ abibhyushaḥ tujyamānāsaḥ āvishuḥ.
6 *Tava aham̃ ṣūra rāti-bhiḥ prati āyam̃ sindhum̃ ā-vadan*
Upa atishṭhanta girvaṇaḥ viduḥ te tasya kāravaḥ.

Indra! *nos*, cibo instructi non timuerimus, roboris domine! te valde laudamus victorem invictum. [3] Larga Indræ dona haud minuuntur, *neque* auxilia *ejus;* siquidem cibi, vaccas secum habentis, laudatoribus largitur penum. [4] Urbium destructor, juvenis, sapiens, præditus immenso vigore natus est: Indras, cujusque sacrificii sustentator, teliger, multum laudatus. [5] Tu Balæ vaccas possidentis reserasti, saxifer! cavernam: te dii, *jam non amplius* timentes, *a Bala* territi adierunt. [6] Tua ego, heros! propter dona iterum *te* adii, liquorem *libaminis* describens: venerati sunt, cantu celebrate!

7 मायाभिरिन्द्र मायिनं त्वं शुष्णमवातिरः ।
विदुष्टे तस्य मेधिरास्तेषां श्रवांस्युत्तिर ॥
8 इन्द्रमीशानमोजसाभि स्तोमा अनूषत ।
सहस्रं यस्य रातय उत वा सन्ति भूयसीः ॥२१॥

CAPUT QUARTUM.

HYMNUS I. [XII.]

1 अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसं । अस्य यज्ञस्य सुक्रतुं ॥
2 अग्निमग्निं हवीमभिः सदा हवन्त विश्पतिं । हव्यवाहं पुरुप्रियं ॥
3 अग्ने देवां इहावह जज्ञानो वृक्तबर्हिषे । असि होता न ईड्यः ॥

---

7 *Māyābhiḥ Indra māyinam̃ tvam̃ Sushṇam̃ ava atiraḥ*
Viduḥ te tasya medhirāḥ teshām̃ ṣravām̃si ut tira.
8 *Indram̃ īṣānam̃ ojasā abhi stomāḥ anūshata*
Sahasram̃ yasya rātayaḥ uta vā santi bhūyasīḥ. (21)

XII.

1 *Agnim̃ dūtam̃ vṛiṇīmahe hotāram̃ viṣva-vedasam̃ asya yajnasya su-kratum̃.*
2 *Agnim̃-Agnim̃ havīma-bhiḥ sadā havanta viṣpatim̃ havya-vāham̃ puru-priyam̃.*
3 *Agne devān iha ā vaha jajnānaḥ vṛikta-barhishe asi hotā naḥ īḍyaḥ.*

---

atque norunt tui sic comparati *munera* sacrificantes. [7] Præstigiis, Indra! præstigiatorem tu Sushnam occidisti: norunt tui sic comparati *potentiam* sapientes: illorum cibos auge. [8] Indram, dominantem fortitudine *sua*, hymni celebrarunt; cujus dona mille aut etiam plura sunt.

XII.

[1] Agnim nuncium eligimus, vocatorem omniscium, hujus sacrificii bonum consummatorem. [2] Agnim, Agnim invocationibus semper compellant hominum dominum *sacrificantes*, sacriferum, a multis dilectum. [3] Agnis! deos huc advehe, *lignorum attritu* generatus, ad purum stragulum: *tu* es vocator noster laudabilis. [4] Illos *sacrificia* desiderantes expergefac, quum, Agnis!

4 तां उशतो विबोधय यदग्ने यासि दूत्यं । देवैरासत्सि बर्हिषि ॥
5 घृताहवन दीदिवः प्रति ष्म रिषतो दह । अग्ने त्वं रक्षस्विनः ॥
6 अग्निनाग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा । हव्यवाड्जुह्वास्य ॥२२॥
7 कविमग्निमुपस्तुहि सत्यधर्माणमध्वरे । देवममीवचातनं ॥
8 यस्त्वामग्ने हविष्पतिर्दूतं देव सपर्यति । तस्य स्म प्राविता भव ॥
9 यो अग्निं देववीतये हविष्मां आविवासति । तस्मै पावक मृलय ॥
10 स नः पावक दीदिवो ऽग्ने देवां इहावह । उप यज्ञं हविश्च नः ॥
11 स नः स्तवान आभर गायत्रेण नवीयसा । रयिं वीरवतीमिषं ॥
12 अग्ने शुक्रेण शोचिषा विश्वाभिर्देवहूतिभिः । इमं स्तोमं जुषस्व नः॥२३॥

---

4 *Tān uṣataḥ vi bodhaya yat Agne yāsi dūtyam̃ devaiḥ ā satsi barhishi.*
5 *Ghṛita-āhavana dīdi-vaḥ prati sma rishataḥ daha Agne tvam rakshasvinaḥ.*
6 *Agninā Agniḥ sam̃ idhyate kaviḥ gṛiha-patiḥ yuvā havya-vāṭ juhu-āsyaḥ.* (22)
7 *Kavim̃ Agnim̃ upa stuhi satya-dharmāṇam̃ adhvare devam̃ amīva-chātanam̃.*
8 *Yaḥ tvām̃ Agne haviḥ-patiḥ dūtam̃ deva saparyati tasya sma pra-avitā bhava.*
9 *Yaḥ Agnim̃ deva-vītaye havishmān ā-vivāsati tasmai pāvaka mṛilaya.*
10 *Saḥ naḥ pāvaka dīdi-vaḥ Agne devān iha ā vaha upa yajnam̃ haviḥ cha naḥ.*
11 *Saḥ naḥ stavānaḥ ā bhara gāyatreṇa navīyasā rayim̃ vīra-vatīm̃ isham̃.*
12 *Agne ṣukreṇa ṣochishā viṣvābhiḥ devahūti-bhiḥ imam̃ stomam̃ jushasva naḥ.* (23)

---

proficisceris ad nuncii munus: cum diis adside in stragulo. [5] Butyri libamento compellate, nitide Agnis! utique hostes combure tu, Rakshasibus sociatos. [6] Per Agnim Agnis accenditur, sapiens, domicilii tuitor, juvenis, sacrifer, immolationes consumente ore præditus. [7] Sapientem Agnim lauda, veraci virtute præditum, in sacrificio, deum hostes necantem. [8] Qui sacrificator te, Agnis, deus! nuncium veneratur, ejus utique tutor *tu* esto. [9] Qui Agnim in deorum sacrificio sacrificans colit, eum *tu*, lustrator! exhilara. [10] Tu nobis, lustrans, nitide Agnis! deos huc advehe ad sacrificium butyrumque nostrum. [11] Tu nobis, laudatus carmine novo, affer divitias *et* prosapiam conferentes cibos. [12] Agnis! *tu*, puro splendore *insignis*, omnibus deorum invocationibus *compellatus*, hanc laudem gratam habe nostram.

HYMNUS II. [XIII.]

1 सुसमिद्धो न आवह देवां अग्ने हविष्मते । होतः पावक यक्षि च ॥
2 मधुमन्तं तनूनपाद्यज्ञं देवेषु नः कवे । अद्या कृणुहि वीतये ॥
3 नराशंसमिह प्रियमस्मिन्यज्ञ उपह्वये । मधुजिह्वं हविष्कृतं ॥
4 अग्ने सुखतमे रथे देवां ईलित आवह । असि होता मनुर्हितः ॥
5 स्तृणीत बर्हिरानुषग्घृतपृष्ठं मनीषिणः । यत्रामृतस्य चक्षणं ॥
6 विश्रयन्तामृतावृधो द्वारो देवीरसश्चतः । अद्या नूनं च यष्टवे ॥२४॥
7 नक्तोषासा सुपेशसास्मिन्यज्ञ उपह्वये । इदं नो बर्हिरासदे ॥
8 ता सुजिह्वा उपह्वये होतारा दैव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमं ॥

XIII.

1 *Su-samiddhaḥ naḥ ā vaha devān Agne havishmate hotar pāvaka yakshi cha.*
2 *Madhu-mantam̃ Tanū-napāt yajnam̃ deveshu naḥ kave adya kṛiṇuhi vītaye.*
3 *Narāṣañsam̃ iha priyam̃ asmin yajne upa hvaye madhu-jihvam̃ haviḥ-kṛitam̃.*
4 *Agne sukha-tame rathe devān īlitaḥ ā vaha asi hotā manuḥ-hitaḥ.*
5 *Stṛiṇīta barhiḥ ānushak ghṛita-pṛishṭham̃ manīshiṇaḥ yatra amṛitasya chakshaṇam̃.*
6 *Vi ṣrayantām̃ ṛita-vṛidhaḥ dvāraḥ devīḥ asaṣchataḥ adya nūnam̃ cha yashṭave.* (24)
7 *Naktoshasā su-peṣasā asmin yajne upa hvaye idam̃ naḥ barhiḥ ā-sade.*
8 *Tā su-jihvau upa hvaye hotārā daivyā kavī yajnam̃ naḥ yakshatām̃ imam̃.*

XIII.

[1] Bene accensus, advehe deos, Agnis! nostro sacrificanti, vocator, lustrator! et sacrificium perage. [2] Tanúnapád! dulce sacrificium nostrum, sapiens! diis hodie offer ad consumendum. [3] Ab hominibus celebratum hic dilectum in hoc sacrificio invoco, dulcilinguem, sacrificum. [4] Agnis! gratissimo curru deos, celebratus, advehe: *tu* es vocator, ab homine *sacra obeunte hic* collocatus. [5] Sternite stragulum continuum, butyro superne illitum, homines! in quo immortalis *dei* apparitio *sit.* [6] Favento pia opera augentes portæ nitidæ, non frequentatæ, hodie profecto etiam ritui sacro. [7] Noctem Auroramque formosas in hoc sacrificio invoco, in isto nostro stragulo ut considant. [8] Illos pulchrilingues invoco, duo sacrificatores divinos, sapientes: sacrificium nostrum

9 इला सरस्वती मही तिस्रो देवीर्मयोभुवः । बर्हिः सीदन्त्वस्रिधः ॥
10 इह त्वष्टारमग्रियं विश्वरूपमुपह्वये । अस्माकमस्तु केवलः ॥
11 अवसृजा वनस्पते देव देवेभ्यो हविः । प्रदातुरस्तु चेतनं ॥
12 स्वाहा यज्ञं कृणोतनेन्द्राय यज्वनो गृहे । तत्र देवां उपह्वये ॥२५॥

HYMNUS III. [XIV.]

1 एभिरग्ने दुवो गिरो विश्वेभिः सोमपीतये । देवेभिर्याहि यक्षि च ॥
2 आ त्वा कण्वा अहूषत गृणन्ति विप्र ते धियः । देवेभिरग्न आगहि ॥
3 इन्द्रवायू बृहस्पतिं मित्राग्निं पूषणं भगं । आदित्यान्मारुतं गणं ॥
4 प्र वो भ्रियन्त इन्दवो मत्सरा मादयिष्णवः । द्रप्सा मध्वश्चमूषदः ॥

---

9 *Ilā Sarasvatī Mahī tisraḥ devīḥ mayaḥ-bhuvaḥ barhiḥ sīdantu asridhaḥ.*
10 *Iha Tvashṭāram agriyam̃ viṣva-rūpam̃ upa hvaye asmākam̃ astu kevalaḥ.*
11 *Ava sṛija Vanaspate deva devebhyaḥ haviḥ pra dātuḥ astu chetanam̃.*
12 *Svāhā yajnam̃ kṛiṇotana Indrāya yajvanaḥ gṛihe tatra devān upa hvaye.* (25)

XIV.

1 *Ā ebhiḥ Agne duvaḥ giraḥ viṣvebhiḥ soma-pītaye devebhiḥ yāhi yakshi cha.*
2 *Ā tvā Kaṇvāḥ ahūshata gṛiṇanti vipra te dhiyaḥ devebhiḥ Agne ā gahi.*
3 *Indravāyū Bṛihaspatim̃ Mitrā Agnim̃ Pūshaṇam̃ Bhagam̃ Ādityān Mārutam̃ gaṇam̃.*
4 *Pra vaḥ bhriyante indavaḥ matsarāḥ mādayishṇavaḥ drapsāḥ madhvaḥ chamū-sadaḥ.*

---

perficiunto istud. 9 Ilá, Sarasvatí, Mahí, tres deæ gaudium ferentes, in stragulo considunto incolumes. 10 Huc Tvashtrim egregium omniformem voco: noster esto peculiaris. 11 Largire, Vanaspatis, deus! diis sacrificale butyrum: eroganti contingito sapientia. 12 Per Sváham sacrificium offerte Indræ, sacrificantis in domicilio: illuc deos voco.

XIV.

1 Cum illis omnibus diis, Agnis! ad pompam preces*que*, propter libaminis potum, veni et sacra perfice. 2 Te Kanvidæ invocarunt: canunt, sapiens! *tua* facinora: cum diis, Agnis! veni. 3 *Venerare* Indram Váyumque, Vrihaspatim, Mitram Agnimque, Púshanam, Bhagam, A'dityas, *et* Marutum catervam. 4 Vobis offeruntur liquores exhilarantes, gaudium efficientes,

5 ईळते त्वामवस्यवः कण्वासो वृक्तबर्हिषः । हविष्मन्तो अरंकृतः ॥
6 घृतपृष्ठा मनोयुजो ये त्वा वहन्ति वह्नयः । आ देवान्त्सोमपीतये ॥२६॥
7 तान्यजत्रां ऋतावृधो ऽग्ने पत्नीवतस्कृधि । मध्वः सुजिह्व पायय ॥
8 ये यजत्रा य ईड्यास्ते ते पिबन्तु जिह्वया । मधोरग्ने वषट्कृति ॥
9 आकीं सूर्यस्य रोचनाद्विश्वां देवां उषर्बुधः । विप्रो होतेह वक्षति ॥
10 विश्वेभिः सोम्यं मध्वग्न इन्द्रेण वायुना । पिबा मित्रस्य धामभिः ॥
11 त्वं होता मनुर्हितो ऽग्ने यज्ञेषु सीदसि । सेमं नो अध्वरं यज ॥
12 युक्ष्वा ह्यरुषी रथे हरितो देव रोहितः । ताभिर्देवां इहावह ॥२७॥

---

5 *Īlate tvām̃ avasyavaḥ Kaṇvāsaḥ vṛikta-barhishaḥ havishmantaḥ aram̃-kṛitaḥ.*
6 *Ghṛita-prishṭhāḥ manaḥ-yujaḥ ye tvā vahanti vahnayaḥ ā devān soma-pītaye.* (26)
7 *Tān yajatrān ṛita-vṛidhaḥ Agne patnī-vataḥ kṛidhi madhvaḥ su-jihva pāyaya.*
8 *Ye yajatrāḥ ye īḍyāḥ te te pibantu jihvayā madhoḥ Agne vashaṭ-kṛiti.*
9 *Ākīm̃ sūryasya rochanāt viṣvān devān ushaḥ-budhaḥ vipraḥ hotā iha vakshati.*
10 *Viṣvebhiḥ somyam̃ madhu Agne Indreṇa Vāyunā piba Mitrasya dhāma-bhiḥ.*
11 *Tvam̃ hotā manuḥ-hitaḥ Agne yajneshu sīdasi saḥ imam̃ naḥ adhvaram̃ yaja.*
12 *Yukshva hi arushīḥ rathe haritaḥ deva rohitaḥ tābhiḥ devān iha ā vaha.* (27)

---

stillantes, suaves, in pateris servatæ. [5] Celebrant te opem implorantes Kanvidæ, puris stragulis instructi, sacrificale butyrum offerentes, exornantes. [6] *Equi* nitentibus tergis insignes, *sola rectoris* cogitatione *currui* adjuncti, qui te vehunt vectores, *iis* huc deos *advehe* ad libaminis potum. [7] Illos sacrificiis colendos, sacra augentes *deos* uxoribus præditos fac: de melle fac ut bibant, dulcilinguis! [8] Qui sacrificiis colendi, qui celebrandi sunt, ii bibunto lingua de melle, Agnis! in immolatione. [9] Prope, a solis lumine omnes deos mane expergefactos sapiens sacrificator huc vehito. [10] Cum omnibus libaminis dulcedinem, Agnis! cum Indra, cum Váyue bibe, *et* cum Mitræ splendoribus. [11] Tu sacrificator, ab homine *sacra obeunte hic* collocatus, Agnis! in sacrificiis commoraris: tu hanc nobis ceremoniam perfice. [12] Junge utique impigras currui *equas* abripientes, deus! rubicundas: iis deos huc advehe.

HYMNUS IV. [XV.]

1 इन्द्र सोमं पिब ऋतुना त्वा विशन्त्विन्दवः । मत्सरासस्तदोकसः ॥
2 मरुतः पिबत ऋतुना पोत्राद्यज्ञं पुनीतन । यूयं हि ष्ठा सुदानवः ॥
3 अभि यज्ञं गृणीहि नो ग्नावो नेष्टः पिबऋतुना । त्वं हि रत्नधा असि ॥
4 अग्ने देवां इहावह सादया योनिषु त्रिषु । परिभूष पिब ऋतुना ॥
5 ब्राह्मणादिन्द्र राधसः पिबा सोममृतूंरनु । तवेद्धि सख्यमस्तृतं ॥
6 युवं दक्षं धृतव्रत मित्रावरुण दूळभं । ऋतुना यज्ञमाशाथे ॥२८॥
7 द्रविणोदा द्रविणसो ग्रावहस्तासो अध्वरे । यज्ञेषु देवमीळते ॥
8 द्रविणोदा ददातु नो वसूनि यानि शृण्विरे । देवेषु ता वनामहे ॥

XV.

1 *Indra somam piba Ritunā ā tvā viṣantu indavaḥ matsarāsaḥ tat-okasaḥ.*
2 *Marutaḥ pibata Ritunā potrāt yajnam punītana yūyam hi stha su-dānavaḥ.*
3 *Abhi yajnam griṇīhi naḥ gnavaḥ Neshṭar piba Ritunā tvam hi ratna-dhāḥ asī.*
4 *Agne devān iha ā vaha sādaya yonishu trishu pari bhūsha piba Ritunā.*
5 *Brāhmaṇāt Indra rādhasaḥ piba somam Ritūn anu tava it hi sakhyam astritam.*
6 *Yuvam daksham dhrita-vratā Mitrāvaruṇā duḥ-dabham Ritunā yajnam āṣāthe.* (28)
7 *Draviṇaḥ-dāḥ draviṇasaḥ grāva-hastāsaḥ adhvare yajneshu devam īlate.*
8 *Draviṇaḥ-dāḥ dadātu naḥ vasūni yāni ṣriṇvire deveshu tā vanāmahe.*

XV.

[1] Indra! libamen bibe cum Ritue: te adeunto liquores exhilarantes, ibi commorantes. [2] Marutes! bibite cum Ritue e sacerdotis vase: sacrificium purificate: vos enim estis boni largitores. [3] Sacrificium comproba nostrum, uxorem tecum habens, Neshtris! bibe cum Ritue: tu enim thesauros possidens es. [4] Agnis! deos huc advehe, colloca *eos* in locis tribus: orna *eos*: bibe cum Ritue. [5] Sacro præcepto congrua ex patera, Indra! bibe libamen, post Ritues: nam tuum istud *cum Rituibus* consortium inviolatum est. [6] Vos magnum, vota accipientes Mitra et Varuna! *ab hostibus* non comburendum sacrificium cum Ritue obtinetis. [7] Dravinodasem deum opes desiderantes *viri*, lapides manu tenentes, in sacrificio, in immolationibus celebrant. [8] Dravinodas dato nobis thesauros qui inclarescunt: diis *concedentibus*, iis

9 द्रविणोदाः पिपीषति जुहोत प्र च तिष्ठत । नेष्ट्रादृतुभिरिष्यत ॥
10 यत्त्वा तुरीयमृतुभिर्द्रविणोदो यजामहे । अध स्मा नो ददिर्भव ॥
11 अश्विना पिबतं मधु दीद्यग्नी शुचिव्रता । ऋतुना यज्ञवाहसा ॥
12 गार्हपत्येन सन्त्य ऋतुना यज्ञनीरसि । देवां देवयते यज ॥२९॥

HYMNUS V. [XVI.]

1 आ त्वा वहन्तु हरयो वृषणं सोमपीतये । इन्द्र त्वा सूरचक्षसः ॥
2 इमा धाना घृतस्नुवो हरी इहोपवक्षतः । इन्द्रं सुखतमे रथे ॥
3 इन्द्रं प्रातर्हवामह इन्द्रं प्रयत्यध्वरे । इन्द्रं सोमस्य पीतये ॥
4 उप नः सुतमागहि हरिभिरिन्द्र केशिभिः । सुते हि त्वा हवामहे ॥

---

9 *Draviṇaḥ-dāḥ pipīshati juhota pra cha tishṭhata neshṭrāt Ṛitu-bhiḥ ishyata.*
10 *Yat tvā turīyam̃ Ṛitu-bhiḥ Draviṇaḥ-daḥ yajāmahe adha sma naḥ dadiḥ bhava.*
11 *Aṣvinā pibatam̃ madhu dīdi-agnī ṣuchi-vratā Ṛitunā yajna-vāhasā.*
12 *Gārha-patyena santya Ṛitunā yajna-nīḥ asi devān deva-yate yaja.* (29)

XVI.

1 *Ā tvā vahantu harayaḥ vṛishaṇam̃ soma-pītaye Indra tvā sūra-chakshasaḥ.*
2 *Imāḥ dhānāḥ ghṛita-snuvaḥ harī iha upa vakshataḥ Indram̃ sukha-tame rathe.*
3 *Indram̃ prātaḥ havāmahe Indram̃ pra yati adhvare Indram̃ somasya pītaye.*
4 *Upa naḥ sutam̃ ā gahi haribhiḥ Indra keṣibhiḥ sute hi tvā havāmahe.*

---

fruimur. [9] Dravinodas bibere optat: *vos* sacrificate et procedite: *bibere optat* ex sacerdotis vase cum Rituibus: *vos* ite *ad sacrificandum.* [10] Quoniam te quartum cum Rituibus, Dravinodas! sacrificiis colimus, propterea utique nobis largitor *tu* esto. [11] Asvini! bibite dulce *libamen*, nitido Agni sociati, pura vota exsequentes! cum Ritue, sacrorum portatores! [12] Herili specie, præmia largiens! cum Ritue sacrificii dux es: diis sacrifica, pro *homine* deos amante.

XVI.

[1] Te advehunto fulvi *equi,* votorum expletorem, ad libaminis potum, Indra! te *sacerdotes*, solis instar nitentes, *celebranto.* [2] Hæc grana *appetentes*, butyro stillantes, fulvi *equi* huc vehunto Indram jucundissimo curru. [3] Indram ab initio vocamus, Indram procedente sacrificio, Indram ad libaminis potum. [4] Ad

5 सेमं नः स्तोममागह्युपेदं सवनं सुतं । गौरो न तृषितः पिब ॥३०॥
6 इमे सोमास इन्दवः सुतासो अधि बर्हिषि । तां इन्द्र सहसे पिब ॥
7 अयं ते स्तोमो अग्रियो हृदिस्पृगस्तु शन्तमः । अथा सोमं सुतं पिब ॥
8 विश्वमित्सवनं सुतमिन्द्रो मदाय गच्छति । वृत्रहा सोमपीतये ॥
9 सेमं नः काममापृण गोभिरश्वैःशतक्रतो । स्तवाम त्वा स्वाध्यः ॥३१॥

HYMNUS VI. [XVII.]

1 इन्द्रावरुणयोरहं सम्राजोरव आवृणे । ता नो मृलात ईदृशे ॥
2 गन्तारा हि स्थो ऽवसे हवं विप्रस्य मावतः । धर्तारा चर्षणीनां ॥
3 अनुकामं तर्पयेथामिन्द्रावरुण राय आ । ता वां नेदिष्ठमीमहे ॥

---

5 *Saḥ imam̃ naḥ stomam̃ ā gahi upa idam̃ savanam̃ sutam̃ gauraḥ na tṛishitaḥ piba.*(30)
6 *Ime somāsaḥ indavaḥ sutāsaḥ adhi barhishi tān Indra sahase piba.*
7 *Ayam̃ te stomaḥ agriyaḥ hṛidi-spṛik astu ṣam̃-tamaḥ atha somam̃ sutam̃ piba.*
8 *Viṣvam̃ it savanam̃ sutam̃ Indraḥ madāya gachhati Vṛitra-hā soma-pītaye.*
9 *Saḥ imam̃ naḥ kāmam̃ ā pṛiṇa gobhiḥ aṣvaiḥ Ṣata-krato stavāma tvā su-ādhyaḥ.* (31)

XVII.

1 *Indrāvaruṇayoḥ aham̃ sam̃-rājoḥ avaḥ ā vṛiṇe tā naḥ mṛilātaḥ īdṛiṣe.*
2 *Gantārā hi sthaḥ avase havam̃ viprasya mā-vataḥ dhartārā charshaṇīnām̃.*
3 *Anu-kāmam̃ tarpayethām̃ Indrāvaruṇā rāyaḥ ā tā vām̃ nedishṭham̃ īmahe.*

---

nostrum paratum *libamen* veni, Indra! cum fulvis jubatis *equis:* ad paratum *libamen* enim te vocamus. [5] Tu ad hanc nostram laudem accede, ad hoc libamen paratum: albus veluti *cervus* sitiens bibe. [6] Hæc libamina *et* liquores parata sunt supra *sacrificali* stragulo: illa, Indra! vigoris caussa bibe. [7] Hic tibi hymnus eximius cor tangens esto *et* gratissimus: itaque libamen paratum bibe. [8] Universum hoc libamen paratum Indras gaudii caussa adit, Vritræ occisor, ob libaminis potum. [9] Tu hoc nostrum desiderium exple vaccis *et* equis, Satakratus! celebramus te, pia meditantes.

XVII.

[1] Indræ Varunæque ego, imperio sociatorum, auxilium desidero: illi nos exhilarant in tali *sacrificio.* [2] Adituri enim estis auxilii caussa ad precem *viri* sapientis, mihi similis, tutores mortalium. [3] Ex optato satiate *nos*, Indra

4 युवाकु हि शचीनां युवाकु सुमतीनां । भूयाम वाजदाव्नां ॥
5 इन्द्रः सहस्रदाव्नां वरुणः शंस्यानां । क्रतुर्भवत्युक्थ्यः ॥३२॥
6 तयोरिदवसा वयं सनेम नि च धीमहि । स्यादुत प्ररेचनं ॥
7 इन्द्रावरुण वामहं हुवे चित्राय राधसे । अस्मान्त्सुजिग्युषस्कृतं ॥
8 इन्द्रावरुण नू नु वां सिषासन्तीषु धीष्वा । अस्मभ्यं शर्म यच्छतं ॥
9 प्र वामश्नोतु सुष्टुतिरिन्द्रावरुण यां हुवे । यामृधाथे सधस्तुतिं ॥३३॥

HYMNUS VII. [XVIII.]

1 सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते । कक्षीवन्तं य औशिजः ॥
2 यो रेवान्यो अमीवहा वसुवित्पुष्टिवर्धनः । स नः सिषक्तु यस्तुरः ॥

---

4 *Yuvāku hi ṣachīnāṁ yuvāku su-matīnāṁ bhūyāma vāja-dābnāṁ.*
5 *Indraḥ sahasra-dābnāṁ Varuṇaḥ ṣaṅsyānāṁ kratuḥ bhavati ukthyaḥ.* (32)
6 *Tayoḥ it avasā vayaṁ sanema ni cha dhīmahi syāt uta pra-rechanaṁ.*
7 *Indrāvaruṇā vāṁ ahaṁ huve chitrāya rādhase asmān su jigyushaḥ kṛitaṁ.*
8 *Indrāvaruṇā nu nu vāṁ sisāsantīshu dhīshu ā asmabhyaṁ ṣarma yachhataṁ.*
9 *Pra vāṁ aṣnotu su-stutiḥ Indrāvaruṇā yāṁ huve yāṁ ṛidhāthe sadha-stutiṁ.* (33)

XVIII.

1 *Somānaṁ svaraṇaṁ kṛiṇuhi Brahmaṇaḥ pate Kakshīvantaṁ yaḥ Auṣijaḥ.*
2 *Yaḥ revān yaḥ amīva-hā vasu-vit pushṭi-vardhanaḥ saḥ naḥ sisaktu yaḥ turaḥ.*

---

et Varuna! opibus: tales vos proxime *adesse* optamus. 4 Mixtum enim *est* sacrificiorum *libamen*, mixta *est* adorantium *laus: utinam nos* simus cibum largientium *ex numero*. 5 Indras inter millia largientes, Varunas inter celebrandos perfector est laudabilis. 6 Eorum auxilio nos *divitiis* fruamur et *eas* recondamus; sit etiam redundantia. 7 Indra et Varuna! vos ego invoco propter variam opulentiam: nos victores reddite. 8 Indra et Varuna! citissime, vos adoraturis mentibus, nobis gaudium date. 9 Vos adeat laus, Indra et Varuna! quam effero: quam amplificetis, communem laudem.

XVIII.

1 Libatorem inclytum fac, Brahmanaspatis! Kakshívantem *veluti*, qui Usijis filius *erat*. 2 Qui dives, qui morborum averruncus, thesaurorum indagator, incrementi amplificator, ille nos servato, qui celer *est*. 3 Ne

3 मा नः शंसो अररुषो धूर्तिः प्रणङ् मर्त्यस्य । रक्षा णो ब्रह्मणस्पते ॥
4 स घा वीरो न रिष्यति यमिन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः । सोमो हिनोति मर्त्यं ॥
5 त्वं तं ब्रह्मणस्पते सोम इन्द्रश्च मर्त्यं । दक्षिणा पात्वंहसः ॥३४॥
6 सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यं । सनिं मेधामयासिषं ॥
7 यस्मादृते न सिध्यति यज्ञो विपश्चितश्च न । स धीनां योगमिन्वति ॥
8 आदृध्नोति हविष्कृतिं प्रांचं कृणोत्यध्वरं । होत्रा देवेषु गच्छति ॥
9 नराशंसं सुधृष्टममपश्यं सप्रथस्तमं । दिवो न सद्ममखसं ॥३५॥

HYMNUS VIII. [XIX.]

1 प्रति त्यं चारुमध्वरं गोपीथाय प्रहूयसे । मरुद्भिरग्न आगहि ॥

---

3 *Mā naḥ ṣañsaḥ ararushaḥ dhūrtiḥ praṇak martyasya raksha naḥ Brahmaṇaḥ pate.*
4 *Saḥ gha vīraḥ na rishyati yañ Indraḥ Brahmaṇaḥ patiḥ somaḥ hinoti martyañ.*
5 *Tvañ tañ Brahmaṇaḥ pate somaḥ Indraḥ cha martyañ Dakshiṇā pātu añhasaḥ.*(34)
6 *Sadasaḥ patiñ adbhutañ priyañ Indrasya kāmyañ saniñ medhāñ ayāsishañ.*
7 *Yasmāt ṛite na sidhyati yajnaḥ vipaḥ-chitaḥ chana saḥ dhīnāñ yogañ invati.*
8 *Āt ṛidhnoti haviḥ-kṛitiñ prānchañ kṛiṇoti adhvarañ hotrā deveshu gachhati.*
9 *Narāṣañsañ sudhṛishṭamañ apaṣyam saprathaḥ-tamañ divaḥ na sadma-makhasañ.* [(35)

XIX.

1 *Prati tyañ chāruñ adhvarañ go-pīthāya pra-hūyase Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*

---

nos vituperium inimici feriens tangat hominis, serva nos, Brahmanaspatis. [4] Is profecto vir non perit, quem Indras, Brahmanaspatis, *et* Somas suscipit mortalem. [5] Tu illum, Brahmanaspatis! *et* Somas, Indrasque, *atque* Dakshina, mortalem custodito a scelere. [6] Sadasaspatim mirabilem, dilectum, ab Indra amatum, beneficum, sapientiæ caussa adii. [7] Sine quo non perficitur sacrificium, ne gnari quidem *sacerdotis*: is cogitationum devotionem accipit. [8] Statim *divitiis* auget sacrificantem, procedentem facit immolationem: hymnus ad deos pergit. [9] Narásansam fortissimum vidi, gloriosissimum, cœlorum instar lucidum.

XIX.

[1] Ad hoc faustum sacrificium propter libaminis potum invocaris: cum Ma-

2 न हि देवो न मर्त्यो महस्तव क्रतुं परः । मरुद्भिरग्न आगहि ॥
3 ये महो रजसो विदुर्विश्वे देवासो अद्रुहः । मरुद्भिरग्न आगहि ॥
4 य उग्रा अर्कमानृचुरनाधृष्टास ओजसा । मरुद्भिरग्न आगहि ॥
5 ये शुभ्रा घोरवर्पसः सुक्षत्रासो रिशादसः । मरुद्भिरग्न आगहि ॥३६॥
6 ये नाकस्याधि रोचने दिवि देवास आसते । मरुद्भिरग्न आगहि ॥
7 य ईंखयन्ति पर्वतां तिरः समुद्रमर्णवं । मरुद्भिरग्न आगहि ॥
8 आ ये तन्वन्ति रश्मिभिस्तिरः समुद्रमोजसा । मरुद्भिरग्न आगहि ॥
9 अभि त्वा पूर्वपीतये सृजामि सोम्यं मधु । मरुद्भिरग्न आगहि ॥३७॥

॥ इति प्रथमाष्टके प्रथमोऽध्यायः ॥

---

2 *Nahi devaḥ na martyaḥ mahaḥ tava kratum̃ paraḥ Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*
3 *Ye mahaḥ rajasaḥ viduḥ viṣve devāsaḥ adruhaḥ Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*
4 *Ye ugrāḥ arkam̃ ānṛichuḥ anādhṛishṭāsaḥ ojasā Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*
5 *Ye ṣubhrāḥ ghora-varpasaḥ su-kshatrāsaḥ riṣādasaḥ Marut-bhiḥ Agne ā gahi.* (36)
6 *Ye nākasya adhi rochane divi devāsaḥ āsate Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*
7 *Ye īnkhayanti parvatān tiraḥ samudram̃ arṇavam̃ Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*
8 *Ā ye tanvanti raṣmi-bhiḥ tiraḥ samudram̃ ojasā Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*
9 *Abhi tvā pūrva-pītaye sṛijāmi somyam̃ madhu Marut-bhiḥ Agne ā gahi.* (37)

---

rutibus, Agnis! veni. [2] Non enim deus, non mortalis, tuam magni potentiam superans *est:* cum Marutibus, Agnis! veni. [3] Qui copiam aquæ norunt, omnes nitidi, nemini nocentes, cum Marutibus, Agnis! veni. [4] Qui terribiles aquam effuderunt, invicti potentia, cum Marutibus, Agnis! veni. [5] Qui splendentes, horrenda forma, egregios thesauros possidentes, inimicos necantes *sunt*, cum Marutibus, Agnis! veni. [6] Qui supra solem in lucido cœlo dii considunt, cum Marutibus, Agnis! veni. [7] Qui commovent montes, spernentes mare undosum, cum Marutibus, Agnis! veni. [8] Qui occupant *cœlum* radiis, trans*gredientes* mare potestate, cum Marutibus, Agnis! veni. [9] Tibi ob primum potum fundo libaminis dulcedinem; cum Marutibus, Agnis! veni.

LECTIO SECUNDA.

CAPUT QUINTUM.

HYMNUS I. [XX.]

1 अयं देवाय जन्मने स्तोमो विप्रेभिरासया । अकारि रत्नधातमः ॥
2 य इन्द्राय वचोयुजा ततक्षुर्मनसा हरी । शमीभिर्यज्ञमाशत ॥
3 तक्षन्नासत्याभ्यां परिज्मानं सुखं रथं । तक्षन्धेनुं सबर्दुघां ॥
4 युवाना पितरा पुनः सत्यमंत्रा ऋजूयवः । ऋभवो विष्ट्यक्रत ॥
5 सं वो मदासो अग्मतेन्द्रेण च मरुत्वता । आदित्येभिश्च राजभिः ॥१॥
6 उत त्यं चमसं नवं त्वष्टुर्देवस्य निष्कृतं । अकर्त चतुरः पुनः ॥

XX.

1 *Ayaṁ devāya janmane stomaḥ viprebhiḥ āsayā akāri ratna-dhātamaḥ.*
2 *Ye Indrāya vachaḥ-yujā tatakshuḥ manasā harī ṣamībhiḥ yajnaṁ āṣata.*
3 *Takshan nāsatyābhyāṁ pari-jmānaṁ su-khaṁ rathaṁ takshan dhenuṁ sabaḥ-dughāṁ.*
4 *Yuvānā pitarā punar satya-mantrāḥ ṛiju-yavaḥ Ṛibhavaḥ vishṭī akrata.*
5 *Saṁ vaḥ madāsaḥ agmata Indreṇa cha marutvatā Ādityebhiḥ cha rāja-bhiḥ.* (1)
6 *Uta tyaṁ chamasaṁ navaṁ Tvashṭuḥ devasya niḥ-kṛitaṁ akarta chaturaḥ punar.*

XX.

[1] Hicce in divinam prosapiam cantus a vatibus ore factus est, divitias abunde comparans. [2] *Ribhues*, qui Indræ fulvos *equos*, voce *currui* junctos, creaverunt mente, ceremoniis sacrificium acceperunt. [3] Fecerunt veracibus *Asvinis* ambientem gratum currum: fecerunt vaccam lac præbentem. [4] Juvenes parentes *suos* denuo reddiderunt efficaci prece, integritatis amantes Ribhues prævalidi. [5] Vos libamina adierunt *una cum* Indra, quem Marutes comitantur, A'dityisque lucentibus. [6] Atque illam pateram novam, a Tvashtre deo factam, *Ribhues* fecerunt quadripartitam iterum. [7] Vos nobis opes

7 ते नो रत्नानि धत्तन त्रिरा साप्तानि सुन्वते । एकमेकं सुशस्तिभिः ॥
8 अधारयन्त वह्नयो ऽभजन्त सुकृत्यया । भागं देवेषु यज्ञियं ॥२॥

HYMNUS II. [XXI.]

1 इहेन्द्राग्नी उपह्वये तयोरित्स्तोममुश्मसि । ता सोमं सोमपातमा ॥
2 ता यज्ञेषु प्रशंसतेन्द्राग्नी शुम्भता नरः । ता गायत्रेषु गायत ॥
3 ता मित्रस्य प्रशस्तय इन्द्राग्नी ता हवामहे । सोमपा सोमपीतये ॥
4 उग्रा सन्ता हवामह उपेदं सवनं सुतं । इन्द्राग्नी एह गच्छतां ॥
5 ता महान्ता सदस्पती इन्द्राग्नी रक्ष उब्जतं । अप्रजाः सन्त्वत्रिणः ॥
6 तेन सत्येन जागृतमधि प्रचेतुने पदे । इन्द्राग्नी शर्म यच्छतं ॥३॥

---

7 *Te naḥ ratnāni dhattana triḥ ā sāptāni sunvate ekam̃-ekam̃ suṣasti-bhiḥ.*
8 *Adhārayanta vahnayaḥ abhajanta su-kṛityayā bhāgam̃ deveshu yajniyam̃.* (2)

XXI.

1 *Iha Indrāgnī upa hvaye tayoḥ it stomam̃ uṣmasi tā somam̃ soma-pātamā.*
2 *Tā yajneshu pra ṣam̃sata Indrāgnī ṣumbhata naraḥ tā gāyatreshu gāyata.*
3 *Tā Mitrasya pra-ṣastaye Indrāgnī tā havāmahe soma-pā soma-pītaye.*
4 *Ugrā santā havāmahe upa idam̃ savanam̃ sutam̃ Indrāgnī ā iha gachhatām̃.*
5 *Tā mahāntā sadaspatī Indrāgnī Rakshaḥ ubjatam̃ aprajāḥ santu atriṇaḥ.*
6 *Tena satyena jāgṛitam̃ adhi pra-chetune pade Indrāgnī ṣarma yachhatam̃.* (3)

---

donate trifariam septenas, libanti, alias post alias, bonis laudibus *celebrati.* 8 *Mortalem olim vitam* vivebant *Ribhues*, *sacrificiorum* portitores : *sed* obtinuerunt bonis operibus sortem inter deos sacrificiis decorandam.

XXI.

1 Huc Indram Agnimque voco ; eorum laudem exoptamus : illi *sunt* libaminum maximi potatores. 2 Illos in sacrificiis celebrate ; Indram Agnimque ornate, viri ! illos cantilenis canite. 3 Illos ad amici hominis hymnum vocamus, Indram Agnimque, libaminis potores, ad libaminis potum. 4 Horrendos factos vocamus ad hoc libamen paratum : Indras Agnisque huc veniunto. 5 Vos magni cœtuum custodes, Indras et Agnis, Rakshasos innocuos reddite : prole destituti sunto edaces. 6 Propter hoc *sacrificium* certum, vigilate longe prospiciente in loco : Indra et Agnis! felicitatem tribuite.

HYMNUS III. [XXII.]

1 प्रातर्युजा विबोधयाश्विनावेह गच्छतां । अस्य सोमस्य पीतये ॥
2 या सुरथा रथीतमोभा देवा दिविस्पृशा । अश्विना ता हवामहे ॥
3 या वां कशा मधुमत्यश्विना सूनृतावती । तया यज्ञं मिमिक्षतं ॥
4 न हि वामस्ति दूरके यत्रा रथेन गच्छथः । अश्विना सोमिनो गृहं ॥
5 हिरण्यपाणिमूतये सवितारमुपह्वये । स चेत्ता देवता पदं ॥४॥
6 अपां नपातमवसे सवितारमुपस्तुहि । तस्य व्रतान्युश्मसि ॥
7 विभक्तारं हवामहे वसोश्चित्रस्य राधसः । सवितारं नृचक्षसं ॥
8 सखाय आनिषीदत सविता स्तोम्यो नु नः । दाता राधांसि शुम्भति ॥

XXII.

1 *Prātaḥ-yujā vi bodhaya Aṣvinau ā iha gachhatām̃ asya somasya pītaye.*
2 *Yā su-rathā rathi-tamā ubhā devā divi-spṛiṣā Aṣvinā tā havāmahe.*
3 *Yā vām̃ kaṣā madhu-matī Aṣvinā sūnṛitā-vatī tayā yajnam̃ mimikshatam̃.*
4 *Nahi vām̃ asti dūrake yatra rathena gachhathaḥ Aṣvinā sominaḥ gṛiham̃.*
5 *Hiraṇya-pāṇim̃ ūtaye Savitāram̃ upa hvaye saḥ chettā devatā padam̃.* (4)
6 *Apām̃ napātam̃ avase Savitāram̃ upa stuhi tasya vratāni uṣmasi.*
7 *Vi-bhaktāram̃ havāmahe vasoḥ chitrasya rādhasaḥ Savitāram̃ nṛi-chakshasam̃.*
8 *Sakhāyaḥ ā ni sīdata Savitā stomyaḥ nu naḥ dātā rādhām̃si ṣumbhati.*

XXII.

[1] Mane sociatos expergefac Asvinos: huc veniunto, ad hujus libaminis potationem. [2] Qui egregio curru præditi *sunt*, aurigæ peritissimi, ambo dii, cœlicolæ, Asvini, eos vocamus. [3] Quod vobis *est* flagellum, equorum sudore madidum, Asvini! dulcisonum, eo sacrificium adspergite. [4] Non enim vobis est in longinquitate, quam curru petitis, Asvini! sacrificantis domum.

[5] Aurimanum Savitrim ad auxilium invoco: is indicat locum *a sacrificatore occupandum*, deus. [6] Aquarum deletorem auxilii caussa Savitrim lauda: illius sacra *celebrare* optamus. [7] Invocamus distributorem domicilium conferentis variæ opulentiæ, Savitrim, hominibus lucem dantem. [8] Amici! considite: Savitris laudandus nunc *est* nobis: largiturus *est* divitias, splendet.

9 अग्ने पत्नीरिहावह देवानामुशतीरुप । त्वष्टारं सोमपीतये ॥

10 आ ग्ना अग्न इहावसे होत्रां यविष्ठ भारतीं । वरूत्रीं धिषणां वह ॥५॥

11 अभि नो देवीरवसा महः शर्मणा नृपत्नीः । अच्छिन्नपत्राः सचन्तां ॥

12 इहेन्द्राणीमुपह्वये वरुणानीं स्वस्तये । अग्नायीं सोमपीतये ॥

13 मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षतां । पिपृतां नो भरीमभिः ॥

14 तयोरिद्घृतवत्पयो विप्रा रिहन्ति धीतिभिः । गन्धर्वस्य ध्रुवे पदे ॥

15 स्योना पृथिवि भवानृक्षरा निवेशनी । यच्छा नः शर्म सप्रथः ॥६॥

16 अतो देवा अवन्तु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे । पृथिव्याः सप्तधामभिः ॥

17 इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदं । समूल्हमस्य पांसुरे ॥

---

9 *Agne patnīḥ iha ā vaha devānām̃ uṣatīḥ upa Tvashtāram̃ soma-pītaye.*
10 *Ā gnāḥ Agne iha avase Hotrām̃ yavishṭha Bhāratīm̃ Varūtrīm̃ Dhishaṇām̃ vaha.*(5)
11 *Abhi naḥ Devīḥ avasā mahaḥ ṣarmaṇā nṛi-patnīḥ achhinna-patrāḥ sachantām̃.*
12 *Iha Indrāṇīm̃ upa hvaye Varuṇānīm̃ svastaye Agnāyīm soma-pītaye.*
13 *Mahī Dyauḥ Pṛithivī cha naḥ imam̃ yajnam̃ mimikshatām̃ pipṛitām̃ naḥ bharīma-bhiḥ.*
14 *Tayoḥ it ghṛita-vat payaḥ viprāḥ rihanti dhīti-bhiḥ Gandharvasya dhruve pade.*
15 *Syonā Pṛithivi bhava anṛiksharā ni-veṣanī yachha naḥ ṣarma sa-prathaḥ.* (6)
16 *Ataḥ devāḥ avantu naḥ yataḥ Vishṇuḥ vi-chakrame pṛithivyāḥ sapta dhāma-bhiḥ.*
17 *Idam̃ Vishṇuḥ vi chakrame tredhā ni dadhe padam̃ sam̃-ūlham̃ asya pām̃sure.*

---

[9] Agnis! uxores huc advehe deorum amantes, *atque* Tvashtrim, ad libaminis potum. [10] Agnis, recentissima juventute vigens! uxores huc ad sacrificium, Hotram, Bháratim, Varútrim *et* Dhishanam advehe.

[11] Nobis Deæ viros tutantes, illæsis alis præditæ, auxilio et magna felicitate favento. [12] Huc Indránim voco *et* Varunánim, salutis caussa, atque Agnáyim, ad libaminis potum.

[13] Magnum Cœlum Terraque nostrum hoc sacrificium irriganto: satianto nos alimentis. [14] Illorum pinguem humorem sapientes lambunt sacrificiis. Gandharvæ firma in sede.

[15] Magna sis, Terra! hostibus non vexata domus: da nobis refugium amplum.

[16] Dehinc dii opem ferunto nobis, unde Vishnus transgressus est, *nempe* de terra, *adjutus* septem carminibus. [17] Hanc *terram* Vishnus transgressus

18 त्रीणि पदा विचक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः। अतो धर्माणि धारयन्॥
19 विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे। इन्द्रस्य युज्यः सखा॥
20 तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः। दिवीव चक्षुराततं॥
21 तद्विप्रासो विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते। विष्णोर्यत्परमं पदं॥७॥

HYMNUS IV. [XXIII.]

1 तीव्राः सोमास आगह्याशीर्वन्तः सुता इमे। वायो तान्प्रस्थितान्पिब॥
2 उभा देवा दिविस्पृशेन्द्रवायू हवामहे। अस्य सोमस्य पीतये॥
3 इन्द्रवायू मनोजुवा विप्रा हवन्त ऊतये। सहस्राक्षा धियस्पती॥
4 मित्रं वयं हवामहे वरुणं सोमपीतये। जज्ञाना पूतदक्षसा॥

---

18 *Trīṇi padā vi chakrame Vishṇuḥ gopāḥ adābhyaḥ ataḥ dharmāṇi dhārayan.*
19 *Vishṇoḥ karmāṇi paṣyata yataḥ vratāni paspaṣe Indrasya yujyaḥ sakhā.*
20 *Tat Vishṇoḥ paramañ padañ sadā paṣyanti sūrayaḥ divi-iva chakshuḥ ā-tatañ.*
21 *Tat viprāsaḥ vipanyavaḥ jāgṛi-vāñsaḥ sañ indhate Vishṇoḥ yat paramañ padañ.* (7)

XXIII.

1 *Tīvrāḥ somāsaḥ ā gahi āṣīḥ-vantaḥ sutāḥ ime Vāyo tān pra-sthitān piba.*
2 *Ubhā devā divi-spṛiṣā Indravāyū havāmahe asya somasya pītaye.*
3 *Indravāyū manaḥ-juvā viprāḥ havante ūtaye sahasra-akshā dhiyaḥ patī.*
4 *Mitrañ vayañ havāmahe Varuṇañ soma-pītaye jajnānā pūta-dakshasā.*

---

est; ter defixit pedem: obruta *fuit terra* ejus pulverulento *vestigio.* [18] Tres gressus hinc fecit Vishnus, sospitator illæsus, sacra sustentans. [19] Vishnuis facinora videte, per quæ *sacrificans* vota persolvit: Indræ congruus socius *est.* [20] Illam Vishnuis summam sedem continuo intuentur sapientes, sub dio veluti oculus longe prospiciens. [21] Illam vates laudantes alacres *carmine* illustrant, quæ Vishnuis summa sedes *est.*

XXIII.

[1] Copiosa libamina, precibus sociata, parata *sunt* ista: veni, Váyus! ea exhibita bibe.

[2] Ambo deos cœlicolas Indram Váyumque vocamus ad hujus libaminis potum. [3] Indram Váyumque, mentis instar veloces, viri sapientes vocant auxilio, mille oculis præditos, pii operis custodes.

[4] Mitram nos vocamus *et* Varunam ad libaminis potum, noscendos, puro

5 ऋतेन यावृतावृधावृतस्य ज्योतिषस्पती । ता मित्रावरुणा हुवे ॥ ८ ॥
6 वरुणः प्राविता भुवन्मित्रो विश्वाभिरूतिभिः । करतां नः सुराधसः ॥
7 मरुत्वन्तं हवामह इन्द्रमा सोमपीतये । सजूर्गणेन तृम्पतु ॥
8 इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवासः पूषरातयः । विश्वे मम श्रुता हवं ॥
9 हत वृत्रं सुदानव इन्द्रेण सहसा युजा । मा नो दुःशंस ईशत ॥
10 विश्वान्देवान्हवामहे मरुतः सोमपीतये । उग्रा हि पृश्निमातरः ॥ ९ ॥
11 जयतामिव तन्यतुर्मरुतामेति धृष्णुया । यच्छुभं याथना नरः ॥
12 हस्काराद्विद्युतस्पर्यतो जाता अवन्तु नः । मरुतो मृलयन्तु नः ॥
13 आ पूषन्चित्रबर्हिषमाघृणे धरुणं दिवः । आजा नष्टं यथा पशुं ॥

---

5 *Ṛitena yau ṛita-vṛidhau ṛitasya jyotishaḥ patī tā Mitrāvaruṇā huve.* (8)
6 *Varuṇaḥ pra-avitā bhuvat Mitraḥ viṣvā-bhiḥ ūti-bhiḥ karatām̃ naḥ su-rādhasaḥ.*
7 *Marutvantam̃ havāmahe Indram̃ ā soma-pītaye sa-jūḥ gaṇena tṛimpatu.*
8 *Indra-jyeshṭhāḥ Marut-gaṇāḥ devāsaḥ Pūsha-rātayaḥ viṣve mama ṣruta havam̃.*
9 *Hata Vṛitram su-dānavaḥ Indreṇa sahasā yujā mā naḥ duḥ-ṣan̄saḥ īṣata.*
10 *Viṣvān devān havāmahe Marutaḥ soma-pītaye ugrāḥ hi Pṛiṣni-mātaraḥ.* (9)
11 *Jayatām̃-iva tanyatuḥ Marutām̃ eti dhṛishṇu-yā yat ṣubham̃ yāthana naraḥ.*
12 *Haskārāt vi-dyutaḥ pari ataḥ jātāḥ avantu naḥ Marutaḥ mṛilayantu naḥ.*
13 *Ā Pūshan chitra-barhisham̃ āghṛiṇe dharuṇam̃ divaḥ ā aja nashṭam̃ yathā paṣum̃.*

---

robore vigentes. [5] Qui sinceritate ratum *sacrificiorum præmium* augentes *sunt*, veri luminis dominos, eos Mitram Varunamque invoco. [6] Varunas tutor sit, *et* Mitras, omnibus auxiliis: reddunto nos opulentos.

[7] Marutibus sociatum vocamus Indram ad libaminis potum: una cum *Marutum* cohorte exsatiator. [8] Indram principem sequentes, Marutum cohortes! dii, Púshanem largitorem habentes! omnes meam audite precem. [9] Occidite Vritram, splendida dona conferentes! *adjuti* Indra forti, idoneo; ne nobis infamis *ille* imperet.

[10] Omnes Deos vocamus, *et* Marutes, ad libaminis potum: fortes enim *sunt* Prisnis filii. [11] Vincentium quemadmodum, strepitus Marutum incedit impetu, quum ad faustum *sacrificium* venitis, viri! [12] E splendente nitido illo *aere* undecumque nati *Marutes* protegunto nos: Marutes servanto nos.

[13] Obtine, Púshan! versicolore stragulo decoram, splendide! libationem,

14 पूषा राजानमाघृणिरपगूल्हं गुहा हितं । अविन्दच्चित्रबर्हिषं ॥

15 उतो स मह्यमिन्दुभिः षड्युक्तां अनुसेषिधत् । गोभिर्यवं न चर्कृषत् ॥१०॥

16 अम्बयो यन्त्यध्वभिर्जामयो अध्वरीयतां । पृंचतीर्मधुना पयः ॥

17 अमूर्या उप सूर्ये याभिर्वा सूर्यः सह । ता नो हिन्वन्त्वध्वरं ॥

18 अपो देवीरुपह्वये यत्र गावः पिबन्ति नः । सिन्धुभ्यः कर्त्वं हविः ॥

19 अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तये । देवा भवत वाजिनः ॥

20 अप्सु मे सोमो अब्रवीदन्तर्विश्वानि भेषजा ।
अग्निं च विश्वशम्भुवमापश्च विश्वभेषजीः ॥११॥

21 आपः पृणीत भेषजं वरूथं तन्वे मम । ज्योक् च सूर्यं दृशे ॥

---

14 *Pūshā rājānam̃ āghṛiṇiḥ apa-gūlham̃ guhā hitam̃ avindat chitra-barhisham̃.*
15 *Uto saḥ mahyam̃ indu-bhiḥ shaṭ yuktān anu-sesidhat gobhiḥ yavam̃ na charkṛishat.*(10)
16 *Ambayaḥ yanti adhva-bhiḥ jāmayaḥ adhvari-yatām̃ pṛinchatīḥ madhunā payaḥ.*
17 *Amūḥ yāḥ upa sūrye yābhiḥ vā sūryaḥ saha tāḥ naḥ hinvantu adhvaram̃.*
18 *Apaḥ devīḥ upa hvaye yatra gāvaḥ pibanti naḥ sindhu-bhyaḥ kartvam̃ haviḥ.*
19 *Ap-su antaḥ amṛitam̃ ap-su bheshajam̃ apām̃ uta pra-ṣastaye devāḥ bhavata vājinaḥ.*
20 *Ap-su me Somaḥ abravīt antaḥ viṣvāni bheshajā*
Agnim̃ cha viṣva-ṣambhuvam̃ Āpaḥ cha viṣva-bheshajīḥ. (11)
21 *Āpaḥ pṛiṇīta bheshajam̃ varūtham̃ tanve mama jyok cha sūryam̃ dṛiṣe.*

---

cœlo *delapsus*, gradiens! amissum veluti pecus *quærendo pastor recuperat.* [14] Púshan splendidus libationem absconditam, in inaccesso loco positam reperit, versicolore stragulo decoram. [15] Atque is mihi libaminibus prædita sex *anni tempora* iterum iterumque reducit: bobus triticum *saturus* veluti *agricola campos* iterum iterumque arat.

[16] Matres incedunt viis, propinquæ sacrificantium, largientes dulcedine *præditum* lac. [17] Illæ, quæ prope solem *sunt*, vel quibuscum sol una *est*, eæ nostro lætantor sacrificio. [18] Aquas deas invoco, unde vaccæ bibunt nostræ: fluminibus faciendum *est* sacrificium. [19] In Aquis nectar, in Aquis medicamen: Aquarum etiam ad laudem, sacerdotes! estote impigri. [20] In Aquis mihi Somas dixit intus *esse* omnia medicamina, Agnimque omnia beantem, Aquasque omnia medentes. [21] Aquæ! effundite medicinam *morbos* arcen-

22 इदमापः प्रवहत यत्किंच दुरितं मयि ।
यद्वाहमभिदुद्रोह यद्वा शेप उतानृतं ॥
23 आपो अद्यान्वचारिषं रसेन समगस्महि ।
पयस्वानग्न आगहि तं मा संसृज वर्चसा ॥
24 सं माग्ने वर्चसा सृज सं प्रजया समायुषा ।
विद्युर्मे अस्य देवा इन्द्रो विद्यात्सह ऋषिभिः ॥१२॥

CAPUT SEXTUM.

HYMNUS I. [XXIV.]

1 कस्य नूनं कतमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
को नो मह्या अदितये पुनर्दात्पितरं च दृशेयं मातरं च ॥

---

22 *Idam̃ Āpaḥ pra vahata yat kim̃ cha duḥ-itam̃ mayi*
Yat vā aham̃ abhi-dudroha yat vā ṣepe uta anṛitam̃.
23 *Āpaḥ adya anu achārisham̃ rasena sam̃ agasmahi*
Payasvān Agne ā gahi tam̃ mā sam̃ sṛija varchasā.
24 *Sam̃ mā Agne varchasā sṛija sam̃ pra-jayā sam̃ āyushā*
Vidyuḥ me asya devāḥ Indraḥ vidyāt saha Ṛishi-bhiḥ. (12)

XXIV.

1 *Kasya nūnam̃ katamasya amṛitānām̃ manāmahe chāru devasya nāma*
Kaḥ naḥ mahyai aditaye punaḥ dāt pitaram̃ cha dṛiṣeyam̃ mātaram̃ cha.

---

tem corpori meo, citoque, solis ad conspectum. [22] Istud, Aquæ! auferte, quodcumque scelestum in me *est,* quodve ego per vim feci, quodve imprecatus sum, atque mendacium. [23] Aquas hodie *cultu* prosequutus sum; cum essentia *aquarum* congressi sumus: aqua præditus, Agnis! veni; huncce me indue splendore. [24] Me, Agnis! splendore præditum fac, præditum prosapia, præditum longævitate: noscant mei hujusce ceremonias dii, *et* Indras noscat cum Rishibus.

XXIV.

[1] Cujusnam profecto, cujusnam omnium immortalium enunciemus illustre dei nomen? Quisnam nos magnæ terræ reddiderit, *ut* patremque *rursus*

2 अग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
स नो मह्या अदितये पुनर्दात्पितरं च दृशेयं मातरं च ॥
3 अभि त्वा देव सवितरीशानं वार्याणां । सदावन्भागमीमहे ॥
4 यश्चिद्धि त इत्था भगः शशमानः पुरा निदः । अद्वेषो हस्तयोर्दधे ॥
5 भगभक्तस्य ते वयमुदशेम तवावसा । मूर्धानं राय आरभे ॥१३॥
6 न हि ते क्षत्रं न सहो न मन्युं वयश्चनामी पतयन्त आपुः ।
नेमा आपो अनिमिषं चरन्तीर्न ये वातस्य प्रमिनन्त्यभ्वं ॥
7 अबुध्ने राजा वरुणो वनस्योर्ध्वं स्तूपं ददते पूतदक्षः ।
नीचीनाः स्थुरुपरि बुध्न एषामस्मे अन्तर्निहिताः केतवः स्युः ॥

---

2 *Agneḥ vayaṁ prathamasya amṛitānāṁ manāmahe chāru devasya nāma*
Saḥ naḥ mahyai aditaye punaḥ dāt pitaraṁ cha dṛiṣeyaṁ mātaraṁ cha.
3 *Abhi tvā deva Savitaḥ īṣānaṁ vāryāṇāṁ sadā avan bhāgaṁ īmahe.*
4 *Yaḥ chit hi te itthā bhagaḥ ṣaṣamānaḥ purā nidaḥ adveshaḥ hastayoḥ dadhe.*
5 *Bhaga-bhaktasya te vayaṁ ut aṣema tava avasā mūrdhānaṁ rāyaḥ ā-rabhe.* (13)
6 *Nahi te kshatraṁ na sahaḥ na manyuṁ vayaḥ chana amī patayantaḥ āpuḥ*
Na imāḥ āpaḥ ani-mishaṁ charantīḥ na ye vātasya pra-minanti abhvaṁ.
7 *Abudhne rājā Varuṇaḥ vanasya ūrdhvaṁ stūpaṁ dadate pūta-dakshaḥ*
Nīchīnāḥ sthuḥ upari budhnaḥ eshāṁ asme antaḥ ni-hitāḥ ketavaḥ syuḥ.

---

videam, matremque? [2] Agnis nos, primi immortalium, enunciemus illustre dei nomen: is nos magnæ terræ reddiderit, *ut* patremque *rursus* videam, matremque.

[3] Te, dive Savitris! dominum divitiarum, semper adjuvans! opes rogamus: [4] quæcunque nimirum expetendæ, sic laudatæ, ante vituperium non exosæ, tuis manibus tenebantur. [5] Thesauros possidentis tui *cultores*, nos adipiscamur tuo auxilio divitiarum caput ad incipiendum.

[6] Non sane tuum robur, non fortitudinem, non iram aves neque hæ volantes obtinuerunt, neque hæ aquæ semper ruentes: non qui venti *cursus sunt*, excellunt celeritatem tuam. [7] Radice destituto *in aere* Varunas grati *luminis* superne abundantiam tenet, puro vigore gaudens: inferi stant, *at* su-

8 उरुं हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्थामन्वेतवा उ ।
अपदे पादा प्रतिधातवेऽकरुतापवक्ता हृदयाविधश्चित् ॥
9 शतं ते राजन्भिषजः सहस्रमुर्वी गभीरा सुमतिष्टे अस्तु ।
बाधस्व दूरे निर्ऋतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥
10 अमी य ऋक्षा निहितास उच्चा नक्तं ददृश्रे कुहचिद्दिवेयुः ।
अदब्धानि वरुणस्य व्रतानि विचाकशच्चन्द्रमा नक्तमेति ॥१४॥
11 तत्त्वायामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः ।
अहेलमानो वरुणेह बोध्युरुशंस मा न आयुः प्रमोषीः ॥
12 तदिन्नक्तं तद्दिवा मह्यमाहुस्तदयं केतो हृद आविचष्टे ।
शुनःशेपो यमह्वद्गृभीतः सो अस्मान्राजा वरुणो मुमोक्तु ॥

---

8 *Urum̃ hi rājā Varuṇaḥ chakāra sūryāya panthām̃ anu-etavai u*
Apade pādā prati-dhātave akaḥ uta apa-vaktā hṛidaya-vidhaḥ chit.
9 *Śatam̃ te rājan bhishajaḥ sahasram̃ urvī gabhīrā su-matiḥ te astu*
Bādhasva dūre Niḥ-ṛitim̃ parāchaiḥ kṛitam̃ chit enaḥ pra mumugdhi asmat.
10 *Amī ye ṛikshāḥ ni-hitāsaḥ uchchā naktam̃ dadṛiśre kuha chit divā īyuḥ*
Adabdhāni Varuṇasya vratāni vi-chākaśat chandramāḥ naktam̃ eti. (14)
11 *Tat tvā yāmi brahmaṇā vandamānaḥ tat ā śāste yajamānaḥ haviḥ-bhiḥ*
Ahelamānaḥ Varuṇa iha bodhi uru-śam̃sa mā naḥ āyuḥ pra moshīḥ.
12 *Tat it naktam̃ tat divā mahyam̃ āhuḥ tat ayam̃ ketaḥ hṛidaḥ ā vi chashṭe*
Śunaḥśepaḥ yam̃ ahvat gṛibhītaḥ saḥ asmān rājā Varuṇaḥ mumoktu.

---

perne radix eorum *est;* nos inter collocati radii sint. [8] Magnam enim rex Varunas fecit soli viam ad circumeundum sane: in invio *aere* ad figendum pedes *viam* fecit: atque castigator inimici etiam *esto.* [9] Centum tibi, rex! medicamina, mille *sunt;* magna, alta gratia tua esto: constringe procul Nirritim aversam, perpetratumque scelus remove a nobis. [10] Illi qui septem triones collocati superne noctu conspiciebantur, alicubi interdiu iverint: illæsa *sunt* Varunæ opera; lucens luna noctu incedit. [11] Illud *longum ævum* te *rogans* adeo, prece laudans: id exoptat sacra obiens sacrificiis *suis:* haud negligens, Varuna! hic animadverte *precem meam:* inclyte! nostram vitam non auferas. [12] Id ipsum noctu, id interdiu mihi dixerunt, id hæcce mens

13 शुनःशेपो ह्यह्वद्गृभीतस्त्रिष्वादित्यं द्रुपदेषु बद्धः ।
अवैनं राजा वरुणः ससृज्याद्विद्वां अदब्धो विमुमोक्तु पाशान् ॥
14 अव ते हेलो वरुण नमोभिरव यज्ञेभिरीमहे हविर्भिः ।
क्षयन्नस्मभ्यमसुर प्रचेता राजन्नेनांसि शिश्रथः कृतानि ॥
15 उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधमं वि मध्यमं श्रथाय ।
अथा वयमादित्य व्रते तवानागसो अदितये स्याम ॥१५॥

HYMNUS II. [XXV.]

1 यच्चिद्धि ते विशो यथा प्र देव वरुण व्रतं । मिनीमसि द्यवि द्यवि ॥
2 मा नो वधाय हत्नवे जिहीलानस्य रीरधः । मा हृणानस्य मन्यवे ॥

---

13 *Ṣunaḥṣepaḥ hi ahvat gribhītaḥ trishu Ādityam̃ dru-padeshu baddhaḥ*
Ava enam̃ rājā Varuṇaḥ sasṛijyāt vidvān adabdhaḥ vi mumoktu pāṣān.
14 *Ava te helaḥ Varuṇa namaḥ-bhiḥ ava yajnebhiḥ īmahe haviḥ-bhiḥ*
Kshayan asmabhyam̃ Asura pra-chetaḥ rājan enām̃si ṣiṣrathaḥ kṛitāni.
15 *Ut ut-tamam̃ Varuṇa pāṣam̃ asmat ava adhamam̃ vi madhyamam̃ ṣrathaya*
Atha vayam̃ Āditya vrate tava anāgasaḥ aditaye syāma. (15)

XXV.

1 *Yat chit hi te viṣaḥ yathā pra deva Varuṇa vratam̃ minīmasi dyavi-dyavi.*
2 *Mā naḥ vadhāya hatnave jihīlānasya rīradhaḥ mā hṛiṇānasya manyave.*

---

cordis *mei me* monet: Sunahsepas quem invocabat vinctus, ille nos rex Varunas liberato. [13] Sunahsepas enim invocabat Aditis filium, vinctus, tribus pyræ sacrificalis postibus adstrictus: eum rex Varunas liberaverit; gnarus, invictus solvito vincula. [14] Tuam iram, Varuna! precibus *et* sacrificiis avertimus *atque* oblationibus: *hic* commorans, Asura, sapiens rex! nobis peccata remove admissa. [15] Amove summam, Varuna! compedem a nobis, remove infimam, dimove mediam: tunc nos, Aditis fili! in sacrificio tuo, peccati immunes, incolumitatem *nacti* simus.

XXV.

[1] Quodcumque scilicet tibi *nos,* ut homines *solent,* deus Varuna! sacrificium *errore* turbamus quotidie, *id tu cura ut recte cadat.* [2] Ne nos cædi crudelis

3 वि मृळीकाय ते मनो रथीरश्वं न संदितं । गीर्भिर्वरुण सीमहि ॥
4 परा हि मे विमन्यवः पतन्ति वस्यइष्टये । वयो न वसतीरुप ॥
5 कदा क्षत्रश्रियं नरमा वरुणं करामहे । मृळीकायोरुचक्षसं ॥१६॥
6 तदित्समानमाशाते वेनन्ता न प्रयुच्छतः । धृतव्रताय दाशुषे ॥
7 वेदा यो वीनां पदमन्तरिक्षेण पततां । वेद नावः समुद्रियः ॥
8 वेद मासो धृतव्रतो द्वादश प्रजावतः । वेदा य उपजायते ॥
9 वेद वातस्य वर्तनिमुरोर्ऋष्वस्य बृहतः । वेदा ये अध्यासते ॥
10 निषसाद धृतव्रतो वरुणः पस्त्यास्वा । साम्राज्याय सुक्रतुः ॥१७॥
11 अतो विश्वान्यद्भुता चिकित्वां अभिपश्यति । कृतानि या च कर्त्वा ॥

---

3 *Vi mṛilīkāya te manaḥ rathīḥ aṣvam̃ na sam̃-ditam̃ gīḥ-bhiḥ Varuṇa sīmahi.*
4 *Parā hi me vi-manyavaḥ patanti vasyaḥ-ishṭaye vayaḥ na vasatīḥ upa.*
5 *Kadā kshatra-ṣriyam̃ naram̃ ā Varuṇam̃ karāmahe mṛilīkāya uru-chakshasam̃.* (16)
6 *Tat it samānam̃ āṣāte venantā na pra yuchhataḥ dhṛita-vratāya dāṣushe.*
7 *Veda yaḥ vīnām̃ padam̃ antarikshеṇa patatām̃ veda nāvaḥ samudriyaḥ.*
8 *Veda māsaḥ dhṛita-vrataḥ dvādaṣa prajā-vataḥ veda yaḥ upa-jāyate.*
9 *Veda vātasya vartanim̃ uroḥ ṛishvasya bṛihataḥ veda ye adhi-āsate.*
10 *Ni sasāda dhṛita-vrataḥ Varuṇaḥ pastyāsu ā sām̃-rājyāya su-kratuḥ.* (17)
11 *Ataḥ viṣvāni adbhutā chikitvān abhi paṣyati kṛitāni yā cha kartvā.*

---

spretoris tradas, neque furentis iracundiæ. [3] Felicitatis caussa tuam mentem, auriga equum veluti fessum, cantibus, Varuna! conciliamus. [4] Etenim meæ cogitationes evolant ad ditissimæ *vitæ* impetrationem, aves veluti ad nidos. [5] Quando virium custodem ducem Varunam huc vocabimus, felicitatis gratia, multa videntem? [6] Hancce communem *oblationem* accipiunto *Varunas et Mitras:* non errant, faventes vota persolventi cultori. [7] Qui novit avium viam per aerem volantium, novit naves marinas; [8] novit menses, *ille* cui vota fideliter persolvuntur, duodecim, sobolem ferentes; novit *etiam mensem eum* qui subnascitur; [9] novit venti viam magni, admirandi, potentis; novit *deos*, qui supra habitant. [10] Commoratur Varunas, cui vota rite persolvuntur, inter homines imperii gratia, bonis sacrificiis cultus. [11] Ab illo omnia mirabilia *homo* sapiens videt facta *jampridem*,

12 स नो विश्वाहा सुक्रतुरादित्यः सुपथा करत् । प्र ण आयूंषि तारिषत् ॥

13 बिभ्रद्द्रापिं हिरण्ययं वरुणो वस्त निर्णिजं । परि स्पशो निषेदिरे ॥

14 न यं दिप्सन्ति दिप्सवो न द्रुह्वाणो जनानां । न देवमभिमातयः ॥

15 उत यो मानुषेष्वा यशश्चक्रे असाम्या । अस्माकमुदरेष्वा ॥१८॥

16 परा मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु । इच्छन्तीरुरुचक्षसं ॥

17 सं नु वोचावहै पुनर्यतो मे मध्वाभृतं । होतेव क्षदसे प्रियं ॥

18 दर्शं नु विश्वदर्शतं दर्शं रथमधि क्षमि । एता जुषत मे गिरः ॥

19 इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृळय । त्वामवस्युराचके ॥

20 त्वं विश्वस्य मेधिर दिवश्च ग्मश्च राजसि । स यामनि प्रति श्रुधि ॥

---

12 *Saḥ naḥ viṣvāhā su-kratuḥ Ādityaḥ su-pathā karat pra naḥ āyūñshi tārishat.*
13 *Bibhrat drāpiñ hiraṇyayañ Varuṇaḥ vasta niḥ-nijañ pari spaṣaḥ ni sedire.*
14 *Na yañ dipsanti dipsavaḥ na druhvāṇaḥ janānāñ na devañ abhi-mātayaḥ.*
15 *Uta yaḥ mānusheshu ā yaṣaḥ chakre asāmi ā asmākañ udareshu ā.* (18)
16 *Parā me yanti dhītayaḥ gāvaḥ na gavyūtīḥ anu ichhantīḥ uru-chakshasañ.*
17 *Sañ nu vochāvahai punaḥ yataḥ me madhu ā-bhṛitañ hotā-iva kshadase priyañ.*
18 *Darṣañ nu viṣva-darṣatañ darṣañ rathañ adhi kshami etāḥ jushata me giraḥ.*
19 *Imañ me Varuṇa ṣrudhi havañ adya cha mṛilaya tvāñ avasyuḥ ā chake.*
20 *Tvañ viṣvasya medhira divaḥ cha gmaḥ cha rājasi saḥ yāmani prati ṣrudhi.*

---

et quæ *in posterum* facienda *sunt.* [12] Ille nos omnibus diebus, bonis sacrificiis cultus, Aditis filius, recta via incedentes reddat; nostras vitas longas faciat. [13] Gestans loricam auream Varunas vestit purum *corpus suum; aurum* tangentes *radii* circumsidunt. [14] Quem deum non cædere affectant cædis cupidi, non osores mortalium, non scelesti; [15] et qui hominibus ubique cibum paravit plenum, nostris ventribus. [16] Tendunt meæ preces, vaccæ quasi bubilia versus, desiderantes, ad *Varunam,* a multis conspiciendum. [17] Profecto colloquemur iterum, siquidem mihi dulce *sacrificium* paratum *est:* sacerdotis instar comedis gratum *cibum.* [18] Vidi certe *Varunam,* ab omnibus conspiciendum; vidi currum in terra: *Varunas* hasce audit meas laudes. [19] Hanc meam, Varuna! audi precem, hodieque exhilara *nos:* te opem desiderans imploro. [20] Tu universi, sapiens! cœlique terræque im-

21 उदुत्तमं मुमुग्धि नो वि पाशं मध्यमं चृत । अवाधमानि जीवसे ॥१९॥

HYMNUS III. [XXVI.]

1 वसिष्वा हि मियेध्य वस्त्राण्यूर्जां पते । सेमं नो अध्वरं यज ॥
2 नि नो होता वरेण्यः सदा यविष्ठ मन्मभिः। अग्ने दिवित्मता वचः ॥
3 आ हि ष्मा सूनवे पितापिर्यजत्यापये । सखा सख्ये वरेण्यः ॥
4 आ नो बर्ही रिशादसो वरुणो मित्रो अर्यमा । सीदन्तु मनुषो यथा ॥
5 पूर्व्य होतरस्य नो मन्दस्व सख्यस्य च । इमा उ षु श्रुधी गिरः॥२०॥
6 यच्चिद्धि शश्वता तना देवं देवं यजामहे । त्वे इद्धूयते हविः ॥
7 प्रियो नो अस्तु विश्पतिर्होता मन्द्रो वरेण्यः। प्रियाः स्वग्नयो वयं ॥

---

21 *Ut ut-tamaṁ mumugdhi naḥ vi pāṣaṁ madhyamaṁ chṛita ava adhamāni jīvase.*(19)

XXVI.

1 *Vasishṭha hi miyedhya vastrāṇi ūrjāṁ pate saḥ imaṁ naḥ adhvaraṁ yaja.*
2 *Ni naḥ hotā vareṇyaḥ sadā yavishṭha manma-bhiḥ Agne divitmatā vachaḥ.*
3 *Ā hi sma sūnave pitā āpiḥ yajati āpaye sakhā sakhye vareṇyaḥ.*
4 *Ā naḥ barhiḥ riṣādasaḥ Varuṇaḥ Mitraḥ Aryamā sīdantu manushaḥ yathā.*
5 *Pūrvya hotaḥ asya naḥ mandasva sakhyasya cha imāḥ u su ṣrudhi giraḥ.* (20)
6 *Yat chit hi ṣaṣvatā tanā devaṁ-devaṁ yajāmahe tve it hūyate haviḥ.*
7 *Priyaḥ naḥ astu viṣpatiḥ hotā mandraḥ vareṇyaḥ priyāḥ su-agnayaḥ vayaṁ.*

---

perium habes: tu salutis caussa audi *nos.* [21] Summam solve nobis compedem, mediam dimove, remove infimas *compedes*, ad vivendum.

XXVI.

[1] Induas nimirum, sacrificiis celebrande! vestes *fulgentes*, ciborum custos! tu hæc nostra sacra perfice. [2] Conside, noster sacrifex eligendus, semper juvenis! splendoribus *præditus*, Agnis! claro carmine *laudatus.* [3] Semper filio pater, cognatus largitur cognato, amicus amico amabilis. [4] In nostro stragulo hostium consumtores, Varunas, Mitras, Aryaman, considunto, homo veluti. [5] Pristine sacerdos! hoc nostro *sacrificio* gaude, consortioque, hosque bene audi cantus. [6] Quamvis enim æterno amplo *sacrificio* alium aliumque deum colimus, tibi *tamen* offertur libamen. [7] Amicus nobis esto hominum dominus, sacrifex, gaudens, amabilis: *illius simus* amici, fausto igne instructi,

8 स्वग्नयो हि वार्यं देवासो दधिरे च नः । स्वग्नयो मनामहे ॥
9 अथा न उभयेषाममृतमर्त्यानां । मिथः सन्तु प्रशस्तयः ॥
10 विश्वेभिरग्ने अग्निभिरिमं यज्ञमिदं वचः । चनो धाः सहसो यहो ॥२१॥

HYMNUS IV. [XXVII.]

1 अश्वं न त्वा वारवन्तं वन्दध्या अग्निं नमोभिः । सम्राजन्तमध्वराणां ॥
2 स घा नः सूनुः शवसा पृथुप्रगामा सुशेवः । मीढ्वां अस्माकं बभूयात् ॥
3 स नो दूराच्चासाच्च नि मर्त्यादघायोः । पाहि सदमिद्विश्वायुः ॥
4 इममू षु त्वमस्माकं सनिं गायत्रं नव्यांसं । अग्ने देवेषु प्रवोचः ॥
5 आ नो भज परमेष्वा वाजेषु मध्यमेषु । शिक्षा वस्वो अन्तमस्य ॥२२॥

---

8 *Su-agnayaḥ hi vāryam̃ devāsaḥ dadhire cha naḥ su-agnayaḥ manāmahe.*
9 *Atha naḥ ubhayeshām̃ amṛita martyānām̃ mithaḥ santu pra-ṣastayaḥ.*
10 *Viṣvebhiḥ Agne agni-bhiḥ imam̃ yajnam̃ idam̃ vachaḥ chanaḥ dhāḥ sahasaḥ yaho.* (21)

XXVII.

1 *Aṣvam̃ na tvā vāra-vantam̃ vandadhyai Agnim̃ namaḥ-bhiḥ sam̃-rājantam̃ adhvarāṇām̃.*
2 *Saḥ gha naḥ sūnuḥ ṣavasā pṛithu-pragāmā su-ṣevaḥ mīḍhvān asmākam̃ babhūyāt.*
3 *Saḥ naḥ dūrāt cha āsāt cha ni martyāt agha-yoḥ pāhi sadam̃ it viṣva-āyuḥ.*
4 *Imam̃ u su tvam̃ asmākam̃ sanim̃ gāyatram̃ navyām̃sam̃ Agne deveshu pra vochaḥ.*
5 *Ā naḥ bhaja parameshu ā vājeshu madhyameshu ṣiksha vasvaḥ antamasya.* (22)

---

nos. [8] Fausto igne instructi enim sacerdotes desiderabile *sacrificium* tenent nostrum: fausto igne instructi *te* veneramur. [9] Tunc amborum, immortalium *et* nostri, mortalium, invicem sunto laudes. [10] Cum omnibus, Agnis! ignibus hoc sacrificium *et* hanc precem accipiens, cibum largiaris, roboris fili!

XXVII.

[1] Equum veluti caudatum, te celebratum *venimus* ceremoniis, Agnim, dominum sacrificiorum. [2] Ille profecto nobis filius roboris, longe lateque incedens, favens *esto:* opum largitor nobis sit. [3] Tu nos, tum e longinquo, tum ex propinquitate, ab homine inimico serva semper, omnia permeans. [4] Hancce nunc tu nostram ceremoniam laudatricem novam, Agnis! diis denuntia. [5] Nos participes fac summorum mediorumque alimentorum: largire opes e proxima *terra.* [6] *Thesauros* dispertiturus es, varie splendens!

6 विभक्तासि चित्रभानो सिन्धोरूर्मा उपाक आ । सद्यो दाशुषे क्षरसि ॥
7 यमग्ने पृत्सु मर्त्यमवा वाजेषु यं जुनाः । स यन्ता शश्वतीरिषः ॥
8 नकिरस्य सहन्त्य पर्येता कयस्य चित् । वाजो अस्ति श्रवाय्यः ॥
9 स वाजं विश्वचर्षणिरर्वद्भिरस्तु तरुता । विप्रेभिरस्तु सनिता ॥
10 जराबोध तद्विविड्ढि विशे विशे यज्ञियाय । स्तोमं रुद्राय दृशीकं ॥२३॥
11 स नो महां अनिमानो धूमकेतुः पुरुश्चन्द्रः । धिये वाजाय हिन्वतु ॥
12 स रेवां इव विश्पतिर्दैव्यः केतुः शृणोतु नः । उक्थैरग्निर्बृहद्भानुः ॥
13 नमो महद्भ्यो नमो अर्भकेभ्यो नमो युवभ्यो नम आशिनेभ्यः ।
यजाम देवान्यदि शक्नवाम मा ज्यायसः शंसमावृक्षि देवाः ॥२४॥

---

6 *Vi-bhaktā asi chitra-bhāno sindhoḥ ūrmau upāke ā sadyaḥ dāṣushe ksharasi.*
7 *Yaṁ Agne pṛit-su martyaṁ avāḥ vājeshu yaṁ junāḥ saḥ yantā ṣaṣvatīḥ ishaḥ.*
8 *Nakiḥ asya sahantya pari-etā kayasya chit vājaḥ asti ṣravayyaḥ.*
9 *Saḥ vājaṁ viṣva-charshaṇiḥ arvat-bhiḥ astu tarutā viprebhiḥ astu sanitā.*
10 *Jarā-bodha tat viviḍḍhi viṣe-viṣe yajniyāya stomaṁ rudrāya dṛiṣīkaṁ.* (23)
11 *Saḥ naḥ mahān ani-mānaḥ dhūma-ketuḥ puru-chandraḥ dhiye vājāya hinvatu.*
12 *Saḥ revān-iva viṣpatiḥ daivyaḥ ketuḥ sṛiṇotu naḥ ukthaiḥ Agniḥ bṛihat-bhānuḥ.*
13 *Namaḥ mahat-bhyaḥ namaḥ arbhakebhyaḥ namaḥ yuva-bhyaḥ namaḥ āṣinebhyaḥ*
Yajāma devān yadi ṣaknavāma mā jyāyasaḥ ṣaṅsaṁ ā vṛikshi devāḥ. (24)

---

fluminis aquam in vicinia veluti *dispertiuntur:* statim colenti pluviam largiris. [7] Quem, Agnis! in certaminibus mortalem servas, quem in prœliis excitas, is parabit sempiternos cibos: [8] nemo ejus cujuscunque victor est, potentissime! robur *ei* est inclytum. [9] *Agnis* ille, ab omnibus hominibus cultus, pugnam equis conficito: a sapientibus *propitiatus*, esto largitor. [10] Laudibus cognite! illud *sacrificium* visita unicuique homini sacra obeunti: laudem *tibi* horribili admirandam *offert*. [11] Ille *Agnis* nobis magnus, immensus, fumi vexillo insignis, valde coruscus, precis *et* cibi caussa faveto. [12] Ille, dives veluti rex, divinus nuntius audito nos, hymnis *instructos*, Agnis splendore conspicuus. [13] Adoratio *sit diis* magnis, adoratio ætate recentibus, adoratio juvenibus, adoratio grandævis: sacra facimus diis quandocunque possumus; nunquam optimi *cujusque dei* laudem interrumpam, dii!

HYMNUS V. [XXVIII.]

1 यत्र ग्रावा पृथुबुध्न ऊर्ध्वो भवति सोतवे ।
उलूखलसुतानामवेद्विन्द्र जल्गुलः ॥
2 यत्र द्वाविव जघनाधिषवण्या कृता । उलू° ॥
3 यत्र नार्यपच्यवमुपच्यवं च शिक्षते । उलू° ॥
4 यत्र मन्थां विबध्नते रश्मीन्यमितवा इव । उलू° ॥
5 यच्चिद्धि त्वं गृहे गृह उलूखलक युज्यसे ।
इह द्युमत्तमं वद जयतामिव दुन्दुभिः ॥२५॥
6 उत स्म ते वनस्पते वातो विवात्यग्रमित् ।
अथो इन्द्राय पातवे सुनु सोममुलूखल ॥

XXVIII.

1 *Yatra grāvā pṛithu-budhnaḥ ūrdhvaḥ bhavati sotave*
Ulūkhala-sutānām̃ ava it u Indra jalgulaḥ.
2 *Yatra dvau-iva jaghanā adhi-savanyā kṛitā ulū —.*
3 *Yatra nārī apa-chyavam̃ upa-chyavam̃ cha ṣikshate ulū —.*
4 *Yatra manthām̃ vi-badhnate raṣmīn yamitavai iva ulū —.*
5 *Yat chit hi tvam̃ gṛihe gṛihe Ulūkhalaka yujyase*
Iha dyumat-tamam̃ vada jayatām̃-iva dundubhiḥ. (25)
6 *Uta sma te Vanaspate vātaḥ vi vāti agram̃ it*
Atho Indrāya pātave sunu somam̃ Ulūkhala.

XXVIII.

1 Ubi lapis altam radicem habens erectus est ad parandum libamen, *ibi libaminum* mortario confectorum *saporem* nosce utique, Indra! et bibas. 2 Ubi duorum instar femorum patinæ sacrificales factæ sunt, *ibi, &c.* 3 Ubi mulier discessum introitumque discit, *ibi, &c.* 4 Ubi lignum religant, *fricando ignem excitaturi*, habenas veluti ad coercendum *equum*, *ibi, &c.*

5 Cuivis scilicet *operi* tu in unaquaque domo, Mortarium! adhiberis: hic clarissimum *sonum* ede, vincentium veluti tympanum. 6 Atque tuam, Lignum! aura vehementer spirat circa frontem: itaque Indræ ad bibendum

7 आयजी वाजसातमा ता ह्युच्चा विजर्भृतः। हरी इवान्धांसि बप्सता॥
8 ता नो अद्य वनस्पती ऋष्वावृष्वेभिः सोतृभिः। इन्द्राय मधुमत्सुतं॥
9 उच्छिष्टं चम्वोर्भर सोमं पवित्र आसृज। निधेहि गोरधि त्वचि॥२६॥

HYMNUS VI. [XXIX.]

1 यच्चिद्धि सत्य सोमपा अनाशस्ता इव स्मसि।
आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ॥
2 शिप्रिन्वाजानां पते शचीवस्तव दंसना। आ तू न०॥
3 निष्वापय मिथूदृशा सस्तामबुध्यमाने। आ तू न०॥
4 ससन्तु त्या अरातयो बोधन्तु शूर रातयः। आ तू न०॥

---

7 *Ā-yajī vāja-sātamā tā hi uchchā vi-jarbhṛitaḥ harī-iva andhāṅsi bapsatā.*
8 *Tā naḥ adya Vanaspatī ṛishvau ṛishvebhiḥ sotṛi-bhiḥ Indrāya madhu-mat sutam̃.*
9 *Ut ṣishṭam̃ chamvoḥ bhara somam̃ pavitre ā sṛija ni dhehi goḥ adhi tvachi.* (26)

XXIX.

1 *Yat chit hi satya soma-pāḥ anāṣastāḥ-iva smasi*
Ā tu naḥ Indra ṣaṅsaya goshu aṣveshu ṣubhrishu sahasreshu tuvi-magha.
2 *Ṣiprin vājānām̃ pate ṣachī-vaḥ tava daṅsanā ā tu naḥ* —.
3 *Ni svāpaya mithu-dṛiṣā sastām̃ abudhyamāne ā tu naḥ* —.
4 *Sasantu tyāḥ arātayaḥ bodhantu ṣūra rātayaḥ ā tu naḥ* —.

---

para libamen, Mortarium! [7] *Mortarium et Pistillum!* sacrificium peragentia, cibum largissime dantia, vos utique claro sono iterum iterumque pulsamini, fulvi *Indræ equi* veluti pabulis vescentes. [8] Vos nobis hodie, Ligna conspicua! cum conspicuis libantibus, Indræ dulce *libamen* parate.

[9] Relictum in patinis aufer; libamen colo infunde, injice vaccæ in pellem.

XXIX.

[1] Etsi scilicet, verax libaminis potor! gloriæ expertes quasi simus, *tamen* celeriter nos, Indra! gloriosos fac, vaccis *et* equis pulchris mille, dives! [2] Formosis maxillis prædite, ciborum domine, potens! tua efficacitas *ubique apparet:* celeriter nos, &c. [3] Sopora junctim visas *Yamæ nuntias:* dormiunto, non expergefactæ: celeriter nos, &c. [4] Dormiunto illi nulla dona ferentes *hostes;* vigilanto, heros! largientes *amici:* celeriter nos, &c.

5 समिन्द्र गर्दभं मृण नुवन्तं पापयामुया । आ तू न° ॥
6 पताति कुण्डृणाच्या दूरं वातो वनादधि । आ तू न° ॥
7 सर्वं परिक्रोशं जहि जम्भया कृकदाश्वं । आ तू न° ॥२७॥

HYMNUS VII. [XXX.]

1 आ व इन्द्रं क्रिविं यथा वाजयन्तः शतक्रतुं । मंहिष्ठं सिंच इन्दुभिः ॥
2 शतं वा यः शुचीनां सहस्रं वा समाशिरां । एदु निम्नं न रीयते ॥
3 सं यन्मदाय शुष्मिण एना ह्यस्योदरे । समुद्रो न व्यचो दधे ॥
4 अयमु ते समतसि कपोत इव गर्भधिं । वचस्तच्चिन्न ओहसे ॥
5 स्तोत्रं राधानां पते गिर्वाहो वीर यस्य ते । विभूतिरस्तु सूनृता ॥२८॥

---

5 *Sam̃ Indra gardabham̃ mriṇa nuvantam̃ pāpayā amuyā ā tu naḥ* —.
6 *Patāti kuṇḍriṇāchyā dūram̃ vātaḥ vanāt adhi ā tu naḥ* —.
7 *Sarvam̃ pari-kroṣam̃ jahi jambhaya krikadāṣvam̃ ā tu naḥ* —. (27.)

XXX.

1 *Ā vaḥ Indram̃ krivim̃ yathā vāja-yantaḥ Ṣata-kratum̃ mam̃hishṭham̃ sinche indu-bhiḥ.*
2 *Ṣatam̃ vā yaḥ ṣuchīnām̃ sahasram̃ vā sam̃-āṣirām̃ ā it u nimnam̃ na rīyate.*
3 *Sam̃ yat madāya ṣushmiṇe enā hi asya udare samudraḥ na vyachaḥ dadhe.*
4 *Ayam̃ u te sam̃ atasi kapotaḥ-iva garbha-dhim̃ vachaḥ tat chit naḥ ohase.*
5 *Stotram̃ rādhānām̃ pate girvāhaḥ vīra yasya te vi-bhūtiḥ astu sūnritā.* (28)

---

[5] Indra! asinum occide, laudantem *te* vitiosa ista *voce:* celeriter nos, &c. [6] Cadat tortuoso tramite procul procella in silvam: celeriter nos, &c. [7] Omnem increpantem neca, occide crudelem *hostem:* celeriter nos, &c.

XXX.

[1] Vestrum Indram, foveam veluti, cibos desiderantes, Satakratum maximum, irrigamus libaminibus: [2] qui centum purorum, vel mille concoctorum *libaminum*, in declivitatem veluti *ruens aqua*, adit. [3] Quod gaudio *est Indræ* robusto: per illud enim ejus in ventre, mare quemadmodum, amplitudo habetur. [4] Hoc etiam tibi *paratum est libamen:* suscipis *illud*, columbus veluti gravidam *columbam:* sermonem hunc quoque nostrum accipis. [5] Divitiarum tutor, cantu evecte, heros! cujus tua laus *tanta est*, *ejusdem* potentia esto grata. [6] Erectus adsta nobis auxilio in hoc certamine, Satakratus!

6 ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतये ऽस्मिन्वाजे शतक्रतो । समन्येषु ब्रवावहै ॥
7 योगे योगे तवस्तरं वाजे वाजे हवामहे । सखाय इन्द्रमूतये ॥
8 आ घा गमद्यदि श्रवत्सहस्रिणीभिरूतिभिः । वाजेभिरुप नो हवं ॥
9 अनु प्रत्नस्यौकसो हुवे तुविप्रतिं नरं । यं ते पूर्वं पिता हुवे ॥
10 तं त्वा वयं विश्ववारा शास्महे पुरुहूत। सखे वसो जरितृभ्यः ॥२९॥
11 अस्माकं शिप्रिणीनां सोमपाः सोमपाव्नां । सखे वज्रिन्त्सखीनां ॥
12 तथा तदस्तु सोमपाः सखे वज्रिन्तथा कृणु । यथा त उश्मसीष्टये ॥
13 रेवतीर्नः सधमाद इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः । क्षुमन्तो याभिर्मदेम ॥
14 आ घ त्वावान्त्मनाप्तः स्तोतृभ्यो धृष्णवियानः । ऋणोरक्षं न चक्र्योः ॥

---

6 *Ūrdhvaḥ tishṭha naḥ ūtaye asmin vāje Ṣata-krato sam̃ anyeshu bravāvahai.*
7 *Yoge-yoge tavaḥ-taram̃ vāje-vāje havāmahe sakhāyaḥ Indram̃ ūtaye.*
8 *Ā gha gamat yadi ṣravat sahasriṇībhiḥ ūti-bhiḥ vājebhiḥ upa naḥ havam̃.*
9 *Anu pratnasya okasaḥ huve tuvi-pratim̃ naram̃ yam̃ te pūrvam̃ pitā huve.*
10 *Tam̃ tvā vayam̃ viṣva-vāra ā ṣāsmahe puru-hūta sakhe vaso jaritṛi-bhyaḥ.* (29)
11 *Asmākam̃ ṣipriṇīnām̃ soma-pāḥ soma-pāvnām̃ sakhe vajrin sakhīnām̃.*
12 *Tathā tat astu soma-pāḥ sakhe vajrin tathā kṛiṇu yathā te uṣmasi ishṭaye.*
13 *Revatīḥ naḥ sadha-māde Indre santu tuvi-vājāḥ kshu-mantaḥ yābhiḥ madema.*
14 *Ā gha tvā-vān tmanā āptaḥ stotṛi-bhyaḥ dhṛishṇo iyānaḥ ṛiṇoḥ aksham̃ na chakryoḥ.*

---

in aliis *etiam rebus tu et ego* colloquimur. [7] In omni negotio potentissimum, in omni certamine invocamus Indram auxilio, *nos*, *qui* amici *ejus sumus.* [8] Profecto veniet, si modo audiverit, cum mille auxiliis, cum cibis, ad nostram precem. [9] Antiquæ domus *in conspectu* invoco multos visitantem virum, te, quem olim pater invocavit. [10] Illum te nos, præ omnibus dilecte! imploramus, multum compellate, amice, domicilii largitor! *ut* laudantibus *faveas*. [11] Nobis, potum sacrum bibentibus, amicis, *largire vaccarum* bonis maxillis præditarum *copiam*, libaminis potor, amice, teliger! [12] Ita illud esto, libaminis potor, amice, teliger! ita fac, ut optamus, tui sacrificii gratia. [13] Indra lætitiæ socio, lacte abundantes *vaccæ* nostræ sunto magno vigore insignes, pabulo instructæ, quibus gaudeamus. [14] Profecto tui similis *alius deus*, per te conciliatus, horrende! laudatoribus rogatus *dona* proponet, cla-

15 आ यद्दुवः शतक्रतवा कामं जरितॄणां । ॠणोरक्षं न शचीभिः ॥३०॥

16 शश्वदिन्द्रः पोप्रुथद्भिर्जिगाय नानदद्भिः शाश्वसद्भिर्धनानि ।
स नो हिरण्यरथं दंसनावान्त्स नः सनिता सनये सनो ऽदात् ॥

17 आश्विनावश्वावत्येषा यातं शवीरया । गोमद्दस्रा हिरण्यवत् ॥

18 समानयोजनो हि वां रथो दस्रावमर्त्यः । समुद्रे अश्विनेयते ॥

19 न्यघ्न्यस्य मूर्धनि चक्रं रथस्य येमथुः । परि द्यामन्यदीयते ॥

20 कस्त उषः कधप्रिये भुजे मर्तो अमर्त्ये । कं नक्षसे विभावरि ॥

21 वयं हि ते अमन्मह्यान्तादापराकात् । अश्वे न चित्रे अरुषि ॥

22 त्वं त्येभिरागहि वाजेभिर्दुहितर्दिवः । अस्मे रयिं निधारय ॥३१॥

---

15 *Ā yat duvaḥ Ṣata-krato ā kāmam̃ jaritṛīṇām̃ ṛiṇoḥ aksham̃ na ṣachībhiḥ.* (30)

16 *Ṣaṣvat Indraḥ popruthat-bhiḥ jigāya nānadat-bhiḥ ṣāṣvasat-bhiḥ dhanāni*
Saḥ naḥ hiraṇya-ratham̃ dañsanā-vān saḥ naḥ sanitā sanaye sanaḥ adāt.

17 *Ā Aṣvinau aṣva-vatyā ishā yātam̃ ṣavīrayā go-mat dasrā hiraṇya-vat.*

18 *Samāna-yojanaḥ hi vām̃ rathaḥ dasrau amartyaḥ samudre Aṣvinā īyate.*

19 *Ni aghnyasya mūrdhani chakram̃ rathasya yemathuḥ pari dyām̃ anyat īyate.*

20 *Kaḥ te Ushaḥ kadha-priye bhuje martaḥ amartye kam̃ nakshase vibhā-vari.*

21 *Vayam̃ hi te amanmahi ā antāt ā parākāt aṣve na chitre arushi.*

22 *Tvam̃ tyebhiḥ ā gahi vājebhiḥ duhitaḥ divaḥ asme rayim̃ ni dhāraya.* (31)

---

vum veluti rotis. [15] Obtinendæ quæ divitiæ *sunt*, Satakratus! *eas* libenter laudatoribus offers, clavum veluti, conatibus. [16] Semper Indras *equis* frementibus, hinnientibus, anhelantibus expugnavit opes: ille nobis aureum vehiculum, sacrificiis cultus, ille largiens nobis ad fruendum divitias dedit.

[17] Asvini! equos procurante cum cibo *in nos* collato venite: vaccis abundans, auro decora *domus nostra esto*, munifici! [18] Communiter junctus scilicet vester currus immortalis aere invehitur, liberales Asvini! [19] Non frangendi *montis* in fastigio rotam *unam* vehiculi collocastis; circa cœlum altera incedit.

[20] Quisnam tibi, Aurora, laudum amans, immortalis! delectationi *est* mortalis? quemnam visitas, potentissima? [21] Nos quidem tuam *formam* non cognoscimus, *sive* e vicinia, *sive* e longinquo, omnia permeans, versicolor, lucida! [22] Tu cum hisce veni cibis, filia cœli! Nobis divitias confer.

CAPUT SEPTIMUM.

HYMNUS I. [XXXI.]

1 त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ऋषिर्देवो देवानामभवः शिवः सखा ।
तव व्रते कवयो विद्मनापसो ऽजायन्त मरुतो भ्राजदृष्टयः ॥
2 त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरस्तमः कविर्देवानां परि भूषसि व्रतं ।
विभुर्विश्वस्मै भुवनाय मेधिरो द्विमाता शयुः कतिधा चिदायवे ॥
3 त्वमग्ने प्रथमो मातरिश्वन आविर्भव सुक्रतूया विवस्वते ।
अरेजेतां रोदसी होतृवूर्ये ऽसघ्नोर्भारमयजो महो वसो ॥
4 त्वमग्ने मनवे द्यामवाशयः पुरूरवसे सुकृते सुकृत्तरः ।
श्वात्रेण यत्पित्रोर्मुच्यसे पर्या त्वा पूर्वमनयन्नापरं पुनः ॥

XXXI.

1 *Tvam̃ Agne prathamaḥ Angirāḥ ṛishiḥ devaḥ devānām̃ abhavaḥ ṣivaḥ sakhā*
Tava vrate kavayaḥ vidmanā-apasaḥ ajāyanta Marutaḥ bhrājat-ṛishṭayaḥ.
2 *Tvam̃ Agne prathamaḥ Angiraḥ-tamaḥ kaviḥ devānām̃ pari bhūshasi vratam̃*
Vi-bhuḥ viṣvasmai bhuvanāya medhiraḥ dvi-mātā ṣayuḥ katidhā chit āyave.
3 *Tvam̃ Agne prathamaḥ mātariṣvane āviḥ bhava sukratu-yā vivasvate*
Arejetām̃ rodasī hotṛi-vūrye asaghnoḥ bhāram̃ ayajaḥ mahaḥ vaso.
4 *Tvam̃ Agne Manave dyām̃ avāṣayaḥ Purūravase su-kṛite sukṛit-taraḥ*
Ṣvātreṇa yat pitroḥ muchyase pari ā tvā pūrvam̃ anayan ā aparam̃ punar.

XXXI.

[1] Tu, Agnis! primus Angiras vates *eras;* deus, deorum eras faustus socius: tuo in sacrificio sagaces nascebantur Marutes, per sapientiam votorum compotes, coruscantia arma habentes. [2] Tu, Agnis! primus Angiras insignis, sapiens, deorum ornas ceremoniam, multiformis, universo mundo *manifestus*, prudens, duobus parentibus genitus, commorans ubique, hominis caussa. [3] Tu, Agnis! potior vento, manifestus esto *homini* qui fausti sacrificii desiderio te veneratur: commovebantur terra cœlumque: in *sacrificio* ad quod sacerdos eligitur, attulisti apparatum: coluisti magnos *deos,* domicilii largitor! [4] Tu, Agnis! Manui cœlum nuntiasti: Purúravasi pio beneficen-

5 त्वमग्ने वृषभः पुष्टिवर्धन उद्यतस्रुचे भवसि श्रवाय्यः ।
य आहुतिं परिवेदा वषट्कृतिमेकायुरग्ने विश आविवाससि ॥३२॥
6 त्वमग्ने वृजिनवर्तनिं नरं सक्मन्पिपर्षि विदथे विचर्षणे ।
यः शूरसाता परितक्म्ये धने दभ्रेभिश्चित्समृता हंसि भूयसः ॥
7 त्वं तमग्ने अमृतत्व उत्तमे मर्तं दधासि श्रवसे दिवे दिवे ।
यस्तातृषाण उभयाय जन्मने मयः कृणोषि प्रय आ च सूरये ॥
8 त्वं नो अग्ने सनये धनानां यशसं कारुं कृणुहि स्तवानः ।
ऋध्याम कर्मापसा नवेन देवैर्द्यावापृथिवी प्रावतं नः ॥
9 त्वं नो अग्ने पित्रोरुपस्थ आ देवो देवेष्वनवद्य जागृविः ।

---

5 *Tvam̃ Agne vṛishabhaḥ pushṭi-vardhanaḥ udyata-sruche bhavasi ṣravāyyaḥ*
Yaḥ ā-hutim̃ pari veda vashaṭ-kṛitim̃ eka-āyuḥ Agne viṣaḥ ā-vivāsasi. (32)
6 *Tvam̃ Agne vṛijina-vartanim̃ naram̃ sakman piparshi vidathe vi-charshaṇe*
Yaḥ ṣūra-sātā pari-takmye dhane dabhrebhiḥ chit sam̃-ṛitā hañsi bhūyasaḥ.
7 *Tvam̃ tam̃ Agne amṛita-tve ut-tame martam̃ dadhāsi ṣravase dive-dive*
Yaḥ tatṛishāṇaḥ ubhayāya janmane mayaḥ kṛiṇoshi prayaḥ ā cha sūraye.
8 *Tvam̃ naḥ Agne sanaye dhanānām̃ yaṣasam̃ kārum̃ kṛiṇuhi stavānaḥ*
Ṛidhyāma karma apasā navena devaiḥ Dyāvāpṛithivī pra avatam̃ naḥ.
9 *Tvam̃ naḥ Agne pitroḥ upa-sthe ā devaḥ deveshu anavadya jāgṛiviḥ*

---

tissimus *fuisti:* tritu quum a parentibus emitteris, te antrorsum circumducunt, retrorsum deinde. [5] Tu, Agnis! largitor, incrementi auctor, pateram attollenti *cultori* es celebrandus, qui invocationem penitus novit *atque* preces sacrificas: victum suppeditans, Agnis! homines tutaris. [6] Tu, Agnis! in scelere versantem virum ad utile dirigis opus, sapiens! qui heroibus grata obeunda pugna instante, cum paucis etiam necas multos. [7] Tu illum mortalem, Agnis! in immortalitate sublimi servas, cibi caussa, de die in diem: qui desiderans *est* utrumque *animantium* genus, *illi* felicitatem tribuis cibumque, sapienti. [8] Tu nobis, Agnis! ad impetrationem divitiarum, gloriosum sacrificantem redde, laudatus: augebimus *sacrum* opus ritu novo: cum *aliis* diis, Cœlum Terraque! tutamini nos. [9] Tu nobis, Agnis! parentum in propinquitate *versans*, deus inter deos, haud spernende! vigilans,

तनूकृद्बोधि प्रमतिश्च कारवे त्वं कल्याण वसु विश्वमोपिषे ॥
10 त्वमग्ने प्रमतिस्त्वं पितासि नस्त्वं वयस्कृत्तव जामयो वयं ।
सं त्वा रायः शतिनः सं सहस्रिणः सुवीरं यन्ति व्रतपामदाभ्य ॥३३॥
11 त्वामग्ने प्रथममायुमायवे देवा अकृण्वन्नहुषस्य विश्पतिं ।
इलामकृण्वन्मनुषस्य शासनीं पितुर्यत्पुत्रो ममकस्य जायते ॥
12 त्वं नो अग्ने तव देव पायुभिर्मघोनो रक्ष तन्वश्च वन्द्य ।
त्राता तोकस्य तनये गवामस्यनिमेषं रक्षमाणस्तव व्रते ॥
13 त्वमग्ने यज्यवे पायुरन्तरो ऽनिषङ्गाय चतुरक्ष इध्यसे ।
यो रातहव्यो ऽवृकाय धायसे कीरेश्चिन्मंत्रं मनसा वनोषि तं ॥

Tanū-kṛit bodhi pra-matiḥ cha kārave tvam̃ kalyāṇa vasu viṣvam̃ ā ūpishe.
10 *Tvam̃ Agne pra-matiḥ tvam̃ pitā asi naḥ tvam̃ vayaḥ-kṛit tava jāmayaḥ vayam̃*
Sam̃ tvā rāyaḥ ṣatinaḥ sam̃ sahasriṇaḥ su-vīram̃ yanti vrata-pām̃ adābhya. (33)
11 *Tvām̃ Agne prathamam̃ āyum̃ āyave devāḥ akṛiṇvan Nahushasya viṣpatim̃*
Ilām̃ akṛiṇvan Manushasya ṣāsanīm̃ pituḥ yat putraḥ mamakasya jāyate.
12 *Tvam̃ naḥ Agne tava deva pāyu-bhiḥ maghonaḥ raksha tanvaḥ cha vandya*
Trātā tokasya tanaye gavām̃ asi ani-mesham̃ rakshamāṇaḥ tava vrate.
13 *Tvam̃ Agne yajyave pāyuḥ antaraḥ anishangāya chatuḥ-akshaḥ idhyase*
Yaḥ rāta-havyaḥ avṛikāya dhāyase kīreḥ chit mantram̃ manasā vanoshi tam̃.

---

proli nostræ corpora procreans, respice *nos*, favensque sacrificanti *sis;* tu, fortunate! opulentiam omnem confers. [10] Tu, Agnis! fautor, tu tutor es nobis, tu vitæ sustentator; tui cognati nos sumus: te divitiæ centenæ et millenæ adeunt, fortibus viris stipatum, sacrorum custodem, illæse! [11] Te, Agnis! olim humana forma indutum, dii homini Nahushæ fecerunt ducem: Ilam, Manuis *filiam*, fecerunt præceptricem, quum patris mei filius nasceretur. [12] Tu nos, Agnis, deus! tuis auxiliis, divites serva, corporaque *filiorum nostrorum*, celebrande! Filii *mei* filio protector vaccarum es: *is enim* semper intentus *est* tuo sacrificio. [13] Tu, Agnis! sacrificanti indefesso tutor propinquus, quattuor oculis præditus, flagras: qui butyrum offerens *est tibi*, neminem lædenti, protegenti, *ejusmodi* laudatoris certe hymnum

14 त्वमग्न उरुशंसाय वाघते स्पार्हं यद्रेक्णः परमं वनोषि तत् ।
आध्रस्य चित्प्रमतिरुच्यसे पिता प्र पाकं शास्सि प्र दिशो विदुष्टरः ॥
15 त्वमग्ने प्रयतदक्षिणं नरं वर्मेव स्यूतं परिपासि विश्वतः ।
स्वादुक्षद्मा यो वसतौ स्योनकृज्जीवयाजं यजते सोपमा दिवः ॥ ३४ ॥
16 इमामग्ने शरणिं मीमृषो न इममध्वानं यमगाम दूरात् ।
आपिः पिता प्रमतिः सोम्यानां भृमिरस्यृषिकृन्मर्त्यानां ॥
17 मनुष्वदग्ने अङ्गिरस्वदङ्गिरो ययातिवत्सदने पूर्ववच्छुचे ।
अच्छ याह्यावहा दैव्यं जनमासादय बर्हिषि यक्षि च प्रियं ॥
18 एतेनाग्ने ब्रह्मणा वावृधस्व शक्ती वा यत्ते चकृमा विदा वा ।

---

14 *Tvam̃ Agne uru-ṣañsāya vāghate spārham̃ yat reknaḥ paramam̃ vanoshi tat*
Ādhrasya chit pra-matiḥ uchyase pitā pra pākam̃ ṣāssi pra diṣaḥ viduḥ-taraḥ.
15 *Tvam̃ Agne prayata-dakshiṇam̃ naram̃ varma-iva syūtam̃ pari pāsi viṣvataḥ*
Svādu-kshadmā yaḥ vasatau syona-kṛit jīva-yājam yajate saḥ upa-mā divaḥ. (34)
16 *Imām̃ Agne ṣaraṇim̃ mīmṛishaḥ naḥ imam̃ adhvānam̃ yam̃ agāma dūrāt*
Āpiḥ pitā pra-matiḥ somyānām̃ bhṛimiḥ asi ṛishi-kṛit martyānām̃.
17 *Manushvat Agne Angirasvat Angiraḥ Yayāti-vat sadane pūrva-vat ṣuche*
Achha yāhi ā vaha daivyam̃ janam̃ ā sādaya barhishi yakshi cha priyam̃.
18 *Etena Agne brahmaṇā vavṛidhasva ṣaktī vā yat te chakṛima vidā vā*

---

mente desideras illum. [14] Tu, Agnis! inclyto cultori desiderabilis quæ opulentia eximia *est*, eam optas: undecunque protegendi etiam providus vocaris pater: infantem gubernas, *et* plagas cœlestes, scientissimus. [15] Tu, Agnis! præmia *sacerdotibus* dantem virum, loricæ instar compactæ, tutaris undecunque: dulci cibo instructus, qui domi *hospitibus* oblectamenta parans, vivam hostiam mactat, is *est* similis cœlo. [16] Hanc, Agnis! *suscepti voti* violationem condona nobis, *et* hanc viam, quam calcamus procul *a cultu tuo remotam:* obtinendus tutor providus, libantibus mortalibus *rituum* completor es, *temetipsum* conspicuum faciens. [17] Homo veluti, Agnis! Angiras veluti, Angiras! Yayátis veluti, prisci *homines* veluti, ad locum sacrificalem, pure! huc veni; advehe divam cohortem; fac ut considant in stragulo, atque offer exoptatum *sacrificium.* [18] Hoc, Agnis! hymno amplificare,

उत प्रणेष्यभिवस्यो अस्मान्त्सं नः सृज सुमत्या वाजवत्या ॥ ३५ ॥

HYMNUS II. [XXXII.]

1 इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्रवोचं यानि चकार प्रथमानि वज्री ।
अहन्नहिमन्वपस्ततर्द प्र वक्षणा अभिनत्पर्वतानां ॥
2 अहन्नहिं पर्वते शिश्रियाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वर्यं ततक्ष ।
वाश्रा इव धेनवः स्यन्दमाना अंजः समुद्रमवजग्मुरापः ॥
3 वृषायमाणो ऽवृणीत सोमं त्रिकद्रुकेष्वपिबत्सुतस्य ।
आ सायकं मघवादत्त वज्रमहन्नेनं प्रथमजामहीनां ॥
4 यदिन्द्राहन्प्रथमजामहीनामान्मायिनाममिनाः प्रोत मायाः ।

Uta pra neshi abhi vasyaḥ asmān sam̃ naḥ sṛija su-matyā vāja-vatyā. (35)

XXXII.

1 *Indrasya nu vīryāṇi pra vocham̃ yāni chakāra prathamāni vajrī*
Ahan Ahim̃ anu apaḥ tatarda pra vakshaṇāḥ abhinat parvatānām̃.
2 *Ahan Ahim̃ parvate ṣiṣriyāṇam̃ Tvashtā asmai vajram̃ svaryam̃ tataksha*
Vāṣrāḥ-iva dhenavaḥ syandamānāḥ anjaḥ samudram̃ ava jagmuḥ āpaḥ.
3 *Vṛisha-yamāṇaḥ avṛiṇīta somam̃ tri-kadrukeshu apibat sutasya*
Ā sāyakam̃ Magha-vā adatta vajram̃ ahan enam̃ prathama-jām̃ ahīnām̃.
4 *Yat Indra ahan prathama-jām̃ ahīnām̃ āt māyinām̃ amināḥ pra uta māyāḥ*

---

quem tibi fecimus pro viribus, et pro scientia nostris: atque duc ad uberiorem opulentiam nos; nos præditos fac fausta cognitione, cibum secum habente.

XXXII.

[1] Indræ nunc victorias canam, quas reportavit pristinas teliger: feriit Ahim; tum aquas effudit; fluvios divisit montium. [2] Feriit Ahim monti vicinum; Tvashtris ei telum laude dignum paravit: ad vitulos quasi vaccæ, *ita* fluentes properanter ad mare currebant aquæ. [3] Tauri instar irruens *Indras* appetebat libamen; in tergemino sacrificio bibebat de parato *liquore: tum* sagittam prehendit Maghavan, telum *suum*; feriit illam primum genitam nubium. [4] Quum, Indra! feriisses primum genitam nubium, statim præ-

आत्सूर्यं जनयन्द्यामुषासं तादीत्ना शत्रुं न किला विवित्से ॥
5 अहन्वृत्रं वृत्रतरं व्यंसमिन्द्रो वज्रेण महता वधेन ।
स्कन्धांसीव कुलिशेनाविवृक्णाहिः शयत उपपृक्पृथिव्याः ॥३६॥
6 अयोद्धेव दुर्मद आ हि जुह्वे महावीरं तुविबाधमृजीषं ।
नातारीदस्य समृतिं वधानां सं रुजानाः पिपिष इन्द्रशत्रुः ॥
7 अपादहस्तो अपृतन्यदिन्द्रमास्य वज्रमधि सानौ जघान ।
वृष्णो वध्रिः प्रतिमानं बुभूषन्पुरुत्रा वृत्रो अशयद्व्यस्तः ॥
8 नदं न भिन्नममुया शयानं मनोरुहाणा अतियन्त्यापः ।
याश्चिद्वृत्रो महिना पर्यतिष्ठत्तासामहिः पत्सुतःशीर्बभूव ॥

Āt sūryañ janayan dyāñ ushasañ tādītnā ṣatruñ na kila vivitse.
5 *Ahan Vṛitrañ vṛitra-tarañ vi-añsañ Indraḥ vajreṇa mahatā vadhena*
Skandhāñsi-iva kuliṣena vi-vṛiknā Ahiḥ ṣayate upa-pṛik pṛithivyāḥ. (36)
6 *Ayoddhā-iva duḥ-madaḥ ā hi juhve mahā-vīrañ tuvi-bādhañ ṛijīshañ*
Na atārīt asya sañ-ṛitiñ vadhānāñ sañ rujānāḥ pipishe Indra-ṣatruḥ.
7 *Apāt ahastaḥ apṛitanyat Indrañ ā asya vajrañ adhi sānau jaghāna*
Vṛishṇaḥ vadhriḥ prati-mānañ bubhūshan puru-trā Vṛitraḥ aṣayat vi-astaḥ.
8 *Nadañ na bhinnañ amuyā ṣayānañ manaḥ ruhāṇāḥ ati yanti āpaḥ*
Yāḥ chit Vṛitraḥ mahinā pari-atishṭhat tāsāñ Ahiḥ patsutaḥ-ṣīḥ babhūva.

---

stigiatorum fregisti præstigias; deinde solem manifestans, cœlum*que*, *et* auroram, tum hostem non sane reperisti. [5] Feriit Indras Vritram caliginosum, fractos humeros habentem, telo *suo*, vehementi ictu: arbores quasi securi cæsæ, Ahis concidit contiguus terræ. [6] Neminem æmulum habens veluti, scelesta lætitia elatus scilicet provocabat robustum, multos necantem victorem: non effugit illius cædium numerum: fluvios concussit Indræ hostis. [7] Pedes manusque truncatus ad pugnam lacessebat Indram; *is* telum cervici ejus incussit: viri similitudinem affectans *quasi* spado, Vritras jacebat multifariam laceratus. [8] Fluminis alveum veluti ruptum, hic jacentem cor exhilarantes supermeant aquæ: quascunque *aquas* Vritras magnitudine amplexus erat, earum ad pedes prostratus erat Ahis. [9] Procumbens erat

9 नीचावया अभवद्वृत्रपुत्रेन्द्रो अस्या अव वधर्जभार ।
उत्तरा सूरधरः पुत्र आसीद्दानुः शये सहवत्सा न धेनुः ॥
10 अतिष्ठन्तीनामनिवेशनानां काष्ठानां मध्ये निहितं शरीरं ।
वृत्रस्य निण्यं विचरन्त्यापो दीर्घं तम आशयदिन्द्रशत्रुः ॥३७॥
11 दासपत्नीरहिगोपा अतिष्ठन्निरुद्धा आपः पणिनेव गावः ।
अपां बिलमपिहितं यदासीद्वृत्रं जघन्वां अप तद्ववार ॥
12 अश्व्यो वारो अभवस्तदिन्द्र सृके यत्वा प्रत्यहन्देव एकः ।
अजयो गा अजयः शूर सोममवासृजः सर्तवे सप्त सिन्धून् ॥
13 नास्मै विद्युन्न तन्यतुः सिषेध न यां मिहमकिरद्ध्रादुनिं च ।

---

9 *Nīchā-vayāḥ abhavat Vṛitra-putrā Indraḥ asyāḥ ava vadhaḥ jabhāra*
Ut-tarā sūḥ adharaḥ putraḥ āsīt Dānuḥ ṣaye saha-vatsā na dhenuḥ.
10 *Atishṭhantīnām̃ ani-veṣanānām̃ kāshṭhānām̃ madhye ni-hitam̃ ṣarīram̃*
Vṛitrasya niṇyam̃ vi charanti āpaḥ dīrgham̃ tamaḥ ā aṣayat Indra-ṣatruḥ. (37)
11 *Dāsa-patnīḥ ahi-gopāḥ atishṭhan ni-ruddhāḥ āpaḥ Paṇinā-iva gāvaḥ.*
Apām̃ bilam̃ api-hitam̃ yat āsīt Vṛitram̃ jaghanvān apa tat vavāra.
12 *Aṣvyaḥ vāraḥ abhavaḥ tat Indra sṛike yat tvā prati-ahan devaḥ ekaḥ*
Ajayaḥ gāḥ ajayaḥ ṣūra somam̃ ava asṛijaḥ sartave sapta sindhūn.
13 *Na asmai vi-dyut na tanyatuḥ sisedha na yām̃ miham̃ akirat hrādunim̃ cha*

Vritræ mater; Indras ei subtus telum inflixit: superior genitrix, inferior filius erat: Dánus obdormivit, cum vitulo veluti vacca. [10] Instabilium, non cessantium aquarum in medio positum corpus Vritræ nominis expers obruunt undæ: diuturnas tenebras perdormiebat Indræ hostis. [11] A Vritra coercitæ, ab hoste custoditæ, stabant cohibitæ aquæ, a Panine *cohibitæ* veluti vaccæ: aquarum cavernam, quæ obturata erat, eam *Indras,* postquam Vritram occiderat, reseravit. [12] Equina *quasi* cauda eras tunc, Indra! telo quum te appeteret deus unus: potiebaris vaccis, potiebaris, heros! libamine; emittebas ad dimanandum septem fluvios. [13] Non illi *immissum* fulgur, non tonitru *Indram* arcuit, non quam pluviam *adversarius* fecit fulmenque, quum pugnarent Indrasque Ahisque: atque aliis *etiam præstigiis*

इन्द्रश्च यद्युयुधाते अहिश्चोतापरीभ्यो मघवा विजिग्ये ॥
14 अहेर्यातारं कमपश्य इन्द्र हृदि यत्ते जघ्नुषो भीरगच्छत् ।
नव च यन्नवतिं च स्रवन्तीः श्येनो न भीतो अतरो रजांसि ॥
15 इन्द्रो यातोऽवसितस्य राजा शमस्य च शृङ्गिणो वज्रबाहुः ।
सेदु राजा क्षयति चर्षणीनामरान्न नेमिः परि ता बभूव ॥३८॥
॥ इति प्रथमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ॥

Indraḥ cha yat yuyudhāte Ahiḥ cha uta aparībhyaḥ Magha-vā vi jigye.
14 *Aheḥ yātāraṁ kaṁ apaṣyaḥ Indra hṛidi yat te jaghnushaḥ bhīḥ agachhat*
Nava cha yat navatiṁ cha sravantīḥ ṣyenaḥ na bhītaḥ ataraḥ rajāṅsi.
15 *Indraḥ yātaḥ ava-sitasya rājā ṣamasya cha ṣṛinginaḥ vajra-bāhuḥ*
Saḥ it u rājā kshayati charshaṇīnāṁ arān na nemiḥ pari tā babhūva. (38)

---

tentatus Maghavan vicit. [14] Ahis occisorem quemnam *alium* conspiciebas, si cor tuum, postquam *eum* occideras, formido intrabat? nam novem et nonaginta fluentes, accipiter veluti, timens transiisti aquas. [15] Indras fluxi firmi*que* rex, domitique *pecoris* cornigeri, telum manu tenens, is profecto habitat rex hominum: radios *rotæ* veluti orbis, *ita Indras* illa *omnia* amplectitur.

LECTIO TERTIA.

HYMNUS III. [XXXIII.]

1 एतायामोप गव्यन्त इन्द्रमस्माकं सु प्रमतिं वावृधाति ।
अनामृणः कुविदादस्य रायो गवां केतं परमावर्जते नः ॥
2 उपेदहं धनदामप्रतीतं जुष्टां न श्येनो वसतिं पतामि ।
इन्द्रं नमस्यन्नुपमेभिरर्कैर्यः स्तोतृभ्यो हव्यो अस्ति यामन् ॥
3 नि सर्वसेन इषुधीँरसक्त समर्यो गा अजति यस्य वष्टि ।
चोष्कूयमाण इन्द्र भूरि वामं मा पणिर्भूरस्मदधि प्रवृद्ध ॥
4 वधीर्हि दस्युं धनिनं घनेन एकश्चरन्नुपशाकेभिरिन्द्र ।

XXXIII.

1 *Ā ita ayāma upa gavyantaḥ Indram̃ asmākam̃ su pra-matim̃ vavṛidhāti*
Anāmṛiṇaḥ kuvit āt asya rāyaḥ gavām̃ ketam̃ param̃ ā-varjate naḥ.
2 *Upa it aham̃ dhana-dām̃ aprati-itam̃ jushṭām̃ na ṣyenaḥ vasatim̃ patāmi*
Indram̃ namasyan upa-mebhiḥ arkaiḥ yaḥ stotṛi-bhyaḥ havyaḥ asti yāman.
3 *Ni sarva-senaḥ ishu-dhīn asakta sam̃ aryaḥ gāḥ ajati yasya vashṭi*
Choshkūyamāṇaḥ Indra bhūri vāmam̃ mā paṇiḥ bhūḥ asmat adhi pra-vṛiddha.
4 *Vadhīḥ hi dasyum̃ dhaninam̃ ghanena ekaḥ charan upa-ṣākebhiḥ Indra*

XXXIII.

[1] Venite, adeamus vaccas quærentes Indram ; nostrum suaviter gaudium auget, a nemine læsus : abunde tunc illius copiæ vaccarum notitiam præclaram impertitur nobis. [2] Ad illum ego opum largitorem invictum, ad solitum veluti accipiter nidum, volo, Indram celebrans congruis hymnis, qui laudatoribus invocandus est in pugna. [3] Integro agmine instructus pharetras *sibi* accingit : dominus vaccas agit cujus *ad domicilium* vult : largiens, Indra ! magnam opulentiam, non mercator sis nobis, adulte ! [4] Feriisti enim latronem divitem telo, solus *eum* adoriens, *quum* prope *adstarent*

धनोरधि विषुणक्ते व्यायन्नयज्वानः सनकाः प्रेतिमीयुः ॥
5 परा चिच्छीर्षा ववृजुस्त इन्द्रायज्वानो यज्वभिः स्पर्धमानाः ।
प्र यद्दिवो हरिवः स्थातरुग्र निरव्रताँ अधमो रोदस्योः ॥१॥
6 अयुयुत्सन्ननवद्यस्य सेनामयातयन्त क्षितयो नवग्वाः ।
वृषायुधो न वध्रयो निरष्टाः प्रवद्भिरिन्द्राच्चितयन्त आयन् ॥
7 त्वमेतानुदतो जक्षतश्चायोधयो रजस इन्द्र पारे ।
अवादहो दिव आ दस्युमुच्चा प्र सुन्वतः स्तुवतः शंसमावः ॥
8 चक्राणासः परीणहं पृथिव्या हिरण्येन मणिना शुम्भमानाः ।
न हिन्वानासस्तितिरुस्त इन्द्रं परि स्पशो अदधात्सूर्येण ॥

Dhanoḥ adhi vishuṇak te vi āyan ayajvānaḥ Sanakāḥ pra-itim̃ īyuḥ.
5 *Parā chit ṣīrshā vavṛijuḥ te Indra ayajvānaḥ yajva-bhiḥ spardhamānāḥ*
Pra yat divaḥ hari-vaḥ sthātaḥ ugra niḥ avratān adhamaḥ rodasyoḥ. (1)
6 *Ayuyutsan anavadyasya senām̃ ayātayanta kshitayaḥ nava-gvāḥ*
Vṛisha-yudhaḥ na vadhrayaḥ niḥ-ashṭāḥ pravat-bhiḥ Indrāt chitayantaḥ āyan.
7 *Tvam̃ etān rudataḥ jakshataḥ cha ayodhayaḥ rajasaḥ Indra pāre*
Ava adahaḥ divaḥ ā dasyum̃ uchchā pra sunvataḥ stuvataḥ ṣam̃sam̃ āvaḥ.
8 *Chakrāṇāsaḥ pari-naham̃ pṛithivyāḥ hiraṇyena maṇinā ṣumbhamānāḥ*
Na hinvānāsaḥ titiruḥ te Indram̃ pari spaṣaḥ adadhāt sūryeṇa.

---

potentes *Marutes*, Indra! *Tuum* per arcum varias mortes illi *Vritrarum satellites* obierunt: sacra turbantes, Sanakæ necem oppetiverunt. [5] Retro *vertentes* ora discesserunt, Indra! sacrorum turbatores cum sacrificantibus prœliati, quum ex aere, fulvis equis vehens, constans, horrende! sacris destitutos afflares, cœlo terraque coram. [6] Lacessiverant *Indræ* non spernendi agmen: *Indram* auxilio vocabant homines pii: *Vritrarum satellites*, cum viro certantes veluti spadones, subacti, præcipitibus *viis* coram Indra diffugerunt, *imbecillitatem suam* prodentes. [7] Tu hosce plorantes æque ac ridentes impugnasti, Indra! aeris in limite: combussisti de cœlo eversorem *Vritram* vehementer; libantis, *te* celebrantis laudem tutatus es. [8] Efficientes operimentum terræ, auro *et* gemma splendidi, invalescentes, non superarunt illi Indram: *is enim* inimicos vicit sole. [9] Quum, Indra! cœlo ter-

9 परि यदिन्द्र रोदसी उभे अबुभोजीर्महिना विश्वतः सीं ।
अमन्यमानां अभिमन्यमानैर्निर्ब्रह्मभिरधमो दस्युमिन्द्र ॥
10 न ये दिवः पृथिव्या अन्तमापुर्न मायाभिर्धनदां पर्यभूवन् ।
युजं वज्रं वृषभश्चक्र इन्द्रो निर्ज्योतिषा तमसो गा अधुक्षत् ॥२॥
11 अनु स्वधामक्षरन्नापो अस्यावर्धत मध्य आ नाव्यानां ।
सध्रीचीनेन मनसा तमिन्द्र ओजिष्ठेन हन्मनाहन्नभि द्यून् ॥
12 न्याविध्यदिलीबिशस्य दृल्हा वि शृङ्गिणमभिनच्छुष्णमिन्द्रः ।
यावत्तरो मघवन्यावदोजो वज्रेण शत्रुमवधीः पृतन्युं ॥
13 अभि सिध्मो अजिगादस्य शत्रून्वि तिग्मेन वृषभेणा पुरोऽभेत् ।

---

9 *Pari yat Indra rodasī ubhe abubhojīḥ mahinā viṣvataḥ sīm̃*
Amanyamānān abhi manyamānaiḥ niḥ brahma-bhiḥ adhamaḥ dasyum̃ Indra.
10 *Na ye divaḥ prithivyāḥ antam̃ āpuḥ na māyābhiḥ dhana-dām̃ pari-abhūvan*
Yujam̃ vajram̃ vrishabhaḥ chakre Indraḥ niḥ jyotishā tamasaḥ gāḥ adhukshat.
11 *Anu svadhām̃ aksharan āpaḥ asya avardhata madhye ā nāvyānām̃* [(2)
Sadhrīchīnena manasā tam̃ Indraḥ ojishṭhena hanmanā ahan abhi dyūn.
12 *Ni avidhyat ilībiṣasya driḷhā vi ṣringiṇam̃ abhinat ṣushṇam̃ Indraḥ*
Yāvat taraḥ Magha-van yāvat ojaḥ vajreṇa ṣatrum̃ avadhīḥ pritanyum̃.
13 *Abhi sidhmaḥ ajigāt asya ṣatrūn vi tigmena vrishabheṇa puraḥ abhet*

---

raque ambobus fruaris, magnitudine *tua* omnino istud *universum amplectens*, carminibus respicientibus eos, qui *hymnorum tuorum sensum vel* non perspiciunt, difflavisti latronem, Indra! [10] Quæ *aquæ* de cœlo ad telluris superficiem non perveniebant, nec variis *fructuum* formis opes præbentem *terram* cingebant—idoneum telum pluvius fecit Indras; *fulmine* coruscante e *nubis* caligine *aquas* manantes mulsit. [11] Ad cibum sacrificalem illi *Indræ comparandum* cadebant aquæ; *at Vritras* increscebat in medio navigabilium *undarum:* comitantis *adhuc* mentis *compotem* illum Indras fortissimo ictu cecidit post *aliquot* dies. [12] Effregit *aquas, a Vritra* in caverna jacente cohibitas: cornigerum dilaceravit siccatorem Indras: quanta velocitas *tua est*, Maghavan! quantus vigor, *iis utens* telo necasti pugnacem *Vritram.* [13] Efficax *telum* adiit illius *Indræ* hostes: acuto egregio *jaculo* urbes *Vritræ* fregit:

सं वज्रेणासृजद्वृत्रमिन्द्रः प्र स्वां मतिमतिरच्छाशदानः ॥
14 आवः कुत्समिन्द्र यस्मिन्चाकन्प्रावो युध्यन्तं वृषभं दशद्युं ।
शफच्युतो रेणुर्नक्षत द्यामुच्छ्वैत्रेयो नृषाह्याय तस्थौ ॥
15 आवः शमं वृषभं तुग्र्यासु क्षेत्रजेषे मघवञ्छ्वित्र्यं गां ।
ज्योक्चिदत्र तस्थिवांसो अक्रञ्छत्रूयतामधरा वेदनाकः ॥३॥

HYMNUS IV. [XXXIV.]

1 त्रिश्चिन्नो अद्या भवतं नवेदसा विभुर्वां याम उत रातिरश्विना ।
युवोर्हि यंत्रं हिम्येव वाससो ऽभ्यायंसेन्या भवतं मनीषिभिः ॥
2 त्रयः पवयो मधुवाहने रथे सोमस्य वेनामनु विश्व इद्विदुः ।

Sam̃ vajreṇa asṛijat Vṛitram̃ Indraḥ pra svām̃ matim̃ atirat ṣāṣadānaḥ.
14 *Āvaḥ Kutsam̃ Indra yasmin chākan pra āvaḥ yudhyantam̃ vṛishabham̃ Daṣa-dyum̃*
Ṣapha-chyutaḥ reṇuḥ nakshata dyām̃ ut Ṣvaitreyaḥ nṛi-sahyāya tasthau.
15 *Āvaḥ ṣamam̃ vṛishabham̃ tugryāsu kshetra-jeshe Magha-van Ṣvitryam̃ gām̃*
Jyok chit atra tasthi-vān̄saḥ akran ṣatru-yatām̃ adharā vedanā akar. (3)

XXXIV.

1 *Triḥ chit naḥ adya bhavatam̃ navedasā vi-bhuḥ vām̃ yāmaḥ uta rātiḥ Aṣvinā*
Yuvoḥ hi yantram̃ himyā-iva vāsasaḥ abhi-āyan̄senyā bhavatam̃ manīshi-bhiḥ.
2 *Trayaḥ pavayaḥ madhu-vāhane rathe Somasya venām̃ anu viṣve it viduḥ*

---

telo attigit Vritram Indras: suam mentem *ad gaudium* erexit occisor. [14] Servasti Kutsam *vatem*, cujus hymnum desiderans *es:* servasti pugnantem egregium Dasadyum: *equi tui* ex ungula cadens pulvis adibat cœlum, *quum* Svitræ filius ad *pugnam*, a viris sustinendam, surgeret. [15] Servasti *tui fiducia* fretum egregium Svitræ filium, Maghavan! aquis submersum, in certamine de terra: diu adhuc ibi stantes *hostilia* agebant: inimicorum contumeliosos dolores facias.

XXXIV.

[1] Ter quoque nobis hodie adeste, sagaces! Celebris *est* vester currus atque donum, Asvini! Vester quidem nexus *est*, cum nocte veluti diei *conjunctio:* retinendi estote a sapientibus. [2] Tres disciformes *rotæ sunt* dulcedinem vehente sub *Asvinorum* curru, *in itinere* ad Somæ dilectam *conjugem:*

त्रयः स्कम्भासः स्कभितास आरभे त्रिर्नक्तं याथस्त्रिर्वश्विना दिवा ॥
3 समाने अहन्त्रिरवद्यगोहना त्रिरद्य यज्ञं मधुना मिमिक्षतं ।
त्रिर्वाजवतीरिषो अश्विना युवं दोषा अस्मभ्यमुषसश्च पिन्वतं ॥
4 त्रिर्वर्तिर्यातं त्रिरनुव्रते जने त्रिः सुप्राव्ये त्रेधेव शिक्षतं ।
त्रिर्नान्द्यं वहतमश्विना युवं त्रिः पृक्षो अस्मे अक्षरेव पिन्वतं ॥
5 त्रिर्नो रयिं वहतमश्विना युवं त्रिर्देवताता त्रिरुतावतं धियः ।
त्रिः सौभगत्वं त्रिरुत श्रवांसि नस्त्रिष्ठं वां सूरे दुहितारुहद्रथं ॥
6 त्रिर्नो अश्विना दिव्यानि भेषजा त्रिः पार्थिवानि त्रिरु दत्तमद्भ्यः ।
ओमानं शंयोर्ममकाय सूनवे त्रिधातु शर्म वहतं शुभस्पती ॥४॥

Trayaḥ skambhāsaḥ skabhitāsaḥ ā-rabhe triḥ naktam̃ yāthaḥ triḥ u Asvinā divā.
3 *Samāne ahan triḥ avadya-gohanā triḥ adya yajnam̃ madhunā mimikshatam̃*
Triḥ vāja-vatīḥ ishaḥ Asvinā yuvam̃ doshāḥ asmabhyam̃ ushasaḥ cha pinvatam̃.
4 *Triḥ vartiḥ yātam̃ triḥ anu-vrate jane triḥ supra-avye tredhā-iva sikshatam̃*
Triḥ nāndyam̃ vahatam̃ Asvinā yuvam̃ triḥ prikshaḥ asme akshharā-iva pinvatam̃.
5 *Triḥ naḥ rayim̃ vahatam̃ Asvinā yuvam̃ triḥ deva-tātā triḥ uta avatam̃ dhiyaḥ*
Triḥ saubhaga-tvam̃ triḥ uta sravānsi naḥ tri-stham̃ vām̃ sūre duhitā ā ruhat ratham̃.
6 *Triḥ naḥ Asvinā divyāni bheshajā triḥ pārthivāni triḥ u dattam̃ at-bhyaḥ*
Omānam̃ sam̃-yoḥ mamakāya sūnave tri-dhātu sarma vahatam̃ subhaḥ patī. (4)

---

omnes *dii* id norunt: tria *in eo* adminicula fixa *sunt* ad innitendum: ter noctu venitis, terque interdiu, Asvini! [3] Uno eodemque die ter *nostræ in sacris obeundis* negligentiæ veniam dantes, ter hodie sacrificium melle conspergite: ter robur conferentia alimenta, Asvini! vos noctu nobis maneque effundite. [4] Ter domum *nostram* visitate, ter deditum *vobis* virum, ter auxilio *vestro* dignum; ter utique *ritus sacros* nos docete: ter jucundam *piorum operum mercedem* advehite, Asvini! vos: ter cibum nobis, aquarum instar, effundite. [5] Ter nobis divitias advehite, Asvini! vos: ter ad *sacrificium* a diis visitatum *adeste:* ter etiam juvate mentes *nostras:* ter felicitatem, terque cibos nobis *date:* tribus *rotis* innitentem vestrum Solis filia conscendit currum. [6] Ter nobis, Asvini! cœlestia medicamina, ter terrestria, ter etiam largimini ex aquis *oriunda:* fortunam Samyuis meo filio, *et* trium

7 त्रिर्नो अश्विना यजता दिवे दिवे परि त्रिधातु पृथिवीमशायतं ।
तिस्रो नासत्या रथ्या परावत आत्मेव वातः स्वसराणि गच्छतं ॥
8 त्रिरश्विना सिन्धुभिः सप्तमातृभिस्त्रय आहावास्त्रेधा हविष्कृतं ।
तिस्रः पृथिवीरुपरि प्रवा दिवो नाकं रक्षेथे द्युभिरक्तुभिर्हितं ॥
9 क्व त्री चक्रा त्रिवृतो रथस्य क्व त्रयो वन्धुरो ये सनीलाः ।
कदा योगो वाजिनो रासभस्य येन यज्ञं नासत्योपयाथः ॥
10 आ नासत्या गच्छतं हूयते हविर्मध्वः पिबतं मधुपेभिरासभिः ।
युवोर्हि पूर्वं सवितोषसो रथमृताय चित्रं घृतवन्तमिष्यति ॥
11 आ नासत्या त्रिभिरेकादशैरिह देवेभिर्यातं मधुपेयमश्विना ।

---

7 *Triḥ naḥ Aṣvinā yajatā dive-dive pari tri-dhātu pṛithivīm̃ aṣāyatam̃*
Tisraḥ nāsatyā rathyā parā-vataḥ ātmā-iva vātaḥ svasarāṇi gachhatam̃.
8 *Triḥ Aṣvinā sindhu-bhiḥ saptamātṛi-bhiḥ trayaḥ ā-hāvāḥ tredhā haviḥ kṛitam̃*
Tisraḥ pṛithivīḥ upari pravā divaḥ nākam̃ rakshethe dyu-bhiḥ aktu-bhiḥ hitam̃.
9 *Kva trī chakrā tri-vṛitaḥ rathasya kva trayaḥ vandhuraḥ ye sa-nīlāḥ*
Kadā yogaḥ vājinaḥ rāsabhasya yena yajnam̃ nāsatyā upa-yāthaḥ.
10 *Ā nāsatyā gachhatam̃ hūyate haviḥ madhvaḥ pibatam̃ madhu-pebhiḥ āsa-bhiḥ*
Yuvoḥ hi pūrvam̃ Savitā ushasaḥ ratham̃ ṛitāya chitram̃ ghṛita-vantam̃ ishyati.
11 *Ā nāsatyā tri-bhiḥ ekādaṣaiḥ iha devebhiḥ yātam̃ madhu-peyam̃ Aṣvinā*

---

corporis humorum sanitatem conferte, bonorum *medicaminum* custodes! [7] Ter nobis, Asvini, sacris celebrandi! quotidie circum *sacrificale* solum triplici in *stragulo* considite: tres *aras*, veraces, curru vecti! ex longinquitate, vitalis veluti spiritus corpora, aditote. [8] Ter, Asvini! aquis, e septem *fluminibus*, *tanquam earum* matribus, exortis, *libamina adspergite:* tres pateræ *præsto sunt;* triplici modo butyrum sacrificale paratum *est:* super tres mundos ingressi, cœli solem custoditis, diebus *et* noctibus stabilitum. [9] Ubinam *sunt* tres rotæ ternis gyris fulti vehiculi? ubinam tres postes, qui tentorium sustinentes *sunt?* quandone, veraces! *fit* jugatio robusti asini, quo *vecti* sacrificium visitatis? [10] Veraces! accedite: sacrificatur *vobis* butyrum; de melle bibite, mel lambentibus oribus: vestrum enim, ante auroram, currum pulchrum, butyro stillantem, Savitris ceremoniam versus dirigit. [11] Veraces!

प्रायुस्तारिष्टं नी रपांसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो भवतं सचाभुवा ॥
12 आ नो अश्विना त्रिवृता रथेनार्वाञ्चं रयिं वहतं सुवीरं ।
शृण्वन्ता वामवसे जोहवीमि वृधे च नो भवतं वाजसातौ ॥५॥

HYMNUS V. [XXXV.]

1 ह्वयाम्यग्निं प्रथमं स्वस्तये ह्वयामि मित्रावरुणाविहावसे ।
ह्वयामि रात्रीं जगतो निवेशनीं ह्वयामि देवं सवितारमूतये ॥
2 आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च ।
हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवनानि पश्यन् ॥
3 याति देवः प्रवता यात्युद्वता याति शुभ्राभ्यां यजतो हरिभ्यां ।

Pra āyuḥ tārishṭam̃ niḥ rapāñsi mṛikshatam̃ sedhatam̃ dveshaḥ bhavatam̃ sachā-
12 *Ā naḥ Aṣvinā tri-vṛitā rathena arvāncham̃ rayim̃ vahatam̃ su-vīram̃* [*bhuvā.*
Ṣriṇvantā vām̃ avase johavīmi vṛidhe cha naḥ bhavatam̃ vāja-sātau. (5)

XXXV.

1 *Hvayāmi Agnim̃ prathamam̃ svastaye hvayāmi Mitrāvaruṇau iha avase*
Hvayāmi Rātrīm̃ jagataḥ ni-veṣanīm̃ hvayāmi devam̃ Savitāram̃ ūtaye.
2 *Ā krishṇena rajasā vartamānaḥ ni-veṣayan amṛitam̃ martyam̃ cha*
Hiraṇyayena Savitā rathena ā devaḥ yāti bhuvanāni paṣyan.
3 *Yāti devaḥ pra-vatā yāti ut-vatā yāti ṣubhrābhyām̃ yajataḥ hari-bhyām̃*

---

cum ter undenis huc diis venite, ad dulcis libaminis potum, Asvini! Vitam longam reddite, scelera removete, cohibete osores; estote prope versantes.
12 Nobis, Asvini! tres *mundos* percurrente vehiculo, propinquam opulentiam advehite, forti prosapia illustrem: audientes vos ad auxilium voco; incrementoque nobis estote in certamine.

XXXV.

1 Invoco Agnim primum, salutis caussa; voco Mitram et Varunam huc auxilio; invoco Noctem, mundi sopitricem; voco divum Savitrim auxilio.
2 Ad opacum cœlum revertens, ad *suum quemque* locum vocans immortalem mortalemque, aureo Savitris vehiculo deus venit, res creatas intuens.
3 Ingreditur deus descendente *via,* ingreditur ascendente; ingreditur candidis *equis vectus*, sacris colendus, lucentibus: nitens venit Savitris e lon-

आ देवो याति सविता परावतो ऽप विश्वा दुरिता बाधमानः ॥
4 अभीवृतं कृशनैर्विश्वरूपं हिरण्यशम्यं यजतो बृहन्तं ।
आस्थाद्रथं सविता चित्रभानुः कृष्णा रजांसि तविषीं दधानः ॥
5 वि जनाञ्छ्यावाः शितिपादो अख्यन्रथं हिरण्यप्रउगं वहन्तः ।
शश्वद्विशः सवितुर्दैव्यस्योपस्थे विश्वा भुवनानि तस्थुः ॥
6 तिस्रो द्यावः सवितुर्द्वा उपस्था एका यमस्य भुवने विराषाट् ।
आणिं न रथ्यममृताधितस्थुरिह ब्रवीतु य उ तच्चिकेतत् ॥६॥
7 वि सुपर्णो अन्तरिक्षाण्यख्यद्गभीरवेपा असुरः सुनीथः ।
क्वेदानीं सूर्यः कश्चिकेत कतमां द्यां रश्मिरस्याततान ॥

Ā devaḥ yāti Savitā parā-vataḥ apa viṣvā duḥ-itā bādhamānaḥ.
4 *Abhi-vṛitam̃ kṛiṣanaiḥ viṣva-rūpam̃ hiraṇya-ṣamyam̃ yajataḥ bṛihantam̃*
Ā asthāt ratham̃ Savitā chitra-bhānuḥ kṛishṇā rajāñsi tavishīm̃ dadhānaḥ.
5 *Vi janān ṣyāvāḥ ṣiti-pādaḥ akhyan ratham̃ hiraṇya-pra'ugam vahantaḥ*
Ṣaṣvat viṣaḥ Savituḥ daivyasya upa-sthe viṣvā bhuvanāni tasthuḥ.
6 *Tisraḥ dyāvaḥ Savituḥ dvau upa-sthā ekā Yamasya bhuvane virāshāṭ*
Āṇim̃ na rathyam̃ amṛitā adhi tasthuḥ iha bravītu yaḥ u tat chiketat. (6)
7 *Vi su-parṇaḥ antarikshāṇi akhyat gabhīra-vepāḥ asuraḥ su-nīthaḥ*
Kva idānīm̃ Sūryaḥ kaḥ chiketa katamām̃ dyām̃ raṣmiḥ asya ā tatāna.

---

ginquo *cœlo*, omnia scelera removens. [4] Prope versantem, auro varie decoratum, aureo stimulo instructum, magnum currum conscendit Savitris, sacris colendus, varie splendens, nigras tenebras *fugantem* vigorem possidens. [5] Hominibus *equi* fulvi, albipedes lucem ferunt, currum aureo jugo præditum vehentes: semper homines Savitri divino coram, *et* omnes res creatæ, stant. [6] Tres *sunt* mundi: duo Savitris in vicinia; unus Yamæ in domicilio, homines *vita defunctos* recipiens: ut clavo vehiculari *currus*, *ita* immortalia *quæque Soli* innituntur: heic dicito quisquis id noverit. [7] Bene alatus *solis radius* mundos collustravit invisibili motu, recreator, egregius: ubinam nunc *est* Sol? quis novit? super quamnam plagam radius ejus *se* porrexit? [8] Octo collustrat plagas terræ, tres mundos, qui *incolas* congregant, septem fluvios:

8 अष्टौ व्यख्यत्ककुभः पृथिव्यास्त्री धन्व योजना सप्त सिन्धून् ।
हिरण्याक्षः सविता देव आगाद्दधद्रत्ना दाशुषे वार्याणि ॥
9 हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणिरुभे द्यावापृथिवी अन्तरीयते ।
अपामीवां बाधते वेति सूर्यमभि कृष्णेन रजसा द्यामृणोति ॥
10 हिरण्यहस्तो असुरः सुनीथः सुमृलीकः स्ववान्यात्वर्वाङ् ।
अपसेधन्रक्षसो यातुधानानस्थाद्देवः प्रतिदोषं गृणानः ॥
11 ये ते पन्थाः सवितः पूर्व्यासोऽरेणवः सुकृता अन्तरिक्षे ।
तेभिर्नो अद्य पथिभिः सुगेभी रक्षा च नो अधि च ब्रूहि देव ॥७॥

---

8 *Ashṭau vi akhyat kakubhaḥ pṛithivyāḥ trī dhanva yojanā sapta sindhūn*
Hiraṇya-akshaḥ Savitā devaḥ ā agāt dadhat ratnā dāsushe vāryāṇi.
9 *Hiraṇya-pāṇiḥ Savitā vi-charshaṇiḥ ubhe dyāvāpṛithivī antaḥ īyate*
Apa amīvām̃ bādhate veti sūryam̃ abhi kṛishṇena rajasā dyām̃ ṛiṇoti.
10 *Hiraṇya-hastaḥ asuraḥ su-nīthaḥ su-mṛilīkaḥ sva-vān yātu arvāṅ*
Apa-sedhan Rakshasaḥ yātu-dhānān asthāt devaḥ prati-dosham̃ gṛiṇānaḥ.
11 *Ye te panthāḥ Savitar pūrvyāsaḥ areṇavaḥ su-kṛitāḥ antarikshe*
Tebhiḥ naḥ adya pathi-bhiḥ su-gebhiḥ raksha cha naḥ adhi cha brūhi deva. (7)

---

aureo oculo insignis Savitris deus venit, largiens opes cultori egregias. 9 Aurimanus Savitris, omnia videns, ambo cœlum terramque inter incedit: dolorem repellit: adit solem: nigra caligine cœlum operit. 10 Aurimanus, recreans, egregius, exhilarator, dives, venito ad *nos:* arcens Rakshases *et* genios hostiles, adest deus, quavis nocte laudatus. 11 Quæ tibi *sunt* viæ, Savitris! antiquæ, pulveris immunes, bene munitæ, in aere, iis nos hodie viis meatu facilibus *adiens*, serva, nosque alloquere, deus!

CAPUT OCTAVUM.

HYMNUS I. [XXXVI.]

1 प्र वो यह्वं पुरूणां विशां देवयतीनां ।
अग्निंसूक्तेभिर्वचोभिरीमहे यं सीमिदन्य ईलते ॥
2 जनासो अग्निं दधिरे सहोवृधं हविष्मन्तो विधेम ते ।
स त्वं नो अद्य सुमना इहाविता भवा वाजेषु सन्त्य ॥
3 प्र त्वा दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसं ।
महस्ते सतो विचरन्त्यर्चयो दिवि स्पृशन्ति भानवः ॥
4 देवासस्त्वा वरुणो मित्रो अर्यमा सं दूतं प्रत्नमिन्धते ।
विश्वं सो अग्ने जयति त्वया धनं यस्ते ददाश मर्त्यः ॥

XXXVI.

1 *Pra vaḥ yahvam̃ purūṇām̃ viṣām̃ deva-yatīnām̃*
Agnim̃ su-uktebhiḥ vachaḥ-bhiḥ īmahe yam̃ sīm̃ it anye īlate.
2 *Janāsaḥ Agnim̃ dadhire sahaḥ-vṛidham̃ havishmantaḥ vidhema te*
Saḥ tvam̃ naḥ adya su-manāḥ iha avitā bhava vājeshu santya.
3 *Pra tvā dūtam̃ vṛiṇīmahe hotāram̃ viṣva-vedasam̃*
Mahaḥ te sataḥ vi charanti archayaḥ divi spṛiṣanti bhānavaḥ.
4 *Devāsaḥ tvā Varuṇaḥ Mitraḥ Aryamā sam̃ dūtam̃ pratnam̃ indhate*
Viṣvam̃ saḥ Agne jayati tvayā dhanam̃ yaḥ te dadāṣa martyaḥ.

XXXVI.

[1] Magnum Agnim vestrum, multorum *scilicet* hominum deos venerantium, festivis carminibus imploramus, quem eundem alii *quoque* celebrant. [2] Homines Agnim habent vigoris amplificatorem; butyro instructi colamus te: ille tu nobis hodie favens hic protector esto, ciborum largitor! [3] Te nuntium eligimus, arcessitorem omniscium: tuæ, magni redditi, diffunduntur luces: cœlum attingunt radii. [4] Dii te, Varunas, Mitras *et* Aryaman, nuntium antiquum illustrant: omnem is, Agnis! expugnat per te opulentiam, qui te colit mortalis. [5] Exhilarans, arcessitor, domicilii protector, Agnis!

5 मन्द्रो होता गृहपतिरग्ने दूतो विशामसि ।
त्वे विश्वा संगतानि व्रता ध्रुवा यानि देवा अकृण्वत ॥ ८॥
6 त्वे इदग्ने सुभगे यविष्ठ्य विश्वमाहूयते हविः ।
स त्वं नो अद्य सुमना उतापरं यक्षि देवान्त्सुवीर्या ॥
7 तं घेमित्था नमस्विन उप स्वराजमासते ।
होत्राभिरग्निं मनुषः समिन्धते तितिर्वांसो अति स्रिधः ॥
8 घ्नन्तो वृत्रमतरन्रोदसी अप उरु क्षयाय चक्रिरे ।
भुवत्कण्वे वृषा द्युम्न्याहुतः क्रन्ददश्वो गविष्टिषु ॥
9 संसीदस्व महाँ असि शोचस्व देववीतमः ।
वि धूममग्ने अरुषं मियेध्य सृज प्रशस्त दर्शतं ॥

---

5 *Mandraḥ hotā gṛiha-patiḥ Agne dūtaḥ viṣām̃ asi*
Tve viṣvā sam̃-gatāni vratā dhruvā yāni devāḥ akṛiṇvata. (8)
6 *Tve it Agne su-bhage yavishṭhya viṣvam̃ ā hūyate haviḥ*
Saḥ tvam̃ naḥ adya su-manāḥ uta aparam̃ yakshi devān su-vīryā.
7 *Tam̃ gha īm̃ itthā namasvinaḥ upa sva-rājam̃ āsate*
Hotrābhiḥ Agnim̃ manushaḥ sam̃ indhate titirvān̄saḥ ati sridhaḥ.
8 *Ghnantaḥ Vṛitram̃ ataran rodasī apaḥ uru kshayāya chakrire*
Bhuvat Kaṇve vṛishā dyumnī ā-hutaḥ krandat aṣvaḥ go-ishṭishu.
9 *Sam̃ sīdasva mahān asi ṣochasva deva-vītamaḥ*
Vi dhūmam̃ Agne arusham̃ miyedhya sṛija pra-ṣasta darṣatam̃.

---

nuntius hominum es: te *nituntur* omnia congregata opera firma, quæ dii condiderunt. 6 Tibi sane, Agnis! locupleti, juvenis! quodcunque offertur sacrificium: ille tu nobis hodie favens, et in posterum, immola diis potentibus. 7 Illum profecto, illum, proprio splendore lucentem, sic venerabundi colunt: oblationibus Agnim homines accendunt, devicturi inimicos. 8 *Dii* necantes Vritram superabant: cœlum terramque *et* aerem spatiosa domicilium fecerunt: *Agnis* esto Kanvæ largitor, dives, invocatus; hinniens *veluti* equus in *certaminibus* vaccas appetentibus. 9 Conside: magnus es: luce, deorum amantissimus: fumum, Agnis! volucrem, sacris celebrande! emitte,

10 यं त्वा देवासो मनवे दधुरिह यजिष्ठं हव्यवाहन ।
यं कण्वो मेध्यातिथिर्धनस्पृतं यं वृषा यमुपस्तुतः ॥९॥
11 यमग्निं मेध्यातिथिः कण्व ईध ऋतादधि ।
तस्य प्रेषो दीदियुस्तमिमा ऋचस्तमग्निं वर्धयामसि ॥
12 रायस्पूर्धि स्वधावोऽस्ति हि तेऽग्ने देवेष्वाप्यं ।
त्वं वाजस्य श्रुत्यस्य राजसि स नो मृळ महां असि ॥
13 ऊर्ध्व ऊ षु ण ऊतये तिष्ठा देवो न सविता ।
ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यदंजिभिर्वाघद्भिर्विह्वयामहे ॥
14 ऊर्ध्वो नः पाह्यंहसो नि केतुना विश्वं समत्रिणं दह ।

---

10 *Yañ tvā devāsaḥ Manave dadhuḥ iha yajishṭhañ havya-vāhana*
Yañ Kaṇvaḥ medhya-atithiḥ dhana-spṛitañ yañ vṛishā yañ upa-stutaḥ. (9)
11 *Yañ Agniñ medhya-atithiḥ Kaṇvaḥ īdhe ṛitāt adhi*
Tasya pra ishaḥ dīdiyuḥ tañ imāḥ richaḥ tañ Agniñ vardhayāmasi.
12 *Rāyaḥ pūrdhi svadhā-vaḥ asti hi te Agne deveshu āpyañ*
Tvañ vājasya ṣrutyasya rājasi saḥ naḥ mṛila mahān asi.
13 *Ūrdhvaḥ u su naḥ ūtaye tishṭha devaḥ na Savitā*
Ūrdhvaḥ vājasya sanitā yat anji-bhiḥ vāghat-bhiḥ vi-hvayāmahe.
14 *Ūrdhvaḥ naḥ pāhi añhasaḥ ni ketunā viṣvañ sañ atriṇañ daha*

---

inclyte! mirabilem. [10] *Conside*, tu, quem dii, Manui *gratificaturi*, hic *in terra* detinuerunt, colendissimum, sacrificiorum portator! *tu*, quem Kanvas, a venerandis hospitibus visitatus, opibus beantem *detinuit;* quem pluvius *Indras*, quem *alius quoque* laudator *detinuit.* [11] Quem Ignem a colendis hospitibus visitatus Kanvas accendit, sole coram, ejus radii magnopere fulgent; eum hæc carmina *celebrant:* illum Ignem amplificamus. [12] Opes largire, cibo prædite! est enim tibi, Agnis! cum diis consortium: tu alimenti celebrandi dominus es: tu nos exhilara: magnus es. [13] Erectus etiam bene ad nostrum auxilium adsta, deus veluti Savitris: erectus, cibi largitor *eris*, quum per *sacerdotes*, butyrum offerentes *et* laudantes, *te* invocamus. [14] Erectus, nos serva a flagitio per cognitionem: omnem deletorem combure: fac nos

कृधी न ऊर्ध्वांं चरथाय जीवसे विदा देवेषु नो दुवः ॥
15 पाहि नो अग्ने रक्षसः पाहि धूर्तेरराव्णः ।
पाहि रीषत उत वा जिघांसतो बृहद्भानो यविष्ठ्य ॥१०॥
16 घनेव विष्वग्वि जह्यराव्णस्तपुर्जम्भ यो अस्मध्रुक् ।
यो मर्त्यः शिशीतेअत्यक्तुभिर्मा नः स रिपुरीशत ॥
17 अग्निर्वव्ने सुवीर्यमग्निः कण्वाय सौभगं ।
अग्निः प्रावन्मित्रोत मेध्यातिथिमग्निः साता उपस्तुतं ॥
18 अग्निना तुर्वशं यदुं परावत उग्रादेवं हवामहे ।
अग्निर्नयन्नववास्त्वं बृहद्रथं तुर्वीतिं दस्यवे सहः ॥

Kridhi naḥ ūrdhvān charathāya jīvase vidāḥ deveshu naḥ duvaḥ.
15 *Pāhi naḥ Agne Rakshasaḥ pāhi dhūrteḥ arāvṇaḥ*
Pāhi rishataḥ uta vā jighāṅsataḥ brihat-bhāno yavishṭhya. (10)
16 *Ghanā-iva vishvak vi jahi arāvṇaḥ tapuḥ-jambha yaḥ asma-dhruk*
Yaḥ martyaḥ śiśīte ati aktu-bhiḥ mā naḥ saḥ ripuḥ īśata.
17 *Agniḥ vavne su-vīryam̃ Agniḥ Kaṇvāya saubhagam̃*
Agniḥ pra āvat mitrā uta medhya-atithim̃ Agniḥ sātau upa-stutam̃.
18 *Agninā Turvaśam̃ Yadum̃ parā-vataḥ Ugra-devam̃ havāmahe*
Agniḥ nayat Nava-vāstvam̃ Bṛihat-ratham̃ Turvītim̃ dasyave sahaḥ.

---

erectos ad agendum, ad vivendum: perfer diis nostra sacrificia. [15] Serva nos, Agnis! a Rakshase; serva *nos* ab occisore nulla dona erogante; serva *nos* a *bellua* crudeli, atque ab *hoste*, *nostræ* neci intento, lucide, juvenis! [16] Cum clava veluti, ubique vince *inimicos* nulla dona largientes, fervidis radiis prædite! Qui nobis infestus *est*, *et* qui mortalis *in nos* acuit tela, ne in nos ille hostis dominetur. [17] Agnis rogabatur *opulentiam*, vires conferentem; Agnis Kanvæ felicitatem *dedit;* Agnis servavit amicos *nostros*, et *vatem* quem colendi hospites adierant; Agnis doni caussa *alium quoque* laudatorem tutatus est. [18] Cum Agni *una commoratos* Turvasam, Yadum *et* Ugradevam e longinquitate *huc* vocamus: Agnis adducat Navavástvam, Brihadratham *et* Turvítim, latronis devictor. [19] Te, Agnis! Manus con-

19 नि त्वामग्ने मनुर्दधे ज्योतिर्जनाय शश्वते ।
दीदेथ कण्व ऋतजात उक्षितो यं नमस्यन्ति कृष्टयः ॥
20 त्वेषासो अग्नेरमवन्तो अर्चयो भीमासो न प्रतीतये ।
रक्षस्विनः सदमिद्यातुमावतो विश्वं समत्रिणं दह ॥११॥

HYMNUS II. [XXXVII.]

1 क्रीळं वः शर्धो मारुतमनर्वाणं रथेशुभं । कण्वा अभिप्रगायत ॥
2 ये पृषतीभिर्ऋष्टिभिः साकं वाशीभिरंजिभिः। अजायन्त स्वभानवः॥
3 इहेव शृण्व एषां कशा हस्तेषु यद्वदान् । नि यामन्चित्रमृंजते ॥
4 प्र वः शर्धाय घृष्वये त्वेषद्युम्नाय शुष्मिणे। देवत्तं ब्रह्म गायत ॥

---

19 *Ni tvām̃ Agne Manuḥ dadhe jyotiḥ janāya ṣaṣvate*
Dīdetha Kaṇve ṛita-jātaḥ ukshitaḥ yam̃ namasyanti kṛishṭayaḥ.
20 *Tveshāsaḥ Agneḥ ama-vantaḥ archayaḥ bhīmāsaḥ na prati-itaye*
Rakshasvinaḥ sadam̃ it yātu-māvataḥ visvam̃ sam̃ atriṇam̃ daha. (11)

XXXVII.

1 *Krīlam̃ vaḥ ṣardhaḥ Mārutam̃ anarvāṇam̃ rathe-ṣubham̃ Kaṇvāḥ abhi pra gāyata.*
2 *Ye pṛishatībhiḥ ṛishṭi-bhiḥ sākam̃ vāṣībhiḥ anji-bhiḥ ajāyanta sva-bhānavaḥ.*
3 *Iha-iva ṣṛiṇve eshām̃ kaṣāḥ hasteshu yat vadān ni yāman chitram̃ ṛinjate.*
4 *Pra vaḥ ṣardhāya ghṛishvaye tvesha-dyumnāya ṣushmiṇe devattam̃ brahma gāyata.*

---

stituit lumen *humano* generi multiplici : luxisti Kanvæ, sacrificii gratia natus, *butyro* conspersus, *tu*, quem venerantur homines. [20] Coruscæ Agnis fortes flammæ, metuendæ, non appropinquatu *faciles sunt:* robustos semper sane genios malignos, *et* quemque hostem, combure.

XXXVII.

[1] Velocem vobis potentiam Marutum, hostium immunem, in curru splendentem, Kanvidæ! celebrate, [2] qui maculosis cervis *vecti*, cum armis, clamoribus, ornamentis, nati sunt, proprio lumine splendentes. [3] Hic etiam audio *sonum*, quem eorum scuticæ, manibus *vibratæ*, edunt: *is sonus* in certamine omnigenam *fortitudinem* decorat. [4] Vestro opitulatori, *hostium* deletori, illustri gloria prædito, robusto, a diis concessum sacrificium laudate. [5] Lauda inter vaccas *commorantem*, quæ inviolabilis *et* velox *est*,

5 प्र शंसा गोष्वघ्न्यं क्रीळं यच्छर्धो मारुतं । जम्भे रसस्य वावृधे ॥१२॥
6 को वो वर्षिष्ठ आ नरो दिवश्च ग्मश्च धूतयः । यत्सीमन्तं न धूनुथ ॥
7 नि वो यामाय मानुषो दध्र उग्राय मन्यवे । जिहीत पर्वतो गिरिः ॥
8 येषामज्मेषु पृथिवी जुजुर्वां इव विश्पतिः । भिया यामेषु रेजते ॥
9 स्थिरं हि जानमेषां वयो मातुर्निरेतवे । यत्सीमनु द्विता शवः ॥
10 उदु त्ये सूनवो गिरः काष्ठा अज्मेष्वत्नत । वाश्रा अभिज्ञु यातवे ॥१३॥
11 त्यं चिद्धा दीर्घं पृथुं मिहो नपातममृध्रं । प्रच्यावयन्ति यामभिः ॥
12 मरुतो यद्ध वो बलं जनां अचुच्यवीतन । गिरीँरचुच्यवीतन ॥
13 यद्ध यान्ति मरुतः सं ह ब्रुवते ऽध्वन्ना । शृणोति कश्चिदेषां ॥

---

5 *Pra ṣaṅsa goshu aghnyam̃ krīlam̃ yat ṣardhaḥ Mārutam̃ jambhe rasasya vavṛidhe.* (12)
6 *Kaḥ vaḥ varshishṭhaḥ ā naraḥ divaḥ cha gmaḥ cha dhūtayaḥ yat sīm̃ antam̃ na dhūnu-*
7 *Ni vaḥ yāmāya mānushaḥ dadhre ugrāya manyave jihīta parvataḥ giriḥ.* [*tha.*
8 *Yeshām̃ ajmeshu pṛithivī jujurvān-iva viṣpatiḥ bhiyā yāmeshu rejate.*
9 *Sthiram̃ hi jānam̃ eshām̃ vayaḥ mātuḥ niḥ-etave yat sīm̃ anu dvitā ṣavaḥ.*
10 *Ut u tye sūnavaḥ giraḥ kāshṭhāḥ ajmeshu atnata vāṣrāḥ abhi-jnu yātave.* (13)
11 *Tyam̃ chit gha dīrgham̃ pṛithum̃ mihaḥ napātam̃ amṛidhram̃ pra chyavayanti yāma-*
12 *Marutaḥ yat ha vaḥ balam̃ janān achuchyavītana girīn achuchyavītana.* [*bhiḥ.*
13 *Yat ha yānti Marutaḥ sam̃ ha bruvate adhvan ā ṣṛiṇoti kaḥ chit eshām̃.*

---

potentiam Marutum: in utero lactis *vires* augentur. [6] Quis vestrum natu maximus *est*? viri! cœli terræque commotores! siquidem hanc *terram*, cacumen veluti, agitatis. [7] Vestri impetus caussa homo munivit *domum* horrendæ violentiæ *vestræ* caussa: cesserit mons *et* cacumen *vobis*, [8] quorum in prosternentibus incursionibus terra, grandævi instar ducis, timore contremit. [9] Firmus sane *est* locus natalis eorum: aves *in aere*, *Marutum* matre, evolare *possunt*: nam circa illum utrimque firmitas *est*. [10] Atque illi *Marutes sunt* parentes vocis: aquas meatibus diffuderunt: vaccas usque ad genua *aquam* intrare *jusserunt*. [11] Illam etiam longam latam*que* aquæ servatricem *nubem* inviolabilem commovent meatibus. [12] Marutes! quandoquidem vobis robur *est*, homines excitate, nubes excitate. [13] Quocunque incedunt Marutes, strepunt circa viam: quisquis audit eorum *sonitum*. [14] Venite celeriter velocibus

14 प्रयात शीभमाशुभिः सन्ति कण्वेषु वो दुवः । तत्रो षु मादयाध्वै ॥
15 अस्ति हि ष्मा मदाय वः स्मसि ष्मा वयमेषां । विश्वं चिदायुर्जीवसे ॥ १४ ॥

HYMNUS III. [XXXVIII.]

1 कद्ध नूनं कधप्रियः पिता पुत्रं न हस्तयोः । दधिध्वे वृक्तबर्हिषः ॥
2 क्व नूनं कद्वो अर्थं गन्ता दिवो न पृथिव्याः । क्व वो गावो न रण्यन्ति ॥
3 क्व वः सुम्ना नव्यांसि मरुतः क्व सुविता । क्वो विश्वानि सौभगा ॥
4 यद्यूयं पृश्निमातरो मर्तासः स्यातन । स्तोता वो अमृतः स्यात् ॥
5 मा वो मृगो न यवसे जरिता भूदजोष्यः । पथा यमस्य गादुप ॥ १५ ॥
6 मो षु णः परापरा निर्ऋतिर्दुर्हणा वधीत् । पदीष्ट तृष्णया सह ॥

---

14 *Pra yāta ṣībham āṣu-bhiḥ santi Kaṇveshu vaḥ duvaḥ tatro su mādayādhvai.*
15 *Asti hi sma madāya vaḥ smasi sma vayam eshām visvam chit āyuḥ jīvase.* (14)

XXXVIII.

1 *Kat ha nūnam kadha-priyaḥ pitā putram na hastayoḥ dadhidhve vṛikta-barhishaḥ.*
2 *Kva nūnam kat vaḥ artham ganta divaḥ na pṛithivyāḥ kva vaḥ gāvaḥ na raṇyanti.*
3 *Kva vaḥ sumnā navyānsi Marutaḥ kva suvitā kvo viṣvāni saubhagā.*
4 *Yat yūyam Pṛiṣni-mātaraḥ martāsaḥ syātana stotā vaḥ amṛitaḥ syāt.*
5 *Mā vaḥ mṛigaḥ na yavase jaritā bhūt ajoshyaḥ pathā Yamasya gāt upa.* (15)
6 *Mo su naḥ parā-parā Niḥ-ṛitiḥ duḥ-hanā vadhīt padīshta tṛishṇayā saha.*

---

vehiculis: institutæ sunt apud Kanvidas vobis ceremoniæ: ibi sane lætamini. [15] Est enim profecto *hoc sacrificium* gaudio vobis: sumus revera nos *cultores* vestri: summam etiam ad ætatem ut pervivamus *concedite.*

XXXVIII.

[1] Quando sane, laudum amantes! pater filium veluti, manibus *nos* tenetis? pura stragula habentes! [2] Ubinam nunc *estis?* quando *erit* vester adventus? venite de cœlo, non de terra: ubinam vos, vaccæ veluti, inclamant? [3] Ubinam *sunt* vobis divitiæ recentes, Marutes? ubinam obtinendæ? ubinam omnes felicitates? [4] Licet vos, Prisnis filii! mortales fueritis, *tamen* laudator vester immortalis esse poterit. [5] Nunquam vester laudator, cervi instar in prato, sit negligendus, *neque* viam Yamæ calcet. [6] Nunquam sane nos alta Nirritis insuperabilis occidat: cadito, una cum siti. [7] Certe, splendidi,

7 सत्यं त्वेषा अमवन्तो धन्वन्चिदा रुद्रियासः। मिहं कृण्वन्त्यवातां॥
8 वाश्रेव विद्युन्मिमाति वत्सं न माता सिषक्ति। यदेषां वृष्टिरसर्जि॥
9 दिवा चित्तमः कृण्वन्ति पर्जन्येनोदवाहेन। यत्पृथिवीं व्युन्दन्ति॥
10 अध स्वनान्मरुतां विश्वमा सद्म पार्थिवं। अरेजन्त प्र मानुषाः॥१६॥
11 मरुतो वीलुपाणिभिश्चित्रा रोधस्वतीरनु। यातेमखिद्रयामभिः॥
12 स्थिरा वः सन्तु नेमयो रथा अश्वास एषां। सुसंस्कृता अभीशवः॥
13 अच्छा वदा तना गिरा जरायै ब्रह्मणस्पतिं। अग्निं मित्रं न दर्शतं॥
14 मिमीहि श्लोकमास्ये पर्जन्य इव ततनः। गाय गायत्रमुक्थ्यं॥
15 वन्दस्व मारुतं गणं त्वेषं पनस्युमर्किणं। अस्मे वृद्धा असन्निह॥१७॥

---

7 *Satyam̃ tveshāḥ ama-vantaḥ dhanvan chit ā Rudriyāsaḥ miham̃ kṛiṇvanti avātām̃.*
8 *Vāṣrā-iva vi-dyut mimāti vatsam̃ na mātā sisakti yat eshām̃ vṛishṭiḥ asarji.*
9 *Divā chit tamaḥ kṛiṇvanti parjanyena uda-vāhena yat pṛithivīm̃ vi-undanti.*
10 *Adha svanāt Marutām̃ viṣvam̃ ā sadma pārthivam̃ arejanta pra mānushāḥ.* (16)
11 *Marutaḥ vīlupāṇi-bhiḥ chitrāḥ rodhasvatīḥ anu yāta īm̃ akhidrayāma-bhiḥ.*
12 *Sthirāḥ vaḥ santu nemayaḥ rathāḥ aṣvāsaḥ eshām̃ su-sam̃skṛitāḥ abhīṣavaḥ.*
13 *Achha vada tanā girā jarāyai Brahmaṇaḥ patim̃ Agnim̃ Mitram̃ na darṣatam̃.*
14 *Mimīhi ṣlokam̃ āsye parjanyaḥ-iva tatanaḥ gāya gāyatram̃ ukthyam̃.*
15 *Vandasva Mārutam̃ gaṇam̃ tvesham̃ panasyum̃ arkiṇam̃ asme vṛiddhāḥ asan iha.* (17)

---

robusti *Marutes*, a Rudra gubernati, in arido etiam *solo* undique pluviam faciunt sine vento. 8 Mugientis instar *vaccæ* fulmen sonat: vitulum veluti mater, *ita fulmen Marutes* sequitur; nam illorum pluvia emittitur. 9 Interdiu etiam caliginem efficiunt *Marutes* nube aquas vehente, quum terram irrigant. 10 Protinus post fragorem Marutum, omnis undique domus terrestris *atque* homines contremunt. 11 Marutes, firmis manibus præditi, pulchros *et* placidos juxta *amnes* venite huc, indefessis profectionibus. 12 Firmi vobis sunto rotarum orbes, currus, *et* equi vestri: bene parati *sunto* digiti. 13 Coram *nobis* nuncupa, amplificante voce, laudis caussa, Brahmanaspatim, Agnim, Mitramque mirandum. 14 Effunde carmen ore; pluviæ instar extende *illud;* cane cantilenam modulabilem. 15 Celebra Marutum catervam, lucidam, laude dignam, venerabilem: nostro *in sacrificio* aucti sint hic.

HYMNUS IV. [XXXIX.]

1 प्र यदित्था परावतः शोचिर्न मानमस्यथ ।
कस्य क्रत्वा मरुतः कस्य वर्पसा कं याथ कं ह धूतयः ॥
2 स्थिरा वः सन्त्वायुधा पराणुदे वीळू उत प्रतिष्कभे ।
युष्माकमस्तु तविषी पनीयसी मा मर्त्यस्य मायिनः ॥
3 परा ह यत्स्थिरं हथ नरो वर्तयथा गुरु ।
वि याथन वनिनः पृथिव्या व्याशाः पर्वतानां ॥
4 न हि वः शत्रुर्विविदे अधि द्यवि न भूम्यां रिशादसः ।
युष्माकमस्तु तविषी तना युजा रुद्रासो नू चिदाधृषे ॥

XXXIX.

1 *Pra yat itthā parā-vataḥ ṣochiḥ na mānam̃ asyatha*
Kasya kratvā Marutaḥ kasya varpasā kam̃ yātha kam̃ ha dhūtayaḥ.
2 *Sthirā vaḥ santu āyudhā parā-nude vīlu uta prati-skabhe*
Yushmākam̃ astu tavishī panīyasī mā martyasya māyinaḥ.
3 *Parā ha yat sthiram̃ hatha naraḥ vartayatha guru*
Vi yāthana vaninaḥ pṛithivyāḥ vi āṣāḥ parvatānām̃.
4 *Nahi vaḥ ṣatruḥ vivide adhi dyavi na bhūmyām̃ riṣādasaḥ*
Yushmākam̃ astu tavishī tanā yujā Rudrāsaḥ nu chit ā-dhṛishe.

XXXIX.

[1] Quum ita e longinquitate, luminis instar, venerandum *robur vestrum in terram* demittitis, cujusnam sacrificio, Marutes! cujusnam laude *fruituri estis?* quemnam visitatis? quemnam igitur? commotores! [2] Firma vestra sunto arma ad hostium propulsationem, dura etiam ad coercendum; vestrum esto robur laude dignissimum, non mortalis dolosi. [3] Quum firma subvertitis, viri! *et* sublevatis gravia, *tunc* divellitis silvestres *arbores* terræ, divellitis latera montium. [4] Non enim vobis inimicus innotuit *ullus* supra cœlum, non in terra, hostium consumtores! Vestrum esto robur amplum concordia, Rudræ filii! celeriter sane, ad subigendum. [5] Commovent

5 प्रवेपयन्ति पर्वतान्विविञ्चन्ति वनस्पतीन् ।
प्रो आरत मरुतो दुर्मदा इव देवासः सर्वया विशा ॥१८॥
6 उपो रथेषु पृषतीरयुग्ध्वं प्रष्टिर्वहति रोहितः ।
आ वो यामाय पृथिवी चिदश्रोदबीभयन्त मानुषाः ॥
7 आ वो मक्षू तनाय कं रुद्रा अवो वृणीमहे ।
गन्ता नूनं नोऽवसा यथा पुरेत्था कण्वाय बिभ्युषे ॥
8 युष्मेषितो मरुतो मर्त्येषित आ यो नो अभ्व ईषते ।
वि तं युयोत शवसा व्योजसा वि युष्माकाभिरूतिभिः ॥
9 असामि हि प्रयज्यवः कण्वं दद प्रचेतसः ।
असामिभिर्मरुत आ न ऊतिभिर्गन्ता वृष्टिं न विद्युतः ॥

---

5 *Pra vepayanti parvatān vi vinchanti vanaspatīn*
Pro ārata Marutaḥ durmadāḥ-iva devāsaḥ sarvayā viṣā. (18)
6 *Upo ratheshu pṛishatīḥ ayugdhvam̃ prashṭiḥ vahati rohitaḥ*
Ā vaḥ yāmāya pṛithivī chit aṣrot abībhayanta mānushāḥ.
7 *Ā vaḥ makshu tanāya kam̃ Rudrāḥ avaḥ vṛiṇīmahe*
Ganta nūnam̃ naḥ avasā yathā purā itthā Kaṇvāya bibhyushe.
8 *Yushmā-ishitaḥ Marutaḥ martya-ishitaḥ ā yaḥ naḥ abhvaḥ īshate*
Vi tam̃ yuyota ṣavasā vi ojasā vi yushmākābhiḥ ūti-bhiḥ.
9 *Asāmi hi pra-yajyavaḥ Kaṇvam̃ dada pra-chetasaḥ*
Asāmi-bhiḥ Marutaḥ ā naḥ ūti-bhiḥ ganta vṛishṭim̃ na vi-dyutaḥ.

---

montes, evertunt arbores: quoquoversus incedite, dii, Marutes! ebriorum instar, omni cum prosapia. [6] Vehiculis maculatas cervas junxistis; vectarius *currum* trahit ruber; vestrum accessum aer quoque auscultat; extimescunt homines. [7] Vestram celeriter, progeniei gratia, Rudræ filii! opem imploramus: venite celeriter nobis auxilio, sicut jampridem, ita *nunc* Kanvæ filio paventi. [8] A vobis incitatus, Marutes! *vel* a mortalibus incitatus qui nos hostis adoritur, eum private cibo, private vigore, private vestris auxiliis. [9] Prorsus scilicet sacris colendi! Kanvam sustentastis, sapientes! *Ideoque* integris, Marutes! nos *quoque* auxiliis aditote, pluviam veluti fulgura.

10 असाम्योजो बिभृथा सुदानवो ऽसामि धूतयः शवः ।
ऋषिद्विषे मरुतः परिमन्यव इषुं न सृजत द्विषं ॥१९॥

HYMNUS V. [XL.]

1 उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वेमहे ।
उपप्रयन्तु मरुतः सुदानव इन्द्र प्राशूर्भवा सचा ॥
2 त्वामिद्धि सहसस्पुत्र मर्त्य उपब्रूते धने हिते ।
सुवीर्यं मरुत आ स्वश्व्यं दधीत यो व आचके ॥
3 प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सूनृता ।
अच्छा वीरं नर्यं पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ॥
4 यो वाघते ददाति सूनरं वसु स धत्ते अक्षिति श्रवः ।

---

10 *Asāmi ojaḥ bibhṛitha su-dānavaḥ asāmi dhūtayaḥ ṣavaḥ*
Ṛishi-dvishe Marutaḥ pari-manyave ishuñ na sṛijata dvishañ. (19)

XL.

1 *Ut tishtha Brahmaṇaḥ pate deva-yantaḥ tvā īmahe*
Upa pra yantu Marutaḥ su-dānavaḥ Indra prāṣūḥ bhava sachā.
2 *Tvāñ it hi sahasaḥ putra martyaḥ upa-brūte dhane hite*
Su-vīryañ Marutaḥ ā su-aṣvyañ dadhīta yaḥ vaḥ ā-chake.
3 *Pra etu Brahmaṇaḥ patiḥ pra Devī etu sūnṛitā*
Achha vīrañ naryañ pankti-rādhasañ devāḥ yajnañ nayantu naḥ.
4 *Yaḥ vāghate dadāti sūnarañ vasu saḥ dhatte akshiti ṣravaḥ*

---

10 Integrum robur possidetis, liberales! integram potentiam, commotores! Vatum osori iracundo, Marutes! sagittæ instar immittite hostem.

XL.

1 Surge, Brahmanaspatis! Deos desiderantes, te imploramus: adeunto Marutes, dona conferentes: *tu*, Indra! *libaminis* consumtor, simul ades. 2 Te quidem sane, roboris fili! mortalis laudat propter divitias propositas: illustri prole conspicuam, pulchris equis decoram *opulentiam* obtinuerit qui vos laudat, Marutes! 3 Adito Brahmanaspatis, adito Deví dulciloqua: huc, hostem *repellentes*, ad sacrificium hominibus gratum, ab omni parte per-

तस्मा इळां सुवीरामायजामहे सुप्रतूर्तिमनेहसं ॥
5 प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिर्मंत्रं वदत्युक्थ्यं ।
यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा देवा ओकांसि चक्रिरे ॥२०॥
6 तमिद्वोचेमा विदथेषु शंभुवं मंत्रं देवा अनेहसं ।
इमां च वाचं प्रतिहर्यथा नरो विश्वेद्वामा वो अश्नवत् ॥
7 को देवयन्तमश्नवज्जनं को वृक्तबर्हिषं ।
प्रप्र दाश्वान्पस्त्याभिरस्थितान्तर्वावत्क्षयं दधे ॥
8 उप क्षत्रं पृञ्चीत हन्ति राजभिर्भये चित्सुक्षितिं दधे ।
नास्य वर्ता न तरुता महाधने नार्भे अस्ति वज्रिणः ॥२१॥

Tasmai Ilām̃ su-vīrām̃ ā yajāmahe su-pratūrtim̃ anehasam̃.
5 *Pra nūnam̃ Brahmaṇaḥ patiḥ mantram̃ vadati ukthyam̃*
Yasmin Indraḥ Varuṇaḥ Mitraḥ Aryamā devāḥ okām̃si chakrire. (20)
6 *Tam̃ it vochema vidatheshu ṣam̃-bhuvam̃ mantram̃ devāḥ anehasam̃*
Imām̃ cha vācham̃ prati-haryatha naraḥ viṣvā it vāmā vaḥ aṣnavat.
7 *Kaḥ deva-yantam̃ aṣnavat janam̃ kaḥ vṛikta-barhisham̃*
Pra-pra dāṣvān pastyābhiḥ asthita antaḥ-vāvat kshayam̃ dadhe.
8 *Upa kshatram̃ pṛinchīta hanti rāja-bhiḥ bhaye chit su-kshitim̃ dadhe*
Na asya vartā na tarutā mahā-dhane na arbhe asti vajriṇaḥ. (21)

---

fectum, dii ducunto nos. [4] Qui *sacerdoti, deorum* laudes recitanti, largitur *secum* ducendas divitias, is possidet sempiternam opulentiam; ejus gratia Ilam, fortibus viris insignem, colimus, bene ferientem, inviolabilem. [5] Certe Brahmanaspatis precem enunciat modulabilem, in qua Indras, Varunas, Mitras, Aryaman, dii, domicilia *sibi* condiderunt. [6] Eandem recitemus in sacrificiis faustam precem, dii! vitio immunem: hancque orationem *si* desideratis, viri! omnis hic sermo ad vos perveniat. [7] Quis deos invocantem adit hominem? quis puro stragulo instructum? Sacrificans cum sacerdotibus aggressus est *ad locum sacrificio destinatum;* intus divitem domum possidet. [8] *Brahmanaspatis* vigorem *sibi* vindicet; necat *hostes,* regibus *adjutus;* in *pugnæ* terrore etiam firmiter locum *suum* obtinet: illius teligeri non fugator, non spretor est, *neque* in multas divitas procurante, neque in parva pugna.

HYMNUS VI. [XLI.]

1 यं रक्षन्ति प्रचेतसो वरुणो मित्रो अर्यमा । नू चित्स दभ्यते जनः ॥
2 यं बाहुतेव पिप्रति पान्ति मर्त्यं रिषः । अरिष्टः सर्व एधते ॥
3 वि दुर्गा वि द्विषः पुरो घ्नन्ति राजान एषां । नयन्ति दुरिता तिरः ॥
4 सुगः पन्था अनृक्षर आदित्यास ऋतं यते । नात्रावखादो अस्ति वः ॥
5 यं यज्ञं नयथा नर आदित्या ऋजुना पथा । प्र वः स धीतये नशत् ॥ २२ ॥
6 स रत्नं मर्त्यो वसु विश्वं तोकमुत त्मना । अच्छा गच्छत्यस्तृतः ॥
7 कथा राधाम सखायः स्तोमं मित्रस्यार्यम्णः । महि प्सरो वरुणस्य ॥
8 मा वो घ्नन्तं मा शपन्तं प्रतिवोचे देवयन्तं । सुम्नैरिद्व आविवासे ॥

XLI.

1 *Yam̃ rakshanti pra-chetasaḥ Varuṇaḥ Mitraḥ Aryamā nu chit saḥ dabhyate janaḥ.*
2 *Yam̃ bāhutā-iva piprati pānti martyam̃ rishaḥ arishṭaḥ sarvaḥ edhate.*
3 *Vi duḥ-gā vi dvishaḥ puraḥ ghnanti rājānaḥ eshām̃ nayanti duḥ-itā tiraḥ.*
4 *Su-gaḥ panthāḥ anṛiksharaḥ Ādityāsaḥ ṛitam̃ yate na atra ava-khādaḥ asti vaḥ.*
5 *Yam̃ yajnam̃ nayatha naraḥ Ādityāḥ ṛijunā pathā pra vaḥ saḥ dhītaye naṣat.* (22)
6 *Saḥ ratnam̃ martyaḥ vasu viṣvam̃ tokam̃ uta tmanā achha gachhati astṛitaḥ.*
7 *Kathā rādhāma sakhāyaḥ stomam̃ Mitrasya Aryamṇaḥ mahi psaraḥ Varuṇasya.*
8 *Mā vaḥ ghnantam̃ mā ṣapantam̃ prati voche deva-yantam̃ sumnaiḥ it vaḥ ā vivāse.*

XLI.

[1] Quem protegunt sapientes *dii*, Varunas, Mitras, Aryaman, celeriter sane is vir vincit *hostes*. [2] Quem hominem *dii*, brachia veluti, fovent, et custodiunt ab hoste, *is* illæsus omnis crescit. [3] Difficultates *et* inimicos avertunt reges coram his *sacrificantibus ;* removent scelera.

[4] Commoda *est* via, hostibus immunis, A'dityæ ! sacrificium visitanti *cœtui vestro :* non hic vana ceremonia *instituta* est vobis. [5] Quodcunque sacrificium *vos*, viri, A'dityæ ! recta via ducitis, ad vestram id perceptionem veniat. [6] Ille, *cui vos favetis*, mortalis divitias, opulentiam omnem, prolemque sibimetipsi similem heic nanciscitur, illæsus.

[7] Quomodo efficiamus, amici ! laudem Mitræ, Aryamanis, *et* Varunæ, *quorum tam* magna *est* forma ? [8] Non insidiantem, non diras deorum cultori

9 चतुरश्चिद्दद्मानाद्बिभीयादानिधातोः। न दुरुक्ताय स्पृहयेत्॥२३॥

HYMNUS VII. [XLII.]

1 सं पूषन्नध्वनस्तिर व्यंहो विमुचो नपात्। सक्ष्वा देव प्र णस्पुरः॥
2 यो नः पूषन्नघो वृको दुःशेव आदिदेशति। अप स्म तं पथो जहि॥
3 अप त्यं परिपन्थिनं मुषीवाणं हुरश्चितं। दूरमधिस्रुतेरज॥
4 त्वं तस्य द्वयाविनो ऽघशंसस्य कस्यचित्। पदाभितिष्ठ तपुषिं॥
5 आ तत्ते दस्र मन्तुमः पूषन्नवो वृणीमहे। येन पितॄनचोदयः॥२४॥
6 अधा नो विश्वसौभग हिरण्यवाशीमत्तम। धनानि सुषणा कृधि॥
7 अति नः सश्चतो नय सुगा नः सुपथा कृणु। पूषन्निह क्रतुं विदः॥

---

9 *Chaturaḥ chit dadamānāt bibhīyāt ā ni-dhātoḥ na duḥ-uktāya spṛihayet.* (23)

XLII.

1 *Sañ Pūshan adhvanaḥ tira vi añhaḥ vi-muchaḥ napāt sakshva deva pra naḥ puraḥ.*
2 *Yaḥ naḥ Pūshan aghaḥ vṛikaḥ duḥ-ṣevaḥ ā-dideṣati apa sma tañ pathaḥ jahi.*
3 *Apa tyañ pari-panthinañ mushīvāṇañ huraḥ-chitañ dūrañ adhi sruteḥ aja.*
4 *Tvañ tasya dvayāvinaḥ agha-ṣañsasya kasya chit padā abhi tishṭha tapushiñ.*
5 *Ā tat te dasra mantu-maḥ Pūshan avaḥ vṛiṇīmahe yena pitṝn achodayaḥ.* (24)
6 *Adha naḥ viṣva-saubhaga hiraṇyavāsīmat-tama dhanāni su-sanā kṛidhi.*
7 *Ati naḥ saṣchataḥ naya su-gā naḥ su-pathā kṛiṇu Pūshan iha kratuñ vidaḥ.*

---

imprecantem, indico vobis: thesauris potius, *quos offero*, vos concilio. 9 Quattuor *aleas manu* tenentem *adversarium* veluti timuerit *collusor* usque ad jactum, *ita reformidans* non ad convicia pronus sit.

XLII.

1 Púshan! tramite duc *nos ad finem;* abduc scelestum *hostem*, nubis fili! Consocia *te nobiscum*, deus! ante nos. 2 Púshan! si quis nobis insidiator, prædo, impius, *viam* ostendere cupit, eum de via repelle. 3 Illum latronem prædatorem, scelesta meditantem, longissime de via abduc. 4 Tu illius gemina *præda* divitis latronis, quisquis sit, pede conculca tepidum *corpus*. 5 Illud tuum, mirande, sapiens Púshan! auxilium desideramus, quo patres *nostros* concitasti. 6 Deinde nobis, omnigena felicitate gaudens! aureis armis nitidissime! divitias piis largitionibus conspicuas fac. 7 Nostros

8 अभि सूयवसं नय न नवज्वारो अध्वने । पूषन्निह क्रतुं विदः ॥
9 शग्धि पूर्धि प्रयंसि च शिशीहि प्रास्युदरं । पूषन्निह क्रतुं विदः ॥
10 न पूषणं मेथामसि सूक्तैरभि गृणीमसि । वसूनि दस्ममीमहे ॥२५॥

HYMNUS VIII. [XLIII.]

1 कद्रुद्राय प्रचेतसे मील्हुष्टमाय तव्यसे । वोचेम शन्तमं हृदे ॥
2 यथा नो अदितिः करत्पश्वे नृभ्यो यथा गवे । यथा तोकाय रुद्रियं ॥
3 यथा नो मित्रो वरुणो यथा रुद्रश्चिकेतति । यथा विश्वे सजोषसः ॥
4 गाथपतिं मेधपतिं रुद्रं जलाषभेषजं । तच्छंयोः सुम्नमीमहे ॥
5 यः शुक्र इव सूर्यो हिरण्यमिव रोचते । श्रेष्ठो देवानां वसुः ॥२६॥

---

8 *Abhi su-yavasam̃ naya na nava-jvāraḥ adhvane Pūshan iha kratum̃ vidaḥ.*
9 *Ṣagdhi pūrdhi pra yañsi cha ṣiṣīhi prāsi udaram̃ Pūshan iha kratum̃ vidaḥ.*
10 *Na Pūshaṇam̃ methāmasi su-uktaiḥ abhi gṛiṇīmasi vasūni dasmam̃ īmahe.* (25)

XLIII.

1 *Kat Rudrāya pra-chetase mīlhuḥ-tamāya tavyase vochema ṣam̃-tamam̃ hṛide.*
2 *Yathā naḥ aditiḥ karat paṣve nṛibhyaḥ yathā gave yathā tokāya Rudriyam̃.*
3 *Yathā naḥ Mitraḥ Varuṇaḥ yathā Rudraḥ chiketati yathā viṣve sa-joshasaḥ.*
4 *Gātha-patim̃ medha-patim̃ Rudram jalāsha-bheshajam̃ tat Ṣam̃-yoḥ sumnam̃ īmahe.*
5 *Yaḥ ṣukraḥ-iva sūryaḥ hiraṇyam̃-iva rochate ṣreshṭhaḥ devānām̃ vasuḥ* (26)

---

insidiatores amove: facili nos via *incedere* sine: Púshan! hic sacrificium animadverte. [8] Bono gramine insignem *ad locum* duc *nos:* non novus dolor in itinere *nos invadat:* Púshan! hic sacrificium animadverte. [9] Prævale, locupleta, et largire, corrobora, pasce ventrem: Púshan! hic sacrificium animadverte. [10] Non Púshani conviciamur: hymnis laudamus *eum:* divitias ab *illo* mirabili expetimus.

XLIII.

[1] Quandone Rudræ sapienti, largientissimo, grandævo, recitemus *cantilenam* jucundissimam, cordibus *nostris dilecto,* [2] ut nobis terra producat pecori *et* viris, æque ac vaccæ, et proli *nostræ, medicamen* a Rudris concessum; [3] ut nos Mitras, Varunas, et Rudras animadvertat, atque omnes *dii* junctim conciliati? [4] Cantuum tutorem, sacrificiorum custodem Rudram, aquis

6 शं नः करत्यर्वते सुगं मेषाय मेष्ये । नृभ्यो नारिभ्यो गवे ॥
7 अस्मे सोम श्रियमधिनिधेहि शतस्य नृणां । महि श्रवस्तुविनृम्णं ॥
8 मा नः सोमपरिबाधो मारातयो जुहुरन्त । आ न इन्दो वाजे भज ॥
9 यास्ते प्रजा अमृतस्य परस्मिन्धामन्नृतस्य ।
मूर्धा नाभा सोम वेन आभूषन्तीः सोम वेदः ॥२७॥

CAPUT NONUM.

HYMNUS I. [XLIV.]

1 अग्ने विवस्वदुषसश्चित्रं राधो अमर्त्य ।
आ दाशुषे जातवेदो वहा त्वं अद्या देवां उषर्बुधः ॥

---

6 *Ṣam̃ naḥ karati arvate su-gam̃ meshāya meshye nṛibhyaḥ nāri-bhyaḥ gave.*
7 *Asme Soma ṣriyam̃ adhi ni dhehi ṣatasya nṛiṇām̃ mahi ṣravaḥ tuvi-nṛimṇam̃.*
8 *Mā naḥ Soma-paribādhaḥ mā arātayaḥ juhuranta ā naḥ Indo vāje bhaja.*
9 *Yāḥ te pra-jāḥ amṛitasya parasmin dhāman ṛitasya*
Mūrdhā nābhā Soma venaḥ ā-bhūshantīḥ Soma vedaḥ. (27)

XLIV.

1 *Agne vivasvat Ushasaḥ chitram̃ rādhaḥ amartya*
Ā dāṣushe jāta-vedaḥ vaha tvam̃ adya devān ushaḥ-budhaḥ.

---

tanquam medicamine utentem, *ut* illam Samyuis salutem *nobis impertiatur*, rogamus: [5] *Rudram*, qui splendidus veluti sol auri instar nitet, optimus deorum, domicilii largitor. [6] Salutem impetrabilem nostro tribuat equo, ovi, arieti, viris, mulieribus, vaccæ.

[7] Nobis, Soma! felicitatem impertire, centum viris *sufficientem*, abundantem cibum, magnum robur conferentem. [8] Non nos Somæ vexatores, non hostes lædant: semper nos, Indu! in certamine serva. [9] Quæcunque tibi propagines *sunt*, immortali, sublime domicilium nacto, *eas tu*, Soma! princeps, in firma *æde sacrificali* dilige: *te* decorantes, Soma! animadverte.

XLIV.

[1] Agnis, immortalis! domicilium procurantem Auroræ multiformem opulentiam cultori, sapiens! advehe: tu hodie deos *advehe*, mane vigiles.

2 जुष्टो हि दूतो असि हव्यवाहनो ऽग्ने रथीरध्वराणां ।
सजूरश्विभ्यामुषसा सुवीर्यमस्मे धेहि श्रवो बृहत् ॥
3 अद्या दूतं वृणीमहे वसुमग्निं पुरुप्रियं ।
धूमकेतुं भाऋजीकं व्युष्टिषु यज्ञानामध्वरश्रियं ॥
4 श्रेष्ठं यविष्ठमतिथिं स्वाहुतं जुष्टं जनाय दाशुषे ।
देवां अच्छा यातवे जातवेदसमग्निमीले व्युष्टिषु ॥
5 स्तविष्यामि त्वामहं विश्वस्यामृत भोजन ।
अग्ने त्रातारममृतं मियेध्य यजिष्ठं हव्यवाहन ॥२८॥
6 सुशंसो बोधि गृणते यविष्ठ्य मधुजिह्वः स्वाहुतः ।

---

2 *Jushṭaḥ hi dūtaḥ asi havya-vāhanaḥ Agne rathīḥ adhvarāṇām̃*
Sa-jūḥ Aṣvi-bhyām̃ Ushasā su-vīryam̃ asme dhehi ṣravaḥ bṛihat.
3 *Adya dūtam̃ vṛiṇīmahe vasum̃ Agnim̃ puru-priyam̃*
Dhūma-ketum̃ bhāḥ-ṛijīkam̃ vi-ushṭishu yajnānām̃ adhvara-ṣriyam̃.
4 *Ṣreshṭham̃ yavishṭham̃ atithim̃ su-āhutam̃ jushṭam̃ janāya dāṣushe*
Devān achha yātave jāta-vedasam̃ Agnim̃ īle vi-ushṭishu.
5 *Stavishyāmi tvām̃ aham̃ viṣvasya amṛita bhojana*
Agne trātāram̃ amṛitam̃ miyedhya yajishṭham̃ havya-vāhana. (28)
6 *Su-ṣan̄saḥ bodhi gṛiṇate yavishṭhya madhu-jihvaḥ su-āhutaḥ*

---

[2] Dilectus enim nuntius es, sacrificii portitor, Agnis! auriga sacrorum: stipatus Asvinis *et* Aurora, robur conferentem nobis largire opulentiam magnam. [3] Hodie nuntium eligimus Agnim, domicilii datorem, a multis amatum, fumeo vexillo insignem, lumen diffundentem, diluculis ceremonias visitantem. [4] Egregium, ætate recentissimum, hospitem, sedulo invocatum, dilectum homini pio, sapientem Agnim celebro diluculis, ut *reliquos* deos adire possim. [5] Laudabo te ego, universi *mundi* immortalis sospitator! *te*, servatorem immortalem, sacrificum diligentissimum, Agnis! colende, sacrorum portitor! [6] Animadverte *nos*, recenti ætate vigens! celebrabilis *cultori te* laudanti, dulcilinguis, sedulo invocatus: Praskanvæ longam concedens

प्रस्कण्वस्य प्रतिरन्नायुर्जीवसे नमस्या दैव्यं जनं ॥
7 होतारं विश्ववेदसं सं हि त्वा विश इन्धते ।
स आवह पुरुहूत प्रचेतसोऽग्ने देवाँ इह द्रवत् ॥
8 सवितारमुषसमश्विना भगमग्निं व्युष्टिषु क्षपः ।
कण्वासस्त्वा सुतसोमास इन्धते हव्यवाहं स्वध्वर ॥
9 पतिर्ह्यध्वराणामग्ने दूतो विशामसि ।
उषर्बुध आवह सोमपीतये देवाँ अद्य स्वर्दृशः ॥
10 अग्ने पूर्वा अनूषसो विभावसो दीदेथ विश्वदर्शतः ।
असि ग्रामेष्ववितापुरोहितोऽसि यज्ञेषु मानुषः ॥२९॥
11 नि त्वा यज्ञस्य साधनमग्ने होतारमृत्विजं ।

Praskaṇvasya pra-tiran āyuḥ jīvase namasya daivyaṁ janaṁ.
7 *Hotāraṁ viṣva-vedasaṁ saṁ hi tvā viṣaḥ indhate*
Saḥ ā vaha puru-hūta pra-chetasaḥ Agne devān iha dravat.
8 *Savitāraṁ Ushasaṁ Aṣvinā Bhagaṁ Agniṁ vi-ushṭishu kshapaḥ*
Kaṇvāsaḥ tvā suta-somāsaḥ indhate havya-vāhaṁ su-adhvara.
9 *Patiḥ hi adhvarāṇāṁ Agne dūtaḥ viṣāṁ asi*
Ushaḥ-budhaḥ ā vaha soma-pītaye devān adya svaḥ-dṛiṣaḥ.
10 *Agne pūrvāḥ anu ushasaḥ vibhā-vaso dīdetha viṣva-darṣataḥ*
Asi grameshu avitā puraḥ-hitaḥ asi yajneshu mānushaḥ. (29)
11 *Ni tvā yajnasya sādhanaṁ Agne hotāraṁ ṛitvijaṁ*

ætatem ad vivendum, cole divinam sobolem. [7] Sacerdotem omniscium scilicet te homines illustrant: tu advehe, multum compellate Agnis! sapientes deos huc celeriter, [8] Savitrim, Auroram, Asvinos, Bhagam, Agnim, diluculis *et* noctibus: Kanvæ filii te paratis libaminibus illustrant, sacra ferentem, faustis oblationibus prædite! [9] Custos enim sacrificiorum, Agnis! *et* nuntius hominum es: mane expergefactos advehe ad libaminis potum deos hodie, solem conspicientes. [10] Lucide Agnis! priora per dilucula illuxisti, ab omnibus visende! *Tu* es in pagis protector; sacerdos es in sacrificiis, hominibus favens. [11] Te, ceremoniæ consummatorem, Agnis!

मनुष्वद्देव धीमहि प्रचेतसं जीरं दूतममर्त्यं ॥
12 यद्देवानां मित्रमहः पुरोहितोऽन्तरो यासि दूत्यं ।
सिन्धोरिव प्रस्वनितास ऊर्मयोऽग्नेर्भ्राजन्ते अर्चयः ॥
13 श्रुधि श्रुत्कर्ण वह्निभिर्देवैरग्ने सयावभिः ।
आसीदन्तु बर्हिषि मित्रो अर्यमा प्रातर्यावाणो अध्वरं ॥
14 शृण्वन्तु स्तोमं मरुतः सुदानवोऽग्निजिह्वा ऋतावृधः ।
पिबतु सोमं वरुणो धृतव्रतोऽश्विभ्यामुषसा सजूः ॥३०॥

HYMNUS II. [XLV.]

1 त्वमग्ने वसूंरिह रुद्रां आदित्यां उत ।

Manushvat deva dhīmahi pra-chetasaṁ jīraṁ dūtaṁ amartyaṁ.
12 *Yat devānāṁ mitra-mahaḥ puraḥ-hitaḥ antaraḥ yāsi dūtyaṁ*
Sindhoḥ-iva pra-svanitāsaḥ ūrmayaḥ Agneḥ bhrājante archayaḥ.
13 *Srudhi srut-karṇa vahni-bhiḥ devaiḥ Agne sayāva-bhiḥ*
Ā sīdantu barhishi Mitraḥ Aryamā prātaḥ-yāvānaḥ adhvaraṁ.
14 *Sriṇvantu stomaṁ Marutaḥ su-dānavaḥ Agni-jihvāḥ ṛita-vṛidhaḥ*
Pibatu somaṁ Varuṇaḥ dhṛita-vrataḥ Asvi-bhyāṁ Ushasā sa-jūḥ. (30)

XLV.

1 *Tvaṁ Agne Vasūn iha Rudrān Ādityān uta*

---

sacerdotem, sacrificum, hominis instar *hic* collocamus, deus! sapientem, *inimicos* senio debilitantem, nuntium immortalem. [12] Amicorum cultor! quum deorum nuntii munus aggrederis, in anteriori *aræ sacrificæ* parte constitutus, vicinus, *tunc*, maris veluti stridentes undæ, Agnis effulgent flammæ. [13] Audi *me*, auscultantibus auribus prædite Agnis! cum vehentibus *aliis* diis, *te* comitantibus: considunto in stragulo Mitras, Aryaman, *et alii dii* mane profecti, prope sacrificium. [14] Audiunto hymnum Marutes, fausta largientes, Agni tanquam lingua utentes, sacrorum amplificatores: bibito libamen Varunas, cui vota fideliter persolvuntur, Asvinis *et* Aurora stipatus.

XLV.

[1] Tu, Agnis! Vasues hic, Rudras, atque Aditis filios sacris cole, *nec non*

यजा स्वध्वरं जनं मनुजातं घृतप्रुषं ॥
2 श्रुष्टीवानो हि दाशुषे देवा अग्ने विचेतसः ।
तान्रोहिदश्व गिर्वणस्त्रयस्त्रिंशतमावह ॥
3 प्रियमेधवदत्रिवज्जातवेदो विरूपवत् ।
अङ्गिरस्वन्महिव्रत प्रस्कण्वस्य श्रुधी हवं ॥
4 महिकेरव ऊतये प्रियमेधा अहूषत ।
राजन्तमध्वराणामग्निं शुक्रेण शोचिषा ॥
5 घृताहवन सन्त्येमा उ षु श्रुधी गिरः ।
याभिः कण्वस्य सूनवो हवन्ते ऽवसे त्वा ॥३१॥
6 त्वां चित्रश्रवस्तम हवन्ते विक्षु जन्तवः ॥

Yaja su-adhvaram̃ janam̃ Manu-jātam̃ ghṛita-prusham̃.
2 *Srushṭī-vānaḥ hi dāṣushe devāḥ Agne vi-chetasaḥ*
Tān rohit-aṣva girvaṇaḥ trayaḥ-triñṣatam̃ ā vaha.
3 *Priyamedha-vat Atri-vat jāta-vedaḥ Virūpa-vat*
Angirasvat mahi-vrata Praskaṇvasya ṣrudhi havam̃.
4 *Mahi-keravaḥ ūtaye priya-medhāḥ ahūshata*
Rājantam̃ adhvarāṇām̃ Agnim̃ ṣukreṇa sochishā.
5 *Ghṛita-āhavana santya imāḥ u su ṣrudhi giraḥ*
Yābhiḥ Kaṇvasya sūnavaḥ havante avase tvā. (31)
6 *Tvām̃ chitraṣravaḥ-tama havante vikshu jantavaḥ*

---

sobolem Manue genitam, fausta sacrificia peragentem, aquas spargentem. [2] Præmium conferentes scilicet cultori *sunt* dii, Agnis! sapientes: illos tres et triginta adduc, rubicundis equis vecte, cantu celebrate! [3] Sapiens! magna opera perficiens! ut Priyamedhæ, ut Atris, ut Virúpæ, ut Angirasis *preces audivisti, ita nunc* Praskanvæ audi invocationem. [4] Magna opera *pia* suscipientes, grata sacrificia peragentes *sacerdotes* auxilio vocarunt lucentem inter sacrificia Agnim puro splendore. [5] Oblato butyro culte, præmii largitor! has quoque bene audi preces, quibus Kanvæ filii te vocant auxilio. [6] Te multifariam gloriosissime! invocant *sacra obeuntes,* inter homines nati,

शोचिष्केशं पुरुप्रियाग्ने हव्याय वोल्हवे ॥
7 नि त्वा होतारमृत्विजं दधिरे वसुवित्तमं ।
श्रुत्कर्णं सप्रथस्तमं विप्रा अग्ने दिविष्टिषु ॥
8 आ त्वा विप्रा अचुच्यवुः सुतसोमा अभि प्रयः ।
बृहद्भा बिभ्रतो हविरग्ने मर्ताय दाशुषे ॥
9 प्रातर्याव्णः सहस्कृत सोमपेयाय सन्त्य ।
इहाद्य दैव्यं जनं बर्हिरासादया वसो ॥
10 अर्वाञ्चं दैव्यं जनमग्ने यक्ष्व सहूतिभिः ।
अयं सोमः सुदानवस्तं पात तिरोअह्न्यं ॥३२॥

Ṣochiḥ-keṣam̃ puru-priya Agne havyāya volhave.
7 *Ni tvā hotāram̃ ṛitvijam̃ dadhire vasuvit-tamam̃*
Ṣrut-karṇam̃ saprathaḥ-tamam̃ viprāḥ Agne divishṭishu.
8 *Ā tvā viprāḥ achuchyavuḥ suta-somāḥ abhi prayaḥ*
Bṛihat bhāḥ bibhrataḥ haviḥ Agne martāya dāṣushe.
9 *Prātaḥ-yāvnaḥ sahaḥ-kṛita soma-peyāya santya*
Iha adya daivyam̃ janam̃ barhiḥ ā sādaya vaso.
10 *Arvāncham̃ daivyam̃ janam̃ Agne yakshva sahūti-bhiḥ*
Ayam̃ somaḥ su-dānavaḥ tam̃ pāta tiraḥ-ahnyam̃. (32)

---

te, fulgidis comis præditum, a multis dilecte Agnis! ut sacrificium *ad deos* perferas. [7] Te, vocatorem, sacerdotem ditissimum, audientibus auribus præditum, gloriosissimum, viri sapientes collocarunt in sacrificiis, Agnis! [8] Te viri sapientes, paratis libaminibus instructi, accedere jubent ad cibum sacrificalem, *te*, magnum, splendidum, offerentes *tibi* butyrum, Agnis! vice mortalis cultoris. [9] Mane aggressos *deos* ad libaminis potum hic hodie, *perinde ut aliam quoque* divinam sobolem, in stragulo considere jube, robore genite, præmia conferens, domicilii largitor! [10] Huc venientem divinam sobolem, Agnis! cole, una cum *aliis diis* eadem prece invocatis: hoc libamen *paratum est vobis*, fausta largientes! illud bibite, hesterno lacte confectum.

HYMNUS III. [XLVI.]

1 एषो उषा अपूर्व्या व्युच्छति प्रिया दिवः । स्तुषे वामश्विना बृहत् ॥
2 या दस्रा सिन्धुमातरा मनोतरा रयीणां । धिया देवा वसुविदा ॥
3 वच्यन्ते वां ककुहासो जूर्णायामधि विष्टपि । यद्वां रथो विभिष्पतात् ॥
4 हविषा जारो अपां पिपर्ति पपुरिर्नरा । पिता कुटस्य चर्षणिः ॥
5 आदारो वां मतीनां नासत्या मतवचसा । पातं सोमस्य धृष्णुया ॥ ३३ ॥
6 या नः पीपरदश्विना ज्योतिष्मती तमस्तिरः । तामस्मे रासाथामिषं ॥
7 आ नो नावा मतीनां यातं पाराय गन्तवे । युंजाथामश्विना रथं ॥
8 अरित्रं वां दिवस्पृथु तीर्थे सिन्धूनां रथः । धिया युयुज्र इन्दवः ॥

XLVI.

1 *Esho Ushāḥ apūrvyā vi uchhati priyā divaḥ stushe vāṁ Aṣvinā bṛihat.*
2 *Yā dasrā sindhu-mātarā manotarā rayīṇāṁ dhiyā devā vasu-vidā.*
3 *Vachyante vāṁ kakuhāsaḥ jūrṇāyāṁ adhi vishṭapi yat vāṁ rathaḥ vibhiḥ patāt.*
4 *Havishā jāraḥ apāṁ piparti papuriḥ narā pitā kuṭasya charshaṇiḥ.*
5 *Ā-dāraḥ vāṁ matīnāṁ nāsatyā mata-vachasā pātaṁ somasya dhṛishṇuyā.* (33)
6 *Yā naḥ pīparat Aṣvinā jyotishmatī tamaḥ tiraḥ tāṁ asme rāsāthāṁ ishaṁ.*
7 *Ā naḥ nāvā matīnāṁ yātaṁ pārāya gantave yunjāthāṁ Aṣvinā rathaṁ.*
8 *Aritraṁ vāṁ divaḥ pṛithu tīrthe sindhūnāṁ rathaḥ dhiyā yuyujre indavaḥ.*

XLVI.

[1] Illa jam Aurora, antea non visa, dilecta, removet *caliginem* de cœlo: laudo vos, Asvini! magnopere, [2] qui conspiciendi, maris filii, *sola* voluntate servatores divitiarum *estis*, sacrificio *conciliati* dii, domicilium largientes. [3] Recitantur vobis hymni, celebratum super cœlum quum currus vester, alitibus *vectus*, volat. [4] Sacrificali cibo deletor aquarum nutrit *deos* nutritor, viri! custos, ceremoniam intuens. [5] Veraces, cogitata a nobis laude ornati! bibite de libamine valido, *quod est* stimulus vestrarum mentium. [6] Qui nos satiet, Asvini! *et qui* gloriosus *sit*, tenebras trans*euntes* talem nobis date cibum. [7] Nos nave adite, ut hymnorum ad finem perveniamus: jungite currum, Asvini! [8] Navis vestra, cœlo amplior, in littore marium *est,* currus

9 दिवस्कण्वास इन्दवो वसु सिन्धूनां पदे । स्वं वव्रिं कुह धित्सथः ॥
10 अभूदु भा उ अंशवे हिरण्यं प्रति सूर्यः । व्यख्यज्जिह्वयासितः ॥ ३४ ॥
11 अभूदु पारमेतवे पन्था ऋतस्य साधुया । अदर्शि विस्रुतिर्दिवः ॥
12 तत्तदिदश्विनोरवो जरिता प्रतिभूषति । मदे सोमस्य पिप्रतोः ॥
13 वावसाना विवस्वति सोमस्य पीत्या गिरा । मनुष्वच्छम्भू आगतं ॥
14 युवोरुषा अनु श्रियं परिज्मनोरुपाचरत् । ऋता वनथो अक्तुभिः ॥
15 उभा पिबतमश्विनोभा नः शर्म यच्छतं । अविद्रियाभिरूतिभिः ॥ ३५ ॥

॥ इति प्रथमाष्टके तृतीयो ऽध्यायः ॥

---

9 *Divaḥ Kaṇvāsaḥ indavaḥ vasu sindhūnām̃ pade svam̃ vavrim̃ kuha dhitsathaḥ.*
10 *Abhūt u bhāḥ u añṣave hiraṇyam̃ prati sūryaḥ vi akhyat jihvayā asitaḥ.* (34)
11 *Abhūt u pāram̃ etave panthāḥ ṛitasya sādhu-yā adarṣi vi srutiḥ divaḥ.*
12 *Tat-tat it Aṣvinoḥ avaḥ jaritā prati bhūshati made somasya pipratoḥ.*
13 *Vavasānā vivasvati somasya pītyā girā Manushvat ṣam̃-bhū ā gatam̃.*
14 *Yuvoḥ ushāḥ anu ṣriyam̃ pari-jmanoḥ upa-ācharat ṛitā vanathaḥ aktu-bhiḥ.*
15 *Ubhā pibatam̃ Aṣvinā ubhā naḥ ṣarma yachhatam̃ avidriyābhiḥ ūti-bhiḥ.* (35)

---

in terra: in sacrificio conjuncti fuerunt liquores *libaminum.* 9 *Interrogate Asvinos*, Kanvæ filii ! " Cœlitus luces *oriuntur*, diluculum pluviarum in sede *apparet:* vestram formam ubinam collocastis, *Asvini?*" 10 Adest vero jam lumen radio *matutino ;* auro similis *est* sol ; *id* prodit lingua *sua* obscuratus *ignis.* 11 Est ad transeundum via solis bona ; conspicitur incessus *ejus* trans cœlum. 12 Illud *et* illud Asvinorum auxilium laudator exornat, ad gaudium *ipsorum,* libamine vescentium. 13 Apud sacrificantem degentes, libaminis propter potum *et* hymni gratia, apud Manuem veluti, felicitatem largientes venite. 14 Aurora post lucem vestram, circumeuntium, aggreditur : sacrificia accipite noctibus. 15 Ambo bibite, Asvini ! ambo nobis felicitatem tribuite, celebratis auxiliis.

LECTIO QUARTA.

HYMNUS IV. [XLVII.]

1 अयं वां मधुमत्तमः सुतः सोम ऋतावृधा ।
तमश्विना पिबतं तिरोअह्न्यं धत्तं रत्नानि दाशुषे ॥
2 त्रिवन्धुरेण त्रिवृता सुपेशसा रथेनायातमश्विना ।
कण्वासो वां ब्रह्म कृण्वन्त्यध्वरे तेषां सु शृणुतं हवं ॥
3 अश्विना मधुमत्तमं पातं सोममृतावृधा ।
अथाद्य दस्रा वसु बिभ्रता रथे दाश्वांसमुपगच्छतं ॥
4 त्रिषधस्थे बर्हिषि विश्ववेदसा मध्वा यज्ञं मिमिक्षतं ।

XLVII.

1 *Ayam̃ vām̃ madhumat-tamaḥ sutaḥ somaḥ ṛita-vṛidhā*
Tam̃ Aṣvinā pibatam̃ tiraḥ-ahnyam̃ dhattam̃ ratnāni dāṣushe.
2 *Tri-vandhureṇa tri-vṛitā su-peṣasā rathena ā yātam̃ Aṣvinā*
Kaṇvāsaḥ vām̃ brahma kṛiṇvanti adhvare teshām̃ su ṣṛiṇutam̃ havam̃.
3 *Aṣvinā madhumat-tamam̃ pātam̃ somam̃ ṛita-vṛidhā*
Atha adya dasrā vasu bibhratā rathe dāṣvāñsam̃ upa gachhatam̃.
4 *Tri-sadhasthe barhishi viṣva-vedasā madhvā yajnam̃ mimikshatam̃*

XLVII.

[1] Hoc vobis dulcissimum paratum *est* libamen, sacrificii amplificatores! Illud, Asvini! bibite, heri confectum: concedite thesauros cultori. [2] Tribus postibus prædito, tergeminum mundum percurrente, pulchro curru venite, Asvini! Kanvæ filii vobis precem recitant in sacrificio: eorum sedulo auscultate invocationem. [3] Asvini! dulcissimum bibite libamen, sacrificii amplificatores Tunc hodie, mirandi! divitias ferentes curru, cultorem adite. [4] In triplici stragulo, omniscii! dulcedine sacrificium adspergite:

कण्वासो वां सुतसोमा अभिद्यवो युवां हवन्ते अश्विना ॥
5 याभिः कण्वमभिष्टिभिः प्रावतं युवमश्विना ।
ताभिः ष्वस्मां अवतं शुभस्पती पातं सोममृतावृधा ॥१॥
6 सुदासे दस्रा वसु बिभ्रता रथे पृक्षो वहतमश्विना ।
रयिं समुद्रादुत वा दिवस्पर्यस्मे धत्तं पुरुस्पृहं ॥
7 यन्नासत्या परावति यद्वा स्थो अधि तुर्वशे ।
अतो रथेन सुवृता न आगतं साकं सूर्यस्य रश्मिभिः ॥
8 अर्वांचा वां सप्तयो ऽध्वरश्रियो वहन्तु सवनेदुप ।
इषं पृंचन्ता सुकृते सुदानव आ बर्हिः सीदतं नरा ॥
9 तेन नासत्यागतं रथेन सूर्यत्वचा ।

Kaṇvāsaḥ vām̃ suta-somāḥ abhi-dyavaḥ yuvām̃ havante Aṣvinā.
5 *Yābhiḥ Kaṇvam̃ abhishṭi-bhiḥ pra-āvatam̃ yuvam̃ Aṣvinā*
Tābhiḥ su asmān avatam̃ ṣubhaḥ patī pātam̃ somam̃ ṛita-vṛidhā. (1)
6 *Su-dāse dasrā vasu bibhratā rathe pṛikshaḥ vahatam̃ Aṣvinā*
Rayim̃ samudrāt uta vā divaḥ pari asme dhattam̃ puru-spṛiham̃.
7 *Yat nāsatyā parā-vati yat vā sthaḥ adhi turvaṣe*
Ataḥ rathena su-vṛitā naḥ ā gatam̃ sākam̃ sūryasya raṣmi-bhiḥ.
8 *Arvānchā vām̃ saptayaḥ adhvara-ṣriyaḥ vahantu savanā it upa*
Isham̃ pṛinchantā su-kṛite su-dānave ā barhiḥ sīdatam̃ narā.
9 *Tena nāsatyā ā gatam̃ rathena sūrya-tvachā*

Kanvidæ, vobis parata libamina habentes, lucem adeuntes, vos invocant, Asvini! 5 Quibus exoptatis auxiliis Kanvam adjuvistis vos, Asvini! iisdem sedulo nos juvate, fausti *operis* tutores! Bibite libamen, sacrificii amplificatores! 6 Liberali *sacrificatori* divitias ferentes curru, cibum advehite, mirandi Asvini! Opulentiam ex aere vel de cœlo nobis date, multis desideratam. 7 Veraces! sive in longinquo estis, sive in propinqua vicinia, illinc curru rotante ad nos venite, simul cum solis radiis. 8 Huc tendentes vos equi, sacrificium adeuntes, vehunto libamina versus: cibum largientes fausta peragenti, liberali *sacrificatori*, in stragulo considite, viri!

येन शश्वदूहथुर्दाशुषे वसु मध्वः सोमस्य पीतये ॥
10 उक्थेभिरर्वागवसे पुरूवसू अर्कैश्च निह्वयामहे ।
शश्वत्कण्वानां सदसि प्रिये हि कं सोमं पपथुरश्विना ॥२॥

HYMNUS V. [XLVIII.]

1 सह वामेन न उषो व्युच्छा दुहितर्दिवः ।
सह द्युम्नेन बृहता विभावरि राया देवि दास्वती ॥
2 अश्वावतीर्गोमतीर्विश्वसुविदो भूरि च्यवन्त वस्तवे ।
उदीरय प्रति मा सूनृता उषश्चोद राधो मघोनां ॥
3 उवासोषा उच्छाच्च नु देवी जीरा रथानां ।

Yena ṣaṣvat ūhathuḥ dāṣushe vasu madhvaḥ somasya pītaye.
10 *Ukthebhiḥ arvāk avase puru-vasū arkaiḥ cha ni hvayāmahe*
ṣaṣvat Kaṇvānām̃ sadasi priye hi kam̃ somam̃ papathuḥ Aṣvinā. (2)

XLVIII.

1 *Saha vāmena naḥ Ushaḥ vi uchha duhitaḥ divaḥ*
Saha dyumnena bṛihatā vibhā-vari rāyā devi dāsvatī.
2 *Aṣva-vatīḥ go-matīḥ viṣva-suvidaḥ bhūri chyavanta vastave*
Ut īraya prati mā sūnṛitāḥ Ushaḥ choda rādhaḥ maghonām̃.
3 *Uvāsa Ushāḥ uchhāt cha nu devī jīrā rathānām̃*

---

[9] Cum illo, veraces! venite curru, solis instar splendido, quo semper advehitis cultori opulentiam, ad dulcis libaminis potum. [10] Cantilenis huc ad auxilium divites *vos*, hymnisque vocamus: semper Kanvidarum in cœtu grato sane libamen bibistis, Asvini!

XLVIII.

[1] Cum thesauro nobis, Aurora! illucesce, filia cœli! cum cibo abundante, splendida! cum divitiis, dea, sacrificiis culta! [2] Equis præditæ, vaccis præditæ, omnigenas opes conferentes *horæ matutinæ* abundanter contigerunt *hominibus* ad domicilium parandum: excita mihi veros gratosque sermones, Aurora! largire *mihi* opulentiam divitum. [3] Adfuit *nobis jampridem* Aurora, illucescitque nunc, dea, concitatrix curruum, qui illius adventibus

ये अस्या आचरणेषु दध्रिरे समुद्रे न श्रवस्यवः ॥
4 उषो ये ते प्र यामेषु युंजते मनो दानाय सूरयः ।
अत्राह तत्कण्व एषां कण्वतमो नाम गृणाति नृणां ॥
5 आ घा योषेव सूनर्युषा याति प्रभुंजती ।
जरयन्ती वृजनं पद्वदीयत उत्पातयति पक्षिणः ॥३॥
6 वि या सृजति समनं व्यर्थिनः पदं न वेत्योदती ।
वयो नकिष्टे पप्तिवांस आसते व्युष्टौ वाजिनीवति ॥
7 एषायुक्त परावतः सूर्यस्योदयनादधि ।
शतं रथेभिः सुभगोषा इयं वियात्यभि मानुषान् ॥
8 विश्वमस्या नानाम चक्षसे जगज्ज्योतिष्कृणोति सूनरी ।

Ye asyāḥ ā-charaṇeshu dadhrire samudre na ṣravasyavaḥ.
4 *Ushaḥ ye te pra yāmeshu yunjate manaḥ dānāya sūrayaḥ*
Atra aha tat Kaṇvaḥ eshām̃ kaṇva-tamaḥ nāma griṇāti nriṇām̃.
5 *Ā gha yoshā-iva sūnarī Ushāḥ yāti pra-bhunjatī*
Jarayantī vṛijanam̃ pat-vat īyate ut pātayati pakshiṇaḥ. (3)
6 *Vi yā sṛijati samanam̃ vi arthinaḥ padam̃ na veti odatī*
Vayo nakiḥ te papti-vāñsaḥ āsate vi-ushṭau vājinī-vati.
7 *Eshā ayukta parā-vataḥ sūryasya ut-ayanāt adhi*
Ṣatam̃ rathebhiḥ su-bhagā Ushāḥ iyam̃ vi yāti abhi mānushān.
8 *Viṣvam̃ asyāḥ nanāma chakshase jagat jyotiḥ kriṇoti sūnarī*

---

parantur, mari veluti *nautæ*, divitias quærentes, *naves suas paratas habent.* [4] Aurora! Qui tuis in aditionibus accingunt mentem ad largiendum vates, illorum sapientissimus, Kanvas, nunc præsertim illud nomen enunciat, ab hominibus *tibi datum.* [5] Huc sane, materfamilias veluti provida, Aurora venit tutans: ad senectutem adducens omnia animantia pedibus instructa, incedit: evolare facit alites. [6] Quæ excitat *virum* probum, excitat indigos, commorationem non amat Aurora: aves volantes non sane tuam requiescunt ad lucem, cibo prædita! [7] Illa junxit *equos*, inde a longinquo solis ortu: centum *thesauros vehentibus* cum vehiculis felix Aurora hæc incedit ad ho-

अप द्वेषो मघोनी दुहिता दिव उषा उच्छदप स्त्रिधः ॥
9 उष आभाहि भानुना चन्द्रेण दुहितर्दिवः ।
आवहन्ती भूर्यस्मभ्यं सौभगं व्युच्छन्ती दिविष्टिषु ।
10 विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं त्वे वि यदुच्छसि सूनरि ।
सा नो रथेन बृहता विभावरि श्रुधि चित्रमघे हवं ॥४॥
11 उषो वाजं हि वंस्व यश्चित्रो मानुषे जने ।
तेनावह सुकृतो अध्वरां उप ये त्वा गृणन्ति वह्नयः ॥
12 विश्वां देवां आवह सोमपीतये ऽन्तरिक्षादुषस्त्वं ।
सास्मासु धा गोमदश्वावदुक्थ्यमुषो वाजं सुवीर्यं ॥

Apa dveshaḥ Maghonī duhitā divaḥ Ushāḥ uchhat apa sridhaḥ.
9 *Ushaḥ ā bhāhi bhānunā chandreṇa duhitaḥ divaḥ*
Ā-vahantī bhūri asmabhyam̃ saubhagam̃ vi-uchhantī divishṭishu.
10 *Viṣvasya hi prāṇanam̃ jīvanam̃ tve vi yat uchhasi sūnari*
Sā naḥ rathena bṛihatā vibhā-vari ṣrudhi chitra-maghe havam̃. (4)
11 *Ushaḥ vājam̃ hi vam̃sva yaḥ chitraḥ mānushe jane*
Tena ā vaha su-kṛitaḥ adhvarān upa ye tvā gṛiṇanti vahnayaḥ.
12 *Viṣvān devān ā vaha soma-pītaye antarikshāt Ushaḥ tvam̃*
Sā asmāsu dhāḥ go-mat aṣva-vat ukthyam̃ Ushaḥ vājam̃ su-vīryam̃.

---

mines. [8] Omnis illius ad conspectum veneratione percellitur mundus: lucem efficit provida: inimicos dives filia cœli Aurora repellit, repellit exsiccatores. [9] Aurora! fulge splendore grato, filia cœli! advehens multam nobis opulentiam, illucescens *omnibus* diebus. [10] Universi enim *generis animantium* spiritus *et* vita in te *est*, siquidem illucescis, provida! Tu nostram, curru magno *vehens*, lucida! audi precem, varias divitias possidens! [11] Aurora! cibum utique appete, qui varius humano generi *contigit:* ideoque advehe *viros* probos ad ceremonias, qui te laudant sacra obeuntes. [12] Omnes deos advehe ad libaminis potum ex aere, Aurora! tu: tu nobis largiaris vaccis et equis abundantem, celebrandum cibum, Aurora! egregio vigore conspicuum. [13] Cujus lucentes radii fausti conspiciuntur, illa nobis

13 यस्या रुशन्तो अर्चयः प्रति भद्रा अदृक्षत ।
सा नो रयिं विश्ववारं सुपेशसमुषा ददातु सुग्म्यं ॥
14 ये चिद्धि त्वामृषयः पूर्व ऊतये जुहूरे ऽवसे महि ।
सा नः स्तोमां अभिगृणीहि राधसोषः शुक्रेण शोचिषा ॥
15 उषो यदद्य भानुना वि द्वारावृणवो दिवः ।
प्र नो यच्छतादवृकं पृथु छर्दिः प्र देवि गोमतीरिषः ॥
16 सं नो राया बृहता विश्वपेशसा मिमिक्ष्वा समिलाभिरा ।
सं द्युम्नेन विश्वतुरोषो महि सं वाजैर्वाजिनीवति ॥५॥

HYMNUS VI. [XLIX.]

1 उषो भद्रेभिरा गहि दिवश्चिद्रोचनादधि ।

---

13 *Yasyāḥ ruṣantaḥ archayaḥ prati bhadrāḥ adṛikshata*
Sā naḥ rayim̃ viṣva-vāram̃ su-peṣasam̃ Ushāḥ dadātu sugmyam̃.
14 *Ye chit hi tvām̃ ṛishayaḥ pūrve ūtaye juhūre avase mahi*
Sā naḥ stomān abhi gṛiṇīhi rādhasā Ushaḥ ṣukreṇa sochishā.
15 *Ushaḥ yat adya bhānunā vi dvārau ṛiṇavaḥ divaḥ*
Pra naḥ yachhatāt avṛikam̃ pṛithu chhardiḥ pra devi go-matiḥ ishaḥ.
16 *Sam̃ naḥ rāyā bṛihatā viṣva-peṣasā mimikshva sam̃ ilābhiḥ ā*
Sam̃ dyumnena viṣva-turā Ushaḥ mahi sam̃ vājaiḥ vājinī-vati. (5)

XLIX.

1 *Ushaḥ bhadrebhiḥ ā gahi divaḥ chit rochanāt adhi*

---

divitias ab omnibus expetitas, pulchras, Aurora dato, facile obtinendas. 14 Quicunque nimirum te vates pristini, auxilium *vel* cibum *rogantes*, invocarunt, magna!—Tu nostras preces comproba, Aurora! divitiis puris, splendidis. 15 Aurora! siquidem hodie lumine *tuo* portas aperuisti cœli, nobis largire ab hoste securam, amplam domum, largire, dea! vaccis prædites cibos. 16 Nos opulentiæ magnæ, omnigenæ participes fac, et vaccarum, gloriæque omnia vincentis, Aurora magna! et ciborum, cibo prædita.

XLIX.

1 Aurora! sanctis *viis* accede, et de cœli splendore superne: vehunto ru-

वहन्त्वरुणप्सव उप त्वा सोमिनो गृहं ॥

2 सुपेशसं सुखं रथं यमध्यस्था उषस्त्वं ।
तेना सुश्रवसं जनं प्रावाद्य दुहितर्दिवः ॥

3 वयश्चित्ते पतत्रिणो द्विपच्चतुष्पदर्जुनि ।
उषः प्रारन्नृतूंरनु दिवो अन्तेभ्यस्परि ॥

4 व्युच्छन्ती हि रश्मिभिर्विश्वमाभासि रोचनं ।
तां त्वामुषर्वसूयवो गीर्भिः कण्वा अहूषत ॥६॥

HYMNUS VII. [L.]

1 उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यं ॥
2 अप त्ये तायवो यथा नक्षत्रा यन्त्यक्तुभिः । सूराय विश्वचक्षसे ॥

Vahantu aruṇa-psavaḥ upa tvā sominaḥ gṛihañ.
2 *Su-peṣasañ su-khañ rathañ yañ adhi-asthāḥ Ushaḥ tvañ*
Tena su-ṣravasañ janañ pra ava adya duhitaḥ divaḥ.
3 *Vayaḥ chit te patatriṇaḥ dvi-pat chatuḥ-pat arjuni*
Ushaḥ pra āran ṛitūn anu divaḥ antebhyaḥ pari.
4 *Vi-uchhantī hi raṣmi-bhiḥ viṣvañ ā-bhāsi rochanañ*
Tāñ tvāñ Ushaḥ vasu-yavaḥ gīḥ-bhiḥ Kaṇvāḥ ahūshata. (6)

L.

1 *Ut u tyañ jāta-vedasañ devañ vahanti ketavaḥ dṛiṣe viṣvāya Sūryañ.*
2 *Apa tye tāyavaḥ yathā nakshatrā yanti aktu-bhiḥ Sūrāya viṣva-chakshase.*

---

bicundæ vaccæ te ad libantis domum. ² Formosum, felicem currum, quem conscendisti, Aurora! tu, illo virum faustas preces recitantem adi hodie, filia cœli! ³ Aves quoque volantes, *atque* bipes et quadrupes, prodeunt, splendida Aurora! tuos post adventus de cœli finibus undecunque. ⁴ Tenebras dispellens enim radiis universum *mundum* collustras clare: illam te, Aurora! opulentiam desiderantes Kanvidæ cantilenis laudarunt.

L.

¹ Sursum jam illum omniscium divinum vehunt radii Solem, omnium ad conspectum. ² Illæ stellæ, fures veluti, discedunt cum noctibus præ Sole

3 अदृश्रमस्य केतवो वि रश्मयो जनां अनु । भ्राजन्तो अग्नयो यथा ॥
4 तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमाभासि रोचनं ॥
5 प्रत्यङ्देवानां विशः प्रत्यङ्ङुदेषि मानुषान् । प्रत्यङ्विश्वं स्वर्दृशे ॥७॥
6 येना पावक चक्षसा भुरण्यन्तं जनां अनु । त्वं वरुण पश्यसि ॥
7 वि द्यामेषि रजस्पृथ्वहा मिमानो अक्तुभिः । पश्यन्जन्मानि सूर्य ॥
8 सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य । शोचिष्केशं विचक्षण ॥
9 अयुक्त सप्त शुन्ध्युवः सूरो रथस्य नप्त्यः । ताभिर्याति स्वयुक्तिभिः ॥
10 उद्वयं तमसस्परि ज्योतिष्पश्यन्त उत्तरं ।
देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमं ॥

---

3 *Adṛiṣram asya ketavaḥ vi raṣmayaḥ janān anu bhrājantaḥ agnayaḥ yathā.*
4 *Taraṇiḥ viṣva-darṣataḥ jyotiḥ-kṛit asi Sūrya viṣvam ā bhāsi rochanam.*
5 *Pratyan devānām Viṣaḥ pratyan ut eshi mānushān pratyan viṣvam svaḥ dṛiṣe.* (7)
6 *Yena pāvaka chakshasā bhuraṇyantam janān anu tvam varuṇa paṣyasi.*
7 *Vi dyām eshi rajaḥ prithu ahā mimānaḥ aktu-bhiḥ paṣyan janmāni Sūrya.*
8 *Sapta tvā haritaḥ rathe vahanti deva Sūrya ṣochiḥ-keṣam vi-chakshaṇa.*
9 *Ayukta sapta ṣundhyuvaḥ Sūraḥ rathasya naptyaḥ tābhiḥ yāti svayukti-bhiḥ.*
10 *Ut vayam tamasaḥ pari jyotiḥ paṣyantaḥ ut-taram*
Devam deva-trā Sūryam aganma jyotiḥ ut-tamam.

---

omnia revelante. [3] Intuentur illius collustrantes radii creaturas, fulgidi, ignium instar. [4] Transiens, omnibus conspiciendus, lucem efficiens es, Sol! Omnem illustras aerem. [5] Coram deorum Visibus, coram hominibus exsurgis, coram universo cœlo, ut conspiciaris. [6] Quo lumine, lustrans! *terram* homines sustentantem intueris, protector! [7] *eodem* cœlum permeas, *et* aerem magnum, dies efficiens cum noctibus, conspiciens creaturas, Sol! [8] Septem te fulvæ *equæ* curru vehunt, lucide Sol! *te*, radiantibus comis decorum, collustrator! [9] Junxit septem purificantes *equas* Sol, currum trahentes: ab illis *vectus currus* incedit, proprio vinculo *currui* subjunctis. [10] Nos post caliginem lumen conspicientes præstantius, lucidum inter deos Solem adimus, lumen præstantissimum. [11] Surgens hodie, benefico lumine

2 c

11 उद्यन्नद्य मित्रमह आरोहन्नुत्तरां दिवं ।
हृद्रोगं मम सूर्य हरिमाणं च नाशय ॥
12 शुकेषु मे हरिमाणं रोपणाकासु दध्मसि ।
अथो हारिद्रवेषु मे हरिमाणं नि दध्मसि ॥
13 उदगादयमादित्यो विश्वेन सहसा सह ।
द्विषन्तं मह्यं रन्धयन्मो अहं द्विषते रधं ॥८॥

CAPUT DECIMUM.

HYMNUS I. [LI.]

1 अभि त्यं मेषं पुरुहूतमृग्मियमिन्द्रं गीर्भिर्मदता वस्वो अर्णवं ।
यस्य द्यावो न विचरन्ति मानुषा भुजे मंहिष्ठमभि विप्रमर्चत ॥

---

11 *Ut-yan adya mitra-mahaḥ ā-rohan ut-tarām̃ divam̃*
Hṛit-rogam̃ mama Sūrya harimāṇam̃ cha nāṣaya.
12 *Ṣukeshu me harimāṇam̃ ropaṇākāsu dadhmasi*
Atho hāridraveshu me harimāṇam̃ ni dadhmasi.
13 *Ut agāt ayam̃ Ādityaḥ viṣvena sahasā saha*
Dvishantam̃ mahyam̃ randhayan mo aham̃ dvishate radham̃. (8)

LI.

1 *Abhi tyam̃ mesham̃ puru-hūtam̃ ṛigmiyam̃ Indram̃ gīḥ-bhiḥ madata vasvaḥ arṇavam̃*
Yasya dyāvaḥ na vi-charanti mānushā bhuje mañhishṭham̃ abhi vipram̃ archata.

---

prædite! adscendens in sublime cœlum, cordis morbum meum, Sol! palloremque dele. [12] Psittacis meum pallorem, *aut* turdis, injicimus: etiam háridravis meum pallorem injicimus. [13] Ortus est ille Sol omni cum vigore, infestum mihi *virum* necans: non egometipse infesto *morbo* finem imposuerim.

LI.

[1] Illum arietem, a multis invocatum, hymnis celebratum Indram cantilenis exhilarate, divitiarum oceanum, cujus, radiorum instar, se diffundunt *opera* hominibus faventia: ut *cibo* fruamini, maximum sapientem colite. [2] Illum colebant fauste aggredientem opitulatores, amplificatores Ribhues, *illum*, qui

2 अभीमवन्वन्त्स्वभिष्टिमूतयोऽन्तरिक्षप्रां तविषीभिरावृतं ।
इन्द्रं दक्षास ऋभवो मदच्युतं शतक्रतुं जवनी सूनृतारुहत् ॥
3 त्वं गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरपोतात्रये शतदुरेषु गातुवित् ।
ससेन चिद्विमदायावहो वस्वाजावद्रिं वावसानस्य नर्तयन् ॥
4 त्वमपामपि धानावृणोरपाधारयः पर्वते दानुमद्वसु ।
वृत्रं यदिन्द्र शवसावधीरहिमादित्सूर्यं दिव्यारोहयो दृशे ॥
5 त्वं मायाभिरप मायिनोऽधमः स्वधाभिर्ये अधि शुप्तावजुह्वत ।
त्वं पिप्रोर्नृमणः प्रारुजः पुरः प्र ऋजिश्वानं दस्युहत्येष्वाविथ ॥९॥
6 त्वं कुत्सं शुष्णहत्येष्वाविथारन्धयोऽतिथिग्वाय शम्बरं ।

---

2 *Abhi īm̃ avanvan su-abhishṭim̃ ūtayaḥ antariksha-prām̃ tavishībhiḥ ā-vritam̃*
Indram̃ dakshāsaḥ Ribhavaḥ mada-chyutam̃ Ṣata-kratum̃ javanī sūnṛitā ā aruhat.
3 *Tvam̃ gotram̃ Angiraḥ-bhyaḥ avṛiṇoḥ apa uta Atraye ṣata-dureshu gātu-vit*
Sasena chit Vi-madāya avahaḥ vasu ājau adrim̃ vavasānasya nartayan.
4 *Tvam̃ apām̃ api-dhānā avṛiṇoḥ apa adhārayaḥ parvate dānu-mat vasu*
Vṛitram̃ yat Indra ṣavasā avadhīḥ ahim̃ āt it sūryam̃ divi ā arohayaḥ dṛiṣe.
5 *Tvam̃ māyābhiḥ apa māyinaḥ adhamaḥ svadhābhiḥ ye adhi ṣuptau ajuhvata*
Tvam̃ Piproḥ nṛi-manaḥ pra arujaḥ puraḥ pra Ṛijiṣvānam̃ dasyu-hatyeshu āvitha.(9)
6 *Tvam̃ Kutsam̃ Sushṇa-hatyeshu āvitha arandhayaḥ atithi-gvāya Ṣambaram̃*

---

aerem implet, viribus circumdatum Indram, *hostium* superbiam frangentem, Satakratum: excitans *ad Vritræ cædem* sincerus sermo *meus* perveniat *ad eum.* 3 Tu nubem Angirasibus aperuisti; et Atri, centum portis instructo in loco, viæ dux *fuisti;* cibo præditam quoque Vimadæ advexisti opulentiam, *cultoris* in prœlio versantis telum adjuvans. 4 Tu aquarum receptacula aperuisti, retinuisti in monte osoris opulentiam: Vritram quum vigore occidisses, Indra! perniciosum, tunc statim solem in cœlo sursum duxisti ut conspiceretur. 5 Tu præstigiis præstigiatores difflavisti, qui cibis in *ore suo* rutilo sacrificarunt: tu, hominibus favens! Pipruis fregisti urbes: Rijisvanem in prœliis hostes necantibus servasti. 6 Tu Kutsam *in certaminibus*, Sushnæ cædem parantibus, servasti; necasti propter *festum*, hospitibus visitandum, Samba-

महान्तं चिदर्बुदं निक्रमीः पदा सनादेव दस्युहत्याय जज्ञिषे ॥
7 त्वे विश्वा तविषी सध्र्यग्घिता तव राधः सोमपीथाय हर्षते ।
तव वज्रश्चिकिते बाह्वोर्हितो वृश्चा शत्रोरव विश्वानि वृष्ण्या ॥
8 विजानीह्यार्यान्ये च दस्यवो बर्हिष्मते रन्धया शासदव्रतान् ।
शाकी भव यजमानस्य चोदिता विश्वेत्ता ते सधमादेषु चाकन ॥
9 अनुव्रताय रन्धयन्नप व्रतानाभूभिरिन्द्रः श्नथयन्ननाभुवः ।
वृद्धस्य चिद्वर्धतो द्यामिनक्षतः स्तवानो वम्रो विजघान संदिहः ॥
10 तक्षद्यत्त उशना सहसा सहो वि रोदसी मज्मना बाधते शवः ।
आ त्वा वातस्य नृमणो मनोयुज आ पूर्यमाणमवहन्नभि श्रवः ॥ १० ॥

Mahāntam̃ chit Arbudam̃ ni kramīḥ padā sanāt eva dasyu-hatyāya jajnishe.
7 *Tve viṣvā tavishī sadhryak hitā tava rādhaḥ soma-pīthāya harshate*
Tava vajraḥ chikite bāhvoḥ hitaḥ vriṣcha satroḥ ava viṣvāni vrishṇyā.
8 *Vi jānīhi āryān ye cha dasyavaḥ barhishmate randhaya ṣāsat avratān*
Ṣākī bhava yajamānasya choditā viṣvā it tā te sadha-mādeshu chākana.
9 *Anu-vratāya randhayan apa-vratān ā-bhūbhiḥ Indraḥ ṣnathayan anābhuvaḥ*
Vriddhasya chit vardhataḥ dyām̃ inakshataḥ stavānaḥ Vamraḥ vi jaghāna sam̃-di- [*haḥ.*
10 *Takshat yat te Uṣanā sahasā sahaḥ vi rodasī majmanā bādhate ṣavaḥ*
Ā tvā vātasya nri-manaḥ manaḥ-yujaḥ ā pūryamāṇam̃ avahan abhi ṣravaḥ. (10)

---

ram; magnumque Arbudam adortus es pede: diuturno sane *ex tempore* hostium cædi intentus fuisti. 7 In te omnis fortitudo ex adverso collocata *est:* tua mens libaminis potu gaudet: telum conspicitur tuis in manibus positum: frange inimici cunctas vires. 8 Dignosce pios, et qui hostes *illorum sunt: cultoris gratia,* stragulo sacrificali instructi, dele reprimens rituum turbatores: potens sis sacrificantis instigator: omnia hæc in *sacrificiis,* tibi gaudium ferentibus, exopto. 9 Pii *hominis* caussa necans impios, laudantium gratia delens Indras eos qui non laudant: adulti quoque *et* adolescentis *Indræ,* cœlum nacti, laudans Vamras diruit acervos. 10 Si exacuit Usanas *sua* vi vim tuam, cœlum terramque impetu fugat vigor *tuus:* te, hominibus favens! auræ *equi,* mente jugati, *robore* repletum vehunto ad cibum *sacrificalem.*

11 मन्दिष्ट यदुशने काव्ये सचाँ इन्द्रो वङ्कू वङ्कुतराधितिष्ठति ।
उग्रो ययिं निरपः स्रोतसासृजद्वि शुष्णस्य दृंहिता ऐरयत्पुरः ॥
12 आ स्मा रथं वृषपाणेषु तिष्ठसि शार्यातस्य प्रभृता येषु मन्दसे ।
इन्द्र यथा सुतसोमेषु चाकनोऽनर्वाणं श्लोकमारोहसे दिवि ॥
13 अददा अर्भां महते वचस्यवे कक्षीवते वृचयामिन्द्र सुन्वते ।
मेनाभवो वृषणश्वस्य सुक्रतो विश्वेत्ता ते सवनेषु प्रवाच्या ॥
14 इन्द्रो अश्रायि सुध्यो निरेके पज्रेषु स्तोमो दुर्यो न यूपः ।
अश्वयुर्गव्यू रथयुर्वसूयुरिन्द्र इद्रायः क्षयति प्रयन्ता ॥

---

11 *Mandishṭa yat uṣane kāvye sachā Indraḥ vankū vanku-tarā adhi tishṭhati*
Ugraḥ yayiñ niḥ apaḥ srotasā asṛijat vi ṣushṇasya dṛiñhitāḥ airayat puraḥ.
12 *Ā sma rathañ vṛisha-pāneshu tishṭhasi Ṣāryātasya pra-bhṛitāḥ yeshu mandase*
Indra yathā suta-someshu chākanaḥ anarvāṇañ ṣlokañ ā rohase divi.
13 *Adadāḥ arbhāñ mahate vachasyave Kakshīvate Vṛichayāñ Indra sunvate*
Menā abhavaḥ Vṛishaṇaṣvasya su-krato viṣvā it tā te savaneshu pra-vāchyā.
14 *Indraḥ aṣrāyi su-dhyaḥ nireke Pajreshu stomaḥ duryaḥ na yūpaḥ*
Aṣva-yuḥ gavyuḥ ratha-yuḥ vasu-yuḥ Indraḥ it rāyaḥ kshayati pra yantā.

---

[11] Quum laudaretur Indras *ipsum* desiderante carmine, *tunc currui* se volventi *equos, tortuoso tramite* se volventes, *subjunxit*, *ipsumque* adscendit: horrendus *Indras* e mobili *nube* aquas, torrentis in modum, elicuit: siccatoris firmas concussit urbes. [12] Currum liquorum bibendorum caussa conscendisti: a Sáryáta parata *sunt libamina,* quibus gaudes: *ea grata habe*, Indra! sicut *alia sacrificia*, paratis libaminibus sociata, grata habes: immutabilem hymnum nancisceris in cœlo. [13] Dedisti mulierem juvenem Vrichayam grandævo Kakshívanti, laudes *tuas* celebranti, libanti, Indra! *Tu* Mena fuisti, Vrishanasvæ *filia*, clara facinora peragens! Omnia hæc *opera* tua in sacrificiis celebranda sunt. [14] Indras colebatur *ut juvaret homines* pios in paupertate: inter Pajras hymnus *stat immotus*, portæ veluti postis: equos, vaccas, currus, divitias optans Indras ille adest, opum largitor. [15] Hic

15 इदं नमो वृषभाय स्वराजे सत्यशुष्माय तवसे ऽवाचि ।
अस्मिन्निन्द्र वृजने सर्ववीराः स्मत्सूरिभिस्तव शर्मन्त्स्याम ॥११॥

HYMNUS II. [LII.]

1 त्यं सु मेषं महया स्वर्विदं शतं यस्य सुभ्वः साकमीरते ।
अत्यं न वाजं हवनस्यदं रथमेन्द्रं ववृत्यामवसे सुवृक्तिभिः ॥
2 स पर्वतो न धरुणेष्वच्युतः सहस्रमूतिस्तविषीषु वावृधे ।
इन्द्रो यद्वृत्रमवधीन्नदीवृतमुब्जन्नर्णांसि जर्हृषाणो अन्धसा ॥
3 स हि द्वरो द्वरिषु वव्र ऊधनि चन्द्रबुध्नो मदवृद्धो मनीषिभिः ।
इन्द्रं तमह्वे स्वपस्यया धिया मंहिष्ठरातिं स हि पप्रिरन्धसः ॥

---

15 *Idaṁ namaḥ vṛishabhāya sva-rāje satya-ṣushmāya tavase avāchi*
Asmin Indra vṛijane sarva-vīrāḥ smat sūri-bhiḥ tava ṣarman syāma. (11)

LII.

1 *Tyaṁ su meshaṁ mahaya svaḥ-vidaṁ ṣataṁ yasya su-bhvaḥ sākaṁ īrate*
Atyaṁ na vājaṁ havana-syadaṁ rathaṁ ā Indraṁ vavṛityāṁ avase suvṛikti-bhiḥ.
2 *Saḥ parvataḥ na dharuṇeshu achyutaḥ sahasraṁ-ūtiḥ tavishīshu vavṛidhe*
Indraḥ yat Vṛitraṁ avadhīt nadī-vṛitaṁ ubjan arṇāṅsi jarhṛishāṇaḥ andhasā.
3 *Saḥ hi dvaraḥ dvarishu vavraḥ ūdhani chandra-budhnaḥ mada-vṛiddhaḥ manīshi-bhiḥ*
Indraṁ taṁ ahve su-apasyayā dhiyā maṅhishṭha-rātiṁ saḥ hi papriḥ andhasaḥ.

---

hymnus *Indræ* pluvio, sua luce splendido, vera vi prædito, magno, recitatus est: Indra! in hac pugna *nos*, cunctis militibus instructi, una cum gnaris nostris *filiis aliisque asseclis*, tua in tutela simus.

LII.

[1] Illum arietem sedulo cole, cœli gnarum, cujus centum laudatores simul *hymnum* excitant: Indram, incedentem veluti equum, currum ad ceremonias properantem conscendere rogo, auxilii caussa, precibus. [2] Ille, montis instar inter aquas non vacillantis, mille auxilia habens, viribus crevit Indras, quum Vritram necaret, aquarum coercitorem, effundens aquas, exsultans cibo *sacrificali*. [3] Is enim coercitor coercitorum, defixus in madida *nube*, lætitiæ auctor *est hominibus* cordatis, libamine crescens: Indram illum voco, pia meditante animo, larga dona conferentem; is scilicet *est* largitor cibi. [4] Quem

4 आ यं पृणन्ति दिवि सद्मबर्हिषः समुद्रं न सुभ्वः स्वा अभिष्टयः ।
तं वृत्रहत्ये अनुतस्थुरूतयः शुष्मा इन्द्रमवाता अह्रुतप्सवः ॥
5 अभि स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यतो रघ्वीरिव प्रवणे सस्रुरूतयः ।
इन्द्रो यद्वज्री धृषमाणो अन्धसा भिनद्वलस्य परिधींरिव त्रितः ॥ १२ ॥
6 परीं घृणा चरति तित्विषे शवो ऽपो वृत्वी रजसो बुध्नमाशयत् ।
वृत्रस्य यत्प्रवणे दुर्गृभिश्वनो निजघन्थ हन्वोरिन्द्र तन्यतुं ॥
7 ह्रदं न हि त्वा न्यृषन्त्यूर्मयो ब्रह्माणीन्द्र तव यानि वर्धना ।
त्वष्टा चित्ते युज्यं वावृधे शवस्ततक्ष वज्रमभिभूत्योजसं ॥
8 जघन्वां उ हरिभिः संभृतक्रतविन्द्र वृत्रं मनुषे गातुयन्नपः ।

---

4 *Ā yam̃ priṇanti divi sadma-barhishaḥ samudram̃ na su-bhvaḥ svāḥ abhishṭayaḥ*
Tam̃ Vritra-hatye anu tasthuḥ ūtayaḥ ṣushmāḥ Indram̃ avātāḥ ahruta-psavaḥ.
5 *Abhi sva-vrishṭim̃ made asya yudhyataḥ raghvīḥ-iva pravaṇe sasruḥ ūtayaḥ*
Indraḥ yat vajrī dhrishamāṇaḥ andhasā bhinat Valasya paridhīn-iva tritaḥ. (12)
6 *Pari īm̃ ghriṇā charati titvishe ṣavaḥ apaḥ vritvī rajasaḥ budhnam̃ ā aṣayat*
Vritrasya yat pravaṇe duḥ-gribhiṣvanaḥ ni-jaghantha hanvoḥ Indra tanyatum̃.
7 *Hradam̃ na hi tvā ni-rishanti ūrmayaḥ brahmāṇi Indra tava yāni vardhanā*
Tvashṭā chit te yujyam̃ vavridhe ṣavaḥ tataksha vajram̃ abhibhūti-ojasam̃.
8 *Jaghanvān u hari-bhiḥ sam̃bhrita-krato Indra Vritram̃ manushe gātu-yan apaḥ*

---

delectant in cœlo *libamina*, in stragulo collocata, oceanum veluti flumina sua, *ad illum* tendentia; eum Indram, Vritræ cædis caussa, circumstabant auxiliatores *Marutes,* exsiccatores, invicti, non curvata corpora habentes. 5 Pluviæ coercitorem *Vritram,* lætitia *pleni* opitulabundi *Marutes, coram* illo *Indra* dimicante, adibant, manantes *aquæ* veluti in declivi: quum Indras teliger, corroboratus cibo, necaret Valam, custodes veluti a tribus *partibus constitutos.* 6 Illum *te, Indram,* triumphans splendor ambit: illuxit robur *tuum,* quum Vritræ, *qui* aquas coercendo, aeris in superiori parte commorabatur, in grata aura *degentis,* ægre capiendi, frangeres maxillarum sonitum, Indra! 7 Nam lacum velut undæ, *ita* te adeunt preces, quæ te amplificant: Tvashtris etiam tibi convenientem vigorem auxit, fabricavit telum devincente robore præditum. 8 Interfecisti sane Vritram, Indra! parata sacrificia

अयच्छथा बाह्वोर्वज्रमायसमधारयो दिव्या सूर्यं दृशे ॥
9 बृहत्स्वश्चन्द्रममवद्यदुक्थ्यमकृण्वत भियसा रोहणं दिवः ।
यन्मानुषप्रधना इन्द्रमूतयः स्वर्नृषाचो मरुतोऽमदन्ननु ॥
10 द्यौश्चिदस्यामवाँ अहेः स्वनादयोयवीद्भियसा वज्र इन्द्र ते ।
वृत्रस्य यद्बद्बधानस्य रोदसी मदे सुतस्य शवसाभिनच्छिरः ॥१३॥
11 यदिन्न्विन्द्र पृथिवी दशभुजिरहानि विश्वा ततनन्त कृष्टयः ।
अत्राह ते मघवन्विश्रुतं सहो द्यामनु शवसा बर्हणा भुवत् ॥
12 त्वमस्य पारे रजसो व्योमनः स्वभूत्योजा अवसे धृषन्मनः ।
चकृषे भूमिं प्रतिमानमोजसोऽपः स्वः परिभूरेषादिवं ॥

Ayachhathāḥ bāhvoḥ vajraṁ āyasaṁ adhārayaḥ divi ā sūryaṁ dṛiṣe.
9 *Bṛihat sva-chandraṁ ama-vat yat ukthyaṁ akṛiṇvata bhiyasā rohaṇaṁ divaḥ*
Yat mānusha-pradhanāḥ Indraṁ ūtayaḥ svaḥ nṛi-sāchaḥ Marutaḥ amadan anu.
10 *Dyauḥ chit asya ama-vān Aheḥ svanāt ayoyavīt bhiyasā vajraḥ Indra te*
Vṛitrasya yat badbadhānasya rodasī made sutasya ṣavasā abhinat ṣiraḥ. (13)
11 *Yat it nu Indra pṛithivī daṣa-bhujiḥ ahāni viṣvā tatananta kṛishṭayaḥ*
Atra aha te Magha-van vi-ṣrutaṁ sahaḥ dyāṁ anu ṣavasā barhaṇā bhuvat.
12 *Tvaṁ asya pāre rajasaḥ vi-omanaḥ svabhūti-ojāḥ avase dhṛishat-manaḥ*
Chakṛishe bhūmiṁ prati-mānaṁ ojasaḥ apaḥ svaḥ pari-bhūḥ eshi ā divaṁ.

---

habens! fulvis equis hominem adire desiderans: aquas *effunde:* prehendisti manibus telum ferreum: collocasti in cœlo solem ut conspiceretur. [9] Cantilenam proprio lumine claram, fortem, modulabilem quum recitarent *sacerdotes, Vritræ* metu *territi,* adscensum cœli procurantem; et quum Marutes, pro hominibus dimicantes, tutores cœli, mortalibus faventes, Indram exhilararent; *tunc Indras Vritram occidit.* [10] Cœlum quoque firmum illius Ahis clamore contremuit metu, quum telum tuum, Indra! Vritræ, cæde minantis cœlum terramque, gaudio libaminis, vehementia finderet caput. [11] Si, Indra! terra decies major *esset, et* diebus omnibus augerentur homines, tum quoque tua, Maghavan! inclyta fortitudo, *et* robore *tuo patrata Vritræ* cædes, cœli instar *longe lateque illustris* foret. [12] Tu degens in termino hujus spatii aerei, proprio vigore præditus, victricem mentem gerens! utilitatis *nostræ*

13 त्वं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या ऋष्ववीरस्य बृहतः पतिर्भूः ।
विश्वमाप्रा अन्तरिक्षं महित्वा सत्यमद्धा नकिरन्यस्त्वावान् ॥
14 न यस्य द्यावापृथिवी अनु व्यचो न सिन्धवो रजसो अन्तमानशुः ।
नोत स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यत एको अन्यच्चकृषे विश्वमानुषक् ॥
15 आर्चन्नत्र मरुतः सस्मिन्नाजौ विश्वे देवासो अमदन्ननु त्वा ।
वृत्रस्य यद्भृष्टिमता वधेन नि त्वमिन्द्र प्रत्यानं जघन्थ ॥१४॥

HYMNUS III. [LIII.]

1 न्यू षु वाचं प्र महे भरामहे गिर इन्द्राय सदने विवस्वतः ।
नू चिद्धि रत्नं ससतामिवाविदन्न दुष्टुतिर्द्रविणोदेषु शस्यते ॥

---

13 *Tvam̃ bhuvaḥ prati-mānam̃ pṛithivyāḥ ṛishva-vīrasya bṛihataḥ patiḥ bhūḥ*
Viṣvam̃ ā aprāḥ antariksham̃ mahi-tvā satyam̃ addhā nakiḥ anyaḥ tvā-vān.
14 *Na yasya dyāvāpṛithivī anu vyachaḥ na sindhavaḥ rajasaḥ antam̃ ānaṣuḥ*
Na uta sva-vṛishṭim̃ made asya yudhyataḥ ekaḥ anyat chakṛishe viṣvam̃ ānushak.
15 *Ārchan atra Marutaḥ sasmin ājau viṣve devāsaḥ amadan anu tvā*
Vṛitrasya yat bhṛishṭi-matā vadhena ni tvam̃ Indra prati ānam̃ jaghantha. (14)

LIII.

1 *Ni u su vācham̃ pra mahe bharāmahe giraḥ Indrāya sadane vivasvataḥ*
Nu chit hi ratnam̃ sasatām̃-iva avidat na duḥ-stutiḥ draviṇaḥ-deshu ṣasyate.

---

caussa fecisti terram, imaginem *tui* roboris: æthera, aerem, cœlum *tu* circumdans habes. [13] Tu es imago terræ: claris heroibus conspicui, magni *cœli* tutor es: omnem imples aerem magnitudine: profecto, sane, nemo alius *est* tui similis. [14] Cujus non cœlum terraque capaces *sunt,* nec torrentes aeris ad finem perveniunt, ejusdem *Indræ,* pluviæ coercitorem *Vritram* gaudio adorti, haud *quisquam fortitudinem possidet:* solus cuncta alia condidisti omnino, *quæ præter te exsistunt.* [15] *Te* venerabantur tunc Marutes in illo certamine, omnes dii exhilarabant te, quum tu, Indra! prosternente telo, adversus Vritræ faciem dimicares.

LIII.

[1] Egregiam laudem proferimus magno Indræ, hymnos*que,* in domicilio sacrificantis: nam celeriter profecto thesaurum invenit, sicut dormientium

2 दुरो अश्वस्य दुर इन्द्र गोरसि दुरो यवस्य वसुन इनस्पतिः ।
शिक्षानरः प्रदिवो अकामकर्शनः सखा सखिभ्यस्तमिदं गृणीमसि ॥
3 शचीव इन्द्र पुरुकृद्द्युमत्तम तवेदिदमभितश्चेकिते वसु ।
अतः संगृभ्याभिभूत आभर मा त्वायतो जरितुः काममूनयीः ॥
4 एभिर्द्युभिः सुमना एभिरिन्दुभिर्निरुन्धानो अमतिं गोभिरश्विना ।
इन्द्रेण दस्युं दरयन्त इन्दुभिर्युतद्वेषसः समिषा रभेमहि ॥
5 समिन्द्र राया समिषा रभेमहि सं वाजेभिः पुरुश्चन्द्रैरभिद्युभिः ।
सं देव्या प्रमत्या वीरशुष्मया गोअग्रयाश्वावत्या रभेमहि ॥१५॥
6 ते त्वा मदा अमदन्तानि वृष्ण्या ते सोमासो वृत्रहत्येषु सत्पते ।

---

2 *Duraḥ asvasya duraḥ Indra goḥ asi duraḥ yavasya vasunaḥ inaḥ patiḥ*
Sikshā-naraḥ pra-divaḥ akāma-karsanaḥ sakhā sakhi-bhyaḥ tam̃ idam̃ griṇīmasi.
3 *Sachī-vaḥ Indra puru-krit dyumat-tama tava it idam̃ abhitaḥ chekite vasu*
Ataḥ sam̃-gribhya abhi-bhūte ā bhara mā tvā-yataḥ jarituḥ kāmam̃ ūnayīḥ.
4 *Ebhiḥ dyu-bhiḥ su-manāḥ ebhiḥ indu-bhiḥ ni-rundhānaḥ amatim̃ gobhiḥ asvinā*
Indreṇa dasyum̃ darayantaḥ indu-bhiḥ yuta-dveshasaḥ sam̃ ishā rabhemahi.
5 *Sam̃ Indra rāyā sam̃ ishā rabhemahi sam̃ vājebhiḥ puru-chandraiḥ abhidyu-bhiḥ*
Sam̃ devyā pra-matyā vīra-sushmayā go-agrayā asva-vatyā rabhemahi. (15)
6 *Te tvā madāḥ amadan tāni vrishṇyā te somāsaḥ Vritra-hatyeshu sat-pate*

---

divitias fur reperit: non indecora laus inter liberales *homines* commendatur. [2] Dator equi, dator, Indra! vaccæ es; dator frumenti, opulentiæ dominus *et* custos: donationis dux antiquus, desideria non frustrans, amicus amicis *es;* tali *tibi* hanc *cantilenam* recitamus. [3] Sapiens Indra! multa peragens! splendidissime! tua hæc ubique conspicitur opulentia: ideoque *divitias* colligendo, victor! affer *eas nobis:* non te desiderantis laudatoris votum irritum facias. [4] Hisce splendidis *sacrificiis* conciliatus *sis, et* his liquoribus, avertens paupertatem vaccis *et opulentia* equis abundante; *opitulante* Indra, liquoribus *conciliato,* hostem devincentes, liberati osoribus, cibo compotes fiamus. [5] Indra! divitiis *et* cibo compotes fiamus, *nec non* viribus, multos exhilarantibus, splendidis; illustri sapientia, adversus inimicos robore munita, vaccis imprimis clara, equis abundante, compotes fiamus. [6] Illi te

यत्कारवे दश वृत्राण्यप्रति बर्हिष्मते नि सहस्राणि बर्हयः ॥
7 युधा युधमुप घेदेषि धृष्णुया पुरा पुरं समिदं हंस्योजसा ।
नम्या यदिन्द्र सख्या परावति निबर्हयो नमुचिं नाम मायिनं ॥
8 त्वं करंजमुत पर्णयं वधीस्तेजिष्ठयातिथिग्वस्य वर्तनी ।
त्वं शता वंगृदस्याभिनत्पुरो ऽनानुदः परिषूता ऋजिश्वना ॥
9 त्वमेतां जनराज्ञो द्विर्दशाबन्धुना सुश्रवसोपजग्मुषः ।
षष्टिं सहस्रा नवतिं नव श्रुतो नि चक्रेण रथ्या दुष्पदावृणक् ॥
10 त्वमाविथ सुश्रवसं तवोतिभिस्तव त्रामभिरिन्द्र तूर्वयाणं ।
त्वमस्मै कुत्समतिथिग्वमायुं महे राज्ञे यूने अरन्धनायः ॥

Yat kārave daṣa vṛitrāṇi aprati barhishmate ni sahasrāṇi barhayaḥ.
7 *Yudhā yudham̃ upa gha it eshi dhṛishṇu-yā purā puram̃ sam̃ idam̃ hañsi ojasā*
Namyā yat Indra sakhyā parā-vati ni-barhayaḥ Namuchim̃ nāma māyinam̃.
8 *Tvam̃ Karanjam̃ uta Parṇayam̃ vadhīḥ tejishṭhayā Atithi-gvasya vartanī*
Tvam̃ ṣatā Vangṛidasya abhinat puraḥ ananu-daḥ pari-sūtāḥ Ṛijiṣvanā.
9 *Tvam̃ etān jana-rājnaḥ dviḥ daṣa abandhunā Su-ṣravasā upa-jagmushaḥ*
Shashṭim̃ sahasrā navatim̃ nava ṣrutaḥ ni chakreṇa rathyā duḥ-padā avṛiṇak.
10 *Tvam̃ āvitha Su-ṣravasam̃ tava ūti-bhiḥ tava trāma-bhiḥ Indra Tūrvayāṇam̃*
Tvam̃ asmai Kutsam̃ Atithi-gvam̃ Āyum̃ mahe rājne yūne arandhanāyaḥ.

---

exhilaratores *Marutes* exhilarabant, illa*que sacrificia tibi deo* pluvio oblata, *et* illa libamina propter Vritræ incursiones *tibi fusa,* proborum tutor! quum sacrificatori, stragula paranti, decem millia calamitatum, nemine renitente, profligares. [7] De prœlio in prœlium sane pergis, victor: cum *Asurarum* urbe hanc *etiam* urbem deles vigore *tuo:* siquidem frangente cum *telo, te* comitante, longinquo *in loco* necasti Namuchim nomine præstigiatorem. [8] Tu Karanjam et Parnayam occidisti, potentissimo robore, Atithigvæ *rogatu;* tu centum Vangridæ fregisti urbes, adjutore destitutus, obsessas a Rijisvane. [9] Tu illos pagorum reges bis decem, cum Susravase sociis destituto *prœliandi caussa* congressos, *eorumque asseclas* sexaginta millia nonaginta novem, inclytus, rota vehiculari vix attingenda propulsasti. [10] Tu servasti Susravasem tuis auxiliis; tuis opitulationibus, Indra! *servasti*

11 य उदृचीन्द्र देवगोपाः सखायस्ते शिवतमा असाम ।
त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ॥१६॥

HYMNUS IV. [LIV.]

1 मा नो अस्मिन्मघवन्पृत्स्वंहसि न हि ते अन्तः शवसः परीणशे ।
अक्रन्दयो नद्यो रोरुवद्वना कथा न क्षोणीर्भियसा समारत ॥
2 अर्चा शक्राय शाकिने शचीवते शृण्वन्तमिन्द्रं महयन्नभिष्टुहि ।
यो धृष्णुना शवसा रोदसी उभे वृषा वृषत्वा वृषभो न्यृंजते ॥
3 अर्चा दिवे बृहते शूष्यं वचः स्वक्षत्रं यस्य धृषतो धृषन्मनः ।
बृहच्छ्रवा असुरो बर्हणा कृतः पुरो हरिभ्यां वृषभो रथो हि षः ॥

---

11 *Ye ut-ṛichi Indra deva-gopāḥ sakhāyaḥ te ṣiva-tamāḥ asāma*
Tvām stoshāma tvayā su-vīrāḥ drāghīyaḥ āyuḥ pra-taram dadhānāḥ. (16)

LIV.

1 *Mā naḥ asmin Magha-van pṛit-su aṅhasi nahi te antaḥ ṣavasaḥ pari-naṣe*
Akrandayaḥ nadyaḥ roruvat vanā kathā na kshoṇīḥ bhiyasā sam ārata.
2 *Archa Sakrāya ṣākine ṣachī-vate ṣṛiṇvantam Indram mahayan abhi stuhi*
Yaḥ dhṛishṇunā ṣavasā rodasī ubhe vṛishā vṛisha-tvā vṛishabhaḥ ni-ṛinjate.
3 *Archa dive bṛihate ṣūshyam vachaḥ sva-kshatram yasya dhṛishataḥ dhṛishat manaḥ*
Bṛihat-ṣravāḥ asuraḥ barhaṇā kṛitaḥ puraḥ hari-bhyām vṛishabhaḥ rathaḥ hi saḥ.

Túrvayánam: tu Kutsam, Atithigvam, *et* A'yum huic magno regi juveni in ditionem redegisti. [11] *Nos*, qui, instante *sacrificio*, Indra! a diis custoditi, amici tui beatissimi fuimus, *iidem nos consummato etiam sacrificio* te laudemus, per te illustrem progeniem nacti, longiorem vitam amplius possidentes.

LIV.

[1] Ne nos *deseras*, Maghavan! in hoc e certaminibus *exorto* scelere: non enim finis *est* tui roboris, ita ut vinci possis: facis ut resonent fluvii, vehementer strepens, *atque* undæ: qui *fit ut tres* mundi terrore non contremant? [2] Fac preces Sakræ potenti, sapienti: audientem Indram extollens lauda, qui victrici potentia ambo, cœlum terramque, pluvius *deus*, imbrifera vi, desideriorum expletor, ornat. [3] Fac illustri, magno *Indræ* exhilarantem precem, ex semetipsa vigens cujus victoris victrix mens *est*: magna gloria

4 त्वं दिवो बृहतः सानु कोपयो ऽव त्मना धृषता शम्बरं भिनत् ।
यन्मायिनो व्रन्दिनो मन्दिना धृषच्छितां गभस्तिमशनिं पृतन्यसि ॥
5 नि यद्वृणक्षि श्वसनस्य मूर्धनि शुष्णस्य चिद्व्रन्दिनो रोरुवद्वना ।
प्राचीनेन मनसा बर्हणावता यदद्या चित्कृणवः कस्त्वा परि ॥१७॥
6 त्वमाविथ नर्यं तुर्वशं यदुं त्वं तुर्वीतिं वय्यं शतक्रतो ।
त्वं रथमेतशं कृत्व्ये धने त्वं पुरो नवतिं दम्भयो नव ॥
7 स घा राजा सत्पतिः शूशुवज्जनो रातहव्यः प्रति यः शासमिन्वति ।
उक्था वा यो अभिगृणाति राधसा दानुरस्मा उपरा पिन्वते दिवः ॥
8 असमं क्षत्रमसमा मनीषा प्र सोमपा अपसा सन्तु नेमे ।

---

4 *Tvam̃ divaḥ bṛihataḥ sānu kopayaḥ ava tmanā dhṛishatā Ṣambaram̃ bhinat*
Yat māyinaḥ vrandinaḥ mandinā dhṛishat ṣitām̃ gabhastim̃ aṣanim̃ pṛitanyasi.
5 *Ni yat vṛiṇakshi ṣvasanasya mūrdhani ṣushṇasya chit vrandinaḥ roruvat vanā*
Prāchīnena manasā barhaṇā-vatā yat adya chit kṛiṇavaḥ kaḥ tvā pari. (17)
6 *Tvam̃ āvitha Naryam Turvaṣam̃ Yadum̃ tvam̃ Turvītim̃ Vayyam̃ Ṣata-krato*
Tvam̃ ratham̃ etaṣam̃ kṛitvye dhane tvam̃ puraḥ navatim̃ dambhayaḥ nava.
7 *Saḥ gha rājā sat-patiḥ ṣūṣuvat janaḥ rāta-havyaḥ prati yaḥ ṣāsam̃ invati*
Ukthā vā yaḥ abhi-gṛiṇāti rādhasā dānuḥ asmai uparā pinvate divaḥ.
8 *Asamam̃ kshatram̃ asamā manīshā pra soma-pāḥ apasā santu neme*

---

excellens, victor, debellator, honoratus, desideriorum expletor, equis properans enim ille. [4] Tu cœli magni excelsa concussisti; mente victrici Sambaram necasti, quum in præstigiosos congregatos *Asuras*, alacri *et* exsultante *animo*, acutum radians telum vibrares. [5] Siquidem aquas cohibes spirantem supra *ventum*, et *supra solem* exsiccantem, *fruges* maturantem, altitonans! confirmato animo, victoria prædito, siquidem hodie quoque agis, quisnam te superior *est?* [6] Tu servasti Naryam, Turvasam, Yadum, tu Turvítim *et* Vayyam, Satakratus! Tu currum *et* equum in ineunda pugna *servasti:* tu urbes destruxisti nonaginta novem. [7] Ille sane illustris proborum tutor semetipsum auget vir, qui, butyrum offerens, *Indræ* gratia laudem parat, vel qui hymnos commendat; *dona* largiens huic *sacrificanti*, *Indras* nubes pluviam effundere jubet de cœlo. [8] Unicum *est Indræ* robur,

ये त इन्द्र ददुषो वर्धयन्ति महि क्षत्रं स्थविरं वृष्ण्यं च ॥
9 तुभ्येदेते बहुला अद्रिदुग्धाश्चमूषदश्चमसा इन्द्रपानाः ।
व्यश्नुहि तर्पया काममेषामथा मनो वसुदेयाय कृष्व ॥
10 अपामतिष्ठद्धरुणह्वरं तमो ऽन्तर्वृत्रस्य जठरेषु पर्वतः ।
अभीमिन्द्रो नद्यो वव्रिणा हिता विश्वा अनुष्ठाः प्रवणेषु जिघ्नते ॥
11 स शेवृधमधिधा द्युम्नमस्मे महि क्षत्रं जनाषालिन्द्र तव्यं ।
रक्षा च नो मघोनः पाहि सूरीन्राये च नः स्वपत्या इषे धाः ॥ १८ ॥

HYMNUS V. [LV.]

1 दिवश्चिदस्य वरिमा विपप्रथ इन्द्रं न मह्ना पृथिवी चन प्रति ।

Ye te Indra dadushaḥ vardhayanti mahi kshatraṁ sthaviraṁ vṛishṇyaṁ cha.
9 *Tubhya it ete bahulāḥ adri-dugdhāḥ chamū-sadaḥ chamasāḥ Indra-pānāḥ*
Vi-aṣnuhi tarpaya kāmaṁ eshāṁ atha manaḥ vasu-deyāya kṛishva.
10 *Apāṁ atishṭhat dharuṇa-hvaraṁ tamaḥ antaḥ Vṛitrasya jaṭhareshu parvataḥ*
Abhi īṁ Indraḥ nadyaḥ vavriṇā hitāḥ viṣvāḥ anu-sthāḥ pravaṇeshu jighnate.
11 *Saḥ ṣe-vṛidhaṁ adhi dhāḥ dyumnaṁ asme mahi kshatraṁ janāshāṭ Indra tavyaṁ*
Raksha cha naḥ maghonaḥ pāhi sūrīn rāye cha naḥ su-apatyai ishe dhāḥ. (18)

LV.

1 *Divaḥ chit asya varimā vi paprathe Indraṁ na mahnā pṛithivī chana prati*

---

unica sapientia: sacrati liquoris potores *pio* opere amplificantor isti, qui tibi, Indra! sacra facientes, augent magnum robur validumque masculum vigorem. [9] Tibi hæc *parata sunt* ampla, lapidibus expressa, in pateris servata libamina, ab Indra bibenda: fruere *iis*, exple iis desiderium *tuum:* deinde consilium divitias *nobis* largiendi fac. [10] Aquarum cursum reprimens caligo stabat, circum Vritræ ilia nubes: hos torrentes, ab occultatore coercitos, omnes ex ordine collocatos, Indras in profunda dejicit. [11] Tu salutis auctricem largiaris gloriam nobis, *et* magnum robur, viros *hostiles* devincens, Indra! amplum; servaque nos divites; salvos habe sapientes, opulentiæque nos, bonis liberis conspicuæ, *et* cibo dedas.

LV.

[1] Cœlo quoque illius amplitudo major est: Indræ ne terra quidem magni-

भीमस्तुविष्मां चर्षणिभ्य आतपः शिशीते वज्रं तेजसे न वंसगः ॥
2 सो अर्णवो न नद्यः समुद्रियः प्रतिगृभ्णाति विश्रिता वरीमभिः ।
इन्द्रः सोमस्य पीतये वृषायते सनात्स युध्म ओजसा पनस्यते ॥
3 त्वं तमिन्द्र पर्वतं न भोजसे महो नृम्णस्य धर्मणामिरज्यसि ।
प्र वीर्येण देवतातिचेकिते विश्वस्मा उग्रः कर्मणे पुरोहितः ॥
4 स इद्वने नमस्युभिर्वचस्यते चारु जनेषु प्रब्रुवाण इन्द्रियं ।
वृषा छन्दुर्भवति हर्यतो वृषा क्षेमेण धेनां मघवा यदिन्वति ॥
5 स इन्महानि समिथानि मज्मना कृणोति युध्म ओजसा जनेभ्यः ।
अधा चन श्रद्दधति त्विषीमत इन्द्राय वज्रं निघनिघ्नते वधं ॥ १९ ॥

Bhīmaḥ tuvishmān charshaṇi-bhyaḥ ā-tapaḥ ṣiṣīte vajram̃ tejase na vañsagaḥ.
2 *Saḥ arṇavaḥ na nadyaḥ samudriyaḥ prati gribhṇāti vi-ṣritāḥ varīma-bhiḥ*
Indraḥ somasya pītaye vrisha-yate sanāt saḥ yudhmaḥ ojasā panasyate.
3 *Tvam̃ tam̃ Indra parvatam̃ na bhojase mahaḥ nrimṇasya dharmaṇām̃ irajyasi*
Pra vīryeṇa devatā ati chekite viṣvasmai ugraḥ karmaṇe puraḥ-hitaḥ.
4 *Saḥ it vane namasyu-bhiḥ vachasyate chāru janeshu pra-bruvāṇaḥ indriyam̃*
Vrishā chhanduḥ bhavati haryataḥ vrishā kshemeṇa dhenām̃ magha-vā yat invati.
5 *Saḥ it mahāni sam̃-ithāni majmanā kriṇoti yudhmaḥ ojasā janebhyaḥ*
Adha chana ṣrat dadhati tvishi-mate Indrāya vajram̃ ni-ghanighnate vadham̃. (19)

---

tudine æqui*paranda est:* horrendus, sapiens, hominum gratia *hostium* combustor, atterit telum ut acutum sit, veluti taurus *cornua exacuit.* [2] Ille, oceani instar, torrentes aereus recipit extensos amplitudinibus *suis:* Indras, libaminis ad potum, sicut taurus incedit: semper ille pugnator fortitudine laudem desiderat. [3] Tu illam, Indra! monti similem *nubem* non *sivisti* ut *vita* frueretur: magni thesauri possessoribus imperas: fortitudine *sua Indras* deus magnopere inclaruit, horrendus, ad quodvis facinus in prima acie collocatus. [4] Ille in silva a venerantibus laudatur, egregie mortalibus declarans suam potentiam: desideriorum largitor *et* protector est precanti, quum sacrificator, *Indræ* auxilio, laudem dives offert. [5] Ille magna certamina perficit, pugnator, lustrante vigore, hominum gratia: statim profecto fidem habent lucido Indræ: telum infligit letiferum. [6] Ille enim, gloriæ

6 स हि श्रवस्युः सदनानि कृत्रिमा क्ष्मया वृधान ओजसा विनाशयन् ।
ज्योतींषि कृण्वन्नवृकाणि यज्यवे ऽव सुक्रतुः सर्तवा अपः सृजत् ॥
7 दानाय मनः सोमपावन्नस्तु ते ऽर्वाञ्चा हरी वन्दनश्रुदाकृधि ।
यमिष्ठासः सारथयो य इन्द्र ते न त्वा केता आदभ्नुवन्ति भूर्णयः ॥
8 अप्रक्षितं वसु बिभर्षि हस्तयोरषाल्हं सहस्तन्वि श्रुतो दधे ।
आवृतासो ऽवतासो न कर्तृभिस्तनूषु ते क्रतव इन्द्र भूरयः ॥२०॥

HYMNUS VI. [LVI.]

1 एष प्र पूर्वीरव तस्य चम्रिषो ऽत्यो न योषामुदयंस्त भुर्वणिः ।
दक्षं महे पाययते हिरण्ययं रथमावृत्या हरियोगमृभ्वसं ॥

---

6 *Saḥ hi ṣravasyuḥ sadanāni kṛitrimā kshmayā vṛidhānaḥ ojasā vi-nāṣayan*
Jyotīñshi kṛiṇvan avṛikāṇi yajyave ava su-kratuḥ sartavai apaḥ sṛijat.
7 *Dānāya manaḥ soma-pāvan astu te arvānchā harī vandana-ṣrut ā kṛidhi*
Yamishṭhāsaḥ sārathayaḥ ye Indra te na tvā ketāḥ ā dabhnuvanti bhūrṇayaḥ.
8 *Apra-kshitam̃ vasu bibharshi hastayoḥ ashālham̃ sahaḥ tanvi ṣrutaḥ dadhe*
Ā-vṛitāsaḥ avatāsaḥ na kartṛi-bhiḥ tanūshu te kratavaḥ Indra bhūrayaḥ. (20)

LVI.

1 *Eshaḥ pra pūrvīḥ ava tasya chamrishaḥ atyaḥ na yoshām̃ ut ayañsta bhurvaṇiḥ*
Daksham̃ mahe pāyayate hiraṇyayam̃ ratham̃ ā-vṛitya hari-yogam̃ ṛibhvasam̃.

---

amans, sedes conditas *Asurarum* destruens, terræ instar crescens vigore, lumina faciens a nemine occultata, sacrificantis gratia, fausta agens, ad manandum fluvios effudit. [7] Ad largiendum mens tua, libaminis potor! *prona* esto: huc tendentes fulvos *equos tuos*, laudum auscultator! dirige: equorum regendorum peritissimi *sunt* aurigæ qui tibi *serviunt*, Indra! non te callidi *hostes* lædunt, *arma* gerentes. [8] Haud imminutas divitias affers manibus: invictum robur in corpore *suo* inclytus *Indras* possidet: *illa Indræ corpora* circumdata *sunt*, puteorum instar, *claris* facinoribus: in corporibus tuis *insunt* actiones, Indra! multæ.

LVI.

[1] Ille *Indras* abundantia hujusce *sacrificantis libamina*, in pateris servata, admissarius veluti equam, tollit edax: *se*, adultum, magni *operis suscipiendi*

2 तं गूर्तयो नेमन्निषः परीणसः समुद्रं न संचरणे सनिष्यवः ।
पतिं दक्षस्य विदथस्य नू सहो गिरिं न वेना अधिरोह तेजसा ॥
3 स तुर्वणिर्महाँ अरेणु पौंस्ये गिरेर्भृष्टिर्न भ्राजते तुजा शवः ।
येन शुष्णं मायिनमायसो मदे दुध्र आभूषु रामयन्नि दामनि ॥
4 देवी यदि तविषी त्वावृधोतय इन्द्रं सिषक्त्युषसं न सूर्यः ।
यो धृष्णुना शवसा बाधते तम इयर्ति रेणुं बृहदर्हरिष्वणिः ॥
5 वि यत्तिरो धरुणमच्युतं रजोऽतिष्ठिपो दिव आतासु बर्हणा ।
स्वर्मीळ्हे यन्मद इन्द्र हर्ष्याहन्वृत्रं निरपामौब्जो अर्णवं ॥

---

2 *Tam̃ gūrtayaḥ neman-ishaḥ parīṇasaḥ samudram̃ na sam̃-charaṇe sanishyavaḥ*
Patim̃ dakshasya vidathasya nu sahaḥ girim̃ na venāḥ adhi roha tejasā.
3 *Saḥ turvaṇiḥ mahān areṇu pauñsye gireḥ bhṛishṭiḥ na bhrājate tujā ṣavaḥ*
Yena ṣushṇam̃ māyinam̃ āyasaḥ made dudhraḥ ābhūshu ramayat ni dāmani.
4 *Devī yadi tavishī tvā-vṛidhā ūtaye Indram̃ sisakti ushasam̃ na sūryaḥ*
Yo dhṛishṇunā ṣavasā bādhate tamaḥ iyarti reṇum̃ bṛihat arhari-svaniḥ.
5 *Vi yat tiraḥ dharuṇam̃ achyutam̃ rajaḥ atisthiyaḥ divaḥ ātāsu barhaṇā*
Svaḥ-mīlhe yat made Indra harshyā ahan Vṛitram̃ niḥ apām̃ aubjaḥ arṇavam̃.

---

caussa bibere jubet, aureum currum sistendo, fulvis *equis* junctum, late splendentem. ² Illum laudatores venerabundi adeuntes, circumdantes *celebrant;* oceanum veluti, proficiscendi caussa, *mercatores* divitiarum cupidi *adeunt:* tutorem magni sacrificii, fortem *Indram,* celeriter adorire hymno, montem veluti mulieres, *florum colligendorum caussa, conscendunt.* ³ Ille velox *et* magnus *est:* haud spernenda in prœlio, ut montis cacumen, elucet necans fortitudo, qua exsiccatorem præstigiosum, ferro tectus, gaudio *plenus,* hostium coercitor, in carceribus commorari jussit, compede *vinctum.* ⁴ Illustris quum vigor abs te amplificatum Indram auxilii caussa adit, auroram quasi sol; *Indram,* qui victrici potentia fugat caliginem; *tunc* propulsat *inimicos* in cladem magnam, inimicorum clamores excitans. ⁵ Quum opertam, nutrientem, indelebilem pluviam huc illuc distribueres de cœlo, *omnes* plagas versus, occisor; *et* quum *in certamine,* obtentu faciles opes præbente, gaudio *exsultans,* Indra! alacri robore necares Vritram; *tunc* aquarum ef-

6 त्वं दिवो धरुणं धिष ओजसा पृथिव्या इन्द्र सदनेषु माहिनः ।
त्वं सुतस्य मदे अरिणा अपो वि वृत्रस्य समया पाष्यारुजः ॥२१॥

HYMNUS VII. [LVII.]

1 प्र मंहिष्ठाय बृहते बृहद्रये सत्यशुष्माय तवसे मतिं भरे ।
अपामिव प्रवणे यस्य दुर्धरं राधो विश्वायु शवसे अपावृतं ॥
2 अध ते विश्वमनु हासदिष्टय आपो निम्नेव सवना हविष्मतः ।
यत्पर्वते न समशीत हर्यत इन्द्रस्य वज्रः श्नथिता हिरण्ययः ॥
3 अस्मै भीमाय नमसा समध्वर उषो न शुभ्र आभरा पनीयसे ।
यस्य धाम श्रवसे नामेन्द्रियं ज्योतिरकारि हरितो नायसे ॥

---

6 *Tvam̃ divaḥ dharuṇam̃ dhishe ojasā pṛithivyāḥ Indra sadaneshu māhinaḥ*
Tvam̃ sutasya made ariṇāḥ apaḥ vi Vṛitrasya samayā pāshyā arujaḥ. (21)

LVII.

1 *Pra mañhishṭhāya bṛihate bṛihat-raye satya-ṣushmāya tavase matim̃ bhare*
Apām̃-iva pravaṇe yasya duḥ-dharam̃ rādhaḥ viṣva-āyu ṣavase apa-vṛitam̃.
2 *Adha te viṣvam̃ anu ha asat ishṭaye āpaḥ nimnā-iva savanā havishmataḥ*
Yat parvate na sam̃-aṣīta haryataḥ Indrasya vajraḥ ṣnathitā hiraṇyayaḥ.
3 *Asmai bhīmāya namasā sam̃ adhvare Ushaḥ na ṣubhre ā bhara panīyase*
Yasya dhāma ṣravase nāma indriyam̃ jyotiḥ akāri haritaḥ na ayase.

---

fudisti copiam. [6] Tu de cœlo sustentantem *pluviam* largiris potentia, Indra! terræ regionibus, magnus: tu libaminis gaudio *e nube* elicuisti aquas: Vritram prehenso lapide confregisti.

LVII.

[1] Liberalissimo, magno, abundantes divitias possidenti, vero vigore prædito, adulto *Indræ* laudem offero, cujus *potestas*, aquarum veluti *impetus* in declivitate, sustentu difficilis *est, et a quo* opes, omnibus obtinendæ, roboris *tribuendi* caussa patefactæ *sunt.* [2] Tunc tuæ universus sane *mundus* deditus erat ceremoniæ; aquarum in præceps *ruentium* instar *erant* libamina sacrificantis, quum coram *Vritra*, montis speciem gerente, non languesceret cædem minantis Indræ telum, necans, aureum. [3] Huic horrendo *Indræ*, summa laude digno, sacrificalem cibum in immolatione para, Aurora!

4 इमे त इन्द्र ते वयं पुरुष्टुत ये त्वारभ्य चरामसि प्रभूवसो ।
न हि त्वदन्यो गिर्वणो गिरः सघत्क्षोणीरिव प्रति नो हर्य तद्वचः ॥
5 भूरि त इन्द्र वीर्यं तव स्मस्यस्य स्तोतुर्मघवन्काममापृण ।
अनु ते द्यौर्बृहती वीर्यं मम इयं च ते पृथिवी नेम ओजसे ॥
6 त्वं तमिन्द्र पर्वतं महामुरुं वज्रेण वज्रिन्पर्वशश्चकर्तिथ ।
अवासृजो निवृताःसर्तवा अपःसत्रा विश्वं दधिषे केवलं सहः॥२२॥

CAPUT UNDECIMUM.

HYMNUS I. [LVIII.]

1 नू चित्सहोजा अमृतो नितुन्दते होता यद्दूतो अभवद्विवस्वतः ।

---

4 *Ime te Indra te vayaṁ puru-stuta ye tvā ā-rabhya charāmasi prabhu-vaso*
Nahi tvat anyaḥ girvaṇaḥ giraḥ saghat kshoṇīḥ-iva prati naḥ harya tat vachaḥ.
5 *Bhūri te Indra vīryaṁ tava smasi asya stotuḥ Magha-van kāmaṁ ā pṛiṇa*
Anu te dyauḥ bṛihatī vīryaṁ mame iyaṁ cha te pṛithivī neme ojase.
6 *Tvaṁ taṁ Indra parvataṁ mahāṁ uruṁ vajreṇa vajrin parva-ṣaḥ chakartitha*
Ava asṛijaḥ ni-vṛitāḥ sartavai apaḥ satrā viṣvaṁ dadhishe kevalaṁ sahaḥ. (22)

LVIII.

1 *Nu chit sahaḥ-jāḥ amṛitaḥ ni tundate hotā yat dūtaḥ abhavat vivasvataḥ*

---

nunc, lucida! *Indræ*, cujus sustentans, venerabile, regium lumen cibi gratia creatum fuit, equorum instar, ad eundum. [4] Hi isti, Indra! a multis laudate! opibus abundans! tui *sumus* nos, qui te freti in opere versamur: non sane alius *quisquam* præter te, cantu laudate! cantilenas nanciscitur: sicut tellus *varia animantium genera suscipit, ita tu* nostram suscipe hanc laudem. [5] Magnum *est* tuum robur, Indra! *nos* tui sumus: hujusce laudatoris, Maghavan! desiderium exple: tuam amplum cœlum potentiam æquat, hæcque terra contremit tuo coram vigore. [6] Tu illum, Indra! *Vritram*, monti similem, magnum, extensum, telo in lateribus lacerasti, teliger! Effudisti coercitas, ut dimanarent, aquas: profecto universam possides unice potentiam.

LVIII.

[1] Celeriter *Agnis*, robore genitus, immortalis discedit, quum arcessitor

वि साधिष्ठेभिः पथिभी रजो मम आ देवताता हविषा विवासति ॥
2 आ स्वमद्म युवमानो अजरस्तृष्वविष्यन्नतसेषु तिष्ठति ।
अत्यो न पृष्ठं प्रुषितस्य रोचते दिवो न सानु स्तनयन्नचिक्रदत् ॥
3 क्राणा रुद्रेभिर्वसुभिः पुरोहितो होता निषत्तो रयिषाळमर्त्यः ।
रथो न विक्ष्वृंजसान आयुषु व्यानुषग्वार्या देव ऋण्वति ॥
4 वि वातजूतो अतसेषु तिष्ठते वृथा जुहूभिः सृण्या तुविष्वणिः ।
तृषु यदग्ने वनिनो वृषायसे कृष्णं त एम रुशदूर्मे अजर ॥
5 तपुर्जम्भो वन आवातचोदितो यूथे न साह्वां अववाति वंसगः ।
अभि व्रजन्नक्षितं पाजसा रजः स्थातुश्चरथं भयते पतत्रिणः ॥२३॥

Vi sādhishṭhebhiḥ pathi-bhiḥ rajaḥ mame ā deva-tātā havishā vivāsati.
2 *Ā svañ adma yuvamānaḥ ajaraḥ tṛishu avishyan ataseshu tishṭhati*
Atyaḥ na pṛishṭhañ prushitasya rochate divaḥ na sānu stanayan achikradat.
3 *Krāṇā Rudrebhiḥ Vasu-bhiḥ puraḥ-hitaḥ hotā ni-sattaḥ rayishāṭ amartyaḥ*
Rathaḥ na vikshu ṛinjasānaḥ āyushu vi ānushak vāryā devaḥ ṛiṇvati.
4 *Vi vāta-jūtaḥ ataseshu tishṭhate vṛithā juhūbhiḥ sṛiṇyā tuvi-svaniḥ*
Tṛishu yat Agne vaninaḥ vṛisha-yase kṛishṇañ te ema ruṣat-ūrme ajara.
5 *Tapuḥ-jambhaḥ vane ā vāta-choditaḥ yūthe na sahvān ava vāti vañsagaḥ*
Abhi-vrajan akshitañ pājasā rajaḥ sthātuḥ charathañ bhayate patatriṇaḥ. (23)

---

nuncius est sacrificantis: rectissimis viis cœlum extendit: apud ceremoniam *deos* cum butyro adit. [2] Suum pabulum *flammis* miscens, senii expers, celeriter comedens, ad ligna ascendit: equus quasi, dorsum *flammæ* huc illuc vagantis apparet, cœli velut altitudo tonans insonat. [3] *Sacrorum* consummator, a Rudris *et* Vasuibus inter primores collocatus, arcessitor, considens, thesauris potitus, immortalis, vehiculi instar inter homines sacra obeuntes celebratus, continuo egregia *dona* lucens confert. [4] Vento suscitatus inter ligna versatur facile; *præditus* flammis *et* mobili robore, altisonans: Agnis! quum subito sylvestres *in arbores* tauri instar irruis, *tunc* nigra *est* via tua, rubicundis flammis prædite! senii immunis! [5] Flammis armatus, in sylva vento concitatus prævalet, ut in armento potens taurus, adiens vigore non

6 दधुष्ट्वा भृगवो मानुषेष्वा रयिं न चारुं सुहवं जनेभ्यः ।
होतारमग्ने अतिथिं वरेण्यं मित्रं न शेवं दिव्याय जन्मने ॥
7 होतारं सप्त जुह्वो यजिष्ठं यं वाघतो वृणते अध्वरेषु ।
अग्निं विश्वेषामरतिं वसूनां सपर्यामि प्रयसा यामि रत्नं ॥
8 अच्छिद्रा सूनो सहसो नो अद्य स्तोतृभ्यो मित्रमहः शर्म यच्छ ।
अग्ने गृणन्तमंहस उरुष्योर्जो नपात्पूर्भिरायसीभिः ॥
9 भवा वरूथं गृणते विभावो भवा मघवन्मघवद्भ्यः शर्म ।
उरुष्याग्ने अंहसो गृणन्तं प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ॥२४॥

---

6 *Dadhuḥ tvā Bhṛigavaḥ mānusheshu ā rayim̃ na chārum̃ su-havam̃ janebhyaḥ*
Hotāram̃ Agne atithim̃ vareṇyam̃ mitram̃ na ṣevam̃ divyāya janmane.
7 *Hotāram̃ sapta juhvaḥ yajishṭham̃ yam̃ vāghataḥ vṛiṇate adhvareshu*
Agnim̃ viṣveshām̃ aratim̃ vasūnām̃ saparyāmi prayasā yāmi ratnam̃.
8 *Achhidrā sūno sahasaḥ naḥ adya stotṛi-bhyaḥ mitra-mahaḥ ṣarma yachha*
Agne gṛiṇantam̃ añhasaḥ urushya ūrjaḥ napāt pūḥ-bhiḥ āyasībhiḥ.
9 *Bhava varūtham̃ gṛiṇate vibhā-vaḥ bhava magha-van maghavat-bhyaḥ ṣarma*
Urushya Agne añhasaḥ gṛiṇantam̃ prātaḥ makshu dhiyā-vasuḥ jagamyāt. (24)

---

deletum humorem: *omne* stabile vel mobile timet volantem *Agnim.* [6] Coluerunt te Bhrigues inter homines, thesaurum quasi pulchrum, *te*, hominibus vocatu facilem, arcessitorem, Agnis! hospitem egregium, amicum veluti grata facientem, divinorum natalium obtinendorum caussa. [7] Arcessitorem sacra diligentissime obeuntem, quem septem sacerdotes laudantes colunt in sacrificiis, Agnim, omnium opum largitorem, veneror *oblato* cibo *sacrificali*, *atque* adeo opulentiæ caussa. [8] Invulnerabilis fili roboris! nobis hodie, laudatoribus *tuis*, benefico lumine prædite! felicitatem largire, Agnis! *virum*, *te* celebrantem, a peccato libera, alimenti fili! auxiliis ferri instar prævalidis. [9] *Tu* esto propugnaculum laudanti, varie lucens! *tu*, dives! esto divitibus tutamen: libera, Agnis! a peccato eum qui *te* laudat: mane celeriter *Agnis*, prece obtinendas divitias offerens, veniat.

HYMNUS II. [LIX.]

1 वया इदग्ने अग्नयस्ते अन्ये त्वे विश्वे अमृता मादयन्ते ।
वैश्वानर नाभिरसि क्षितीनां स्थूणेव जनां उपमिद्ययन्थ ॥
2 मूर्धा दिवो नाभिरग्निः पृथिव्या अथाभवदरती रोदस्योः ।
तं त्वा देवासो ऽजनयन्त देवं वैश्वानर ज्योतिरिदार्याय ॥
3 आ सूर्ये न रश्मयो ध्रुवासो वैश्वानरे दधिरे ऽग्ना वसूनि ।
या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु या मानुषेष्वसि तस्य राजा ॥
4 बृहती इव सूनवे रोदसी गिरो होता मनुष्यो न दक्षः ।
स्वर्वते सत्यशुष्माय पूर्वीर्वैश्वानराय नृतमाय यह्वीः ॥

LIX.

1 *Vayāḥ it Agne agnayaḥ te anye tve viṣve amṛitāḥ mādayante*
Vaiṣvānara nābhiḥ asi kshitīnām̃ sthūṇā-iva janān upa-mit yayantha.
2 *Mūrdhā divaḥ nābhiḥ Agniḥ pṛithivyāḥ atha abhavat aratiḥ rodasyoḥ*
Tam̃ tvā devāsaḥ ajanayanta devam̃ Vaiṣvānara jyotiḥ it āryāya.
3 *Ā sūrye na raṣmayaḥ dhruvāsaḥ Vaiṣvānare dadhire Agnā vasūni*
Yā parvateshu oshadhīshu ap-su yā mānusheshu asi tasya rājā.
4 *Bṛihatī-iva sūnave rodasī giraḥ hotā manushyaḥ na dakshaḥ*
Svaḥ-vate satya-ṣushmāya pūrvīḥ Vaiṣvānarāya nṛi-tamāya yahvīḥ.

LIX.

[1] Rami profecto tui, Agnis! ignes alii *sunt:* te *coruscante,* omnes immortales gaudent: Vaisvánara! umbilicus es hominum: postis veluti in vicinia erectus, homines sustentas. [2] Caput cœli, umbilicus terræ *est* Agnis: deinde fuit rector cœli terræque: talem te dii genuerunt deum, Vaisvánara! lucem sane homini pio. [3] Ut in sole radii fixi, ita in Vaisvánara Agni sitæ sunt opes: quæ in montibus, herbis, aquis, quæ in hominibus *divitiæ sunt,* earum *omnium tu* es rex. [4] Extensa quasi *evaserunt,* filii *sui* gratia, cœlum et terra: cantilenas sacrificator, sicut mortalis, solers, multas *et* amplas *recitat* Vaisvánaræ, fausto incessu insigni, efficaci vigore prædito, maximo duci.

5 दिवश्चित्ते बृहतो जातवेदो वैश्वानर प्ररिरिचे महित्वं ।
राजा कृष्टीनामसि मानुषीणां युधा देवेभ्यो वरिवश्चकर्थ ॥
6 प्र नू महित्वं वृषभस्य वोचं यं पूरवो वृत्रहणं सचन्ते ।
वैश्वानरो दस्युमग्निर्जघन्वां अधूनोत्काष्ठा अव शम्बरं भेत् ॥
7 वैश्वानरो महिम्ना विश्वकृष्टिर्भरद्वाजेषु यजतो विभावा ।
शातवनेये शतिनीभिरग्निः पुरुणीथे जरते सूनृतावान् ॥२५॥

HYMNUS III. [LX.]

1 वह्निं यशसं विदथस्य केतुं सुप्राव्यं दूतं सद्योअर्थं ।
द्विजन्मानं रयिमिव प्रशस्तं रातिं भरद्भृगवे मातरिश्वा ॥

---

5 *Divaḥ chit te bṛihataḥ jāta-vedaḥ Vaiṣvānara pra ririche mahi-tvam̃*
Rājā kṛishṭīnām̃ asi mānushīṇām̃ yudhā devebhyaḥ varivaḥ chakartha.
6 *Pra nu mahi-tvam̃ vṛishabhasya vocham̃ yam̃ pūravaḥ Vṛitra-hanam̃ sachante*
Vaiṣvānaraḥ dasyum̃ Agniḥ jaghanvān adhūnot kāshṭhāḥ ava ṣambaram̃ bhet.
7 *Vaiṣvānaraḥ mahimnā viṣva-kṛishṭiḥ bharat-vājeshu yajataḥ vibhā-vā*
Ṣāta-vaneye ṣatinībhiḥ Agniḥ puru-nīthe jarate sūnṛitā-vān. (25)

LX.

1 *Vahnim̃ yaṣasam̃ vidathasya ketum̃ supra-avyam̃ dūtam̃ sadyaḥ-artham̃*
Dvi-janmānam̃ rayim̃-iva pra-ṣastam̃ rātim̃ bharat Bhṛigave Mātariṣvā.

---

5 Ultra cœlum quoque tua, excelsi, sapiens Vaisvánara! exporrecta est magnitudo: rex gentium es humanarum: certamine diis thesaurum acquisivisti. 6 Celeriter magnitudinem largitoris extollo, quem mortales Vritræ occisorem venerantur: Vaisvánaras Agnis, hostem necans, effudit aquas, nubem fregit. 7 Vaisvánaras, magnitudine *sua* omnium hominum dominus, sacrificiis colendus, collustrator, Agnis, Satavanis filio, multorum asseclarum duci, hymnis *ipsum* celebranti, sincerus *fuit.*

LX.

1 *Sacrorum* portitorem, gloriosum, ceremoniæ collustratorem, bonum tutorem, nuncium, statim proficiscentem, a duobus *parentibus* genitum, thesauri instar celebrati, *tanquam* amicum advexit Bhrigui Mátarisvan.

2 अस्य शासुरुभयासः सचन्ते हविष्मन्त उशिजो ये च मर्ताः ।
दिवश्चित्पूर्वो न्यसादि होतापृच्छ्यो विश्पतिर्विक्षु वेधाः ॥
3 तं नव्यसी हृद आजायमानमस्मत्सुकीर्तिर्मधुजिह्वमश्याः ।
यमृत्विजो वृजने मानुषासः प्रयस्वन्त आयवो जीजनन्त ॥
4 उशिक्पावको वसुर्मानुषेषु वरेण्यो होताधायि विक्षु ।
दमूना गृहपतिर्दम आं अग्निर्भुवद्रयिपती रयीणां ॥
5 तं त्वा वयं पतिमग्ने रयीणां प्रशंसामो मतिभिर्गोतमासः ।
आशुं न वाजम्भरं मर्जयन्तः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ॥२६॥

---

2 *Asya ṣāsuḥ ubhayāsaḥ sachante havishmantaḥ uṣijaḥ ye cha martāḥ*
Divaḥ chit pūrvaḥ ni-asādi hotā ā-pṛichhyaḥ viṣpatiḥ vikshu vedhāḥ.
3 *Tam̃ navyasī hṛidaḥ ā jāyamānam̃ asmat su-kīrtiḥ madhu-jihvam̃ aṣyāḥ*
Yam̃ ṛitvijaḥ vṛijane mānushāsaḥ prayasvantaḥ āyavaḥ jījananta.
4 *Uṣik pāvakaḥ vasuḥ mānusheshu vareṇyaḥ hotā adhāyi vikshu*
Damūnāḥ gṛiha-patiḥ dame ā Agniḥ bhuvat rayi-patiḥ rayīṇām̃.
5 *Tam̃ tvā vayam̃ patim̃ Agne rayīṇām̃ pra ṣan̄sāmaḥ mati-bhiḥ Gotamāsaḥ*
Āṣum̃ na vājam̃-bharam̃ marjayantaḥ prātaḥ makshu dhiyā-vasuḥ jagamyāt. (26)

---

[2] Hunc dominantem *Agnim* ambo colunt, sacra obeuntes sapientes, et qui mortales *sunt:* sole quoque prior *in sacello* collocatus fuit *Agnis*, sacrifex, venerabilis hominum dominus, hominibus *dona* largiens. [3] Ad illum *Agnim,* pectoris *nostri spiritu* suscitatum, dulcilinguem, recentior nostra laus *perveniat* coram facie *ipsius:* quem prœlio *instante* sacerdotes mortales, cibo *sacrificali* instructi, homines accendunt. [4] Amans, lustrator, domicilii largitor, egregius, arcessitor constitutus est inter mortales homines: hostium domitor, ædium tutor Agnis in sacello sit gazæ custos divitiarum. [5] Illum te nos, Gotamidæ, custodem divitiarum, Agnis! celebramus hymnis, equum velut te ciborum vectorem ornantes: mane celeriter *Agnis*, cogitatione divitias nactus, veniat.

HYMNUS IV. [LXI.]

1 अस्मा इदु प्र तवसे तुराय प्रयो न हर्मि स्तोमं माहिनाय ।
ऋचीषमायाध्रिगव ओहमिन्द्राय ब्रह्माणि राततमा ॥
2 अस्मा इदु प्रय इव प्रयंसि भराम्यांगूषं बाधे सुवृक्ति ।
इन्द्राय हृदा मनसा मनीषा प्रत्नाय पत्ये धियो मर्जयन्त ॥
3 अस्मा इदु त्यमुपमं स्वर्षां भराम्यांगूषमास्येन ।
मंहिष्ठमच्छोक्तिभिर्मतीनां सुवृक्तिभिः सूरिं वावृधध्यै ॥
4 अस्मा इदु स्तोमं संहिनोमि रथं न तष्टेव तत्सिनाय ।
गिरश्च गिर्वाहसे सुवृक्तीन्द्राय विश्वमिन्वं मेधिराय ॥

LXI.

1 *Asmai it u pra tavase turāya prayaḥ na harmi stomam̃ māhināya*
Richīshamāya adhri-gave oham̃ Indrāya brahmāṇi rāta-tamā.
2 *Asmai it u prayaḥ-iva pra yam̃si bharāmi āngūsham̃ bādhe su-vṛikti*
Indrāya hṛidā manasā manīshā pratnāya patye dhiyaḥ marjayanta.
3 *Asmai it u tyam̃ upa-mam̃ svaḥ-sām̃ bharāmi āngūsham̃ āsyena*
Mam̃hishṭham̃ achhokti-bhiḥ matīnām̃ suvṛikti-bhiḥ sūrim̃ vavṛidha-dhyai.
4 *Asmai it u stomam̃ sam̃ hinomi ratham̃ na tashṭā-iva tat-sināya*
Giraḥ cha girvāhase su-vṛikti Indrāya viṣvam̃-invam̃ medhirāya.

LXI.

1 Illi utique adulto, celeri, cibum veluti, offero hymnum sublimem, magno Indræ, qui *indole sua* laudi *nostræ* congruus est, cujus incessum nihil impedit; *nec non* sacrificia abundantissime parata *offero.* 2 Illi utique cibum quasi porrigo; offero invocationem, *inimicos* vincendi gratia, bene protegentem: Indræ corde, mente, meditatione, antiquo dominatori laudes exornant. 3 Illi utique hanc imaginibus plenam, *divitias* obtentu faciles præbentem, offero laudem coram facie summam, *sociatam* distinctis recitationibus precum bene tutantibus, sapientem *Indram* ut amplificem. 4 Illi utique hymnum paro, currum velut faber *parat aurigæ,* qui eo victum quærit: precesque *facio* Indræ, precibus elato, *ita ut mihi* bonum tutamen *fiant; sacrificium*

5 अस्मा इदु सप्तिमिव श्रवस्येन्द्रायार्कं जुह्वा समंजे ।
वीरं दानौकसं वन्दध्यै पुरां गूर्तश्रवसं दर्माणं ॥२७॥
6 अस्मा इदु त्वष्टा तक्षद्वज्रं स्वपस्तमं स्वर्यं रणाय ।
वृत्रस्य चिद्विदद्येन मर्म तुजन्नीशानस्तुजता कियेधाः ॥
7 अस्येदु मातुः सवनेषु सद्यो महः पितुं पपिवां चार्वन्ना ।
मुषायद्विष्णुः पचतं सहीयान्विध्यद्वराहं तिरो अद्रिमस्ता ॥
8 अस्मा इदु ग्नाश्चिद्देवपत्नीरिन्द्रायार्कमहिहत्य ऊवुः ।
परि द्यावापृथिवी जभ्र उर्वी नास्य ते महिमानं परिष्टः ॥
9 अस्येदेव प्ररिरिचे महित्वं दिवस्पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात् ।

---

5 *Asmai it u saptim̃-iva ṣravasyā Indrāya arkam̃ juhvā sam̃ anje*
Vīram̃ dāna-okasam̃ vandadhyai purām̃ gūrta-ṣravasam̃ darmāṇam̃. (27)
6 *Asmai it u Tvashṭā takshat vajram̃ svapaḥ-tamam̃ svaryam̃ raṇāya*
Vṛitrasya chit vidat yena marma tujan īṣānaḥ tujatā kiyedhāḥ.
7 *Asya it u mātuḥ savaneshu sadyaḥ mahaḥ pitum̃ papi-vān chāru annā*
Mushāyat vishṇuḥ pachatam̃ sahīyān vidhyat varāham̃ tiraḥ adrim̃ astā.
8 *Asmai it u gnāḥ chit deva-patnīḥ Indrāya arkam̃ ahi-hatye ūvuḥ*
Pari dyāvāpṛithivī jabhre urvī na asya te mahimānam̃ pari staḥ.
9 *Asya it eva pra ririche mahi-tvam̃ divaḥ pṛithivyāḥ pari antarikshāt*

---

omnia permeans sapienti *Indræ.* [5] Illi utique Indræ, equum quasi, cibi desiderio, hymnum lingua jungo, ut heroem donis abundantem extollam, urbium deletorem, celebri cibo præditum. [6] Illi utique Tvashtris exacuit telum, claris facinoribus illustrissimum, jactu facile, pugnæ gratia, quo Vritræ etiam feriit corpus vulnificum dominus robustus, vulnifico *telo.* [7] Illius utique creatoris magni in sacrificiis statim potum bibit, *et* gratos cibos *comedit:* auferens permeator *mundi* maturam *Asurarum opulentiam,* prævalidus confodit nubem, prope *accedens,* saxum jaciens. [8] Illi utique mulieres etiam, deorum uxores, Indræ hymnum propter Ahis cædem texuerunt: *Indras* cœlum terramque amplectitur magna : non illius, tui, magnitudinem superant. [9] Illius utique excedit magnitudo cœlum, terram, aerem : per

स्वरालिन्द्रो दम आ विश्वगूर्तः स्वरिरमत्रो ववक्षे रणाय ॥
10 अस्येदेव शवसा शुषन्तं विवृश्चद्वज्रेण वृत्रमिन्द्रः ।
गा न व्राणा अवनीरमुञ्चदभि श्रवो दावने सचेताः ॥२८॥
11 अस्येदु त्वेषसा रन्त सिन्धवः परि यद्वज्रेण सीमयच्छत् ।
ईशानकृद्दाशुषे दशस्यन्तुर्वीतये गाधं तुर्वणिः कः ॥
12 अस्मा इदु प्रभरा तूतुजानो वृत्राय वज्रमीशानः कियेधाः ।
गोर्न पर्व विरदा तिरश्चेष्यन्नर्णांस्यपां चरध्यै ॥
13 अस्येदु प्रब्रूहि पूर्व्याणि तुरस्य कर्माणि नव्य उक्थैः ।
युधे यदिष्णान आयुधान्यृघायमाणो निरिणाति शत्रून् ॥

Sva-rāṭ Indraḥ dame ā viṣva-gūrtaḥ su-ariḥ amatraḥ vavakshe raṇāya.
10 *Asya it eva ṣavasā ṣushantam̃ vi vriṣchat vajreṇa Vṛitram̃ Indraḥ*
Gāḥ na vrāṇāḥ avanīḥ amunchat abhi ṣravaḥ dāvane sa-chetāḥ. (28)
11 *Asya it u tveshasā ranta sindhavaḥ pari yat vajreṇa sīm̃ ayachhat*
Īṣāna-kṛit dāṣushe daṣasyan Turvītaye gādham̃ turvaṇiḥ kar.
12 *Asmai it u pra bhara tūtujānaḥ Vṛitrāya vajram̃ īṣānaḥ kiyedhāḥ*
Goḥ na parva vi rada tiraṣchā ishyan arṇām̃si apām̃ charadhyai.
13 *Asya it u pra brūhi pūrvyāṇi turasya karmāṇi navyaḥ ukthaiḥ*
Yudhe yat ishṇānaḥ āyudhāni ṛighāyamāṇaḥ ni-riṇāti ṣatrūn.

---

semetipsum imperium nactus Indras, in domicilio *suo* cuivis operi idoneus, fortem adversarium habens, gradivus, advehit *imbriferas nubes* ad pugnam. [10] Illius utique robore, exsiccantem confodit telo Vritram Indras: vaccas veluti *a Vritra* absconditas, salubres *aquas* dimisit: coram *versans*, cibum *largitur* sacrificanti, similia cogitans. [11] Illius utique robore ludunt fluvii, siquidem telo eos cohibet: *semetipsum* regem faciens, cultori *mercedem* tribuens, Turvíti, *aquis merso*, vadum promptus fecit. [12] Isti utique Vritræ inflige celer telum, dominator robustus: *mactatæ* vaccæ *carnem* veluti, *nubis* latera divide curvato telo, eliciens torrentes aquarum ad dimanandum. [13] Illius utique recita pristinas velocis res gestas hymnis: laude dignus *est:* ad pugnam quum eminus vibrans arma, irruens adoritur hostes.

14 अस्येदु भिया गिरयश्च दृल्हा द्यावा च भूमा जनुषस्तुजेते ।
उपो वेनस्य जोगुवान ओणिं सद्यो भुवद्वीर्याय नोधाः ॥
15 अस्मा इदु त्यदनुदाय्येषामेको यद्वव्रे भूरेरीशानः ।
प्रैतशं सूर्ये पस्पृधानं सौवश्व्ये सुष्विमावदिन्द्रः ॥
16 एवा ते हारियोजना सुवृक्तीन्द्र ब्रह्माणि गोतमासो अक्रन् ।
एषु विश्वपेशसं धियं धाः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ॥२९॥
॥ इति प्रथमाष्टके चतुर्थो ऽध्यायः ॥

---

14 *Asya it u bhiyā girayaḥ cha dṛilhāḥ dyāvā cha bhūma janushaḥ tujete*
Upo venasya joguvānaḥ oṇiṁ sadyaḥ bhuvat vīryāya Nodhāḥ.
15 *Asmai it u tyat anu dāyi eshāṁ ekaḥ yat vavre bhūreḥ īṣānaḥ*
Pra Etaṣaṁ Sūrye paspṛidhānaṁ Sauvaṣvye susviṁ āvat Indraḥ.
16 *Eva te hāri-yojana su-vṛikti Indra brahmāṇi Gotamāsaḥ akran*
Ā eshu viṣva-peṣasaṁ dhiyaṁ dhāḥ prātaḥ makshu dhiyā-vasuḥ jagamyāt. (29)

---

14 Illius utique apparentis metu montesque firmi cœlumque *et* terra contremunt: dilecti *Indræ* iterum iterumque laudans levamen, statim sit vigori *redditus* Nodhas. 15 Illi utique istud compositum est horum *sacrificantium carmen*, quod *ille* elegit, unus multæ *opulentiæ* dominus: Etasam, cum Súrya, Suasvæ filio, dimicantem, libamina parantem, adjuvit Indras. 16 Sane tibi, fulvis equis vecte Indra! efficienter tutantes preces Gotamidæ fecerunt: iis omnigenam opulentiam largire: mane celeriter *Indras, pia* meditatione dives, veniat.

LECTIO QUINTA.

HYMNUS V. [LXII.]

1 प्र मन्महे शवसानाय शूषमांगूषं गिर्वणसे अङ्गिरस्वत् ।
सुवृक्तिभिः स्तुवत ऋग्मियायार्चामार्कं नरे विश्रुताय ॥
2 प्र वो महे महि नमो भरध्वमांगूष्यं शवसानाय साम ।
येना नः पूर्वे पितरः पदज्ञा अर्चन्तो अङ्गिरसो गा अविन्दन् ॥
3 इन्द्रस्याङ्गिरसां चेष्टौ विदत्सरमा तनयाय धासिं ।
बृहस्पतिर्भिनदद्रिं विदद्गाः समुस्त्रियाभिर्वावशन्त नरः ॥
4 स सुष्टुभा स स्तुभा सप्त विप्रैः स्वरेणाद्रिं स्वर्यो नवग्वैः ।

LXII.

1 *Pra manmahe ṣavasānāya ṣūshaṁ āngūshaṁ girvaṇase Angirasvat*
Suvṛikti-bhiḥ stuvate ṛigmiyāya archāma arkaṁ nare vi-ṣrutāya.
2 *Pra vaḥ mahe mahi namaḥ bharadhvaṁ āngūshyaṁ ṣavasānāya sāma*
Yena naḥ pūrve pitaraḥ pada-jnāḥ archantaḥ Angirasaḥ gāḥ avindan.
3 *Indrasya Angirasāṁ cha ishṭau vidat Saramā tanayāya dhāsiṁ*
Bṛihaspatiḥ bhinat adriṁ vidat gāḥ saṁ usriyābhiḥ vāvaṣanta naraḥ.
4 *Saḥ su-stubhā saḥ stubhā sapta vipraiḥ svareṇa adriṁ svaryaḥ nava-gvaiḥ*

LXII.

[1] Meditamur *Indræ* fortiter incedenti jucundam laudem, cantilenis celebrando, Angirasis filii veluti; *Indræ*, qui conciliantibus *hymnis* a cultore prece invocandus est: canimus cantum viro inclyto. [2] Vos magno *Indræ* magnam venerationem offerte, modulabilem fortiter incedenti precem: quo *opitulante* nostri antiqui patres, pedum vestigia noscentes, laudantes Angirasis filii, vaccas reperierunt. [3] *In instituta* ab Indra Angirasidisque *vaccarum* investigatione, invenit Sarama catulo *suo* nutrimentum: Vrihaspatis necavit edacem *Asuram*, *et* reperit vaccas: vaccis *recuperatis* exsulta-

सरण्युभिः फलिगमिन्द्र शक्र वलं रवेण दरयो दशग्वैः ॥
5 गृणानो अङ्गिरोभिर्दस्म विवरुषसा सूर्येण गोभिरन्धः ।
वि भूम्या अप्रथय इन्द्र सानु दिवो रज उपरमस्तभायः ॥१॥
6 तदु प्रयक्षतममस्य कर्म दस्मस्य चारुतममस्ति दंसः ।
उप ह्वरे यदुपरा अपिन्वन्मध्वर्णसो नद्यश्चतस्रः ॥
7 द्विता विवव्रे सनजा सनीले अयास्यः स्तवमानेभिरर्कैः ।
भगो न मेने परमे व्योमन्नधारयद्रोदसी सुदंसाः ॥
8 सनाद्दिवं परि भूमा विरूपे पुनर्भुवा युवती स्वेभिरेवैः ।
कृष्णेभिरक्तोषा रुशद्भिर्वपुर्भिराचरतो अन्यान्या ॥

Saraṇyu-bhiḥ phali-gaṁ Indra ṣakra valam raveṇa darayaḥ daṣa-gvaiḥ.
5 *Gṛiṇānaḥ Angiraḥ-bhiḥ dasma vi vaḥ ushasā sūryeṇa gobhiḥ andhaḥ*
Vi bhūmyāḥ aprathayaḥ Indra sānu divaḥ rajaḥ uparaṁ astabhāyaḥ. (1)
6 *Tat u prayaksha-tamaṁ asya karma dasmasya chāru-tamaṁ asti daṅsaḥ*
Upa hvare yat uparāḥ apinvat madhu-arṇasaḥ nadyaḥ chatasraḥ.
7 *Dvitā vi vavre sana-jā sa-nīle ayāsyaḥ stavamānebhiḥ arkaiḥ*
Bhagaḥ na mene parame vi-oman adhārayat rodasī su-daṅsāḥ.
8 *Sanāt divaṁ pari bhūma vi-rūpe punaḥ-bhuvā yuvatī svebhiḥ evaiḥ*
Kṛishṇebhiḥ aktā ushāḥ ruṣat-bhiḥ vapuḥ-bhiḥ ā charataḥ anyā anyā.

---

runt viri. [4] Tu egregio, tu hymno a septem vatibus enunciato laudandus, *intra* novem *menses sacra* absolventibus, bene procedentibus, imbriferam, Indra potens! nubem cum fragore terruisti; *laudandus itidem iis*, qui *intra* decem *menses sacra* absolverunt. [5] Laudatus ab Angirasis filiis, victor! fugasti aurora, sole, radiis, caliginem: telluris patefecisti, Indra! altitudinem: cœlestis spatii fundamentum stravisti. [6] Illud utique summopere mirandum illius facinus victoris pulcherrimum est opus, quod humi prostratos replevit dulci aqua præditos fluvios quatuor. [7] Bifariam divisit *cœlum terramque* semper exsistentia, in eodem domicilio habitantia, *Indras* invictus, a laudantibus *viris* hymnis *celebrandus:* sol veluti in venerabili summo aere, sustinuit cœlum terramque, facinoribus clarus. [8] Jamdudum cœlum *et* terram circum*euntes*, diversiformes, iterum *iterumque* nascentes,

9 सनेमि सख्यं स्वपस्यमानः सूनुर्दाधार शवसा सुदंसाः ।
आमासु चिद्दधिषे पक्वमन्तः पयः कृष्णासु रुशद्रोहिणीषु ॥
10 सनात्सनीळा अवनीरवाता व्रता रक्षन्ते अमृताः सहोभिः ।
पुरू सहस्रा जनयो न पत्नीर्दुवस्यन्ति स्वसारो अह्रयाणं ॥२॥
11 सनायुवो नमसा नव्यो अर्कैर्वसूयवो मतयो दस्म दद्रुः ।
पतिं न पत्नीरुशतीरुशन्तं स्पृशन्ति त्वा शवसावन्मनीषाः ॥
12 सनादेव तव रायो गभस्तौ न क्षीयन्ते नोपदस्यन्ति दस्म ।
द्युमाँ असि क्रतुमाँ इन्द्र धीरः शिक्षा शचीवस्तव नः शचीभिः ॥

---

9 *Sanemi sakhyam̃ su-apasyamānaḥ sūnuḥ dādhāra ṣavasā su-dan̄sāḥ*
Āmāsu chit dadhishe pakvam antar payaḥ kṛishṇāsu ruṣat rohiṇīshu.
10 *Sanāt sa-nīlāḥ avanīḥ avātāḥ vratā rakshante amṛitāḥ sahaḥ-bhiḥ*
Puru sahasrā janayaḥ na patnīḥ duvasyanti svasāraḥ ahrayāṇam̃. (2)
11 *Sanā-yuvaḥ namasā navyaḥ arkaiḥ vasu-yavaḥ matayaḥ dasma dadruḥ*
Patim̃ na patniḥ uṣatīḥ uṣantam̃ spṛiṣanti tvā ṣavasā-van manīshāḥ.
12 *Sanāt eva tava rāyaḥ gabhastau na kshīyante na upa dasyanti dasma*
Dyu-mān asi kratu-mān Indra dhīraḥ ṣiksha ṣachī-vaḥ tava naḥ ṣachībhiḥ.

---

juvenes, suis meatibus, nigris nox, aurora rutilantibus formis, aggrediuntur alternis vicibus. [9] Pristinam societatem sustentat *Indras*, filius roboris, egregia opera perficiens, bona sacrificia offerens: immaturis quoque *vaccis* nigris *et* rubicundis dedisti maturum intus lac album. [10] Jamdudum junctim commorantes digiti, non discedentes, ceremonias servant indefessi, vigoribus *suis*, multas, millenas, *deorum* uxores veluti, *sacra* custodientes, pompam ducunt mobiles, *veneraturi Indram* nullo pudore affectum. [11] Continua *sacra* desiderantes, (*o tu, qui* veneratione laudandus *es* hymnis) divitiarum appetentes, sapientes, victor! appropinquarunt *te:* maritum velut uxores amantes amantem, adeunt te, robuste! laudes. [12] Jamdudum sane tua in manu divitiæ non pereunt, non diminuuntur, victor! Lucidus es, sacrificiis abundans, Indra! sapiens: largire, facinoribus conspicue! nobis, tua per facinora. [13] *Tibi* æterno Nodhas, Gotamides, Indra! novam con-

13 सनायते गोतम इन्द्र नव्यमतक्षद्ब्रह्म हरियोजनाय ।
सुनीथाय नः शवसान नोधाः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ॥ ३ ॥

HYMNUS VI. [LXIII.]

1 त्वं महाँ इन्द्र यो ह शुष्मैर्द्यावा जज्ञानः पृथिवी अमे धाः ।
यद्ध ते विश्वा गिरयश्चिदभ्वा भिया दृल्हासः किरणा नैजन् ॥
2 आ यद्धरी इन्द्र विव्रता वेरा ते वज्रं जरिता बाह्वोर्धात् ।
येनाविहर्यतक्रतो अमित्रान्पुर इष्णासि पुरुहूत पूर्वीः ॥
3 त्वं सत्य इन्द्र धृष्णुरेतान्त्वमृभुक्षानर्यस्त्वं षाट् ।
त्वं शुष्णं वृजने पृक्ष आणौ यूने कुत्साय द्युमते सचाहन् ॥

---

13 *Sanā-yate Gotamaḥ Indra navyam̃ atakshat brahma hari-yojanāya*
Su-nīthāya naḥ ṣavasāna Nodhāḥ prātaḥ makshu dhiyā-vasuḥ jagamyāt. (3)

LXIII.

1 *Tvam̃ mahān Indra yaḥ ha ṣushmaiḥ dyāvā jajnānaḥ pṛithivī ame dhāḥ*
Yat ha te viṣvā girayaḥ chit abhvā bhiyā dṛilhāsaḥ kiraṇāḥ na aijan.
2 *Ā yat harī Indra vi-vratā veḥ ā te vajram̃ jaritā bāhvoḥ dhāt*
Yena aviharyata-krato amitrān puraḥ ishṇāsi puru-hūta pūrvīḥ.
3 *Tvam̃ satyaḥ Indra dhṛishṇuḥ etān tvam̃ Ṛibhukshāḥ naryaḥ tvam̃ shāṭ*
Tvam̃ Ṣushṇam̃ vṛijane pṛikshe āṇau yūne Kutsāya dyu-mate sachā ahan.

---

didit cantilenam, fulvos *equos currui* subjungenti, fido duci nostro, robuste! Mane celeriter *Indras*, prece obtinendas divitias offerens, veniat.

LXIII.

[1] Tu magnus *es*, Indra! qui sane adurentibus *cum viribus* natus, cœlum *et* terram, formidine *perculsa*, sustentas: cujus sane tui timore omnes montes quoque magni et firmi, *solares* radii velut, contremunt. [2] Quando fulvos *equos*, Indra! varia opera peragentes, *currui* jungis, *tunc* tuis telum laudator in manibus collocat: quo *tu*, desideratas res faciens! hostes, oppida *Asurarum destructurus*, adoriris, multum compellate! multa. [3] Tu verax, Indra! victor adversus illos *hostes*, tu Ribhuibus imperans, viris favens, tu *inimicorum* domitor, tu Sushnam in letifera, manus conserente pugna, juveni Kutsæ

4 त्वं ह त्यदिन्द्र चोदीः सखा वृत्रं यद्वज्रिन्वृषकर्मन्नुभ्नाः ।
यद्ध शूर वृषमणः पराचैर्वि दस्यूँर्योनावकृतो वृथाषाट् ॥
5 त्वं ह त्यदिन्द्रारिषण्यं दृल्हस्य चिन्मर्तानामजुष्टौ ।
व्यस्मदा काष्ठा अर्वते वर्घनेव वज्रिञ्छ्नथिह्यमित्रान् ॥४॥
6 त्वां ह त्यदिन्द्रार्णसातौ स्वर्मील्हे नर आजा हवन्ते ।
तव स्वधाव इयमा समर्य ऊतिर्वाजेष्वतसाय्या भूत् ॥
7 त्वं ह त्यदिन्द्र सप्त युध्यन्पुरो वज्रिन्पुरुकुत्साय दर्दः ।
बर्हिर्न यत्सुदासे वृथा वर्गंहो राजन्वरिवः पूरवे कः ॥
8 त्वं त्यां न इन्द्र देव चित्रामिषमापो न पीपयः परिज्मन् ।

---

4 *Tvaṁ ha tyat Indra chodīḥ sakhā Vṛitraṁ yat vajrin vṛisha-karman ubhnāḥ*
Yat ha ṣūra vṛisha-manaḥ parāchaiḥ vi dasyūn yonau akṛitaḥ vṛithāshāṭ.
5 *Tvaṁ ha tyat Indra arishaṇyan dṛilhasya chit martānāṁ ajushṭau*
Vi asmat ā kāshṭhāḥ arvate vaḥ ghanā-iva vajrin ṣnathihi amitrān. (4)
6 *Tvāṁ ha tyat Indra arṇa-sātau svaḥ-mīlhe naraḥ ājā havante*
Tava svadhā-vaḥ iyaṁ ā sa-marye ūtiḥ vājeshu atasāyyā bhūt.
7 *Tvaṁ ha tyat Indra sapta yudhyan puraḥ vajrin Puru-kutsāya dardar*
Barhiḥ na yat Su-dāse vṛithā vark Aṅhoḥ rājan varivaḥ pūrave kaḥ.
8 *Tvaṁ tyāṁ naḥ Indra deva chitrāṁ ishaṁ āpaḥ na pīpayaḥ pari-jman*

---

splendido prope *versans*, necasti. [4] Tu sane illam *opulentiam*, Indra! obtinuisti socius, Vritram quum, teliger! pluviæ largitor! necares; quum sane, heros! liberali mente prædite! retro *agens* inimicos in pugna lacerares, facile vincens! [5] Tu utique illud, Indra! non læsurus firmum quodvis, mortalium in odio *erga nos directo*, nostro undique plagas equo aperi: clavâ veluti, teliger! vince inimicos. [6] Te enim talem, Indra! viros procurante, adeptu faciles opes præbente in pugna homines invocant: tuum, cibo prædite! istud coram *nobis* in certamine auxilium, in prœliis obtinendum sit. [7] Tu sane illas, Indra! septem dimicans urbes, teliger! Purukutsæ *gratum facturus*, diruisti: stragulum velut, Sudásæ *regi* sine negotio dedisti, quæ Anhuis *Asuræ erant, divitias:* rex! opulentiam *Sudásæ, sacrificiis te* implenti, contulisti. [8] Tu illum nos, Indra! splendide! varium cibum, aquas veluti,

यया शूर प्रत्यस्मभ्यं यंसि त्मनमूर्जं न विश्वध क्षरध्यै ॥
9 अकारि त इन्द्र गोतमेभिर्ब्रह्माण्योक्ता नमसा हरिभ्यां ।
सुपेशसं वाजमाभरा नः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ॥५॥

HYMNUS VII. [LXIV.]

1 वृष्णे शर्धाय सुमखाय वेधसे नोधः सुवृक्तिं प्रभरा मरुद्भ्यः ।
अपो न धीरो मनसा सुहस्त्यो गिरः समंजे विदथेष्वाभुवः ॥
2 ते जज्ञिरे दिव ऋष्वास उक्षणो रुद्रस्य मर्या असुरा अरेपसः ।
पावकासः शुचयः सूर्या इव सत्वानो न द्रप्सिनो घोरवर्पसः ॥
3 युवानो रुद्रा अजरा अभोग्घनो ववक्षुरध्रिगावः पर्वता इव ।

Yayā ṣūra prati asmabhyam̃ yan̄si tmanam̃ ūrjam̃ na viṣvadha ksharadhyai.
9 *Akāri te Indra Gotamebhiḥ brahmāṇi ā-uktā namasā hari-bhyām̃*
Su-peṣasam̃ vājam ā bhara naḥ prātaḥ makshu dhiyā-vasuḥ jagamyāt. (5)

LXIV.

1 *Vṛishṇe ṣardhāya su-makhāya vedhase Nodhaḥ su-vṛiktim̃ pra bhara Marut-bhyaḥ*
Apaḥ na dhīraḥ manasā suhastyaḥ giraḥ sam̃ anje vidatheshu ā-bhuvaḥ.
2 *Te jajnire divaḥ ṛishvāsaḥ ukshaṇaḥ Rudrasya maryāḥ asurāḥ arepasaḥ*
Pāvakāsaḥ ṣuchayaḥ sūryāḥ-iva satvānaḥ na drapsinaḥ ghora-varpasaḥ.
3 *Yuvānaḥ Rudrāḥ ajarāḥ abhok-hanaḥ vavakshuḥ adhri-gāvaḥ parvatāḥ-iva*

---

comedere sinis, *undique* circum terram: quo *cibo*, heros! nobis largiris vitam, quæ, aqua velut, quoquoversus circumfluat. 9 Facti sunt tibi, Indra! a Gotamis hymni, *te* coram recitati cum reverentia, *tibi*, fulvis equis *vehenti:* suavem cibum affer nobis: mane celeriter *Indras*, meditatione divitias nactus, veniat.

LXIV.

1 "Liberali Marutum catervæ, religiose cultæ, *florum frugumque* procreatrici, Nodhas! lautum *carmen* offer." Aquas velut, firmus, mente, pie complicatis manibus, cantilenas fundo, in sacrificiis, ad amussim compositas. 2 Illi geniti sunt aere, conspiciendi, juvenes, Rudræ filii, hostium domitores, sceleris immunes, purgatores, nitidi, soles veluti, geniorum turbæ veluti, pluviæ guttis madidi, horrenda forma. 3 Juvenes Rudræ filii, senii im-

दृल्हा चिद्विश्वा भुवनानि पार्थिवा प्रच्यावयन्ति दिव्यानि मज्मना ॥
4 चित्रैरंजिभिर्वपुषे व्यंजते वक्षःसु रुक्मां अधि येतिरे शुभे ।
अंसेष्वेषां निमिमृक्षुर्ऋष्टयः साकं जज्ञिरे स्वधया दिवो नरः ॥
5 ईशानकृतो धुनयो रिशादसो वातान्विद्युतस्तविषीभिरक्रत ।
दुहन्त्यूधर्दिव्यानि धूतयो भूमिं पिन्वन्ति पयसा परिज्रयः ॥६॥
6 पिन्वन्त्यपो मरुतः सुदानवः पयो घृतवद्विदथेष्वाभुवः ।
अत्यं न मिहे विनयन्ति वाजिनमुत्सं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितं ॥
7 महिषासो मायिनश्चित्रभानवो गिरयो न स्वतवसो रघुष्यदः ।
मृगा इव हस्तिनः खादथा वना यदारुणीषु तविषीरयुग्ध्वं ॥

Dṛilhā chit viṣvā bhuvanāni pārthivā pra chyavayanti divyāni majmanā.
4 *Chitraiḥ anji-bhiḥ vapushe vi anjate vakshaḥ-su rukmān adhi yetire ṣubhe*
Añseshu eshām̃ ni mimṛikshuḥ ṛishṭayaḥ sākam̃ jajnire svadhayā divaḥ naraḥ.
5 *Īṣāna-kṛitaḥ dhunayaḥ riṣādasaḥ vātān vi-dyutaḥ tavishī-bhiḥ akrata*
Duhanti ūdhaḥ divyāni dhūtayaḥ bhūmim̃ pinvanti payasā pari-jrayaḥ. (6)
6 *Pinvanti apaḥ Marutaḥ su-dānavaḥ payaḥ ghṛita-vat vidatheshu ā-bhuvaḥ*
Atyam̃ na mihe vi nayanti vājinam̃ utsam̃ duhanti stanayantam̃ akshitam̃.
7 *Mahishāsaḥ māyinaḥ chitra-bhānavaḥ girayaḥ na sva-tavasaḥ raghu-syadaḥ*
Mṛigāḥ-iva hastinaḥ khādatha vanā yat āruṇīshu tavishīḥ ayugdhvam̃.

---

munes, eorum qui nulla sacra faciunt occisores, *res a cultoribus exoptatas* advehere cupiunt, haud impedito incessu prædití, montes veluti *stabiles:* firmas quin cunctas creaturas terrestres concutiunt *atque* cœlestes robore *suo.* [4] Variis ornamentis formositatis caussa *se* ornant; pectoribus nitida *serta* obtenderunt, decoris gratia: in humeris eorum polita sunt arma; junctim nati sunt suo cum vigore ex aere viri. [5] *Cultorem* ditantes, *nubium* commotores, hostium deletores, ventos *et* fulgura roboribus *suis* efficiunt: mulgent *nubes*, ubera *quasi* cœlestia, commotores; terram irrigant aqua, circumeuntes. [6] Effundunt *pluviales* aquas Marutes, egregiis donis conspicui, lac *veluti alibiles*, butyrum sicut in ceremoniis prompti *sacerdotes effundunt:* sicut equum, pluere docent celerem *nubem:* nubem mulgent tonantem, haud imminutam. [7] Magni, sapientes, pulchris radiis decori,

8 सिंहा इव नानदति प्रचेतसः पिशा इव सुपिशो विश्ववेदसः ।
क्षपो जिन्वन्तः पृषतीभिर्ऋष्टिभिः समित्सबाधः शवसाहिमन्यवः ॥
9 रोदसी आ वदता गणश्रियो नृषाचः शूराः शवसाहिमन्यवः ।
आ वन्धुरेष्वमतिर्न दर्शता विद्युन्न तस्थौ मरुतो रथेषु वः ॥
10 विश्ववेदसो रयिभिः समोकसः सं मिश्लासस्तविषीभिर्विरप्शिनः ॥
अस्तार इषुं दधिरे गभस्त्योरनन्तशुष्मा वृषखादयो नरः ॥७॥
11 हिरण्ययेभिः पविभिः पयोवृध उज्जिघ्नन्त आपथ्यो न पर्वतान् ।
मखा अयासः स्वसृतो ध्रुवच्युतो दुध्रकृतो मरुतो भ्राजदृष्टयः ॥

---

8 *Siñhāḥ-iva nānadati pra-chetasaḥ piṣāḥ-iva su-piṣaḥ viṣva-vedasaḥ*
Kshapaḥ jinvantaḥ pṛishatībhiḥ ṛishṭi-bhiḥ sam̃ it sa-bādhaḥ ṣavasā ahi-manyavaḥ.
9 *Rodasī ā vadata gaṇa-ṣriyaḥ nṛi-sāchaḥ ṣūrāḥ ṣavasā ahi-manyavaḥ*
Ā vandhureshu amatiḥ na darṣatā vi-dyut na tasthau Marutaḥ ratheshu vaḥ.
10 *Viṣva-vedasaḥ rayi-bhiḥ sam̃-okasaḥ sam̃-miṣlāsaḥ tavishībhiḥ vi-rapṣinaḥ*
Astāraḥ ishum̃ dadhire gabhastyoḥ ananta-ṣushmāḥ vṛisha-khādayaḥ naraḥ. (7)
11 *Hiraṇyayebhiḥ pavi-bhiḥ payaḥ-vṛidhaḥ ut jighnante ā-pathyaḥ na parvatān*
Makhāḥ ayāsaḥ sva-sṛitaḥ dhruva-chyutaḥ dudhra-kṛitaḥ Marutaḥ bhrājat-ṛishṭayaḥ.

---

montes velut, per semetipsos robusti, celeriter incedentes, feri sicut elephanti consumitis sylvas: nam in rubicundis *equabus* vires collocastis. [8] Leonum instar strepunt *Marutes* providi, capreolorum instar, pulchriformes, omniscii: *hostium* deletores, *cultori* grata facientes, maculosis *cervabus et* armis *adeunt* sane *opitulaturi viros pios, ab hostibus* vexatos, cum vigore, cædi intentis mentibus. [9] Cœlum terramque circumsonate, catervatim incedentes, virum visitantes, heroes, cum vigore, cædi intentis mentibus præditi: sedili præditis in curribus, formæ instar conspiciendæ, fulmen quasi, stetit, Marutes! vester *splendor*. [10] Omniscii, cum thesauris una commorantes, præditi viribus, magni jaculatores sagittam tenent manibus, infinitum robur possidentes, libamina bibentes, viri. [11] Aureis rotis pluviam augentes, sursum propellunt, *currus* via incedentes veluti, nubes: sacrificiis culti, *ceremoniam* visitantes, ipsi adeuntes *hostem*, firmos *montes* commoventes, *semetipsos aliis* sustentu difficiles reddentes, Marutes, rutilantibus telis instructi.

12 घृषुं पावकं वनिनं विचर्षणिं रुद्रस्य सूनुं हवसा गृणीमसि ।
रजस्तुरं तवसं मारुतं गणमृजीषिणं वृषणं सश्चत श्रिये ॥
13 प्र नू स मर्तः शवसा जनाँ अति तस्थौ व ऊती मरुतो यमावत ।
अर्वद्भिर्वाजं भरते धना नृभिरापृच्छ्यं क्रतुमा क्षेति पुष्यति ॥
14 चर्कृत्यं मरुतः पृत्सु दुष्टरं द्युमन्तं शुष्मं मघवत्सु धत्तन ।
धनस्पृतमुक्थ्यं विश्वचर्षणिं तोकं पुष्येम तनयं शतं हिमाः ॥
15 नू ष्ठिरं मरुतो वीरवन्तमृतीषाहं रयिमस्मासु धत्त ।
सहस्त्रिणं शतिनं शूशुवांसं प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ॥ ८ ॥

---

12 *Ghṛishum̃ pāvakam̃ vaninam̃ vi-charshaṇim̃ Rudrasya sūnum̃ havasā gṛiṇīmasi*
Rajaḥ-turam̃ tavasam̃ Mārutam̃ gaṇam̃ ṛijīshiṇam̃ vṛishaṇam̃ saṣchata ṣriye.
13 *Pra nu saḥ martaḥ ṣavasā janān ati tasthau vaḥ ūtī Marutaḥ yam̃ āvata*
Arvat-bhiḥ vājam̃ bharate dhanā nṛi-bhiḥ ā pṛichhyam̃ kratum̃ ā ksheti pushyati.
14 *Charkṛityam̃ Marutaḥ pṛit-su dustaram̃ dyu-mantam̃ ṣushmam̃ maghavat-su dhattana*
Dhana-spṛitam̃ ukthyam̃ viṣva-charshaṇim̃ tokam̃ pushyema tanayam̃ ṣatam̃ himāḥ.
15 *Nu sthiram̃ Marutaḥ vīra-vantam̃ ṛiti-saham̃ rayim̃ asmāsu dhatta*
Sahasriṇam̃ ṣatinam̃ ṣūṣu-vāñsam̃ prātaḥ makshu dhiyā-vasuḥ jagamyāt. (8)

---

12 Contritorem lustrantem, pluviali aqua abundantem, sapientem Rudræ sobolem invocatione celebramus: pulveris excitatorem, adultum Marutum cœtum, hostes vincentem, liberalem, excipite, *nanciscendæ* opulentiæ caussa. 13 Statim is vir vigore homines antecellit, quem vestro auxilio, Marutes! servastis: equis cibum acquirit *et* divitias, *nec non* viris; celebrandum sacrificium obtinet, atque augetur. 14 Efficacem, Marutes! in prœliis ægre vincendum, illustrem, robustum *filium* sacrificantibus date, thesauris abundantem, celebrandum, omniscium: *talem* filium nutriamus, *atque* nepotem, per centum hiemes. 15 Cito stabilem, Marutes! fortibus filiis insignem, oppugnantium hostium propulsatricem opulentiam nobis date, millenariam, centenariam, crescentem: mane celeriter *Marutum cœtus*, prece obtinendas divitias offerens, veniat.

CAPUT DUODECIMUM.

HYMNUS I. [LXV.]

1 पश्वा न तायुं गुहा चतन्तं नमो युजानं नमो वहन्तं ।
सजोषा धीराः पदैरनुग्मन्नुप त्वा सीदन्विश्वे यजत्राः ॥
2 ऋतस्य देवा अनु व्रता गुर्भुवत्परिष्टिर्द्यौर्न भूम ।
वर्धन्तीमापः पन्वा सुशिश्विमृतस्य योना गर्भे सुजातं ॥
3 पुष्टिर्न रण्वा क्षितिर्न पृथ्वी गिरिर्न भुज्म क्षोदो न शम्भु ।
अत्यो नाज्मन्त्सर्गप्रतक्तः सिन्धुर्न क्षोदः क ईं वराते ॥
4 जामिः सिन्धूनां भ्रातेव स्वस्रामिभ्यान्न राजा वनान्यत्ति ।
यद्वातजूतो वना व्यस्थादग्निर्ह दाति रोमा पृथिव्याः ॥

LXV.

1 *Paṣvā na tāyum̃ guhā chatantam̃ namaḥ yujānam̃ namaḥ vahantam̃*
Sa-joshāḥ dhīrāḥ padaiḥ anu gman upa tvā sīdan viṣve yajatrāḥ.
2 *Ṛitasya devāḥ anu vratā guḥ bhuvat parishṭiḥ dyauḥ na bhūma*
Vardhanti īm̃ āpaḥ panvā su-ṣiṣvim̃ ṛitasya yonā garbhe su-jātam̃.
3 *Pushṭiḥ na raṇvā kshitiḥ na prithvī giriḥ na bhujma kshodaḥ na ṣam̃-bhu*
Atyaḥ na ajman sarga-prataktaḥ sindhuḥ na kshodaḥ kaḥ īm̃ varāte.
4 *Jāmiḥ sindhūnām̃ bhrātā-iva svasrām̃ ibhyān na rājā vanāni atti*
Yat vāta-jūtaḥ vanā vi asthāt Agniḥ ha dāti roma prithivyāḥ.

LXV.

[1] *Te, cum* pecore *commorantem* velut furem, in caverna degentem, sacrificia *tibi* vindicantem, sacrificia vehentem, *dii* junctim placati, sapientes, pedum vestigiis sequebantur; te adibant omnes *dii*, sacris celebrandi. [2] Latentis dii facinora sequebantur: erat undique quæsitio: cœli instar *erat* terra *quærentibus:* fovent eum aquarum dii, laude amplificatum, cibi *procreatrice* in aqua, *tanquam* in gremio, læte genitum. [3] *Frugum* maturitas velut grata, terra velut ampla, mons velut nutriens, aqua velut salutaris, equus velut in pugna liberatione incitatus, ruens velut aqua *Agnis est:* quisnam eum arcere possit? [4] Affinis fluminum, frater sicut sororum,

5 श्वसित्यप्सु हंसो न सीदन्क्रत्वा चेतिष्ठो विशामुषर्भुत् ।
सोमो न वेधा ऋतप्रजातः पशुर्न शिश्वा विभुर्दूरेभाः ॥९॥

HYMNUS II. [LXVI.]

1 रयिर्न चित्रा सूरो न संदृगायुर्न प्राणो नित्यो न सूनुः ।
तक्वा न भूर्णिर्वना सिषक्ति पयो न धेनुः शुचिर्विभावा ॥
2 दाधार क्षेममोको न रण्वो यवो न पक्वो जेता जनानां ।
ऋषिर्न स्तुभ्वा विक्षु प्रशस्तो वाजी न प्रीतो वयो दधाति ॥
3 दुरोकशोचिः क्रतुर्न नित्यो जायेव योनावरं विश्वस्मै ।

---

5 *Svasiti ap-su hañsaḥ na sīdan kratvā chetishṭhaḥ viṣām̃ ushaḥ-bhut*
Somaḥ na vedhāḥ ṛita-prajātaḥ paṣuḥ na ṣiṣvā vi-bhuḥ dure-bhāḥ. (9)

LXVI.

1 *Rayiḥ na chitrā sūraḥ na sam̃-dṛik āyuḥ na prāṇaḥ nityaḥ na sūnuḥ*
Takvā na bhūrṇiḥ vanā sisakti payaḥ na dhenuḥ ṣuchiḥ vibhā-vā.
2 *Dādhāra kshemam̃ okaḥ na ranvaḥ yavaḥ na pakvaḥ jetā janānām̃*
Ṛishiḥ na stubhvā vikshu pra-ṣastaḥ vājī na prītaḥ vayaḥ dadhāti.
3 *Duroka-sochiḥ kratuḥ na nityaḥ jāyā-iva yonau aram̃ viṣvasmai*

---

inimicos velut rex, silvas consumit: quum, vento incitatus, silvas hic illic invadit Agnis, lacerat comam terræ. 5 Spirat sub aquis, anser velut urinans, sacrificio monitor optimus hominum, mane expergefactus, Somæ instar creator; aquis genitus, animal velut convolutum *delitescebat: deinde,* sese expandens, late splendens *factus est.*

LXVI.

1 *Agnis,* opulentia velut diversiformis, sol velut *omnia* revelans, vitalis velut spiritus, constans velut filius, equus velut vehens, silvas invadit, lac *desiderans* veluti vacca, purus, varie splendens. 2 Præbuit *frugum* conservationem, domus velut grata; triticum velut maturum, devictor hominum, vatis instar *deos* laudans, inter homines celebratus, equus velut gaudens, cibum largitur. 3 Obtentu difficili splendore insignis, sacrificator velut constans, matrona velut in domicilio, decus unicuique *est,* versicolor quum

चित्रो यदभ्राट् छ्वेतो न विक्षु रथो न रुक्मी त्वेषः समत्सु ॥
4 सेनेव सृष्टामं दधात्यस्तुर्न दिद्युत्त्वेषप्रतीका ।
यमो ह जातो यमो जनित्वं जारः कनीनां पतिर्जनीनां ॥
5 तं वश्चराथा वयं वसत्यास्तं न गावो नक्षन्त इद्धं ।
सिन्धुर्न क्षोदः प्र नीचीरैनोन्नवन्त गावः स्वर्दृशीके ॥१०॥

HYMNUS III. [LXVII.]

1 वनेषु जायुर्मर्तेषु मित्रो वृणीते श्रुष्टिं राजेवाजुर्यं ।
क्षेमो न साधुः क्रतुर्न भद्रो भुवत्स्वाधीर्होता हव्यवाट् ॥
2 हस्ते दधानो नृम्णा विश्वान्यमे देवां धाद्गुहा निषीदन् ।

Chitraḥ yat abhrāṭ ṣvetaḥ na vikshu rathaḥ na rukmī tveshaḥ samat-su.
4 *Senā-iva srishṭā amam̃ dadhāti astuḥ na didyut tvesha-pratīkā*
Yamaḥ ha jātaḥ yamaḥ jani-tvam̃ jāraḥ kanīnām̃ patiḥ janīnām̃.
5 *Tam̃ vaḥ charāthā vayam̃ vasatyā astam̃ na gāvaḥ nakshante iddham̃*
Sindhuḥ na kshodaḥ pra nīchīḥ ainot navanta gāvaḥ svaḥ dṛiṣīke. (10)

LXVII.

1 *Vaneshu jāyuḥ marteshu mitraḥ vriṇīte ṣrushṭim̃ rājā iva ajuryam̃*
Kshemaḥ na sādhuḥ kratuḥ na bhadraḥ bhuvat su-ādhīḥ hotā havya-vāṭ.
2 *Haste dadhānaḥ nṛimṇā viṣvāni ame devān dhāt guhā ni-sīdan*

---

splendet, candens veluti *sol,* inter homines, currus quasi lucidus, nitens in prœliis. [4] Exercitus velut *in hostem* immissus, metum incutit, jaculatoris sicut sagitta, coruscante mucrone acuminata: sociatæ utique *Agni sunt omnes res* natæ, sociatæ *illi sunt res* nasciturae: *Agnis est* pronubus puellarum, maritus uxorum. [5] Illum sæpe cum pecore nos, *et* cum frumento, stabulum velut vaccæ, adimus flagrantem: manans sicut aqua, properantes *flammas* excitat: perveniunt radii *ipsius* ad lumen *quod* per cœlum *diffusum est.*

LXVII.

[1] Inter ligna natus, hominibus amicus, diligit sacrificatorem, rex sicut integrum *robore virum diligit:* protector veluti bonus, *sacrorum* peractor veluti venerabilis, sit *nobis* fausta cogitans, *deorum* vocator, sacrorum portitor. [2] Manu tenens divitias omnes, timori deos tradidit, in specu latens:

विदन्तीमत्र नरो धियन्धा हृदा यत्तष्टान्मंत्रां अशंसन् ॥

3 अजो न क्षां दाधार पृथिवीं तस्तम्भ द्यां मंत्रेभिः सत्यैः ।

प्रिया पदानि पश्वो निपाहि विश्वायुरग्ने गुहा गुहं गाः ॥

4 य ईं चिकेत गुहा भवन्तमा यः ससाद धारामृतस्य ।

वि ये चृतन्त्यृता सपन्त आदिद्वसूनि प्रववाचास्मै ॥

5 वि यो वीरुत्सु रोधन्महित्वोत प्रजा उत प्रसूष्वन्तः ।

चित्तिरपां दमे विश्वायुः सद्मेव धीराः संमाय चक्रुः ॥११॥

HYMNUS IV. [LXVIII.]

1 श्रीणन्नुपस्थाद्दिवं भुरण्युः स्थातुश्चरथमक्तून्व्यूर्णोत् ।

Vidanti īm̃ atra naraḥ dhiyam̃-dhāḥ hṛidā yat tashṭān mantrān aṣañsan.

3 *Ajaḥ na kshām̃ dādhāra pṛithivīm̃ tastambha dyām̃ mantrebhiḥ satyaiḥ*

Priyā padāni paṣvaḥ ni pāhi viṣva-āyuḥ Agne guhā guham̃ gāḥ.

4 *Yaḥ īm̃ chiketa guhā bhavantam̃ ā yaḥ sasāda dhārām̃ ṛitasya*

Vi ye chṛitanti ṛitā sapantaḥ āt it vasūni pra vavācha asmai.

5 *Vi yaḥ vīrut-su rodhat mahi-tvā uta pra-jāḥ uta pra-sūshu antar*

Chittiḥ apām̃ dame viṣva-āyuḥ sadma-iva dhīrāḥ sam̃-māya chakruḥ. (11)

LXVIII.

1 *Sṛīṇan upa sthāt divam̃ bhuraṇyuḥ sthātuḥ charatham̃ aktūn vi ūrṇot*

---

norunt eum tunc duces, cogitationem possidentes, quum hymnos mente compositos recitarent. 3 Sol velut, terram sustentat *et* aerem; fulcivit cœlum carminibus efficacibus: grata pecoris pascua serva; omnigeno alimento instructus, Agnis! de specu in specum procedas. 4 Qui eum novit in specu versantem, qui colit sospitatorem veritatis, qui *Agnim hymnis* canunt, sacra obeuntes, statim thesauros annunciat ei. 5 Quæ in herbis *sunt* manifestat virtutes, perinde ac soboles *quæ* in matribus intus *sunt:* sapiens aquarum in domicilio *commoratur*, omnigeno cibo abundans: *eum* sapientes domicilium quasi venerando, *sacra* fecerunt.

LXVIII.

1 *Libamina* miscens adit cœlum *sacrificiorum* portitor: *quodvis* firmum *et* mobile *atque* noctes *lumine* revelat: siquidem illorum unus omnium excellit

परि यदेषामेको विश्वेषां भुवद्देवो देवानां महित्वा ॥
2 आदित्ते विश्वे क्रतुं जुषन्त शुष्काद्यद्देव जीवो जनिष्ठाः ।
भजन्त विश्वे देवत्वं नाम ऋतं सपन्तो अमृतमेवैः ॥
3 ऋतस्य प्रेषा ऋतस्य धीतिर्विश्वायुर्विश्वे अपांसि चक्रुः ।
यस्तुभ्यं दाशाद्यो वा ते शिक्षात्तस्मै चिकित्वान्रयिं दयस्व ॥
4 होता निषत्तो मनोरपत्ये स चिन्न्वासां पती रयीणां ।
इच्छन्त रेतो मिथस्तनूषु संजानत स्वैर्दक्षैरमूराः ॥
5 पितुर्न पुत्राः क्रतुं जुषन्त श्रोषन्ये अस्य शासं तुरासः ।
वि राय और्णोर्दुरः पुरुक्षुः पिपेश नाकं स्तृभिर्दमूनाः ॥१२॥

Pari yat eshām̃ ekaḥ viṣveshām̃ bhuvat devaḥ devānām̃ mahitvā.
2 *Āt it te viṣve kratum̃ jushanta ṣushkāt yat deva jīvaḥ janishṭhāḥ*
Bhajanta viṣve deva-tvam̃ nāma ṛitam̃ sapantaḥ amṛitam̃ evaiḥ.
3 *Ṛitasya preshā ṛitasya dhītiḥ viṣva-āyuḥ viṣve apām̃si chakruḥ*
Yaḥ tubhyam̃ dāṣāt yaḥ vā te ṣikshāt tasmai chikitvān rayim̃ dayasva.
4 *Hotā ni-sattaḥ Manoḥ apatye saḥ chit nu āsām̃ patiḥ rayīṇām̃*
Ichhanta retaḥ mithaḥ tanūshu sam̃ jānata svaiḥ dakshaiḥ amūrāḥ.
5 *Pituḥ na putrāḥ kratum̃ jushanta ṣroshan ye asya ṣāsam̃ turāsaḥ*
Vi rāyaḥ aurṇot duraḥ puru-kshuḥ pipeṣa nākam̃ stṛi-bhiḥ damūnāḥ. (12)

---

deus deorum magnitudine. [2] Statim sane ad tuam omnes *sacrificatores* ceremoniam animos intendunt, quum ex arido *ligno*, lucide! vivus nasceris: adipiscuntur omnes divinum honorem utique verum, adeuntes *te* immortalem procedentibus *hymnis.* [3] Aggresso *tibi* desideratæ *recitantur laudes;* aggresso *paratur* oblatio; omnigeno alimento præditus *es;* omnes *sacrificantes* ceremonias perficiunt: qui tibi sacrificat, quive tibi vota persolvere cupit, illi animum advertens opulentiam largire. [4] *Tanquam deorum* arcessitor commorans apud Mannis prolem, tu quoque jam harum divitiarum dominus *es:* exoptant semen *genitale infusum* in corpora *sua; omnia* cognoscunt, suis spiritibus *vitalibus* non turbati. [5] Patri *obsequentes* velut filii, ceremoniam *Agni persolvendam* sedulo curant *omnes,* qui audiunt illius præceptum, properantes: divitiarum aperit portas *Agnis* cibo abundans: decoravit cœlum stellis, domicilium diligens.

HYMNUS V. [LXIX.]

1 शुक्रः शुशुक्वां उषो न जारः पप्रा समीची दिवो न ज्योतिः ।
परि प्रजातः क्रत्वा बभूथ भुवो देवानां पिता पुत्रः सन् ॥
2 वेधा अदृप्तो अग्निर्विजानन्नूधर्न गोनां स्वाद्मा पितूनां ।
जने न शेव आहूर्यः सन्मध्ये निषत्तो रण्वो दुरोणे ॥
3 पुत्रो न जातो रण्वो दुरोणे वाजी न प्रीतो विशो वितारीत् ।
विशो यदह्वे नृभिः सनीला अग्निर्देवत्वा विश्वान्यश्याः ॥
4 नकिष्ट एता व्रता मिनन्ति नृभ्यो यदेभ्यः श्रुष्टिं चकर्थ ।
तत्तु ते दंसो यदहन्त्समानैर्नृभिर्यद्युक्तो विवे रपांसि ॥

LXIX.

1 *Ṣukraḥ ṣuṣukvān ushaḥ na jāraḥ paprā sam̃-īchī divaḥ na jyotiḥ*
Pari pra-jātaḥ kratvā babhūtha bhuvaḥ devānām̃ pitā putraḥ san.
2 *Vedhāḥ adṛiptaḥ Agniḥ vi-jānan ūdhaḥ na gonām̃ svādma pitūnām̃*
Jane na ṣevaḥ ā-hūryaḥ san madhye ni-sattaḥ raṇvaḥ duroṇe.
3 *Putraḥ na jātaḥ raṇvaḥ duroṇe vājī na prītaḥ viṣaḥ vi tārīt*
Viṣaḥ yat ahve nṛi-bhiḥ sa-nīlāḥ Agniḥ deva-tvā viṣvāni aṣyāḥ.
4 *Nakiḥ te etā vratā minanti nṛi-bhyaḥ yat ebhyaḥ ṣrushṭim̃ chakartha*
Tat tu te dañsaḥ yat ahan samānaiḥ nṛi-bhiḥ yat yuktaḥ viveḥ rapāñsi.

LXIX.

1 *Agnis*, lucidus collustrator, auroræ quasi exstinctor *sol, lumine* implevit *cœlum terramque* conjuncta, candentis *solis* veluti lux: manifestatus, efficacia *mundum universum* amplecteris; es deorum protector, quum filius *eorum* sis. 2 Sapiens, non superbus Agnis, discernens, uber quasi vaccarum, dulcedinem ciborum, in vico velut *vir* beneficus, advocandus quum sit, in medio *sacrificiorum* considens, lætitiæ auctor domi. 3 Filius quasi natus lætitiæ auctor domi, eques sicut gaudens homines antecellit: deas una commorantes quando invoco viris *sociatus,* tunc Agnis divinitates omnes induit. 4 Nemo tuas hasce ceremonias turbat; viris enim his *sacra tua obeuntibus* felicitatem largitus es: illam vero tuam fortitudinem ubi impugnat *quisquam,*

5 उषो न जारो विभावोस्रः संज्ञातरूपश्चिकेतदस्मै ।
त्मना वहन्तो दुरो व्यृण्वन्नवन्त विश्वे स्वर्दृशीके ॥१३॥

HYMNUS VI. [LXX.]

1 वनेम पूर्वीरर्यो मनीषा अग्निः सुशोको विश्वान्यश्याः ।
आ दैव्यानि व्रता चिकित्वाना मानुषस्य जनस्य जन्म ॥
2 गर्भो यो अपां गर्भो वनानां गर्भश्च स्थातां गर्भश्चरथां ।
अद्रौ चिदस्मा अन्तर्दुरोणे विशां न विश्वो अमृतः स्वाधीः ॥
3 स हि क्षपावां अग्नी रयीणां दाशद्यो अस्मा अरं सूक्तैः ।
एता चिकित्वो भूमा निपाहि देवानां जन्म मर्तांश्च विद्वान् ॥

---

5 *Ushaḥ na jāraḥ vibhā-vā usraḥ sanjnāta-rūpaḥ chiketat asmai*
Tmanā vahantaḥ duraḥ vi ṛiṇvan navanta viṣve svaḥ driṣīke. (13)

LXX.

1 *Vanema pūrvīḥ aryaḥ manīshā Agniḥ su-ṣokaḥ viṣvāni aṣyāḥ*
Ā daivyāni vratā chikitvān ā mānushasya janasya janma.
2 *Garbhaḥ yaḥ apām garbhaḥ vanānām garbhaḥ cha sthātām garbhaḥ charathām*
Adrau chit asmai antaḥ duroṇe viṣām na viṣvaḥ amṛitaḥ su-ādhīḥ.
3 *Saḥ hi kshapā-vān Agniḥ rayīṇām dāṣat yaḥ asmai aram su-uktaiḥ*
Etā chikitvaḥ bhūma ni pāhi devānām janma martān cha vidvān.

---

tibi similibus viris adjutus fugas inimicos. [5] Auroræ velut exstinctor *sol,* coruscans, lucidus, notabili specie gaudens, *Agnis* animum advertat huic *cultori:* sponte *sacrificia* evehentes *radii* valvas *sacelli* perrumpunt; adeunt omnes cœlum conspicuum.

LXX.

[1] Exoptamus abundantes *cibos;* adeundus prece Agnis pulchre nitens omnibus *sacrificiis* fruitur, diis præstitos honores penitus noscens, noscens *quoque* humani generis originem: [2] qui *est* fons aquarum, fons silvarum, fonsque stabilium, fons fluxarum *rerum:* in monte quoque illi, *et* intus in domicilio *sacra fiunt, qui est* hominum veluti tutor, immortalis, fausta cogitans. [3] Ille enim nocte sociatus Agnis thesauros largitur *ei* qui ipsi laudem *canit* hymnis: hasce *tu,* sapiens! creaturas tuere, deorum prolem

4 वर्धान्यं पूर्वीः क्षपो विरूपाः स्थातुश्च रथमृतप्रवीतं ।
अराधि होता स्वर्निषत्तः कृण्वन्विश्वान्यपांसि सत्या ॥
5 गोषु प्रशस्तिं वनेषु धिषे भरन्त विश्वे बलिं स्वर्णः ।
वि त्वा नरः पुरुत्रा सपर्यन्पितुर्न जिव्रेर्वि वेदो भरन्त ॥
6 साधुर्न गृध्नुरस्तेव शूरो यातेव भीमस्त्वेषः समत्सु ॥१४॥

HYMNUS VII. [LXXI.]

1 उप प्रजिन्वन्नुशतीरुशन्तं पतिं न नित्यं जनयः सनीलाः ।
स्वसारः श्यावीमरुषीमजुष्रञ्चित्रमुच्छन्तीमुषसं न गावः ॥
2 वीलु चिद्दृल्हा पितरो न उक्थैरद्रिं रुजन्नङ्गिरसो रवेण ।

---

4 *Vardhān yam̃ pūrvīḥ kshapaḥ vi-rūpāḥ sthātuḥ cha ratham̃ ṛita-pravītam̃*
Arādhi hotā svaḥ ni-sattaḥ kṛiṇvan viṣvāni apāñsi satyā.
5 *Goshu pra-ṣastim̃ vaneshu dhishe bharanta viṣve balim̃ svaḥ naḥ*
Vi tvā naraḥ puru-trā saparyan pituḥ na jivreḥ vi vedaḥ bharanta.
6 *Sādhuḥ na gṛidhnuḥ astā-iva ṣūraḥ yātā-iva bhīmaḥ tveshaḥ samat-su.* (14)

LXXI.

1 *Upa pra jinvan uṣatīḥ uṣantam̃ patim̃ na nityam̃ janayaḥ sa-nīlāḥ*
Svasāraḥ ṣyāvīm̃ arushīm̃ ajushran chitram̃ uchhantīm̃ ushasam̃ na gāvaḥ.
2 *Vīlu chit dṛilhā pitaraḥ na ukthaiḥ adrim̃ rujan Angiraso raveṇa*

---

mortalesque, noscens. 4 Quem amplificant multæ noctes diversicolores, stabileque *et* mobile, sacrificiis circumdatum *Agnim, is* conciliatus est, *deorum* vocator, aditu facili *ceremoniæ* adsidens, peragens omnia opera sincera. 5 Gloriam in vaccis optabilibus largiris; adipiscuntor omnes *sacrificantes* opulentiam obtentu facilem nobis: te homines ubique colunt, a patre velut senescente divitias accipiunt. 6 Occisor velut rapax, *tela* jaciens velut heros, eversor velut horrendus, coruscans in certaminibus * * *.

LXXI.

1 Gratificantur amantes amanti *Agni*, marito veluti semper uxores, una habitantes digiti; perinde ut Auroram *primum* obscuram, *deinde* sublustrem, *tum* versicolorem *et* illucescentem, *solis* radii venerantur. 2 Fortem ac robustum hostem patres nostri, Angirasidæ, hymnis confregerunt, *et cantuum* sono:

चक्रुर्दिवो बृहतो गातुमस्मे अहः स्वर्विविदुः केतुमुस्राः ॥
3 दधन्नृतं धनयन्नस्य धीतिमादिदर्यो दिधिष्वो विभृत्राः ।
अतृष्यन्तीरपसो यन्त्यच्छा देवां जन्म प्रयसा वर्धयन्तीः ॥
4 मथीद्यदीं विभृतो मातरिश्वा गृहे गृहे श्येतो जेन्यो भूत् ।
आदीं राज्ञे न सहीयसे सचा सन्ना दूत्यं भृगवाणो विवाय ॥
5 महे यत्पित्र ईं रसं दिवे करवत्सरत्पृशन्यश्चिकित्वान् ।
सृजदस्ता धृषता दिद्युमस्मै स्वायां देवो दुहितरि त्विषिं धात् ॥१५॥
6 स्व आ यस्तुभ्यं दम आविभाति नमो वा दाशादुशतो अनुद्यून् ।
वर्धो अग्ने वयो अस्य द्विबर्हा यासद्राया सरथं यं जुनासि ॥

Chakruḥ divaḥ bṛihataḥ gātum̃ asme ahar svaḥ vividuḥ ketum̃ usrāḥ.
3 *Dadhan ṛitam̃ dhanayan asya dhītim̃ āt it aryaḥ didhishvaḥ vi-bhṛitrāḥ*
Atṛishyantīḥ apasaḥ yanti achha devān janma prayasā vardhayantīḥ.
4 *Mathīt yat īm̃ vi-bhṛitaḥ mātariṣvā gṛihe gṛihe ṣyetaḥ jenyaḥ bhūt*
Āt īm̃ rājne na sahīyase sachā san ā dūtyam̃ bhṛigavāṇaḥ vivāya.
5 *Mahe yat pitre īm̃ rasam̃ dive kaḥ ava tsarat pṛiṣanyaḥ chikitvān*
Sṛijat astā dhṛishatā didyum̃ asmai svāyām̃ devaḥ duhitari tvishim̃ dhāt. (15)
6 *Sve ā yaḥ tubhyam̃ dame ā vi-bhāti namaḥ vā dāṣāt uṣataḥ anu dyūn*
Vardho Agne vayaḥ asya dvi-barhāḥ yāsat rāyā sa-ratham̃ yam̃ junāsi.

---

paraverunt cœli magni aditum nobis: diem obtentu facilem nacti sunt, jubar *solis, et* vaccas. [3] *Sacrificio* sustentarunt *Agnim, ad sacros ritus* aggressum; pro thesauro habuerunt ipsius ceremoniam: deinde matronæ, *Agnim* sustentaturæ, sacra obeuntes, *aliena* cupiditate vacuæ, operi intentæ veniunt huc, deos *et* progeniem *humanam* cibo alentes. [4] Quum suscitavit eum divisus flatus *oris,* in quovis domicilio lucidus victor factus est: illico eum, cum rege velut potentiori una versans *princeps,* nuncii munus suscipere rogavit *sacrificator,* Bhriguem imitans. [5] Quum *Agni,* magno tutori nitido, hunc liquorem parat *sacrificator, tum* aufugit pugnax *hostis, id* percipiens: immittit jaculator terribili *arcu* coruscantem *sagittam* in eum: suæ fulgidus *Agnis* filiæ, *Auroræ,* lucem impertit. [6] Qui te in tuo sacello rite accendit, cibumve offert desideranti *tibi* quotidie, auge, Agnis! alimentum

7 अग्निं विश्वा अभि पृक्षः सचन्ते समुद्रं न स्रवतः सप्त यह्वीः ।
न जामिभिर्वि चिकिते वयो नो विदा देवेषु प्रमतिं चिकित्वान् ॥
8 आ यदिषे नृपतिं तेज आनट्छुचि रेतो निषिक्तं द्यौरभीके ।
अग्निः शर्धमनवद्यं युवानं स्वाध्यं जनयत्सूदयच्च ॥
9 मनो न यो ऽध्वनः सद्य एत्येकः सत्रा सूरो वस्व ईशे ।
राजाना मित्रावरुणा सुपाणी गोषु प्रियममृतं रक्षमाणा ॥
10 मा नो अग्ने सख्या पित्र्याणि प्रमर्षिष्ठा अभि विदुष्कविः सन् ।
नभो न रूपं जरिमा मिनाति पुरा तस्या अभिशस्तेरधीहि ॥१६॥

---

7 *Agnim̃ viṣvāḥ abhi prikshaḥ sachante samudram̃ na sravataḥ sapta yahvīḥ*
Na jāmi-bhiḥ vi chikite vayaḥ naḥ vidāḥ deveshu pra-matim̃ chikitvān.
8 *Ā yat ishe nri-patim̃ tejaḥ ānaṭ ṣuchi retaḥ ni-siktam̃ dyauḥ abhīke*
Agniḥ ṣardham̃ anavadyam̃ yuvānam̃ su-ādhyam̃ janayat sūdayat cha.
9 *Manaḥ na yaḥ adhvanaḥ sadyaḥ eti ekaḥ satrā sūraḥ vasvaḥ īṣe*
Rājānā Mitrāvaruṇā su-pāṇī goshu priyam̃ amritam̃ rakshamāṇā.
10 *Mā naḥ Agne sakhyā pitryāṇi pra marshishṭhāḥ abhi viduḥ kaviḥ san*
Nabhāḥ na rūpam̃ jarimā mināti purā tasyāḥ abhi-ṣasteḥ adhi ihi. (16)

---

illius, duplici comitatu stipatus; potitur opibus *is* quem curru instructum stimulas. [7] Ad Agnim omnes cibi pergunt, ad oceanum veluti manantes septem fluvii: cognatis *nostris qui dari posset,* non adest cibus nobis: denunciare velis diis laudem *nostram, quum eam* compertus *sis.* [8] Quod cibi *procurandi* caussa ad *sacrificatorem* homines tutantem pervenit robur, purum semen infusum clarum corpori, *eo* Agnis fortem, non contemnendum juvenem, pia meditantem, generato *eum*que ad sacros ritus alacrem reddito. [9] Mentis instar *velox* qui tramitem semper percurrit solus, statim heros thesauri potitur: reges Mitras et Varunas, pulchris brachiis præditi, vaccis jucundum lac asservantes *sunt.* [10] Ne nobis, Agnis! fœdera patria dirimas: *tu* gnarus *es,* quum vates sis: nubes veluti, corpus meum senectas afflictat: antequam illius impetus *me adoriatur,* recordare *mei.*

HYMNUS VIII. [LXXII.]

1 नि काव्या वेधसः शश्वतस्कर्हस्ते दधानो नर्या पुरूणि ।
अग्निर्भुवद्रयिपती रयीणां सत्रा चक्राणो अमृतानि विश्वा ॥
2 अस्मे वत्सं परिषन्तं न विन्दन्निच्छन्तो विश्वे अमृता अमूराः ।
श्रमयुवः पद्व्यो धियन्धास्तस्थुः पदे परमे चार्वग्नेः ॥
3 तिस्रो यदग्ने शरदस्त्वामिच्छुचिं घृतेन शुचयः सपर्यान् ।
नामानि चिद्दधिरे यज्ञियान्यसूदयन्त तन्वः सुजाताः ॥
4 आ रोदसी बृहती वेविदानाः प्र रुद्रिया जभ्रिरे यज्ञियासः ।
विदन्मर्तो नेमधिता चिकित्वानग्निं पदे परमे तस्थिवांसं ॥

LXXII.

1 *Ni kāvyā vedhasaḥ ṣasvataḥ kaḥ haste dadhānaḥ naryā purūṇi*
Agniḥ bhuvat rayi-patiḥ rayīṇām̃ satrā chakrāṇaḥ amṛitāni viṣvā.
2 *Asme vatsam̃ pari santam̃ na vindan ichhantaḥ viṣve amṛitāḥ amūrāḥ*
Ṣrama-yuvaḥ pada-vyaḥ dhiyam̃-dhāḥ tasthuḥ pade parame chāru Agneḥ.
3 *Tisraḥ yat Agne ṣaradaḥ tvām̃ it ṣuchim̃ ghṛitena ṣuchayaḥ saparyān*
Nāmāni chit dadhire yajniyāni asūdayanta tanvaḥ su-jātāḥ.
4 *Ā rodasī bṛihatī vevidānāḥ pra rudriyā jabhrire yajniyāsaḥ*
Vidat martaḥ nema-dhitā chikitvān Agnim̃ pade parame tasthi-vānsam̃.

LXXII.

[1] Cantilenas, creatoris æterni *laudem celebrantes, Agnis* percipit, manu tenens opes hominibus convenientes amplas: Agnis est custos divitiarum, statim largiens aurea omnia. [2] *Agnim*, nostrum *quasi* vitulum, prope *nos* versantem, non inveniebant *dii* quærentes omnes, immortales, non perturbati: communi negotio sociati, pedibus euntes, pio operi intenti, stabant *tandem* in loco summo illustri Agnis. [3] Quia per tres annos te utique, Agnis! lucentem butyro, *Marutes* lustrantes coluerunt, nominaque gesserunt sacrificalia, *propterea* ad cœlum evexerunt corpora *sua*, feliciter nati. [4] Cœlum terramque ampla perquirentes, Rudræ idoneos cantus protulerunt *dii* sacrificiis colendi: reperit mortalis *Marutum* cohors, dimidium *mundi*

5 संजानाना उपसीदन्नभिज्ञु पत्नीवन्तो नमस्यं नमस्यन् ।
रिरिक्वांसस्तन्वः कृण्वत स्वाः सखा सख्युर्निमिषि रक्षमाणाः ॥१७॥
6 त्रिः सप्त यद्गुह्यानि त्वे इत्पदाविदन्निहिता यज्ञियासः ।
तेभी रक्षन्ते अमृतं सजोषाः पशूञ्च स्थातॄञ्चरथं च पाहि ॥
7 विद्वां अग्ने वयुनानि क्षितीनां व्यानुषक्शुरुधो जीवसे धाः ।
अन्तर्विद्वां अध्वनो देवयानानतन्द्रो दूतो अभवो हविर्वाट् ॥
8 स्वाध्यो दिव आ सप्त यह्वी रायो दुरो व्यृतज्ञा अजानन् ।
विदद्गव्यं सरमा दृळ्हमूर्वं येना नु कं मानुषी भोजते विट् ॥
9 आ ये विश्वा स्वपत्यानि तस्थुः कृण्वानासो अमृतत्वाय गातुं ।

---

5 *Sam̃-jānānāḥ upa sīdan abhi-jnu patnī-vantaḥ namasyam̃ namasyan*
Ririkvāñsaḥ tanvaḥ kriṇvata svāḥ sakhā sakhyuḥ ni-mishi rakshamāṇāḥ. (17)
6 *Triḥ sapta yat guhyāni tve it padā avidan ni-hitā yajniyāsaḥ*
Tebhiḥ rakshante amṛitam̃ sa-joshāḥ pasūn cha sthātṝīn charatham̃ cha pāhi.
7 *Vidvān Agne vayunāni kshitīnām̃ vi ānushak ṣurudhaḥ jīvase dhāḥ*
Antaḥ-vidvān adhvanaḥ deva-yānān atandraḥ dūtaḥ abhavaḥ haviḥ-vāṭ.
8 *Su-ādhyaḥ divaḥ ā sapta yahvīḥ rāyaḥ duraḥ vi ṛita-jnāḥ ajānan*
Vidat gavyam̃ Saramā dṛilham̃ ūrvam̃ yena nu kam̃ mānushī bhojate viṭ.
9 *Ā ye viṣvā su-apatyāni tasthuḥ kriṇvānāsaḥ amṛita-tvāya gātum̃*

---

tenente *cum Indra*, cognoscens Agnim loco summo insistentem. [5] Cernentes *te* subsiderunt in genua *dii*, uxores secum habentes; adorandum *te* adoraverunt: *jejunio* macerantes corpora sacrificabant sua; consortes consortis nutu servati *sunt*. [6] Ter septena quia arcana nomina in te sita repererunt *sacerdotes*, sacris perficiendis idonei, iisdem *nominibus te* colunt immortalem: *tu*, *illis* favens, pecoraque, *et segetes*, loco suo fixas, mobileque *quodvis* serva. [7] Sciens, Agnis! *omnia quæ* scienda *sunt*, hominum semper dolorem lenientia alimenta ad vivendum largire: penitus cognoscens vias a diis calcatas, indefessus nuncius es, sacrificii portitor. [8] Pio operi inservientes de cœlo *defluunt* septem fluvii: divitiarum aditus sacrorum periti norunt: reperit vaccarum *claustrum* Saramá firmum *et* amplum, quo jam humana fruitur progenies. [9] Qui cunctas luce destitutas *per noctes* stant,

मह्ना महद्भिः पृथिवी वितस्थे माता पुत्रैरदितिर्धायसे वेः ॥
10 अधि श्रियं निदधुश्चारुमस्मिन्दिवो यदक्षी अमृता अकृण्वन् ।
अध क्षरन्ति सिन्धवो न सृष्टाः प्र नीचीरग्ने अरुषीरजानन् ॥१८॥

HYMNUS IX. [LXXIII.]

1 रयिर्न यः पितृवित्तो वयोधाः सुप्रणीतिश्चिकितुषो न शासुः ।
स्योनशीरतिथिर्न प्रीणानो होतेव सद्म विधतो वितारीत् ॥
2 देवो न यः सविता सत्यमन्मा क्रत्वा निपाति वृजनानि विश्वा ।
पुरुप्रशस्तो अमतिर्न सत्य आत्मेव शेवो दिधिषाय्यो भूत् ॥
3 देवो न यः पृथिवीं विश्वधाया उपक्षेति हितमित्रो न राजा ।

Mahnā mahat-bhiḥ pṛithivī vi tasthe mātā putraiḥ Aditiḥ dhāyase veḥ.
10 *Adhi ṣriyam̃ ni dadhuḥ chārum̃ asmin divaḥ yat akshī amṛitāḥ akṛiṇvan*
Adha ksharanti sindhavaḥ na sṛishṭāḥ pra nīchīḥ Agne arushīḥ ajānan. (18)

LXXIII.

1 *Rayiḥ na yaḥ pitṛi-vittaḥ vayaḥ-dhāḥ su-pranītiḥ chikitushaḥ na ṣāsuḥ*
Syona-ṣīḥ atithiḥ na prīṇānaḥ hotā-iva sadma vidhataḥ vi tārīt.
2 *Devaḥ na yaḥ savitā satya-manmā kratvā ni-pāti vṛijanāni viṣvā*
Puru-praṣastaḥ amatiḥ na satyaḥ ātmā-iva ṣevaḥ didhishāyyaḥ bhūt.
3 *Devaḥ na yaḥ pṛithivīm̃ viṣva-dhāyāḥ upa-ksheti hita-mitraḥ na rājā*

---

parantes ad immortalitatem aditum, magnis filiis *cincta* stat magnitudine terra, mater, Aditis, ad sustentandum *mundum:* protegas *nos.* [10] *Ceremoniarum* felicitatem *sacrificantes* stabiliverunt faustam huic *Agni:* de cœlo, quum *rituum* spectatores faciunt, immortales *dii veniunt:* tunc incitantur, flumina velut effusa, semper mobiles, Agnis! fulgidæ *tuæ flammæ: id* norunt *dii.*

LXXIII.

[1] *Agnis,* qui, peculium sicut a patre acquisitum, opulentiæ largitor *est, et* observandus, periti *hominis* velut præceptum, apud jucunda *sacrificia* commorans, hospes velut diligendus, sacerdos quasi, domum sacrificantis amplificat. [2] Qui, lucentis instar solis, vera sciens, efficacia *sua* moderatur pugnas omnes, multum laudatus, species velut æterna, mens quasi benefica, colendus est. [3] Qui terram, lucidus velut *sol* omnia sustentans, inhabitat,

पुरःसदः शर्मसदो न वीरा अनवद्या पतिजुष्टेव नारी ॥
4 तं त्वा नरो दम आ नित्यमिद्धमग्ने सचन्त क्षितिषु ध्रुवासु ।
अधि द्युम्नं निदधुर्भूर्यस्मिन्भवा विश्वायुर्धरुणो रयीणां ॥
5 वि पृक्षो अग्ने मघवानो अश्युर्वि सूरयो ददतो विश्वमायुः ।
सनेम वाजं समिथेष्वर्यो भागं देवेषु श्रवसे दधानाः ॥१९॥
6 ऋतस्य हि धेनवो वावशानाः स्मदूध्नीः पीपयन्त द्युभक्ताः ।
परावतः सुमतिं भिक्षमाणा वि सिन्धवः समया सस्रुरद्रिं ॥
7 त्वे अग्ने सुमतिं भिक्षमाणा दिवि श्रवो दधिरे यज्ञियासः ।
नक्ता च चक्रुरुषसा विरूपे कृष्णं च वर्णमरुणं च सन्धुः ॥

Puraḥ-sadaḥ ṣarma-sadaḥ na vīrāḥ anavadyā patijushṭā-iva nārī.
4 *Tam̃ tvā naraḥ dame ā nityam̃ iddham̃ Agne sachanta kshitishu dhruvāsu*
Adhi dyumnam̃ ni dadhuḥ bhūri asmin bhava viṣva-āyuḥ dharuṇaḥ rayīṇām̃.
5 *Vi pṛikshaḥ Agne magha-vānaḥ aṣyuḥ vi sūrayaḥ dadataḥ viṣvam̃ āyuḥ*
Sanema vājam̃ sam̃-itheshu aryaḥ bhāgam deveshu ṣravase dadhānāḥ. (19)
6 *Ṛitasya hi dhenavaḥ vāvaṣānāḥ smat-ūdhnīḥ pīpayanta dyu-bhaktāḥ*
Parā-vataḥ su-matim̃ bhikshamāṇāḥ vi sindhavaḥ samayā sasruḥ adrim̃.
7 *Tve Agne su-matim̃ bhikshamāṇāḥ divi ṣravaḥ dadhire yajniyāsaḥ*
Naktā cha chakruḥ ushasā vi-rūpe kṛishṇam̃ cha varṇam̃ aruṇam̃ cha sam̃ dhuḥ.

---

fideles socios habens quasi rex: *viros* coram ipso commorantes *tutatur*, *patris* domi versantes quasi filios, vituperio libera, a marito dilecta velut mulier. [4] Illum te, in domicilio semper accensum, Agnis! viri colunt in locis securis: cibum obtulerunt abundantem ei: sis *nobis* omnigeno alimento instructus, possessor divitiarum. [5] Cibum, Agnis! divites nanciscantur; sapientes sacrificantes *nanciscantur* totam vitam: obtineamus in certaminibus cibum inimici, portionem diis gloriæ caussa dantes. [6] Aggresso sane *Agni* vaccæ *ipsum* amantes, *plena* semper ubera habentes, *lac* ad bibendum præbuerunt, splendoris participes; e longinquo, *illius* favorem expetentes, fluvii manarunt prope montem. [7] Tibi, Agnis! favorem *tuum* expetentes, lucenti, cibum obtulerunt *dii* sacris colendi; noctemque fecerunt *et* diluculum di-

8 यान्राये मर्तान्त्सुषूदो अग्ने ते स्याम मघवानो वयं च ।
छायेव विश्वं भुवनं सिसक्ष्या पप्रिवान्रोदसी अन्तरिक्षं ॥
9 अर्वद्भिरग्ने अर्वतो नृभिर्नॄन्वीरैर्वीरान्वनुयामा त्वोताः ।
ईशानासः पितृवित्तस्य रायो वि सूरयः शतहिमा नो अश्युः ॥
10 एता ते अग्न उचथानि वेधो जुष्टानि सन्तु मनसे हृदे च ।
शकेम रायः सुधुरो यमं ते ऽधि श्रवो देवभक्तं दधानाः ॥२०॥

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

HYMNUS I. [LXXIV.]

1 उपप्रयन्तो अध्वरं मंत्रं वोचेमाग्नये । आरे अस्मे च शृण्वते ॥

---

8 *Yān rāye martān susūdaḥ Agne te syāma magha-vānaḥ vayam̃ cha*
Chhāyā-iva viṣvam̃ bhuvanam̃ sisakshi ā papri-vān rodasī antariksham̃.
9 *Arvat-bhiḥ Agne arvataḥ nṛi-bhiḥ nṛīn vīraiḥ vīrān vanuyāma tvā-ūtāḥ*
Īṣānāsaḥ pitṛi-vittasya rāyaḥ vi sūrayaḥ ṣata-himāḥ naḥ aṣyuḥ.
10 *Etā te Agne uchathāni vedhaḥ jushṭāni santu manase hṛide cha*
Ṣakema rāyaḥ su-dhuraḥ yamam̃ te adhi ṣravaḥ deva-bhaktam̃ dadhānāḥ. (20)

LXXIV.

1 *Upa-prayantaḥ adhvaram̃ mantram̃ vochema Agnaye āre asme cha ṣṛiṇvate*

---

versicolores; nigrumque colorem *noctis,* rutilumque *diluculi* condiderunt. [8] Quos mortales ad opes *acquirendas* alacres facis, Agnis! tales nos quoque simus, divites: umbra velut, universum mundum tueris, implens cœlum terramque *et* aerem. [9] *Nostris* equis, Agnis! *hostium* equos, *nostris* viris *eorum* viros, *nostrisque* filiis *eorum* filios vincamus, te adjuti: possidentes peculium a patribus acquisitum, sapientes, centum per annos vita fruentes, nostrates *filli* gaudeant. [10] Hæ tibi, sapiens Agnis! cantilenæ acceptæ sunto, menti cordique: *utinam* valeamus ad opulentiæ tuæ, *egestatem* probe repellentis, acquisitionem, cibum, quo dii fruantur, *tibi* offerentes.

LXXIV.

[1] Obeuntes sacrificium, precem recitamus Agni, eminus quoque *nos* au-

2 यः स्नीहितीषु पूर्व्यः संजग्मानासु कृष्टिषु । अरक्षद्दाशुषे गयं ॥
3 उत ब्रुवन्तु जन्तव उदग्निर्वृत्रहाजनि । धनंजयो रणे रणे ॥
4 यस्य दूतो असि क्षये वेषि हव्यानि वीतये । दस्मत्कृणोष्यध्वरं ॥
5 तमित्सुहव्यमङ्गिरः सुदेवं सहसो यहो । जना आहुः सुबर्हिषं ॥२१॥
6 आ च वहासि तां इह देवां उप प्रशस्तये । हव्या सुश्चन्द्र वीतये ॥
7 न योरुपब्दिरश्व्यः शृण्वे रथस्य कच्चन । यदग्ने यासि दूत्यं ॥
8 त्वोतो वाज्यह्रयो ऽभि पूर्वस्मादपरः । प्र दाश्वां अग्ने अस्थात् ॥
9 उत द्युमत्सुवीर्यं बृहदग्ने विवाससि । देवेभ्यो देव दाशुषे ॥२२॥

---

2 *Yaḥ snīhitīshu pūrvyaḥ sam̃-jagmānāsu krishṭishu arakshat dāṣushe gayam̃.*
3 *Uta bruvantu jantavaḥ ut Agniḥ Vṛitra-hā ajani dhanam̃-jayaḥ raṇe-raṇe.*
4 *Yasya dūtaḥ asi kshaye veshi havyāni vītaye dasmat kṛiṇoshi adhvaram̃*
5 *Tam̃ it su-havyam̃ Angiraḥ su-devam̃ sahasaḥ yaho janāḥ āhuḥ su-barhisham̃.* (21)
6 *Ā cha vahāsi tān iha devān upa pra-ṣastaye havyā su-chandra vītaye.*
7 *Na yoḥ upabdiḥ aṣvyaḥ ṣṛiṇve rathasya kat chana yat Agne yāsi dūtyam̃.*
8 *Tvā-ūtaḥ vājī ahrayaḥ abhi pūrvasmāt aparaḥ pra dāṣvān Agne asthāt.*
9 *Uta dyu-mat su-vīryam̃ bṛihat Agne vivāsasi devebhyaḥ deva dāṣushe.* (22)

---

dienti; [2] qui, vetustus, ubi cædis cupidi congrediuntur homines, servat cultori opes. [3] Itaque nuncupanto *illum* homines; Agnis Vritræ occisor factus est, divitiarum expugnator in quavis pugna. [4] Cujus *tu* nuncius es domi, *et cujus* defers sacrificia *diis* ad fruendum, *et cujus* conspicuam facis ceremoniam, [5] illum sane felici sacrificio præditum, Angiras! *et* propitiis diis gaudentem, roboris fili! homines appellant, bono stragulo *sacrificali* instructum. [6] Advehas huc etiam deos, ad laudem *nostram*, ad sacrificia, pulchre splendens! ut iis fruantur. [7] Non procedentis sonitus equorum auditur currus *tui* unquam, Agnis! quando proficisceris ad nuncii munus *suscipiendum.* [8] Te adjutus, cibo abundans *et* ignominiæ expers *nunc* eminet, *pridem* superiori subjectus, *tibi* sacrificans, Agnis! [9] Atque nitentem, forti sobole insignem, magnam *opulentiam* largiris, lucide Agnis! *viro* qui diis sacrificat.

HYMNUS II. [LXXV.]

1 जुषस्व सप्रथस्तमं वचो देवप्सरस्तमं । हव्या जुह्वान आसनि ॥
2 अथा ते अङ्गिरस्तमाग्ने वेधस्तम प्रियं । वोचेम ब्रह्म सानसि ॥
3 कस्ते जामिर्जनानामग्ने को दाश्वध्वरः । को ह कस्मिन्नसि श्रितः ॥
4 त्वं जामिर्जनानामग्ने मित्रो असि प्रियः । सखा सखिभ्य ईड्यः ॥
5 यजा नो मित्रावरुणा यजा देवां ऋतं बृहत् । अग्ने यक्षि स्वं दमं ॥२३॥

HYMNUS III. [LXXVI.]

1 का त उपेतिर्मनसो वराय भुवदग्ने शन्तमा का मनीषा ।
को वा यज्ञैः परि दक्षं त आप केन वा ते मनसा दाशेम ॥

LXXV.

1 *Jushasva saprathaḥ-tamam̃ vachaḥ devapsaraḥ-tamam̃ havyā juhvānaḥ āsani.*
2 *Atha te Angiraḥ-tama Agne vedhaḥ-tama priyam̃ vochema brahma sānasi.*
3 *Kaḥ te jāmiḥ janānām̃ Agne kaḥ dāṣu-adhvaraḥ kaḥ ha kasmin asi ṣritaḥ.*
4 *Tvam jāmiḥ janānām̃ Agne mitraḥ asi priyaḥ sakhā sakhi-bhyaḥ īḍyaḥ.*
5 *Yaja naḥ Mitrāvaruṇā yaja devān ṛitam̃ bṛihat Agne yakshi svam̃ damam̃.* (23)

LXXVI.

1 *Kā te upa-itiḥ manasaḥ varāya bhuvat Agne ṣam̃-tamā kā manīshā*
Kaḥ vā yajnaiḥ pari daksham̃ te āpa kena vā te manasā dāṣema.

LXXV.

[1] Audi amplissimam cantilenam, deos maxime conciliantem, sacrificales cibos in ore *tuo* offerens. [2] Tunc tibi, Angirasidarum princeps! Agnis! sapientissime! gratam enunciemus precem, qua fruaris. [3] Quis tibi affinis *est* hominum? Agnis! quis *rite* oblatis sacrificiis instructus? quisnam igitur *tu es?* in quemnam *locum* es profectus? [4] Tu affinis *es* hominum, Agnis! amicus es dilectus, socius sociis laudandus. [5] Cole nobis Mitram et Varunam; cole deos sacrificio magno; Agnis! adi tuam domum.

LXXVI.

[1] Quisnam tibi accessus mentis *nostræ* gratus sit, Agnis? jucundissima quænam laus? quisve sacrificiis tuis robur obtinuit? quave tibi mente sa-

2 एह्यग्न इह होता निषीदादब्धः सुपुर एता भवा नः ।
अवतां त्वा रोदसी विश्वमिन्वे यजा महे सौमनसाय देवान् ॥
3 प्र सु विश्वान्रक्षसो धक्ष्यग्ने भवा यज्ञानामभिशस्तिपावा ।
अथावह सोमपतिं हरिभ्यामातिथ्यमस्मै चकृमा सुदाव्ने ॥
4 प्रजावता वचसा वह्निरासा च हुवे नि च सत्सीह देवैः ।
वेषि होत्रमुत पोत्रं यजत्र बोधि प्रयन्तर्जनितर्वसूनां ॥
5 यथा विप्रस्य मनुषो हविर्भिर्देवां अयजः कविभिः कविः सन् ।
एवा होतः सत्यतर त्वमद्याग्ने मन्द्रया जुह्वा यजस्व ॥२४॥

---

2 *Ā ihi Agne iha hotā ni sīda adabdhaḥ su puraḥ-etā bhava naḥ*
Avatām̃ tvā rodasī viṣvam̃-inve yaja mahe saumanasāya devān.
3 *Pra su viṣvān rakshasaḥ dhakshi Agne bhava yajnānām̃ abhiṣasti-pāvā*
Atha ā vaha soma-patim̃ hari-bhyām̃ ātithyam̃ asmai chakṛima su-dāvne.
4 *Prajā-vatā vachasā vahniḥ āsā ā cha huve ni cha satsi iha devaiḥ*
Veshi hotram̃ uta potram̃ yajatra bodhi pra-yantaḥ janitaḥ vasūnām̃.
5 *Yathā viprasya manushaḥ haviḥ-bhiḥ devān ayajaḥ kavi-bhiḥ kaviḥ san*
Eva hotar satya-tara tvam̃ adya Agne mandrayā juhvā yajasva. (24)

---

crificemus? [2] Veni, Agnis! hic, deorum arcessitor, conside; *tu* illæsus, bonus dux esto nobis: custodiunto te cœlum et terra, omnia implentes: sacris cole, ad magnum *ipsorum* gaudium, deos. [3] Omnes genios infestos penitus combure, Agnis! sis sacrorum ab interruptione protector: tunc advehe libaminis custodem *Indram* fulvis *equis*: hospitalem honorem ei tribuimus, egregio largitori. [4] Sobolem procurante hymno, sacra ferens, coram facie *te* invoco, et considis hic cum *aliis* diis: accipe invocatoris atque sacrificatoris officium, colende! indica *divitias nobis*, largitor *et* genitor thesaurorum. [5] Ut *jampridem* sacerdotis humani oblationibus deos coluisti, inter sapientes, sapiens quum *ipse* sis; ita, sacrifex veracissime! tu hodie, Agnis! exhilarante patera sacra fac.

HYMNUS IV. [LXXVII.]

1 कथा दाशेमाग्नये कास्मै देवजुष्टोच्यते भामिने गीः ।
यो मर्त्येष्वमृत ऋतावा होता यजिष्ठ इत्कृणोति देवान् ॥
2 यो अध्वरेषु शन्तम ऋतावा होता तमू नमोभिराकृणुध्वं ।
अग्निर्यद्वेर्मर्ताय देवान्त्स चा बोधाति मनसा यजाति ॥
3 स हि क्रतुः स मर्यः स साधुर्मित्रो न भूदद्भुतस्य रथीः ।
तं मेधेषु प्रथमं देवयन्तीर्विश उप ब्रुवते दस्ममारीः ॥
4 स नो नृणां नृतमो रिशादा अग्निर्गिरोऽवसा वेतु धीतिं ।
तना च ये मघवानः शविष्ठा वाजप्रसूता इषयन्त मन्म ॥

LXXVII.

1 *Kathā dāṣema Agnaye kā asmai deva-jushṭā uchyate bhāmine gīḥ*
Yaḥ martyeshu amṛitaḥ ṛita-vā hotā yajishṭhaḥ it kṛiṇoti devān.
2 *Yaḥ adhvareshu ṣam-tamaḥ ṛita-vā hotā tam u namaḥ-bhiḥ ā kṛiṇudhvam*
Agniḥ yat veḥ martāya devān saḥ cha bodhāti manasā yajāti.
3 *Saḥ hi kratuḥ saḥ maryaḥ saḥ sādhuḥ mitraḥ na bhūt adbhutasya rathīḥ*
Tam medheshu prathamam deva-yantīḥ viṣaḥ upa bruvate dasmam ārīḥ.
4 *Saḥ naḥ nṛiṇām nṛi-tamaḥ riṣādāḥ Agniḥ giraḥ avasā vetu dhītim*
Tanā cha ye magha-vānaḥ ṣavishṭhāḥ vāja-prasūtāḥ ishayanta manma.

LXXVII.

[1] Quomodo sacrificemus Agni? quænam illi lucido recitabitur diis jucunda cantilena? qui, inter mortales *commorans* immortalis, sincerus, *deorum* convocator, sacerdos diligentissimus, hanc *ceremoniam* peragit diis. [2] Qui in ceremoniis felicissimus, sacrificiis gaudens, *deorum* vocator *est*, eum utique precibus huc trahite: quum Agnis proficiscitur, mortali *gratificaturus*, ad deos, *tunc* ille etiam noscit mente, *et* sacris colit. [3] Ille enim efficax, ille necator, ille completor; amicus velut, est admirandi *thesauri* largitor: illum in ceremoniis primum deos venerantes homines nuncupant, mirandum *Agnim* adeuntes. [4] Ille nobis inter *sacrorum* duces dux optimus, hostium deletor: Agnis cantilenas *et* oblatione *instructam* accipito ceremoniam: et *viri*, qui thesauro divites *et* robustissimi *sunt*, sacrificalem cibum paratum

५ एवाग्निर्गोतमेभिर्ऋतावा विप्रेभिरस्तोष्ट जातवेदाः ।
स एषु द्युम्नं पीपयत्स वाजं स पुष्टिं याति जोषमाचिकित्वान् ॥२५॥

HYMNUS V. [LXXVIII.]

1 अभि त्वा गोतमा गिरा जातवेदो विचर्षणे । द्युम्नैरभिप्रणोनुमः ॥
2 तमु त्वा गोतमो गिरा रायस्कामो दुवस्यति । द्युम्नै° ॥
3 तमु त्वा वाजसातममङ्गिरस्वद्धवामहे । द्युम्नै° ॥
4 तमु त्वा वृत्रहन्तमं यो दस्यूँरवधूनुषे । द्युम्नै° ॥
5 अवोचाम रहूगणा अग्नये मधुमद्वचः । द्युम्नै° ॥२६॥

---

5 *Eva Agniḥ Gotamebhiḥ ṛita-vā viprebhiḥ astoshṭa jāta-vedāḥ*
Saḥ eshu dyumnaṁ pīpayat saḥ vājaṁ saḥ pushṭiṁ yāti joshaṁ ā chikitvān. (25)

LXXVIII.

1 *Abhi tvā Gotamāḥ girā jāta-vedaḥ vi-charshaṇe dyumnaiḥ abhi pra nonumaḥ.*
2 *Taṁ u tvā Gotamaḥ girā rāyaḥ-kāmaḥ duvasyati dyumnaiḥ* —.
3 *Taṁ u tvā vāja-sātamaṁ Angirasvat havāmahe dyumnaiḥ* —.
4 *Taṁ u tvā vṛitrahan-tamaṁ yaḥ dasyūn ava-dhūnushe dyumnaiḥ* —.
5 *Avochāma Rahūgaṇāḥ Agnaye madhu-mat vachaḥ dyumnaiḥ* —. (26)

---

habentes, exoptant laudem *a sacerdotibus Agni recitandam.* [5] Utique Agnis, sacrificiis gaudens, a Gotamidis sapientibus laudabatur, omniscius: ille iis clarum *somam* bibendum dedit, ille cibum *largitus est;* ille ad incrementum pergit, adorationem *nostram* animadvertens.

LXXVIII.

[1] Te *nos*, Gotamidæ, cantu, provide! sapiens! *et* claris *hymnis* iterum iterumque celebramus. [2] Illum utique te Gotamas, divitiarum appetens, cantu veneratur: *te* claris *hymnis* iterum iterumque celebramus. [3] Illum utique te, ciborum liberalissimum datorem, Angirasidæ velut, invocamus: *te* claris &c. [4] Illum utique te, hostium necatorem maximum, qui inimicos repellis, *te* claris &c. [5] Recitavimus *nos*, Rahúganidæ, Agni dulcem cantilenam: *te* claris &c.

2 R

HYMNUS VI. [LXXIX.]

1 हिरण्यकेशो रजसो विसारेऽहिर्धुनिर्वात इव ध्रजीमान् ।
शुचिभ्राजा उषसो नवेदा यशस्वतीरपस्युवो न सत्याः ॥
2 आ ते सुपर्णा अमिनन्त एवैः कृष्णो नोनाव वृषभो यदीदं ।
शिवाभिर्न स्मयमानाभिरागात्पतन्ति मिहः स्तनयन्त्यभ्रा ॥
3 यदीमृतस्य पयसा पियानो नयन्नृतस्य पथिभी रजिष्ठैः ।
अर्यमा मित्रो वरुणः परिज्मा त्वचं पृञ्चन्त्युपरस्य योनौ ॥
4 अग्ने वाजस्य गोमत ईशानः सहसो यहो ।
अस्मे धेहि जातवेदो महि श्रवः ॥

LXXIX.

1 *Hiraṇya-kesaḥ rajasaḥ vi-sāre ahiḥ dhuniḥ vātaḥ-iva dhrajīmān*
Ṣuchi-bhrājāḥ Ushasaḥ navedāḥ yaṣasvatīḥ apasyuvaḥ na satyāḥ.
2 *Ā te su-parṇāḥ aminanta evaiḥ kṛishṇaḥ nonāva vṛishabhaḥ yadi idam*
Ṣivābhiḥ na smayamānābhiḥ ā agāt patanti mihaḥ stanayanti abhrā.
3 *Yat īm ṛitasya payasā piyānaḥ nayan ṛitasya pathi-bhiḥ rajishṭhaiḥ*
Aryamā Mitraḥ Varuṇaḥ pari-jmā tvacham pṛinchanti uparasya yonau.
4 *Agne vājasya go-mataḥ īṣānaḥ sahasaḥ yaho*
Asme dhehi jāta-vedaḥ mahi ṣravaḥ.

LXXIX.

[1] Aureis crinibus decorum *fulmen micat*, pluvia cadente, *nubium* percussor *et* concitator, ventus sicut velox, clare rutilans: Auroræ *ejus* nesciæ *sunt*, cibo abundantes, operi intentæ velut sinceræ *mulieres*. [2] Tuæ bene alatæ luces feriunt *nubem* cum properantibus *ventis;* nigra intonuit pluens *nubes:* quando hoc *fit, tunc* cum gratis quasi *et* ridentibus *aquis fulmen* venit; cadunt guttæ, resonant nubes. [3] Quum *fulmen*, hanc *terram* pluviæ latice recreans, *ipsam* ducit pluviæ viis rectissimis, *tunc* Aryaman, Mitras, *et* Varunas, circumeuntes, cutem tangunt altæ *nubis* in gremio.

[4] Agnis! cibi cum vaccis consociati domine! vigoris fili! Nobis concede,

5 स इधानो वसुष्कविरग्निरीळेन्यो गिरा ।
रेवदस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि ॥
6 क्षपो राजन्नुत त्मनाग्ने वस्तोरुतोषसः ।
स तिग्मजम्भ रक्षसो दह प्रति ॥२७॥
7 अवा नो अग्न ऊतिभिर्गायत्रस्य प्रभर्मणि । विश्वासु धीषु वन्द्य ॥
8 आ नो अग्ने रयिं भर सत्रासाहं वरेण्यं । विश्वासु पृत्सु दुष्टरं ॥
9 आ नो अग्ने सुचेतुना रयिं विश्वायुपोषसं । मार्डीकं धेहि जीवसे ॥
10 प्र पूतास्तिग्मशोचिषे वाचो गोतमाग्नये । भरस्व सुम्नयुर्गिरः ॥
11 यो नो अग्ने ऽभिदासत्यन्ति दूरे पदीष्ट सः । अस्माकमिद्वृधे भव ॥

---

5 *Saḥ idhānaḥ vasuḥ kaviḥ Agniḥ īlenyaḥ girā*
Revat asmabhyaṁ puru-anīka dīdihi.
6 *Kshapaḥ rājan uta tmanā Agne vastoḥ uta ushasaḥ*
Saḥ tigma-jambha Rakshasaḥ daha prati. (27)
7 *Ava naḥ Agne ūti-bhiḥ gāyatrasya pra-bharmaṇi viṣvāsu dhīshu vandya.*
8 *Ā naḥ Agne rayiṁ bhara satrā-sahaṁ vareṇyaṁ viṣvāsu pṛit-su dustaraṁ.*
9 *Ā naḥ Agne su-chetunā rayiṁ viṣvāyu-poshasaṁ marḍīkaṁ dhehi jīvase.*
10 *Pra pūtāḥ tigma-ṣochishe vāchaḥ Gotama Agnaye bharasva sumna-yuḥ giraḥ.*
11 *Yaḥ naḥ Agne abhi-dāsati anti dūre padīshṭa saḥ asmākaṁ it vṛidhe bhava.*

---

locuples! amplum alimentum. [5] Tu lucens, domicilii largitor, sapiens Agnis, laudandus voce, abunde nobis, multis gaudiis fruens! splende. [6] Profliga *inimicos* quoque, splendide Agnis! temetipso *fretus*, interdiu et diluculis: tu, acuto ore prædite! Rakshases combure.

[7] Serva nos, Agnis! auxiliis *tuis*, cantilenæ ob enunciationem, omnibus in ceremoniis laudande! [8] Nobis, Agnis! opulentiam largire, semper juvantem, egregiam, omnibus in certaminibus expugnatu difficilem. [9] Nobis, Agnis! prudentia *sociatam* opulentiam, quæ per totam vitam nos alat, jucundam concede, ut vivamus. [10] Puras preces acutis flammis prædito Agni offer, Gotama! divitias desiderans, *et* cantilenas. [11] *Inimicus* qui nos vexat, Agnis! *sive* prope, *sive* e longinquo, is cadito: *tu* nostro utique incremento

12 सहस्राक्षो विचर्षणिरग्नी रक्षांसि सेधति । होता गृणीत उक्थ्यः ॥२८॥

HYMNUS VII. [LXXX.]

1 इत्था हि सोम इन्मदे ब्रह्मा चकार वर्धनं ।
शविष्ठ वज्रिन्नोजसा पृथिव्या निःशशा अहिमर्चन्ननु स्वराज्यं ॥
2 स त्वामदद्वृषा मदः सोमः श्येनाभृतः सुतः ।
येना वृत्रं निरद्भ्यो जघन्थ वज्रिन्नोजसार्च° ॥
3 प्रेह्यभीहि धृष्णुहि न ते वज्रो नियंसते ।
इन्द्र नृम्णं हि ते शवो हनो वृत्रं जया अपो ऽर्च° ॥
4 निरिन्द्र भूम्या अधि वृत्रं जघन्थ निर्दिवः ।

---

12 *Sahasra-akshaḥ vi-charshaṇiḥ Agniḥ Rakshāñsi sedhati hotā griṇīte ukthyaḥ.* (28)

LXXX.

1 *Itthā hi some it made brahmā chakāra vardhanam̃*
Ṣavishṭha vajrin ojasā pṛithivyāḥ niḥ ṣaṣāḥ Ahim̃ archan anu sva-rājyam̃.
2 *Saḥ tvā amadat vṛishā madaḥ somaḥ ṣyena-ābhṛitaḥ sutaḥ*
Yena Vṛitram̃ niḥ at-bhyaḥ jaghantha vajrin ojasā —.
3 *Pra ihi abhi ihi dhṛishṇuhi na te vajraḥ ni yañsate*
Indra nṛimṇam̃ hi te ṣavaḥ hanaḥ Vṛitram̃ jayāḥ apaḥ — .
4 *Niḥ Indra bhūmyāḥ adhi Vṛitram̃ jaghantha niḥ divaḥ*

---

consule. [12] Mille flammis prædītus, providus Agnis Rakshases arcet: *deorum* convocator laudat *deos*, cantu celebrandus.

LXXX.

[1] Sic profecto, apud libamen hoc exhilarans, sacerdos fecit amplificantem *hymnum:* fortissime! teliger! cum vigore e terra ablegasti Ahim, manifestans tuum dominium. [2] Ille te exhilaravit stillans, lætificans liquor, ab accipitre delatus, confectus: quo *corroboratus*, Vritram ex aere feriisti, teliger! cum vigore, manifestans &c. [3] Prodi, aggredere, vince: non tuum telum propulsatur: Indra! viros necans enim tuum robur; occide Vritram, expugna aquas, manifestans &c. [4] Indra! in terra Vritram occidisti, e cœlo *telum jaciens*; effunde Marutibus societas, viventibus jucundas illas

सृजा मरुत्वतीरव जीवधन्या इमा अपो ऽर्च॰ ॥
5 इन्द्रो वृत्रस्य दोधतः सानुं वज्रेण हीलितः ।
अभिक्रम्याव जिघ्नते ऽपः समीय चोदयन्नर्च॰ ॥२९॥
6 अधि सानौ नि जिघ्नते वज्रेण शतपर्वणा ।
मन्दान इन्द्रो अन्धसः सखिभ्यो गातुमिच्छत्यर्च॰ ॥
7 इन्द्र तुभ्यमिदद्रिवो ऽनुत्तं वज्रिन्वीर्यं ।
यद्ध त्यं मायिनं मृगं तमु त्वं माययावधीरर्च॰ ॥
8 वि ते वज्रासो अस्थिरन्नवतिं नाव्या अनु ।
महत्त इन्द्र वीर्यं बाह्वोस्ते बलं हितमर्च॰ ॥
9 सहस्रं साकमर्चत परिष्टोभत विंशतिः ।

Srija Marutvatīḥ ava jīva-dhanyāḥ imāḥ apaḥ —.
5 *Indraḥ Vritrasya dodhataḥ sānuñ vajreṇa hīlitaḥ*
Abhi-kramya ava jighnate apaḥ sarmāya chodayan —. (29)
6 *Adhi sānau ni jighnate vajreṇa ṣata-parvaṇā*
Mandānaḥ Indraḥ andhasaḥ sakhi-bhyaḥ gātuñ ichhati —.
7 *Indra tubhyañ it adri-vaḥ anuttañ vajrin vīryañ*
Yat ha tyañ māyinañ mṛigañ tañ u tvañ māyayā avadhīḥ —.
8 *Vi te vajrāsaḥ asthiran navatiñ nāvyāḥ anu*
Mahat te Indra vīryañ bāhvoḥ te balam hitañ —.
9 *Sahasrañ sākañ archata pari stobhata viñṣatiḥ*

---

aquas, manifestans &c. [5] Indras Vritræ contremiscentis cervicem telo iratus, aggressus, percutit, aquas ad manandum dimittens, manifestans &c. [6] In cervice *Vritram* percutit telo, centum cuspidibus acuminato; lætus Indras sociis *suis* cibi aditum optat, manifestans suum dominium. [7] Indra! tibi profecto, nube vehens! teliger! haud spretum *est* robur; quum istum præstigiatorem, capreoli forma indutum illum quoque tu præstigiis necaveris, manifestans tuum dominium. [8] Hic illic tua tela jacebant, nonaginta navigabiles prope *fluvios:* magna *est* tua, Indra! potentia; brachiis tuis robur insitum *est*, manifestans &c. [9] Mille *homines* simul *Indram* venerantur;

शतैनमन्वनोनवुरिन्द्राय ब्रह्मोद्यतमर्च° ॥
10 इन्द्रो वृत्रस्य तविषीं निरहन्सहसा सहः ।
महत्तदस्य पौंस्यं वृत्रं जघन्वां असृजदर्च° ॥३०॥
11 इमे चित्तव मन्यवे वेपेते भियसा मही ।
यदिन्द्र वज्रिन्नोजसा वृत्रं मरुत्वां अवधीरर्च° ॥
12 न वेपसा न तन्यतेन्द्रं वृत्रो विबीभयत् ।
अभ्येनं वज्र आयसः सहस्रभृष्टिरायतार्च° ॥
13 यद्वृत्रं तव चाशनिं वज्रेण समयोधयः ।
अहिमिन्द्र जिघांसतो दिवि ते बद्बधे शवोऽर्च° ॥

Ṣatā enam̃ anu anonavuḥ Indrāya brahma ut-yatam̃ —.
10 *Indraḥ Vṛitrasya tavishīm̃ niḥ ahan sahasā sahaḥ*
Mahat tat asya pauñsyam̃ Vṛitram̃ jaghanvān asṛijat —. (30)
11 *Ime chit tava manyave vepete bhiyasā mahī*
Yat Indra vajrin ojasā Vṛitram̃ Marutvān avadhīḥ —.
12 *Na vepasā na tanyatā Indram̃ Vṛitraḥ vi bībhayat*
Abhi enam̃ vajraḥ āyasaḥ sahasra-bhṛishṭiḥ āyata —.
13 *Yat Vṛitram̃ tava cha aṣanim̃ vajreṇa sam̃ ayodhayaḥ*
Ahim̃ Indra jighāñsataḥ divi te badbadhe ṣavaḥ —.

---

laudant *eum* viginti; centum eum iterum iterumque celebrant; Indræ sacrificium paratum *est*, manifestans ipsius dominium. [10] Indras Vritræ potentiam fregit, telo *suo Vritræ* telum *vincens:* magnum *est* illud ejus robur; Vritram quum necasset, aquas dimisit, manifestans &c. [11] Hæc quoque *terra cœlumque* magna tuam ad iram contremebant formidine, quum, Indra, teliger! vigore Vritram occideres, Marutibus stipatus, manifestans tuum dominium. [12] Non tremore, non strepitu Indram Vritras terruit, *quum* eum sagitta ferrea, mille cuspidibus acuminata, peteret, manifestans ipsius dominium. [13] Quum Vritram, tibique *injectum* missile *ejus,* telo *tuo* repelleres, *tunc* tuum, Indra! Ahim occisuri, in cœlo versabatur robur, mani-

14 अभिष्टने ते अद्रिवो यत्स्था जगच्च रेजते ।
त्वष्टा चित्तव मन्यव इन्द्र वेविज्यते भियार्च° ॥
15 न हि नु यादधीमसीन्द्रं को वीर्या परः ।
तस्मिन्नृम्णमुत क्रतुं देवा ओजांसि संदधुरर्च° ॥
16 यामथर्वा मनुष्पिता दध्यङ् धियमत्नत ।
तस्मिन्ब्रह्माणि पूर्वथेन्द्र उक्था समग्मतार्च° ॥३१॥

॥ इति प्रथमाष्टके पञ्चमोऽध्यायः ॥

---

14 *Abhi-stane te adri-vaḥ yat sthāḥ jagat cha rejate*
Tvashṭā chit tava manyave Indra vevijyate bhiyā —.
15 *Na hi nu yāt adhi-imasi Indram̃ kaḥ vīryā paraḥ*
Tasmin nṛimṇam̃ uta kratum̃ devāḥ ojāñsi sam̃ dadhuḥ —.
16 *Yām̃ Atharvā manuḥ pitā Dadhyañ dhiyam̃ atnata*
Tasmin brahmāṇi pūrva-thā Indre ukthā sam̃ agmata —. (31)

---

festans tuum dominium. [14] Sonitu tuo *perculsum*, teliger! stabile mobileque commovetur: Tvashtris quoque, tua ira *territus*, Indra! contremit, manifestans &c. [15] Non enim permeantem comprehendimus Indram: quis *est illo* potestate major? illi divitias et sacrificium *et* vires dii contulerunt; *et Indras* manifestat suum dominium. [16] Quam Atharvan, hominum tutor, *et* Dadhyach ceremoniam instituerunt, in ea cibi sacrificales, ut olim Indræ *offerendi, et* hymni convenerunt; *Indrasque* suum dominium manifestat.

LECTIO SEXTA.

HYMNUS VIII. [LXXXI.]

1 इन्द्रो मदाय वावृधे शवसे वृत्रहा नृभिः ।
तमिन्महत्स्वाजिषूतेमर्भे हवामहे स वाजेषु प्र नोऽविषत् ॥
2 असि हि वीर सेन्योऽसि भूरि परादृदिः ।
असि दभ्रस्य चिद्वृधो यजमानाय शिक्षसि सुन्वते भूरि ते वसु ॥
3 यदुदीरत आजयो धृष्णवे धीयते धना ।
युक्ष्वा मदच्युता हरी कं हनः कं वसौ दधोऽस्मां इन्द्र वसौ दधः ॥
4 क्रत्वा महां अनुष्वधं भीम आवावृधे शवः ।

LXXXI.

1 *Indraḥ madāya vavṛidhe ṣavase Vṛitra-hā nṛibhiḥ*
Tam̃ it mahat-su ājishu uta īm̃ arbhe havāmahe saḥ vājeshu pra naḥ avishat.
2 *Asi hi vīra senyaḥ asi bhūri parā-dadiḥ*
Asi dabhrasya chit vṛidhaḥ yajamānāya ṣikshasi sunvate bhūri te vasu.
3 *Yat ut-īrate ājayaḥ dhṛishṇave dhīyate dhanā* [*dadhaḥ.*
Yukshva mada-chyutā harī kam̃ hanaḥ kam̃ vasau dadhaḥ asmān Indra vasau
4 *Kratvā mahān anu-svadham̃ bhīmaḥ ā vavṛidhe ṣavaḥ*

LXXXI.

[1] Indras, Vritræ occisor, gaudii *et* vigoris *obtinendi* caussa laudatus est a viris: illum sane in magnis certaminibus, atque eundem in parva *dimicatione* invocamus: ille in prœliis nos protegito. [2] *Tu* enim, heros! es agminis instar; es magnæ opulentiæ debellator: es parvi quoque *viri* amplificator; sacrificanti largiris, *et* libanti; ampla tibi *est* opulentia. [3] Quum fiunt prœlia, *tunc* victori acquiruntur opes: junge *currui equos, hostium* superbiam frangentes, fulvos: quemnam occisurus es? quemnam opulentiæ dabis? nos, Indra! opulentiæ dare velis. [4] Opere magnus, post *libaminis* potum,

श्रिय ऋष्व उपाकयोर्नि शिप्री हरिवां दधे हस्तयोर्वज्रमायसं ॥

5 आ पप्रौ पार्थिवं रजो बद्बधे रोचना दिवि ।
न त्वावां इन्द्र कश्चन न जातो न जनिष्यते ऽति विश्वं ववक्षिथ ॥१॥

6 यो अर्यो मर्तभोजनं पराददाति दाशुषे ।
इन्द्रो अस्मभ्यं शिक्षतु विभजा भूरि ते वसु भक्षीय तव राधसः ॥

7 मदे मदे हि नो ददिर्यूथा गवामृजुक्रतुः ।
संगृभाय पुरू शतोभया हस्त्या वसु शिशीहि राय आभर ॥

8 मादयस्व सुते सचा शवसे शूर राधसे ।
विद्मा हि त्वा पुरूवसुमुप कामान्त्ससृज्महे ऽथा नो ऽविता भव ॥

Ṣriye ṛishvaḥ upākayoḥ ni ṣiprī hari-vān dadhe hastayoḥ vajram̃ āyasam̃.

5 *Ā paprau pārthivam̃ rajaḥ badbadhe rochanā divi*
Na tvā-vān Indra kaḥ chana na jātaḥ na janishyate ati viṣvam̃ vavakshitha. (1)

6 *Yaḥ aryaḥ marta-bhojanam̃ parā-dadāti dāṣushe*
Indraḥ asmabhyam̃ ṣikshatu vi bhaja bhūri te vasu bhakshīya tava rādhasaḥ.

7 *Made-made hi naḥ dadiḥ yūthā gavām̃ ṛiju-kratuḥ*
Sam̃ gṛibhāya puru ṣatā ubhayā hastyā vasu ṣiṣīhi rāyaḥ ā bhara.

8 *Mādayasva sute sachā ṣavase ṣūra rādhase*
Vidma hi tvā puru-vasum̃ upa kāmān sasṛijmahe atha naḥ avitā bhava.

---

horrendus *Indras* auxit robur *nostrum:* ad salutem *nostram*, conspicuus, pulchro naso præditus, fulvis *equis* vectus, in propinquis collocavit manibus telum ferreum. 5 Implevit terrestrem aerem splendore suo; fixit lumina in cœlo: non tui similis, Indra! quisquam, neque natus, neque nasciturus est; universum *mundum* sustentas. 6 Qui dominus mortali idoneum cibum largitur sacrificanti, Indras nobis *cibum* dato: dispertire multas tuas divitias, *ut* fruar tua opulentia. 7 In quovis enim gaudio, *quo ob libamina ipsi parata afficitur*, nobis dator *est* armenti vaccarum, recta faciens: prehende multas centuplices utraque manu divitias *nobis largiendas;* alacres redde *nos;* opes affer *nobis.* 8 Gaude parato *libamine*, coram *adstans*, roboris *nostri et* opulentiæ caussa, heros! norimus enim te multas opes possidentem; *ad te*

9 एते त इन्द्र जन्तवो विश्वं पुष्यन्ति वार्यं ।
अन्तर्हि ख्यो जनानामर्यो वेदो अदाशुषां तेषां नो वेद: आभर ॥ २ ॥

HYMNUS IX. [LXXXII.]

1 उपो षु शृणुही गिरो मघवन्मातथा इव ।
यदा नः सूनृतावतः कर आदर्थयास इद्योजा न्विन्द्र ते हरी ॥
2 अक्षन्नमीमदन्त ह्यव प्रिया अधूषत ।
अस्तोषत स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती योजा° ॥
3 सुसंदृशं त्वा वयं मघवन्वन्दिषीमहि ।
प्र नूनं पूर्णवन्धुरः स्तुतो याहि वशां अनु योजा° ॥

---

9 *Ete te Indra jantavaḥ viṣvañ̄ pushyanti vāryañ̄*
Antaḥ hi khyaḥ janānāñ̄ aryaḥ vedaḥ adāṣushāñ̄ teshāñ̄ naḥ vedaḥ ā bhara. (2)

LXXXII.

1 *Upo su ṣriṇuhi giraḥ Magha-van mā atathāḥ-iva*
Yadā naḥ sūnṛitā-vataḥ karaḥ āt arthayāse it yoja nu Indra te harī.
2 *Akshan amīmadanta hi ava priyāḥ adhūshata*
Astoshata sva-bhānavaḥ viprāḥ navishṭhayā matī —.
3 *Su-sandṛiṣañ̄ tvā vayañ̄ Magha-van vandishīmahi*
Pra nūnañ̄ pūrṇa-vandhuraḥ stutaḥ yāhi vaṣān anu —.

---

desideria *nostra* applicamus; itaque nobis protector sis. [9] Hi tui filii, Indra! omnem augent desiderabilem *oblationem: tu* quidem dominus nosti opulentiam *quæ* apud homines non sacrificantes *exstat:* illorum nobis divitias affer.

LXXXII.

[1] Attentus utique audi cantilenas, Maghavan! haud secus atque antehac: quando nos sincero sermone præditos facis, statim desideras illam *laudem nostram;* junge celeriter, Indra! *equos* tuos fulvos. [2] *Laudatores tui cibo* fruiti sunt *et* exsultarunt; cara *corpora sua* inclinarunt; celebrarunt *te* lucidi vates laudantissima prece; junge &c. [3] *Omnia* bene conspicientem te nos, Maghavan! laudemus: certe, *opibus* plenum currum tecum habens, cele-

4 स घा तं वृषणं रथमधितिष्ठाति गोविदं ।
यः पात्रं हारियोजनं पूर्णमिन्द्र चिकेतति योजा० ॥
5 युक्तस्ते अस्तु दक्षिण उत सव्यः शतक्रतो ।
तेन जायामुप प्रियां मन्दानो याह्यन्धसो योजा० ॥
6 युनज्मि ते ब्रह्मणा केशिना हरी उपप्रयाहि दधिषे गभस्त्योः ।
उत्त्वा सुतासो रभसा अमन्दिषुः पूषण्वान्वज्रिन्त्समु पत्न्यामदः ॥३॥

HYMNUS X. [LXXXIII.]

1 अश्वावति प्रथमो गोषु गच्छति सुप्रावीरिन्द्र मर्त्यस्तवोतिभिः ।
तमित्पृणक्षि वसुना भवीयसा सिन्धुमापो यथाभितो विचेतसः ॥

---

4 *Saḥ gha tam̃ vṛishaṇam̃ ratham̃ adhi tishṭhāti go-vidam̃*
Yaḥ pātram̃ hāri-yojanam̃ pūrṇam̃ Indra chiketati —.
5 *Yuktaḥ te astu dakshiṇaḥ uta savyaḥ Ṣata-krato*
Tena jāyām̃ upa priyām̃ mandānaḥ yāhi andhasaḥ —.
6 *Yunajmi te brahmaṇā kesinā harī upa pra yāhi dadhishe gabhastyoḥ*
Ut tvā sutāsaḥ rabhasā amandishuḥ pūshaṇ-vān vajrin sam̃ u patnyā amadaḥ. (3)

LXXXIII.

1 *Aṣva-vati prathamaḥ goshu gachhati supra-avīḥ Indra martyaḥ tava ūti-bhiḥ*
Tam̃ it pṛiṇakshi vasunā bhavīyasā sindhum̃ āpaḥ yathā abhitaḥ vi-chetasaḥ.

---

bratus, accede ad eos qui *te* desiderant. [4] Is utique illum vota explentem currum conscendito, vaccas procurantem, qui pateram háriyojana *dictam*, plenam, *tibi*, Indra! indicat; junge &c. [5] *Currui* junctus tibi esto dexter atque sinister *equus*, Satakratus! illo libaminis *potu* exhilaratus, uxorem dilectam adi; junge &c. [6] *Currui* jungo, prece *mea*, jubatos fulvos *equos* tuos; aggredere; tene *habenas* manibus: te parata *libamina* cito inebriantia lætificarunt; incremento præditus, teliger, una cum uxore gaude.

LXXXIII.

[1] Equis divite *in domicilio versans*, primus vaccas nanciscitur mortalis, qui tuis, Indra! auxiliis bene adjutus est: eum sane ditas thesauro abundan-

2 आपो न देवीरुपयन्ति होत्रियमवः पश्यन्ति विततं यथा रजः ।
प्राचैर्देवासः प्रणयन्ति देवयुं ब्रह्मप्रियं जोषयन्ते वरा इव ॥
3 अधि द्वयोरदधा उक्थ्यं वचो यतस्रुचा मिथुना या सपर्यतः ।
असंयत्तो व्रते ते क्षेति पुष्यति भद्रा शक्तिर्यजमानाय सुन्वते ॥
4 आदङ्गिराः प्रथमं दधिरे वय इद्धाग्नयः शम्या ये सुकृत्यया ।
सर्वं पणेः समविन्दन्त भोजनमश्वावन्तं गोमन्तमा पशुं नरः ॥
5 यज्ञैरथर्वा प्रथमः पथस्तते ततः सूर्यो व्रतपा वेन आजनि ।
आ गा आजदुशना काव्यः सचा यमस्य जातममृतं यजामहे ॥

---

2 *Āpaḥ na devīḥ upa yanti hotriyam̃ avaḥ paṣyanti vi-tatam̃ yathā rajaḥ*
Prāchaiḥ devāsaḥ pra nayanti deva-yum̃ brahma-priyam̃ joshayante varāḥ-iva.
3 *Adhi dvayoḥ adadhāḥ ukthyam̃ vachaḥ yata-sruchā mithunā yā saparyataḥ*
Asam̃-yattaḥ vrate te ksheti pushyati bhadrā ṣaktiḥ yajamānāya sunvate.
4 *Āt Angirāḥ prathamam̃ dadhire vayaḥ iddha-agnayaḥ ṣamyā ye su-kṛityayā*
Sarvam̃ Paṇeḥ sam̃ avindanta bhojanam̃ aṣva-vantam̃ go-mantam̃ ā paṣum̃ naraḥ.
5 *Yajnaiḥ Atharvā prathamaḥ pathaḥ tate tataḥ sūryaḥ vrata-pāḥ venaḥ ā ajani*
Ā gāḥ ājat Uṣanā Kāvyaḥ sachā yamasya jātam̃ amṛitam̃ yajāmahe.

---

tiore, oceanum undæ velut undecunque, sapientiam conferentes. [2] Sicut aquæ pellucidæ descendunt in sacrificatoris pateram, *ita dii* deorsum prospiciunt, diffusum velut *solis* lumen: orientem versus dii ducunt *pateram* deos desiderantem; libamine repletam *illam* appetunt, proci velut. [3] Duobus *sacrificiis* aptasti cantabilem precem, parata vasa habentibus, geminis, quæ *te* venerantur: *sacrificator*, a nemine lacessitus, in ceremonia tua commoratur *et* crescit: eximium robur *conceditur* sacra obeunti, libanti. [4] Statim Angirasidæ primum parabant *sacrificalem* cibum, qui accenso igne instructi *erant* propter ceremoniam bene perficiendam: omnem Panis nanciscebantur penum cum equis *et* vaccis, atque *aliud* pecus, viri. [5] Sacrificiis Atharvan primus vias *vaccarum* paraverat; deinde sol, sacrorum protector amatus, ortus est: *Atharvan* vaccas obtinuit; Usanas, Kavis filius, coram *opitulaturus aderat; Asurarum* cohibendi caussa natum *Indram* immortalem veneramur.

6 बर्हिर्वा यत्स्वपत्याय वृज्यतेऽर्को वा श्लोकमाघोषते दिवि ।
ग्रावा यत्र वदति कारुरुक्थ्यस्तस्येदिन्द्रो अभिपित्वेषु रण्यति ॥४॥

HYMNUS XI. [LXXXIV.]

1 असावि सोम इन्द्र ते शविष्ठ धृष्णवागहि ।
आ त्वा पृणक्त्विन्द्रियं रजः सूर्यो न रश्मिभिः ॥
2 इन्द्रमिद्धरी वहतोऽप्रतिधृष्टशवसं ।
ऋषीणां च स्तुतीरुप यज्ञं च मानुषाणां ॥
3 आतिष्ठ वृत्रहन्रथं युक्ता ते ब्रह्मणा हरी ।
अर्वाचीनं सु ते मनो ग्रावा कृणोतु वग्नुना ॥

---

6 *Barhiḥ vā yat su-apatyāya vṛijyate arkaḥ vā ṣlokam̃ ā-goshate divi*
Grāvā yatra vadati kāruḥ ukthyaḥ tasya it Indraḥ abhi-pitveshu raṇyati. (4)

LXXXIV.

1 *Asāvi somaḥ Indra te ṣavishṭha dhṛishṇo ā gahi*
Ā tvā pṛiṇaktu indriyam̃ rajaḥ sūryaḥ na raṣmi-bhiḥ.
2 *Indram̃ it harī vahataḥ apratidhṛishṭa-ṣavasam̃*
Ṛishīṇām̃ cha stutīḥ upa yajnam̃ cha mānushāṇām̃.
3 *Ā tishṭha Vṛitra-han ratham̃ yuktā te brahmaṇā harī*
Arvāchīnam̃ su te manaḥ grāvā kṛiṇotu vagnunā.

---

6 Sive quum stragulum, *ceremoniæ* egregiam prolem conferentis caussa, purificatur, sive *quum* sacerdos carmen recitat lucente *in sacrificio*, lapis quum resonat, laudator *velut* hymnos canens, hujus sane Indras in oblectationibus gaudet.

LXXXIV.

1 Paratum est libamen, Indra! tibi; fortissime victor! veni: impleto te vigor, aerem sol velut radiis. 2 Indram illum fulvi *equi* vehunt, invicto robore gaudentem, et ad vatum laudes, et *ad* sacrificium ab hominibus *paratum.* 3 Conscende, Vritræ occisor! currum; juncti tibi *sunt* prece fulvi *equi:* huc conversam bene tuam mentem facito lapis celebrando *sonitu.*

4 इममिन्द्र सुतं पिब ज्येष्ठममर्त्यं मदं ।
शुक्रस्य त्वाभ्यक्षरन्धारा ऋतस्य सादने ॥
5 इन्द्राय नूनमर्चतोक्थानि च ब्रवीतन ।
सुता अमत्सुरिन्दवो ज्येष्ठं नमस्यता सहः ॥५॥
6 नकिष्ट्वद्रथीतरो हरी यदिन्द्र यच्छसे ।
नकिष्ट्वानु मज्मना नकिः स्वश्व आनशे ॥
7 य एक इद्विदयते वसु मर्ताय दाशुषे ।
ईशानो अप्रतिष्कुत इन्द्रो अङ्ग ॥
8 कदा मर्तमराधसं पदा क्षुम्पमिव स्फुरत् ।
कदा नः शुश्रवद्गिर इन्द्रो अङ्ग ॥

---

4 *Imam̃ Indra sutam̃ piba jyeshṭham̃ amartyam̃ madam̃*
Ṣukrasya tvā abhi aksharan dhārāḥ ṛitasya sadane.
5 *Indrāya nūnam̃ archata ukthāni cha bravītana*
Sutāḥ amatsuḥ indavaḥ jyeshṭham̃ namasyata sahaḥ. (5)
6 *Nakiḥ tvat rathi-taraḥ harī yat Indra yachhase*
Nakiḥ tvā anu majmanā nakiḥ su-aṣvaḥ ānaṣe.
7 *Yaḥ ekaḥ it vi-dayate vasu martāya dāṣushe*
Īṣānaḥ aprati-skutaḥ Indraḥ anga.
8 *Kadā martam̃ arādhasam̃ padā kshumpam̃-iva sphurat*
Kadā naḥ ṣuṣruvat giraḥ Indraḥ anga.

---

[4] Hunc, Indra! paratum *liquorem* bibe, egregium, immortalem, exhilarantem: puri *libaminis* ad te pervenerunt guttæ, sacrificii in domicilio. [5] Indræ celeriter honorem præstate, precesque recitate: parati exhilarent *eum* liquores; egregium veneramini vigorem. [6] Nemo *est* te potior auriga, Indra! quum fulvos *equos currui* jungis: nemo tui similis *est* fortitudine; nemo, bonis *licet* equis instructus, te assequutus est.

[7] Qui solus dispertitur thesaurum mortali *ipsum* colenti, dominus, cui nemo contradicit, Indras *est;* ohe! [8] Quando mortalem nulla sacrificia perficientem, pede fruticem velut, conteret? quando nostras auscultabit

9 यश्चिद्धि त्वा बहुभ्य आ सुतावां आविवासति ।
उग्रं तत्पत्यते शव इन्द्रो अङ्ग ॥
10 स्वादोरित्था विषूवतो मध्वः पिबन्ति गौर्यः ।
या इन्द्रेण सयावरीर्वृष्णा मदन्ति शोभसे वस्वीरनु स्वराज्यं ॥६॥
11 ता अस्य पृशनायुवः सोमं श्रीणन्ति पृश्नयः ।
प्रिया इन्द्रस्य धेनवो वज्रं हिन्वन्ति सायकं वस्वी° ॥
12 ता अस्य नमसा सहः सपर्यन्ति प्रचेतसः ।
व्रतान्यस्य सश्चिरे पुरूणि पूर्वचित्तये वस्वी° ॥
13 इन्द्रो दधीचो अस्थभिर्वृत्राण्यप्रतिष्कुतः । जघान नवतीर्नव ॥

---

9 *Yaḥ chit hi tvā bahu-bhyaḥ ā suta-vān ā-vivāsati*
Ugraṁ tat patyate ṣavaḥ Indraḥ anga.
10 *Svādoḥ itthā vishu-vataḥ madhvaḥ pibanti gauryaḥ*
Yāḥ Indreṇa sa-yāvarīḥ vrishṇā madanti ṣobhase vasvīḥ anu sva-rājyaṁ. (6)
11 *Tāḥ asya pṛiṣana-yuvaḥ somaṁ ṣrīṇanti pṛiṣnayaḥ*
Priyāḥ Indrasya dhenavaḥ vajraṁ hinvanti sāyakaṁ —.
12 *Tāḥ asya namasā sahaḥ saparyanti pra-chetasaḥ*
Vratāni asya saṣchire purūṇi pūrva-chittaye —.
13 *Indraḥ Dadhīchaḥ astha-bhiḥ vṛitrāṇi aprati-skutaḥ jaghāna navatīḥ nava.*

---

preces Indras? ohe! [9] Quicunque enim inter multos *sacrificatores*, libamen paratum habens, te colit, horrendum illi largitur vigorem Indras; ohe!

[10] De jucundo, ita ubique præsente, dulci *libamine* bibunt candidæ *vaccæ*, quæ cum Indra, votorum expletore, congressæ lætantur, splendoris gratia, domicilium procurantes, *quæ* ipsius dominium respicientes *adstant*. [11] Illæ, ipsius contactum appetentes, libamen *lacte* miscent diversicolores *vaccæ*: dilectæ ab Indra vaccæ telum *ejus* mortiferum *in inimicos* dirigunt, domicilium &c. [12] Illæ ipsius potestatem *oblato* lacte venerantur sapientes *vaccæ*: facinora illius innotuerunt multa, ad præviam admonitionem *hostis ipsum adorturi*: *vaccæ, inquam,* domicilium procurantes, &c.

[13] Indras, cui nemo adversatur, Dadhyachis *vatis equi* ossibus hostes

14 इच्छन्नश्वस्य यच्छिरः पर्वतेष्वपश्रितं । तद्विदच्छर्यणावति ॥
15 अत्राह गोरमन्वत नाम त्वष्टुरपीच्यं । इत्था चन्द्रमसो गृहे ॥७॥
16 को अद्य युंक्ते धुरि गा ऋतस्य शिमीवतो भामिनो दुर्हृणायून् ।
आसन्निषून्हृत्स्वसो मयोभून्य एषां भृत्यामृणधत्स जीवात् ॥
17 क ईषते तुज्यते को बिभाय को मंसते सन्तमिन्द्रं को अन्ति ।
कस्तोकाय क इभायोत राये ऽधि ब्रवत्तन्वे को जनाय ॥
18 को अग्निमीट्टे हविषा घृतेन स्रुचा यजाता ऋतुभिर्ध्रुवेभिः ।
कस्मै देवा आ वहानाशु होम को मंसते वीतिहोत्रः सुदेवः ॥

---

14 *Ichhan aṣvasya yat ṣiraḥ parvateshu apa-ṣritam̃ tat vidat Ṣaryaṇā-vati.*
15 *Atra aha goḥ amanvata nāma tvashṭuḥ apīchyam̃ itthā chandramasaḥ grihe.* (7)
16 *Kaḥ adya yunkte dhuri gāḥ ṛitasya ṣimī-vataḥ bhāminaḥ duḥ-hṛiṇāyūn*
Āsan-ishūn hṛitsu-asaḥ mayaḥ-bhūn yaḥ eshām̃ bhrityām̃ ṛiṇadhat saḥ jīvāt.
17 *Kaḥ īshate tujyate kaḥ bibhāya kaḥ mañsate santam̃ Indram̃ kaḥ anti*
Kaḥ tokāya kaḥ ibhāya uta rāye adhi bravat tanve kaḥ janāya.
18 *Kaḥ Agnim̃ īṭṭe havishā ghṛitena sruchā yajātai ṛitu-bhiḥ dhruvebhiḥ*
Kasmai devāḥ ā vahān āṣu homa kaḥ mañsate vīti-hotraḥ su-devaḥ.

---

occidit nonagies novem. [14] Quærens equi quod *fuerat* caput, in montibus sepositum, illud reperiebat in Saryanávante *fluvio.* [15] Ibi sane *radii solares* inveniebant lucem solis, *noctis caligine* opertam, ita *cælum* percurrentis lunæ in domicilio.

[16] Quisnam hodie jungit temoni *Indræ* proficiscentis *equos* properantes, robustos, splendidos, invicto furore præditos, in fronte sagittis armatos, *hostium* corda ferientes, lætitiæ auctores? *sacrificator* qui illorum vectionem laudat, is vivat. [17] Quis fugit? quis læditur? quis timet? quis novit Indram prope versantem? quis pro filio, quis pro elephanto aut pro thesauro *Indram* invocat? pro *suo ipsius* corpore quis, aut pro familia *sua*? [18] Quisnam, *Indram conciliaturus*, Agnim laudat *oblato* sacrificio *et* butyro? patera *sacrifica* is supplicet anni temporibus certis: cuinam dii advehunt celeriter *opulentiam* celebrandam? quisnam novit *Indram,* sacrificiis instructus, faventibus

19 त्वमङ्ग प्रशंसिषो देवः शविष्ठ मर्त्यं ।
न त्वदन्यो मघवन्नस्ति मर्डितेन्द्र ब्रवीमि ते वचः ॥
20 मा ते राधांसि मा त ऊतयो वसोऽस्मान्कदाचना दभन् ।
विश्वा च न उपमिमीहि मानुष वसूनि चर्षणिभ्य आ ॥८॥

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

HYMNUS I. [LXXXV.]

1 प्र ये शुम्भन्ते जनयो न सप्तयो यामन्रुद्रस्य सूनवः सुदंससः ।
रोदसी हि मरुतश्चक्रिरे वृधे मदन्ति वीरा विदथेषु घृष्वयः ॥
2 त उक्षितासो महिमानमाशत दिवि रुद्रासो अधि चक्रिरे सदः ।
अर्चन्तो अर्कं जनयन्त इन्द्रियमधि श्रियो दधिरे पृश्निमातरः ॥

---

19 *Tvaṁ anga pra ṣaṅsishaḥ devaḥ ṣavishṭha martyaṁ*
Na tvat anyaḥ Magha-van asti marḍitā Indra bravīmi te vachaḥ.
20 *Mā te rādhāṅsi mā te ūtayaḥ vaso asmān kadā chana dabhan*
Viṣvā cha naḥ upa-mimīhi mānusha vasūni charshaṇi-bhyaḥ ā. (8)

LXXXV.

1 *Pra ye ṣumbhante janayaḥ na saptayaḥ yāman Rudrasya sūnavaḥ su-daṅsasaḥ*
Rodasī hi Marutaḥ chakrire vṛidhe madanti vīrāḥ vidatheshu ghṛishvayaḥ.
2 *Te ukshitāsaḥ mahimānaṁ āṣata divi Rudrāsaḥ adhi chakrire sadaḥ*
Archantaḥ arkaṁ janayantaḥ indriyaṁ adhi ṣriyaḥ dadhire Pṛiṣni-mātaraḥ.

---

diis gaudens? [19] Tu, heus! collauda mortalem, lucidus, robustissime! non præter te alius, Maghavan! est lætitiæ dator; Indra! enuncio tibi precem. [20] Non tuæ divitiæ, non tua auxilia, domicilii largitor! nos unquam perire sinant; omnesque nobis sapientibus largire opes, hominibus favens!

LXXXV.

[1] Qui nitent mulieres velut in incessu *suo*, *Marutes* meantes, Rudræ filii, claris facinoribus illustres, (cœlum enim et terram Marutes fecerunt ampliora, gaudent*que* heroes sacrificiis, eversores,) [2] iidem, electi, magnitudinem nacti sunt; in cœlo Rudræ filii *sibi* pararunt sedem: celebrantes celebrandum

3 गोमातरो यच्छुभयन्ते अञ्जिभिस्तनूषु शुभ्रा दधिरे विरुक्मतः ।
बाधन्ते विश्वमभिमातिनमप वर्त्मान्येषामनु रीयते घृतं ॥
4 वि ये भ्राजन्ते सुमखास ऋष्टिभिः प्रच्यावयन्तो अच्युता चिदोजसा ।
मनोजुवो यन्मरुतो रथेष्वा वृषव्रातासः पृषतीरयुग्ध्वं ॥
5 प्र यद्रथेषु पृषतीरयुग्ध्वं वाजे अद्रिं मरुतो रंहयन्तः ।
उतारुषस्य विष्यन्ति धाराश्चर्मेवोदभिर्व्युन्दन्ति भूम ॥
6 आ वो वहन्तु सप्तयो रघुष्यदो रघुपत्वानः प्रजिगात बाहुभिः ।
सीदता बर्हिरुरु वः सदस्कृतं मादयध्वं मरुतो मध्वो अन्धसः ॥९॥
7 ते ऽवर्धन्त स्वतवसो महित्वना नाकं तस्थुरुरु चक्रिरे सदः ।

---

3 *Go-mātaraḥ yat ṣubhayante anji-bhiḥ tanūshu ṣubhrāḥ dadhire virukmataḥ*
Bādhante viṣvam̃ abhi-mātinam̃ apa vartmāni eshām̃ anu rīyate ghṛitam̃.
4 *Vi ye bhrājante su-makhāsaḥ ṛishṭi-bhiḥ pra-chyavayantaḥ achyutā chit ojasā*
Manaḥ-juvaḥ yat Marutaḥ ratheshu ā vṛisha-vrātāsaḥ pṛishatīḥ ayugdhvam̃.
5 *Pra yat ratheshu pṛishatīḥ ayugdhvam̃ vāje adrim̃ Marutaḥ rañhayantaḥ*
Uta arushasya vi syanti dhārāḥ charma-iva uda-bhiḥ vi udanti bhūma.
6 *Ā vaḥ vahantu saptayaḥ raghu-syadaḥ raghu-patvānaḥ pra jigāta bāhu-bhiḥ*
Sīdata ā barhiḥ uru vaḥ sadaḥ kṛitam̃ mādayadhvam̃ Marutaḥ madhvaḥ andhasaḥ.
7 *Te avardhanta sva-tavasaḥ mahi-tvanā ā nākam̃ tasthuḥ uru chakrire sadaḥ* [(9)

Indram, procurantes robur insigne, dominia nacti sunt Prisnis filii. [3] Terræ filii quum sese decorant ornamentis, in corporibus *suis* nitidi gestant splendidos *ornatus:* repellunt quemvis inimicum; in tramite eorum post *ipsos* manat aqua. [4] Qui splendent, bonis sacrificiis culti, ensibus *suis* prosternentes *res* non caducas quoque, vigore; quum vehiculis maculatas cervas junxistis, Marutes! mentis instar veloces! pluviam effundere adsueti! [5] Quum vehiculis maculatas cervas junxistis, Marutes! cibi caussa nubem concitantes, tunc lucido *sole coram* stillant guttas, cutem velut aquis humectant terram. [6] Vos advehunto veloces *cervæ*, celeriter incedentes; cito volantes accedite, *dona ferentes* manibus: considite in stragulo; ampla vobis sedes facta *est;* satiamini, Marutes! dulci cibo. [7] Illi invaluerunt, suæ fortitudini confidentes, magnitudine; cœlum adierunt, *ibique* amplam *sibi* fecerunt sedem:

विष्णुर्यद्धावद्वृषणं मदच्युतं वयो न सीदन्नधि बर्हिषि प्रिये ॥
8 शूरा इवेद्युयुधयो न जग्मयः श्रवस्यवो न पृतनासु येतिरे ।
भयन्ते विश्वा भुवना मरुद्भ्यो राजान इव त्वेषसन्दृशो नरः ॥
9 त्वष्टा यद्वज्रं सुकृतं हिरण्ययं सहस्रभृष्टिं स्वपा अवर्तयत् ।
धत्त इन्द्रो नर्यपांसि कर्तवेऽहन्वृत्रं निरपामौब्जदर्णवं ॥
10 ऊर्ध्वं नुनुद्रेऽवतं त ओजसा दादृहाणं चिद्बिभिदुर्वि पर्वतं ।
धमन्तो वाणं मरुतः सुदानवो मदे सोमस्य रण्यानि चक्रिरे ॥
11 जिह्मं नुनुद्रेऽवतं तया दिशासिञ्चन्नुत्सं गोतमाय तृष्णजे ।
आगच्छन्तीमवसा चित्रभानवः कामं विप्रस्य तर्पयन्त धामभिः ॥

Vishṇuḥ yat ha āvat vṛishaṇam mada-chyutam vayaḥ na sīdan adhi barhishi priye.
8 *Ṣūrāḥ-iva it yuyudhayaḥ na jagmayaḥ ṣravasyavaḥ na pṛitanāsu yetire*
Bhayante viṣvā bhuvanā Marut-bhyaḥ rājānaḥ-iva tvesha-sandṛiṣaḥ naraḥ.
9 *Tvashṭā yat vajram su-kṛitam hiraṇyayam sahasra-bhṛishṭim su-apāḥ avartayat*
Dhatte Indraḥ nari apānsi kartave ahan Vṛitram niḥ apām aubjat arṇavam.
10 *Ūrdhvam nunudre avatam te ojasā dadṛihāṇam chit bibhiduḥ vi parvatam*
Dhamantaḥ vāṇam Marutaḥ su-dānavaḥ made somasya raṇyāni chakrire.
11 *Jihmam nunudre avatam tayā diṣā asinchan utsam Gotamāya tṛishṇa-je*
Ā gachhanti īm avasā chitra-bhānavaḥ kāmam viprasya tarpayanta dhāma-bhiḥ.

Marutes, quibus Vishnus sane custodit *sacrificium*, quod votorum expletionem procurat, *et* gaudia confert, aves velut *advolantes* considant in stragulo dilecto. [8] Militum instar quoque, pugnatores velut celeres, gloriæ cupidi velut *viri*, in prœliis dimicarunt : timent omnes creaturæ Marutes; regum instar *sunt* rutilo adspectu duces. [9] Tvashtris quod telum bene factum, aureum, mille cuspidibus acuminatum peritus paravit, *id* possidet Indras, ut in certamine facinora perpetret : necavit Vritram, aquarum effudit copiam.

[10] Sursum levarunt puteum illi robore, magnumque perfregerunt montem ; efflantes sonitum Marutes, egregia largientes, lætitia propter libamen grata *quæque laudatori* fecerunt. [11] Incurvum levarunt puteum illo in loco ; *aquis* irrigarunt fontem Gotamæ sitienti : adeunt illum auxilii caussa *Marutes* varie splendentes ; desiderium vatis explent *aquis vitam* sustentantibus.

12 या वः शर्म शशमानाय सन्ति त्रिधातूनि दाशुषे यच्छताधि ।
अस्मभ्यं तानि मरुतो वि यन्त रयिं नो धत्त वृषणः सुवीरं ॥१०॥

HYMNUS II. [LXXXVI.]

1 मरुतो यस्य हि क्षये पाथा दिवो विमहसः । स सुगोपातमो जनः ॥
2 यज्ञैर्वा यज्ञवाहसो विप्रस्य वा मतीनां । मरुतः शृणुता हवं ॥
3 उत वा यस्य वाजिनो ऽनु विप्रमतक्षत । स गन्ता गोमति व्रजे ॥
4 अस्य वीरस्य बर्हिषि सुतः सोमो दिविष्टिषु । उक्थं मदश्च शस्यते ॥
5 अस्य श्रोषन्त्वा भुवो विश्वा यश्चर्षणीरभि । सूरं चित्सस्रुषीरिषः ॥११॥
6 पूर्वीभिर्हि ददाशिम शरद्भिर्मरुतो वयं । अवोभिश्चर्षणीनां ॥

---

12 *Yā vaḥ ṣarma ṣaṣamānāya santi tri-dhātūni dāṣushe yachhata adhi*
Asmabhyam̃ tāni Marutaḥ vi yanta rayim̃ naḥ dhatta vṛishaṇaḥ su-vīram̃. (10)

LXXXVI.

1 *Marutaḥ yasya hi kshaye pātha divaḥ vi-mahasaḥ saḥ su-gopātamaḥ janaḥ.*
2 *Yajnaiḥ vā yajna-vāhasaḥ viprasya vā matīnām̃ Marutaḥ ṣriṇuta havam̃.*
3 *Uta vā yasya vājinaḥ anu vipram̃ atakshata saḥ gantā go-mati vraje.*
4 *Asya vīrasya barhishi sutaḥ somaḥ divishṭishu uktham̃ madaḥ cha ṣasyate.*
5 *Asya ṣroshantu ā bhuvaḥ viṣvāḥ yaḥ charshaṇīḥ abhi sūram̃ chit sasrushīḥ ishaḥ.* (11)
6 *Pūrvībhiḥ hi dadāṣima ṣarat-bhiḥ Marutaḥ vayam̃ avaḥ-bhiḥ charshaṇīnām̃.*

---

12 Quæ vobis gaudia sunt, laudanti *concedenda*, triplici fundamento nixa, *ea* in cultorem conferte: nobis ea, Marutes! largimini; opulentiam nobis date, votorum expletores! forti progenie claram.

LXXXVI.

1 Marutes! cujus scilicet in domicilio bibitis, de cœlo *venientes*, splendidi! is claris tutoribus *gaudet* homo. 2 Et in sacrificiis, sacra auferentes *estote* Marutes! et vatis precum audite invocationem. 3 Atque cujus *sacrificantis sacerdotes*, cibo gaudentes, providam *Marutum cohortem* attentam fecerunt, is perget ad vaccis plenum stabulum. 4 Hujusce fortis *viri* in stragulo paratur libamen diebus sacrificis; preces lætificansque potus laudantur. 5 Eundem auscultanto *Marutes* huc conversi, cunctos qui homines *inimicos* ante*cellit*, et ad laudatorem perveniant cibi. 6 Multis quippe *vos* colimus

7 सुभगः स प्रयज्यवो मरुतो अस्तु मर्त्यः । यस्य प्रयांसि पर्षथ ॥
8 शशमानस्य वा नरः स्वेदस्य सत्यशवसः । विदा कामस्य वेनतः ॥
9 यूयं तत्सत्यशवस आविष्कर्त महित्वना । विध्यता विद्युता रक्षः ॥
10 गूहता गुह्यं तमो वियात विश्वमत्रिणं । ज्योतिष्कर्ता यदुश्मसि ॥ १२ ॥

HYMNUS III. [LXXXVII.]

1 प्रत्वक्षसः प्रतवसो विरप्शिनोऽनानता अविथुरा ऋजीषिणः ।
जुष्टतमासो नृतमासो अञ्जिभिर्व्यानज्रे केचिदुस्रा इव स्तृभिः ॥
2 उपह्वरेषु यदचिध्वं ययिं वय इव मरुतः केनचित्पथा ।
श्चोतन्ति कोशा उप वो रथेष्वा घृतमुक्षता मधुवर्णमर्चते ॥

---

7 *Su-bhagaḥ sa prayajyavaḥ Marutaḥ astu martyaḥ yasya prayāñsi parshatha.*
8 *Ṣaṣamānasya vā naraḥ svedasya satya-ṣavasaḥ vida kāmasya venataḥ.*
9 *Yūyam̃ tat satya-ṣavasaḥ āviḥ karta mahi-tvanā vidhyata vi-dyutā Rakshaḥ.*
10 *Gūhata guhyam̃ tamaḥ vi yāta viṣvam̃ atriṇam̃ jyotiḥ karta yat uṣmasi.* (12)

LXXXVII.

1 *Pra-tvakshasaḥ pra-tavasaḥ vi-rapṣinaḥ anānatāḥ avithurāḥ ṛijīshiṇaḥ*
Jushṭa-tamāsaḥ nṛi-tamāsaḥ anji-bhiḥ vi ānajre ke chit usrāḥ-iva stṛi-bhiḥ.
2 *Upa-hvareshu yat achidhvam̃ yayim̃ vayaḥ-iva Marutaḥ kena chit pathā*
Ṣchotanti koṣāḥ upa vaḥ ratheshu ā ghṛitam̃ ukshata madhu-varṇam̃ archate.

---

annis, Marutes! nos, *adjuti* auxiliis *vestris*, qui omniscii estis. [7] Felix is esto mortalis, sacrificiis dignissimi Marutes! cujus cibos *vobis oblatos* accipitis. [8] Viri claro robore præditi! *hominis* laudantis *et sacro in opere* sudantis concedite votum, desiderantis. [9] Vos illud, claro robore præditi! manifestate; potestate *vestra* elucente occidite Rakshasem. [10] Occultate occultandam caliginem; repellite quemvis inimicum; lucem efficite quam exoptamus.

LXXXVII.

[1] Eversores *hostium*, robusti, varie clamantes, non fracti, non separati, lance *sacrifica* culti, summo honore habiti, duces maximi, ornamentis dignoscuntur, rari *lucis* radii velut, *qui* stellis *effunduntur*. [2] Perviis *in locis* quum collegistis meantem *nubem*, avium instar, Marutes! quolibet tramite

3 प्रैषामज्मेषु विथुरेव रेजते भूमिर्यामेषु यद्ध युञ्जते शुभे ।
ते क्रीळयो धुनयो भ्राजदृष्टयः स्वयं महित्वं पनयन्त धूतयः ॥
4 स हि स्वसृत्पृषदश्वो युवा गणोऽया ईशानस्तविषीभिरावृतः ।
असि सत्य ऋणयावानेद्योऽस्या धियः प्राविताथा वृषा गणः ॥
5 पितुः प्रत्नस्य जन्मना वदामसि सोमस्य जिह्वा प्र जिगाति चक्षसा ।
यदीमिन्द्रं शम्यृक्वाण आशतादिन्नामानि यज्ञियानि दधिरे ॥
6 श्रियसे कं भानुभिः सं मिमिक्षिरे ते रश्मिभिस्त ऋक्वभिः सुखादयः ।
ते वाशीमन्त इष्मिणो अभीरवो विद्रे प्रियस्य मारुतस्य धाम्नः ॥ १३ ॥

---

3 *Pra eshām̃ ajmeshu vithurā-iva rejate bhūmiḥ yāmeshu yat ha yunjate ṣubhe*
Te krīlayaḥ dhunayaḥ bhrājat-ṛishṭayaḥ svayam̃ mahi-tvam̃ panayanta dhūtayaḥ.
4 *Saḥ hi sva-sṛit pṛishat-aṣvaḥ yuvā gaṇaḥ ayā īṣānaḥ tavishī-bhiḥ ā-vṛitaḥ*
Asi satyaḥ ṛiṇa-yāvā anedyaḥ asyāḥ dhiyaḥ pra-avitā atha vṛishā gaṇaḥ.
5 *Pituḥ pratnasya janmanā vadāmasi somasya jihvā pra jigāti chakshasā*
Yat īm̃ Indram̃ ṣami ṛikvāṇaḥ āṣata āt it nāmāni yajniyāni dadhire.
6 *Sriyase kam̃ bhānu-bhiḥ sam̃ mimikshire te raṣmi-bhiḥ te ṛikva-bhiḥ su-khādayaḥ*
Te vāṣī-mantaḥ ishmiṇaḥ abhīravaḥ vidre priyasya Mārutasya dhāmnaḥ. (13)

---

incedentes, pluviam emittunt *aquarum* thesauri vestris curribus; aquam effundite melli similem *homini vos* colenti. [3] Illorum commoventibus *nubium* coacervationibus tremit terra, sejuncta velut *a marito mulier*, quum *nubes* colligunt, limpidæ *pluviæ* gratia: illi jocantes, concussores, corusca arma habentes, ipsi potentiam *suam* declarant quassatores. [4] Tu enim, sponte incedens, maculatis cervis vectus, juvenis *Marutum* cœtus, hujus *terræ* dominus, viribus cinctus, es verax, a debitis *nos* liberans, non vituperandus, hujus ceremoniæ protector, atque pluviam dans cœtus. [5] Patris *nostri* antiqui ob originem *hæc* loquimur; lingua procedit libaminis laude: quum illum Indram in opere *ipsius* laudantes adorirentur, statim nomina sacrificalia nacti sunt. [6] Ut conspiceretur, aquam cum lucentibus effundere cupiebant illi *Marutes* radiis; iidem a laudantibus *sacerdotibus culti,* egregio *sacrificio* fruentes *sunt:* iidem, cantu celebrati, meantes, timoris expertes, potiti sunt grati, Marutibus sacri domicilii.

HYMNUS IV. [LXXXVIII.]

1 आ विद्युन्मद्भिर्मरुतः स्वर्कै रथेभिर्यात ऋष्टिमद्भिरश्वपर्णैः ।
आ वर्षिष्ठया न इषा वयो न पप्तता सुमायाः ॥
2 ते ऽरुणेभिर्वरमा पिशङ्गैः शुभे कं यान्ति रथतूर्भिरश्वैः ।
रुक्मो न चित्रः स्वधितीवान्पव्या रथस्य जंघनन्त भूम ॥
3 श्रिये कं वो अधि तनूषु वाशीर्मेधा वना न कृणवन्त ऊर्ध्वा ।
युष्मभ्यं कं मरुतः सुजातास्तुविद्युम्नासो धनयन्ते अद्रिं ॥
4 अहानि गृध्राः पर्या व आगुरिमां धियं वार्कार्यां च देवीं ।
ब्रह्म कृण्वन्तो गोतमासो अर्कैरूर्ध्वं नुनुद्र उत्सधिं पिबध्यै ॥

LXXXVIII.

1 *Ā vidyunmat-bhiḥ Marutaḥ su-arkaiḥ rathebhiḥ yāta ṛishṭimat-bhiḥ aṣva-parṇaiḥ*
Ā varshishṭhayā naḥ ishā vayaḥ na paptata su-māyāḥ.
2 *Te aruṇebhiḥ varam̃ ā piṣangaiḥ ṣubhe kam̃ yānti rathatūḥ-bhiḥ aṣvaiḥ*
Rukmaḥ na chitraḥ svadhiti-vān pavyā rathasya janghananta bhūma.
3 *Ṣriye kam̃ vaḥ adhi tanūshu vāṣīḥ medhā vanā na kriṇavante ūrdhvā*
Yushmabhyam̃ kam̃ Marutaḥ su-jātāḥ tuvi-dyumnāsaḥ dhanayante adrim̃.
4 *Ahāni gṛidhrāḥ pari ā vaḥ ā aguḥ imām̃ dhiyam̃ vārkāryām̃ cha devīm̃*
Brahma kṛiṇvantaḥ Gotamāsaḥ arkaiḥ ūrdhvam̃ nunudre utsa-dhim̃ pibadhyai.

LXXXVIII.

[1] Coruscantibus, Marutes! bene procedentibus vehiculis venite, armis instructis, quæ equis vehuntur; abundantissimo nobis *dando* cum cibo, aves velut advolate, fausta opera perficientes. [2] Quemnam *deorum* cultorem adeunt illi fulvis, subrubicundis, currum vehentibus equis, limpidæ *aquæ largiendæ* caussa? *cœtus eorum*, fulgidi *auri* instar pulcher, telo præditus *est:* orbe *rotarum* vehiculi feriunt terram. [3] Dominii caussa vestris supra corporibus strepentia *sunt arma;* sacrificia, sylvas velut, faciunt vobis alta: quemnam vobis, Marutes! feliciter nati! divitiis abundantes! *parando libamine* ditant lapidem? [4] Dies *pluvii* sitibundos vos visitarunt, et hanc ceremoniam aqua perficiendam, claram: sacra facientes Gotamidæ hymnis

5 एतत्त्यन्न योजनमचेति सस्वर्ह यन्मरुतो गोतमो वः ।
पश्यन्हिरण्यचक्रानयोदंष्ट्रान्विधावतो वराहून् ॥
6 एषा स्या वो मरुतोऽनुभर्त्री प्रतिष्टोभति वाघतो न वाणी ।
अस्तोभयद्वृथासामनु स्वधां गभस्त्योः ॥१४॥

HYMNUS V. [LXXXIX.]

1 आ नो भद्राः क्रतवो यन्तु विश्वतोऽदब्धासो अपरीतास उद्भिदः ।
देवा नो यथा सदमिद्वृधे असन्नप्रायुवो रक्षितारो दिवे दिवे ॥
2 देवानां भद्रा सुमतिर्ऋजूयतां देवानां रातिरभि नो निवर्ततां ।
देवानां सख्यमुपसेदिमा वयं देवा न आयुः प्रतिरन्तु जीवसे ॥

---

5 *Etat tyat na yojanam̃ acheti sasvaḥ ha yat Marutaḥ Gotamaḥ vaḥ*
Paṣyan hiraṇya-chakrān ayaḥ-dam̃shṭrān vi-dhāvataḥ varāhūn.
6 *Eshā syā vaḥ Marutaḥ anu-bhartrī prati stobhati vāghataḥ na vāṇī*
Astobhayat vṛithā āsām̃ anu svadhām̃ gabhastyoḥ. (14)

LXXXIX.

1 *Ā naḥ bhadrāḥ kratavaḥ yantu viṣvataḥ adabdhāsaḥ apari-itāsaḥ ut-bhidaḥ*
Devāḥ naḥ yathā sadam̃ it vṛidhe asan apra-āyuvaḥ rakshitāraḥ dive-dive.
2 *Devānām̃ bhadrā su-matiḥ ṛiju-yatām̃ devānām̃ rātiḥ abhi naḥ ni vartatām̃*
Devānām̃ sakhyam̃ upa sedima vayam̃ devāḥ naḥ āyuḥ pra tirantu jīvase.

---

sursum levarunt puteum ad bibendum. [5] Hicce, ille veluti, hymnus percipitur, quem recitavit Gotamas vobis, Marutes! cernens *vos* aureis *vehiculorum* rotis instructos, ferreos enses habentes, ultro citroque cursantes, eximiorum *hostium* necatores. [6] Hæc ista *laus*, Marutes! vobis digna, celebrat *vos*, laudantis velut cantilena: celebravit *vos* facile hisce *versibus*, post cibum in manibus *nostris a vobis collocatum.*

LXXXIX.

[1] Ad nos felices ceremoniæ perveniunto, undecunque non turbatæ, non interruptæ, *hostem* frangentes, ut dii nobis semper saluti sint, non discedentes, protegentes *nos* de die in diem. [2] Deorum faustus favor, rectitudinem amantium deorum donum apud nos commoretur: deorum auxilium

3 तान्पूर्वया निविदा हूमहे वयं भगं मित्रमदितिं दक्षमस्रिधं ।
अर्यमणं वरुणं सोममश्विना सरस्वती नः सुभगा मयस्करत् ॥
4 तन्नो वातो मयोभु वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तत्पिता द्यौः ।
तद्ग्रावाणः सोमसुतो मयोभुवस्तदश्विना शृणुतं धिष्ण्या युवं ॥
5 तमीशानं जगतस्तस्थुषस्पतिं धियंजिन्वमवसे हूमहे वयं ।
पूषा नो यथा वेदसामसद्वृधे रक्षिता पायुरदब्धः स्वस्तये ॥१५॥
6 स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।
स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥
7 पृषदश्वा मरुतः पृश्निमातरः शुभं यावानो विदथेषु जग्मयः ।

---

3 *Tān pūrvayā ni-vidā hūmahe vayaṁ Bhagaṁ Mitraṁ Aditiṁ Dakshaṁ Asridhaṁ*
Aryamaṇaṁ Varuṇaṁ Somaṁ Aṣvinā Sarasvatī naḥ su-bhagā mayaḥ karat.
4 *Tat naḥ Vātaḥ mayaḥ-bhu vātu bheshajaṁ tat mātā Pṛithivī tat pitā Dyauḥ*
Tat grāvāṇaḥ soma-sutaḥ mayaḥ-bhuvaḥ tat Aṣvinā sṛiṇutaṁ dhishṇyā yuvaṁ.
5 *Taṁ īṣānaṁ jagataḥ tasthushāḥ patiṁ dhiyaṁ-jinvaṁ avase hūmahe vayaṁ*
Pūshā naḥ yathā vedasāṁ asat vṛidhe rakshitā pāyuḥ adabdhaḥ svastaye. (15)
6 *Svasti naḥ Indraḥ vṛiddha-ṣravāḥ svasti naḥ Pūshā viṣva-vedāḥ*
Svasti naḥ Tārkshyaḥ arishṭa-nemiḥ svasti naḥ Brihaspatiḥ dadhātu.
7 *Pṛishat-aṣvāḥ Marutaḥ Pṛiṣni-mātaraḥ ṣubhaṁ-yāvānaḥ vidatheshu jagmayaḥ*

---

obtineamus nos; dii nostram ætatem producant ad vivendum. [3] Illos antiqua prece invocamus nos, Bhagam, Mitram, Aditim, Daksham, Asridham, Aryamanem, Varunam, Somam, Asvinos: Sarasvatí nobis fortunata gaudium parato. [4] Illud nobis Váyus salutiferum adflato medicamen, illud mater Terra, illud pater Cœlus, illud lapides, libamini parando inservientes, gaudium præstantes; illud, Asvini! audite, meditatione colendi! vos. [5] Illum regem, fluxarum *et* stabilium *rerum* dominum, ceremoniis conciliandum, auxilio vocamus nos: Púshan, sicut nobis divitiarum incremento *consulens* est, servator *et* tutor *sit*, illæsus, salutis *nostræ* gratia. [6] Salutem nobis Indras magna gloria gaudens, salutem nobis Púshan omniscius, salutem nobis Trikshæ filius, integris rotarum orbibus præditus, salutem nobis Vrihaspatis tribuito. [7] Maculatis cervis tanquam equis vecti Marutes,

अग्निजिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वे नो देवा अवसागमन्निह ॥
8 भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवांसस्तनूभिर्व्यशेम देवहितं यदायुः ॥
9 शतमिन्नु शरदो अन्ति देवा यत्रा नश्चक्रा जरसं तनूनां ।
पुत्रासो यत्र पितरो भवन्ति मा नो मध्या रीरिषतायुर्गन्तोः ॥
10 अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।
विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमदितिर्जनित्वं ॥१६॥

HYMNUS VI. [XC.]

1 ऋजुनीती नो वरुणो मित्रो नयतु विद्वान् । अर्यमा देवैः सजोषाः ॥

Agni-jihvāḥ manavaḥ sūra-chakshasaḥ viṣve naḥ devāḥ avasā ā gaman iha.
8 *Bhadram̃ karṇebhiḥ ṣriṇuyāma devāḥ bhadram̃ paṣyema aksha-bhiḥ yajatrāḥ*
Sthiraiḥ angaiḥ tustu-vāñsaḥ tanūbhiḥ vi aṣema deva-hitam̃ yat āyuḥ.
9 *Ṣatam̃ it nu ṣaradaḥ anti devāḥ yatra naḥ chakra jarasam̃ tanūnām*
Putrāsaḥ yatra pitaraḥ bhavanti mā naḥ madhyā ririshata āyuḥ gantoḥ.
10 *Aditiḥ dyauḥ Aditiḥ antariksham̃ Aditiḥ mātā saḥ pitā saḥ putraḥ*
Viṣve devāḥ Aditiḥ pancha janāḥ Aditiḥ jātam̃ Aditiḥ jani-tvam̃. (16)

XC.

1 *Ṛiju-nītī naḥ Varuṇaḥ Mitraḥ nayatu vidvān Aryamā devaiḥ sa-joshāḥ.*

Prisnis filii, pulchre incedentes, sacrificia adeuntes, Agni tanquam lingua utentes, sapientes, solis instar lucidi, omnes nobis dii auxilio veniant huc. [8] *Rem* felicem auribus audiamus, dii! felicem videamus oculis, sacris colendi! Validis membris *et* corporibus *gaudentes*, *vos* laudantes, perfruamur vitæ spatio, quod a diis concessum *est.* [9] Centum sane anni coram *nobis dati sunt*, dii! Quando fecistis senium corporum nostrorum, filii quum *nobis* sustentatores adsunt, — ne nostram in medio præcidatis vitam, priusquam elapsa fuerit. [10] Aditis *est* cœlum, Aditis *est* aer, Aditis *est* mater, eadem *est* pater, eadem filius; omnes dii *sunt* Aditis, *et* quinque tribus; Aditis *est* natum, Aditis *est* nasciturum.

XC.

[1] Recta ductione nos Varunas *et* Mitras ducito sapiens, et Aryaman

2 ते हि वस्वो वसवानास्ते अप्रमूरा महोभिः । व्रता रक्षन्ते विश्वाहा ॥

3 ते अस्मभ्यं शर्म यंसन्नमृता मर्त्येभ्यः । बाधमाना अप द्विषः ॥

4 वि नः पथः सुविताय चियन्त्विन्द्रो मरुतः । पूषा भगो वन्द्यासः ॥

5 उत नो धियो गोअग्राः पूषन्विष्णवेवयावः । कर्ता नः स्वस्तिमतः ॥ १७ ॥

6 मधु वाता ऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः । माध्वीर्नः सन्त्वोषधीः ॥

7 मधु नक्तमुतोषसो मधुमत्पार्थिवं रजः । मधु द्यौरस्तु नः पिता ॥

8 मधुमान्नो वनस्पतिर्मधुमाँ अस्तु सूर्यः । माध्वीर्गावो भवन्तु नः ॥

9 शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वर्यमा ।
शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुरुक्रमः ॥ १८ ॥

---

2 *Te hi vasvaḥ vasavānāḥ te apra-mūrāḥ mahaḥ-bhiḥ vratā rakshante viṣvāhā.*
3 *Te asmabhyañ ṣarma yañsan amṛitāḥ martyebhyaḥ bādhamānāḥ apa dvishaḥ.*
4 *Vi naḥ pathaḥ suvitāya chiyantu Indraḥ Marutaḥ Pūshā Bhagaḥ vandyāsaḥ.*
5 *Uta naḥ dhiyaḥ go-agrāḥ Pūshan Vishṇo Eva-yāvaḥ karta naḥ svasti-mataḥ.* (17)
6 *Madhu vātāḥ ṛita-yate madhu ksharanti sindhavaḥ madhvīḥ naḥ santu oshadhīḥ.*
7 *Madhu naktañ uta ushasaḥ madhu-mat pārthivañ rajaḥ madhu dyauḥ astu naḥ pitā.*
8 *Madhu-mān naḥ vanaspatiḥ madhu-mān astu sūryaḥ madhvīḥ gāvaḥ bhavantu naḥ.*
9 *Ṣañ naḥ Mitraḥ ṣañ Varuṇaḥ ṣañ naḥ bhavatu Aryamā*
Ṣañ naḥ Indraḥ Bṛihaspatiḥ ṣañ naḥ Vishṇuḥ uru-kramaḥ. (18)

---

iisdem cum *aliis* diis sacris gaudens. [2] Illi enim opulentiæ custodes *sunt*, illi non perturbati splendoribus sacrificia protegunt omnibus diebus. [3] Illi nobis felicitatem danto, immortales mortalibus, repellentes inimicos. [4] Nostras vias ad bonarum rerum impetrationem dirigunto Indras, Marutes, Púshan, *et* Bhagas, laudandi. [5] Atque nobis ceremonias vaccis ornatas *reddite*, Púshan, Vishnus, et Evayáva! Reddite nos felices.

[6] Dulcedinem venti sacris intento *viro*, dulcedinem stillant flumina; dulces nobis sunto herbæ. [7] Dulcis *nobis* nox et dilucula, dulcis terræ contiguus aer; dulce cœlum esto nobis tutamen. [8] Dulcis nobis plantarum dominus, dulcis esto sol, dulces vaccæ sunto nobis.

[9] Lætus nobis Mitras, lætus Varunas, lætus nobis esto Aryaman, lætus nobis Indras *et* Vrihaspatis, lætus nobis Vishnus, longe gradiens.

HYMNUS VII. [XCI.]

1 त्वं सोम प्रचिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनुनेषि पन्थां ।
तव प्रणीती पितरो न इन्दो देवेषु रत्नमभजन्त धीराः ॥
2 त्वं सोम क्रतुभिः सुक्रतुर्भूस्त्वं दक्षैः सुदक्षो विश्ववेदाः ।
त्वं वृषा वृषत्वेभिर्महित्वा द्युम्नेभिर्द्युम्न्यभवो नृचक्षाः ॥
3 राज्ञो नु ते वरुणस्य व्रतानि बृहद्गभीरं तव सोम धाम ।
शुचिष्ट्वमसि प्रियो न मित्रो दक्षाय्यो अर्यमेवासि सोम ॥
4 या ते धामानि दिवि या पृथिव्यां या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु ।
तेभिर्नो विश्वैः सुमना अहेळन्राजन्त्सोम प्रतिहव्या गृभाय ॥

XCI.

1 *Tvam̃ Soma pra chikitaḥ manīshā tvam̃ rajishṭham̃ anu neshi panthām̃*
Tava pra-nītī pitaraḥ naḥ indo deveshu ratnam̃ abhajanta dhīrāḥ.
2 *Tvam̃ Soma kratu-bhiḥ su-kratuḥ bhūḥ tvam̃ dakshaiḥ su-dakshaḥ viṣva-vedāḥ*
Tvam̃ vṛishā vṛisha-tvebhiḥ mahi-tvā dyumnebhiḥ dyumnī abhavaḥ nṛi-chakshāḥ.
3 *Rājnaḥ nu te Varuṇasya vratāni bṛihat gabhīram̃ tava Soma dhāma*
Ṣuchiḥ tvam̃ asi priyaḥ na Mitraḥ dakshāyyaḥ Aryamā-iva asi Soma.
4 *Yā te dhāmāni divi yā pṛithivyām̃ yā parvateshu oshadhīshu ap-su*
Tebhiḥ naḥ viṣvaiḥ su-manāḥ ahelan rājan Soma prati havyā gṛibhāya.

XCI.

1 Tu, Soma! cognitus *es* mente *nostra,* tu rectissimam *nos* ducis viam; tuo ductu patres nostri, liquide! inter deos thesaurum obtinuerunt cordati.
2 Tu, Soma! sacris feliciter operans eras, tu roboribus *tuis* robustus, omniscius, tu votorum expletor inter vota explenda, magnitudine *gaudens*, inter sacrificia sacro cibo abundans eras, viris *divitias* indicans.
3 Regis velut Varunæ tua *sunt* facinora; magnum *et* sublime tuum, Soma! *est* robur; purificator tu es, dilectus velut Mitras; amplificator, Aryaman velut, es, Soma!
4 Quæ tibi vires *sunt* in cœlo, quæ in terra, quæ in montibus, plantis, aquis, iis omnibus *utens*, favens nobis, non iratus, rex Soma! sacrificia

5 त्वं सोमासि सत्पतिस्त्वं राजोत वृत्रहा । त्वं भद्रो असि क्रतुः ॥१९॥
6 त्वं च सोम नो वशो जीवातुं न मरामहे । प्रियस्तोत्रो वनस्पतिः ॥
7 त्वं सोम महे भगं त्वं यून ऋतायते । दक्षं दधासि जीवसे ॥
8 त्वं नः सोम विश्वतो रक्षा राजन्नघायतः । न रिषेत्त्वावतः सखा ॥
9 सोम यास्ते मयोभुव ऊतयः सन्ति दाशुषे । ताभिर्नो ऽविता भव ॥
10 इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपागहि । सोम त्वं नो वृधे भव ॥२०॥
11 सोम गीर्भिष्ट्वा वयं वर्धयामो वचोविदः । सुमृळीको न आविश ॥
12 गयस्फानो अमीवहा वसुवित्पुष्टिवर्धनः । सुमित्रः सोम नो भव ॥
13 सोम रारन्धि नो हृदि गावो न यवसेष्वा । मर्य इव स्व ओक्ये ॥

---

5 *Tvañ Soma asi sat-patiḥ tvañ rājā uta Vṛitra-hā tvañ bhadraḥ asi kratuḥ.* (19)
6 *Tvañ cha Soma naḥ vaṣaḥ jīvātuñ na marāmahe priya-stotraḥ vanaspatiḥ.*
7 *Tvañ Soma mahe bhagañ tvañ yūne ṛita-yate dakshañ dadhāsi jīvase.*
8 *Tvañ naḥ Soma viṣvataḥ raksha rājan agha-yataḥ na rishyet tvā-vataḥ sakhā.*
9 *Soma yāḥ te mayaḥ-bhuvaḥ ūtayaḥ santi dāṣushe tābhiḥ naḥ avitā bhava.*
10 *Imañ yajnañ idañ vachaḥ jujushāṇaḥ upa-āgahi Soma tvañ naḥ vṛidhe bhava.* (20)
11 *Soma gīḥ-bhiḥ tvā vayañ vardhayāmaḥ vachaḥ-vidaḥ su-mṛilīkaḥ naḥ ā viṣa.*
12 *Gaya-sphānaḥ amīva-hā vasu-vit pushṭi-vardhanaḥ su-mitraḥ Soma naḥ bhava.*
13 *Soma rarandhi naḥ hṛidi gāvaḥ na yavaseshu ā maryaḥ-iva sve okye.*

---

accipe. [5] Tu, Soma! es piorum dominus, tu rex atque Vritræ occisor, tu felix es ceremonia. [6] Tu quoque, Soma! nobis *es* vitæ fons; *si* velles, non moreremur, amans laudum, plantarum dominus. [7] Tu, Soma! seni, tu juveni sacris intento amplam opulentiam largiris ad vivendum. [8] Tu nos, Soma! a quovis serva pernicioso, lucide! Non perierit socius *dei* tibi similis. [9] Soma! quæ tibi lætificantia auxilia sunt, cultori *concedenda*, iis nobis protector sis. [10] Hoc sacrificium, hanc precem grata habens, veni; Soma! tu nobis incremento *consulens* sis. [11] Soma! precibus te nos amplificamus, precum gnari; favens nos visita. [12] Opum amplificator, morborum averruncus, thesauros cognoscens, prosperitatem augens, bonus amicus, Soma! nobis sis. [13] Soma! gaude nostro in corde, vaccæ velut inter gramina, mortales

14 यः सोम सख्ये तव रारणद्देव मर्त्यः । तं दक्षः सचते कविः ॥

15 उरुष्या णो अभिशस्तेः सोम निपाह्यंहसः। सखा सुशेव एधि नः॥२१॥

16 आप्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यं । भवा वाजस्य संगथे ॥

17 आप्यायस्व मदिन्तम सोम विश्वेभिरंशुभिः ।
भवा नः सुश्रवस्तमः सखा वृधे ॥

18 सं ते पयांसि समु यन्तु वाजाः सं वृष्ण्यान्यभिमातिषाहः ।
आप्यायमानो अमृताय सोम दिवि श्रवांस्युत्तमानि धिष्व ॥

19 या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञं ।
गयस्फानः प्रतरणः सुवीरो ऽवीरहा प्रचरा सोम दुर्यान् ॥

---

14 *Yaḥ Soma sakhye tava raraṇat deva martyaḥ taṁ dakshaḥ sachate kaviḥ.*
15 *Urushya naḥ abhi-ṣasteḥ Soma ni pāhi aṅhasaḥ sakhā su-ṣevaḥ edhi naḥ.* (21)
16 *Ā pyāyasva saṁ etu te viṣvataḥ Soma vṛishṇyaṁ bhava vājasya saṁ-gathe.*
17 *Ā pyāyasva madin-tama Soma viṣvebhiḥ aṅṣu-bhiḥ*
Bhava naḥ susravaḥ-tamaḥ sakhā vṛidhe.
18 *Saṁ te payāṅsi saṁ u yantu vājāḥ saṁ vṛishṇyāni abhimāti-sahaḥ*
Ā-pyāyamānaḥ amṛitāya Soma divi ṣravāṅsi ut-tamāni dhishva.
19 *Yā te dhāmāni havishā yajanti tā te viṣvā pari-bhūḥ astu yajnaṁ*
Gaya-sphānaḥ pra-taraṇaḥ su-vīraḥ avīra-hā pra chara Soma duryān.

---

velut suæ domi. [14] Lucide Soma! qui consortio tuo gaudet mortalis, ei *tu* faves, *deus* fortis *et* sapiens. [15] Serva nos ab imprecatione, Soma! protege nos a scelere; socius salutifer sis nobis. [16] Cresce, convenito tuum undecunque robur, Soma! sis *nobis* ad cibi impetrationem *adjutor*. [17] Cresce, lætissime Soma! omnibus geniculis; sis nobis optimo cibo instructus socius, incremento *nostro consulens*. [18] Te lactes adeunto, *te* cibi, *te* vires, hostium devictor! crescens, *nostræ* immortalitatis caussa, Soma! in cœlo cibos egregios largire *nobis*. [19] Quos tuos splendores oblatione colunt, ii *splendores* tui omnes circumdanto sacrificium: opulentiæ amplificator, servator, fortibus viris præditus, inimicorum occisor, veni, Soma! ad *nostra*

20 सोमो धेनुं सोमो अर्वन्तमाशुं सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति ।
सादन्यं विदथ्यं सभेयं पितृश्रवणं यो ददाशदस्मै ॥२२॥
21 अषाल्हं युत्सु पृतनासु पप्रिं स्वर्षामप्सां वृजनस्य गोपां ।
भरेषुजां सुक्षितिं सुश्रवसं जयन्तं त्वामनुमदेम सोम ॥
22 त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वास्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः ।
त्वमाततन्थोर्वन्तरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो ववर्थ ॥
23 देवेन नो मनसा देव सोम रायो भागं सहसावन्नभियुध्य ।
मा त्वातनदीशिषे वीर्यस्योभयेभ्यः प्रचिकित्सा गविष्टौ ॥२३॥

---

20 *Somaḥ dhenum̃ Somaḥ arvantam̃ āṣum̃ Somaḥ vīram̃ karmaṇyam̃ dadāti*
Sadanyam̃ vidathyam̃ sabheyam̃ pitṛi-ṣravaṇam̃ yaḥ dadāṣat asmai. (22)
21 *Ashālham̃ yut-su pṛitanāsu paprim̃ svaḥ-sām̃ apsām̃ vṛijanasya gopām̃*
Bhareshu-jām̃ su-kshitim̃ su-ṣravasam̃ jayantam̃ tvām̃ anu madema Soma.
22 *Tvam̃ imāḥ oshadhīḥ Soma viṣvāḥ tvam̃ apaḥ ajanayaḥ tvam̃ gāḥ*
Tvam̃ ā tatantha uru antariksham̃ tvam̃ jyotishā vi tamaḥ vavartha.
23 *Devena naḥ manasā deva Soma rāyaḥ bhāgam̃ sahasā-van abhi yudhya*
Mā tvā ā tanat īṣishe vīryasya ubhayebhyaḥ pra chikitsa go-ishṭau. (23)

---

domicilia. [20] Somas vaccam, Somas equum celerem, Somas filium solertem, domestico operi idoneum, sacrificiis intentum, in consessu prudentem, patris gloriæ propagatorem, dat *viro* qui sacra offert ipsi. [21] Invictum in certaminibus, inter agmina victorem, cœlum procurantem, aquas dantem, roboris custodem, in sacrificiis natum, jucunda habitatione gaudentem, gloriosum, vincentem te *respicientes* gaudemus, Soma! [22] Tu hasce herbas, Soma! cunctas, tu aquas generasti, tu vaccas; tu expandisti magnum cœlum, tu lumine *tuo* caliginem occultasti. [23] Lucida nobis mente, lucide Soma! divitiarum portionem, robuste! largire: haud *quisquam* te lacessiverit; *tu* gubernas fortitudinem amborum *pugnantium; hostium impetum* repelle in prœlio.

HYMNUS VIII. [XCII.]

1 एता उ त्या उषसः केतुमक्रत पूर्वे अर्धे रजसो भानुमञ्जते ।
निष्कृण्वाना आयुधानीव धृष्णवः प्रति गावोऽरुषीर्यन्ति मातरः ॥
2 उदपप्तन्नरुणा भानवो वृथा स्वायुजो अरुषीर्गा अयुक्षत ।
अक्रन्नुषासो वयुनानि पूर्वथा रुशन्तं भानुमरुषीरशिश्रयुः ॥
3 अर्चन्ति नारीरपसो न विष्टिभिः समानेन योजनेना परावतः ।
इषं वहन्तीः सुकृते सुदानवे विश्वेदह यजमानाय सुन्वते ॥
4 अधि पेशांसि वपते नृतूरिवापोर्णुते वक्ष उस्रेव बर्जहं ।
ज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय कृण्वती गावो न व्रजं व्युषा आवर्तमः ॥

XCII.

1 *Etāḥ u tyāḥ Ushasaḥ ketum̃ akrata pūrve ardhe rajasaḥ bhānum̃ anjate*
Niḥ-krinvānāḥ āyudhāni-iva dhrishṇavaḥ prati gāvaḥ arushīḥ yanti mātaraḥ.
2 *Ut apaptan aruṇāḥ bhānavaḥ vrithā su-āyujaḥ arushīḥ gāḥ ayukshata*
Akran Ushasaḥ vayunāni pūrva-thā ruṣantam̃ bhānum̃ arushīḥ aṣiṣrayuḥ.
3 *Archanti nārīḥ apasaḥ na vishṭi-bhiḥ samānena yojanena ā parā-vataḥ*
Isham̃ vahantīḥ su-krite su-dānave viṣvā it aha yajamānāya sunvate.
4 *Adhi peṣãnsi vapate nritūḥ-iva apa ūrṇute vakshaḥ usrā-iva barjaham̃*
Jyotiḥ viṣvasmai bhuvanāya krinvatī gāvaḥ na vrajam̃ vi Ushāḥ āvar tamaḥ.

XCII.

[1] Hæ istæ Auroræ lucem fecerunt: orientali in parte cœli lumen manifestant, ornantes *omnia*, sicut arma *ornant* strenui *pugnatores*, luces splendentes prodeunt, genitrices *mundi*. [2] Sursum tendunt rutili radii sponte; facile jungendas rutilas vaccas junxerunt *currui;* fecerunt Auroræ mentes conscias, pridem velut; coruscans lumen *solis* rutilæ *Auroræ* venerantur. [3] *Aerem* colunt *Auroræ* dominatrices permeantibus *luminibus suis*, pugnaces velut *milites*, uno eodemque actu usque ad longinquam *regionem;* cibum vehentes *viro* pio, bene sacrificanti, *cibum* omnigenum sane *viro* sacra obeunti, libanti. [4] Tenebras dissipat *Aurora*, saltatrix veluti; revelat pectus, fulva sicut vacca uber: lucem universo mundo largiens, vaccæ velut

5 प्रत्यर्ची रुशदस्या अदर्शि वितिष्ठते बाधते कृष्णमभ्वं ।
स्वरुं न पेशो विदथेष्वञ्जं चित्रं दिवो दुहिता भानुमश्रेत् ॥२४॥
6 अतारिष्म तमसस्पारमस्योषा उच्छन्ती वयुना कृणोति ।
श्रिये छन्दो न स्मयते विभाती सुप्रतीका सौमनसायाजीगः ॥
7 भास्वती नेत्री सूनृतानां दिवः स्तवे दुहिता गोतमेभिः ।
प्रजावतो नृवतो अश्वबुध्यां उषो गोअग्रां उपमासि वाजान् ॥
8 उषस्तमश्यां यशसं सुवीरं दासप्रवर्गं रयिमश्वबुध्यं ।
सुदंससा श्रवसा या विभासि वाजप्रसूता सुभगे बृहन्तं ॥
9 विश्वानि देवी भुवनाभिचक्ष्या प्रतीची चक्षुरुर्विया विभाति ।

---

5 *Prati archiḥ ruṣat asyāḥ adarṣi vi tishṭhate bādhate krishṇam abhvam*
Svarum na peṣaḥ vidatheshu anjan chitram divaḥ duhitā bhānum aṣret. (24)
6 *Atārishma tamasaḥ pāram asya Ushāḥ uchhantī vayunā kriṇoti*
Ṣriye chhandaḥ na smayate vi-bhātī su-pratīkā saumanasāya ajīgar.
7 *Bhāsvatī netrī sūnritānām divaḥ stave duhitā Gotamebhiḥ*
Prajā-vataḥ nri-vataḥ aṣva-budhyān Ushaḥ go-agrān upa māsi vājān.
8 *Ushaḥ tam aṣyām yaṣasam su-vīram dāsa-pravargam rayim aṣva-budhyam*
Su-dansasā ṣravasā yā vi-bhāsi vāja-prasūtā su-bhage brihantam.
9 *Viṣvāni devī bhuvanā abhi-chakshya pratīchī chakshuḥ urviyā vi bhāti*

---

ad stabulam *currentes*, Aurora removet caliginem. [5] Lux coruscans ipsius conspicitur; hic illic commoratur, fugat caliginem magnam: formam *suam ornat*, sicut pilam sacrificam in ceremoniis ornant; pulchrum cœli filia solem coluit. [6] Trajecimus ad caliginis hujus ripam; Aurora illucescens mentes conscias facit; salutem *largitura* incantator velut subridet, lucens; fulgidis membris prædita, felicitati *nostræ consulens, tenebras* absorpsit. [7] Lucida dominatrix sincerorum sermonum, cœli filia laudatur a Gotamidis: prole conspicuos, servis abundantes, equos procurantes, vaccis insignes largiris cibos, Aurora! [8] Aurora! illam obtinuerim gloriosam, forti sobole conspicuam, servorum multitudine insignem opulentiam, equos procurantem, amplam, quam manifestas, piis cum ceremoniis recitato hymno *placata*, cibum largiens, fortunata! [9] Lucida *Aurora*, omnes creaturas collu-

विश्वं जीवं चरसे बोधयन्ती विश्वस्य वाचमविदन्मनायोः ॥
10 पुनः पुनर्जायमाना पुराणी समानं वर्णमभिशुम्भमाना ।
श्वघ्नीव कृत्नुर्विज आमिनाना मर्तस्य देवी जरयन्त्यायुः ॥२५॥
11 व्यूर्ण्वती दिवो अन्तां अबोध्यप स्वसारं सनुतर्युयोति ।
प्रमिनती मनुष्या युगानि योषा जारस्य चक्षसा विभाति ॥
12 पशून्न चित्रा सुभगा प्रथाना सिन्धुर्न क्षोद उर्विया व्यश्वैत् ।
अमिनती दैव्यानि व्रतानि सूर्यस्य चेति रश्मिभिर्दृशाना ॥
13 उषस्तच्चित्रमाभरास्मभ्यं वाजिनीवति ।
येन तोकं च तनयं च धामहे ॥

Viṣvam̃ jīvam̃ charase bodhayantī viṣvasya vācham̃ avidat manāyoḥ.
10 *Punaḥ-punaḥ jāyamānā purāṇī samānam̃ varṇam̃ abhi ṣumbhamānā*
Ṣvaghnī-iva kṛitnuḥ vijaḥ ā-minānā martasya devī jarayantī āyuḥ. (25)
11 *Vi-ūrṇvatī divaḥ antān abodhi apa svasāram̃ sanutaḥ yuyoti*
Pra-minatī manushyā yugāni yoshā jārasya chakshasā vi bhāti.
12 *Paṣūn na chitrā su-bhagā prathānā sindhuḥ na kshodaḥ urviyā vi aṣvait*
Aminatī daivyāni vratāni sūryasya cheti raṣmi-bhiḥ dṛiṣānā.
13 *Ushaḥ tat chitram̃ ā bhara asmabhyam̃ vājinī-vati*
Yena tokam̃ cha tanayam̃ cha dhāmahe.

---

strando, huc conversa, splendore magna fulget, omnia animantia ad incedendum suscitans, cujusvis *animantis* mente præditi vocem audit. [10] Iterum iterumque nascens, antiqua, eodem colore fulgens, venatricis instar cædentis, quæ aves mutilat, *hominis* mortalis senio conficiens vitam, lucida. [11] Patefaciens cœli fines conspicitur: sponte discedentem *noctem* ad disparendum repellit: conficiens humanas ætates, uxor *solis* senium adducentis, luce splendet. [12] Pecora velut *in pascuo*, *Aurora* pulchra *et* felix radios *dispergit*, manans sicut æquor, magna permeat *mundum*: non turbans divinas ceremonias, solaribus cognoscitur radiis apparens. [13] Aurora! illam variam *opulentiam* affer nobis, cibo abundans, qua filiumque nepotemque sustentemus. [14] Aurora! hodie hic, vaccis abundans! equis prædita! lu-

14 उषो अद्येह गोमत्यश्वावति विभावरि ।
रेवदस्मे व्युच्छ सूनृतावति ॥
15 युक्ष्वा हि वाजिनीवत्यश्वां अद्यारुणां उषः ।
अथा नो विश्वा सौभगान्यावह ॥२६॥
16 अश्विना वर्तिरस्मदा गोमद्दस्रा हिरण्यवत् ।
अर्वाग्रथं समनसा नियच्छतं ॥
17 यावित्था श्लोकमादिवो ज्योतिर्जनाय चक्रथुः ।
आ न ऊर्जं वहतमश्विना युवं ॥
18 एह देवा मयोभुवा दस्रा हिरण्यवर्तनी ।
उषर्बुधो वहन्तु सोमपीतये ॥२७॥

---

14 *Ushaḥ adya iha go-mati aṣva-vati vibhā-vari*
Revat asme vi uchha sūnṛitā-vati.
15 *Yukshva hi vājinī-vati aṣvān adya aruṇān Ushaḥ*
Atha naḥ viṣvā saubhagāni ā vaha. (26)
16 *Aṣvinā vartiḥ asmat ā go-mat dasrā hiraṇya-vat*
Arvāk ratham̃ sa-manasā ni yachhatam̃.
17 *Yau itthā ṣlokam̃ ā divaḥ jyotiḥ janāya chakrathuḥ*
Ā naḥ ūrjam̃ vahatam̃ Aṣvinā yuvam̃.
18 *Ā iha devā mayaḥ-bhuvā dasrā hiraṇya-vartanī*
Ushaḥ-budhaḥ vahantu soma-pītaye. (27)

---

cida! cum opulentia nobis illucesce, sincera loquens! [15] Junge utique, cibo abundans Aurora! equos hodie fulvos, et nobis omnes felicitates advehe.

[16] Asvini! victores! nostram versus domum, omni ex parte vaccis *et* auro divitem, huc *tendentem* currum dirigite, eadem voluntate sociati. [17] Qui ita hymno dignam lucem usque ad cœlum homini fecistis, nobis cibum advehite, Asvini! vos. [18] Huc deos, felicitatis datores, victores, aureo currui insidentes, *equi* mane expergefacti vehunto ad libaminis potum.

HYMNUS IX. [XCIII.]

1 अग्नीषोमाविमं सु मे शृणुतं वृषणा हवं ।
प्रति सूक्तानि हर्यतं भवतं दाशुषे मयः ॥
2 अग्नीषोमा यो अद्य वामिदं वचः सपर्यति ।
तस्मै धत्तं सुवीर्यं गवां पोषं स्वश्व्यं ॥
3 अग्नीषोमा य आहुतिं यो वां दाशाद्धविष्कृतिं ।
स प्रजया सुवीर्यं विश्वमायुर्व्यश्नवत् ॥
4 अग्नीषोमा चेति तद्वीर्यं वां यदमुष्णीतमवसं पणिं गाः ।
अवातिरतं बृसयस्य शेषो ऽविन्दतंज्योति रेकं बहुभ्यः ॥
5 युवमेतानि दिवि रोचनान्यग्निश्च सोम सक्रतू अधत्तं ।

XCIII.

1 *Agnīshomau imam̃ su me ṣriṇutam̃ vrishaṇā havam̃*
Prati su-uktāni haryatam̃ bhavatam̃ dāṣushe mayaḥ.
2 *Agnīshomā yaḥ adya vām̃ idam̃ vachaḥ saparyati*
Tasmai dhattam̃ su-vīryam̃ gavām̃ posham̃ su-aṣvyam̃.
3 *Agnīshomā yaḥ ā-hutim̃ yaḥ vām̃ dāṣāt haviḥ-kritim̃*
Saḥ pra-jayā su-vīryam̃ viṣvam̃ āyuḥ vi aṣnavat.
4 *Agnīshomā cheti tat vīryam̃ vām̃ yat amushṇītam̃ avasam̃ Paṇim̃ gāḥ*
Ava atiratam̃ Bṛisayasya ṣeshaḥ avindatam̃ jyotiḥ ekam̃ bahu-bhyaḥ.
5 *Yuvam̃ etāni divi rochanāni Agniḥ cha Soma sa-kratū adhattam̃*

XCIII.

[1] Agnis et Soma! hancce meam bene audite, votorum largitores! vocationem: preces gratas habete: estote cultori salutem *conferentes.* [2] Agnis et Soma! qui hodie vobis hanc precem venerabundus recitat, ei concedite robore sociatum vaccarum incrementum, bonis equis insigne. [3] Agnis et Soma! qui invocationem *recitat*, qui vobis consecrat oblationem, is prole *gaudens*, robore insigni tota vita perfruatur. [4] Agnis et Soma! innotuit illa potentia vestra, qua eripuistis alimentum Pani, *nempe* vaccas; necastis Brisayæ filium; nacti estis lumen unum, multis *creaturis utile.* [5] Vos hæc

युवं सिन्धूंरभिशस्तेरवद्यादग्नीषोमावमुञ्चतं गृभीतान् ॥
6 आन्यं दिवो मातरिश्वा जभारामथ्नादन्यं परि श्येनो अद्रेः ।
अग्नीषोमा ब्रह्मणा वावृधानोरुं यज्ञाय चक्रथुरु लोकं ॥२८॥
7 अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य वीतं हर्यतं वृषणा जुषेथां ।
सुशर्माणा स्ववसा हि भूतमथा धत्तं यजमानाय शं योः ॥
8 यो अग्नीषोमा हविषा सपर्याद्देवद्रीचा मनसा यो घृतेन ।
तस्य व्रतं रक्षतं पातमंहसो विशे जनाय महि शर्म यच्छतं ॥
9 अग्नीषोमा सवेदसा सहूती वनतं गिरः । सं देवत्रा बभूवथुः ॥
10 अग्नीषोमावनेन वां यो वां घृतेन दाशति । तस्मै दीदयतं बृहत् ॥

Yuvañ sindhūn abhi-ṣasteḥ avadyāt Agnīshomau amunchatañ gribhītān.
6 *Ā anyañ divaḥ Mātariṣvā jabhāra amathnāt anyañ pari ṣyenaḥ adreḥ*
Agnīshomā brahmaṇā vavṛidhānā uruñ yajnāya chakrathuḥ u lokañ. (28)
7 *Agnīshomā havishaḥ pra-sthitasya vītañ haryatañ vṛishaṇā jushethāñ*
Su-ṣarmāṇā su-avasā hi bhūtañ atha dhattañ yajamānāya ṣañ yoḥ.
8 *Yaḥ Agnīshomā havishā saparyāt devadrīchā manasā yaḥ ghṛitena*
Tasya vratañ rakshatañ pātañ añhasaḥ viṣe janāya mahi ṣarma yachhatañ.
9 *Agnīshomā sa-vedasā sa-hūtī vanatañ giraḥ sañ deva-trā babhūvathuḥ.*
10 *Agnīshomau anena vāñ yaḥ vāñ ghṛitena dāṣati tasmai dīdayatañ bṛihat.*

---

in cœlo lumina, Agnis et Soma! junctim operantes! collocastis: vos, Agnis et Soma! fluvios ab imprecatione dira liberastis, *malo* correptos. [6] Alterum *e vobis* de cœlo veniens Mátariśvan prehendit; arripuit alterum accipiter de monte: Agnis et Soma! prece crescentes, amplum fecistis sacrificii caussa mundum. [7] Agnis et Soma! de cibo *vobis* oblato edite, *nosque* diligite, largitores! *et* gratos habete: felicitate præditi, boni opitulatores estis scilicet; itaque concedite sacrificanti salutem *et malorum* immunitatem. [8] Qui sacrifico cibo *vel* qui butyro Agnim et Somam veneratur, deos colente cum mente, illius ceremoniam salvam habete, *ipsumque* custodite a scelere; homini mortali magnam felicitatem tribuite. [9] Agnis et Soma! iisdem divitiis gaudentes! eadem prece vocati! accipite hymnos *nostros:* inter deos *eximii* estis. [10] Agnis et Soma! hoc butyro qui vobis sacrificat *cultor* vester,

11 अग्नीषोमाविमानि नो युवं हव्या जुजोषतं । आयातमुप नः सचा ॥
12 अग्नीषोमा पिपृतमर्वतो न आप्यायन्तामुस्त्रिया हव्यसूदः ।
अस्मे बलानि मघवत्सु धत्तं कृणुतं नो अध्वरं श्रुष्टिमन्तं ॥२९॥

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

HYMNUS I. [XCIV.]

1 इमं स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव संमहेमा मनीषया ।
भद्रा हि नः प्रमतिरस्य संसद्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ॥
2 यस्मै त्वमायजसे स साधत्यनर्वा क्षेति दधते सुवीर्यं ।
स तूताव नैनमश्नोत्यंहतिरग्ने ° ॥
3 शकेम त्वा समिधं साधया धियस्त्वे देवा हविरदन्त्याहुतं ।

---

11 *Agnīshomau imāni naḥ yuvam̃ havyā jujoshatam̃ ā yātam̃ upa naḥ sachā.*
12 *Agnīshomā pipṛitam̃ arvataḥ naḥ ā pyāyantām̃ usriyāḥ havya-sūdaḥ*
Asme balāni maghavat-su dhattam̃ kriṇutam̃ naḥ adhvaram̃ ṣrushṭi-mantam̃. (29)

XCIV.

1 *Imam̃ stomam̃ arhate jāta-vedase ratham̃-iva sam̃ mahema manīshayā*
Bhadrā hi naḥ pra-matiḥ asya sam̃-sadi Agne sakhye mā rishāma vayam̃ tava.
2 *Yasmai tvam̃ ā-yajase saḥ sādhati anarvā ksheti dadhate su-vīryam̃*
Saḥ tūtāva na enam̃ aṣnoti am̃hatiḥ Agne —.
3 *Ṣakema tvā sa˜-idham̃ sādhaya dhiyaḥ tve devāḥ haviḥ adanti ā-hutam̃*

---

ei illustrem reddite magnam *opulentiam.* 11 Agnis et Soma! hæcce nostra sacrificia vos grata habete: adite ad nos simul. 12 Agnis et Soma! tutamini equos nostros; crescunto fulvæ *vaccæ* lac præbentes: nobis divitibus vires date: reddite nostram ceremoniam opibus conspicuam.

XCIV.

1 Huncce hymnum *Agni* venerabili, sapienti, currum velut *faber,* paramus mente: felix enim nobis sapientia *est* illius in cultu: Agnis! tua in societate non lædimur nos. 2 Cui tu sacra perficis, is *consilia* exsequitur; hostibus immunis habitat, possidet clarum robur; is crescit, non eum comedit dolor: Agnis! &c. 3 Possimus te accendere: exple ceremonias; in

त्वमादित्यां आवह तान्ह्युश्मस्यग्ने° ॥
4 भरामेध्मं कृणवामा हवींषि ते चितयन्तः पर्वणा पर्वणा वयं ।
जीवातवे प्रतरं साधया धियो अग्ने° ॥
5 विशां गोपा अस्य चरन्ति जन्तवो द्विपच्च यदुत चतुष्पदक्तुभिः ।
चित्रः प्रकेत उषसो महां अस्यग्ने° ॥३०॥
6 त्वमध्वर्युरुत होतासि पूर्व्यः प्रशास्ता पोता जनुषा पुरोहितः ।
विश्वा विद्वां आर्त्विज्या धीर पुष्यस्यग्ने° ॥
7 यो विश्वतः सुप्रतीकः सदृङ्ङसि दूरे चित्सन्तळिदिवातिरोचसे ।
रात्र्याश्चिदन्धो अति देव पश्यस्यग्ने° ॥
8 पूर्वो देवा भवतु सुन्वतो रथो ऽस्माकं शंसो अभ्यस्तु दूढ्यः ।

Tvañ Ādityān ā vaha tān hi uṣmasi Agne —.
4 *Bharāma idhmañ kriṇavāma havīñshi te chitayantaḥ parvaṇā-parvaṇā vayañ*
Jīvātave pra-tarañ sādhaya dhiyaḥ Agne —.
5 *Viṣāñ gopāḥ asya charanti jantavaḥ dvi-pat cha yat uta chatuḥ-pat aktu-bhiḥ*
Chitraḥ pra-ketaḥ Ushasaḥ mahān asi Agne —. (30)
6 *Tvañ adhvaryuḥ uta hotā asi pūrvyaḥ pra-ṣāstā potā janushā puraḥ-hitaḥ*
Viṣvā vidvān ārtvijyā dhīra pushyasi Agne —.
7 *Yaḥ viṣvataḥ su-pratīkaḥ sa-dṛiṅ asi dūre chit san talit-iva atirochase*
Rātryāḥ chit andhaḥ ati deva paṣyasi Agne —.
8 *Pūrvaḥ devāḥ bhavatu sunvataḥ rathaḥ asmākañ ṣañsaḥ abhi astu duḥ-dhyaḥ*

---

te *enim* dii cibo fruuntur oblato: tu Aditis filios advehe; illos enim desideramus: Agnis! &c. [4] Apportamus ligna, facimus oblationes tibi, te commonefacientes quovis interlunio nos: ut vivamus, ultro extende ceremonias *nostras:* Agnis! &c. [5] Hominum custodes illius prodeunt filii: et quod bipes atque quadrupes *est*, radiis *illius circumdatur:* varie splendens, illustrans, Aurora major es: Agnis! &c. [6] Tu sacerdos et arcessitor es principalis, laudator, purificator, origine *tua* coram collocatus, omnia sciens sacerdotis officia, sapiens! comples: Agnis! &c. [7] Qui omni ex parte formosus *et* æqualis es, procul licet versans, perinde ac *si* prope *adesses*, coruscas: noctis quoque per tenebras, splendide! transluces: Agnis! &c.

तदाजानीतोत पुष्यता वचो ऽग्ने° ॥
9 वधैर्दुःशंसां अप दूढ्यो जहि दूरे वा ये अन्ति वा केचिदत्रिणः ।
अथा यज्ञाय गृणते सुगं कृध्यग्ने° ॥
10 यदयुक्था अरुषा रोहिता रथे वातजूता वृषभस्येव ते रवः ।
आदिन्वसि वनिनो धूमकेतुनाग्ने° ॥३१॥
11 अध स्वनादुत बिभ्युः पतत्रिणो द्रप्सा यत्ते यवसादो व्यस्थिरन् ।
सुगं तत्ते तावकेभ्यो रथेभ्यो ऽग्ने° ॥
12 अयं मित्रस्य वरुणस्य धायसे ऽवयातां मरुतां हेलो अद्भुतः ।
मृळा सु नो भूत्वेषां मनः पुनरग्ने° ॥
13 देवो देवानामसि मित्रो अद्भुतो वसुर्वसूनामसि चारुरध्वरे ।

Tat ā jānīta uta pushyata vachaḥ Agne —.
9 *Vadhaiḥ duḥ-ṣañsān apa duḥ-dhyaḥ jahi dūre vā ye anti vā ke chit atriṇaḥ*
Atha yajnāya gṛiṇate su-gañ kṛidhi —.
10 *Yat ayukthāḥ arushā rohitā rathe vāta-jūtā vṛishabhasya-iva te ravaḥ*
Āt invasi vaninaḥ dhūma-ketunā Agne —. (31)
11 *Adha svanāt uta bibhyuḥ patatriṇaḥ drapsāḥ yat te yavasa-adaḥ vi asthiran*
Su-gañ tat te tāvakebhyaḥ rathebhyaḥ Agne —.
12 *Ayam Mitrasya Varuṇasya dhāyase ava-yātāñ Marutāñ helaḥ adbhutaḥ*
Mṛila su naḥ bhūtu eshāñ manaḥ punaḥ Agne —.
13 *Devaḥ devānāñ asi mitraḥ adbhutaḥ vasuḥ vasūnāñ asi chāruḥ adhvare*

---

[8] Primus *ante alios omnes,* dii! esto *viri* libantis currus: nostra imprecatio cadito in inimicos: hunc intelligite et augete sermonem *meum:* Agnis! &c. [9] Armis inglorios *et* infestos profliga, quicunque sive procul sive in vicinia *sunt* hostes: deinde sacrificatori *te* laudanti felicem incessum para; Agnis! &c. [10] Quum jungeres fulvos rubicundos *equos* currui, venti instar veloces, tunc tauri velut *erat* tuus sonus: statim obvelas silvestres arbores fumi vexillo: Agnis! &c. [11] Tunc sonitum *tuum* quoque timent aves; flammæ quum tuæ, graminis consumtrices, hic illic adsunt, aditu facilis tunc tibi *et* tuis vehiculis *est silva:* Agnis! &c. [12] Hic *sacrificator* Mitræ *et* Varunæ sacrificio *intentus est:* discedite; Marutum ira stupenda *est:* exhilara bene

शर्मन्त्स्याम तव सप्रथस्तमे ऽग्ने० ॥

14 तत्ते भद्रं यत्समिद्धः स्वे दमे सोमाहुतो जरसे मृळयत्तमः ।
दधासि रत्नं द्रविणं च दाशुषे ऽग्ने० ॥

15 यस्मै त्वं सुद्रविणो ददाशो ऽनागास्त्वमदिते सर्वताता ।
यं भद्रेण शवसा चोदयासि प्रजावता राधसा ते स्याम ॥

16 स त्वमग्ने सौभगत्वस्य विद्वां अस्माकमायुः प्रतिरेह देव ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥३२॥

॥ इति प्रथमाष्टके षष्ठो ऽध्यायः ॥

Ṣarman syāma tava saprathaḥ-tame Agne —.
14 *Tat te bhadraṁ yat saṁ-iddhaḥ sve dame soma-āhutaḥ jarase mṛilayat-tamaḥ*
Dadhāsi ratnaṁ draviṇaṁ cha dāṣushe Agne —.
15 *Yasmai tvaṁ su-draviṇaḥ dadāṣaḥ anāgāḥ-tvaṁ adite sarva-tātā*
Yaṁ bhadreṇa ṣavasā chodayāsi prajā-vatā rādhasā te syāma.
16 *Saḥ tvaṁ Agne saubhaga-tvasya vidvān asmākaṁ āyuḥ pra tira iha deva*
Tat naḥ Mitraḥ Varuṇaḥ mamahantāṁ Aditiḥ Sindhuḥ Pṛithivī uta Dyauḥ. (32)

---

nos; esto illorum mens iterum *placata:* Agnis! &c. 13 Splendidus inter deos es, amicus mirandus, largitor divitiarum es, lætus in sacrificio: in tutela simus tua amplissima: Agnis! &c. 14 Id tibi jucundum *est*, quod accensus tuo in domicilio, libamine conciliatus, laudaris exhilarantissimus: confers thesaurum opesque cultori: Agnis! &c. 15 *Felix ille est*, cui tu, egregiis divitiis gaudens! concedis immunitatem a scelere, non lædende *Agnis!* omnibus in ceremoniis, *et* quem claro robore concitas: *nos* filiis ornata opulentia *fruentes* per te simus. 16 Tu, Agnis! felicitatis gnarus, nostram vitam produc hic, deus! eandem nobis Mitras Varunas*que* protegunto, *et* Aditis, Sindhus, Terra atque Cœlus.

LECTIO SEPTIMA.

HYMNUS II. [XCV.]

1 द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे अन्यान्या वत्समुपधापयेते ।
हरिरन्यस्यां भवति स्वधावाञ्छुक्रो अन्यस्यां ददृशे सुवर्चाः ॥
2 दशेमं त्वष्टुर्जनयन्त गर्भमतन्द्रासो युवतयो विभृत्रं ।
तिग्मानीकं स्वयशसं जनेषु विरोचमानं परि षीं नयन्ति ॥
3 त्रीणि जाना परिभूषन्त्यस्य समुद्र एकं दिव्येकमप्सु ।
पूर्वामनु प्र दिशं पार्थिवानामृतून्प्रशासद्विदधावनुष्ठु ॥
4 क इमं वो निण्यमाचिकेत वत्सो मातॄर्जनयत स्वधाभिः ।

XCV.

1 *Dve vi-rūpe charataḥ su-arthe anyā-anyā vatsam̃ upa dhāpayete*
Hariḥ anyasyām̃ bhavati svadhā-vān ṣukraḥ anyasyām̃ dadṛiṣe su-varchāḥ.
2 *Daṣa imam̃ tvashṭuḥ janayanta garbham̃ atandrāsaḥ yuvatayaḥ vi-bhṛitram̃*
Tigma-anīkam̃ sva-yaṣasam̃ janeshu vi-rochamānam̃ pari sīm̃ nayanti.
3 *Trīṇi jānā pari bhūshanti asya samudre ekam̃ divi ekam̃ ap-su*
Pūrvām̃ anu pra diṣam̃ pārthivānām̃ ṛitūn pra-ṣāsat vi dadhau anushṭhu.
4 *Kaḥ imam̃ vaḥ niṇyam̃ ā chiketa vatsaḥ mātṝīḥ janayata svadhābhiḥ*

XCV.

1 Duæ *tempestates* diversicolores incedunt celeres; quæque filium *suum* nutriunt: *humores* arripiens *Sol* in altera est sacrificio cultus; fulgidus *Agnis* in altera conspicitur coruscans. 2 *Digiti* decem indefessi, juvenes, illum *Agnim* procreant, fulminatoris parentem, multifariam distributum, acuto ore præditum, propria gloria fruentem, hominibus lucentem: ubique illum adhibent. 3 Tres origines prædicant illius; in oceano una, in cœlo una, *et* in aere: orientalem sicut plagam, terrestrium *creaturaram* anni tempora indicans manifestavit statim. 4 Quisnam e vobis hunc delitescentem *Agnim*

बह्वीनां गर्भो अपसामुपस्थान्महान्कविर्निश्चरति स्वधावान् ॥
5 आविष्ट्यो वर्धते चारुरासु जिह्मानामूर्ध्वः स्वयशा उपस्थे ।
उभे त्वष्टुर्बिभ्यतुर्जायमानात्प्रतीची सिंहं प्रति जोषयेते ॥१॥
6 उभे भद्रे जोषयेते न मेने गावो न वाश्रा उपतस्थुरेवैः ।
स दक्षाणां दक्षपतिर्बभूवाञ्जन्ति यं दक्षिणतो हविर्भिः ॥
7 उद्यंयमीति सवितेव बाहू उभे सिचौ यतते भीम ऋञ्जन् ।
उच्छुक्रमत्कमजते सिमस्मान्नवा मातृभ्यो वसना जहाति ॥
8 त्वेषं रूपं कृणुत उत्तरं यत्संपृञ्चानः सदने गोभिरद्भिः ।
कविर्बुध्नं परि मर्मृज्यते धीः सा देवताता समितिर्बभूव ॥

Bahvīnām̃ garbhaḥ apasām̃ upa-sthāt mahān kaviḥ niḥ charati svadhā-vān.
5 *Āviḥ-tyaḥ vardhate chāruḥ āsu jihmānām ūrdhvaḥ sva-yaṣāḥ upa-sthe*
Ubhe tvashṭuḥ bibhyatuḥ jāyamānāt pratīchī siñham̃ prati joshayete. (1)
6 *Ubhe bhadre joshayete na mene gāvaḥ na vāṣrāḥ upa tasthuḥ evaiḥ*
Saḥ dakshāṇām̃ daksha-patiḥ babhūva anjanti yam̃ dakshiṇataḥ haviḥ-bhiḥ.
7 *Ut yam̃yamīti Savitā-iva bāhū ubhe sichau yatate bhīmaḥ ṛinjan*
Ut ṣukram̃ atkam̃ ajate simasmāt navā mātṛi-bhyaḥ vasanā jahāti.
8 *Tvesham̃ rūpam̃ kriṇute ut-taram̃ yat sam̃-pṛinchānaḥ sadane go-bhiḥ at-bhiḥ*
Kaviḥ budhnam̃ pari marmṛijyate dhīḥ sā deva-tātā sam̃-itiḥ babhūva.

---

novit? filius matres procreat sacrificiis: multarum *aquarum* generator *Agnis, ipse* undarum e gremio magnus sapiens prodit, sacrificiis cultus. [5] Lucidus crescit clarus in illis *nubibus,* cadentium *aquarum* in gremio sursum tendens, propria gloria gaudens: ambo, *cœlum et terra*, fulminatorem timent genitum; appropinquantes leonem venerantur. [6] Ambæ augustæ *Agnim* venerantur, velut duæ ancillæ; vaccæ velut mugientes *vitulos* sequuntur in viis: ille virium dominus fuit, quem humectant *sacerdotes*, a dextra *sacrificii parte stantes*, oblationibus. [7] Extendit, Sol veluti, brachia *sua;* ambo, cœlum et terram, adnititur horrendus ornans: limpidum succum sursum trahit ex omni *natura;* novos in matres *suas radios omnia* amplexuros emittit. [8] Rutilam formam quum facit altiorem, sociatus aerem percurrentibus nubibus,

9 उरु ते ज्रयः पर्येति बुध्नं विरोचमानं महिषस्य धाम ।
विश्वेभिरग्ने स्वयशोभिरिद्धो ऽदब्धेभिः पायुभिः पाह्यस्मान् ॥
10 धन्वन्स्रोतः कृणुते गातुमूर्मिं शुक्रैरूर्मिभिरभिनक्षति क्षां ।
विश्वा सनानि जठरेषु धत्ते ऽन्तर्नवासु चरति प्रसूषु ॥
11 एवा न अग्ने समिधा वृधानो रेवत्पावक श्रवसे विभाहि ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥२॥

HYMNUS III. [XCVI.]

1 स प्रत्नथा सहसा जायमानः सद्यः काव्यानि बळधत्त विश्वा ।
आपश्च मित्रं धिषणा च साधन्देवा अग्निं धारयन्द्रविणोदां ॥

---

9 *Uru te jrayaḥ pari eti budhnam̃ vi-rochamānam̃ mahishasya dhāma*
Viṣvebhiḥ Agne svayaṣaḥ-bhiḥ iddhaḥ adabdhebhiḥ pāyu-bhiḥ pāhi asmān.
10 *Dhanvan srotaḥ kṛiṇute gātum̃ ūrmim̃ ṣukraiḥ ūrmi-bhiḥ abhi nakshati kshām̃*
Viṣvā sanāni jaḍhareshu dhatte antaḥ navāsu charati pra-sūshu.
11 *Eva naḥ Agne sam̃-idhā vṛidhānaḥ revat pāvaka ṣravase vi bhāhi*
Tat naḥ Mitraḥ Varuṇaḥ mamahantām̃ Aditiḥ Sindhuḥ Pṛithivī uta Dyauḥ.(2)

XCVI.

1 *Saḥ pratna-thā sahasā jāyamānaḥ sadyaḥ kāvyāni baṭ adhatta viṣvā*
Āpaḥ cha mitram̃ dhishaṇā cha sādhan devāḥ Agnim̃ dhārayan draviṇaḥ-dām̃.

---

tunc providus *Agnis imum omnium rerum* stabilimen penitus peragitat sustentator; illa a lucido *Agni* facta *splendorum* aggregatio fuit. 9 Ampla tua *et* victrix circumdat *rerum* stabilimen corusca magni lux: omnibus, Agnis! tuis splendoribus fulgens, integris, *nos* protegentibus serva nos. 10 In aere fluentem efficit mobilem undam; limpidis undis operit terram: omnes cibos sinu tenet; intus in recentibus adest herbis. 11 Sic nostro, Agnis! ligno crescens, amplum cibum *ut nobis conferas*, luce, purificator! Illum *cibum* nobis Mitras Varunas*que* servanto, *et* Aditis, Sindhus, Terra atque Cœlus.

XCVI.

1 *Agnis* ille, adulti in modum, vigore natus, statim sapientias sane acquisivit omnes: et aquæ et vox amicum *eum* fecerunt; dii Agnim habent opum

2 स पूर्वया निविदा कव्यतायोरिमाः प्रजा अजनयन्मनूनां ।
विवस्वता चक्षसा द्यामपश्च देवा° ॥
3 तमीळत प्रथमं यज्ञसाधं विश आरीराहुतमृञ्जसानं ।
ऊर्जः पुत्रं भरतं सृप्रदानुं देवा° ॥
4 स मातरिश्वा पुरुवारपुष्टिर्विदद्गातुं तनयाय स्वर्वित् ।
विशां गोपा जनिता रोदस्योर्देवा° ॥
5 नक्तोषासा वर्णमामेम्याने धापयेते शिशुमेकं समीची ।
द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्विभाति देवा° ॥३॥
6 रायो बुध्नः संगमनो वसूनां यज्ञस्य केतुर्मन्मसाधनो वेः ।

---

2 *Saḥ pūrvayā ni-vidā kavyatā Āyoḥ imāḥ pra-jāḥ ajanayat Manūnām̃*
Vivasvatā chakshasā dyām̃ apaḥ cha devāḥ —.
3 *Tam̃ īlata prathamam̃ yajna-sādham̃ viṣaḥ ārīḥ ā-hutam̃ ṛinjasānam̃*
Ūrjaḥ putram̃ bharatam̃ sṛipra-dānum̃ devāḥ —.
4 *Saḥ mātariṣvā puruvāra-pushṭiḥ vidat gātum̃ tanayāya svaḥ-vit*
Viṣām̃ gopāḥ janitā rodasyoḥ devāḥ —.
5 *Naktoshasā varṇam̃ ā-memyāne dhāpayete ṣiṣum̃ ekam̃ sam̃-īchī*
Dyāvākshāmā rukmaḥ antaḥ vi bhāti devāḥ —. (3)
6 *Rāyaḥ budhnaḥ sam̃-gamanaḥ vasūnām̃ yajnasya ketuḥ manma-sādhanaḥ veḥ*

---

datorem. [2] Is, pristino carmine laudatorio A'yuis *celebratus*, has generationes genuit Manuidarum: omnia operienti lumine cœlum aeremque *implet:* dii &c. [3] Eum laudate primum, sacrificii expletorem, homines! adeuntes *eum,* invocatum, *hymnis* conciliatum, vigoris filium, sustentatorem, continuo dona dantem: dii &c. [4] Is in aere degens, multos egregios cibos possidens, concedito viam *felicem* filio *meo,* cœli largitor, hominum custos, genitor cœli et terræ: dii &c. [5] Nox et diluculum, colorem *suum* iterum iterumque *mutuo* exstinguentes, potu nutriant *Agnim,* infantem *suum* unicum, prope versantes: inter cœlum terramque lucidus splendet: dii &c. [6] Opulentiæ fons, largitor divitiarum, sacrificii indicator, desideria explens *viri ipsum* adeuntis, — immortalitatem tuentes dii hunc Agnim habent

अमृतत्वं रक्षमाणास एनं देवा° ॥
7 नू च पुरा च सदनं रयीणां जातस्य च जायमानस्य च क्षां ।
सतश्च गोपां भवतश्च भूरेर्देवा° ॥
8 द्रविणोदा द्रविणसस्तुरस्य द्रविणोदाः सनरस्य प्रयंसत् ।
द्रविणोदा वीरवतीमिषं नो द्रविणोदा रासते दीर्घमायुः ॥
9 एवा नो अग्ने° ॥४॥

HYMNUS IV. [XCVII.]

1 अप नः शोशुचदघमग्ने शुशुग्ध्या रयिं । अप नः शोशुचदघं ॥
2 सुक्षेत्रिया सुगातुया वसूया च यजामहे । अप नः° ॥
3 प्र यद्भन्दिष्ठ एषां प्रास्माकासश्च सूरयः । अप नः° ॥

Amṛita-tvam̃ rakshamāṇāsaḥ enam̃ devāḥ —.
7 *Nu cha purā cha sadanam̃ rayīṇām̃ jātasya cha jāyamānasya cha kshām̃*
Sataḥ cha gopām̃ bavataḥ cha bhūreḥ devāḥ —.
8 *Draviṇaḥ-dāḥ draviṇasaḥ turasya draviṇaḥ-dāḥ sanarasya pra yañsat*
Draviṇaḥ-dāḥ vīra-vatīm̃ isham̃ naḥ draviṇaḥ-dāḥ rāsate dīrgham̃ āyuḥ.
9 *Eva naḥ Agne —.* (4)

XCVII.

1 *Apa naḥ ṣoṣuchat agham̃ Agne ṣuṣugdhi ā rayim̃ apa naḥ ṣoṣuchat agham̃.*
2 *Su-kshetriyā svgātu-yā vasu-yā cha yajāmahe apa —.*
3 *Pra yat bhandishṭhaḥ eshām̃ pra asmākāsaḥ cha sūrayaḥ apa —.*

---

opum datorem. [7] Et nunc et olim sedem divitiarum, natique nascentisque domum, existentisque custodem fientisque cujusvis, dii Agnim habent opum datorem. [8] Opum dator *aliquam partem* opulentiæ fluxæ, opum dator *opulentiæ* qua fruamur *partem* concedat *nobis;* opum dator viris conspicuum cibum nobis, opum dator largiatur longam vitam. [9] Sic nostro, Agnis! &c.

XCVII.

[1] Nostrum expietur scelus: Agnis! collustra undique opulentiam *nostram:* nostrum expietur scelus. [2] Boni agri, viæ felicis, et divitiarum desi-

4 प्र यत्ते अग्ने सूरयो जायेमहि प्र ते वयं । अप नः० ॥
5 प्र यदग्नेः सहस्वतो विश्वतो यन्ति भानवः । अप नः० ॥
6 त्वं हि विश्वतोमुख विश्वतः परिभूरसि । अप नः० ॥
7 द्विषो नो विश्वतोमुखाति नावेव पारय । अप नः० ॥
8 स नः सिन्धुमिव नावयाति पर्षा स्वस्तये । अप नः० ॥५॥

HYMNUS V. [XCVIII.]

1 वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम राजा हि कं भुवनानामभिश्रीः ।
इतो जातो विश्वमिदं विचष्टे वैश्वानरो यतते सूर्येण ॥
2 पृष्टो दिवि पृष्टो अग्निः पृथिव्यां पृष्टो विश्वा ओषधीरा विवेश ।

---

4 *Pra yat te Agne sūrayaḥ jāyemahi pra te vayam̃ apa* —.
5 *Pra yat Agneḥ sahasvataḥ viṣvataḥ yanti bhānavaḥ apa* —.
6 *Tvam̃ hi viṣvataḥ-mukha viṣvataḥ pari-bhūḥ asi apa* —.
7 *Dvishaḥ naḥ viṣvataḥ-mukha ati nāvā-iva pāraya apa* —.
8 *Saḥ naḥ sindhum̃-iva nāvayā ati parsha svastaye apa* —. (5)

XCVIII.

1 *Vaiṣvānarasya su-matau syāma rājā hi kam̃ bhuvanānām̃ abhi-ṣrīḥ*
Itaḥ jātaḥ viṣvam̃ idam̃ vi chashṭe Vaiṣvānaraḥ yatate sūryeṇa.
2 *Prishṭaḥ divi prishṭaḥ Agniḥ prithivyām̃ prishṭaḥ viṣvāḥ oshadhīḥ ā viveṣa*

---

derio colimus Agnim : nostrum &c. [3] Sicut *Kutsas deorum* laudator optimus inter illos *est*, *ita* nostri quoque milites *optimi laudatores sunt :* nostrum &c. [4] Sicut tui milites, Agnis ! *ita* nos *quoque* vincamus, tuo *auxilio :* nostrum &c. [5] Sicut Agnis potentis quoquoversus prodeunt radii, *ita* nostrum &c. [6] Tu enim, quoquoversus faciem habens ! ab omni *calamitate* tutor es : nostrum &c. [7] Inimicos nostros, quoquoversus faciem habens ! navi quasi fac ut trajiciamus : nostrum &c. [8] Tu nos, fluvium velut navi, *hostes* vincere sine, *ut* ad felicitatem *perveniamus :* nostrum &c.

XCVIII.

[1] Vaisvánaræ in gratia simus, rex enim *ille est* creaturarum venerabilis : ex hoc *ligno* natus universum illum *mundum* conspicit ; Vaisvánaras congreditur cum sole. [2] Contiguus in cœlo, contiguus Agnis in terra, conti-

वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः स नो दिवा स रिषः पातु नक्तं ॥
3 वैश्वानर तव तत्सत्यमस्त्वस्मान्रायो मघवानः सचन्तां ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥६॥

HYMNUS VI. [XCIX.]

जातवेदसे सुनवाम सोममरातीयतो निदहाति वेदः ।
स नः पर्षदतिदुर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः ॥७॥

HYMNUS VII. [C.]

1 स यो वृषा वृष्ण्येभिः समोका महो दिवः पृथिव्याश्च सम्राट् ।
सतीनसत्वा हव्यो भरेषु मरुत्वान्नो भवत्विन्द्र ऊती ॥

Vaiṣvānaraḥ sahasā prishṭaḥ Agniḥ saḥ naḥ divā saḥ rishaḥ pātu naktaṁ.
3 *Vaiṣvānara tava tat satyaṁ astu asmān rāyaḥ magha-vānaḥ sachantāṁ*
Tat naḥ Mitraḥ Varuṇaḥ mamahantāṁ Aditiḥ Sindhuḥ Prithivī uta Dyauḥ. (6)

XCIX.

Jāta-vedase sunavāma somaṁ arāti-yataḥ ni dahāti vedaḥ
Saḥ naḥ parshat ati duḥ-gāni viṣvā nāvā-iva sindhuṁ duḥ-itā ati Agniḥ. (7)

C.

1 *Saḥ yaḥ vrishā vrishṇyebhiḥ saṁ-okāḥ mahaḥ divaḥ prithivyāḥ cha saṁ-rāṭ*
Satīna-satvā havyaḥ bhareshu Marutvān naḥ bhavatu Indraḥ ūtī.

---

guus omnes plantas intravit: Vaisvánaras, robore *fricantium* contiguus, Agnis ille nos interdiu, ille ab hoste protegito noctu. [3] Vaisvánara! tibi *dicatum* hoc sacrificium profecto esto; divitiæ nos opulentos sequuntor: id nobis Mitras Varunas*que* salvum præstanto, *et* Aditis, Sindhus, Terra atque Cœlus.

XCIX.

Agni sapienti parare debemus libamen: *inimici, nos* adorientis, comburat opes: ille nos adjuvet, ut superemus difficilia omnia; navi velut fluvium, *sic* aspera *quæque* trans*jicere nos sinat* Agnis.

C.

[1] Ille, qui vota largiens, cum viribus habitans, magni cœli terræque rex *est*, aquæ effusor, vocandus in certaminibus, Marutibus sociatus nobis esto

2 यस्यानाप्तः सूर्यस्येव यामो भरे भरे वृत्रहा शुष्मो अस्ति ।
वृषन्तमः सखिभिः स्वेभिरेवैर्मरुत्वान्° ॥
3 दिवो न यस्य रेतसो दुघानाः पन्थासो यन्ति शवसापरीताः ।
तरद्द्वेषाः सासहिः पौंस्येभिर्मरुत्वान्° ॥
4 सो अङ्गिरोभिरङ्गिरस्तमो भूद्वृषा वृषभिः सखिभिः सखा सन् ।
ऋग्मिभिर्ऋग्मी गातुभिर्ज्येष्ठो मरुत्वान्° ॥
5 स सूनुभिर्न रुद्रेभिर्ऋभ्वा नृषाह्ये सासह्वाँ अमित्रान् ।
सनीलेभिः श्रवस्यानि तूर्वन्मरुत्वान्° ॥८॥
6 स मन्युमीः समदनस्य कर्तास्माकेभिर्नृभिः सूर्यं सनत् ।

---

2 *Yasya anāptaḥ sūryasya-iva yāmaḥ bhare-bhare Vṛitra-hā ṣushmaḥ asti*
Vṛishan-tamaḥ sakhi-bhiḥ svebhiḥ evaiḥ Marutvān —.
3 *Divaḥ na yasya retasaḥ dughānāḥ panthāsaḥ yanti ṣavasā apari-itāḥ*
Tarat-dveshāḥ sasahiḥ pauñsyebhiḥ Marutvān —.
4 *Saḥ angiraḥ-bhiḥ angiraḥ-tamaḥ bhūt vṛishā vṛisha-bhiḥ sakhi-bhiḥ sakhā san*
Ṛigmi-bhiḥ ṛigmī gātu-bhiḥ jyeshṭhaḥ Marutvān —.
5 *Saḥ sūnu-bhiḥ na Rudrebhiḥ ṛibhvā nṛi-sahye sasahvān amitrān*
Sa-nīlebhiḥ ṣravasyāni tūrvan Marutvān —. (8)
6 *Saḥ manyu-mīḥ sa-madanasya kartā asmākebhiḥ nṛi-bhiḥ sūryam̃ sanat*

Indras auxilio. [2] Cujus cursum, veluti solis *cursum*, nemo assequitur, in quovis certamine Vritræ occisor *hostium* combustor est, largientissimus erga amicos suos *ipsum* comitantes; Marutibus sociatus &c. [3] *Indras*, cujus, lucidi *solis* velut, pluviam elicientes meatus incedunt cum vehementia *et* indomiti, superans inimicos, vincens viribus *suis*, Marutibus sociatus &c. [4] Ille inter incedentes incedentissimus fuit, largiens inter largientes, inter amicos amicus quum esset, inter celebrandos celebrandus, inter laudandos optimus; Marutibus sociatus &c. [5] Ille, filiis quasi, Rudris *circumdatus*, magnus, in pugna domans inimicos, una commorantibus cum *Marutibus aquas* cibum largituras demittens, Marutibus sociatus &c. [6] Ille, hostes necans, pugnæ peractor, nostratibus viris solem concedat hoc die, proborum tutor, a multis

3 F

अस्मिन्नहन्त्सत्पतिः पुरुहूतो मरुत्वान्० ॥
7 तमूतयो रणयञ्छूरसातौ तं क्षेमस्य क्षितयः कृण्वत त्रां ।
स विश्वस्य करुणस्येश एको मरुत्वान्० ॥
8 तमप्सन्त शवस उत्सवेषु नरो नरमवसे तं धनाय ।
सो अन्धे चित्तमसि ज्योतिर्विदन्मरुत्वान्० ॥
9 स सव्येन यमति व्राधतश्चित्स दक्षिणे संगृभीता कृतानि ।
स कीरिणा चित्सनिता धनानि मरुत्वान्० ॥
10 स ग्रामेभिः सनिता स रथेभिर्विदे विश्वाभिः कृष्टिभिर्न्वद्य ।
स पौंस्येभिरभिभूरशस्तीर्मरुत्वान्० ॥ ९ ॥
11 स जामिभिर्यत्समजाति मील्हे ऽजामिभिर्वा पुरुहूत एवैः ।

Asmin ahan sat-patiḥ puru-hūtaḥ Marutvān —.
7 *Tam̃ ūtayaḥ raṇayan ṣūra-sātau tam̃ kshemasya kshitayaḥ kṛiṇvata trām̃*
Saḥ viṣvasya karuṇasya īṣe ekaḥ Marutvān —.
8 *Tam̃ apsanta ṣavasaḥ ut-saveshu naraḥ naram̃ avase tam̃ dhanāya*
Saḥ andhe chit tamasi jyotiḥ vidat Marutvān —.
9 *Saḥ savyena yamati vrādhataḥ chit saḥ dakshiṇe sam̃-gṛibhītā kṛitāni*
Saḥ kīriṇā chit sanitā dhanāni Marutvān —.
10 *Saḥ grāmebhiḥ sanitā saḥ rathebhiḥ vide viṣvābhiḥ kṛishṭi-bhiḥ nu adya*
Saḥ pauñsyebhiḥ abhi-bhūḥ aṣastīḥ Marutvān —. (9)
11 *Saḥ jāmi-bhiḥ yat sam̃-ajāti mīlhe ajāmi-bhiḥ vā puru-hūtaḥ evaiḥ*

---

vocatus; Marutibus sociatus &c. [7] Illum incedentes *Marutes* ad dimicandum incitant in certamine; illum thesauri sospitatorem homines faciunt; ille cujusvis sacrificii potitur solus; Marutibus sociatus &c. [8] Illum nancisci cupiunt, vigoris in dimicationibus, viri virum auxilii caussa, illum opulentiæ caussa; ille in cæca quoque caligine lucem impertitur; Marutibus sociatus &c. [9] Ille læva *manu* cohibet inimicos quoque; ille dextra prehendit oblata *sacrificia;* ille, a laudatore quoque *laudatus*, dabit divitias; Marutibus &c. [10] Ille, una cum *Marutum* catervis, dator est; ille vehiculis cognoscitur ab omnibus hominibus statim hodie; ille, viribus devincens in-

अपां तोकस्य तनयस्य जेषे मरुत्वान्° ॥

12 स वज्रभृद्दस्युहा भीम उग्रः सहस्रचेताः शतनीथ ऋभ्वा ।

चम्रीषो न शवसा पाञ्चजन्यो मरुत्वान्° ॥

13 तस्य वज्रः क्रन्दति स्मत्स्वर्षा दिवो न त्वेषो रवथः शिमीवान् ।

तं सचन्ते सनयस्तं धनानि मरुत्वान्° ॥

14 यस्याजस्रं शवसा मानमुक्थं परिभुजद्रोदसी विश्वतः सीं ।

स पारिषत्क्रतुभिर्मन्दसानो मरुत्वान्° ॥

15 न यस्य देवा देवता न मर्ता आपश्च न शवसो अन्तमापुः ।

स प्ररिक्वा त्वक्षसा क्ष्मो दिवश्च मरुत्वान्° ॥१०॥

Apām̃ tokasya tanayasya jeshe Marutvān —.
12 *Saḥ vajra-bhṛit dasyu-hā bhīmaḥ ugraḥ sahasra-chetāḥ ṣata-nīthaḥ ṛibhvā*
Chamrīshaḥ na ṣavasā pāncha-janyaḥ Marutvān —.
13 *Tasya vajraḥ krandati smat svaḥ-sāḥ divaḥ na tveshaḥ ravathaḥ ṣimī-vān*
Tam̃ sachante sanayaḥ tam̃ dhanāni Marutvān —.
14 *Yasya ajasram̃ ṣavasā mānam̃ uktham̃ pari-bhujat rodasī viṣvataḥ sīm̃*
Saḥ pārishat kratu-bhiḥ mandasānaḥ Marutvān —.
15 *Na yasya devāḥ devatā na martāḥ āpaḥ chana ṣavasaḥ antam̃ āpuḥ*
Saḥ pra-rikvā tvakshasā kshmaḥ divaḥ cha Marutvān —. (10)

---

glorios *hostes*, Marutibus &c. 11 Quum ille, a multis vocatus, *stipatus* incedentibus *Marutibus,* in pugna se adjungit *viris*, *sive* gaudentibus cognatorum ope, sive ea destitutis, *tunc hominum ipsum adjutorem* nactorum filii *et* nepotis victoriæ *consulit;* Marutibus &c. 12 Ille teliger, hostium occisor, horrendus, terribilis, mille scientias possidens, centum laudibus gaudens, magnus, libamen veluti, cum vigore quinque tribubus favens, Marutibus sociatus &c. 13 Illius telum contristat magnopere, aquas largiens, sol veluti splendidum, tonans, efficax: illum sequuntur dona, illum divitiæ; Marutibus sociatus &c. 14 Cujus semper cum vigore clara *fortitudo* celebrabilis protegit cœlum terramque undecunque hæc, ille servato nos *a scelere*, sacrificiis gaudens; Marutibus sociatus &c. 15 Cujus divinitatis non dii, non mor-

16 रोहिच्छ्यावा सुमदंशुर्ललामीर्द्युक्षा राय ऋज्राश्वस्य ।
वृषण्वन्तं बिभ्रती धूर्षु रथं मन्द्रा चिकेत नाहुषीषु विक्षु ॥
17 एतत्त्यत्त इन्द्र वृष्ण उक्थं वार्षागिरा अभिगृणन्ति राधः ।
ऋज्राश्वः प्रष्टिभिरम्बरीषः सहदेवो भयमानः सुराधाः ॥
18 दस्यूञ्छिम्यूंश्च पुरुहूत एवैर्हत्वा पृथिव्यां शर्वा निबर्हीत् ।
सनत्क्षेत्रं सखिभिः श्वित्न्येभिः सनत्सूर्यं सनदपः सुवज्रः ॥
19 विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अस्त्वपरिह्वृताः सनुयाम वाजं ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्योः॥११॥

---

16 *Rohit ṣyāvā sumat-aṅṣuḥ lalāmīḥ dyukshā rāye Ṛijra-aṣvasya*
Vṛishaṇ-vantam̃ bibhratī dhūḥ-su ratham̃ mandrā chiketa nāhushīshu vikshu.
17 *Etat tyat te Indra vṛishṇe uktham̃ Vārshāgirāḥ abhi gṛiṇanti rādhaḥ*
Ṛijra-aṣvaḥ prashṭi-bhiḥ Ambarīshaḥ Saha-devaḥ Bhayamānaḥ Su-rādhāḥ.
18 *Dasyūn ṣimyūn cha puru-hūtaḥ evaiḥ hatvā pṛithivyām̃ ṣarvā ni barhīt*
Sanat kshetram̃ sakhi-bhiḥ ṣvitnyebhiḥ sanat sūryam̃ sanat apaḥ su-vajraḥ.
19 *Viṣvāhā Indraḥ adhi-vaktā naḥ astu apari-hvṛitāḥ sanuyāma vājam̃*
Tat naḥ Mitraḥ Varuṇaḥ mamahantām̃ Aditiḥ Sindhuḥ Pṛithivī uta Dyauḥ. (11)

---

tales, neque aquæ potestatis finem assequuntur, ille superans vigore terram cœlumque, Marutibus sociatus &c. 16 *Jugum equorum* rubicundum *et* nigrum, magnum, ornatum, in cœlo commorans, opulentiam Rijrásvæ *conferens*, currum ab *Indra* pluvio conscensum vehens temonibus, lætificum cernitur inter humanas gentes. 17 Hancce tibi, Indra! pluvio cantilenam Vrishágiris filii recitant conciliantem, Rijrásvas cum *aliis vatibus* adstantibus, *atque* Ambaríshas, Sahadevas, Bhayamánas *et* Surádhás. 18 Inimicos hostesque *Indras* multum invocatus, incedentibus *Marutibus adjutus*, feriendo humi telo prostravit: expugnavit terram sociis *suis* nitentibus, expugnavit solem, expugnavit aquas, bono telo utens. 19 Quotidie Indras patronus nobis esto: non afflicti fruamur cibo: id nobis Mitras Varunas*que* tutum reddunto, *et* Aditis, Sindhus, Terra *atque* Cœlus.

HYMNUS VIII. [CI.]

1 प्र मन्दिने पितुमदर्चता वचो यः कृष्णगर्भा निरहन्नृजिश्वना ।
अवस्यवो वृषणं वज्रदक्षिणं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ॥
2 यो व्यंसं जाहृषाणेन मन्युना यः शम्बरं यो अहन्पिप्रुमव्रतं ।
इन्द्रो यः शुष्णमशुषं न्यावृणङ्मरुत्वन्तं० ॥
3 यस्य द्यावापृथिवी पौंस्यं महद्यस्य व्रते वरुणो यस्य सूर्यः ।
यस्येन्द्रस्य सिन्धवः सश्चति व्रतं मरुत्वन्तं० ॥
4 यो अश्वानां यो गवां गोपतिर्वशी य आरितः कर्मणि कर्मणि स्थिरः ।
वीलोश्चिदिन्द्रो यो असुन्वतो वधो मरुत्वन्तं० ॥

CI.

1 *Pra mandine pitu-mat archata vachaḥ yaḥ Kṛishṇa-garbhāḥ niḥ-ahan Ṛijiṣvanā*
Avasyavaḥ vrishaṇam̃ vajra-dakshiṇam̃ Marutvantam̃ sakhyāya havāmahe.
2 *Yaḥ vi-añsam̃ jahṛishāṇena manyunā yaḥ Ṣambaram̃ yaḥ ahan Piprum̃ avratam̃*
Indraḥ yaḥ Sushṇam̃ aṣusham̃ ni avṛiṇak Marutvantam̃ —.
3 *Yasya dyāvāpṛithivī pauñsyam̃ mahat yasya vrate Varuṇaḥ yasya Sūryaḥ*
Yasya Indrasya sindhavaḥ saṣchati vratam̃ Marutvantam̃ —.
4 *Yaḥ aṣvānām̃ yaḥ gavām̃ go-patiḥ vaṣī yaḥ āritaḥ karmaṇi karmaṇi sthiraḥ*
Vīloḥ chit Indraḥ yaḥ asunvataḥ vadhaḥ Marutvantam̃ —.

CI.

[1] Laude digno *Indræ* sacrificiis sociatum celebrate hymnum, qui *mulieres* a Krishna *Asura* gravidas necavit, Rijisvane *adjutus:* opis indigentes, *deum* liberalem, telum dextra gerentem, Marutibus sociatum, in auxilium vocamus. [2] Qui *Vritram* humeros fractum *necavit* exardescente ira, qui Sambaram, qui Piprum sacra non curantem necavit, Indras, qui Sushnam madidum exstirpavit, *eum* Marutibus sociatum &c. [3] Cujus magna potestas cœlum terramque *implet,* cujus in ditione Varunas *est* et Súryas, cujus Indræ sub imperium flumina veniunt, *eum* Marutibus sociatum &c. [4] Qui equorum, qui vaccarum pastor præpotens *est,* quem nulla laus assequitur, in quovis opere firmus, Indras, qui robusti quoque non libantis occisor est,

5 यो विश्वस्य जगतः प्राणतस्पतिर्यो ब्रह्मणे प्रथमो गा अविन्दत् ।
इन्द्रो यो दस्यूंरधरां अवातिरन्मरुत्वन्तं० ॥
6 यः शूरेभिर्हव्यो यश्च भीरुभिर्यो धावद्भिर्हूयते यश्च जिग्युभिः ।
इन्द्रं यं विश्वा भुवनाभिसंदधुर्मरुत्वन्तं० ॥१२॥
7 रुद्राणामेति प्र दिशा विचक्षणो रुद्रेभिर्योषा तनुते पृथु ज्रयः ।
इन्द्रं मनीषा अभ्यर्चति श्रुतं मरुत्वन्तं० ॥
8 यद्वा मरुत्वः परमे सधस्थे यद्वावमे वृजने मादयासे ।
अत आयाह्यध्वरं नो अच्छा त्वाया हविश्चकृमा सत्यराधः ॥
9 त्वायेन्द्र सोमं सुषुमा सुदक्ष त्वाया हविश्चकृमा ब्रह्मवाहः ।

---

5 *Yaḥ viṣvasya jagataḥ prāṇataḥ patiḥ yaḥ brahmaṇe prathamaḥ gāḥ avindat*
Indraḥ yaḥ dasyūn adharān ava-atirat Marutvantam̃ —.
6 *Yaḥ ṣūrebhiḥ havyaḥ yaḥ cha bhīru-bhiḥ yaḥ dhāvat-bhiḥ hūyate yaḥ cha jigyu-bhiḥ*
Indram̃ yam̃ viṣvā bhuvanā abhi sam̃-dadhuḥ Marutvantam̃ —. (12)
7 *Rudrāṇām̃ eti pra-diṣā vi-chakshaṇaḥ Rudrebhiḥ yoshā tanute pṛithu jrayaḥ*
Indram̃ manīshā abhi archati ṣrutam̃ Marutvantam̃ —.
8 *Yat vā Marutvaḥ parame sadha-sthe yat vā avame vṛijane mādayāse*
Ataḥ ā yāhi adhvaram̃ naḥ achha tvā-yā haviḥ chakṛima satya-rādhaḥ.
9 *Tvā-yā Indra somam̃ susuma su-daksha tvā-yā haviḥ chakṛima brahma-vāhaḥ*

---

eum Marutibus sociatum &c. [5] Qui universi mundi vita præditi dominus *est,* qui Brahmani primus vaccas tribuit, Indras, qui perniciosos *Asuras* prostratos necavit, *eum* Marutibus sociatum &c. [6] Qui a fortibus invocandus *est* et qui a timidis, qui a fugientibus invocatur et qui a vincentibus, Indram, quem omnes creaturæ primo loco ponunt, Marutibus sociatum &c. [7] Rudræ filiorum cum monstratione incedit lucidus; propter Rudræ filios laus *ejus* obtinet magnum vigorem; Indram hymnus veneratur celebratum; Marutibus sociatum &c. [8] Marutibus sociate! sive summo in domicilio, sive in infima habitatione læteris, illinc adi sacrificium nostrum, huc *conversus;* tui desiderio oblationem paravimus, veras divitias possidens! [9] Tui desiderio, Indra! libamen effudimus, robuste! tui desiderio oblationem pa-

अधा नियुत्वः सगणो मरुद्भिरस्मिन्यज्ञे बर्हिषि मादयस्व ॥
10 मादयस्व हरिभिर्ये त इन्द्र विष्यस्व शिप्रे विसृजस्व धेने ।
आ त्वा सुशिप्र हरयो वहन्तूशन्हव्यानि प्रति नो जुषस्व ॥
11 मरुत्स्तोत्रस्य वृजनस्य गोपा वयमिन्द्रेण सनुयाम वाजं ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥१३॥

HYMNUS IX. [CII.]

1 इमां ते धियं प्रभरे महो महीमस्य स्तोत्रे धिषणा यत्त आनजे ।
तमुत्सवे च प्रसवे च सासहिमिन्द्रं देवासः शवसामदन्ननु ॥
2 अस्य श्रवो नद्यः सप्त बिभ्रति द्यावाक्षामा पृथिवी दर्शतं वपुः ।

Adha niyutvaḥ sa-gaṇaḥ Marut-bhiḥ asmin yajne barhishi mādayasva.
10 *Mādayasva hari-bhiḥ ye te Indra vi syasva ṣipre vi sṛijasva dhene*
Ā tvā su-ṣipra harayaḥ vahantu uṣan havyāni prati naḥ jushasva.
11 *Marut-stotrasya vṛijanasya gopāḥ vayam̃ Indreṇa sanuyāma vājam̃*
Tat naḥ Mitraḥ Varuṇaḥ mamahantām̃ Aditiḥ Sindhuḥ Pṛithivī uta Dyauḥ. (13)

CII.

1 *Imām̃ te dhiyam̃ pra bhare mahaḥ mahīm̃ asya stotre dhishaṇā yat te ānaje*
Tam̃ ut-save cha pra-save cha sasahim̃ Indram̃ devāsaḥ ṣavasā amadan anu.
2 *Asya ṣravaḥ nadyaḥ sapta bibhrati dyāvākshāmā pṛithivī darṣatam̃ vapuḥ*

---

ravimus, sacrorum gestator! itaque *tu*, equis prædite! sociatus turba Marutum, in hoc sacrificio, stragulo *insidens*, lætare. [10] Gaude cum velocibus *equis*, qui tibi *sunt*, Indra! distende maxillas, aperi labia: te, pulchris maxillis prædite! veloces *equi* advehunto; desiderans sacrificia nostra animadverte. [11] Una cum Marutibus laudato victori protegendi *sumus;* nos per Indram fruamur cibo: id nobis Mitras Varunas*que* tutum præstanto, *et* Aditis, Sindhus, Terra atque Cœlus.

CII.

[1] Hanc tibi laudem offero magno magnam, quoniam meo hymno mens tua placata fuit: illum et incrementi et divitiarum caussa victorem Indram propter vigorem *ejus* dii lætificarunt. [2] Illius gloriam fluvii septem declarant, et terra cœlumque, *et* aer, *et* spectabile *solis* jubar; nostri caussa

अस्मे सूर्याचन्द्रमसाभिचक्षे श्रद्धे कमिन्द्र चरतो वितर्तुरं ॥
3 तं स्मा रथं मघवन्प्राव सातये जैत्रं यं ते अनुमदाम संगमे ।
आजा न इन्द्र मनसा पुरुष्टुत त्वायद्भ्यो मघवञ्छर्म यच्छ नः ॥
4 वयं जयेम त्वया युजा वृतमस्माकमंशमुदवा भरेभरे ।
अस्मभ्यमिन्द्र वरिवः सुगं कृधि प्र शत्रूणां मघवन्वृष्ण्या रुज ॥
5 नाना हि त्वा हवमाना जना इमे धनानां धर्तरवसा विपन्यवः ।
अस्माकं स्मा रथमा तिष्ठ सातये जैत्रं हीन्द्र निभृतं मनस्तव ॥१४॥
6 गोजिता बाहू अमितक्रतुः सिमः कर्मन्कर्मञ्छतमूतिः खजंकरः ।
अकल्प इन्द्रः प्रतिमानमोजसाथा जना वि ह्वयन्ते सिषासवः ॥

Asme sūryāchandramasā abhi-chakshe ṣraddhe kaṁ Indra charataḥ vi-tarturaṁ.
3 *Taṁ sma rathaṁ Magha-van pra ava sātaye jaitraṁ yaṁ te anu-madāma saṁ-game*
Ājā naḥ Indra manasā puru-stuta tvāyat-bhyaḥ Magha-van ṣarma yachha naḥ.
4 *Vayaṁ jayema tvayā yujā vṛitaṁ asmākaṁ aṅṣaṁ ut ava bhare-bhare*
Asmabhyaṁ Indra varivaḥ su-gaṁ kṛidhi pra ṣatrūṇāṁ Magha-van vṛishṇyā ruja.
5 *Nānā hi tvā havamānāḥ janāḥ ime dhanānāṁ dhartaḥ avasā vipanyavaḥ*
Asmākaṁ sma rathaṁ ā tishṭha sātaye jaitraṁ hi Indra ni-bhṛitaṁ manaḥ tuva. (14)
6 *Go-jitā bāhū amita-kratuḥ simaḥ karman-karman ṣataṁ-ūtiḥ khajaṁ-karaḥ*
Akalpaḥ Indraḥ prati-mānaṁ ojasā atha janāḥ vi hvayante sisāsavaḥ.

---

sol et luna, ut videre possimus *et* fidem habeamus *sensibus*, Indra! incedunt alternatim. [3] Illum utique currum, Maghavan! dirige *ut* divitias *nobis largiaris*, victorem quum te exhilaramus in pugna; Indra! in certamine nostra mente multum laudatus, nobis te amantibus, Maghavan! felicitatem tribue. [4] Nos devincamus, te socio, hostem; nostram portionem serva in omni prœlio: nobis, Indra! opulentiam aditu facilem redde: hostium, Maghavan! vires profliga. [5] Varii enim te ad auxilium vocantes homines hi, opum possessor! laudatores *adsunt*: nobis sane *ut* divitias *largiaris*, currum conscende; victrix enim Indra! *et* constans *est* mens tua. [6] Vaccas pugnando acquirentia *sunt* brachia *tua*; immensa potestate præditus, optimus, in omni sacrificio centum auxiliis adjutus, prœlia perficiens, nullius imperio subjectus Indras par *est omnibus* robore: itaque homines *cum* multifariam in-

7 उत्ते शतान्मघवन्नुच्च भूयस उत्सहस्राद्रिरिचे कृष्टिषु श्रवः ।
अमात्रं त्वा धिषणा तित्विषे मह्यधा वृत्राणि जिघ्नसे पुरन्दर ॥
8 त्रिविष्टिधातु प्रतिमानमोजसस्तिस्रो भूमीर्नृपते त्रीणि रोचना ।
अतीदं विश्वं भुवनं ववक्षिथाशत्रुरिन्द्र जनुषा सनादसि ॥
9 त्वां देवेषु प्रथमं हवामहे त्वं बभूथ पृतनासु सासहिः ।
सेमं नः कारुमुपमन्युमुद्भिदमिन्द्रः कृणोतु प्रसवे रथं पुरः ॥
10 त्वं जिगेथ न धना रुरोधिथार्भेष्वाजा मघवन्महत्सु च ।
त्वामुग्रमवसे संशिशीमस्यथा न इन्द्र हवनेषु चोदय ॥
11 विश्वाहेन्द्रो० । तन्नो मित्रो० ॥१५॥

---

7 *Ut te ṣatāt Magha-van ut cha bhūyasaḥ ut sahasrāt ririche krishṭishu ṣravaḥ*
Amātram̃ tvā dhishaṇā titvishe mahī adha vritrāṇi jighnase puram̃-dara.
8 *Trivishṭi-dhātu prati-mānam ojasaḥ tisraḥ bhūmīḥ nṛi-pate trīṇi rochanā*
Ati idam̃ viṣvam̃ bhuvanam̃ vavakshitha aṣatruḥ Indra janushā sanāt asi.
9 *Tvām̃ deveshu prathamam̃ havāmahe tvam̃ babhūtha pritanāsu sasahiḥ*
Saḥ imam̃ naḥ kārum̃ upa-manyum̃ ut-bhidam̃ Indraḥ kṛiṇotu pra-save ratham̃ puraḥ.
10 *Tvam̃ jigetha na dhanā rurodhitha arbheshu ājā Magha-van mahat-su cha*
Tvām̃ ugram̃ avase sam̃ ṣiṣīmasi atha naḥ Indra havaneshu chodaya.
11 *Viṣvāhā Indraḥ — Tat naḥ Mitraḥ —*. (15)

---

vocant, divitias exoptantes. [7] *Ultra* quam centum, Maghavan! et pluribus, ultra quam mille hominibus sufficit cibus tuus: immensum te hymnus ornavit magnus: itaque hostes necas, urbium deletor. [8] Triplex *velut* funis *robustus*, par *es* vigori *omnium:* tres terras, hominum custos! *et* tria lumina, atque hunc universum mundum sustentare paratus es: liber ab hostibus, Indra! inde a natalibus jamdiu es. [9] Te inter deos primum vocamus: tu es in certaminibus victor: ille Indras hunc currum nobis efficacem, furentem, *hostes* ferientem reddito, in pugna *alios* ante*cellentem.* [10] Tu vincis, thesauros non celas, parvis in certaminibus, Maghavan! magnisque: te horrendum ad opem *nobis ferendam* excitamus; itaque nos, Indra! in prœliis alacres redde. [11] Quotidie Indras &c.; id nobis Mitras &c.

HYMNUS X. [CIII.]

1 तत्त इन्द्रियं परमं पराचैरधारयन्त कवयः पुरेदं ।
क्षमेदमन्यद्दिव्यन्यदस्य समी पृच्यते समनेव केतुः ॥
2 स धारयत्पृथिवीं पप्रथच्च वज्रेण हत्वा निरपः ससर्ज ।
अहन्नहिमभिनद्रौहिणं व्यहन्व्यंसं मघवा शचीभिः ॥
3 स जातूभर्मा श्रद्दधान ओजः पुरो विभिन्दन्नचरद्वि दासीः ।
विद्वान्वज्रिन्दस्यवे हेतिमस्यार्यं सहो वर्धया द्युम्नमिन्द्र ॥
4 तदूचुषे मानुषेमा युगानि कीर्तेन्यं मघवा नाम बिभ्रत् ।
उपप्रयन्दस्युहत्याय वज्री यद्ध सूनुः श्रवसे नाम दधे ॥

CIII.

1 *Tat te indriyam̃ paramam̃ parāchaiḥ adhārayanta kavayaḥ purā idam̃*
Kshamā idam̃ anyat divi anyat asya sam̃ īm̃ pṛichyate samanā-iva ketuḥ.
2 *Saḥ dhārayat pṛithivīm̃ paprathat cha vajreṇa hatvā niḥ apaḥ sasarja*
Ahan Ahim̃ abhinat Rauhiṇam̃ vi ahan vi-am̃sam̃ Magha-vā ṣachī-bhiḥ.
3 *Saḥ jātu-bharmā ṣrat-dadhānaḥ ojaḥ puraḥ vi-bhindan acharat vi dāsīḥ*
Vidvān vajrin dasyave hetim̃ asya āryam̃ sahaḥ vardhaya dyumnam̃ Indra.
4 *Tat ūchushe mānushā imā yugāni kīrtenyam̃ Magha-vā nāma bibhrat*
Upa-prayan dasyu-hatyāya vajrī yat ha sūnuḥ ṣravase nāma dadhe.

CIII.

[1] Hoc tuo robore summo, contra *ipsorum* inimicos *directo*, fruiti sunt sapientes olim illo : in terra idem aliud, in cœlo aliud illius *Indræ lumen* aptatur, in certamine velut vexillum. [2] Ille sustinuit terram expanditque : telo *Vritram* necans, aquas effudit : necavit Ahim ; fregit Rauhinam ; necavit *hostem* humeros fractum Maghavan ictibus. [3] Ille mortalium nutritor, fidem habens robori *suo,* oppida servilia destruens incessit : teliger ! callidus hosti *injice* sagittam hujusce *laudatoris tui ;* proborum robur auge gloriam*que* Indra ! [4] *Viro ipsum* laudanti, illud humanas hasce per ætates celebrandum nomen Maghavan confert, properans ad inimicorum cædem teliger, quod quidem *ipse hostium* fugator gloriæ caussa nomen possidet. [5] Ipsum illud

5 तदस्येदं पश्यता भूरि पुष्टं श्रदिन्द्रस्य धत्तन वीर्याय ।
स गा अविन्दत्सो अविन्ददश्वान्त्स ओषधीः सो अपः स वनानि ॥१६॥
6 भूरिकर्मणे वृषभाय वृष्णे सत्यशुष्माय सुनवाम सोमं ।
य आदृत्या परिपन्थीव शूरोऽयज्वनो विभजन्नेति वेदः ॥
7 तदिन्द्र प्रेव वीर्यं चकर्थ यत्ससन्तं वज्रेणाबोधयोऽहिं ।
अनु त्वा पत्नीर्हृषितं वयश्च विश्वे देवासो अमदन्ननु त्वा ॥
8 शुष्णं पिप्रुं कुयवं वृत्रमिन्द्र यदावधीर्वि पुरः शम्बरस्य ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः॥१७॥

---

5 *Tat asya idaṁ paṣyata bhūri pushṭaṁ ṣrat Indrasya dhattana vīryāya*
Saḥ gāḥ avindat saḥ avindat aṣvān saḥ oshadhīḥ saḥ apaḥ saḥ vanāni. (16)
6 *Bhūri-karmaṇe vṛishabhāya vṛishṇe satya-ṣushmāya sunavāma somaṁ*
Yaḥ ā-dṛitya paripanthī-iva ṣūraḥ ayajvanaḥ vi-bhajan eti vedaḥ.
7 *Tat Indra pra-iva vīryaṁ chakartha yat sasantaṁ vajreṇa abodhayaḥ Ahiṁ*
Anu tvā patnīḥ hṛishitaṁ vayaḥ cha viṣve devāsaḥ amadan anu tvā.
8 *Sushṇaṁ Pipruṁ Kuyavaṁ Vṛitraṁ Indra yadā avadhīḥ vi puraḥ Ṣambarasya*
Tat naḥ Mitraḥ Varuṇaḥ mamahantāṁ Aditiḥ Sindhuḥ Pṛithivī uta Dyauḥ. (17)

---

ejus videte magnum incrementum; fidem habete Indræ potestati: ille vaccas obtinuit, ille obtinuit equos, ille herbas, ille aquas, ille silvas. [6] Multa agenti, liberali, pluvio, efficaci vi prædito paramus libamen, qui insidiatus latronis instar heros incedit, *viri* non sacrificantis opulentiam *aliis* distribuens. [7] Illud, Indra! insigne quasi facinus perpetrasti, quod dormientem telo excitasti Ahim: tunc te gaudentem uxores *deorum*, incedentesque *Marutes*, *et* omnes dii exhilararunt statim te. [8] Sushnam, Piprum, Kuyavam, *et* Vritram quum necares, Indra! ef*fregisti* oppida Sambaræ: id nobis Mitras Varunas*que* concedunto, *et* Aditis, Sindhus, Terra atque Cœlus.

HYMNUS XI. [CIV.]

1 योनिष्ट इन्द्र निषदे अकारि तमानिषीद स्वानो नार्वा ।
विमुच्या वयो ऽवसायाश्वान्दोषावस्तोर्वहीयसः प्रपित्वे ॥
2 ओ त्ये नर इन्द्रमूतये गुर्नू चित्तान्सद्यो अध्वनो जगम्यात् ।
देवासो मन्युं दासस्य श्चम्नन्ते न आवक्षन्त्सुविताय वर्णं ॥
3 अव त्मना भरते केतवेदा अव त्मना भरते फेनमुदन् ।
क्षीरेण स्नातः कुयवस्य योषे हते ते स्यातां प्रवणे शिफायाः ॥
4 युयोप नाभिरुपरस्यायोः प्र पूर्वाभिस्तिरते राष्टि शूरः ।
अञ्जसी कुलिशी वीरपत्नी पयो हिन्वाना उदभिर्भरन्ते ॥

CIV.

1 *Yoniḥ te Indra ni-sade akāri tam̃ ā ni sīda svānaḥ na arvā*
Vi-muchya vayaḥ ava-sāya aṣvān doshā vastoḥ vahīyasaḥ pra-pitve.
2 *O tye naraḥ Indram̃ utaye guḥ nu chit tān sadyaḥ adhvanaḥ jagamyāt*
Devāsaḥ manyum̃ dāsasya ṣchamnan te naḥ ā vakshan suvitāya varṇam̃.
3 *Ava tmanā bharate keta-vedāḥ ava tmanā bharate phenam̃ udan*
Kshīreṇa snātaḥ Kuyavasya yoshe hate te syātām̃ pravaṇe Ṣiphāyāḥ.
4 *Yuyopa nābhiḥ uparasya Āyoḥ pra pūrvābhiḥ tirate rāshṭi ṣūraḥ*
Anjasī Kuliṣī Vīra-patnī payaḥ hinvānāḥ udabhiḥ bharante.

CIV.

[1] Gremium tibi, Indra! cui insideas paratum est: illi inside, fremens velut caballus, laxans habenas, incitans equos, noctu interdiuque velocissime *te* vehentes, sacrificii tempore. [2] Jam hi viri *sacra obeuntes* Indram auxilii caussa adoriuntur cito, et *ille* eos statim *suis quemque* viis incedere jubet: dii iracundiam hostis frangant: iidem ad nostram advehant ceremoniam *deum* averruncum. [3] Secum *solus divitias* aufert *Kuyavas*, indagator opum; secum *solus* aufert spumam in aqua *commorans;* aqua lavantur Kuyavæ uxores duæ; occisæ eædem sint in profundo Siphæ *fluvii.* [4] Delituit habitatio in aquis commorantis A'yuis; implentibus *eum aquis*, crescit *et* splendet heros: Anjasí, Kulisí, *et* Vírapatní, aqua exhilarantes, undis sus-

5 प्रति यत्स्या नीथादर्शि दस्योरोको नाच्छा सदनं जानती गात् ।
अध स्मा नो मघवन्चर्कृतादिन्मा नो मघेव निष्षपी परादाः ॥१८॥
6 स त्वं न इन्द्र सूर्ये सो अप्स्वनागास्त्व आभज जीवशंसे ।
मान्तरां भुजमा रीरिषो नः श्रद्धितं ते महत इन्द्रियाय ॥
7 अधा मन्ये श्रत्ते अस्मा अधायि वृषा चोदस्व महते धनाय ।
मा नो अकृते पुरुहूत योनाविन्द्र क्षुध्यद्भ्यो वय आसुतिं दाः ॥
8 मा नो वधीरिन्द्र मा परादा मा नः प्रिया भोजनानि प्रमोषीः ।
आण्डा मा नो मघवञ्छक्र निर्भेन्मा नः पात्रा भेत्सहजानुषाणि ॥
9 अर्वाङेहि सोमकामं त्वाहुरयं सुतस्तस्य पिबा मदाय ।

---

5 *Prati yat syā nīthā adarṣi dasyoḥ okaḥ na achha sadanam̃ jānatī gāt*
Adha sma naḥ Magha-van charkṛitāt it mā naḥ maghā-iva nishshapī parā dāḥ.(18)
6 *Saḥ tvam̃ naḥ Indra sūrye saḥ ap-su anāgāḥ-tve ā bhaja jīva-ṣañse*
Mā antarām̃ bhujam̃ ā ririshaḥ naḥ ṣraddhitam̃ te mahate indriyāya.
7 *Adha manye ṣrat te asmai adhāyi vṛishā chodasva mahate dhanāya*
Mā naḥ akṛite puru-hūta yonau Indra kshudhyat-bhyaḥ vayaḥ ā-sutim̃ dāḥ.
8 *Mā naḥ vadhīḥ Indra mā parā dāḥ mā naḥ priyā bhojanāni pra moshīḥ*
Āṇḍā mā naḥ Magha-van Ṣakra niḥ bhet mā naḥ pātrā bhet saha-jānushāṇi.
9 *Arvāñ ā ihi soma-kāmam̃ tvā āhuḥ ayam̃ sutaḥ tasya piba madāya*

---

tentant eum. [5] Quum illa via conspicitur *a nobis*, *quæ* ad inimici domicilium tendit, stabulum *petens* veluti vacca; tunc utique *serva* nos, Maghavan! a repetito illo *impetu hostis:* ne nos prodideris, divitias quasi vir libidinosus *prodigit*. [6] Tu nos, Indra! soli, tu aquis, *et* insontiæ deditos fac, ab hominibus laudatæ: ne nascituram prolem perdas nostram; fides habita *est* tuæ magnæ potentiæ. [7] Tunc *te* cogito; fides tuo huic *vigori* habita est: *tu,* largitor, duc *nos* ad magnam opulentiam: multum vocate! ne nos *habitare sinas* in vacua domo: Indra! esurientibus cibum *et* potum da. [8] Ne nos lædas, Indra! ne prodas; ne nobis jucundas voluptates demas: fœtus ne nostros, Maghavan! Sakra! affligas; ne nostros infantes affligas, genibus repentes. [9] Huc conversus veni; libaminis amantem te

उरुव्यचा जठर आवृषस्व पितेव नः शृणुहि हूयमानः ॥१९॥

HYMNUS XII. [CV.]

1 चन्द्रमा अप्स्वन्तरा सुपर्णो धावते दिवि ।
न वो हिरण्यनेमयः पदं विन्दन्ति विद्युतो वित्तं मे अस्य रोदसी ॥
2 अर्थमिद्वा उ अर्थिन आजाया युवते पतिं ।
तुञ्जाते वृष्ण्यं पयः परिदाय रसं दुहे वित्तं० ॥
3 मो षु देवा अदः स्वरवपादि दिवस्परि ।
मा सोम्यस्य शम्भुवः शूने भूम कदाचन वित्तं० ॥
4 यज्ञं पृच्छाम्यवमं स तद्दूतो विवोचति ।

Uru-vyachāḥ jaṭhare ā vṛishasva pitā-iva naḥ sṛiṇuhi hūyamānaḥ. (19)

CV.

1 *Chandramāḥ ap-su antaḥ ā su-parṇaḥ dhāvate divi*
Na vaḥ hiraṇya-nemayaḥ padam̃ vindanti vi-dyutaḥ vittam̃ me asya Rodasī.
2 *Artham̃ it vai u arthinaḥ ā jāyā yuvate patim̃*
Tunjāte vṛishṇyam̃ payaḥ pari-dāya rasam̃ duhe vittam̃ —.
3 *Mo su devāḥ adaḥ svaḥ ava pādi divaḥ pari*
Mā somyasya ṣam̃-bhuvaḥ ṣūne bhūma kadā-chana vittam̃ —.
4 *Yajnam̃ pṛichhāmi avamam̃ saḥ tat dūtaḥ vi vochati*

---

perhibent; hoc *libamen* paratum *est;* de eo bibe, ut delecteris : magna forma præditus, ventri infunde *potum:* pater velut nos audi, vocatus.

CV.

1 Luna aquas inter *aereas* bene alata percurrit cœlum : non vestram viam, aurea vestigia trahentes radii ! conspiciunt *oculi mei:* animadvertite meum hujusce *dolorem*, Cœlum et Terra ! 2 Opulentiam profecto *assequuntur* desiderantes ; mulier obtinet maritum ; excitant genitale semen ; concipiendo *virilem* humorem *uxor* extrahit: animadvertite &c. 3 Nunquam, dii ! popanum cœleste decidat de cœlo : ne *filii*, libamini effundendo idonei, gaudium conferentis, desideratione *contristati* simus unquam : animadvertite &c. 4 Sacris colendum alloquor principem, *Agnim:* is illud nuncius *reliquis diis*

क्व ऋतं पूर्व्यं गतं कस्तद्बिभर्ति नूतनो वित्तं० ॥
5 अमी ये देवाः स्थन त्रिष्वा रोचने दिवः ।
कद्व ऋतं कदनृतं क्व प्रत्ना व आहुतिर्वित्तं० ॥२०॥
6 कद्व ऋतस्य धर्णसि कद्वरुणस्य चक्षणं ।
कदर्यम्णो महस्पथातिक्रामेम दूढ्यो वित्तं० ॥
7 अहं सो अस्मि यः पुरा सुते वदामि कानिचित् ।
तं मा व्यन्त्याध्यो वृको न तृष्णजं मृगं वित्तं० ॥
8 सं मा तपन्त्यभितः सपत्नीरिव पर्शवः ।
मूषो न शिश्ना व्यदन्ति माध्यः स्तोतारं ते शतक्रतो वित्तं० ॥

Kva ṛitam̃ pūrvyam̃ gatam̃ kaḥ tat bibharti nūtanaḥ vittam̃ —.
5 *Amī ye devāḥ sthana trishu ā rochane divaḥ*
Kat vaḥ ṛitam̃ kat anṛitam̃ kva pratnā vaḥ ā-hutiḥ vittam̃ —. (20)
6 *Kat vaḥ ṛitasya dharṇasi kat varuṇasya chakshaṇam̃*
Kat Aryamṇaḥ mahaḥ pathā ati krāmema duḥ-dhyaḥ vittam̃ —.
7 *Aham̃ saḥ asmi yaḥ purā sute vadāmi kāni chit*
Tam̃ mā vyanti ā-dhyaḥ vṛikaḥ na tṛishṇa-jam̃ mṛigam̃ vittam̃ —.
8 *Sam̃ mā tapanti abhitaḥ sapatnīḥ-iva parṣavaḥ*
Mūshaḥ na ṣiṣnā vi adanti mā ādhyaḥ stotāram̃ te Ṣata-krato vittam̃ —.

---

narrabit: "Quonam beneficium *tuum* pristinum profectum *est?* quisnam illud aufert hodiernus ?" Animadvertite &c. [5] Vos, qui dii commoramini tribus *in locis*, in lumine solis, quid vobis verum ? quid falsum ? ubinam pristina vestra invocation ? animadvertite &c. [6] Quidnam *est* vestri beneficii impetratio ? quid averrunci *dei* oculus ? quid *est incessus* Aryamanis magni in via ? devincamus *homines* malevolos : animadvertite &c. [7] Ego is sum, qui olim *libamine* parato recitavi *carmina* nonnulla ; illum me conficiunt ærumnæ, lupus velut sitientem cervum : animadvertite &c. [8] Me angunt, uxores quasi *ejusdem tori æmulæ participes*, prope *imminentia* latera *putei :* mures velut caudas adrodunt, *ita* me *conficiunt* sollicitudines, laudatorem tuum, Satakratus : animadvertite &c. [9] Hi qui septem *solis* radii *sunt*, inter illos

9 अमी ये सप्त रश्मयस्तत्रा मे नाभिरातता ।
त्रितस्तद्वेदाप्त्यः स जामित्वाय रेभति वित्तं° ॥
10 अमी ये पञ्चोक्षणो मध्ये तस्थुर्महो दिवः ।
देवत्रा नु प्रवाच्यं सध्रीचीना निवावृतुर्वित्तं° ॥२१॥
11 सुपर्णा एत आसते मध्य आरोधने दिवः ।
ते सेधन्ति पथो वृकं तरन्तं यह्वतीरपो वित्तं° ॥
12 नव्यं तदुक्थ्यं हितं देवासः सुप्रवाचनं ।
ऋतमर्षन्ति सिन्धवः सत्यं तातान सूर्यो वित्तं° ॥
13 अग्ने तव त्यदुक्थ्यं देवेष्वस्त्याप्यं ।
स नः सत्तो मनुष्वदा देवान्यक्षि विदुष्टरो वित्तं° ॥

---

9 *Amī ye sapta raṣmayaḥ tatra me nābhiḥ ā-tatā*
Tritaḥ tat veda āptyaḥ saḥ jāmi-tvāya rebhati vittam̃ —.
10 *Amī ye pancha ukshaṇaḥ madhye tasthuḥ mahaḥ divaḥ*
Deva-trā nu pra-vāchyam̃ sadhrīchīnāḥ ni vavrituḥ vittam̃ —. (21)
11 *Su-parṇāḥ ete āsate madhye ā-rodhane divaḥ*
Te sedhanti pathaḥ vṛikam̃ tarantam̃ yahvatīḥ apaḥ vittam̃ —.
12 *Navyam̃ tat ukthyam̃ hitam̃ devāsaḥ su-pravāchanam̃*
Ṛitam̃ arshanti sindhavaḥ satyam̃ tatāna sūryaḥ vittam̃ —.
13 *Agne tava tyat ukthyam̃ deveshu asti āpyam̃*
Saḥ naḥ sattaḥ Manushvat ā devān yakshi viduḥ-taraḥ vittam̃ —.

---

meum domicilium collocatum *est:* Tritas id novit, aquæ filius; is, ut effugiat, *illos* laudibus veneratur: animadvertite &c. [10] Illi, qui quinque largitores in medio commorantur magni cœli, *ad cantilenam meam* diis celeriter recitandam aggressi, redeunt *in cœlum:* animadvertite &c. [11] *Radii* aligeri illi versantur in medio *omnia* amplectente cœli: illi arcent a via lupum, transeuntem magnas aquas: animadvertite &c. [12] Nova hæc cantilena dicata *est vobis*, dii! bene recitanda: undam concitant fluvii; claram *lucem* effundit sol: animadvertite &c. [13] Agnis! tibi illa celebrabilis cum diis est societas: tu nobis considens, Manuis *apud ceremonias* velut, rite deos cole,

14 सत्तो होता मनुष्वदा देवां अच्छा विदुष्टरः ।
अग्निर्हव्या सुषूदति देवो देवेषु मेधिरो वित्तं० ॥

15 ब्रह्मा कृणोति वरुणो गातुविदं तमीमहे ।
व्यूर्णोति हृदा मतिं नव्यो जायतामृतं वित्तं० ॥२२॥

16 असौ यः पन्था आदित्यो दिवि प्रवाच्यं कृतः ।
न स देवा अतिक्रमे तं मर्तासो न पश्यथ वित्तं० ॥

17 त्रितः कूपे ऽवहितो देवान्हवत ऊतये ।
तच्छुश्राव बृहस्पतिः कृण्वन्नंहूरणादुरु वित्तं० ॥

18 अरुणो मा सकृद्वृकः पथा यन्तं ददर्श हि ।
उज्जिहीते निचाय्या तष्टेव पृष्ट्यामयी वित्तं० ॥

---

14 *Sattaḥ hotā Manushvat ā devān achha viduḥ-taraḥ*
Agniḥ havyā susūdati devaḥ deveshu medhiraḥ vittam̃ —.
15 *Brahma krịṇoti varuṇaḥ gātu-vidam̃ tam̃ īmahe*
Vi ūrṇoti hṛidā matim̃ navyaḥ jāyatām̃ ṛitam̃ vittam̃ —. (22)
16 *Asau yaḥ panthāḥ ādityaḥ divi pra-vāchyam̃ kṛitaḥ*
Na saḥ devāḥ ati-krame tam̃ martāsaḥ na paṣyatha vittam̃ —.
17 *Tritaḥ kūpe ava-hitaḥ devān havate ūtaye*
Tat ṣuṣrāva Bṛihaspatiḥ kṛiṇvan am̃hūraṇāt uru vittam̃ —.
18 *Aruṇaḥ mā sakṛit vṛikaḥ pathā yantam̃ dadarṣa hi*
Ut jihīte ni-chāyya tashṭā-iva pṛishṭi-āmayī vittam̃ —.

---

sapientissimus: animadvertite &c. [14] Considens *deorum* arcessitor, Manuis *apud ceremonias* velut, sapientissimus Agnis rite deos huc ad sacrificia invitet, deus inter deos providus: animadvertite &c. [15] Opus *salutare* perficit averruncus *Agnis:* viæ ductorem eum exoptamus: *laudator* enunciat corde *cogitatam* precem: laude dignus *Agnis* nascitor sincerus: animadvertite &c. [16] Ille sol, qui viator in cœlo egregie creatus *est*, non ille, dii! negligi debet: illum, homines! *talem* non cognoscitis: animadvertite &c. [17] Tritas in puteum lapsus deos vocat auxilio: id audivit Vrihaspatis, efficiens *vati* ab ærumna *liberato* magnam *lucem:* animadvertite &c. [18] Ful-

19 एनांगूषेण वयमिन्द्रवन्तो ऽभिष्याम वृजने सर्ववीराः ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥२३॥

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

HYMNUS I. [CVI.]

1 इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमूतये मारुतं शर्धो अदितिं हवामहे ।
रथं न दुर्गाद्वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ॥
2 त आदित्या आगता सर्वतातये भूत देवा वृत्रतूर्येषु शम्भुवः । रथं° ॥
3 अवन्तु नः पितरः सुप्रवाचना उत देवी देवपुत्रे ऋतावृधा । रथं° ॥
4 नराशंसं वाजिनं वाजयन्निह क्षयद्वीरं पूषणं सुम्नैरीमहे । रथं° ॥

---

19 *Enā āngūshena vayam̃ Indra-vantaḥ abhi syāma vṛijane sarva-vīrāḥ*
Tat naḥ Mitraḥ Varuṇaḥ mamahantām̃ Aditiḥ Sindhuḥ Pṛithivī uta Dyauḥ. (23)

CVI.

1 *Indram̃ Mitram̃ Varuṇam̃ Agnim̃ ūtaye Mārutam̃ ṣardhaḥ Aditim̃ havāmahe*
Ratham̃ na duḥ-gāt vasavaḥ su-dānavaḥ viṣvasmāt naḥ am̃hasaḥ niḥ pipartana.
2 *Te Ādityāḥ ā gata sarva-tātaye bhūta devāḥ vṛitra-tūryeshu ṣam̃-bhuvaḥ ratham̃* —.
3 *Avantu naḥ pitaraḥ su-pravāchanāḥ uta devī deva-putre ṛita-vṛidhā ratham̃* —.
4 *Narāṣam̃sam̃ vājinam̃ vājayan iha kshayat-vīram̃ pūshaṇam̃ sumnaiḥ īmahe ratham̃* —.

---

vus me semel lupus via incedentem vidit: surrexit, *me* tuitus, faber velut tergum dolens: animadvertite &c. [19] Per hunc hymnum nos, Indra adjuti, vincamus in certamine, omnibus viris fortibus sociati: id nobis Mitras Varunas*que* conceduntο, *et* Aditis, Sindhus, Terra atque Cœlus.

CVI.

[1] Indram, Mitram, Varunam, Agnim, Marutum robur, *atque* Aditim auxilio vocamus: currum velut a prærupto *loco, ita vos*, domicilii largitores! liberales! ab omni nos scelere protegite. [2] Vos, Aditis filii! accedite ad *prælium*, in quo omnes dimicant: estote, divi! in certaminibus opitulatores: currum velut &c. [3] Protegunto nos Patres, summa laude digni, atque duo numina, quorum filii dii sunt, *sacrorum* mercedem augentia: currum velut &c. [4] Ab hominibus celebratum, cibo abundantem, cibi caussa implorantes hic, refugium præbentem viris, nutrientem, hymnis laudamus: currum velut &c.

5 बृहस्पते सदमिन्नः सुगं कृधि शं योर्यत्ते मनुर्हितं तदीमहे । रथं० ॥
6 इन्द्रं कुत्सो वृत्रहणं शचीपतिं काटे निबाळ्ह ऋषिरह्वदूतये । रथं० ॥
7 देवैर्नो देव्यदितिर्नि पातु देवस्त्राता त्रायतामप्रयुच्छन् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥२४॥

HYMNUS II. [CVII.]

1 यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृळयन्तः ।
आ वोऽर्वाची सुमतिर्ववृत्यादंहोश्चिद्या वरिवोवित्तरासत् ॥
2 उप नो देवा अवसा गमन्त्वङ्गिरसां सामभिः स्तूयमानाः ।
इन्द्र इन्द्रियैर्मरुतो मरुद्भिरादित्यैर्नो अदितिः शर्म यंसत् ॥

---

5 *Bṛihaspate sadam̃ it naḥ su-gam̃ kṛidhi ṣam̃ yoḥ yat te Manuḥ-hitam̃ tat īmahe ratham̃* — .
6 *Indram̃ Kutsaḥ Vṛitra-hanam̃ Ṣachī-patim̃ kāṭe ni-bālhaḥ ṛishiḥ ahvat ūtaye ratham̃* — .
7 *Devaiḥ naḥ devī Aditiḥ ni pātu devaḥ trātā trāyatām̃ apra-yuchhan*
Tat naḥ Mitraḥ Varuṇaḥ mamahantām̃ Aditiḥ Sindhuḥ Pṛithivī uta Dyauḥ. (24)

CVII.

1 *Yajnaḥ devānām̃ prati eti sumnam̃ Ādityāsaḥ bhavata mṛilayantaḥ*
Ā vaḥ arvāchī su-matiḥ vavṛityāt an̄hoḥ chit yā varivovit-tarā asat.
2 *Upa naḥ devāḥ avasā ā gamantu Angirasām̃ sāma-bhiḥ stūyamānāḥ*
Indraḥ indriyaiḥ Marutaḥ marut-bhiḥ ādityaiḥ naḥ Aditiḥ ṣarma yan̄sat.

---

[5] Vrihaspatis! semper utique nobis felicitatem tribue: remedium *dolores* avertens, quod tibi *est* a Manue concessum, id exoptamus: currum velut &c. [6] Indram, Vritræ occisorem, Sachis maritum, Kutsas vates in puteum lapsus vocavit auxilio: currum velut &c. [7] *Reliquis* diis *adjuta* nos dea Aditis protegito: divus servator servato *nos* indefessus: id nobis Mitras Varunas*que* concedunto, *et* Aditis, Sindhus, Terra atque Cœlus.

CVII.

[1] *Hoc* sacrificium ad deorum pergit oblectationem: Aditis filii! estote lætificantes *nos:* gratia vestra nos respiciens huc redeat, quæ pauperi quoque divitiarum datrix erat. [2] Nobis dii opem *ferentes* veniunto, Angirasidarum cantilenis laudati: Indras divitiis, Marutes ventis, solibus nobis

3 तन्न इन्द्रस्तद्वरुणस्तदग्निस्तदर्यमा तत्सविता चनो धात् । तन्नो०॥२५॥

HYMNUS III. [CVIII.]

1 य इन्द्राग्नी चित्रतमो रथो वामभि विश्वानि भुवनानि चष्टे ।
तेनायातं सरथं तस्थिवांसाथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ॥
2 यावदिदं भुवनं विश्वमस्त्युरुव्यचा वरिमता गभीरं ।
तावां अयं पातवे सोमो अस्त्वरमिन्द्राग्नी मनसे युवभ्यां ॥
3 चक्राथे हि सध्र्यङ्नाम भद्रं सध्रीचीना वृत्रहणा उत स्थः ।
ताविन्द्राग्नी सध्र्यञ्चा निषद्या वृष्णः सोमस्य वृषणा वृषेथां ॥
4 समिद्धेष्वग्निष्वानजाना यतस्रुचा बर्हिरु तिस्तिराणा ।

---

3 *Tat naḥ Indraḥ tat Varuṇaḥ tat Agniḥ tat Aryamā tat Savitā chanaḥ dhāt tat naḥ*—.

CVIII. [(25)

1 *Yaḥ Indrāgnī chitra-tamaḥ rathaḥ vām̃ abhi viṣvāni bhuvanāni chashṭe*
Tena ā yātam̃ sa-ratham̃ tasthivāñsā atha somasya pibatam̃ sutasya.
2 *Yāvat idam̃ bhuvanam̃ viṣvam̃ asti uru-vyachā varimatā gabhīram̃*
Tāvān ayam̃ pātave somaḥ astu aram̃ Indrāgnī manase yuva-bhyām̃.
3 *Chakrāthe hi sadhryak nāma bhadram̃ sadhrīchīnā Vṛitra-hanau uta sthaḥ*
Tau Indrāgnī sadhryanchā ni-sadya vṛishṇaḥ somasya vṛishaṇā ā vṛishethām̃.
4 *Sam̃-iddheshu agnishu ānajānā yata-sruchā barhiḥ u tistirāṇā*

Aditis felicitatem tribuat. [3] Hunc nobis Indras, hunc Varunas, hunc Agnis, hunc Aryaman, hunc Savitris cibum concedat: id nobis &c.

CVIII.

[1] Indra et Agnis! qui pulcherrimus currus vester omnes creaturas conspicit, illo venite, eodem vehiculo insidentes: deinde de libamine bibite parato. [2] Qualis hic mundus universus est, late expansus, magnitudine altus, tale hoc ad bibendum libamen esto, sufficiens, Indra et Agnis! cordi vestro. [3] Fecistis enim consociatum nomen *vestrum* illustre: conjuncti, Vritræ occisores! etiam estis: vos Indra et Agnis! simul *venientes*, considendo, libatoris potum, liberales! delibate. [4] Accensis ignibus, *flammam butyro* perfundentes, porrectis pateris parati, stragulum quoque parantes,

तीव्रैः सोमैः परिषिक्तेभिरर्वागेन्द्राग्नी सौमनसाय यातं ॥

5 यानीन्द्राग्नी चक्रथुर्वीर्याणि यानि रूपाण्युत वृष्ण्यानि ।

या वां प्रत्नानि सख्या शिवानि तेभिः सोमस्य पिबतं सुतस्य ॥२६॥

6 यदब्रवं प्रथमं वां वृणानो अयं सोमो असुरैर्नो विहव्यः ।

तां सत्यां श्रद्धामभ्या हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ॥

7 यदिन्द्राग्नी मदथः स्वे दुरोणे यद्ब्रह्मणि राजनि वा यजत्रा ।

अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ॥

8 यदिन्द्राग्नी यदुषु तुर्वशेषु यद्द्रुह्युष्वनुषु पूरुषु स्थः । अतः॰ ॥

9 यदिन्द्राग्नी अवमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यां परमस्यामुत स्थः। अतः॰ ॥

Tīvraiḥ somaiḥ pari-siktebhiḥ arvāk ā Indrāgnī saumanasāya yātam̃.
5 *Yāni Indrāgnī chakrathuḥ vīryāṇi yāni rūpāṇi uta vṛishṇyāni*
Yā vām̃ pratnāni sakhyā ṣivāni tebhiḥ somasya pibatam̃ sutasya. (26)
6 *Yat abravam̃ prathamam̃ vām̃ vṛiṇānaḥ ayam̃ somaḥ asuraiḥ naḥ vi-havyaḥ*
Tām̃ satyām̃ ṣraddhām̃ abhi ā hi yātam̃ atha somasya pibatam̃ sutasya.
7 *Yat Indrāgnī madathaḥ sve duroṇe yat brahmaṇi rājani vā yajatrā*
Ataḥ pari vṛishaṇau ā hi yātam̃ atha somasya pibatam̃ sutasya.
8 *Yat Indrāgnī yadushu turvaṣeshu yat druhyushu anushu pūrushu sthaḥ ataḥ* —.
9 *Yat Indrāgnī avamasyām̃ pṛithivyām̃ madhyamasyām̃ paramasyām̃ uta sthaḥ ataḥ*—.

---

validis libaminibus effusis, huc *conversi*, Indra et Agnis! benevolentiæ *nobis præstandæ* caussa, venite. [5] Qualia, Indra et Agnis! peregistis facinora, quales *creatarum rerum* species *formastis*, et *qualia* dona *tribuistis*, quæ vobis pristina consortia præclara, cum iisdem *venientes*, de libamine bibite parato. [6] Quod dixi primum vos adorans, hoc libamen a sacerdotibus nostris *esse* offerendum, ad illam sinceram promissionem huc utique accedite: deinde de libamine bibite parato. [7] Si, Indra et Agnis! lætamini vestræ domi, sive penes sacerdotem, sive penes militem, sacris colendi! illinc, liberales! huc utique accedite: deinde de libamine bibite parato. [8] Indra et Agnis! si inter pacificos, *aut* inter atroces, si inter minitantes, *aut* inter homines *opibus* cumulatos commoramini, illinc &c. [9] Indra et Agnis! si in infimo spatio, in

10 यदिन्द्राग्नी परमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यामवमस्यामुत स्थः । अतः॰ ॥
11 यदिन्द्राग्नी दिवि ष्ठो यत्पृथिव्यां यत्पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु । अतः॰ ॥
12 यदिन्द्राग्नी उदिता सूर्यस्य मध्ये दिवः स्वधया मादयेथे । अतः॰ ॥
13 एवेन्द्राग्नी पपिवांसा सुतस्य विश्वास्मभ्यं संजयतं धनानि । तन्नो॰ ॥२७॥

HYMNUS IV. [CIX.]

1 वि ह्यख्यं मनसा वस्य इच्छन्निन्द्राग्नी ज्ञास उत वा सजातान् ।
नान्या युवत्प्रमतिरस्ति मह्यं स वां धियं वाजयन्तीमतक्षं ॥
2 अश्रवं हि भूरिदावत्तरा वां विजामातुरुत वा घा स्यालात् ।
अथा सोमस्य प्रयती युवभ्यामिन्द्राग्नी स्तोमं जनयामि नव्यं ॥

---

10 *Yat Indrāgnī paramasyām̃ prithivyām̃ madhyamasyām̃ avamasyām̃ uta sthaḥ ataḥ—.*
11 *Yat Indrāgnī divi sthaḥ yat prithivyām̃ yat parvateshu oshadhīshu apsu ataḥ—.*
12 *Yat Indrāgnī ut-itā sūryasya madhye divaḥ svadhayā mādayethe ataḥ—.*
13 *Eva Indrāgnī papivāñsā sutasya viṣvā asmabhyam̃ sam̃ jayatam̃ dhanāni tat naḥ—.*

CIX. [(27)

1 *Vi hi akhyam̃ manasā vasyaḥ ichhan Indrāgnī jnāsaḥ uta vā sa-jātān*
Na anyā yuvat pra-matiḥ asti mahyam̃ saḥ vām̃ dhiyam̃ vāja-yantīm̃ atakshām̃.
2 *Aṣravam̃ hi bhūridāvat-tarā vām̃ vijāmātuḥ uta vā gha syālāt*
Atha somasya pra-yatī yuva-bhyām̃ Indrāgnī stomam̃ janayāmi navyam̃.

---

medio, aut in summo versamini, illinc &c. [10] Indra et Agnis! si in summo spatio, in medio, aut in infimo versamini, illinc &c. [11] Indra et Agnis! si in cœlo estis, si in terra, si in montibus, in plantis, in aquis, illinc &c. [12] Indra et Agnis! si orti solis, in medio cœli, splendore gaudetis, illinc &c. [13] Ita, Indra et Agnis, bibentes de parato *libamine*, cunctas nobis date opes: id nobis Mitras &c.

CIX.

[1] Cognovi *vos* mente, divitiarum appetens, Indra et Agnis! *tanquam* affines vel cognatos: non alia præter vestram sapientia est mihi: idem *ego* vobis hymnum cibos flagitantem composui. [2] Audivi enim liberaliores vos *esse* proco atque sponsæ fratre: itaque libaminis cum oblatione vobis,

3 मा छेद्म रश्मींरिति नाधमानाः पितॄणां शक्तीरनुयच्छमानाः ।
इन्द्राग्निभ्यां कं वृषणो मदन्ति ता ह्यद्री धिषणाया उपस्थे ॥
4 युवाभ्यां देवी धिषणा मदायेन्द्राग्नी सोममुशती सुनोति ।
तावश्विना भद्रहस्ता सुपाणी आधावतं मधुना पृङ्क्तमप्सु ॥
5 युवामिन्द्राग्नी वसुनो विभागे तवस्तमा शुश्रव वृत्रहत्ये ।
तावासद्या बर्हिषि यज्ञे अस्मिन्प्र चर्षणी मादयेथां सुतस्य ॥२८॥
6 प्र चर्षणिभ्यः पृतनाहवेषु प्र पृथिव्या रिरिचाथे दिवश्च ।
प्र सिन्धुभ्यः प्र गिरिभ्यो महित्वा प्रेन्द्राग्नी विश्वा भुवनात्यन्या ॥
7 आभरतं शिक्षतं वज्रबाहू अस्मां इन्द्राग्नी अवतं शचीभिः ।

---

3 *Mā chhedma raṣmīn iti nādhamānāḥ pitṛīṇām̃ ṣaktīḥ anu-yachhamānāḥ*
Indrāgni-bhyām̃ kam̃ vṛishaṇaḥ madanti tā hi adrī dhishaṇāyāḥ upa-sthe.
4 *Yuvābhyām̃ devī dhishaṇā madāya Indrāgnī somam̃ uṣatī sunoti*
Tau aṣvinā bhadra-hastā su-pāṇī ā dhāvatam̃ madhunā pṛiktam̃ ap-su.
5 *Yuvām̃ Indrāgnī vasunaḥ vi-bhāge tavaḥ-tamā ṣuṣrava Vṛitra-hatye*
Tau ā-sadya barhishi yajne asmin pra charshaṇī mādayethām̃ sutasya. (28)
6 *Pra charshaṇi-bhyaḥ pṛitanā-haveshu pra pṛithivyāḥ ririchāthe divaḥ cha*
Pra sindhu-bhyaḥ pra giri-bhyaḥ mahi-tvā pra Indrāgnī visvā bhuvanā ati anyā.
7 *Ā bharatam̃ ṣikshatam̃ vajra-bāhū asmān Indrāgnī avatam̃ sachībhiḥ*

Indra et Agnis! hymnum facio novum. [3] "Non intercidamus stirpes *familiarum nostrarum:*" hac *mente* precantes, *filiosque,* patrum columina, bene dirigentes, Indræ Agnique quod placeat genitores gaudium parant: illi enim inimicos *necaturi,* laudis in vicinia *degunt.* [4] Vestram ad oblectationem clara laus, Indra et Agnis! *vos* desiderans, libamen parat: vos, equis vecti, formosis brachiis præditi, pulchras manus habentes, accurrite, dulcedine *libamen nostrum* conspergite, *et* aquis. [5] Vos, Indra et Agnis! divitiarum in divisione robustissimos *esse* audivi, in Vritræ cæde: vos, considentes in stragulo apud sacrificium istud, sapientes! gaudeatis libamine. [6] Ultra homines in certaminum clamoribus, ultra terram porrigimini cœlumque, ultra fluvios, ultra montes, magnitudine *vestra,* Indra et Agnis! *et* ultra omnes creaturas alias. [7] Advehite *nobisque* date *divitias,* teligeri! nos servate

इमे नु ते रश्मयः सूर्यस्य येभिः सपित्वं पितरो न आसन् ॥
8 पुरन्दरा शिक्षतं वज्रहस्तास्मां इन्द्राग्नी अवतं भरेषु । तन्नो० ॥२९॥

HYMNUS V. [CX.]

1 ततं मे अपस्तदु तायते पुनः स्वादिष्ठा धीतिरुचथाय शस्यते ।
अयं समुद्र इह विश्वदेव्यः स्वाहाकृतस्य समु तृप्णुत ऋभवः ॥
2 आभोगयं प्र यदिच्छन्त ऐतनापाकाः प्राञ्चो मम केचिदापयः ।
सौधन्वनासश्चरितस्य भूमनागच्छत सवितुर्दाशुषो गृहं ॥
3 तत्सविता वो ऽमृतत्वमासुवदगोह्यं यच्छ्रवयन्त ऐतन ।
त्यं चिच्चमसमसुरस्य भक्षणमेकं सन्तमकृणुता चतुर्वयं ॥

Ime nu te raṣmayaḥ sūryasya yebhiḥ sa-pitvam̃ pitaraḥ naḥ āsan.
8 *Puram̃-darā ṣikshatam̃ vajra-hastā asmān Indrāgnī avatam̃ bhareshu tat naḥ*—.(29)

CX.

1 *Tatam̃ me apaḥ tat u tāyate punar svādishṭhā dhītiḥ uchathāya ṣasyate*
Ayam̃ samudraḥ iha viṣva-devyaḥ svāhā-kṛitasya sam̃ u tripṇuta Ṛibhavaḥ.
2 *Ā-bhogayam̃ pra yat ichhantaḥ aitana apākāḥ prānchaḥ mama ke chit āpayaḥ*
Saudhanvanāsaḥ charitasya bhūmanā agachhata savituḥ dāṣushaḥ gṛiham̃.
3 *Tat Savitā vaḥ amṛita-tvam̃ ā asuvat agohyam̃ yat ṣravayantaḥ aitana*
Tyam̃ chit chamasam̃ asurasya bhakshaṇam̃ ekam̃ santam̃ akṛiṇuta chatuḥ-vayam̃.

---

auxiliis *vestris,* Indra et Agnis! Isti profecto iidem *sunt* radii solis, quibus finem patres nostri assequuti sunt. [8] Urbium eversores! date *divitias nobis,* teligeri! Indra et Agnis! nos servate in prœliis: id nobis Mitras &c.

CX.

[1] *Olim* perfectum a me opus istud jam perficitur denuo: dulcissimum carmen *Ribhuibus* in laudem recitatur: iste liquor heic *est* omnibus diis sufficiens: rite effusi *libaminis potu* nunc satiamini, Ribhues! [2] Quum cibum quærentes proficiscerentur sapientes pristini mei quidam cognati, *tunc,* Sudhanvanis filii! castimoniæ magnitudine *moti,* adiistis libatoris sacrificantis domum. [3] Tunc Savitris vobis immortalitatem concessit, quum *illum* haud occultandum *de libamine parato* certiorem facientes adiissetis: illamque pate-

4 विष्ट्वी शमी तरणित्वेन वाघतो मर्तासः सन्तो अमृतत्वमानशुः ।
सौधन्वना ऋभवः सूरचक्षसः संवत्सरे समपृच्यन्त धीतिभिः ॥
5 क्षेत्रमिव विममुस्तेजनेन एकं पात्रमृभवो जेहमानं ।
उपस्तुता उपमं नाधमाना अमर्त्येषु श्रव इच्छमानाः ॥३०॥
6 आ मनीषामन्तरिक्षस्य नृभ्यः स्रुचेव घृतं जुहवाम विद्मना ।
तरणित्वा ये पितुरस्य सश्चिर ऋभवो वाजमरुहन्दिवो रजः ॥
7 ऋभुर्न इन्द्रः शवसा नवीयानृभुर्वाजेभिर्वसुभिर्वसुर्ददिः ।
युष्माकं देवा अवसाहनि प्रिये ऽभितिष्ठेम पृत्सुतीरसुन्वतां ॥
8 निश्चर्मण ऋभवो गामपिंशत सं वत्सेनासृजता मातरं पुनः ।

---

4 *Vishṭvī ṣamī taraṇi-tvena vāghataḥ martāsaḥ santaḥ amṛita-tvam̃ ānaṣuḥ*
Saudhanvanāḥ Ṛibhavaḥ sūra-chakshasaḥ sam̃-vatsare sam̃ apṛichyanta dhīti-bhiḥ.
5 *Kshetram̃-iva vi mamuḥ tejanena ekam̃ pātram̃ Ṛibhavaḥ jehamānam̃*
Upa-stutāḥ upa-mam̃ nādhamānāḥ amartyeshu ṣravaḥ ichhamānāḥ. (30)
6 *Ā manīshām̃ antarikshasya nṛi-bhyaḥ sruchā-iva ghṛitam̃ juhavāma vidmanā*
Taraṇi-tvā ye pituḥ asya saṣchire Ṛibhavaḥ vājam̃ aruhan divaḥ rajaḥ.
7 *Ṛibhuḥ naḥ indraḥ ṣavasā navīyān Ṛibhuḥ vājebhiḥ vasu-bhiḥ vasuḥ dadiḥ*
Yushmākam̃ devāḥ avasā ahani priye abhi tishṭhema pṛitsutīḥ asunvatām̃.
8 *Niḥ charmaṇaḥ Ṛibhavaḥ gām̃ apiñṣata sam̃ vatsena asṛijata mātaram̃ punar*

---

ram Asuræ cibariam, quum una esset, fecistis quadruplicem. [4] Perficientes opera celeriter, a sacerdotibus culti, mortales quum essent, immortalitatem obtinuerunt Sudhanvanis filii, Ribhues, solis instar splendidi; per anni tempora instructi fuerunt sacrificiis. [5] Campum velut, metiti sunt acuto *instrumento* unam pateram porrigendam Ribhues laudati, sufficientem *sibi liquorem* optantes, inter immortales cibum desiderantes. [6] Laudem *recitamus* aeris regibus, cochleari quasi butyrum offerimus scienter: qui velocitates tuitoris hujusce, *solis*, obtinerunt, Ribhues cibum nacti sunt cœlestis mundi. [7] Ribhus noster princeps *est* vigore recentior; Ribhus, *qui*, *concessis nobis* cibis *et* thesauris, domicilii largitor *est*, dator *esto:* vestro, dii! auxilio, die læto adoriamur agmina *inimicorum* non libantium. [8] Ribhues! cute vaccam induistis; cum vitulo conjunxistis matrem iterum: Sudhanvanis filii! pii

सौधन्वनासः स्वपस्यया नरो जिव्री युवाना पितराकृणोतन ॥

9 वाजेभिर्नो वाजसातावविड्ढ्यृभुमाँ इन्द्र चित्रमादर्षि राधः । तन्नो० ॥ ३१ ॥

HYMNUS VI. [CXI.]

1 तक्षन्रथं सुवृतं विद्मनापसस्तक्षन्हरी इन्द्रवाहा वृषण्वसू ।
तक्षन्पितृभ्यामृभवो युवद्वयस्तक्षन्वत्साय मातरं सचाभुवं ॥

2 आ नो यज्ञाय तक्षत ऋभुमद्वयः क्रत्वे दक्षाय सुप्रजावतीमिषं ।
यथा क्षयाम सर्ववीरया विशा तन्नः शर्धाय धासथा स्विन्द्रियं ॥

3 आतक्षत सातिमस्मभ्यमृभवः सातिं रथाय सातिमर्वते नरः ।
सातिं नो जैत्रीं संमहेत विश्वहा जामिमजामिं पृतनासु सक्षणिं ॥

Saudhanvanāsaḥ su-apasyayā naraḥ jivrī yuvānā pitarā akṛiṇotana.

9 *Vājebhiḥ naḥ vāja-sātau aviḍḍhi ṛibhu-mān Indra chitram̃ ā darshi rādhaḥ tat naḥ—.*

CXI. [(31)]

1 *Takshan ratham̃ su-vṛitam̃ vidmanā-apasaḥ takshan harī Indra-vāhā vṛishaṇ-vasū*
Takshan pitṛi-bhyām̃ Ṛibhavaḥ yuvat vayaḥ takshan vatsāya mātaram̃ sachā-bhuvam̃

2 *Ā naḥ yajnāya takshata ṛibhu-mat vayaḥ kratve dakshāya su-prajāvatīm̃ isham̃*
Yathā kshayāma sarva-vīrayā viṣā tat naḥ ṣardhāya dhāsatha su indriyam̃.

3 *Ā takshata sātim̃ asmabhyam̃ Ṛibhavaḥ sātim̃ rathāya sātim̃ arvate naraḥ*
Sātim̃ naḥ jaitrīm̃ sam̃ maheta viṣvahā jāmim̃ ajāmim̃ pṛitanāsu sakshaṇim̃.

---

operis ob favorem, viri! grandævos parentes *nostros* juvenes *denuo* reddidistis. [9] Cum equis in certamine veni ad nos, Ribhuibus sociatus, Indra! variam *nobis* paratam habe opulentiam: id nobis &c.

CXI.

[1] Fecerunt currum bonis rotis instructum Ribhues sapienter agentes; fecerunt equos Indram vehentes, masculo robore pollentes; fecerunt parentibus juvenilem ætatem; fecerunt vitulo matrem una commorantem. [2] Nobis sacrificii caussa facite late splendentem cibum, *atque,* ceremoniæ *et* vigoris gratia, egregia prole conspicuum alimentum, ut habitemus, omnibus heroibus insigni cum familia: talem nobis, robur *adducturam*, largimini benigniter opulentiam. [3] Parate opulentiam nobis, Ribhues! opulentiam currui, opulentiam equo, viri! Opulentiam nostram, victorias conferentem, *quisquis*

4 ऋभुक्षणमिन्द्रमाहुव ऊतय ऋभून्वाजान्मरुतः सोमपीतये ।
उभा मित्रावरुणा नूनमश्विना ते नो हिन्वन्तु सातये धिये जिषे ॥
5 ऋभुर्भराय संशिशातु सातिं समर्यजिद्वाजो अस्मां अविष्टु । तन्नो० ॥ ३२ ॥

HYMNUS VII. [CXII.]

1 ईळे द्यावापृथिवी पूर्वचित्तये ऽग्निं घर्मं सुरुचं यामन्निष्टये ।
याभिर्भरे कारमंशाय जिन्वथस्ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतं ॥
2 युवोर्दानाय सुभरा असश्चतो रथमातस्थुर्वचसं न मन्तवे ।
याभिर्धियो ऽवथः कर्मन्निष्टये ताभिरू० ॥
3 युवं तासां दिव्यस्य प्रशासने विशां क्षयथो अमृतस्य मज्मना ।

---

4 *Ribhu-kshaṇam Indram ā huve ūtaye Ribhūn Vājān Marutaḥ soma-pītaye*
Ubhā Mitrāvaruṇā nūnam Aṣvinā te naḥ hinvantu sātaye dhiye jishe.
5 *Ribhuḥ bharāya sam ṣiṣātu sātim samarya-jit Vājaḥ asmān avishṭu tat naḥ*—.(32)

CXII.

1 *Īle Dyāvāprithivī pūrva-chittaye Agnim gharmam su-rucham yāman ishṭaye*
Yābhiḥ bhare kāram anṣāya jinvathaḥ tābhiḥ u su ūti-bhiḥ Aṣvinā ā gatam.
2 *Yuvoḥ dānāya su-bharāḥ asaṣchataḥ ratham ā tasthuḥ vachasam na mantave*
Yābhiḥ dhiyaḥ avathaḥ karman ishṭaye tābhiḥ u—.
3 *Yuvam tāsām divyasya pra-ṣāsane viṣām kshayathaḥ amritasya majmanā*

---

extollito quotidie: *sive* cognatum, *sive* non cognatum in prœliis *devincamus* potentem *hostem.* [4] Late dominantem Indram voco auxilio, Ribhum, *Vibhvanam,* Vájam, *atque* Marutes, ad libaminis potum, ambo, Mitram et Varunam profecto, *atque* Asvinos: illi nos ducunto ad opulentiam, ad pium opus, ad victoriam. [5] Ribhus certaminis caussa paratam habeto opulentiam; hostium devictor Vájas nos protegito: id nobis &c.

CXII.

[1] Celebro Cœlum Terramque prima prece, *et* Agnim candentem, splendidum, *Asvinorum* pari *offerendo* in sacrificio: quibus opitulationibus in prœlio concham victoriæ caussa inflatis, iisdem *nos* quoque diligenter adite, Asvini! [2] Vestrum currum *efflagitandi* doni caussa, *sacrificatores* grata ferentes, nihil aliud morantes, adorti sunt, sermonem velut intelligendi caussa:

याभिर्धेनुमस्वं पिन्वथो नरा ताभिरू॰ ॥

4 याभिः परिज्मा तनयस्य मज्मना द्विमाता तूर्षु तरणिर्विभूषति ।
याभिस्त्रिमन्तुरभवद्विचक्षणस्ताभिरू॰ ॥

5 याभी रेभं निवृतं सितमद्भ्य उद्वन्दनमैरयतं स्वर्दृशे ।
याभिः कण्वं प्रसिषासन्तमावतं ताभिरू॰ ॥ ३३ ॥

6 याभिरन्तकं जसमानमारणे भुज्युं याभिरव्यथिभिर्जिजिन्वथुः ।
याभिः कर्कंधुं वय्यं च जिन्वथस्ताभिरू॰ ॥

7 याभिः शुचन्तिं धनसां सुषंसदं तप्तं घर्ममोम्यावन्तमत्रये ।
याभिः पृश्निगुं पुरुकुत्समावतं ताभिरू॰ ॥

Yābhiḥ dhenum̃ asvam̃ pinvathaḥ narā tābhiḥ u —.

4 *Yābhiḥ pari-jmā tanayasya majmanā dvi-mātā tūrshu taraṇiḥ vi-bhūshati*
Yābhiḥ tri-mantuḥ abhavat vi-chakshaṇaḥ tābhiḥ u —.

5 *Yābhiḥ Rebham̃ ni-vṛitam̃ sitam̃ at-bhyaḥ ut Vandanam̃ airayatam̃ svaḥ dṛiṣe*
Yābhiḥ Kaṇvam̃ pra sisāsantam̃ āvatam̃ tābhiḥ —. (33)

6 *Yābhiḥ Antakam̃ jasamānam̃ ā-araṇe Bhujyum̃ yābhiḥ avyathi-bhiḥ jijinvathuḥ*
Yābhiḥ Karkandhum̃ Vayyam̃ cha jinvathaḥ tābhiḥ —.

7 *Yābhiḥ Ṣuchantim̃ dhana-sām̃ su-sam̃sadam̃ taptam̃ gharmam̃ omyā-vantam̃ Atraye*
Yābhiḥ Pṛiṣni-gum̃ Puru-kutsam̃ āvatam̃ tābhiḥ u —.

---

quibus auxiliis *homines* pios protegitis in ceremonia, sacrificii caussa, iisdem &c. [3] Vos illorum hominum gubernationi pares estis, cœlestis libaminis vigore: quibus auxiliis vaccam sterilem *lacte* implevistis, viri! iisdem &c. [4] Quibus auxiliis *ventus*, *omnia* circumdans, filii *sui* robore *præditus*, geminam matrem habens, inter currentes velox eminet; quibus*que Kakshívan* triplici scientia instructus fuit sapiens, iisdem &c. [5] Quibus Rebham inclusum, vinctum, ex aquis, Vandanam*que* liberavistis, ut cœlum conspicerent; quibus Kanvam, lucis conspectum exoptantem, servastis, iisdem auxiliis &c. [6] Quibus auxiliis Antakam vulneratum, in voragine *jacentem*, quibus Bhujyum *navibus* indefessis recreastis, quibus Karkandhum Vayyamque refecistis, iisdem &c. [7] Quibus Suchantim, opibus fruentem, felici domo præditum; *quibus* fervidum, candentem, felicitate gaudentem *Agnim* Atri; quibus Prisnigum *et* Purukutsam

8 याभिः शचीभिर्वृषणा परावृजं प्रान्धं श्रोणं चक्षस एतवे कृथः ।
याभिर्वर्तिकां ग्रसितामगुञ्चतं ताभिरू॰ ॥
9 याभिः सिन्धुं मधुमन्तमसश्चतं वसिष्ठं याभिरजरावजिन्वतं ।
याभिः कुत्सं श्रुतर्यं नर्यमावतं ताभिरू॰ ॥
10 याभिः विश्पलां धनसामथर्व्यं सहस्रमील्ह आजावजिन्वतं ।
याभिर्वशमश्व्यं प्रेणिमावतं ताभिरू॰ ॥३४॥
11 याभिः सुदानू औशिजाय वणिजे दीर्घश्रवसे मधु कोशो अक्षरत् ।
कक्षीवन्तं स्तोतारं याभिरावतं ताभिरू॰ ॥
12 याभी रसां क्षोदसोद्नः पिपिन्वथुरनश्वं याभी रथमावतं जिषे ।

---

8 *Yābhiḥ ṣachībhiḥ vṛishaṇā Parā-vṛijam̃ pra andham̃ Sroṇam̃ chakshase etave kṛithaḥ*
Yābhiḥ vartikām̃ grasitām̃ amunchatam̃ tābhiḥ —.
9 *Yābhiḥ sindhum̃ madhu-mantam̃ asaṣchatam̃ Vasishtham̃ yābhiḥ ajarau ajinvatam̃*
Yābhiḥ Kutsam̃ Srutaryam̃ Naryam̃ āvatam̃ tābhiḥ —.
10 *Yābhiḥ Viṣpalām̃ dhana-sām̃ atharvyam̃ sahasra-mīlhe ājau ajinvatam̃*
Yābhiḥ Vaṣam̃ Aṣvyam̃ preṇim̃ āvatam̃ tābhiḥ —. (34)
11 *Yābhiḥ su-dānū Auṣijāya vaṇije Dīrgha-ṣravase madhu koṣaḥ aksharat*
Kakshīvantam̃ stotāram̃ yābhiḥ āvatam̃ tābhiḥ —.
12 *Yābhiḥ rasām̃ kshodasā udnaḥ pipinvathuḥ anaṣvam̃ yābhiḥ ratham̃ āvatam̃ jishe*

---

protegistis, iisdem auxiliis &c. [8] Quibus facinoribus, largitores! Parávrijam *claudum*, *Rijrásvamque* cæcum, *et* Sronam, *distorta genua habentem*, videre *et* incedere fecistis; quibus passerem femellam, *jamjam* devoratam, liberastis, iisdem &c. [9] Quibus fluvium dulci aqua præditum meare fecistis, quibus Vasishtham exhilarastis, senii immunes! quibus Kutsam, Srutaryam, *et* Naryam servastis, iisdem auxiliis &c. [10] Quibus Vispalám, opibus fruentem, eundi imperitam, mille thesauros conferente in pugna *ad eundum* concitastis, quibus Vasam, Asvæ filium, laudatorem, servastis, iisdem auxiliis &c. [11] Egregia dona conferentes! quibus auxiliis *vestris* Usijis filio, Dírghasravasi, mercatori, dulcem *pluviam* nubes effudit, quibus Kakshívantem laudatorem servastis, iisdem &c. [12] Quibus auxiliis fluvium ripas subruente

याभिस्त्रिशोक उस्रिया उदाजत ताभिरू॰ ॥
13 याभिः सूर्यं परियाथः परावति मन्धातारं क्षैत्रपत्येष्वावतं ।
याभिर्विप्रं प्र भरद्वाजमावतं ताभिरू॰ ॥
14 याभिर्महामतिथिग्वं कशोजुवं दिवोदासं शम्बरहत्य आवतं ।
याभिः पूर्भिद्ये त्रसदस्युमावतं ताभिरू॰ ॥
15 याभिर्वम्रं विपिपानमुपस्तुतं कलिं याभिर्वित्तजानिं दुवस्यथः ।
याभिर्व्यश्वमुत पृथिमावतं ताभिरू॰ ॥३५॥
16 याभिर्नरा शयवे याभिरत्रये याभिः पुरा मनवे गातुमीषथुः ।
याभिः शारीराजतं स्यूमरश्मये ताभिरू॰ ॥

Yābhiḥ Tri-ṣokaḥ usriyāḥ ut-ājata tābhiḥ —.
13 *Yābhiḥ sūryam̃ pari-yāthaḥ parā-vati Mandhātāram̃ kshaitra-patyeshu āvatam̃*
Yābhiḥ vipram̃ pra Bharat-vājam̃ āvatam̃ tābhiḥ —.
14 *Yābhiḥ mahām̃ atithi-gvam̃ kaṣaḥ-juvam̃ Divaḥ-dāsam̃ Ṣambara-hatye āvatam̃*
Yābhiḥ pūḥ-bhidye Trasadasyum̃ āvatam̃ tābhiḥ —.
15 *Yābhiḥ Vamram̃ vi-pipānam̃ upa-stutam̃ Kalim̃ yābhiḥ vitta-jānim̃ duvasyathaḥ*
Yābhiḥ vi-aṣvam̃ uta Prithim̃ āvatam̃ tābhiḥ —. (35)
16 *Yābhiḥ narā Sayave yābhiḥ Atraye yābhiḥ purā Manave gātum̃ īshathuḥ*
Yābhiḥ ṣārīḥ ājatam̃ Syūma-raṣmaye tābhiḥ —.

---

aqua implevistis, quibus*que* currum equis destitutum adjuvistis ut vinceret, *et* quibus Trisokas rubicundas *vaccas absconditas* prodire fecit, iisdem &c. [13] Quibus solem circumivistis in longinquo loco, *et* Mandhátrim in rebus rusticis adjuvistis; quibus sapientem Bharadvájam servastis, iisdem auxiliis &c. [14] Quibus magnum Divodásam, ab hospitibus visitandum, aquas intrantem, quum Sambaras necem minitaretur, servastis; quibus Trasadasyum urbes destruente in *pugna* protegistis, iisdem auxiliis &c. [15] Quibus Vamram bibentem, celebratum, quibus Kalim ducta uxore adjuvistis; quibus equo privatum quoque Prithim servastis, iisdem auxiliis &c. [16] Viri! quibus auxiliis Sayui, quibus Atri, quibus olim Manui effugium procurastis, quibus sagittas jaculastis Syúmarasmi, iisdem &c. [17] Quibus auxiliis Pa-

17 याभिः पठर्वा जठरस्य मज्मनाग्निर्नादीदेच्चित इद्धो अज्मन्ना ।
याभिः शर्यातमवथो महाधने ताभिरू० ॥
18 याभिरङ्गिरो मनसा निरण्यथोऽग्रं गच्छथो विवरे गोअर्णसः ।
याभिर्मनुं शूरमिषा समावतं ताभिरू० ॥
19 याभिः पत्नीर्विमदाय न्यूहथुरा घ वा याभिररुणीरशिक्षतं ।
याभिः सुदास ऊहथुः सुदेव्यं ताभिरू० ॥
20 याभिः शन्ताती भवथो ददाशुषे भुज्युं याभिरवथो याभिरध्रिगुं ।
ओम्यावतीं सुभरामृतस्तुभं ताभिरू० ॥३६॥
21 याभिः कृशानुमसने दुवस्यथो जवे याभिर्यूनो अर्वन्तमावतं ।

---

17 *Yābhiḥ Paṭharvā jaṭharasya majmanā agniḥ na adīdet chitaḥ iddhaḥ ajman ā*
Yābhiḥ Saryātam̃ avathaḥ mahā-dhane tābhiḥ —.
18 *Yābhiḥ Angiraḥ manasā ni-raṇyathaḥ agram̃ gachhathaḥ vi-vare go-arṇasaḥ*
Yābhiḥ Manum̃ ṣūram̃ ishā sam̃-āvatam̃ tābhiḥ —.
19 *Yābhiḥ patnīḥ Vi-madāya ni-ūhathuḥ ā gha vā yābhiḥ aruṇīḥ aṣikshatam̃*
Yābhiḥ Su-dāse ūhathuḥ su-devyam̃ tābhiḥ —.
20 *Yābhiḥ ṣam̃-tātī bhavathaḥ dadāṣushe Bhujyum̃ yābhiḥ avathaḥ yābhiḥ Adhrī-gum̃*
Omyā-vatīm̃ su-bharām̃ Ṛita-stubham̃ tābhiḥ —. (36)
21 *Yābhiḥ Kriṣānum̃ asane duvasyathaḥ jave yābhiḥ yūnaḥ arvantam̃ āvatam̃*

---

tharvan, viscerum robore *pollens*, ignis velut structus *et* accensus, lucebat in prœlio; quibus Saryátam servastis, multas opes conferente *in pugna*, iisdem &c. [18] Quibus auxiliis, Angirasidarum prece *conciliati*, *laudatores vestros* lætificastis, *et* primi profecti estis ad aperiendam vaccarum copiam; quibus Manum heroem cibo adjuvistis, iisdem &c. [19] Quibus auxiliis uxorem Vimadæ dedistis, vel quibus rubicundas *vaccas* largiti estis, quibus Sudási contulistis nitidam *opulentiam*, iisdem &c. [20] Quibus auxiliis felicitatis largitores fuistis sacrificanti, quibus Bhujyum servastis et Adhrigum, *cibumque* gaudium præbentem, læte accipiendum, Ritastubhi *dedistis*, iisdem &c. [21] Quibus auxiliis Krisánum in certamine adjuvistis, quibus cum velocitate *Purukutsæ* juvenis equum servastis, *et quibus* mel jucundum *procreastis*,

मधु प्रियं भरथो यत्सरड्भ्यस्ताभिरू° ॥
22 याभिर्नरं गोषुयुधं नृषाह्ये क्षेत्रस्य साता तनयस्य जिन्वथः ।
याभी रथां अवथो याभिर्र्वतस्ताभिरू° ॥
23 याभिः कुत्समार्जुनेयं शतक्रतू प्र तुर्वीतिं प्र च दभीतिमावतं ।
याभिर्ध्वसन्तिं पुरुषन्तिमावतं ताभिरू° ॥
24 अप्नस्वतीमश्विना वाचमस्मे कृतं नो दस्रा वृषणा मनीषां ।
अद्यूत्ये ऽवसे निह्वये वां वृधे च नो भवतं वाजसातौ ॥
25 द्युभिरक्तुभिः परिपातमस्मानरिष्टेभिरश्विना सौभगेभिः । तन्नो° ॥ ३७ ॥
॥ इति प्रथमाष्टके सप्तमो ऽध्यायः ॥

Madhu priyañ bharathaḥ yat saraṭ-bhyaḥ tābhiḥ —.
22 *Yābhiḥ narañ goshu-yudhañ nṛi-sahye kshetrasya sātā tanayasya jinvathaḥ*
Yābhiḥ rathān avathaḥ yābhiḥ arvataḥ tābhiḥ —.
23 *Yābhiḥ Kutsañ Ārjuneyañ ṣata-kratū pra Turvītiñ pra cha Dabhītiñ āvatañ*
Yābhiḥ Dhvasantiñ Puru-santiñ āvatañ tābhiḥ —.
24 *Apnasvatīñ Aṣvinā vāchañ asme kṛitañ naḥ dasrā vṛishaṇā manīshāñ*
Adyūtye avase ni hvaye vāñ vṛidhe cha naḥ bhavatañ vājasātau. [(37)
25 *Dyu-bhiḥ aktu-bhiḥ pari pātañ asmān arishṭebhiḥ Asvinā saubhagebhiḥ tat naḥ —.*

---

quod largiti estis apibus, iisdem &c. 22 Quibus auxiliis virum, vaccarum caussa dimicantem, in pugna concitastis, ut terra potiretur divitiisque; quibus vehicula servastis et equos, iisdem &c. 23 Quibus auxiliis Kutsam Arjunidam, Turvítim, et Dabhítim servastis, multa agentes! quibus Dhvasantim Purushantim*que* servastis, iisdem &c. 24 Sacro opere sociatum reddite sermonem nostrum, Asvini! nostram*que* cogitationem, liberales! largitores! diluculo ad auxilium voco vos; incrementoque nostro *consulentes* estote, dum cibos nobis largimini. 25 Diebus *et* noctibus protegite nos, Asvini! haud comminutis in felicitatibus: id nobis Mitras &c.

LECTIO OCTAVA.

HYMNUS VIII. [CXIII.]

1 इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागाच्चित्रः प्रकेतो अजनिष्ट विभ्वा ।
यथा प्रसूता सवितुः सवाय एवा रात्र्युषसे योनिमारैक् ॥
2 रुशद्वत्सा रुशती श्वेत्यागादारैगु कृष्णा सदनान्यस्याः ।
समानबन्धू अमृते अनूची द्यावा वर्णं चरत आमिमाने ॥
3 समानो अध्वा स्वस्रोरनन्तस्तमन्यान्या चरतो देवशिष्टे ।
न मेथेते न तस्थतुः सुमेके नक्तोषासा समनसा विरूपे ॥
4 भास्वती नेत्री सूनृतानामचेति चित्रा वि दुरो न आवः ।

CXIII.

1 *Idaṁ ṣreshṭhaṁ jyotishāṁ jyotiḥ ā agāt chitraḥ pra-ketaḥ ajanishṭa vi-bhvā*
Yathā pra-sūtā savituḥ savāya eva rātrī Ushase yoniṁ araik.
2 *Ruṣat-vatsā ruṣatī ṣvetyā ā agāt araik u kṛishṇā sadanāni asyāḥ*
Samāna-bandhū amṛite anūchī dyāvā varṇaṁ charataḥ ā-mimāne.
3 *Samānaḥ adhvā svasroḥ anantaḥ taṁ anyā-anyā charataḥ deva-ṣishṭe*
Na methete na tasthatuḥ su-meke Naktoshasā sa-manasā vi-rūpe.
4 *Bhāsvatī netrī sūnṛitānāṁ acheti chitrā vi duraḥ naḥ āvar*

CXIII.

[1] Illud optimum luminum lumen venit; varius splendor ortus est diffusus: ut filia solis *ipsa est, ita,* ut *sol* nasceretur, nox utique Auroræ gremium paravit. [2] Coruscante filio conspicua, coruscans, lucida *Aurora* venit; paravit autem nigra *nox* loca ejus: eundem *solem* cognatum habentes, immortales, una alteram sequentes, cœlum percurrunt, colorem *suum mutuo* delentes. [3] Una *est* via sororum infinita: eam singulæ percurrunt, a lucido *sole* edoctæ: non *se* lædunt, non subsistunt, grato rore stillantes, Nox et Aurora, eadem mente sociatæ, diversicolores. [4] Lucida ductrix sincerorum sermonum

प्रार्या जगद्व्यु नो रायो अख्यदुषा अजीगर्भुवनानि विश्वा ॥
5 जिह्मश्ये चरितवे मघोन्याभोगय इष्टये राय उ त्वं ।
दभ्रं पश्यद्भ्य उर्विया विचक्ष उषा° ॥१॥
6 क्षत्राय त्वं श्रवसे त्वं महीया इष्टये त्वमर्थमिव त्वमित्यै ।
विसदृशा जीविताभिप्रचक्ष उषा° ॥
7 एषा दिवो दुहिता प्रत्यदर्शि व्युच्छन्ती युवतिः शुक्रवासाः ।
विश्वस्येशाना पार्थिवस्य वस्व उषो अद्येह सुभगे व्युच्छ ॥
8 परायतीनामन्वेति पाथ आयतीनां प्रथमा शश्वतीनां ।
व्युच्छन्ती जीवमुदीरयन्त्युषा मृतं कञ्चन बोधयन्ती ॥

Pra-arya jagat vi u naḥ rāyaḥ akhyat Ushāḥ ajīgaḥ bhuvanāni viṣvā.
5 *Jihma-ṣye charitave maghonī ā-bhogaye ishṭaye rāye u tvam̃*
Dabhram̃ paṣyat-bhyaḥ urviyā vi-chakshe Ushāḥ —. (1)
6 *Kshatrāya tvam̃ ṣravase tvam̃ mahīyai ishṭaye tvam̃ artham̃-iva tvam̃ ityai*
Vi-sadriṣā jīvitā abhi-prachakshe Ushāḥ —.
7 *Eshā divaḥ duhitā prati adarṣi vi-uchhantī yuvatiḥ ṣukra-vāsāḥ*
Viṣvasya īṣānā pārthivasya vasvaḥ Ushaḥ adya iha subhage vi uchha.
8 *Parā-yatīnām̃ anu eti pāthaḥ ā-yatīnām̃ prathamā ṣaṣvatīnām̃*
Vi-uchhantī jīvam̃ ut-īrayantī Ushāḥ mritam̃ kam̃ chana bodhayantī.

---

conspecta est, pulchra, portas *luminis* nobis aperiens: *radiis* imbuens mundum, nobis thesaurum indicavit; Aurora expergefecit animantia omnia. [5] Decumbenti *dormitatori* ad incedendum *incitatrix est* dives *Aurora;* ad fruendum, ad *perficienda* sacra, ad opes *acquirendas* quoque tu *homines incitas: noctu* paullulum videntibus magna *Aurora subvenit*, ut circumspicere possint: Aurora &c. [6] Opulentiæ, cibi, magnitudinis, sacrificii caussa, *et* ad metam quasi itionis gratia tu *illucescis,* diversas creaturas ut collustres: Aurora &c. [7] Illa cœli filia visa est illucescens, auxiliatrix, lucido amictu velata, cujusvis terrestris thesauri regina: Aurora! hodie hic, fortunata! illucesce. [8] Præteritarum *Aurorarum* sequitur viam, venientium *Aurorarum* æternarum prima, illucescens, viventia *omnia* suscitans, Aurora, mortuum

9 उषो यदग्निं समिधे चकर्थ वि यदावश्चक्षसा सूर्यस्य ।
यन्मानुषान्यक्ष्यमाणां अजीगस्तद्देवेषु चकृषे भद्रमप्नः ॥
10 कियात्या यत्समया भवाति या व्यूषुर्याश्च नूनं व्युच्छान् ।
अनु पूर्वाः कृपते वावशाना प्रदीध्याना जोषमन्याभिरेति ॥२॥
11 ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन्व्युच्छन्तीमुषसं मर्त्यासः ।
अस्माभिरू नु प्रतिचक्ष्याभूदो ते यन्ति ये अपरीषु पश्यान् ॥
12 यावयद्द्वेषा ऋतपा ऋतेजाः सुम्नावरी सूनृता ईरयन्ती ।
सुमङ्गलीर्बिभ्रती देववीतिमिहाद्योषः श्रेष्ठतमा व्युच्छ ॥
13 शश्वत्पुरोषा व्युवास देव्यथो अद्येदं व्यावो मघोनी ।

---

9 *Ushaḥ yat agnim̃ sam̃-idhe chakartha vi yat āvaḥ chakshasā sūryasya*
Yat mānushān yakshyamāṇān ajīgar tat deveshu chakṛishe bhadram̃ apnaḥ.
10 *Kiyati ā yat samayā bhavāti yāḥ vi-ūshuḥ yāḥ cha nūnam̃ vi-uchhān*
Anu pūrvāḥ kṛipate vāvaṣānā pra-dīdhyānā josham̃ anyābhiḥ eti. (2)
11 *Īyuḥ te ye pūrva-tarām̃ apaṣyan vi-uchhantīm̃ Ushasam̃ martyāsaḥ*
Asmābhiḥ u nu prati-chakshyā abhūt o te yanti ye aparīshu paṣyān.
12 *Yavayat-dveshāḥ ṛita-pāḥ ṛite-jāḥ sumna-varī sūnṛitāḥ īrayantī*
Su-mangalīḥ bibhratī deva-vītim̃ iha adya Ushaḥ ṣreshṭha-tamā vi uchha.
13 *Saṣvat purā Ushāḥ vi uvāsa devī atho adya idam̃ vi āvaḥ maghonī*

---

quodvis vivificans. [9] Aurora! quod ignem sacrificii caussa generasti, quod *mundum* patefecisti lumine solis, quod homines sacrificaturos suscitasti, id inter deos peregisti clarum opus. [10] Quantone *temporis spatio illud evenit*, quod prope *nos* versata est Aurora? quæ *pridem nos* collustrarunt, et quæ *in posterum* certe illucescent, *illarum* pristinas imitatur, quæ *nunc nos adire* desiderat, *Aurora;* valde lucens cum aliis venit. [11] Obierunt illi, qui pristinam videbant illucescentem Auroram mortales: nobisque nunc conspicienda est: illi quoque obibunt, qui in futuris *horis matutinis Auroram* videbunt. [12] Repellens hostes, sacrorum tutrix, sacrificiorum *tempore* nata, gaudio prædita, sinceros sermones excitans, bona laude instructa, accipiens *gratam* diis ceremoniam, hic hodie, Aurora optima! illucesce. [13] Jamdu-

अथो व्युच्छादुत्तरां अनु द्यूनजरामृता चरति स्वधाभिः ॥
14 व्यञ्जिभिर्दिव आतास्वद्यौदप कृष्णां निर्णिजं देव्यावः ।
प्रबोधयन्त्यरुणेभिरश्वैरोषा याति सुयुजा रथेन ॥
15 आवहन्ती पोष्या वार्याणि चित्रं केतुं कृणुते चेकिताना ।
ईयुषीणामुपमा शश्वतीनां विभातीनां प्रथमोषा व्यश्वैत् ॥३॥
16 उदीर्ध्वं जीवो असुर्न आगादपप्रागात्तम आ ज्योतिरेति ।
आरैक्पन्थां यातवे सूर्यायागन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः ॥
17 स्यूमना वाच उदियर्ति वह्निः स्तवानो रेभ उषसो विभातीः ।
अद्या तदुच्छ गृणते मघोन्यस्मे आयुर्निदिदीहि प्रजावत् ॥

Atho vi uchhāt ut-tarān anu dyūn ajarā amṛitā charati svadhābhiḥ.
14 *Vi anji-bhiḥ divaḥ ātāsu adyaut apa krishṇām̃ niḥ-nijam̃ devī āvar*
Pra-bodhayantī aruṇebhiḥ aṣvaiḥ ā Ushāḥ yāti su-yujā rathena.
15 *Ā vahantī poshyā vāryāṇi chitram̃ ketum̃ kriṇute chekitānā*
Īyushīṇām̃ upa-mā ṣaṣvatīnām̃ vi-bhātīnām̃ prathamā Ushāḥ vi aṣvait. (3)
16 *Ut īrdhvam̃ jīvaḥ asuḥ naḥ ā agāt apa pra agāt tamaḥ ā jyotiḥ eti*
Araik panthām̃ yātave sūryāya aganma yatra pra-tirante āyuḥ.
17 *Syūmanā vāchaḥ ut iyarti vahniḥ stavānaḥ rebhaḥ Ushasaḥ vi-bhātīḥ*
Adya tat uchha griṇate maghoni asme āyuḥ ni didīhi prajā-vat.

---

dum pridem Aurora illuxit splendida: itaque hodie hunc *mundum* patefecit opulenta, itaque splendebit futuros per dies: senio immunis, immortalis venit cum splendoribus. 14 Luminibus cœli plagas collustrat: nigram speciem lucida repulit: expergefaciens fulvis equis Aurora accedit, bene juncto curru. 15 Advehens nutrientes divitias, pulchram lucem efficit, *creaturas* expergefaciens: præteritarum similis æternarum *Aurorarum, in posterum* illucescentium prima Aurora *hodie* apparuit. 16 Exsurgite: vitalis spiritus noster venit: discessit caligo, lux aggressa est: parat viam, ut eam percurrat, soli: eo pergimus, ubi augent alimentum. 17 Vincta verba effert *laudum* oblator, celebrans laudator Auroras illucescentes: hodie illam *caliginem* remove *mihi, te* laudanti, opulenta *Aurora!* nobis alimentum collustra

18 या गोमतीरुषसः सर्ववीरा व्युच्छन्ति दाशुषे मर्त्याय ।
वायोरिव सूनृतानामुदर्के ता अश्वदा अश्नवत्सोमसुत्वा ॥
19 माता देवानामदितेरनीकं यज्ञस्य केतुर्बृहती विभाहि ।
प्रशस्तिकृद्ब्रह्मणे नो व्युच्छा नो जने जनय विश्ववारे ॥
20 यच्चित्रमप्न उषसो वहन्तीजानाय शशमानाय भद्रं । तन्नो° ॥४॥

HYMNUS IX. [CXIV.]

1 इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्रभरामहे मतीः ।
यथा शमसद्द्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरं ॥
2 मृला नो रुद्रोत नो मयस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा विधेम ते ।

---

18 *Yāḥ go-matīḥ Ushasaḥ sarva-vīrāḥ vi-uchhanti dāṣushe martyāya*
Vāyoḥ-iva sūnṛitānām̃ ut-arke tāḥ aṣva-dāḥ aṣnavat soma-sutvā.
19 *Mātā devānām̃ aditeḥ anīkam̃ yajnasya ketuḥ bṛihatī vi bhāhi*
Praṣasti-kṛit brahmaṇe naḥ vi uchha ā naḥ jane janaya viṣva-vāre.
20 *Yat chitram̃ apnaḥ Ushasaḥ vahanti ījānāya ṣaṣamānāya bhadram̃ tat naḥ* —. (4)

CXIV.

1 *Imāḥ Rudrāya tavase kapardine kshayat-vīrāya pra bharāmahe matīḥ*
Yathā ṣam̃ asat dvi-pade chatuḥ-pade viṣvam̃ pushṭam̃ grāme asmin anāturam̃.
2 *Mṛila naḥ Rudra uta naḥ mayaḥ kṛidhi kshayat-vīrāya namasā vidhema te*

---

prole instructum. 18 Auroræ, quæ vaccis abundantes *sunt*, *et* omnibus viris fortibus insignes, illucescunt cultori mortali: venti instar *celerum*, sincerarum *laudum* in recitatione, illas *Auroras* equos largituras obtineat libaminis effusor. 19 Mater deorum, terræ oculus, sacrificii index, magna, luce: comprobans ceremoniæ nostræ lucem affunde; nos in tribu *nostra* insignes redde, ab omnibus dilecta. 20 Quam pulchram opulentiam Auroræ conferunt, *ea* sacrificatori *ipsas* celebranti salutaris *est:* id nobis Mitras &c.

CXIV.

1 Has Rudræ magno, crinem decoro, viros necanti, offerimus preces, ut salus sit bipedi *et* quadrupedi, *et ut* quidquid crescens in hoc vico illæsum *sit*. 2 Lætifica nos, Rudra! et nobis gaudium para: viros necantem te

यच्छं च योश्च मनुरायेजे पिता तदश्याम तव रुद्र प्रणीतिषु ॥
3 अश्याम ते सुमतिं देवयज्यया क्षयद्वीरस्य तव रुद्र मीढ्वः ।
सुम्नायन्निद्विशो अस्माकमाचरारिष्टवीरा जुहवाम ते हविः ॥
4 त्वेषं वयं रुद्रं यज्ञसाधं वंकुं कविमवसे निह्वयामहे ।
आरे अस्मद्दैव्यं हेलो अस्यतु सुमतिमिद्वयमस्यावृणीमहे ॥
5 दिवो वराहमरुषं कपर्दिनं त्वेषं रूपं नमसा निह्वयामहे ।
हस्ते बिभ्रद्भेषजा वार्याणि शर्म वर्म च्छर्दिरस्मभ्यं यंसत् ॥५॥
6 इदं पित्रे मरुतामुच्यते वचः स्वादोः स्वदीयो रुद्राय वर्धनं ।
रास्वा च नो अमृत मर्तभोजनं त्मने तोकाय तनयाय मृल ॥

Yat ṣaṁ cha yoḥ cha Manuḥ ā yeje pitā tat aṣyāma tava Rudra pra-nītishu.
3 *Aṣyāma te su-matiṁ deva-yajyayā kshayat-vīrasya tava Rudra mīḍhvaḥ*
Sumna-yan it viṣaḥ asmākaṁ ā chara arishṭa-vīrāḥ juhavāma te haviḥ.
4 *Tveshaṁ vayaṁ Rudraṁ yajna-sādhaṁ vankuṁ kaviṁ avase ni hvayāmahe*
Āre asmat daivyaṁ helaḥ asyatu su-matiṁ it vayaṁ asya ā vṛiṇīmahe.
5 *Divaḥ varāhaṁ arushaṁ kapardinaṁ tveshaṁ rūpaṁ namasā ni hvayāmahe*
Haste bibhrat bheshajā vāryāṇi ṣarma varma chhardiḥ asmabhyaṁ yaṅsat. (5)
6 *Idaṁ pitre Marutāṁ uchyate vachaḥ svādoḥ svadīyaḥ Rudrāya vardhanaṁ*
Rāsva cha naḥ amṛita marta-bhojanaṁ tmane tokāya tanayāya mṛila.

---

honore colimus: quam felicitatem salutemque Manus largitus est pater, ea fruamur, tuis sub ductibus, Rudra! [3] Fruamur tuo favore, *præstita* diis ceremonia *obtinendo*, *favore* tuo, *inquam*, viros necantis, Rudra pluvie! felicitatem largiturus, liberos nostros visita: illæsis viris gaudentes offeramus tibi butyrum. [4] Lucidum nos Rudram, sacrificiorum consummatorem, tortuose incedentem, sapientem, auxilio vocamus: longe a nobis divinam iram avertat: favorem utique nos illius exoptamus. [5] Cœli aprum lucentem, crines decorum, fulgidum jubar, prece invocamus: manu tenens medicamina egregia, valetudinem, loricam, *et* domicilium nobis dato. [6] Hic patri Marutum Rudræ recitatur hymnus dulci dulcior, *ipsum* amplificans: immortalis! largire quoque nobis cibum mortalibus idoneum: mihi, *et* filio, *et* nepoti fave. [7] Ne nobis grandævum, atque ne nobis juvenem, ne nobis

7 मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितं ।
मा नो वधीः पितरं मोत मातरं मा नः प्रियास्तन्वो रुद्र रीरिषः ॥
8 मा नस्तोके तनये मा न आयौ मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः ।
वीरान्मा नो रुद्र भामितो वधीर्हविष्मन्तः सदमित्त्वा हवामहे ॥
9 उप ते स्तोमान्पशुपा इवाकरं रास्वा पितर्मरुतां सुम्नमस्मे ।
भद्रा हि ते सुमतिर्मृळयत्तमाथा वयमव इत्ते वृणीमहे ॥
10 आरे ते गोघ्नमुत पूरुषघ्नं क्षयद्वीर सुम्नमस्मे ते अस्तु ।
मृळा च नो अधि च ब्रूहि देवाधा च नः शर्म यच्छ द्विबर्हाः ॥
11 अवोचाम नमो अस्मा अवस्यवः शृणोतु नो हवं रुद्रो मरुत्वान् । तन्नो° ॥६॥

---

7 *Mā naḥ mahāntam̃ uta mā naḥ arbhakam̃ mā naḥ ukshantam̃ uta mā naḥ ukshitam̃*
Mā naḥ vadhīḥ pitaram̃ mā uta mātaram̃ mā naḥ priyāḥ tanvaḥ Rudra ririshaḥ.
8 *Mā naḥ toke tanaye mā naḥ āyau mā naḥ goshu mā naḥ aṣveshu ririshaḥ*
Vīrān mā naḥ Rudra bhāmitaḥ vadhīḥ havishmantaḥ sadam̃ it tvā havāmahe.
9 *Upa te stomān paṣupāḥ-iva ā akaram̃ rāsva pitaḥ Marutām̃ sumnam̃ asme*
Bhadrā hi te su-matiḥ mṛilayat-tamā atha vayam̃ avaḥ it te vṛiṇīmahe.
10 *Āre te go-ghnam̃ uta purusha-ghnam̃ kshayat-vīra sumnam̃ asme te astu*
Mṛila cha naḥ adhi cha brūhi deva adha cha naḥ ṣarma yachha dvi-barhāḥ. [(6)
11 *Avochāma namaḥ asmai avasyavaḥ ṣriṇotu naḥ havam̃ Rudraḥ Marutvān tat naḥ —.*

---

generantem, atque ne nobis *recens* generatum, ne nobis occidas patrem, neque matrem; ne nobis dilecta corpora affligas, Rudra! [8] Ne nos in filio *aut* nepote, ne nos in homine *affini quopiam*, ne nos in vaccis, ne nos in equis *nostris* affligas: ne viros nostros iratus ferias, Rudra! sacrificali butyro instructi semper te invocamus. [9] Tibi laudes obtuli, pecudum pastor velut; largire, pater Marutum! felicitatem mihi: lætus quidem favor tuus exhilarantissimus *est;* itaque nos auxilium illud tuum exoptamus. [10] Longe *absit* tuum *telum* vaccans necans atque homines necans, virorum occisor! felicitas nobis a te *concedenda* esto; faveque nobis, et caussam *nostram* age, deus! itaque nobis salutem da, duplici incremento præditus. [11] Recitavimus hymnum illi, auxilium desiderantes; auscultato nostram invocationem Rudras, Marutibus sociatus: id nobis Mitras &c.

HYMNUS X. [CXV.]

1 चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥
2 सूर्यो देवीमुषसं रोचमानां मर्यो न योषामभ्येति पश्चात् ।
यत्रा नरो देवयन्तो युगानि वितन्वते प्रति भद्राय भद्रं ॥
3 भद्रा अश्वा हरितः सूर्यस्य चित्रा एतग्वा अनुमाद्यासः ।
नमस्यन्तो दिव आ पृष्ठमस्थुः परि द्यावापृथिवी यन्ति सद्यः ॥
4 तत्सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या कर्तोर्विततं संजभार ।
यदेदयुक्त हरितः सधस्थादाद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मै ॥

CXV.

1 *Chitrañ devānāñ ut agāt anīkañ chakshuḥ Mitrasya Varuṇasya Agneḥ*
Ā aprāḥ dyāvāpṛithivī antarikshañ Sūryaḥ ātmā jagataḥ tasthushaḥ cha.
2 *Sūryaḥ devīñ Ushasañ rochamānāñ maryaḥ na yoshāñ abhi eti paṣchāt*
Yatra naraḥ deva-yantaḥ yugāni vi-tanvate prati bhadrāya bhadrañ.
3 *Bhadrāḥ aṣvāḥ haritaḥ Sūryasya chitrāḥ eta-gvāḥ anu-mādyāsaḥ*
Namasyantaḥ divaḥ ā prishṭhañ asthuḥ pari dyāvāpṛithivī yanti sadyaḥ.
4 *Tat Sūryasya deva-tvañ tat mahi-tvañ madhyā kartoḥ vi-tatañ sañ jabhāra*
Yadā it ayukta haritaḥ sadhasthāt āt rātrī vāsaḥ tanute simasmai.

CXV.

[1] Pulchrum radiorum prodiit agmen, oculus Mitræ, Varunæ, *et* Agnis: implevit cœlum et terram *atque* aerem Sol, anima *cujusvis* mobilis immobilisque. [2] Sol fulgidam Auroram lucentem, vir velut mulierem, pone sequitur, ubi homines pii tempora *perficiendis sacris destinata* observant: læti *operis* caussa lætum *Solem laudamus.* [3] Felices equi celeres Solis, pulchri, viam percurrentes, laudandi, *a nobis* culti, in cœli altitudinem adscenderunt; cœlum terramque circumeunt statim. [4] Illa Solis divinitas, illa magnitudo: dimidia *parte* negotii *nostri absoluta,* expansum *lumen suum* cohibet: quum solvit *equos* veloces de curru, statim nox caliginem obducit universo *mundo.*

5 तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्योरुपस्थे ।
अनन्तमन्यद्रुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्धरितः संभरन्ति ॥
6 अद्या देवा उदिता सूर्यस्य निरंहसः पिपृता निरवद्यात् । तन्नो० ॥७॥

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

HYMNUS I. [CXVI.]

1 नासत्याभ्यां बर्हिरिव प्रवृञ्जे स्तोमां इयर्म्यभ्रियेव वातः ।
यावर्भगाय विमदाय जायां सेनाजुवा न्यूहतू रथेन ॥
2 वीळुपत्मभिराशुहेमभिर्वा देवानां वा जूतिभिः शाशदाना ।
तद्रासभो नासत्या सहस्रमाजा यमस्य प्रधने जिगाय ॥
3 तुग्रो ह भुज्युमश्विनोदमेघे रयिं न कश्चिन्ममृवां अवाहाः ।

---

5 *Tat Mitrasya Varuṇasya abhi-chakshe Sūryaḥ rūpam̃ kriṇute dyoḥ upasthe*
Anantam̃ anyat ruṣat asya pājaḥ krishṇam̃ anyat haritaḥ sam̃ bharanti.
6 *Adya devāḥ uditāḥ Sūryasya niḥ am̃hasaḥ piprita niḥ avadyāt tat naḥ —.* (7)

CXVI.

1 *Nāsatyābhyām̃ barhiḥ iva pra vrinje stomān iyarmi abhriyā-iva vātaḥ*
Yau arbhagāya Vi-madāya jāyām̃ senā-juvā ni-ūhatuḥ rathena.
2 *Vīlupatma-bhiḥ āṣuhema-bhiḥ vā devānām̃ vā jūti-bhiḥ ṣāṣadānā*
Tat rāsabhaḥ nāsatyā sahasram̃ ājā Yamasya pra-dhane jigāya.
3 *Tugraḥ ha Bhujyum̃ Aṣvinā uda-meghe rayim̃ na kaḥ chit mamri-vān ava ahāḥ*

---

[5] Tunc, Mitræ *et* Varunæ in conspectu, Sol formam *suam* manifestat in medio cœlo: modo infinitum splendidum illius robur, modo *caliginem* nigram *equi* rapidi advehunt. [6] Hodie, dii! ad ortum Solis, a scelere nos liberate turpi: id nobis Mitras &c.

CXVI.

[1] Veracibus *Asvinis* stragulum quasi paro; hymnum elicio, pluviales sicut *aquas* ventus *elicit; Asvinis*, qui juveni Vimadæ uxorem curru, *hostium* agmina propellente, apportarunt. [2] Cito volantibus, celeriter euntibusque *equis*, et propter sollicitationes a diis *prolatas*, *huc* properantium vester asinus, *Asvini* veraces! mille *inimicos* in prœlio Yamam ditanti vicit. [3] Tu-

तमूहथुर्नौभिरात्मन्वतीभिरन्तरिक्षप्रुद्भिरपोदकाभिः ॥
4 तिस्रः क्षपस्त्रिरहातिव्रजद्भिर्नासत्या भुज्युमूहथुः पतङ्गैः ।
समुद्रस्य धन्वन्नार्द्रस्य पारे त्रिभी रथैः शतपद्भिः षळश्वैः ॥
5 अनारम्भणे तदवीरयेथामनास्थाने अग्रभणे समुद्रे ।
यदश्विना ऊहथुर्भुज्युमस्तं शतारित्रां नावमातस्थिवांसं ॥८॥
6 यमश्विना ददथुः श्वेतमश्वमघाश्वाय शश्वदित्स्वस्ति ।
तद्वां दात्रं महि कीर्तेन्यं भूत्पैद्वो वाजी सदमिद्धव्यो अर्यः ॥
7 युवं नरा स्तुवते पज्रियाय कक्षीवते अरदतं पुरन्धिं ।
कारोतराच्छफादश्वस्य वृष्णः शतं कुम्भाँ असिञ्चतं सुरायाः ॥

Tam̃ ūhathuḥ naubhiḥ ātman-vatībhiḥ antarikshaprut-bhiḥ apa-udakābhiḥ.
4 *Tisraḥ kshapaḥ triḥ ahā ativrajat-bhiḥ nāsatyā Bhujyum̃ ūhathuḥ patangaiḥ*
Samudrasya dhanvan ārdrasya pāre tri-bhiḥ rathaiḥ ṣatapat-bhiḥ shaṭ-aṣvaiḥ.
5 *Anārambhaṇe tat avīrayethām̃ anāsthāne agrabhaṇe samudre*
Yat Aṣvinau ūhathuḥ Bhujyum̃ astam̃ ṣata-aritrām̃ nāvam̃ ātasthi-vānsam̃. (8)
6 *Yam̃ Aṣvinā dadathuḥ ṣvetam̃ aṣvam̃ adya aṣvāya ṣaṣvat it svasti*
Tat vām̃ dātram̃ mahi kīrtenyam̃ bhūt Paidvaḥ vājī sadam̃ it havyaḥ aryaḥ.
7 *Yuvam̃ narā stuvate Pajriyāya Kakshīvate aradatam̃ purandhim̃*
Kārotarāt ṣaphāt aṣvasya vrishṇaḥ ṣatam̃ kumbhān asinchatam̃ surāyāḥ.

---

gras quidem Bhujyum, Asvini! in mare, thesaurum velut quisquam moriturus, dimiserat; eum sustulistis navibus vestris, aerem pervolantibus, aquam non transmittentibus. [4] Tres noctes *et* tres dies, *Asvini* veraces! Bhujyum vehistis transeuntibus, aligeris, tribus curribus, centipedibus, sex equis junctis, e mari in terram, ex humido in ripam. [5] In fluxo, instabili, non prehendendo mari illud potentiæ specimen dedistis, Asvini! quod sustulistis Bhujyum ad *patris* domicilium, centiremi navi insistentem. [6] Asvini! quem dedistis album equum hodie *Pedui*, equis claro, semper is *illi* saluti *fuit:* illud vestrum donum magnum celebrandum est; Peduis equus semper invocandus *est*, *contra inimicos* concitandus. [7] Vos, viri! Kakshívanti, Pajræ filio, vos laudanti, dedistis variam scientiam: e colo *velut*, ex ungula equi

8 हिमेनाग्निं घ्रंसमवारयेथां पितुमतीमूर्जमस्मा अधत्तं ।
ऋबीसे अत्रिमश्विनावनीतमुन्निन्यथुः सर्वगणं स्वस्ति ॥
9 परावतं नासत्यानुदेथामुच्चाबुध्नं चक्रथुर्जिह्मबारं ।
क्षरन्नापो न पायनाय राये सहस्राय तृष्यते गोतमस्य ॥
10 जुजुरुषो नासत्योत वव्रिं प्रामुञ्चतं द्रापिमिव च्यवानात् ।
प्रातिरतं जहितस्यायुर्दस्रादित्पतिमकृणुतं कनीनां ॥९॥
11 तद्वां नरा शंस्यं राध्यं चाभिष्टिमन्नासत्या वरूथं ।
यद्विद्वांसा निधिमिवापगूल्हमुद्दर्शतादूपथुर्वन्दनाय ॥
12 तद्वां नरा सनये दंस उग्रमाविष्कृणोमि तन्यतुर्न वृष्टिं ।

---

8 *Himena Agnim̃ ghrañsam̃ avārayethām̃ pitu-matīm̃ ūrjam̃ asmai adhattam̃*
Ṛibīse Atrim̃ Aṣvinā ava-nītam̃ ut-ninyathuḥ sarva-gaṇam̃ svasti.
9 *Parā avatam̃ nāsatyā anudethām̃ uchchā-budhnam̃ chakrathuḥ jihma-bāram̃*
Ksharan āpaḥ na pāyanāya rāye sahasrāya trishyate Gotamasya.
10 *Jujurushaḥ nāsatyā uta vavrim̃ pra amunchatam̃ drāpim̃-iva Chyavānāt*
Pra atiratam̃ jahitasya āyuḥ dasrā āt it patim̃ akṛiṇutam̃ kanīnām̃. (9)
11 *Tat vām̃ narā ṣañsyam̃ rādhyam̃ cha abhishṭi-mat nāsatyā varūtham̃*
Yat vidvāñsā nidhim̃-iva apa-gūlham̃ ut darṣatāt ūpathuḥ Vandanāya.
12 *Tat vām̃ narā sanaye dañsaḥ ugram̃ āviḥ kṛiṇomi tanyatuḥ na vṛishṭim̃*

---

admissarii centum vasa effudistis vini. [8] Frigida *aqua* ignem flammantem restinxistis; cibo præditum vigorem illi *Atri* largiti estis: Asvini! Atrim in obscurum *carcerem* abductum eduxistis ad omnigenam salutem. [9] Veraces! puteum sustulistis, sursum verso fundamento præditum *eum* fecistis, præcipiti aditu præditum; et emanarunt aquæ ad bibendum, opulentiam millenariam *conferentes* sitienti Gotamæ. [10] Veraces! senescentem quoque Chyavanam corpore exuistis, lorica velut: produxistis orbi vitam, liberales! statim *eum* maritum fecistis puellarum. [11] Illud vestrum, viri veraces! celebrandum venerandumque, expetitum, desiderabile *facinus*, quod scientes, thesaurum quasi celatum, e conspicuo *puteo* levastis Vandanam. [12] Illud vestrum, viri! facinus mirabile opum *acquirendarum* caussa manifesto, tonitru velut plu-

दध्यङ् ह यन्मध्वाथर्वणो वामश्वस्य शीर्ष्णा प्र यदीमुवाच ॥
13 अजोहवीन्नासत्या करा वां महे यामन्पुरुभुजा पुरन्धिः ।
श्रुतं तच्छासुरिव वध्रिमत्या हिरण्यहस्तमश्विनावदत्तं ॥
14 आस्नो वृकस्य वर्तिकामभीके युवं नरा नासत्यामुमुक्तं ।
उतो कविं पुरुभुजा युवं ह कृपमाणमकृणुतं विचक्षे ॥
15 चरित्रं हि वेरिवाच्छेदि पर्णमाजा खेलस्य परितक्म्यायां ।
सद्यो जंघामायसीं विश्पलायै धने हिते सर्तवे प्रत्यधत्तं ॥१०॥
16 शतं मेषान्वृक्ये चक्षदानमृज्राश्वं तं पितान्धं चकार ।
तस्मा अक्षी नासत्या विचक्ष आधत्तं दस्रा भिषजावनर्वन् ॥

Dadhyañ ha yat madhu Ātharvaṇaḥ vām̃ aṣvasya ṣīrshṇā pra yat īm̃ uvācha.
13 *Ajohavīt nāsatyā karā vām̃ mahe yāman puru-bhujā puran-dhiḥ*
Srutam̃ tat ṣāsuḥ-iva vadhri-matyāḥ Hiraṇya-hastam̃ Aṣvinau adattam̃.
14 *Āsnaḥ vṛikasya vartikām̃ abhīke yuvam̃ narā nāsatyā amumuktam̃*
Uto kavim̃ puru-bhujā yuvam̃ ha kṛipamāṇam̃ akṛiṇutam̃ vi-chakshe.
15 *Charitram̃ hi veḥ-iva achhedi parṇam̃ ājā Khelasya pari-takmyāyām̃*
Sadyaḥ janghām̃ āyasīm̃ Viṣpalāyai dhane hite sartave prati adhattam̃. (10)
16 *Ṣatam̃ meshān vṛikye chakshadānam̃ Ṛijra-aṣvam̃ tam̃ pitā andham̃ chakāra*
Tasmai akshī nāsatyā vi chakshe ā adhattam̃ dasrā bhishajau anarvan.

---

viam, quod Dadhyach scilicet, Atharvanis filius, dulcem *scientiam* vobis equino capite protulit. 13 Vocavit vos, veraces! efficaces! magnis manibus prædíti! grandi hymno *mulier* cordata: audivistis illam *vocem mulieris*, debilem maritum nactæ, sicut magistri *vocem discipulus auscultat*; Hiranyahastam *filium* ei dedistis, Asvini! 14 Ex ore lupi passerem in discrimine vos, viri veraces! liberastis; atque vatem *vos* laudantem, magnis manibus prædíti! vos adjuvistis *ut* sapientiam *nancisceretur*. 15 Pes quidem *Vispalæ*, Khelæ *uxoris*, avis veluti ala, frangebatur in prœlio noctu: statim crus ferreum Vispalæ, thesauro proposito, ad incedendum dedistis. 16 Rijrásvam, centum arietes, lupæ *offerendos*, dissecantem, pater *exsecratione* cœcum reddiderat: ei oculos ad videndum dedistis, *Asvini* veraces! liberales! medici!

17 आ वां रथं दुहिता सूर्यस्य कार्ष्मेवातिष्ठदर्वता जयन्ती ।
विश्वे देवा अन्वमन्यन्त हृद्भिः समु श्रिया नासत्या सचेथे ॥
18 यद्यातं दिवोदासाय वर्तिर्भरद्वाजायाश्विना हयन्ता ।
रेवदुवाह सचनो रथो वां वृषभश्च शिंशुमारश्च युक्ता ॥
19 रयिं सुक्षत्रं स्वपत्यमायुः सुवीर्यं नासत्या वहन्ता ।
आ जह्नावीं समनसोप वाजैस्त्रिरह्नो भागं दधतीमयातं ॥
20 परिविष्टं जाहुषं विश्वतः सीं सुगेभिर्नक्तमूहथू रजोभिः ।
विभिन्दुना नासत्या रथेन वि पर्वतां अजरयू अयातं ॥११॥
21 एकस्या वस्तोरावतं रणाय वशमश्विना सनये सहस्रा ।

---

17 *Ā vām̃ ratham̃ duhitā Sūryasya kārshma-iva atishṭhat arvatā jayantī*
Viṣve devāḥ anu amanyanta hṛit-bhiḥ sam̃ u ṣriyā nāsatyā sachethe.
18 *Yat ayātam̃ Divaḥ-dāsāya vartiḥ bharat-vājāya Aṣvinā hayantā*
Revat uvāha sachanaḥ rathaḥ vām̃ vṛishabhaḥ cha ṣiñṣumāraḥ cha yuktā.
19 *Rayim̃ su-kshatram̃ su-apatyam̃ āyuḥ su-vīryam̃ nāsatyā vahantā*
Ā Jahnāvīm̃ sa-manasā upa vājaiḥ triḥ ahnaḥ bhāgam̃ dadhatīm̃ ayātam̃.
20 *Pari-vishṭam̃ Jāhusham̃ viṣvataḥ sīm̃ su-gebhiḥ naktam̃ ūhathuḥ rajaḥ-bhiḥ*
Vi-bhindunā nāsatyā rathena vi parvatān ajarayū ayātam̃. (11)
21 *Ekasyāḥ vastoḥ āvatam̃ raṇāya Vaṣam̃ Aṣvinā sanaye sahasrā*

---

immotos. [17] Vestrum currum filia Solis metam quasi assequitur equo, victrix: omnes dii *id* animadvertebant cordibus: cum felicitate, veraces! congrediamini. [18] Quum visitaretis Divodásæ domicilium sacra parantis, Asvini vocati! *tunc cibum* divitiis sociatum advexit stillans currus vester; bos et squalus juncti *erant.* [19] Veraces! opulentiam robore insignem, *et* cibum prole conspicuum, fortibus filiis clarum advehentes, concordes, Jahnuis familiam cum alimentis adiistis, ter quotidiani *sacrificii* partem *vobis* offerentem. [20] Jáhusham, *ab hostibus* undique circumventum, velocibus noctu abduxistis splendentibus *viis:* veraces! permeante vehiculo montes adiistis, senii immunes! [21] Servastis Vasam, Asvini! ut singulis diebus gratas divitias millenarias *nancisceretur:* Indra sociati! liberales! necastis malignos

3 R

निरहतं दुच्छुना इन्द्रवन्ता पृधुश्रवसो वृषणावरातीः ॥
22 शरस्य चिदार्चत्कस्यावतादा नीचादुच्चा चक्रथुः पातवे वाः ।
शयवे चिन्नासत्या शचीभिर्जसुरये स्तर्यं पिप्यथुर्गां ॥
23 अवस्यते स्तुवते कृष्णियाय ऋजूयते नासत्या शचीभिः ।
पशुं न नष्टमिव दर्शनाय विष्णाप्वं ददथुर्विश्वकाय ॥
24 दश रात्रीरशिवेना नव द्यूनवनद्धं श्नथितमप्स्वन्तः ।
विप्रुतं रेभमुदनि प्रवृक्तमुन्निन्यथुः सोममिव स्रुवेण ॥
25 प्र वां दंसांस्यश्विनाववोचमस्य पतिः स्यां सुगवः सुवीरः ।
उत पश्यन्नश्नुवं दीर्घमायुरस्तमिवेज्जरिमाणं जगम्यां ॥१२॥

Niḥ ahatam̃ duchhunāḥ Indra-vantā Pṛithu-ṣravasaḥ vṛishaṇau arātīḥ.
22 *Ṣarasya chit Ārchat-kasya avatāt ā nīchāt uchchā chakrathuḥ pātave vār*
Ṣayave chit nāsatyā ṣachībhiḥ jasuraye staryam̃ pipyathuḥ gām̃.
23 *Avasyate stuvate Kṛishṇiyāya ṛiju-yate nāsatyā ṣachībhiḥ*
Paṣum̃ na nashṭam̃-iva darṣanāya Vishṇāpvam̃ dadathuḥ Viṣvakāya.
24 *Daṣa rātrīḥ aṣivena nava dyūn ava-naddham̃ ṣnathitam̃ ap-su antar*
Vi-prutam̃ Rebham̃ udani pravṛiktam̃ ut ninyathuḥ somam̃-iva sruveṇa.
25 *Pra vām̃ dam̃sām̃si Aṣvinau avocham̃ asya patiḥ syām̃ su-gavaḥ su-vīraḥ*
Uta paṣyan aṣnuvan dīrgham̃ āyuḥ astam̃-iva it jarimāṇam̃ jagamyām̃. (12)

Prithusravasis hostes. 22 Saræ quoque Richatkidæ ex puteo profundo sursum levastis bibendi caussa aquam: et Sayui defesso, veraces! efficacia *vestra* sterilem vaccam *lacte* implevistis. 23 Auxilium roganti laudatori Visvakæ, Krishnæ filio, rectitudinem amanti, veraces! facinoribus *vestris*, pecus velut perditum, conspiciendum Vishnápvam *filium* restituistis. 24 Decem noctes *et* novem dies tristi *vinculo* ligatum, vulneratum, undas inter dejectum Rebham, in aqua dolore vexatum, sustulistis libamen velut patera. 25 Vestra facinora, Asvini! recitavi: hujusce *prædii* dominus sim, vaccis *et* viris clarus; atque videns, fruens longa vita, domicilium quasi senectutem adierim.

HYMNUS II. [CXVII.]

1 मध्वः सोमस्याश्विना मदाय प्रत्नो होताविवासते वां ।
बर्हिष्मती रातिर्विश्रिता गीरिषा यातं नासत्योप वाजैः ॥
2 यो वामश्विना मनसो जवीयान्रथः स्वश्वो विश आजिगाति ।
येन गच्छथः सुकृतो दुरोणं तेन नरा वर्तिरस्मभ्यं यातं ॥
3 ऋषिं नरावंहसः पाञ्चजन्यमृबीसादत्रिं मुञ्चथो गणेन ।
मिनन्ता दस्योरशिवस्य माया अनुपूर्वं वृषणा चोदयन्ता ॥
4 अश्वं न गूल्हमश्विना दुरेवैरृषिं नरा वृषणा रेभमप्सु ।
सं तं रिणीथो विप्रुतं दंसोभिर्न वां जूर्यन्ति पूर्व्या कृतानि ॥

CXVII.

1 *Madhvaḥ somasya Aṣvinā madāya pratnaḥ hotā ā vivāsate vām̃*
Barhishmatī rātiḥ vi-ṣritā gīḥ ishā yātam̃ nāsatyā upa vājaiḥ.
2 *Yaḥ vām̃ Aṣvinā manasaḥ javīyān rathaḥ su-aṣvaḥ viṣaḥ ā-jigāti*
Yena gachhathaḥ su-kṛitaḥ duroṇam̃ tena narā vartiḥ asmabhyam̃ yātam̃.
3 *Ṛishim̃ narau añhasaḥ pāncha-janyam̃ ṛibīsāt Atrim̃ munchathaḥ gaṇena*
Minantā dasyoḥ aṣivasya māyāḥ anu-pūrvam̃ vṛishaṇā chodayantā.
4 *Aṣvam̃ na gūlham̃ Aṣvinā duḥ-evaiḥ ṛishim̃ narā vṛishaṇā Rebham̃ ap-su*
Sam̃ tam̃ riṇīthaḥ vi-prutam̃ dañsaḥ-bhiḥ na vām̃ jūryanti pūrvyā kṛitāni.

CXVII.

[1] Asvini! ut dulci libamine gaudeatis, antiquus sacrificator colit vos: stragulo instructum *adest* sacrificium; *a sacerdotibus* observata *est* cantilena: cum cibo *huc* accedite, veraces! cum viribus. [2] Qui vester, Asvini! mente velocior currus, bonis equis junctus, homines adit, quo visitatis *viri* pia agentis domicilium, cum eo ad domum nostram accedite. [3] Vatem, viri! inter quinque tribus versantem, Atrim, fœdo ex carcere liberastis, cum turba *filiorum ipsius*, frangentes inimici infesti præstigias, *easque* deinceps repellentes, liberales! [4] Equum velut, Asvini! viri liberales! Rebham illum, ab *Asuris*, ægre appropinquandis, opertum aquis, restituistis læsum, opitulationibus *vestris:* non vestra oblitterantur pristina facinora. [5] Jacentem

5 सुषुप्वांसं न निर्ऋतेरुपस्थे सूर्यं न दस्रा तमसि क्षियन्तं ।
शुभे रुक्मं न दर्शतं निखातमुदूपथुरश्विना वन्दनाय ॥१३॥
6 तद्वां नरा शंस्यं पज्रियेण कक्षीवता नासत्या परिज्मन् ।
शफादश्वस्य वाजिनो जनाय शतं कुम्भाँ असिञ्चतं मधूनां ॥
7 युवं नरा स्तुवते कृष्णियाय विष्णाप्वं ददथुर्विश्वकाय ।
घोषायै चित्पितृषदे दुरोणे पतिं जूर्यन्त्या अश्विनावदत्तं ॥
8 युवं श्यावाय रुशतीमदत्तं महः क्षोणस्याश्विना कण्वाय ।
प्रवाच्यं तद्वृषणा कृतं वां यन्नार्षदाय श्रवो अध्यधत्तं ॥
9 पुरू वर्पांस्यश्विना दधाना नि पेदव ऊहथुराशुमश्वं ।

---

5 *Susupvāñsam̃ na niḥ-ṛiteḥ upa-sthe sūryam̃ na dasrā tamasi kshiyantam̃*
Ṣubhe rukmam̃ na darṣatam̃ ni-khātam̃ ut ūpathuḥ Aṣvinā Vandanāya. (13)
6 *Tat vām̃ narā ṣañsyam̃ Pajriyeṇa Kakshīvatā nāsatyā pari-jman*
Ṣaphāt aṣvasya vājinaḥ janāya ṣatam̃ kumbhān asinchatam̃ madhūnām̃.
7 *Yuvam̃ narā stuvate Kṛishṇiyāya Vishṇā-apvam̃ dadathuḥ Viṣvakāya*
Ghoshāyai chit pitṛi-sade duroṇe patim̃ jūryantyai Aṣvinau adattam̃.
8 *Yuvam̃ ṣyāvāya ruṣatīm̃ adattam̃ mahaḥ kshoṇasya Aṣvinā Kaṇvāya*
Pra-vāchyam̃ tat vṛishaṇā kṛitam̃ vām̃ yat Nārsadāya ṣravaḥ adhi-adhattam̃.
9 *Puru varpāñsi Aṣvinā dadhānā ni Pedave ūhathuḥ āṣum̃ aṣvam̃*

---

quasi terræ in gremio, solem quasi in caligine degentem, splendendi caussa *creatum* jubar quasi mirabile defossum, sursum levastis Vandanam, conspiciendi Asvini! [6] Illud vestrum, viri veraces! *facinus* celebrandum *est* a Pajrida Kakshívante, ut *voti* compos fiat: ex ungula equi velocis homini centum vasa effudistis dulcium *liquorum*. [7] Vos, viri! Visvakæ Krishnidæ, *vos* laudanti, Vishnápvam *filium perditum* restituistis: Ghoshæque, paterno in domicilio senescenti, maritum dedistis, Asvini! [8] Vos fusco *vati* candidam *uxorem* dedistis, *et* lucem cœco Kanvæ, Asvini! Celebrandum *est* illud facinus vestrum, liberales! quod Nrishadæ filio auditum largiti estis. [9] Multas species effingentes, Asvini! Pedui attulistis celerem equum, mille *thesauros* conferentem, velocem, invictum, hostes ferientem, celebrandum, sospitan-

सहस्रसां वाजिनमप्रतीतमहिहनं श्रवस्यं तरुत्रं ॥
10 एतानि वां श्रवस्या सुदानू ब्रह्माङ्गूषं सदनं रोदस्योः ।
यद्वां पज्रासो अश्विना हवन्ते यातमिषा च विदुषे च वाजं ॥१४॥
11 सूनोर्मानेनाश्विना गृणाना वाजं विप्राय भुरणा रदन्ता ।
अगस्त्ये ब्रह्मणा वावृधाना सं विश्पलां नासत्यारिणीतं ॥
12 कुह यान्ता सुष्टुतिं काव्यस्य दिवो नपाता वृषणा शयुत्रा ।
हिरण्यस्येव कलशं निखातमुदूपथुर्दशमे अश्विनाहन् ॥
13 युवं च्यवानमश्विना जरन्तं पुनर्युवानं चक्रथुः शचीभिः ।
युवो रथं दुहिता सूर्यस्य सह श्रिया नासत्यावृणीत ॥
14 युवं तुग्राय पूर्व्येभिरेवैः पुनर्मन्यावभवतं युवाना ।

Sahasra-sāṁ vājinaṁ aprati-itaṁ ahi-hanaṁ ṣravasyaṁ tarutraṁ.
10 *Etāni vāṁ ṣravasyā su-dānū brahma āngūshaṁ sadanaṁ rodasyoḥ*
Yat vāṁ Pajrāsaḥ Aṣvinā havante yātaṁ ishā cha vidushe cha vājaṁ. (14)
11 *Sūnoḥ mānena Aṣvinā griṇānā vājaṁ viprāya bhuraṇā radantā*
Agastye brahmaṇā vavṛidhānā saṁ Viṣpalāṁ nāsatyā ariṇītaṁ.
12 *Kuha yāntā su-stutiṁ Kāvyasya divaḥ napātā vrishaṇā Ṣayu-trā*
Hiraṇyasya-iva kalaṣaṁ ni-khātaṁ ut ūpathuḥ daṣame Aṣvinā ahan.
13 *Yuvaṁ Chyavānaṁ Aṣvinā jarantaṁ punaḥ yuvānaṁ chakrathuḥ ṣachībhiḥ*
Yuvoḥ rathaṁ duhitā Sūryasya saha ṣriyā nāsatyā avṛiṇīta.
14 *Yuvaṁ Tugrāya pūrvyebhiḥ evaiḥ punaḥ-manyau abhavataṁ yuvānā*

---

tem. [10] Hæc vestra *facinora* celebranda *sunt*, bona dantes! hymnus modulabilis, *vos* concilians, *recitatur vobis* in terra cœloque *versantibus:* quum vos Pajridæ vocant, Asvini! venite cum cibo, sapientique alimentum *date.* [11] Filii prece laudati, Asvini! cibum *Bharadvajæ* sapienti dantes, sustentatores! Agastyæ laude amplificati, Vispalám restituistis, veraces! [12] Ubinam, accedentes ad laudem a Kavida *recitatam*, cœli filii! liberales! Sayum servantes! auri *plenum* velut vas defossum, sursum levastis *Rebham* decimo die, Asvini? [13] Vos, Asvini! Chyavánam *vatem* senescentem rursus juvenem fecistis operibus *vestris:* vestrum currum filia Solis cum splendore

युवं भुज्युमर्णसो निः समुद्राद्विभिरूहथुर्ऋज्रेभिरश्वैः ॥
15 अजोहवीदश्विना तौग्र्यो वां प्रोल्हः समुद्रमव्यथिर्जगन्वान् ।
निष्टमूहथुः सुयुजा रथेन मनोजवसा वृषणा स्वस्ति ॥१५॥
16 अजोहवीदश्विना वर्तिका वामास्नो यत्सीममुञ्चतं वृकस्य ।
वि जयुषा ययथुः सान्वद्रेर्जातं विष्वाचो अहतं विषेण ॥
17 शतं मेषान्वृक्ये मामहानं तमः प्रणीतमशिवेन पित्रा ।
आक्षी ऋज्राश्वे अश्विनावधत्तं ज्योतिरन्धाय चक्रथुर्विचक्षे ॥
18 शुनमन्धाय भरमह्वयत्सा वृकीरश्विना वृषणा नरेति ।
जारः कनीन इव चक्षदान ऋज्राश्वः शतमेकं च मेषान् ॥

Yuvam̃ Bhujyum̃ arṇasaḥ niḥ samudrāt vi-bhiḥ ūhathuḥ ṛijrebhiḥ aṣvaiḥ.
15 *Ajohavīt Aṣvinā Taugryaḥ vām̃ pra ūlhaḥ samudram̃ avyathiḥ jaganvān*
Niḥ tam̃ ūhathuḥ su-yujā rathena manaḥ-javasā vṛishaṇā svasti. (15)
16 *Ajohavīt Aṣvinā vartikā vām̃ āsnaḥ yat sīm̃ amunchatam̃ vṛikasya*
Vi jayushā yayathuḥ sānu adreḥ jātam̃ vishvāchaḥ ahatam̃ visheṇa.
17 *Ṣatam̃ meshān vṛikye mamahānam̃ tamaḥ pra-nītam̃ aṣivena pitrā*
Ā akshī Ṛijra-aṣve Aṣvinau adhattam̃ jyotiḥ andhāya chakrathuḥ vi-chakshe.
18 *Ṣunam̃ andhāya bharam̃ ahvayat sā vṛikīḥ Aṣvinā vṛishaṇā narā iti*
Jāraḥ kanīnaḥ-iva chakshadānaḥ Ṛijra-aṣvaḥ ṣatam̃ ekam̃ cha meshān.

---

circumdedit, veraces! [14] Vos Tugræ, *Bhujyuis patri*, antiquis hymnis denuo laudandi fuistis, juvenes! vos Bhujyum maris ex æquore volantibus evexistis velocibus equis. [15] Vocavit, Asvini! Tugræ filius vos, evectus, oceanum incolumis transiens: eum tulistis bene juncto curru, mentis instar veloci, liberales! feliciter. [16] Vocavit, Asvini! passer *femella* vos, quum eam liberaretis ex ore lupi: vincenti curru adiistis altitudinem montis; filium *Asuræ* omnia pervadentis necastis veneno. [17] Centum arietes lupæ sacrificantem, in caliginem ductum ab immani patre,—oculos Rijrásvæ restituistis, Asvini! visum cœco fecistis, ad circumspiciendum. [18] Salutem cœco *Rijrásvæ, visum scilicet*, quo *vitam* sustentaret, *adprecatura*, *vos* invocavit illa lupa, "Asvini! liberales! viri!" sic *loquens:* amator juvenis velut,

19 मही वामूतिरश्विना मयोभूरुत स्रामं धिष्ण्या संरिणीथः ।
अथा युवामिदह्वयत्पुरन्धिरागच्छतं सीं वृषणाववोभिः ॥
20 अधेनुं दस्रा स्तर्यं विषक्तामपिन्वतं शयवे अश्विना गां ।
युवं शचीभिर्विमदाय जायां न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषां ॥१६॥
21 यवं वृकेणाश्विना वपन्तेषं दुहन्ता मनुषाय दस्रा ।
अभि दस्युं बकुरेणा धमन्तोरु ज्योतिश्चक्रथुरार्याय ॥
22 आथर्वणायाश्विना दधीचे ऽश्व्यं शिरः प्रत्यैरयतं ।
स वां मधु प्रवोचदृतायन्त्वाष्ट्रं यद्दस्रावपिकक्ष्यं वां ॥
23 सदा कवी सुमतिमाचके वां विश्वा धियो अश्विना प्रावतं मे ।

---

19 *Mahī vām̃ ūtiḥ Aṣvinā mayaḥ-bhūḥ uta srāmam̃ dhishṇyā sam̃ riṇīthaḥ*
Atha yuvām̃ it ahvayat puram̃-dhiḥ ā agachhatam̃ sīm̃ vṛishaṇau avaḥ-bhiḥ.
20 *Adhenum̃ dasrā staryam̃ vi-saktām̃ apinvatam̃ Ṣayave Aṣvinā gām̃*
Yuvam̃ ṣachībhiḥ Vi-madāya jāyām̃ ni ūhathuḥ Puru-mitrasya yoshām̃. (16)
21 *Yavam̃ vṛikeṇa Aṣvinā vapantā isham̃ duhantā manushāya dasrā*
Abhi dasyum̃ bakureṇa dhamantā uru jyotiḥ chakrathuḥ āryāya.
22 *Ātharvaṇāya Aṣvinā Dadhīche aṣvyam̃ ṣiraḥ prati airayatam̃*
Saḥ vām̃ madhu pra vochat ṛita-yan Tvāshṭram̃ yat dasrau api-kakshyam̃ vām̃.
23 *Sadā kavī su-matim̃ ā chake vām̃ viṣvāḥ dhiyaḥ Aṣvinā pra avatam̃ me*

Rijrásvas largitus *est* centum et unum arietes. 19 Magna vestra opitulatio, Asvini! salutem efficiens *est,* atque vulneratum, voce laudandi! sanastis: itaque vos invocat hymnus *noster;* accedite ad eum, largitores! cum auxiliis. 20 Nondum lactantem, Asvini liberales! juvencam, gracilem, *lacte* implevistis Sayui vaccam: vos operibus *vestris* ad Vimadam detulistis uxorem Purumitræ juvenem. 21 Hordeum aratro serentes, Asvini! cibum elicientes homini, liberales! inimicum fulmine ferientes, magnam lucem fecistis sapienti. 22 Asvini! Atharvanis filio Dadhyachi equinum caput dedistis; is vobis dulcem *scientiam* impertiit, veritatis amans, a Tvashtri acceptam, quæ capitalis *est,* liberales! vobis. 23 Semper, sapientes! favorem imploro vestrum: cunctas preces protegite meas, Asvini! Nobis opulentiam ma-

अस्मे रयिं नासत्या बृहन्तमपत्यसाचं श्रुत्यं रराथां ॥
24 हिरण्यहस्तमश्विना रराणा पुत्रं नरा वध्रिमत्या अदत्तं ।
त्रिधा ह श्यावमश्विना विकस्तमुज्जीवस ऐरयतं सुदानू ॥
25 एतानि वामश्विना वीर्याणि प्र पूर्व्याण्यायवो ऽवोचन् ।
ब्रह्म कृण्वन्तो वृषणा युवभ्यां सुवीरासो विदथमावदेम ॥१७॥

HYMNUS III. [CXVIII.]

1 आ वां रथो अश्विना श्येनपत्वा सुमृळीकः स्ववां यात्वर्वाङ् ।
यो मर्त्यस्य मनसो जवीयान्त्रिवन्धुरो वृषणा वातरंहाः ॥
2 त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन त्रिचक्रेण सुवृतायातमर्वाक् ।

Asme rayim̃ nāsatyā bṛihantam̃ apatya-sācham̃ ṣrutyam̃ rarāthām̃.
24 *Hiraṇya-hastam̃ Aṣvinā rarāṇā putram̃ narā vadhri-matyāḥ adattam̃*
Tridhā ha Ṣyāvam̃ Aṣvinā vi-kastam̃ ut jīvase airayatam̃ su-dānū.
25 *Etāni vām̃ Aṣvinā vīryāṇi pra pūrvyāṇi āyavaḥ avochan*
Brahma kṛiṇvantaḥ vṛishaṇā yuva-bhyām̃ su-vīrāsaḥ vidatham̃ ā vadema. (17)

CXVIII.

1 *Ā vām̃ rathaḥ Aṣvinā ṣyena-patvā su-mṛilīkaḥ sva-vān yātu arvāṅ*
Yaḥ martyasya manasaḥ javīyān tri-vandhuraḥ vṛishaṇā vāta-rañhāḥ.
2 *Tri-vandhureṇa tri-vṛita rathena tri-chakreṇa su-vṛitā ā yātam̃ arvāk*

---

gnam, veraces! prole sociatam, celebrabilem largimini. 24 Hiranyahastam *nomine* filium, Asvini! largitores! viri! *mulieri* debilem maritum nactæ dedistis: Syávam, ter laceratum, ut revivisceret excitastis, Asvini liberales! 25 Hæc vestra facinora pristina, Asvini! majores *mei* prædicarunt: hymnum facientes vobis, liberales! fortibus viris gaudentes, sacrificium prædicemus.

CXVIII.

1 Vester currus, Asvini! accipitris instar volans, læta felicitate præditus, dives, venito huc, qui hominis mente ocior *est*, tribus postibus instructus, venti instar velox, liberales! 2 Tribus postibus instructo, tergeminum *mundum* percurrente vehiculo, tribus rotis innitente, celeriter vecto, accedite

पिन्वतं गा जिन्वतमर्वतो नो वर्धयतमश्विना वीरमस्मे ॥
3 प्रवद्यामना सुवृता रथेन दस्राविमं शृणुतं श्लोकमद्रेः ।
किमङ्ग वां प्रत्यवर्तिं गमिष्ठाहुर्विप्रासो अश्विना पुराजाः ॥
4 आ वां श्येनासो अश्विना वहन्तु रथे युक्तास आशवः पतङ्गाः ।
ये अप्तुरो दिव्यासो न गृध्रा अभि प्रयो नासत्या वहन्ति ॥
5 आ वां रथं युवतिस्तिष्ठदत्र जुष्ट्वी नरा दुहिता सूर्यस्य ।
परि वामश्वा वपुषः पतङ्गा वयो वहन्त्वरुषा अभीके ॥१८॥
6 उद्वन्दनमैरतं दंसनाभिरुद्रेभं दस्रा वृषणा शचीभिः ।
निष्टौग्र्यं पारयथः समुद्रान्पुनश्च्यवानं चक्रथुर्युवानं ॥

Pinvatam̃ gāḥ jinvatam̃ arvataḥ naḥ vardhayatam̃ Aṣvinā vīram̃ asme.
3 *Pravat-yāmanā su-vṛitā rathena dasrau imam̃ ṣriṇutam̃ ṣlokam̃ adreḥ*
Kim̃ anga vām̃ prati avartim̃ gamishṭhā āhuḥ viprāsaḥ Aṣvinā purā-jāḥ.
4 *Ā vām̃ ṣyenāsaḥ Aṣvinā vahantu rathe yuktāsaḥ āṣavaḥ patangāḥ*
Ye ap-turaḥ divyāsaḥ na gṛidhrāḥ abhi prayaḥ nāsatyā vahanti.
5 *Ā vām̃ ratham̃ yuvatiḥ tishṭhat atra jushṭvī narā duhitā Sūryasya*
Pari vām̃ aṣvāḥ vapushaḥ patangāḥ vayaḥ vahantu arushāḥ abhīke. (18)
6 *Ut Vandanam̃ airatam̃ dañsanābhiḥ ut Rebham̃ dasrā vṛishaṇā ṣachībhiḥ*
Niḥ Taugryam̃ pārayathaḥ samudrān punar Chyavānam̃ chakrathuḥ yuvānam̃.

---

huc: *lacte* plenas facite vaccas, exsatiate equos nostros; augete, Asvini! strenuam prolem nobis. [3] Celeriter eunte, bene currente curru *huc aggressi*, liberales! hanc audite precem laudatoris: quid? o Asvini! vos ad inopiam *arcendam* paratissimos perhibuerunt sapientes pristini. [4] Vos, Asvini! accipitres vehunto currui juncti, veloces, alati, qui, vulturum instar, aquæ sicut rapidorum, in cœlo degentium, ad sacrificium *vos* vehunt, veraces! [5] Vestrum currum virgo conscendit tunc, dilecta filia Solis, viri! vos equi pulchri, alati, celeres, circumvehunto coruscantes ad viciniam *nostram*. [6] Sursum tulistis Vandanam auxiliis *vestris*, sursum *tulistis* Rebham, largitores liberales! facinoribus: Tugræ filium juvastis ut trajiceret maria;

7 युवमत्रये ऽवनीताय तप्तमूर्जमोमानमश्विनावधत्तं ।
युवं कण्वायापिरिप्ताय चक्षुः प्रत्यधत्तं सुष्टुतिं जुजुषाणा ॥
8 युवं धेनुं शयवे नाधितायापिन्वतमश्विना पूर्व्याय ।
अमुञ्चतं वर्त्तिकामंहसो निः प्रति जंघां विश्पलाया अधत्तं ॥
9 युवं श्वेतं पेदव इन्द्रजूतमहिहनमश्विनादत्तमश्वं ।
जोहूत्रमर्यो अभिभूतिमुग्रं सहस्रसां वृषणं वीड्वङ्गं ॥
10 ता वां नरा स्ववसे सुजाता हवामहे अश्विना नाधमानाः ।
आ न उप वसुमता रथेन गिरो जुषाणा सुविताय यातं ॥
11 आ श्येनस्य जवसा नूतनेनास्मे यातं नासत्या सजोषाः ।

---

7 *Yuvam̃ Atraye ava-nītāya taptam̃ ūrjam̃ omānam̃ Aṣvinau adhattam̃*
Yuvam̃ Kaṇvāya api-riptāya chakshuḥ prati adhattam̃ su-stutim̃ jujushāṇā.
8 *Yuvam̃ dhenum̃ Ṣayave nādhitāya apinvatam̃ Aṣvinā pūrvyāya*
Amunchatam̃ vartikām̃ añhasaḥ niḥ prati janghām̃ Viṣpalāyāḥ adhattam̃.
9 *Yuvam̃ ṣvetam̃ Pedave Indra-jūtam̃ ahi-hanam̃ Aṣvinā adattam̃ aṣvam̃*
Johūtram̃ aryaḥ abhi-bhūtim̃ ugram̃ sahasra-sām̃ vṛishaṇam̃ vīlu-angam̃.
10 *Tā vām̃ narā su avase su-jātā havāmahe Aṣvinā nādhamānāḥ*
Ā naḥ upa vasu-matā rathena giraḥ jushāṇā suvitāya yātam̃.
11 *Ā ṣyenasya javasā nūtanena asme yātam̃ nāsatyā sa-joshāḥ*

---

rursus Chyavánam fecistis juvenem. [7] Vos Atri *in carcerem* deducto, fervidum *ignem exstinguentes*, cibum salutarem dedistis, Asvini! vos Kanvæ cœco visum restituistis, bonæ laudis amantes. [8] Vos vaccam Sayui precanti, seni, implevistis *lacte*, Asvini! liberastis passerem femellam ex ærumna; crus Vispalæ restituistis. [9] Vos album Pedui equum, ab Indra *vobis* concessum, inimicos ferientem, dedistis, Asvini! altisonum, hostis devictorem, terribilem, mille *thesauros* conferentem, admissarium, robustum. [10] Eosdem vos, viri! bene nati! Asvini! rite auxilio vocamus, *opes* desiderantes: ad nos divite cum curru, hymnos *nostros* comprobantes, gaudii caussa venite. [11] Accipitris velocitate alacri ad nos accedite, veraces! eo-

हवे हि वामश्विना रातहव्यः शश्वत्तमाया उषसो व्युष्टौ ॥१९॥

HYMNUS IV. [CXIX.]

1 आ वां रथं पुरुमायं मनोजुवं जीराश्वं यज्ञियं जीवसे हुवे ।
सहस्रकेतुं वनिनं शतद्वसुं श्रुष्टीवानं वरिवोधामभि प्रयः ॥
2 ऊर्ध्वा धीतिः प्रत्यस्य प्रयामन्यधायि शस्मन्त्समयन्त आ दिशः ।
स्वदामि घर्मं प्रति यन्त्यूतय आ वामूर्जानी रथमश्विनारुहत् ॥
3 सं यन्मिथः पस्पृधानासो अग्मत शुभे सखा अमिता जायवो रणे ।
युवोरह प्रवणे चेकिते रथो यदश्विना वहथः सूरिमा वरं ॥
4 युवं भुज्युं भुरमाणं विभिर्गतं स्वयुक्तिभिर्निवहन्ता पितृभ्य आ ।

Have hi vām̃ Aṣvinā rāta-havyaḥ ṣaṣvat-tamāyāḥ Ushasaḥ vi-ushṭau. (19)

CXIX.

1 *Ā vām̃ ratham̃ puru-māyam̃ manaḥ-juvam̃ jīra-aṣvam̃ yajniyam̃ jīvase huve*
Sahasra-ketum̃ vaninam̃ ṣatat-vasum̃ ṣrushṭī-vānam̃ varivaḥ-dhām̃ abhi prayaḥ.
2 *Ūrdhvā dhītiḥ prati asya pra-yāmani adhāyi ṣasman sam̃ ayante ā diṣaḥ*
Svadāmi gharmam̃ prati yanti ūtayaḥ ā vām̃ Ūrjānī ratham̃ Aṣvinā aruhat.
3 *Sam̃ yat mithaḥ paspridhānāsaḥ agmata ṣubhe sakhāḥ amitāḥ jāyavaḥ rane*
Yuvoḥ aha pravaṇe chekite rathaḥ yat Aṣvinā vahathaḥ sūrim̃ ā varam̃.
4 *Yuvam̃ Bhujyum̃ bhuramāṇam̃ vi-bhiḥ gatam̃ svayukti-bhiḥ ni-vahantā pitṛi-bhyaḥ ā*

---

rundem gaudiorum participes! voco enim vos, Asvini! offerendo sacrificio instructus, æternæ Auroræ ad primam lucem.

CXIX.

[1] Vestrum currum mirabilem, mentis instar celerem, velocibus equis junctum, sacris honorandum, vivendi caussa invoco, mille vexillis instructum, aqua præditum, centum thesauris gaudentem, rapidum, opes conferentem, propter cibum. [2] Sursum mens *nostra* propter illius adventum erigitur hymno; perveniunt *ad Asvinos* laudes *nostræ:* dulcem facio *hunc* liquorem: accedunt opitulatores: vestrum Urjání currum ascendit, Asvini! [3] Quum inter se certaturi congrediuntur, splendidæ *opulentiæ* caussa, consociati *viri* innumeri, victoriæ appetentes in pugna, *tunc* vester utique humi conspicitur currus, quo vehimini ad militem egregium, Asvini! [4] Vos Bhujyum vec-

यासिष्टं वर्तिर्वृषणा विजेन्यं दिवोदासाय महि चेति वामवः ॥
5 युवोरश्विना वपुषे युवायुजं रथं वाणी येमतुरस्य शर्ध्यं ।
आ वां पतित्वं सख्याय जग्मुषी योषावृणीत जेन्या युवां पती ॥२०॥
6 युवं रेभं परिषूतेरुरुष्यथो हिमेन घर्मं परितप्तमत्रये ।
युवं शयोरवसं पिप्यथुर्गवि प्र दीर्घेण वन्दनस्तार्यायुषा ॥
7 युवं वन्दनं निर्ऋतं जरण्यया रथं न दस्रा करणा समिन्वथः ।
क्षेत्रादा विप्रं जनथो विपन्यया प्र वामत्र विधते दंसना भुवत् ॥
8 अगच्छतं कृपमाणं परावति पितुः स्वस्य त्यजसा निबाधितं ।
स्वर्वतीरित ऊतीर्युवोरह चित्रा अभीके अभवन्नभिष्टयः ॥

Yāsishṭam̃ vartiḥ vṛishaṇā vi-jenyam̃ Divaḥ-dāsāya mahi cheti vām̃ avaḥ.
5 *Yuvoḥ Aṣvinā vapushe yuvā-yujam̃ ratham̃ vāṇī yematuḥ asya ṣardhyam̃*
Ā vām̃ pati-tvam̃ sakhyāya jagmushī yoshā avṛiṇīta jenyā yuvām̃ patī. (20)
6 *Yuvam̃ Rebham̃ pari-sūteḥ urushyathaḥ himena gharmam̃ pari-taptam̃ Atraye*
Yuvam̃ Sayoḥ avasam̃ pipyathuḥ gavi pra dīrgheṇa Vandanaḥ tāri āyushā.
7 *Yuvam̃ Vandanam̃ niḥ-ṛitam̃ jaraṇyayā ratham̃ na dasrā karaṇā sam̃ invathaḥ*
Kshetrāt ā vipram̃ janathaḥ vipanyayā pra vām̃ atra vidhate dam̃sanā bhuvat.
8 *Agachhatam̃ kṛipamāṇam̃ parā-vati pituḥ svasya tyajasā ni-bādhitam̃*
Svaḥ-vatīḥ itaḥ ūtīḥ yuvoḥ aha chitrāḥ abhīke abhavan abhishṭayaḥ.

---

tum aligeris *equis,* perditum, vestris jumentis portantes ad parentes *ejus,* adiistis domum longe remotam, largitores! Divodásæ magna innotuit vestra opitulatio. [5] Asvini! splendoris caussa a vobis paratum currum laude digni *equi vestri* tulerunt ad ipsius metam: vestrum principatum mulier, ad consortium *vestrum* profecta, elegit; victa vos *elegit* maritos. [6] Vos Rebham e certamine servastis; frigore *temperastis* calorem fervidum Atri: vos *lac,* Sayuis subsidium, auxistis vaccæ; longa Vandanas ditatus est vita. [7] Vos Vandanam, confectum senio, currum velut, conspiciendi! efficaces! attigistis: ex utero vatem generatis, laudis caussa: vestra hic sacrificanti opitulatio adsit. [8] Adiistis *Bhujyum, vos* laudantem longinquo *in loco,* patris sui derelictione contristatum: prompta igitur auxilia vestra utique varia

9 उत स्या वां मधुमन्मक्षिकारपन्मदे सोमस्यौशिजो हुवन्यति ।
युवं दधीचो मन आविवासथो ऽथा शिरः प्रति वामश्व्यं वदत् ॥
10 युवं पेदवे पुरुवारमश्विना स्पृधां श्वेतं तरुतारं दुवस्यथः ।
शर्यैरभिद्युं पृतनासु दुष्टरं चर्कृत्यमिन्द्रमिव चर्षणीसहं ॥२१॥

HYMNUS V. [CXX.]

1 का राधद्धोत्राश्विना वां को वां जोष उभयोः । कथा विधात्यप्रचेताः ॥
2 विद्वांसाविद्दुरः पृच्छेदविद्वानित्थापरो अचेताः । नू चिन्नु मर्ते अक्रौ ॥
3 ता विद्वांसा हवामहे वां ता नो विद्वांसा मन्म वोचेतमद्य ।
प्रार्चद्दयमानो युवाकुः ॥

---

9 *Uta syā vām̃ madhu-mat makshikā arapat made somasya Auṣijaḥ huvanyati*
Yuvam̃ Dadhīchaḥ manaḥ ā vivāsathaḥ atha ṣiraḥ prati vām̃ aṣvyam̃ vadat.
10 *Yuvam̃ Pedave puru-vāram̃ Aṣvinā spṛidhām̃ ṣvetam̃ tarutāram̃ duvasyathaḥ*
Ṣaryaiḥ abhi-dyum̃ pṛitanāsu dustaram̃ charkṛityam̃ Indram̃-iva charshaṇi-saham̃.

CXX. [(21)

1 *Kā rādhat hotrā Aṣvinā vām̃ kaḥ vām̃ joshe ubhayoḥ kathā vidhāti apra-chetāḥ.*
2 *Vidvāñsau it duraḥ pṛichhet avidvān itthā aparaḥ achetāḥ nu chit nu marte akrau.*
3 *Tā vidvāñsā havāmahe vām̃ tā naḥ vidvāñsā manma vochetam̃ adya*
Pra ārchat dayamānaḥ yuvākuh.

---

in discrimine sunt exoptanda. [9] Etiam illa vos mellifica apis laudavit; propter gaudium libaminis Usijis filius *vos* invocat: vos Dadhyachis menti obsequuti estis; deinde caput vos equinum alloquutum est. [10] Vos Pedui *equum* a multis expetitum, pugnacem, album, sospitatorem dedistis, Asvini! nitidum, a pugnatoribus in prœliis ægre vincendum, cuivis operi idoneum, Indram velut mortalium debellatorem.

CXX.

[1] Quænam invocatio, Asvini! placabit vos? quisnam *par est* vestræ conciliationi amborum? quonammodo *vos* coluerit *homo* parum intelligens? [2] Omniscios *vos* utique vias interroget *vir* nescius ita: *quisquis* alius ignarus *est:* celeriter sane, celeriter mortali *Asvini* invicti *donum conferunt.* [3] Illos sa-

4 विपृच्छामि पाक्या न देवान्वषट्कृतस्याद्भुतस्य दस्रा ।
पातं च सह्यसो युवं च रभ्यसो नः ॥
5 प्र या घोषे भृगवाणे न शोभे यया वाचा यजति पज्रियो वां ।
प्रैषयुर्न विद्वान् ॥२२॥
6 श्रुतं गायत्रं तकवानस्याहं चिद्धि रिरेभाश्विना वां ।
आक्षी शुभस्पती दन् ॥
7 युवं ह्यास्तं महो रन्युवं वा यन्निरततंसतं ।
ता नो वसू सुगोपा स्यातं पातं नो वृकादघायोः ॥
8 मा कस्मै धातमभ्यमित्रिणे नो माकुत्रा नो गृहेभ्यो धेनवो गुः ।

---

4 *Vi prichhāmī pākyā na devān vashat-kritasya adbhutasya dasrā*
Pātam̃ cha sahyasaḥ yuvam̃ cha rabhyasaḥ naḥ.
5 *Pra yā Ghoshe Bhrigavāṇe na ṣobhe yayā vāchā yajati Pajriyaḥ vām̃*
Pra isha-yuḥ na vidvān. (22)
6 *Ṣrutam̃ gāyatram̃ takavānasya aham̃ chit hi rirebha Aṣvinā vām̃*
Ā akshī ṣubhaḥ patī dan.
7 *Yuvam̃ hi āstam̃ mahaḥ ran yuvam̃ vā yat niḥ-atatan̄satam̃*
Tā naḥ vasū su-gopā syātam̃ pātam̃ naḥ vrikāt agha-yoḥ.
8 *Mā kasmai dhātam̃ abhi amitriṇe naḥ mā akutra naḥ grihebhyaḥ dhenavaḥ guḥ*

---

pientes vocamus vos; vos nobis omniscii laudem dicatis hodie: *vos* veneror, sacra faciens, vestri amans. [4] Oro haud immaturos *sapientia* deos, oblati egregii *libaminis* consumtores; vos servate fortes robustosque nos. [5] *Oro vos* hymno, qui Ghoshæ filio Bhriguique placuit, quo veneratur Pajriyas vos, æque ac cibum desiderans sapiens. [6] Audite carmen *hominis, cæco gressu* huc illuc lati: sicut ego scilicet vos laudavi, Asvini! oculos recuperans, læti *operis* tutatores! [7] Vos quidem estis magnæ *opulentiæ* datores, vosque *eandem* aufertis: vos nobis, domicilii largitores! boni custodes sitis: protegite nos a latrone infesto. [8] Ne cuiquam tradatis inimico nos: ne ullibi nostris e domiciliis vaccæ discedant, uberibus *nos* alentes,

स्तनाभुजो अशिश्वीः ॥

9 दुहीयन्मित्रधितये युवाकु राये च नो मिमीतं वाजवत्यै ।
इषे च नो मिमीतं धेनुमत्यै ॥

10 अश्विनोरसनं रथमनश्वं वाजिनीवतोः । तेनाहं भूरि चाकन ॥

11 अयं समह मा तनूह्याते जनाँ अनु । सोमपेयं सुखो रथः ॥

12 अध स्वप्नस्य निर्विदे ऽभुञ्जतश्च रेवतः । उभा ता बस्रि नश्यतः ॥२३॥

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

HYMNUS I. [CXXI.]

1 कदित्था नॄँः पात्रं देवयतां श्रवद्गिरो अङ्गिरसां तुरण्यन् ।
प्र यदानड्विश आ हर्म्यस्योरु क्रंसते अध्वरे यजत्रः ॥

Stana-bhujaḥ aṣiṣvīḥ.

9 *Duhīyan mitra-dhitaye yuvāku rāye cha naḥ mimītam̃ vāja-vatyai*
Ishe cha naḥ mimītam̃ dhenu-matyai.

10 *Aṣvinoḥ asanam̃ ratham̃ anaṣvam̃ vājinī-vatoḥ tena aham̃ bhūri chākana.*

11 *Ayam̃ samaha mā tanu ūhyāte janān anu soma-peyam̃ su-khaḥ rathaḥ.*

12 *Adha svapnasya niḥ vide abhunjataḥ cha revataḥ ubhā tā basri naṣyataḥ.* (23)

CXXI.

1 *Kat itthā nṝn pātram̃ deva-yatām̃ ṣravat giraḥ Angirasām̃ turaṇyan*
Pra yat ānaṭ viṣaḥ ā harmyasya uru kram̃sate adhvare yajatraḥ.

---

prole orbatæ. 9 *Divitias* eliciant ad amicorum sustentationem *homines* vos amantes: opulentiæque nos date, vigore claræ, ciboque nos date, vaccis insigni. 10 Asvinorum robur dantium obtinui currum, equis destitutum: illo ego multam *opulentiam nancisci* cupio. 11 Tu, divitiis prædite *currus!* me auge: vehitur ad homines, ad libaminis potum, lætificans currus. 12 Nunc soporis nescius *sum*, æque ac *viri* divitis, *alios* non adjuvantis: ambo illi cito pereunt.

CXXI.

1 Quandonam *Indras* viros protegens deos colentium audiet cantilenas ita *prolatas* Angirasidarum, divitias conferens? quum adit homines palatii,

2 स्तम्भीद्ध द्यां स धरुणं प्रुषायदृभुर्वाजाय द्रविणं नरो गोः ।
अनु स्वजां महिषश्चक्षत व्रां मेनामश्वस्य परि मातरं गोः ॥
3 नक्षद्धवमरुणीः पूर्व्यं राट् तुरो विशामङ्गिरसामनु द्यून् ।
तक्षद्वज्रं नियुतं तस्तम्भद्द्यां चतुष्पदे नर्याय द्विपादे ॥
4 अस्य मदे स्वर्यं दा ऋतायापीवृतमुस्रियाणामनीकं ।
यद्ध प्रसर्गे त्रिककुम्निवर्तदप द्रुहो मनुषस्य दुरो वः ॥
5 तुभ्यं पयो यत्पितरावनीतां राधः सुरेतस्तुरणे भुरेण्यू ।
शुचि यत्ते रेक्ण आयजन्त सबर्दुघायाः पय उस्रियायाः ॥२४॥
6 अध प्रजज्ञे तरणिर्ममत्तु प्ररोच्यस्या उषसो न सूरः ।

---

2 *Stambhīt ha dyām̃ saḥ dharuṇam̃ prushāyat Ribhuḥ vājāya draviṇam̃ naraḥ goḥ*
Anu sva-jām̃ mahishaḥ chakshata vrām̃ menām̃ aṣvasya pari mātaram̃ goḥ.
3 *Nakshat havam̃ aruṇīḥ pūrvyam̃ rāṭ turaḥ viṣām̃ Angirasām̃ anu dyūn*
Takshat vajram̃ ni-yutam̃ tastambhat dyām̃ chatuḥ-pade naryāya dvi-pāde.
4 *Asya made svaryam̃ dāḥ ṛitāya api-vṛitam̃ usriyāṇām̃ anīkam̃*
Yat ha pra-sarge tri-kakup ni-vartat apa druhaḥ mānushasya duraḥ var.
5 *Tubhyam̃ payaḥ yat pitarau anītām̃ rādhaḥ su-retaḥ turaṇe bhureṇyū*
Ṣuchi yat te reknaḥ ā ayajanta sabaḥ-dughāyāḥ payaḥ usriyāyāḥ. (24)
6 *Adha pra jajne taraṇiḥ mamattu pra rochi asyāḥ ushasaḥ na sūraḥ*

---

multam fortitudinem commonstrat, in sacrificio colendus. [2] Sustentat sane cœlum ille; nutrientem *aquam* effundit manantem cibi caussa Ribhus, ductor *gregis* vaccarum: ex se natam magnus *Indras* respicit ad noctem: femellam equi præter naturam *fecit* matrem vaccæ. [3] Adeat ceremoniam pristinam, illucescentes *auroras* collustrans, *opes* largiens hominibus Angirasidis quotidie: paravit sagittam *in scopum* directam; fulcivit cœlum in gratiam *generis* quadrupedis, hominibus commodi, et bipedis. [4] Hujus *libaminis* gaudio *fruens*, celebrandum *Angirasidis* dedisti sacrificii caussa abditum vaccarum gregem: quandocumque in prœlio triceps *Indras* versatur, inimici hominis portas aperit, [5] *perinde ut* quum tibi veloci, *Indra!* parentes, *universi mundi* sustentatores, *cælum et terra*, lac nutriens *et* genitale offerunt;

इन्दुर्येभिराष्ट स्वेदुहव्यैः स्रुवेण सिञ्चञ्जरणाभिधाम ॥
7 स्विध्मा यद्वनधितिरपस्यात्सूरो अध्वरे परि रोधना गोः ।
यद्ध प्रभासि कृत्व्यां अनु द्यूननर्विशे पश्विषे तुराय ॥
8 अष्टा महो दिव आदो हरी इह द्युम्नासाहमभियोधान उत्सं ।
हरिं यत्ते मन्दिनं दुक्षन्वृधे गोरभसमद्रिभिर्वाताप्यं ॥
9 त्वमायसं प्रतिवर्तयो गोर्दिवो अश्मानमुपनीतमृभ्वा ।
कुत्साय यत्र पुरुहूत वन्वञ्छुष्णमनन्तैः परियासि वधैः ॥
10 पुरा यत्सूरस्तमसो अपीतेस्तमद्रिवः फलिगं हेतिमस्य ।

Induḥ yebhiḥ āshṭa sva-iduhavyaiḥ sruveṇa sinchan jaraṇā abhi dhāma.
7 *Su-idhmā yat vana-dhitiḥ apasyāt sūraḥ adhvare pari rodhanā goḥ*
Yat ha pra-bhāsi kṛitvyān anu dyūn anarviṣe paṣu-ishe turāya.
8 *Ashṭā mahaḥ divaḥ ādaḥ harī iha dyumna-sahaṁ abhi yodhānaḥ utsaṁ*
Hariṁ yat te mandinaṁ dhukshan vṛidhe go-rabhasaṁ adri-bhiḥ vātāpyaṁ.
9 *Tvaṁ āyasaṁ prati vartayaḥ goḥ divaḥ aṣmānaṁ upa-nītaṁ Ṛibhvā*
Kutsāya yatra puru-hūta vanvan Ṣushṇaṁ anantaiḥ pari-yāsi vadhaiḥ.
10 *Purā yat sūraḥ tamasaḥ api-iteḥ taṁ adri-vaḥ phali-gaṁ hetiṁ asya*

---

purum quum tibi thesaurum offerunt, lactantis lac rubicundæ *vaccæ*. [6] Nunc *Indras* natus est: *hostium* devictor *ille* exhilarato *nos*: splendet, hujusce auroræ velut sol: Indus *exhilarato nos*, a quibus nutritus fuit, larga sacrificia offerentibus, laude dignus, patera conspergens locum *sacrificio destinatum*. [7] Micans quum securis opus perfectura est, *tunc* sacerdos in sacrificio intentus *est* religandæ vaccæ: si *tu*, *Indra!* luces, operi idoneos per dies, *tunc bene omnia procedunt homini* curru vecto, pecora custodienti, alacri. [8] Consumtor *libaminis* magni *et* exhilarantis, bibere sine rapidos *equos* hic; divitias abripientem devince pugnax hostem, quando exhilarantem tibi *potum* lætificum eliciunt lapidibus, *tui* incrementi gratia, corroborantem, *tibi*, venti *instar veloci*, obtinendum. [9] Tu ferreum telum dirigebas in *Asuram* properantem, *quod* cœlitus allatum *erat* a Ribhue, quum Kutsæ *gratum facturus*, *Indra* multum vocate! feriens Sushnam infinitis circumdares

शुष्णस्य चित्परिहितं यदोजो दिवस्परि सुग्रथितं तदादः ॥२५॥

11 अनु त्वा मही पाजसी अचक्रे द्यावाक्षामा मदतामिन्द्र कर्मन् ।
त्वं वृत्रमाशयानं सिरासु महो वज्रेण सिष्वपो वराहुं ॥

12 त्वमिन्द्र नर्यो याँ अवो नॄन्तिष्ठा वातस्य सुयुजो वहिष्ठान् ।
यं ते काव्य उशना मन्दिनं दाद्वृत्रहणं पार्यं ततक्ष वज्रं ॥

13 त्वं सूरो हरितो रामयो नॄन्भरच्चक्रमेतशो नायमिन्द्र ।
प्रास्य पारं नवतिं नाव्यानामपि कर्तमवर्तयोऽयज्यून् ॥

14 त्वं नो अस्या इन्द्र दुर्हणायाः पाहि वज्रिवो दुरितादभीके ।
प्र नो वाजान्रथ्यो अश्वबुध्यानिषे यन्धि श्रवसे सूनृतायै ॥

Sushṇasya chit pari-hitam̃ yat ojaḥ divaḥ pari su-grathitam̃ tat ā adar. (25)

11 *Anu tvā mahī pājasī achakre dyāvākshāmā madatām̃ Indra karman*
Tvam̃ Vṛitram̃ ā-ṣayānam̃ sirāsu mahaḥ vajreṇa sisvapaḥ varāhum̃.

12 *Tvam̃ Indra naryaḥ yān avaḥ nṛīn tishṭha vātasya su-yujaḥ vahishṭhān*
Yam̃ te Kāvyaḥ Uṣanā mandinam̃ dāt Vṛitra-hanam̃ pāryam̃ tataksha vajram̃.

13 *Tvam̃ sūraḥ haritaḥ ramayaḥ nṛīn bharat chakram̃ Etaṣaḥ na ayam̃ Indra*
Pra-asya pāram̃ navatim̃ nāvyānām̃ api kartam̃ avartayaḥ ayajyūn.

14 *Tvam̃ naḥ asyāḥ Indra duḥ-hanāyāḥ pāhi vajri-vaḥ duḥ-itāt abhīke*
Pra naḥ vājān rathyaḥ aṣva-budhyān ishe yandhi ṣravase sūnṛitāyai.

---

cædibus. [10] Teliger! pridem quum sol, tenebrarum discessu, illam nubem ipsum vexantem, Sushnæque robur, quod circumfusum *erat*, fulgentem circa *solem* firmiter ligatum, frangeret, [11] *tunc* te magna *et* robusta non vacillantia cœlum et terra exhilarabant, Indra! in opere: tu Vritram, ubique delitescentem, in mobiles *aquas* potenti telo prostravisti, egregia quæque consumentem. [12] Tu, Indra! viris favens, quos servas equos, eos conscende, venti *instar rapidos*, bene junctos, vectores optimos: quam tibi Usanas, Kavis filius, lætificam sagittam dedit, *eam* Vritræ letalem *atque* victricem fecisti. [13] Tu, sol, fulvos siste equos; provehit rotam Etasas quoque hic, Indra! Rejiciens *Asuras* sacris destitutos in ripam ultra nonaginta *fluvios* nave trajiciendos, opus *suum* persequi *eos* jussisti. [14] Tu

15 मा सा ते अस्मत्सुमतिर्वि दसद्वाजप्रमहः समिषो वरन्त ।
आ नो भज मघवन्गोष्वर्यो मंहिष्ठास्ते सधमादः स्याम ॥२६॥
॥ इति प्रथमाष्टके ऽष्टमो ऽध्यायः ॥

---

15 *Mā sū te asmat su-mati vi dasat vāja-pramahaḥ sam̃ ishaḥ varanta*
Ā naḥ bhaja Magha-va goshu aryaḥ mañhishṭhāḥ te sadha-mādaḥ syāma. (26)

---

nos ab isto superatu difficili libera, Indra teliger! infortunio in certamine: nobis divitias, vehiculis instructas, equis insignes, alimenti caussa largire, gloriæ caussa, *et* sinceritatis caussa. 15 Ne ille tuus nobis favor intereat, *Indra,* propter thesauros celebrande! nobis cibi adsint: nos participes redde vaccarum, Maghavan dives! tuæ laudis studiosissimi semper felices simus.

ADNOTATIONES.

ADNOTATIONES.

I.

Hymnus in AGNIM. Auctor MADHUCHHANDÁS, VISVÁMITRÆ filius. Metrum *gāyatrī.*

1. [*Nir.* 7, 15.] *īle* pro *īḍe*: *ḍa-kārasya la-kāro bahvṛichādhyetṛi-sampradāya-prāptaḥ*; ita scholiastes, rem sibi et omnibus Rigvedæ lectoribus notissimam verbo indicare satis habens. Per totum enim Rigvedam, tam in carminibus, quam in libris soluta oratione scriptis, mutam lingualem *ḍ*, si vocalis eam præcedit et vel in eodem vel in proximo verbo vocalis eam sequitur, semper in *l* mutatam esse videmus. Sic *purolaṣa* pro *puroḍaṣa*, *sholaṣa* pro *shoḍaṣa*, *shalaṣvá* pro *shaḍaṣva* (h. 116, 4), *bal adhatta* pro *baḍ adhatta* (h. 96, 1). Ut autem *ḍ* mutatur in *l*, ita *ḍh* in *lh*: dicitur enim *ḍrilha* pro *ḍriḍha*, *gūlha* pro *gūḍha*, *prolha* pro *proḍha*, *volhave* pro *voḍhave*. Neutra mutatio locum habet, si litteram *ḍ* vel *ḍh* sequitur consonans, ut in *īḍya*, et *vīḍvanga* (h. 118, 9), quod compositum est ex *vīḍu* (*vīlu* h. 6, 5) et *anga*. Ex eadem lege *mīḍhvas* (h. 114, 3) est vocativus, et *mīḍhvān* nominativus vocis, ad instar participii præteriti activi a radice MIH suffixo *-vas* formatæ (P. 6, 1, 12), cujus dativo ceterisque levioris structuræ casibus subest thema *mīlhush*, v. c. *Rudrāya mīlhushe* (*Ait. Br.* 5, 27. Rigvedæ Spec. p. 16, 22), cum quo conferri poterit superlativus *mīlhushṭamāya* (h. 43, 1): denotat eum qui effundit, effusorem, pluitorem: liquidam litteram mutæ substitutam servarunt cognatæ voces ὁμίχλη et Goth. MILHMA, 'nubes:' immo ex derivatis in ipsas radices liquida irrepsisse videtur; verba enim ἀμέλγω, *mulgeo*, *melken*, cum MIH cognata esse nullus dubito. Apud Indos hic liquidæ litteræ usus proprius est Rigvedæ et quorundam librorum antiquorum, qui Rigvedæ interpretationi inserviunt, et cum eo tam arcte cohærent, ut fere ipsi pro sacris libris habeantur; YÁSKÆ *Nighaṇṭum* et *Niructam* dico, ÁSVALÁYANÆ *Srauta-sūtrāṇi* et quosdam alios. Tota res secus se habet in ceteris Vedis, qui in iis quoque locis, quos a Rigveda mutuati sunt, mutam tuentur litteram lingualem. In nonnullis Rigvedæ codicibus liquida, mutæ linguali substituta, peculiari charactere scribitur, eo scilicet, quem docti Angli, qui de grammatica linguæ Sanskritæ libros ediderunt, *lra* pronunciare nos jubent, et quem Vedis proprium esse nos docent: sed quum PÁṄINIS et alii artis grammaticæ apud Indos principes nullam hujus litteræ faciant mentionem, melius mihi visum fuit, in describendo textu eorum codicum auctoritatem sequi, qui simplex *l* exhibent.

purohitam. Duplicem hujus vocabuli explicationem offert scholiastes: 1. *yathā rājnaḥ purohitas tad-abhīshṭam̃ sampādayati, tathā Agnir api yajnasya apekshitam̃ homam̃ sampādayati*; 2. *yadvā, yajnasya sambandhini pūrvabhāge āhavanīya-rūpeṇa*

avasthitam. Prima interpretatio solitum vocabuli sensum servat; alteram etymologia commendat: hanc prætulit Colebrookius (*Miscellaneous Essays,* i. 142, 189); illam in versione mea sequutus sum.

ṛitvijam, i.e. *ṛitau vasantādike yashṭāram,* ut habet schol. ad h. 44, 11. Sensum vocis illustrat Man. 2, 143. *Purohita* et *ṛitvij* quomodo inter se differant, disci potest ex *Mitāksh.* lib. 1. fol. 49 *r.*

hotāram. Docet nos Yáskas (*Nir.* 7, 15), jam olim grammaticos certasse, utrum hæc vox a r. hu originem ducat, et sacrificatorem, θυτῆρα, significet, an ad r. hve (vid. schol. P. 3, 2, 135) referenda sit, et [*devānām*] *āhvātāram,* '[deorum ad sacros ritus visitandos] arcessitorem sive vocatorem,' quasi αὐτῆρα, denotet. Scholiastes modo hanc, modo illam interpretationem præfert: cujus auctoritatem ego plerumque, utpote in re nondum ad liquidum perducta, sequi satius duxi. Voces *hotṛi, ṛitvij,* et *purohita* ratione simili, atque hoc loco, conjunguntur h. 44, 11.

ratnadhātamam, i.e. *yāga-phala-rūpāṇām ratnānām atiṣayena dhārayitāram poshayitāram vā,* schol. Est superlativus, ab adjectivo *ratnadhāḥ* (h. 15, 3) eadem ratione formatus, qua *somapātamaḥ* (h. 8, 7) a *somapāḥ.* Vide quæ infra, ad v. 8, de his adjectivis in *ā* exeuntibus adnotata sunt.

2. [*Nir.* 7, 16.] *pūrvebhiḥ,* vid. P. 7, 1, 10.— *devām̐.* Ita codices omnes, quotcunque textum scriptione continua, verbis secundum euphoniæ legem junctis, exhibent. Sancitur hæc scriptura diserto grammatici præcepto, P. 8, 3, 3, quo scribæ, Vedarum carmina exarantes, in fine vocum in *ān* exeuntium, loco litteræ *n* signum *anunāsika* dictum (̐) ponere jubentur, si proxima vox vel a vocali aut diphthongo, vel ab una litterarum *y, r, v, h* incipiat. Quod præceptum utrum ex mero veterum librariorum arbitrio, et tradita scribendi consuetudine fluxerit, an vero ad quandam enunciationis peculiaritatem, antiquissimo sermoni propriam, scriptura imitandam et firmandam ab artis magistris excogitatum sit, nondum dijudicare ausim.

vakshati, 'advecturus est, *i.e.* advehito;' futur. r. vah, pro *vakshyati,* ut videtur, littera *y* post duarum consonarum juncturam omissa. Conf. h. 14, 9, et *upavakshataḥ* h. 16, 2. Dubitat scholiastes, annon *vakshati* pro *vakshat* dictum sit, et pro specie optativi, antiquæ dialecto proprii (*leṭ*), haberi debeat. Ceterum cum verbo *vakshati* conjungenda est præpositio *ā*: de quo adverbiali præpositionis usu, tmeseos nomine parum feliciter nobis designari solito, vid. P. 1, 4, 8: exemplum, quo Bhaṭṭojis, *Siddh. Kaum.* fol. 219 *v.*, Páṇinis regulam illustrat, ex *Vājas. Sanh.* 20, 53 sumtum est.

3. *aṣnavat,* 'obtinuerit, impetraverit,' secundum scholiasten optativus, *leṭ,* inserto *a* inter vocalem octavæ conjugationi propriam, et litteram *t,* tertiæ personæ indicem. Vid. P. 3, 4, 94. Equidem *aṣnavat* (pro *aṣnot*) præteriti imperfecti speciem dicere malim, quæ rejecto augmento optativi sensu posita sit. Monet scholiastes, subintelligendum esse *yajamānaḥ,* i. e. 'is qui sacra institui curat.'

dive, dive, quovis die. Conf. *dyavi dyavi,* h. 4, 1; *viṣe viṣe,* cuivis homini, h. 27, 10; *ahar ahar jāyate māsi māsi,* 'quovis die nascitur, quovis mense.' viii, i, § 13. Vid. P. 8, 1, 4.

posham=*pushyamāṇatayā vardhamānam, na tu kadāchit api kshīyamāṇam. Posha* tanquam substantivum occurrit h. 93, 2, quod ad recentioris linguæ usum propius accedit: vid. P. 3, 4, 40. *Bhaṭṭik.* 6, 26.

yaṣasam. Animadverte peculiarem substantivi neutrius generis usum, masculina terminatione induti, et adjectivi vices gerentis. Conf. h. 31, 8. 60, 1. 92, 8. Similia quædam in recentiore sermone exempla adjectivorum, a substantivis derivatorum, vide apud P. 5, 2, 127. *Siddh. K.* fol. 97 *v.*

4. *adhvaram,* incolumem, i. e. a Rakshasibus non turbatum.—*paribhūḥ,* vide adnot. ad h. 32, 15.

5. *kavikratuḥ.* Haud satis intelligo scholiastæ de hac voce sententiam: *kavi-ṣabdo 'tra krānta-vachano, na tu medhāvi-nāma; kratu prajnānasya karmaṇo vā nāma; tataḥ krānta-prajnaḥ krānta-karmā vā.*

chitraṣravastamaḥ: ṣravas, gloria, a r. ṣru, ut κλέος a κλύω; vox recentiori linguæ hoc sensu ignota; sed abundat sermo antiquus hujusmodi substantivis verbalibus in *as,* quæ postea obsoleverunt.

āgamat scholiastes vult esse imperativum, solita illius forma *āgachhatu* inauditum in modum sic transmutata. Idem in *gamat* (h. 5, 3) optativum (*leṭ*) agnoscit, quod vero similius est. Sed præstat, et *āgamat* et *gamat* pro aoristo habere, quem, augmento suo rejecto, sæpe vel optativi vel imperativi sensu adhiberi scimus. Conf. h. 30, 8 et *āganta,* h. 3, 8, *āgaman,* h. 89, 7. Vid. P. 6, 4, 75. In recentiore lingua nihil frequentius hoc præteriti augmento destituti usu, si *mā* præcedat: interdum tamen in ejusmodi constructionibus augmentum retinetur, *Rāmāy.* 1, 2, 18. Man. 3, 259.

6. *anga* est particula vocandi, *ābhimukhī-karaṇārtho nipātaḥ; angā 'gne, he Agne,* schol. Yáskas dicit esse *kshipra-nāma, Nir.* 5, 17. Conf. Hemach. 1, 6, 174; 2, 7, 19, et exempla apud P. 8, 1, 33.

dāṣushe. Thema *dāṣvas,* nom. *dāṣvān.* P. 6, 1, 12. Bopp. Gr. § 604.

Angiraḥ, Agnis cognomen, quod cum *angāra* cognatum esse volunt.

7. [*Sāmav. Ārch.* 1, 2, 4. *Vāj. Sanh.* 3, 22. *Ait. Br.* 1, 30.] *doshāvastar,* adverbium, ad analogiam vocum compositarum, *dvandva* dictarum, formatum. *Doshā,* 'noctu,' est adverbium, recentiori quoque linguæ usitatum; vid. Hemach. 2, 7, 48. *Vastar,* 'mane, interdiu,' ejusdem originis esse videtur cum substantivis *ushas,* 'aurora diluculum,' et *usra,* 'radius solis.' Quas voces omnes ad radicem ush retulerim, cujus antiquior forma fuisse videtur vas: comparari poterunt radices vach, vap, vah, vaṣ, et yaj, quas sæpe videmus contrahi in uch, up, uh, uṣ, et ij. Ab obsoleta igitur illa radice vas et adverbium nostrum *vastar,* et substantiva *vastu,* 'lux diurna,' (vide genit. *vastoḥ,* h. 79, 6. 116, 21) et *vāsara,* 'dies,' derivata crediderim. In adverbio *vastar* eandem habere videmur terminationem *-tar,* quæ apparet in *prātar* 'mane,' et *sanutar* 'secreto,' et ni fallor in Græco νύκτωρ. Separatas voces *doshā* et *vastoḥ* adhibuit poeta antiquus apud Yáskam

Nir. 3, 15 : *kuhasvid doshā kuha vastor Aṣvinā kuhā 'bhipitvam̃ karataḥ kuho 'shatuḥ,* 'ubinam noctu (vespere), ubinam interdiu (mane) Asvini, ubinam diversorium faciunt, ubinam pernoctant?' In lingua Zendica reperiuntur adjectiva *daoshatara* 'occidentalis,' et *ushastara* 'orientalis,' quæ quam prope ad Sanskritas voces *doshā* et *ushas* accedant, vix est quod moneamus. Vid. Burnouf. *Comm. sur le Yaçna,* t. i. adnot. pag. cxiii. seqq.

Transiit totus hic versus in librum *Ārchikā* inscriptum, qui Samavedæ pars est: ubi eum illustrans scholiastes noster prorsus diversam profert vocabuli *doshāvastar* interpretationem: vult enim, *vastar* esse vocativum nominis agentis, *vastṛi,* a radice vas, 'vestire, velare, occultare,' deducti; et voce *doshāvastar* invocari putat Agnim, tanquam tenebrarum occultatorem et nocturnæ caliginis fugatorem. In similem explicationem incideram, quum ante hos septem annos versum istum in Rigvedæ Spec. p. 17, interpretari periclitarer, scholiorum ope ad totum hunc Rigvedæ librum illo tempore destitutus. Adscribam ipsa scholiastæ ad *Ārch.* 1, 2, 4 verba, *doshā iti rātrer nāma, vastā āchhādayitā; rātrau yaḥ svena jyotishā tamāñsi āchhādayati, sa doshāvastā; tasya sambodhanam̃, he doshāvastar, rātrau svena jyotishā tama-āchādayitar, iti arthaḥ.* Non desunt alia vocabula, in quibus explicandis parum sibi constat scholiastes noster. Quæ exempla nos, et quam diu apud Indos interierit accurata horum carminum interpretatio, et quanta cum cautione scholiastarum institutione utendum sit, commonefaciunt, et quam ardua ac difficilis, at vero etiam quam necessaria res futura sit, veriora et certiora ex diligenti ipsorum antiquorum voluminum tractatione conquirere.

emasi, i. e. *ā imasi.* Vid. P. 7. 1. 46.

8. Accusativi pendent a præcedente *emasi.* In interpretatione mea scholiasten sequutus sum: *rājantam̃ dīpyamānam, adhvarāṇām̃ Rākshasa-kṛita-hiñsā-rahitānām̃ yajnānām, gopām̃ rakshakam, ṛitasya avaṣyam-bhāvinaḥ karma-phalasya, dīdivim paunaḥ-punyena bhṛiṣam vā dyotakam; āhuti-ādhāram Agnim̃ dṛishṭvā ṣāstra-prasiddham̃ karma-phalam̃ smaryate; sve dame svakīya-gṛihe yajna-ṣālāyām̃ havirbhir vardhamānam.* Malim nunc *rājantam adhvarāṇām* a sequentibus sejungere, tum versus cæsura, tum loco simili h. 45, 4, ita suadentibus, et Agnim 'oblationibus splendentem, (quidni: iis imperantem, sacrorum regem?) rati sacrificiorum præmii custodem,' significatum credere. Animadverte tres syllabas postremas vocis *adhvarāṇām* dipodiæ iambicæ munus sustinentes, penultima syllaba præter iambi prioris arsin, thesin quoque sequentis pedis ferente. Satis frequentia sunt, in hac præsertim dipodiæ iambicæ sede, exempla syllabæ natura longæ ita in tres moras productæ. De qua re nihil quidem memoratum invenio apud Pingalam aliosque, qui de arte metrica scripserunt: sed numeros ita, ut modo dictum est, computandos esse, taciti agnoscere videntur, quum versus una syllaba mancus non eos offendat. Fraudem tamen fecit interpretibus eadem res in uno eodemque versu, id quod rarius fieri solet, ter recurrens, singulorum quippe trium, quæ metrum *gāyatrī* dictum constituunt, membrorum clausulis longam trium morarum syllabam penultimam habentibus: istiusmodi versum ter septenis syllabis absolvi docent, quam metri speciem propria appellatione *pāda-nivṛit-gāyatrī* designant. Vid. adnot. ad h. 30, 11.

gopām ṛitasya. Confer locum similem iii, i, § 7, *gopā ṛitasya dīdihi sve dame,* quæ verba scholiastes ita explicat, *satyasya yajnasya gopayitā san, yajna-ṣālāyāñ dīpyasva.* Composito nomine Agnis vocatur *ṛitapāḥ,* h. 113, 12. *Ṛita* proprie id, quod purum est, designat, ut limpidam aquam (vid. *Nigh.* 1, 12); deinde quidquid sincerum, integrum, rectum, et justum est: hinc transfertur modo ad ipsam puram ceremoniam, modo ad justos et meritos pietatis fructus.— *gopām.* Radices in *ā* exeuntes, quando in fine nominum compositorum collocantur, ubi lingua recentior illud *ā* corripit, apud poetas antiquos longam servare solent vocalem. Vide nominativos *aṣva-dāḥ, go-dāḥ, draviṇo-dāḥ, ratna-dhāḥ, go-pāḥ, deva-gopāḥ, soma-pāḥ, giri-shṭhāḥ;* accusativos, *dhana-dām, go-pām, vrata-pām;* vocativum, *draviṇo-daḥ,* h. 15, 10; nominativum dualis, *soma-pā* (pro *soma-pau*), qui tamen ad stirpem *a* brevi terminatam referendus esse videtur; et superlativos *ratna-dhātamam, soma-pātamaḥ,* in quibus de *ā* longo dubitari nequit. Vid. P. 3, 2, 74. *Siddh. Kaum.* fol. 217 *r.* et fol. 12 *v.* 13 *r.* Colebr. Gr. p. 49, 50. Bopp. Gr. § 160.

sve dame, ' domi suæ,' i. e. in sacello suo. Vocem *dama* cum Græco δόμος, et Latino *domus* cognatam esse, quisquis videt. Yáskas locativum inter *gṛiha-nāmāni* retulit, *Nigh.* 3, 4; neque aliam formam me in Vedis legere memini.

9. *sūpāyanaḥ,* ex *su* et *upa-ayanam,* i. e. *sukhena upetuñ ṣakyaḥ,* ut habet Mahídharas ad *Vājas. Sanh.* 3, 24.

sachasvā naḥ svastaye, i. e. *sevasva n. sv.,* interprete Yáska, qui in compluribus exemplis, quæ *Nir.* 3, 21 congessit, radicem sach per sev explicat. Quod melius placet, quam scholiastæ nostri interpretatio, *no 'smākañ svastaye vināṣa-rāhityārthañ sachasva samaveto bhava.* De producta ultima syllaba vocis *sachasvā* vid. P. 6, 3, 137.

svastaye esse a poeta quattuor syllabis *su-astaye* prolatum, docet metrum. In carminibus antiquis debere interdum vocalem pronunciari, etsi semivocalis scribatur, Haláyudha bhaṭṭas monet, ad Pingalam de metris, lib. 3, exemplo utens verbis celeberrimi carminis, *tat Savitur vareṇyam,* etc. ubi *vareṇyam* efferri jubet ac si scriptum esset *vareṇiyam.* En tibi ipsam Pingalæ regulam cum Haláyudhæ explicatione: iyádipúraṅaḥ, *pāda iti anuvartate. iy-ādiḥ pūraṇo yasya, asau iy-ādi-pūraṇaḥ. ādi-grahaṇena tu uv-ādayo gṛihyante. tatra ayam arthaḥ: yatra gāyatryādau chhandasi pādasya akshara-sankhyā na pūryate, tatra iy-ādibhiḥ pūrayitavyā; yathā, ' tat Savitur vareṇiyam' iti, ' divam gachha suvaḥ-pate' iti evam-ādayaḥ.* Cod. Colebr. 373, fol. 11 *v.*

II, III.

Septem ternorum versuum poematia, auctore Madhuchhandase, metro *gāyatrī.* Singulis carminibus invocantur Váyus (2, i), Indras et Váyus (2, ii), Mitras et Varuṅas (2, iii), Aṣvini (3, i), Indras solus (3, ii), *Viṣve devāḥ* (3, iii), et Sarasvatí (3, iv): quas septem divinitates et divinitatum paria communi appellatione *prāuga-ṣastrasya devatāḥ* scholiastes designari dicit. Qua appellatione quid significetur, parum quam vellem intelligo. Vox *prāuga,* प्रउग, recentiori linguæ Sanskritæ ignota, anti-

quitus eam vehiculi partem denotasse dicitur, cui jugum (temo?) alligatur: (*rathasya mukham īshayor agram yuga-bandhana-sthānam präugam iti uchyate.* Schol. ad h. 35, 5.) Vocabulo *ṣastra* ceremoniam quandam ritumve sacrum denotari, ex scholiastæ ad h. l. verbis certum est: dicit enim ille, *ṣastra* posse vel *devatā-smaraṇa-rūpa-sanskāra-karma* esse, vel *pradhāna-karma:* qua distinctione posita, satis prolixa sequitur in utramque sententiam disquisitio, (cod. Chambers. fol. 49 *v.*—52 *r.*) Iidem, quos hic habemus, dii designatione *präuga-ṣastrasya devatāḥ* sæpius comprehenduntur: nunc unum solummodo, qui in mentem venit, Rigvedæ locum indicabo, *Aitar. Br.* 3, 1.

1.

1. [*Nir.* 10, 2.] *Vāyav-āyāhi*: de insolita vocativi, in *o* exeuntis, cum proximo vocabulo, si id ab *a, ā, i,* vel *ī* incipiat, junctura, vid. P. 1, 1, 17. Conf. *Sāmav. Ārch.* 2, 3, 2: *yas te nūnam Ṣatakratav-Indra dyumnitamo madaḥ, tena nūnam made madaḥ.*

darṣata i. q. *darṣanīya.* De vocabuli formatione vid. *Siddh. K.* fol. 198 *v.*, 199 *r.* Eandem terminationem habemus in Homerico ἀριδείκετος.

arankṛitāḥ i. q. *alankṛitāḥ.*

teshām pāhi. Malim genitivum a verbo vescendi rectum credere, ut apud Homerum (πίνειν οἴνοιο, λωτοῖο φαγεῖν), quam ad propositam a scholiasta ellipsin (*teshām tān, yadvā teshām ekadeṣam iti adhyāhāraḥ*) confugere. Conf. h. 32, 3. 104, 9. 108, 1. 13. 109, 5.

ṣrudhi, κλῦθι. Vid. P. 6, 4, 102. Conf. Bopp. Gr. p. 151 et 331. Dicitur *ṣrudhi* pro *ṣriṇu* vel *ṣriṇudhi,* ut *vṛidhi* pro *vṛiṇu* aut *vṛiṇudhi,* h. 7, 6, et *kṛidhi* pro *kuru* aut *kṛiṇu, kṛiṇudhi.* Exemplum radicis, quæ in recentiore lingua antiquam imperativi terminationem *-dhi* servavit, est hu, imper. *juhudhi. Bhattik.* 20, 11. P. 6, 4, 101.— De producta vocali in *ṣrudhī* vid. P. 6, 3, 137.

2. *ukthebhiḥ*=*ājya-präugādi-ṣastraiḥ.*

jarante=*stuvanti; jaritāraḥ*=*stotāraḥ ṛitvig-yajamānāḥ*: voces recentiori linguæ ignotæ, sed haud dubie ejusdem cum *r.* gṛī, (*griṇāti*), et Græco γηρύειν, prosapiæ. Apud Yáskam *jarate* occurrit inter *archati-karmāṇaḥ, Nigh.* 3, 14.

achhā=*tvām abhilakshya.* Conf. Devarájayajvan, comm. in *Nigh.* 4, 3: *achhā-nipātaḥ abher arthe ābhimukhyārthe cha vartate; āptum, iti asya arthaḥ, iti* Śáka-púṇih. (Laudat grammaticum, qui a Yáska sæpius commemoratur: *Nir.* 5, 28; 7, 28; 8, 2. 10; 13, 10. 11.) Ultima vocalis particularum disyllabarum in antiqua lingua sæpe producitur: vid. P. 6, 3, 136.

ahar-vidaḥ, 'dierum periti,' i. e. sacrorum singulis diebus peragendorum gnari. De formatione vocis vid. P. 8, 2, 69. Conf. *ushar-budhaḥ, sabar-dughā.*

3. *prapṛinchatī.* Schol.: *prakarsheṇa soma-samparkam kurvatī, soma-guṇam varṇa-yantī, iti arthaḥ.*

dhenā a Yáska inter *vān-nāmāni* recensetur, *Nigh.* 1, 11. Schol.: '*he yajamāna, tvayā dattam somam paṣyāmi,' iti evam Vāyur brūte, iti arthaḥ.*

jigāti=gachhati, r. gá. De vocali *i* in syllaba reduplicata, vid. P. 7, 4, 78. Yáskas vocem *jigāti* inter *gati-karmāṇaḥ* retulit, *Nigh.* 2, 14, in cujus loci illustratione Devarájayajvan, hoc nostro versu citato, variam lectionem *jagāti* affert: *jagāti, iti pāṭhāntaram, iti Skandhasvāmi-bhāshyam.*

urūchī. Schol.: *bahūn yajamānān gachhantī; ye ye soma-yājinas, tān sarvān varṇayantī, iti arthaḥ.* Est nisi fallor forma feminina adjectivi, ab *uru,* ' multus, magnus,' eodem suffixo *-anch* (radicem vocant grammatici, *Siddh. K.* fol. 24 *v.,* 25 *r.* Colebr. Gr. p. 97, 98.) deducti, quo a præpositione *prati* derivatur adjectivum *pratyanch,* nomin. sing. m. *pratyaṅ,* f. *pratīchī,* n. *pratyak.* Rectius fortassis interpreteris, ' multa (loca) adiens,' i. e. longe lateque incedens, quoquoversum divagans. Sed conf. iii, ii, § 7: *urūchī asmai ghṛitavad bharantī madhu-svādma duduhe jenyā gauḥ,* ' magnam *ceremoniam* adiens, (*uru prabhūtam agnihotrādi-karma anchati, haviḥ pradātum prāpnoti, iti urūchī,* schol.) illi *sacrificatori* pinguem ferens dulcem cibum, mulgetur vacca, victoribus appetenda.'

2.

1. [*Vājas. Sanh.* 7, 8 et 33, 56.] *Indravāyū,* vid. P. 6, 3, 26. 27.

prayobhiḥ=annair asmabhyaṁ dātavyaiḥ.

āgatam, antiqua imperativi forma pro seriore *āgachhatam,* ut *āgata* pro *āgachhata,* h. 3, 7.

indavaḥ=somāḥ. Apud Yáskam *indu* tam inter *yajna-nāmāni,* quam inter *udaka-nāmāni* occurrit, *Nigh.* 1, 12, et 3, 17.

2. *Vāyo Indraṣ cha,* vocativum sequitur nominativus pro vocativo positus. Sic apud Homerum Ζεῦ πάτερ, Ἠέλιός θ'—Il. γ, 277.

chetathaḥ=jānīthaḥ, ' animadvertitis.'

sutānām, genitivus post verbum sentiendi. Sic ii, ii, § 16: *bodha me asya vachasaḥ.*

vājinī-vasū. Schol.: *vājo annam; tad yasyāṁ haviḥ-santatau asti, sā vājinī; tasyām vasataḥ, iti vājinī-vasū.*

dravat, cito; a r. dru, quasi δρομάδην. *Nigh.* 2, 15.

3. *sunvataḥ,* ' libamen præparantis.' Schol.: *somābhishavam kurvato yajamānasya.*

nishkṛitaṁ, accus. nominis *nishkṛit.* Mallem nunc in interpretatione mea scholiastæ sententiam sequutus essem, qui *nishkṛitam=saṅskartāram* explicat, et *somam* subintelligendum esse censet: unde prodit sensus, ' accedite ad *potum,* exornatorem libantis,' i. e. ad potum, qui quasi ornat virum libantem.

makshu, ' celeriter,' Latinum *mox. Nigh.* 2, 15. Superlativus *makshūtama* legitur vii, i, § 12.

itthā, adverbium, a themate pronominali *it* eodem suffixo *-thā* formatum, quo in lingua recentiore *yathā* et *tathā,* et in vetere dialecto *kathā,* P. 5, 3, 26, et *pratnathā, pūrvathā, viṣvathā, imathā.* Superest nisi fallor hujus adverbii vestigium in Homerica voce ἰθαγενής, ' ita, i. e. æqualiter natus,' patri nobilitate haud inferior. Desiderat Boppius (*Vergleich. Gramm.* p. 15.) exempla vocum Græcarum, in quibus θ respondeat Sanskrito

th. Equidem ausim ἐπιῤῥόθιος cum *ratha*, 'currus,' cognatum dicere, et, quod facilius mihi concessum iri credo, terminationem secundæ personæ præteriti perfecti Sanskriti, *-tha*, agnoscere in ἦσθα (*āsitha*, 'fuisti') et οἶσθα (*vettha*, 'nosti, scis'), quod pro οἶδθα dictum est, ut ἠρείσθην pro ἠρείδθην.

3.

1. [*Vājas. Sanh.* 33, 57.] *huve* pro *hvaye*, neglecto, quod sæpe apud antiquos poetas fieri videmus, conjugationis primæ charactere, et radice HVE per *samprasāraṇam* in *hu* contracta. Vid. P. 2, 4, 76.

pūtadaksham=*pavitra-balam, ṣuddha-balam.* Animadvertit Devarājayajvan, ad *Nigh.* 2, 9, olim et *daksha* et *dakshas* dictum esse. Conf. *pūtadakshasā*, h. 23, 4.

riṣādasam. Schol.: *riṣanti hiṅsanti, iti riṣāḥ ṣatravaḥ; tān atti, iti riṣādāḥ, tam.*

dhiyaṁ ghṛitāchīṁ sādhantā. Schol.: *ghṛitam udakam anchati bhūmim prāpayati yā dhīr varshaṇa-karma, tāṁ ghṛitāchīṁ dhiyaṁ sādhantā, sādhayantau, kurvantau.* Occurrit *ghṛitāchī* apud Yāskam inter Noctis epitheta, *Nigh.* 1, 7, ibique a Devarājayajvane simili ratione, atque hic a scholiaste nostro, illustratur. Alius carminis, quo Mitras et Varunas conjuncti invocantur, mentio fit *Aitar. Br.* 4, 10, ubi observatur, Mitram esse Diem, et Varunam Noctem: *ahar vai Mitro, rātrir Varuṇah.*

2. Schol.: *he Mitrāvaruṇau, yuvāṁ kratum pravartamānam imaṁ somayāgam āṣāthe ānaṣāthe vyāptavantau: kena nimittena? ṛitena, avaṣyam-bhāvitayā satyena phalena, asmabhyam phalaṁ dātum, iti arthaḥ. kīdṛiṣau yuvām? ṛitā-vṛidhau, 'ṛitam iti udaka-nāma, satyam vā yajnam vā' iti Yāskaḥ; udakādīnām anyatamasya vardhayitārau: ata eva ṛita-spṛiṣā udakādīn spṛiṣantau.*

Mitrāvaruṇau. De producta vocali vid. P. 6, 2, 141; 6, 3, 26. *Siddh. K.* fol. 57 r. Bopp. Gr. § 657. In hymno in Indram et Varunam, qui III, VII, § 15-16 exstat, utrumque dei nomen, etsi separatim positum, aliquoties producta ultima vocali scriptum est: terminationem dualis esse putat scholiastes, quam *parasparāpekshayā*, i. e. mutua, quæ inter utrumque nomen intercedit, relatione excusat. En tibi exemplum: *Indrā ko vām Varuṇā sumnam āpa stomo havishmān* 'Indra et Varuna! quisnam vestram comprobationem nactus est hymnus, cum sacrificio sociatus?' Nescio annon *Indrā* et *Varuṇā* pro vocativis singularis numeri habere liceat, auctis in fine, ut sæpe fieri solet, vocalibus: præsertim quum in illo hymno eadem nomina sejuncta occurrant et aliis singularis numeri casuum terminationibus induta; v. c. *imā Indram Varuṇam me manīshā agman* 'hæ Indram Varunam*que* meæ preces adeant.'

āṣāthe 'fruiti estis,' pro *ānaṣāthe*, ut h. 25, 6 *āṣāte* pro *ānaṣāte.* Scholiastes præteritum tempus loco præsentis positum esse dicit, idque vetustæ linguæ licentia, a Páṅine (3, 4, 6) notata, excusari. Non egemus, opinor, ista aut accusatione aut excusatione.

tuvijātau=*bahūnām upakārakatayā samutpannau.*

urukshayā=*bahu-nivāsau*, nempe *urūṇām bahūnāṁ kshayau, urukshayau.* Ita schol. Sed malim istud *kshaya* a radice KSHI, 'dominari,' derivatum credere, ut *urukshaya* denotet eum, 'qui magno dominio gaudet.' Hoc sensu *urukshaya* tam potestate sua,

quam utriusque partis etymologia, responderet Homerico *εὐρυκρείων*. Sanskritum *ksh* cum Græco *κρ* vel Latino *cr* sæpius convenire videmus: *kshatram*, 'robur,' est Græcum *κράτος*; *kshipra*, 'velox,' Græcum *κραιπνός*; *kshura* est Latinum *crus*; et *kshapā*, 'nox,' inest Latino *crepusculum*.

daksham=*balam*. *Nigh.* 2. 9.

apasam=*karma*, schol. Sed possitne *apasam* adjectivum esse, a substantivo neutrius generis *apas* (*Nigh.* 2, 1) eadem ratione derivatum, qua supra h. 1, 3 *yaṣasam* a *yaṣas*? Hoc si probetur, sensus erit, 'robur ad opera peragenda (robur operarium) largiuntur.' Nomen *apas* quisquis videt esse Latinum *opus*.

III.

Vide quæ de singulis, quibus hic hymnus constat, canticulis supra pag. vii. monita sunt.

1.

1. *yajvarīḥ* grammatici volunt esse acc. plur. femin. adjectivi *yajvan*. P. 3, 2, 103 et 4, 1, 7.

ishaḥ, 'cibos,' accus. plur. nominis *ish*, cujus accusativum sing. *isham* Yáskas inter *anna-nāmāni* retulit, *Nigh.* 2, 7. Instrumentalem *ishā* legimus h. 30, 17, dativum *ishe* h. 54, 11.

ṣubhas, genitivus nominis *ṣubh*, quod est radix ipsa verbi *ṣobhati* vel *ṣumbhati*. Dicitur autem *ṣubhas patī*, non *ṣubhaḥ patī*, ita jubente Pánine, 8, 3, 53.

chanasyatam, verbum a substantivo *chanas*, 'cibus,' derivatum, quod proprie valet 'cibum appetere,' sed h. l. latiore optandi vel desiderandi sensu adhibetur. Schol.: *isho havir-lakshaṇāni annāni chanasyatam ichhatam, bhunjāthām, iti arthaḥ. yadyapi chanaḥ-ṣabdo anna-vāchī, tathāpi 'isha' iti anena saha na asti punarukti-doshaḥ, ichhām upalakshayitum prayuktatvāt; samūlakāshaṁ kashati, ityādau yathā punarukti-abhāvas, tadvat.*

2. *purudaṅsasā*=*bahu-karmāṇau*, schol. Verte: 'claris facinoribus conspicui.' Voci *daṅsas* inest hæc significatio rei fortiter et cum gloria peractæ: vid. h. 62, 9. 69, 4. 117, 4.

ṣavīrayā. Schol.: *gati-yuktayā, apratihata-prasarayā iti arthaḥ*; r. su, 'ire.' Intelligit, credo, mentem alacrem, pias precantium voces cito exaudientem. Conf. h. 30, 17.

dhishṇyā=*dhārshṭya-yuktau buddhimantau vā*. Ita schol., qui vocabuli originem non explicat. Apud Yáskam *dhishaṇā* occurrit inter *vāṅ-nāmāni*, *Nigh.* 1, 11, et in hymnis nostris sæpius legitur sensu precis, laudis, vel hymni: vid. h. 102, 7; 109, 3. 4. A *dhishaṇā* autem dixerim formatum esse adjectivum *dhishaṇya*, eodem suffixo priscæ linguæ proprio, de quo loquitur P. 5, 1, 67, et cujus exempla habemus in *rathya*, et *yajniya* pro *yajnya*. Secundum hanc etymologiam, *dhishaṇya*, vel elisa vocali *dhishṇya*, erit 'laude vel hymno dignus:' quem sensum voci tribuit schol. ad h. 89, 4: *dhishṇyā*=*dhishaṇā buddhiḥ, tad-arhau*, et ad h. 117, 19 *dhishṇyā*=*dhishaṇā stuti-lakshaṇā vāk, tayā stotavyau.*

vanatam pro *vanutam*, r. van, neglecto charactere octavæ conjugationis. Conf. h. 93, 9.

3. [*Vājas. Sanh.* 33, 58.] *dasrā.* Schol.: *ṣatrūṇām upakshayitārau, yadvā deva-vaidyatvena rogāṇām upakshayitārau: 'Aṣvinau vai devānām bhishajau,' iti ṣruteḥ.*

yuvākavaḥ, iti abhishutānām somānām viṣeshaṇam: ita scholiastes, qui sensum vocabuli non explicat. Est a r. yu (*yauti*) 'miscere,' et mixtum liquorem designare videtur.

nāsatyau. Schol.: *asatyam anṛita-bhāshaṇam, tad-rahitau; atra Yāskaḥ, 'satyau eva nāsatyau,' iti Aurṇavābhaḥ; 'satyasya praṇetārau,' iti Āgrāyaṇaḥ.*

vṛiktabarhishaḥ. barhis est lectus e gramine sacrificali (*kuṣa*, Poa cynosuroïde) factus, in quo oblationes collocantur, et ipsi dii considere rogantur. Schol.: *vṛiktāni mūlair varjitāni barhīṅshi āstaraṇa-rūpāṇi yeshām somānām, te vṛikta-barhishaḥ.* Dicuntur igitur libamina *vṛikta-barhishaḥ*, utpote imposita stragulo, quod ex gramine puro et a radicibus aliisque sordibus libero paratum est. Apud Yáskam, *Nigh.* 3, 18, *vṛiktabarhishaḥ* inter *ṛitviṅ-nāmāni* legitur, ubi nisi fallor sacerdotes, puris ejusmodi stragulis instructos, designat.

rudravartanī. Schol.: *rudra-ṣabdasya rodanam pravṛitti-nimittam. 'yad arodīt, tad rudrasya rudratvam,' iti Taittirīyāḥ; 'tad yad rodayanti, tasmād rudrāḥ,' iti Vājasaneyinaḥ. rudrāṇām ṣatru-rodana-kāriṇām ṣūra-bhaṭānām vartanir mārgo dhāṭī-rūpo yayoḥ, tau rudra-vartanī: yathā ṣūrāḥ dhāṭī-mukhena ṣatrūn rodayanti, tadvat etau, iti.*

2.

1. [*Vājas. Sanh.* 20, 87.] *tvāyavaḥ*, vox a pronomine secundæ personæ eodem suffixo *-yu* derivata, quo *sumnayuḥ* a *sumna* (h. 79, 10), *vadhūyuḥ* a *vadhū* (Rigvedæ Spec. p. 12, 18), *asmayuḥ* 'nostri amans,' a pronomine *asmat* (*Vājas. Sanh.* 11, 13). Vide P. 3, 2, 170.

aṇvībhiḥ=*ṛitvijām angulibhiḥ.* Apud Yáskam *aṇvyaḥ* occurrit inter *anguli-nāmāni*, *Nigh.* 2, 5, quem locum illustrans Devarájayajvan affert antiqui carminis fragmentum: *tam īm aṇvīḥ samarya ā.* Digiti *aṇvyaḥ* vocari videntur propter tenuitatem.

tanā=*nityam.* Conf. Gr. ἀτενής, et Lat. *tenus, protinus, continuo.*

2. [*Vājas. Sanh.* 20, 38.] *ishitaḥ*, proprie 'accessus.' Schol.: *prāptaḥ, asmad-bhaktyā preritaḥ, iti arthaḥ.*

viprajūtaḥ. Participium *jūta* explicaturus scholiastes ad fictam radicem jú confugit: *jú, iti sautro dhātur gati-arthaḥ.* Nescio an ejusmodi artificio opus sit. De significatione vocabuli cognatæ voces *java* 'celeritas,' et *jūti* 'exhortatio, concitatio,' vix quidquam dubitationis relinquunt.

sutāvān 'parato (libamine) instructus;' pro *sutavān*, vocali media ex veteris linguæ arbitrio producta.

vāghataḥ apud Yáskam inter *medhāvi-nāmāni* et *ṛitviṅ-nāmāni* occurrit, *Nigh.* 3, 15. 18. Devar. a r. vah derivat: *vahanti havīṅshi, nirvahanti vā yajna-bhuram* [*bhuvam?*]; et alio loco: *nirvahanti granthārthān.*

3. [*Vājas. Sanh.* 20, 89.] *tūtujānaḥ=tvaramāṇaḥ.* Radicis tuj, forma intensiva usurpatæ, exemplum occurrit ii, i, § 12: *chodaḥ kuvit tutujyāt sātaye dhiyaḥ,* 'instigator (Agnis) multum acceleret, fruitionis caussa, ceremonias,' ubi schol.: *tutujyāt, tvarayatu, tvārayatu iti arthaḥ.* Sæpius de Indra dicitur *tūtujāna,* quod est participium præteriti: vid. h. 61, 12. Conf. ii, i, § 16: *sāsmākam anavadya tūtujāna vedhasām imam vācham na vedhasām,* 'tu, vituperii immunis! properans! nostram sapientium istam *ceremoniam,* laudem veluti sapientium, *accipe.*' De producta vocali syllabæ reduplicatæ, vid. P. 6, 1, 7.

harivaḥ. Suffixo *-vat* sermo antiquus complura formavit adjectiva, quæ apud seriores in *-mat* exeunt: vid. P. 8, 2, 15. Nomina autem hoc suffixo *-vat* formata, in vocativo terminationem *-vaḥ* habent: vid. P. 8, 3, 1. Conf. *adrivaḥ,* h. 10, 7, etc., *ṣachīvaḥ,* h. 29, 2. Ad vocativum *harivaḥ* pertinet nominativus *harivān,* h. 81, 4. — *harī,* dualis, est epitheton equorum Indræ proprium (vid. *Nigh.* 1, 15), de cujus significatione variæ sunt sententiæ: alii enim ad r. hṛi referunt, et equos 'rapidos' designare credunt; alii idem quod *haritaḥ* valere putant, nempe 'virides' aut 'fulvos.'

dadhishva i. q. serius *dhatsva.*

3.

1. [*Nir.* 12, 40.] *omāsaḥ=rakshakāḥ; avanti, iti omāso devāḥ.* Dubitat Yāskas activamne an passivam vim habeat: *avitāro vā, avanīyā vā. Nir.* 12, 40. De radice av in u contracta, vid. P. 6, 4, 20.

āgata est nisi fallor eadem elisione litteræ nasalis pro *āganta* (*āgamata*) dictum, qua in partic. præt. pass. *gata* pro *ganta* (*gamita*).

dāṣvāṅsaḥ, dāṣushaḥ, vid. P. 6, 1, 12. Bopp. Gr. § 604.

2. *apturaḥ=vṛishṭi-pradāḥ.* Formatum volunt ex *ap* 'aqua,' et *tur,* contracta forma radicis tvar, 'properare, accelerare.' *Agniṁ yanturam apturam* legimus iii, i, § 30, quæ verba scholiastes sic illustrat: *yanturaṁ sarvasya niyantāraṁ, yadvā kshipra-gantāram; apturam apāṁ prerakam.* Nominis abstracti *aptūryam* exemplum occurrit in hymno in Indram et Agnim, iii, i, § 12: *yuvor aptūryaṁ hitam,* 'vestra aquarum largitio bona est.'

āganta, ganta pro *gamanta,* aoristus, rejecto augmento optativi vel imperativi vice fungens. Vid. ad h. 1, 5.

tūrṇayaḥ. tūrṇi=kshipra, Nigh. 2, 15. r. tvar.

usrāḥ=raṣmayaḥ, Nigh. 1, 5. r. vas. Vid. ad. h. 1, 7.

svasarāṇi apud Yāskam inter *ahar-nāmāni* occurrit, *Nigh.* 1, 9. Primaria vocis significatio fuisse videtur 'sponte euntes,' i. e. fugaces, instabiles.

3. *asridhaḥ=kshaya-rahitāḥ, adruhaḥ=droha-rahitāḥ.* Sunt adjectiva, a radicibus sridh et druh, substantivorum abstractorum munere fungentibus, derivata. Vid. ad h. 23, 21.

ehimāyāsaḥ, nomin. plur., pro *ehimāyāḥ,* 'intentam providentiam habentes,' *sarvato-vyāpta-prajnāḥ,* schol. Ex scholiastæ sententia vox aut composita est ex *ehi* (a r. īh,

'adniti, vires intendere,' præfixo *ā* : *ā samantāt īhate, iti ehiḥ*) et *māyā* 'sapientia, providentia;' aut fluxit ex verbis *ehi mā yāsīḥ*, 'veni, ne discedas!' quibus aliquando Dii (*Viṣve-Devāḥ*) Agnim in aquis latitantem alloquuti esse feruntur: *yadvā, Sauchīkam Agnim apsu pravishṭam 'ehi mā yāsīr' iti yad avochan, tad-anukaraṇa-hetuko 'yañ Viṣveshāñ Devānām vyapadeṣa, Ehimāyāsa, iti.* Ad fabulam istam de *Sauchīka-Agni* in aquas confugiente, atque de *Viṣve-devis* reditum ejus flagitantibus, respiciunt carmina tria, viii, i, § 10-14, ad quæ scholiastes hunc *Taittirīya-brāhmaṇæ* locum affert: *Agnes trayo bhrātaro jyāyāñsa āsan; te devebhyo havyam vahantaḥ prāmīyanta; so 'gnir abibhed, 'ittham vāva ārtir mā rishyati,' iti sa nilīyata; so 'paḥ prāviṣat: tañ devāḥ praisham aichhan, ityādi.* 'Agnis tres fratres natu majores habebat: hi, diis sacra deferentes, interfecti sunt: Sauchīkas Agnis timebat sibi: 'eodem modo me quoque fatum attigerit:' sic reputans evanuit et in aquas confugit: dii eum redire (?) desiderabant, etc.'

jushanta, vid. ad h. 1, 5.

vahnayaḥ=*voḍhāraḥ, dhanānām prāpayitāraḥ.*

4.

1. [*Vājas. Sanh.* 20, 84. *Nir.* 11, 26.] *vājañ*, 'cibum.' *Nigh.* 2, 7.

vājinīvatī. Schol.: *annavat-kriyāvatī: vājo annam āsu, iti vājinyaḥ kriyāḥ; tāḥ kriyāḥ yasyāñ santi, sā Sarasvatī vājinīvatī.*

dhiyāvasuḥ. Schol.: *karma-prāpya-dhana-nimitta-bhūtā; dhiyā karmaṇā vasu yasyāḥ sakāṣād bhavati, sā dhiyāvasuḥ.*

2. [*Vājas. Sanh.* 20, 85.] *sūnṛitānām*=*priyāṇāñ satya-vākyānām.*

chetantī sumatīnām=*ṣobhana-buddhi-yuktānāñ anushṭhātṛīṇāñ chetantī tadīyam anushṭheyañ jnāpayantī.*

3. [*Vājas. Sanh.* 20, 86. *Nir.* 11, 27.] Schol.: *dvividhā hi Sarasvatī, vigrahavad-devatā, nadī-rūpā cha. tatra pūrvābhyām ṛigbhyām vigrahavatī pratipāditā; anayā tu nadī-rūpā pratipadyate. tādṛiṣī Sarasvatī ketunā karmaṇā pravāha-rūpeṇa maho arṇaḥ prabhūtam udakam prachetayati prakarsheṇa jnāpayati; kiñ cha svakīyena devatā-rūpeṇa viṣvā dhiyaḥ sarvāṇi anushṭhātṛi-prajnānāni virājati viṣesheṇa dīpayati, anushṭhāna-vishayā buddhīḥ sarvadā utpādayati, iti arthaḥ.*

IV.

Hymnus in Indram. Auctor Madhuchhandás. Metrum *gāyatrī.*

1. *sudughām*, vid. P. 3, 2, 70.

goduhe, nomin. *godhuk*. P. 3, 2, 61.

juhūmasi, pro *juhūmaḥ*, idque pro *hūmaḥ, hvayāmaḥ.* Radix hve contrahitur in hu, P. 6, 1, 33. 34, cujus vocalis producitur, P. 6, 4, 2.

dyavi dyavi, 'quotidie,' vid. P. 8, 1, 4. Subest thema gunatum, *dyo*, unde nomin. *dyaus* et accus. *dyām*; conf. *go*, nom. *gaus*, acc. *gām*, loc. *gavi*. Colebr. Gr. p. 67. *dyavi* tam de die, quam de cœlo dicitur: h. 39, 4.

2. *āgahi*, pro *āgamhi*, an pro *āgāhi?* Conf. *āgata*, h. 3, 3, 1.

piba: ita codices, quos inspexi, omnes, pro *piva*, quod in recentioribus libris scribi solet. Retinui codicum scripturam, quam etymologia commendat: nam *piba* quadam reduplicationis specie e r. pá ortum esse videtur. Litteram *b* tuetur Latinum *bibo:* veteres Græcos suspicor dixisse πίϝε. Eadem reduplicata radicis forma servata est in passivo Prakrito *pivīadi* [*pibīadi?*] 'bibitur,' *Vikramorv.* p. 9. ed. Calcutt.

godāḥ --madaḥ. Schol.: *revato dhanavatas tava mado harsho godā it, go-prada eva; tvayi hrishṭe sati asmābhir gāvo labhyante, iti arthaḥ.*

godāḥ vid. ad h. 1, 8 et 10, 3.

revataḥ, adjectivum a subst. *rayi* vel *rai*, suffixo -*vat* formatum; vid. P. 6, 1, 37. Respondet omnino Zendico *raêvat*, de quo vid. Burnouf. *Comm. sur le Yaçna*, vol. i. p. 123 seqq.

3. Schol.: *te tava antamānām antikatamānām atiṣayena samīpa-vartinām sumatīnām ṣobhana-mati-yuktānām ṣobhana-prajnānām purushāṇām madhye sthitvā, vidyāma vayam tvām jānīyāma; yadvā sumatīnām ṣobhana-buddhīnām karmānushṭhāna-vishayāṇām lābhārtham, iti adhyāhāraḥ; buddhi-lābhāya tvām smarema, iti arthaḥ. tvam api no mā atikhyaḥ, asmān atikramya anyeshām tvat-svarūpam mā prakathaya, kim tu āgahi, asmān eva āgachha.*

khyaḥ, aoristus, rejecto augmento. vid. P. 3, 1, 52. Conf. *akhyan*, h. 35, 5; *vyakhyat*, h. 46, 10.

4. Hoc versu sacerdos (*hotṛi*) alloquitur institutorem sacrificii (*yajamāna*).

parehi=samīpe gachha. Præpositioni *parā* eandem omnino vim inesse vides atque Græco παρὰ in πάρειμι: cujus apud Indos recentiores nullum vestigium mansit.

vigraḥ et *vipaṣchit* apud Yáskam inter *medhāvi-nāmāni* occurrunt, *Nigh.* 3, 15. Quem locum illustrans Devarájayajvan *vigra* ad r. grī, *griṇāti*, præfixo *vi*, refert; *vipaṣchit* autem vult compositum esse ex *vipaḥ*, plurali vocis *vip*, pro *vipā*, 'sermo, loquela' (*Nigh.* 1, 11), et radice chi 'colligere,' ita ut ad litteram significaret 'sermones colligens sive nectens,' i. e. cordatus, sapiens.

astritam=ahinsitam.

varam=ṣreshṭam dhanam putrādikam. Ita scholiastes, qui *prayachhati* subintelligendum esse monet. Ausim *varam* 'tutamen, præsidium' vertere, quæ potestas nominibus *varman*, *varūtha*, aliisque derivatis radicis vṛi inest (conf. Gothic. varjan), totumque versum sic interpretari: 'Adi Indram sapientem, illæsum; alloquere (*prichha*, conf. h. 105, 4.) *eum*, peritum, qui tuis sociis ab omni *calamitate* tutamen est.' Stevenson: 'Ask Indra, the intelligent and the bloodless, who is ever ready to confer boons on thee and thy friends, if the chanter has not acquitted himself well.'

5. Schol.: *no asmākam sambandhinaḥ ṛitvijaḥ, iti ṣeshaḥ, te bruvantu Indram stuvantu; uta api cha he nidaḥ ninditāraḥ purushāḥ, nirārata ito deṣāt nirgachhata, anyataṣ chit anyasmād api deṣāt nirgachhata. kīdriṣāḥ ṛitvijaḥ? Indre duvaḥ pari-*

charyām dadhānāḥ kurvāṇāḥ. Quidni, cæsuræ respectu habito, sic interpretari liceat: 'Tunc dicunto inimici nostri: "*Et hinc* et aliunde discedite, ducentes Indræ hanc pompam:"' inimici scilicet, felicitatis piorum invidi spectatores, ceremonias, quæ Indræ favorem iis conciliant, interrumpere student. Stevenson: 'Let all ours again join in praising Indra. Avaunt ye profane scoffers, remove from hence, and from every other place, while we perform the rites of Indra.'

ārata secundum scholiasten est imperfectum r. ṛī, conj. 3., pro *aiyṛita.*

nidaḥ, stirps ipsa verbi nid, vi nominis usurpata. Conf. vii, i, § 23, *rakshā sam asya no nidaḥ* 'serva nos ab illo osore.'

6. *ariḥ* scholiastæ est singularis, loco pluralis numeri positus. Possitne pluralis esse, contracta terminatione, pro *arayaḥ?* Vide quæ Páṅinis habet de femininorum nominum terminationibus ita contractis, 6, 1, 106. 107.

vocheyuḥ=uchyāsuḥ, schol. Est potentialis, ex eadem radicis forma factus, quæ præterito *avocham* inest. Conf. *vochema,* h. 40, 6. *vochetam,* h. 120, 3.

dasma=ṣatrūṇām upakshayitar; r. das, 'delere.'

kṛishṭayaḥ, 'homines.' *Nigh.* 2, 3.

ṣarmaṇi 'sub tutela:' *ṣarman* et *ṣaraṇam* occurrunt apud Yáskam inter *gṛiha-nāmāni, Nigh.* 3, 4.

7. *īm* fere semper cum nomine masculino conjungitur. Vocalem longam, quæ aliquid offensionis habet in voce generis masculini, contractioni ex *imam* deberi crediderim. Sic Gothicum imma transiit in Germanicum *ihm. Yadīm,* quod legitur iv, i, § 1 (Rigvedæ Spec. p. 10), ex *yad* (pro *yadā,* ut sæpe) et *īm* coortum est: unde mutata velim, quæ ex illo loco concludit Boppius, *Krit. Gramm.* p. 131. Notabilis est vocabuli *īm* cum antiquo Romanorum pronomine *im* (=*eum*) convenientia: vid. Cic. de Legg. 2, 24. Cyprios scimus simili dictione usos fuisse: ἶν αὐτόν αὐτήν· Κύπριοι, Hesych. Zendicæ voces *īm* et *sīm* videntur esse nominativus et accusativus pronominis generis feminini, Sanskritis *iyam* et *sīm* respondentes. *Vendid. farg.* 2, p. 14. ed. Olsh.: *āat hê īm zāo bwat perenê paṣwanmcha staorananmcha mashyānanmcha ṣūnanmcha vayanmcha āthranmcha ṣukhranmcha ṣaochentanm; nôit hīm gātwô vindenti paṣwaṣcha staorācha mashyācha,* 'deinde illa (*hê īm*=Sanskr. *seyam,* h. e. *sā iyam*?) regio fuit plena pecudum, jumentorumque, hominumque, canumque, aviumque, igniumque purorum, fulgentium; non, illam adeundo, (*hīm gātwô*=Sanskr. *sīñ gatvā?*) *pridem* inveniunt (inveniebant) pecudes jumentaque hominesque.' Vera natura et potestas Vedicæ dictionis *īm* fugisse videtur scholiasten nostrum, qui plerumque eam tanquam particulam expletivam tractat, et dimittere solet verbis *mitāksharesu anarthakāḥ* kam īm id u *iti.*

āṣave -- mandayat-sakham. Schol.: *āṣave kṛitsna-somayāga-vyāptāya Indrāya īm ābhara imañ somam ābhara. kīdṛiṣañ somam? āṣuñ savana-traya-vyāptam* (conf. ad h. 5, 7), *yajna-ṣriyañ yajnasya sampad-rūpam, nṛi-mādanam nṛīṇām ṛitvig-yajamānānāñ harsha-hetum, patayat patayantam karmāṇi prāpnuvantam, mandayat-sakhañ, ya Indro mandayati yajamānān harshayati, tasmin Indre sakhībhūto 'yañ somaḥ tat-prīti-hetu-*

tvāt. Quidni ita vertere liceat, 'Huncce cito-paratum celeri Indræ offer *liquorem,* ceremonias exornantem, viros delectantem; huc properare faciat *Indram,* socios exhilarantem.' De formatione vocis *mandayat-sakha* vid. ad h. 6, 6.

8. *ghanaḥ*=*hantā.* vid. P. 3, 3, 77.— *vṛitrāṇām*=*Vṛitra-nāmaka-Asura-pramukhānām.* — *vājinam*=*sangrāmavantam.*

9. *vājayāmaḥ*=*annavantaṁ kurmaḥ.*— *dhanānāṁ sātaye*=*sambhajanārtham.* *sātiḥ* a r. shaṅ vel san, Vid. P. 6, 4, 45 et 3, 3, 174.

10. *avaniḥ*=*rakshakaḥ svāmī vā.*— *supāraḥ*=*sushṭhu karmaṇaḥ pūrayitā.*

tasmā pro *tasmai,* propter sequentem vocalem: vid. P. 8, 3, 18 seqq. Colebr. *Gramm.* p. 20. Bopp. *Kr. Gr.* § 41. Sic *sujihvā* pro *sujihvau,* h. 13, 8.

V.

Hymnus in Indram. Auctor Madhuchhandás. Metrum *gāyatrī.*

1. *tu, kshiprārthīyo nipātaḥ.*— *stoma-vāhasaḥ,* conf. *yajna-vāhasā,* h. 15, 11; 86, 2; *nṛi-vāhasā,* h. 6, 2.

2. *purūtamam.* Schol.: *purūn ṣatrūn tāmayati glāpayati, iti purutamaḥ.* De producta vocali vid. P. 6. 3, 137.

sachā, simul, statim: conf. h. 10, 4; 40, 1.

3. *gha.* Schol.: *gha-ṣabdo 'vadhāraṇārtho nipātaḥ sarvais tat-ṣabdaiḥ sambadhyate; sa gha, sa eva.* Vides, quam bene hæc conveniant cum Homerico usu particulæ γὲ, pronomini subjunctæ.

yoge=*pūrvam aprāptasya purushārthasya sambandhe.* Simili sensu vocem *yoga* accipiunt juris intrepretes in vocabulo composito *yoga-kshema:* vid. *Mitāksh.* lib. 1. fol. 15 *r.* lib. 2. fol. 49 *v.;* Jímútæ *Dāyabh.* p. 103, 199, ed. Calc. 1829; Manu 7, 127; 8, 230.

bhuvat=*bhavatu, gamat*=*gamatu:* aoristi sunt, rejecto augmento imperativorum vice fungentes.

purandhyām. Anceps hæret scholiastes inter duas explicationes: *sa eva purandhyāṁ yoshiti ābhuvat, yadvā bahuvidhāyām buddhau ābhuvat.* Si ad etymologiam respicias, *purandhi* denotare poterit quidquid sapientiæ plenum est: conflatum enim videtur ex quodam derivato radicis prī 'implere,' et substantivo *dhī* 'sapientia.' Huc redeunt variæ significationes, quas variis locis scholiastes voci *purandhi* tribuit, ut 'cordata mulier,' h. 116, 13, 'hymnus,' h. 117, 13. Dualis *purandhī* inter nomina 'cœlum terramque' significantia legitur apud Yáskam, *Nigh.* 3, 30. Adjectivum *purandhiḥ* occurrit apud eundem, *Nigh.* 4, 3, ubi Dev. hæc notavit: *puru-ṣabdo bahu-nāma, dhīr iti karma-nāma prajnā-nāma vā; bahu-karmā bahu-prajno vā, purudhiḥ san, purandhiḥ.* Addit deinde aliam etymologiam, ex qua *purandhiḥ* idem foret quod *purandaraḥ.*

4. *sanstHe.* Schol.: *samyak tishṭhati, iti sanstho rathaḥ.*

na vriṇvate=*na sambhajante; ratham aṣvau cha drishṭvā palāyante, iti arthaḥ.*

samatsu hac locativi forma a Yáska inter voces pugnam significantes, *Nigh.* 2, 17, receptum est. Descendit nisi fallor a r. at 'ire,' præfixo *sam*: conf. *samiti*, *sangrāma.*

5. *sutapāvne*=*abhishutasya somasya pāna-kartre.* *pāvne* est dativus thematis *pāvan*, nomin. *pāvā*, r. pá, suff. *-van.* Vid. P. 3, 2, 74. Conf. nomin. sing. *abhiṣasti-pāvā*, h. 76, 3; vocat. sing. *soma-pāvan*, h. 55, 7; dat. sing. *dāvane*, h. 61, 10, et *sudāvne*, h. 76, 3; genit. plur. *vāja-dāvnām*, h. 17, 4; *soma-pāvnām*, h. 30, 11.

vītaye=*bhakshaṇārtham*, 'ut iis fruatur;' r. vī.

somāsaḥ. De antiqua pluralis forma vid. P. 7, 1, 50. Bopp. *Kr. Gr.* § 142, adnot.

dadhyāṣiraḥ. Schol.: *avanīyamānam dadhi āṣīr dosha-ghātakam yeshām somānām, te dadhyāṣiraḥ*, i. e. 'libamina coagulato lacte purificata.' Eodem sensu usurpatur *gavāṣiraḥ*, ii, 2, § 1, ubi schol.: *gobhiḥ kshīrair āṣiro miṣritāḥ sanjātāḥ* i. e. '(libamina) lacte coagulato mixta.' Vide quoque usum dictionis *samāṣira*, h. 30, 2. Vocem *āṣīḥ* ad r. ṣrī refert schol. apud P. 6, 1, 36.

yanti pro *yānti*; conf. *atiyanti*, h. 32, 8.

7. *āṣavaḥ*=*savana-traye prakriti-vikrityor vā vyāptimantaḥ.*

girvaṇaḥ. Schol.: *gīrbhir vanyate sevyate, iti girvaṇāḥ*: r. van, suffix. *-as.* De *n* dentali radicis in *ṇ* linguale mutato, vid. P. 8, 4, 3 seqq. Lassen, *Indische Bibliothek*, iii. p. 57.

prachetase=*prakrishṭa-jnānāya.*

8. *avīvridhan*=*vardhitavantaḥ.* Apud poetas antiquos, vocalem *ṛi* radicum consonante terminatarum, in reduplicata ista aoristi specie semper immutatam servari, neque unquam in *ir*, *ar*, vel *ār* produci, docet P. 7, 4, 8. Amat omnino lingua vetusta, syllabam reduplicatam horum aoristorum producere, vocalem vero radicis aut corripere, aut, si brevis est, brevem tueri; ubi vocalis radicis est *a*, *ā*, *ṛi* vel *ṛī*, ei in syllaba reduplicata substitui solet *ī*: *ajīgar*, h. 92, 6 et 113, 4. 9; *pīparat*, h. 46, 6; *pīpayat*, h. 77, 5; *jījananta*, h. 60, 3. Confer formas *tūtujānaḥ*, *māmahānaḥ*, de quibus vid. P. 6, 1, 7; *ajūgupatam*, P. 3, 1, 50.

stomāḥ=*sāma-gānām stotrāṇi.*—*ukthā* pro *ukthāni* (P. 6, 1, 70)=*bahvṛichānām ṣastrāṇi.*

vardhantu=*vardhayantu.*

9. *akshitotiḥ*=*ahinsita-rakshaṇaḥ; kadāchid api rakshām na vimunchati, iti arthaḥ.*

sanet=*sambhajeta.*—*paunsyā*=*punstvāni balāni.*

10. Mallem post *druhan* interpunxissem, hoc sensu, 'Utinam ne inimici nos lædant! Indra, cantu laudate! validus averte cædem.'

druhan scholiastæ est *liṅ-arthe leṭ:* nescio cur non aoristus esse possit, augmento suo destitutus, et sensu optativi vel imperativi positus.

yavaya = asmattaḥ pṛithak-kuru.

VI.

Hymnus ex parte in Indram (vv. 1-3 et v. 10), ex parte in Marutes dictus. Auctor Madhuchhandás. Metrum *gāyatrī.*

1. [*Vājas. Sanh.* 23, 5.] Vereor ne scholiastes, hunc versum illustrans, nimio partium serioris Vedanticorum philosophiæ studio se duci passus sit. Sunt ejus verba hæc: *Indro hi paramaiṣvarya-yuktaḥ, paramaiṣvaryaṁ cha agni-vāyu-āditya-nakshatra-rūpeṇa avasthānāt upapadyate: bradhnam āditya-rupeṇa avasthitam, arushaṁ hiṅsaka-rahita-agni-rupeṇa avasthitaṁ, charantam vāyu-rūpeṇa sarvataḥ prasarantam Indram, paritasthushaḥ parito 'vasthitā loka-traya-vartinaḥ prāṇino, yunjanti svakīya-karmaṇi devatātvena sambaddhaṁ kurvanti; tasya cha Indrasya mūrti-viṣesha-bhūtā rochanā nakshatrāṇi divi dyuloke rochante prakāṣante.* Affert deinde hunc ex *Brāhmaṇis* locum: *yunjanti bradhnam, iti āha; asau vā ādityo bradhnaḥ, ādityam eva asmai yunakti: arusham iti āha; agnir vā arushaḥ, agnim eva asmai yunakti: charantam iti āha; vāyur vai charan, vāyum eva asmai yunakti: paritasthusha iti āha; ime vai lokāḥ paritasthushaḥ, imān eva asmai lokān yunakti: rochante rochanā divi iti āha; nakshatrāṇi vai rochanā divi, nakshatrāṇi eva asmai rochayati, iti.*

2. [*Vājas. Sanh.* 23, 6.] Ad *yunjanti* scholiastes subintelligendum esse monet *sārathayaḥ.*

vipakshasā = vividhe pakshasī rathasya pārṣvau yayor aṣvayos, tau vipakshasau, rathasya dvayoḥ pārṣvayor yojitau, iti arthaḥ.

ṣoṇā = rakta-varṇau. — *dhṛishṇū = pragalbhau.*

3. [*Vājas. Sanh.* 29, 37.] *ketu,* a. r. kit, significat quodcunque formam distinctam visui præstat, ut lux diurna, quæ h. l. Indræ jussu successisse dicitur *aketave,* nocturnæ caligini, distinctam cognitionem impedienti.

kṛiṇvan. Frequentissima sunt in his carminibus exempla radicis kṛi secundum regulas quintæ verborum classis inflexæ: scholiastes ea plerumque ad r. kriv refert, quum in radicum indicibus nulla reperiatur radix kṛi, quæ ad quintæ classis normam flectatur. Specimina in primo Rigvedæ libro obvia hæc sunt:

Præsens Activi, sing. *kṛiṇomi* (*āvishkṛiṇomi,* h. 116, 2), *kṛiṇoshi, kṛiṇoti;* plur. *kṛiṇvanti.* Præsens Atman., sing. *kṛiṇute.*

Imperativus Activi, sing. *kṛiṇu* sive *kṛiṇuhi, kṛiṇotu;* dual. *kṛiṇutam;* plur. *kṛiṇavāma, kṛiṇotana.* Imperativus Atman., sing. *kṛiṇushva;* plur. *kṛiṇudhvam.*

Participium Præsentis Activi, nomin. sing. m. *kṛiṇvan.* f. *kṛiṇvatī,* plur. m. *kṛiṇvantaḥ.* Partic. Præs. Atman. *kṛiṇvānāsaḥ.*

Imperfectum Activi, dual. *akṛiṇutam;* plur. *akṛiṇuta* sive *akṛiṇotana, akṛiṇvan.* Imperfectum Atman., plur. *akṛiṇvata,* vel rejecto augmento *kṛiṇvata.*

Radicem KṚI in lingua Zendica similem in modum flecti, observatum est a BOPPIO (*Vergleich. Gramm.* p. 126), qui hæc affert exempla: præsens, *kerenaöiti* 'facit;' imperativ., *kerenûidhi,* 'fac;' imperfectum, *kerenaôt* 'fecit:' addo aliam præteriti formam, *frâkerenôit* 'procreavit,' quæ legitur *Farg.* 22 init. p. 553 edit. Bomb. Ex his intelligimus, in hodierna lingua Persica tempori præsenti کنم cum infinitivo کردن eandem intercedere rationem, atque antiquæ Indorum voci *kṛiṇomi* cum infinitivo *kartum.*

peṣaḥ i. q. *rūpa. Nigh.* 3, 7. Conf. *supeṣas, viṣvapeṣas; ṣuchi-peṣasam̃ dhiyam* (=*ṣobhana-rūpopetām prajnām,* schol.) II, II, § 13. Cognatum est Zendicum *piṣo.* Verba carminis antiqui, a BURNOUFIO, *Comm. sur le Yaçna,* t. i. adnot. p. lxvi. descripta, *yô paourvô zaranyê-piṣô srîrāo bareshnava gerevanāiti,* sic reddiderim: 'qui primus, auream formam habens (=*hiraṇya-peṣāḥ*), pulchra cacumina occupat.'

maryāḥ, mortales. *Nigh.* 2, 3. Insolitam vocis formam notavit P. 3, 1, 123.

4. Schol.: *āt, iti ayam ānantaryārtho nipātaḥ; aha, iti avadhāraṇārthaḥ.* Fortassis *āt* est vetus ablativus ejusdem thematis pronominalis *a,* cujus genitivus est *asya,* adverbii munere fungens, et simili sensu usurpatus ac *tataḥ, ataḥ.* Feminini thematis *ā* memorabile exemplum ex secundo Rigvedæ libro adscribam: *suchipratīkam̃ tam ayā dhiyā gṛiṇe* 'puris membris præditum illum hac prece laudo,' (II, II, § 12), ubi vides *ayā* dictum esse pro seriore *anayā.* Ejusdem procul dubio originis et structuræ cum Indico *āt* est adverbium Zendicum *āat* 'tunc, deinde.'

svadhām anu, postquam cibus sacrificus vobis oblatus est.

yajniyam=*yajnārham.* Vid. P. 5, 1, 71. Conf. h. 72, 3; 87, 5.

5. Fabulam, quam poeta respicit, sic explicat scholiastes ad h. l.: *asti kinchid upākhyānam; Paṇibhir devālākād gāvo 'pahṛitā andhakāre prakshiptāḥ, tās cha Indro Marudbhiḥ saha ajayat. etat cha anukramaṇikāyām̃ sūchitam, 'Paṇibhir Asurair nigūḍhā gā anveshṭum̃ Saramā devaṣunī Indreṇa prahitā; tām ayugbhiḥ Paṇayo mitrīyantaḥ prochuḥ.'* 'Traditur, vaccas esse aliquando a Panibus ex deorum cœlo raptas, et in caligine (loco obscuro) cælatas, Indram autem cum Marutibus eas recuperasse. Hoc in indice declaratur: 'Saramā, deorum canis femina, ab Indra missa fuit, ut vaccas a Panibus Asuris occultatas investigaret: eamque sibi conciliaturi Panes imparibus *versibus* alloquuti sunt.'' Postrema verba desumta sunt ex *Anukramaṇikā,* sive antiquo Rigvedæ indice, ad carmen (VIII, VI, § 5-6), in quo Panes et Saramā alternis versibus colloquuntur. Cujus carminis interpretationi scholiastes hanc præmittit narrationem: (cod. COLEBR. 2353) *Indra-purohitasya Bṛihaspater goshu Bala-nāmno 'surasya bhaṭaiḥ Paṇi-nāmakair Asurair apahṛitya, guhāyām̃ nihitāsu tīshu* [*satīshu?*], *Bṛihaspati-preritena Indreṇa gavām anveshaṇāya Saramā nāma deva-ṣunī preshitā, sā cha nahantī* [*vahantīm?*] *nadīm uttīryā, Bala-puram prāpya, gupta-sthāne nitās* [*nihitās?*] *tā gā dadarṣa; atha tasmin antare Paṇaya idam vṛittāntam avagachhantaḥ, enām mitrī-kartum̃ samvādam akurvan.*

'Brihaspatis, Indræ sacerdotis, vaccæ quum ab Asuris, Panes dictis, Balæ Asuræ militibus, raptæ et in caverna absconditæ essent, Brihaspatis rogatu Indras vaccarum reperiendarum caussa, Saramām, deorum canem, ablegavit: quæ [rapido?] flumine trajecto, quum ad Balæ urbem pervenisset, occulto in loco cælatas illas vaccas conspexit: qua tempestate Panes rem intelligentes, canem sibi conciliare solliciti, in sermonem cum ea se dederunt.' Paullo aliter rem narrat scholiastes ad iii, ii, § 5 (cod. Colebr. 2351): *purā kila Angirasām̃ gāvaḥ Paṇi-nāmakair Asurair apahṛitya nigūḍhe kasminṣchit parvate sthāpitāḥ, te cha Angirasas tāt-prāpti-artham Indram̃ tushṭuvuḥ; tataṣ cha sa Indro gavānveshaṇāya deva-ṣunīm prāhiṇot; sā cha gavām̃gaveshaṇa-parā [gavānveshaṇa-parā?] satī, tat-svānam alabhajanayā* [leg. *alabhat; tayā*] *vijnāpita Indraḥ tāyā* [leg. *tā gā*] *ānīya Angirobhyaḥ prādāt; iti aitihāsikā kathā.* 'Olim aliquando Angirasidarum vaccæ ab Asuris, Panes dictis, abreptæ, in abdito quodam monte collocatæ fuerunt: Angirasidæ, eas recuperare cupientes, Indram precibus adierunt, isque deorum canem feminam ad vaccas investigandas ablegavit: quæ vaccarum indagationi intenta, mugitum earum percepit: cujus rei ab ea certior factus Indras, vaccas illas eduxit, et Angirasidis eas restituit. Ita fert veterum poetarum narratio.' Conf. adnot. ad h. 11, 5.

Etsi non is sum, qui speciosa fabularum, quæ apud diversos et longe dissitos populos circumferuntur, similitudine facile adducar, ut sacrorum commercium inter eos obtinuisse credam, non possum tamen quin hoc loco ad miram, quæ isti veterum Indorum de vaccarum raptu narrationi cum notissima Romanorum fabula de Caco et Evandro intercedit, convenientiam lectorum animos advertam. Quas fabulas aliquo cognationis vinculo inter se contineri, et ex uno eodemque fonte, quantumvis remoto, derivatas esse, persuasum quidem est mihi: at quænam iis intercedat ratio, quidve sit illud propinquitatis vinculum et commune quo nituntur fundamentum, id tum demum speculari licebit, si primum vetustissimarum, quæ apud Indos aliasque gentes exstiterunt, fabularum ambitum atque indolem penitius cognoverimus: interea, quid cuique proprium populo sit, et quonam peculiari modo insitas omnium mentibus præsagitiones excoluerint et conformaverint singuli, integros et ab opinionibus temere conceptis liberos notare præstabit, quam similitudinum vana specie ductos et conjectandi libidini cedentes, aliena alienis, contraria contrariis miscere, et nondum exploratis superstruere, quæ mox ruitura prævideamus.

vīlu=dṛiḍham̃ durgama-sthānam, schol. Vox denotare videtur quidquid firmum aut robustum est. Apud Yáskam inter *bala-nāmāni* occurrit, *Nigh.* 2, 9.

ārujatnubhiḥ=bhanjadbhiḥ; r. ruj, cum suffixo unadico *-atnu* (*katnuch*).

guhā pro *guhāyām,* ut h. 23, 14. 65, 1. 67, 2, 4.

vahnibhiḥ=voḍhṛibhiḥ.

usriyāḥ=gāḥ. Conf. *Nigh.* 2, 11.

6. *devayantaḥ=Marut-sanjnakān devān ichhantaḥ;* vid. P. 3, 1, 8.

matim=mantāram, nomen abstractum pro concreto.

vidadvasum=vedayadbhiḥ sva-mahima-prakhyāpakair vasubhir dhanair yuktam. vidanti audāryātiṣayavattayā jnāpayanti vasūni dhanāni yam̃, sa vidadvasuḥ. Sic explicantem scholiasten in interpretatione mea sequutus sum. Sed malim nunc *vidad-*

vasum ex participio *vidat* et substantivo *vasu* conflatum credere, et ita quidem, ut hoc ab illo pendeat; indigenarum more grammaticorum sensum sic explicuerim: *vetti vasūni, iti vidadvasuḥ.* Quæ sententia si tibi probetur, *vidadvasu* eodem redire vides, quo *vasuvit,* quod vocabulum eadem compositionis elementa solito serioris linguæ ordine juncta exhibet. Conf. fragmentum carminis antiqui apud Yáskam, *Nir.* 4, 17: *vidadvasur dayamāno vi śatrūn,* 'thesaurorum gnarus, delens inimicos.' Obsolevit apud recentiores Indos licentia ista, qua veteres usos esse videmus, compositas voces ita fingendi, ut verbi activi participium præfigatur nomini, quod, si compaginis vincula solvas, a verbo illo rectum reperias. Ex antiquo sermone hæc adscribam exempla vocum sic conjunctarum: *bharad-vāja,* 'sacra ferens,' h. 116, 18; *mandayat-sakha,* 'amicos exhilarans,' h. 4, 7; *kshayad-vīra,* 'viros necans,' h. 114, 10; *tarad-dvesha,* 'inimicos superans,' h. 100, 3; quibuscum comparari poterunt dictiones specie similes, licet grammatica partium inter se relatione diversæ, *krandad-aśva,* 'hinnienti equo præditus,' h. 36, 8, *bhrājad-ṛishṭayaḥ,* 'coruscantia arma habentes,' Marutum epitheton, h. 31, 1; 64, 11, et *Jayad-ratha,* 'victrici vehiculo gaudens,' quæ vox tanquam nomen proprium in seriore lingua servata est. Abundant ejusdem nisi fallor structuræ vocabula apud poetas Græcos, sub facie tamen aliquantulum immutata. Nam primum quidem littera dentalis, propria nudi participii terminatio (*bharat, kshayat,* conf. τυπτοντ-, *amant-,* pro primitivis τυπτοτ-, *amat-*), ex notissima euphoniæ Græcæ lege transiit in sibilantem, ita ut φερέσ-βιος, λιπεσ-ήνωρ, Δαμάσ-ιππος dicatur pro φερέτ-βιος, λιπετ-ήνωρ, Δαμάτ-ιππος. Deinde loquela Græca, oblita ut videtur originis et veræ horum vocabulorum naturæ, genuinam eorum formam numeri sonive gratioris caussa multis modis variavit. In commissura membrorum ι solet inseri, si membrum posterius a consonante incipit, ut in ταμεσ-ί-χρως, ταλασ-ί-φρων, ἑλκεσ-ί-πεπλος, φαεσ-ί-μβροτος; vocalis terminationem participii præcedens interdum producitur, ut in ἀγησ-ί-χορος (conf. Ἀγεσ-ί-λαος), sæpius eliditur, ut in παυσ-άνεμος pro παυεσ-άνεμος, ἐρυσ-άρματος pro ἐρυεσ-άρματος, φυξ-άνωρ pro φυγεσ-άνωρ, ῥίψ-ασπις pro ῥιπέσ-ασπις; haud raro denique et una et altera mutatio in uno eodemque exemplo locum habet, ut in τανυσ-ί-πτερος pro τανυεσ-ί-πτερος, φθισ-ί-μβροτος pro φθιεσ-ί-μβροτος, θελξ-ί-μβροτος pro θελγεσ-ί-μβροτος, τερψ-ί-νοος pro τερπεσ-ί-νοος. Debent omnino distingui ista, quæ participialia dixerim, composita, ab iis, in quibus mera verbi radix substantivo præfigitur, ut φέρ-ασπις, λιπ-ό-ναυς, ἑλκ-ε-χίτων, φυγ-άνθρωπος: quod compositorum genus prorsus ignotum fuisse videtur Indis.

mahām=*mahāntam, na-kāra-ta-kārayor lopaś chhāndasaḥ:* ita scholiastes, cujus sententia vereor ut multis melius placitura sit, quam quod infra v. 10 ad *mahaḥ* dicit: *mahaḥ mahataḥ, iti asya a-kārā-ta-kārayor lopaś chhāndasaḥ.* Videtur *mahām* pro accusativo ejusdem thematis *mah* habendum esse, a quo derivatur genitivus *mahaḥ,* femin. nomin. *mahī* etc., de quibus vid. adnot. ad h. 3, 12. Sed nescio, quam ob caussam vocalis terminationis producta sit.

anūshata, aorist. Atman. r. nu, laudare. Conf. *ahūshata,* h. 14, 2.

7. [*Nir.* 4, 12.] *dṛikshase* scholiastes dicit esse optativum, *leṭ,* qui potentialis *dṛiśyethās,* vice fungatur (P. 3, 4, 7). Equidem malim pro futuro passivi (*dṛikshyase* vel

potius *drakshyase*) habere, quod *y* suum simili ratione perdiderit, qua h. 1, 2 *vakshati* pro *vakshyati* dici suspicatus sum.

mandū=*nitya-pramuditau.*

8. *abhidyubhiḥ*, 'cœlestibus;' *dyu-lokam abhigataiḥ: abhigatā dyaur yais, te abhidyavaḥ*, schol.

sahasvat, neutrum adverbialiter positum: *balopetam̃ yathā bhavati tathā*, schol.

Indrasya. Mirus est hic genitivi usus, ubi accusativum exspectaveris. Scholiastes reddit *Indram*, sed rem non ulterius explicat.

9. *parijman*, vocativ. (conf. nomin. *parijmā*, h. 79, 3. 112, 4. accus. *parijmānam*, h. 20, 3; genit. dual. *parijmanoḥ*, h. 46, 14) 'ambiens, undecunque pervadens.' Derivant a r. aj, suffixo *-man*, ita ut *parijman* foret pro *pari-ajman.* Conf. *ajman*, 'refugium, deversorium, domus,' apud Yáskam, *Nigh.* 3, 4.

ṛinjate=*prasādhayati.*

10. Scholiastes jungit *adhi-īmahe*, quod explicat *ādhikyena yāchāmahe:* tu vide annon rectius foret, *īmahe*, 'imploramus,' separatim sumere, et *adhi* ad ablativum *pārthivāt* trahere. Implorat vates Indræ dona, sive is nunc hic in terra degat, sive in cœlo, quod (*parthivād adhi*) supra regionem terrestrem expansum est, sive in aere.

mahaḥ, vid. ad v. 6, et ad h. 3, 12.

VII.

Hymnus in Indram. Auctor Madhuchhandás. Metrum *gāyatrī.*

1. *gāthinaḥ*=*gīyamāna-sāma-yuktā udgātāraḥ.*

bṛihat secundum scholiasten est designatio carminis cujusdam, desumta a verbis, quibus incipit: '*Indra bṛihat tvām iddha havāmahe' iti asyām ṛichi utpannena bṛihannāmakena sāmnā.* Carminis, *bṛihat* appellati, meminit Colebrookius, *Miscell. Ess.* i, 216.

arkebhiḥ. arka nihil est nisi forma auctior nominis *ṛich*, 'hymnus.' *arkiṇaḥ* sunt sacrificatores hymnis instructi, hymnos recitantes.

vāṇīḥ, nomin. plur. (conf. P. 6, 1, 106) perinde ut in duobus exemplis, quæ Dev. ad *Nigh.* 1, 11 affert: *prāvan vāṇīḥ puru-hūtam̃ dhamantīḥ*, et *abhi vāṇir ṛishīṇām̃ sapta nūshata.*

2. *haryoḥ*, vid. ad h. 5, 4.— *āsammiṣlaḥ* 'omnibus sese admiscens, omnibus propinquus;' schol.: *sarvataḥ samyak miṣrayitā. miṣrayater bhāve ghañ, samyak miṣro yasya, asau sammiṣraḥ; latvam̃ chhāndasam.*

vachoyujā scholiastes, laudans, ut solet in tali interpretationis discrimine, regulam P. 7, 1, 39, pro genitivo dualis dictum esse putat: *Indrasya vachana-mātreṇa rathe yujyamānayoḥ, suṣikshitayor, iti arthaḥ.* Possitne *vachoyujā* pro instrum. sing. thematis *vachoyuj* haberi, subintellecto *rathena?* Ita quidem hunc nancisceremur sensum:

'Indras ille fulvis *equis suis* omnia contingens, *curru suo,* cui, simulatque jubet, *equi* junguntur,' etc.

3. *dīrghāya chakshase,* 'ut longe lateque prospicere possimus:' conf. h. 112, 8.

vi gobhir adrim airayat. Duplicem offert scholiastes horum verborum explicationem: 1. *sa sūryo gobhiḥ svakīya-raṣmibhir adrim parvata-pramukhaṁ sarvaṁ jagat vi-airayat viṣesheṇa darṣanārtham preritavān, iti arthaḥ;* 2. *atha vā, Indra eva gobhir jalair nimitta-bhūtair adrim megham vi-airayat viṣesheṇa preritavān:* i. e. vel 'radiis mundum excitat,' vel 'aquis nubem commovet' ('aquas e nube excutit?'). Priorem interpretationem prætuli, quam et contextus commendat, et frequentissimus vocis *gāvaḥ* usus: vid. *Nigh.* 1. 5.

4. *sahasra-pradhaneshu.* Scholiastes a *dhana* 'opes' derivat, 'abundantissimas divitias conferentem' (pugnam) intelligens. Rectius fortasse *sahasra-pradhana* et *mahā-dhana* (v. 7; h. 40, 8; 112, 17) ad eandem obsoletam radicem DHAN retuleris, quæ servata est in *nidhana* et in Græcis θείνω, θένω, θάνατος. Secundum hanc derivationem *sahasra-pradhana* foret pugna, 'quæ mille hominibus exitium parat;' et *mahā-dhana* 'magnam cladem' vertere possemus.

5. [*Sāmav. Ārch.* 2, 4, 6.] *yujam=sahakāriṇaṁ samāhitam vā;* est stirps ipsa verbi YUJ.

vṛitreshu=ṣatrushu dhana-lābha-virodhishu prāpteshu.

6. *vṛishan=vṛishṭiprada.*

charum=megham; conf. *Nigh.* 1, 10.

satrā-dāvan, 'statim, simul largiens.' Schol.: *satrā-ṣabdaḥ sahārthe abhimataḥ* (conf. h. 71, 9; 72, 1); *phala-jātaṁ sakalaṁ saha dadāti, iti satrā-dāvā.* Vid. ad h. 5, 5.

vṛidhi pro *vṛiṇu* vel *vṛiṇudhi,* ut *ṣrudhi* pro *ṣriṇu* vel *ṣriṇudhi.*

apratishkutaḥ, i. e. secundum scholiasten *kenachit apratiṣabditaḥ,* a r. KU, præfixo *prati,* et inserta littera sibilante, de qua vid. P. 6, 1, 135 seqq. Aliter DEVAR. ad *Nigh.* 3, 3 qui *apratishkutaḥ* ad r. SKU (*āpravane* i. e. *āgamane*) refert, et *anyena apratigata* vel *apratiskhalita* interpretatur.

amum. Ubi pronomina *idam* et *adas* conjunguntur, illud rem loquenti propiorem, hoc remotiorem designare solet. *Ait. Br.* 2, 23: *sa vā asmiṅṣcha loke 'mushmiṅṣcha prajayā cha paṣubhiṣ cha griheshu vasati, ya evam veda.*

7. [*Nir.* 6, 18.] *tunje.* Vocabulum *tunja* 'donum' interpretantur scholiastes ad h. l., YÁSKAS, *Nir.* 6, 18, et DEVAR. ad *Nigh.* 3, 3, qui hunc versum laudat: referunt ad r. TUJ (*tunjate*), quæ 'dare, largiri' valeat. Eadem vox occurrit apud YÁSKAM inter *vajra-nāmāni, Nigh.* 2, 20. Videsis, cuinam interpretationi faveat antiquus usus verbi TUJ, h. 11, 5; 56, 3; 105, 2.

vindhe pro *vinde: da-kārasya vyatyayena dha-kāraḥ,* schol.

sushṭutim. Confer voces similiter formatas *sukīrti,* h. 60, 3, *sukshiti,* h. 40, 8, *dushṭuti,* h. 53, 1.

8. *vrishā* 'is qui fœcundat,' conf. h. 16, 1; 32, 8. Schol.: *kāmānām varshitā.* Est Indræ epitheton, ex Amarasinha notum. Sed possis etiam 'taurum' vertere, et cum *vañsagaḥ* conjungere, ut sensus sit, 'taurus sicut admissarius gregem *adiens.*'

iyarti=*prāpnoti*; r. ri.

īṣānaḥ apratishkutaḥ, verte: 'dominus, cui nemo contradicit.' Eadem verba recurrunt, h. 84, 7.

9. De peculiari ratione metrica hujus versus, cui, si solito more numeros computes, tres syllabæ ad justam mensuram desunt, nihil observatum reperio, neque apud scholiasten, neque in Rigvedæ indice. Quid mihi de hujusmodi versibus statuendum esse videatur, in adnot. ad h. 1, 8 explicui.

irajyati=*īshṭe:* occurrit in scholiis ad P. 3, 1, 27 inter verba denominativa, *kaṇḍu-ādayaḥ* dicta.

pancha kshitīnām. Schol.: *Nishāda-panchamānāñ kshitīnām nivāsārhāṇām varṇānām.* Sunt igitur *pancha kshitayaḥ* ex scholiastæ sententia quinque tribus, Brachmanes, Kshatriyæ, Vaisyæ, Súdræ, et Nishādæ. Simili ratione scholiastes ad h. 117, 3 explicat vocem *pānchajanyaḥ,* adjectivum a *pancha janāḥ* derivatum, quæ loquutio apud Yáskam inter *manushya-nāmāni* exstat, *Nigh.* 2, 3. Idem vero Yáskas alio loco nos docet, de propria hujus dictionis potestate jamdudum varias fuisse doctorum sententias: dicit enim, *Nir.* 3, 8, verba carminis antiqui, *pancha janā mama hotrañ jushadhvam,* illustraturus: *Gandharvāḥ Pitaro Devā Asurā Rakshāñsi, iti eke; chatvāro varṇā Nishādaḥ panchama, iti Aupamanyavaḥ.* Transiit vox *pancha janāḥ* in serioris theologiæ loquendi usum, et ibi quoque haud parvam interpretibus difficultatem attulit: vid. Śankar. ad *Vedānta Sūtr.* 1, 4, 11 seqq. pag. 110 seqq. edit. Calcutt. Apud Hemachandram (1, 3, 1) singularis *panchajanaḥ* inter vocabula 'hominem' significantia occurrit; Amarasinhas (pag. 128, ed. Colebr.) pluralem posuit.

10. Scholiastes *pari* cum *janebhyaḥ* conjungit: *sarvebhyo janebhyaḥ pari upari avasthitam.* Sed possitne præpositioni *pari* cum dativo conjunctæ eadem vis inesse, qua nonnunquam apud Homerum περὶ cum dativo (μάχεσθαι, δεδιέναι περί τινι) sociari videmus? Hoc si mihi concedatur, sensus erit: 'invocamus Indram propter homines *nostros.*'

kevalaḥ. Recte schol.: *asādharaṇaḥ, itarebhyo 'pi adhikam anugraham asmāsu karotu.*

VIII.

Hymnus in Indram. Auctor Madhuchhandás. Metrum *gāyatrī.*

1. [*Sāmav. Ārch.* 2, 4, 5.] *sānasiñ,* 'qua frui possimus,' a r. shaṇ vel san. *Vājas. Sanh.* 12, 110: *dadhāsi sānasiñ rayim.*

sajitvānam=*samāna-ṣatru-jaya-ṣīlam.*

sadāsaham=*sarvadā ṣatrūṇām abhibhava-hetum.*

2. *vṛitrā* pro *vṛitrāṇi*, conf. h. 84, 13. Vocabulum *vṛitra* in antiqua lingua neutrius est generis, perinde ut *mitra* apud recentiores.

ruṇadhāvahai, imperativus r. RUDH, secundum septimæ conjugationis normam formatus.

tvotāsaḥ, ex *tvā*, pro *tvat*, themate pronominis secundæ personæ, et *ūta*, participio præteriti passivi radicis VE 'tueri, defendere,' cujus derivatum *ūti*, 'tutela, protectio, auxilium,' frequentissime occurrit. Conf. h. 73, 9.

3. *ghanā* tanquam accusativum adjectivi scholiastes interpretatur: *ghanā, ghanam̃ ṣatru-praharaṇāya atyanta-dṛiḍham (vajram.)* Sed quum h. 36, 16 et 63, 5 *ghanā* manifesto sit instrumentalis thematis *ghan*, a r. HAN, liceatne hoc etiam loco sic accipere? Quod si fiat, sensus erit: 'prehendimus (*ā dadīmahi*) telum cum clava,' h. e. telum atque clavam.

spṛidhaḥ=*spardhamānān ṣatrūn.*

4. *tvayā yujā*=*tvayā sahāya-bhūtena.*

pṛitanyataḥ, acc. plur. participii verbi a substantivo *pṛitanā*, 'acies,' derivati.

5. *prathinā* i. q. *prathimnā*, a themate *prathiman*, 'amplitudo.'

6. *samohe* hac ipsa locativi forma, apud YÁSKAM inter nomina 'pugnam' significantia occurrit, *Nir.* 2, 17.

āṣata, pro *āṣnuvata*, ad litteram, 'fruiti sunt' Indrâ.

dhiyāyavaḥ, 'sapientiæ studiosi;' a substantivo *dhī*, *dhiyā*, suff. *-yu*. Vid. ad h. 3, 2, 1.

7. *kukshiḥ*=*Indrasya udara-pradeṣaḥ.* Derivatum volunt a r. KUSH, cum suffixo unadico *ksi*, P. 7, 2, 9 schol. Male, opinor. Cognata sunt Gr. κόκκυξ, κοχώνη, Lat. *coxa*, (*coxim*, *cossim*,) *coxendix.*

pinvate=*vardhate.*

āpaḥ na kakudaḥ. Schol.: *jihvā-sambandham āsyodakam̃ yathā kadāchid api na ṣushyati, tathā Indrasya kukshiḥ soma-pūrito na ṣushyati, iti arthaḥ.*

8. *evā.* De producta vocali vid. P. 6, 3, 136.

sūnṛitā=*priya-satya-rūpā vāk.*

virapṣī, 'varie sonans,' *vividha-rapaṇopeta-vākya-yuktā*, schol. Conf. h. 87, 1.

mahī, femininum ejusdem adjectivi *mah*, cujus genit. masc. *mahaḥ* supra habuimus, h. 6, 10. Conf. *mahīm* h. 102, 1; *mahyai* h. 24, 1. 2.

pakvā ṣākhā. Schol.: *yathā bahubhiḥ pakvaiḥ phalair upetā panasa-vṛikshādi-ṣākhā prīti-hetus, tadvat.*

9. Verte: 'vires tuæ auxilium sunt cultori tali, qualis ego,' *māvate.* Sic II, II, § 11:

yajnam viprasya māvataḥ. Conf. *tvāvān, tvāvataḥ,* h. 30, 14; 91, 8. Coorta videntur hæc vocabula ex stirpibus pronominalibus *mat* et *tvat* cum suffixo *-vat:* dictum est *māvat, tvāvat,* producta vocali, pro *mat-vat, tvat-vat,* ne syllabæ quantitas imminueretur elisione litteræ *t.* Vid. ad h. 17, 1.

10. *kāmyā* et *ṣaṅsyā* scholiastes intrepretatur *kāmayitavye* et *ṣaṅsanīye,* dualem generis neutrius cum duobus singularis numeri substantivis, altero masculini, altero neutrius generis, conjungens. Et *kāmyā* et *ṣaṅsyā* tribus syllabis prolata esse, docet metrum: vid. ad 1, 9.

IX.

Hymnus in Indram. Auctor Madhuchhandás. Metrum *gāyatrī.*

1. [*Vājas. Sanh.* 33, 25.] *matsi* pro *madasi,* eadem vocalis elisione, qua *yakshi* pro *yajasi,* h. 13, 1, *satsi* pro *sadasi,* h. 76, 4, et *vakshi* pro *vahasi* in Yajurvedæ loco, *Vājas. Sanh.* 29, 1: *devānām vakshi priyam ā sadhastham.* Quæ formæ quum imperativi sensu adhiberi soleant, scholiastes eas pro veris imperativis habet, terminationi *-hi* ex veteris linguæ licentia *-si* substitutum esse putans. Rem melius intellexisse videtur Páṅinis, qui in antiquo sermone additamenta illa, quæ inter verborum radices atque terminationes personarum inseruntur, sæpe negligi animadvertit (2, 4, 73). A verbo *matsi* et genitivus *andhasaḥ,* et instrumentales *viṣvebhiḥ soma-parvabhiḥ* pendent.

ihi. Eodem sensu adhibetur alia imperativi forma *aya.* *Sāmav. Ārch.* 1, 3, 3: *Agne mṛila, mahān asi, aya ā devayuṅ janam.*

somaparvabhiḥ=soma-rasa-rūpaiḥ.

abhishṭiḥ=ṣatrūṇām abhibhavitā.

2. *chakraye.* De vocis formatione vid. P. 3, 2, 171. *Siddh. K.* fol. 188 *v.* Notabilis est vis transitiva verbi kṛi in adjectivo *chakri* servata, qua accusativum regit. Conf. *somaṅ somapātamā,* h. 21, 1.

3. *matsva* pro *madasva,* ut supra, v. 1, *matsi* pro *madasi.*

suṣipra. Schol.: *he ṣobhana-hano ṣobhana-nāsika vā, 'ṣipre hanū nāsike vā,' iti Yāskena uktatvāt.* Easdem duas interpretationes affert Devar. ad *Nigh.* 4, 1 et 4, 3. Recurrit *suṣipra* tanquam Indræ epitheton h. 101, 10.

viṣvacharshaṇe, 'ab omnibus hominibus *culte.*'

sacha. Scholiastes subintelligendum esse dicit *devair anyaiḥ.*

4. *asṛigram* i. q. *asṛijam.* Observat Páṅinis (7, 1, 8), litteram *r* interdum subjungi radicibus ante terminationes personarum. Conf. *adṛiṣram,* h. 50, 3. Recurrit *asṛigram* vii, i, § 3: *asṛigraṅ devavītaye 'tyāsaḥ kṛitvyā iva ksharantaḥ parvatā-vṛidhaḥ,* 'effudi ad deorum oblectationem, equas robustas velut, *succos* stillantes, in montibus genitos.' (Schol.: *parvatā-vṛidhaḥ parvatair abhishava-grāvabhir vṛiddhāḥ parvateshu vā jātāḥ, ksharantaḥ somāḥ, deva-vītaye yajnāya, atyāso 'ṣvāḥ kṛitvyā iva yathā karmaṇyāḥ

aṣvās, tadvat asṛigram sṛijyante: accusativos *ksharantaḥ parvatā-vṛidhaḥ,* pro nominativis habuit, in errorem ductus ancipiti forma vocum *atyāsaḥ kṛitvyāḥ,* appositionis modo illis subjunctarum, quæ mihi accusativi feminini generis esse videntur; et ad nominativos verbum *asṛigram* audaci interpretatione aptare conatur).

ud-ahāsata=udgatya prāpnuvan; aorist. r. HÁ, præf. *ut.*

vṛishabham=kāmānām varshitāram.

patim=somasya pātāraṁ, yajamānānām pālayitāram vā; 'pātā vā, pālayitā vā,' iti Yāskena uktatvāt.

ajoshāḥ, imperfect. r. JUSH, pro *ajushathāḥ.*

5. *asat* scholiastes *asti* reddit, dicitque esse formam *leṭ* appellatam, laudans P. 3, 4, 94, de inserto *a* inter radicem et litteram *t,* tertiæ personæ indicem. Possitne aoristus esse, augmento destitutus?

vibhu prabhu. Schol.: *bhogāya yāvat paryāptaṁ, tāvad vibhu-ṣabdena uchyate; tato 'bhyadhikam prabhu-ṣabdena.*

vareṇyam quattuor syllabis efferendum est: vid. ad h. 1, 9. Originariam vocabuli formam puto fuisse *varaṇīya,* ex quo *vareṇiya* coortum videtur, vocali *ī* antecedens *a* quadam sui particula inficiente, ita ut quod huic ponderis accresceret, eodem diminueretur ipsa (*ănī=ănĭ+ĭ=ă+ĭnĭ=ēnĭ*). Eadem ratione voces *dadṛikshenya* et *prāvṛishenya* ex *dadṛikshaṇīya* et *prāvṛishaṇīya* mutatas esse dixerim, licet PÁṄINIS eas proprio suffixo *-enya* formatas esse doceat (P. 3, 4, 14; 4, 3, 17.) Latissime prævalet hæc vocalium *i* et *u* in antecedentes syllabas vis in lingua Zendica: vid. BURNOUF. *Comm. sur le Yaçna,* t. i. *Alphab. Z.* p. CXXXIII. Ex hac observatione intelligimus, quomodo apud Græcos inter se cohæreant masculina δοτήρ, θεράπων, Λάκων et feminina δότειρα, θεράπαινα, Λάκαινα, inserta scilicet ante ultimam stirpis litteram vocali ι, feminini generis nota, quam primitus stirpi subjunctam fuisse credendum est, δοτέρ-ι-α, θεραπάν-ι-α, Λακάν-ι-α. Vid. BOPP. *Vergleich. Gramm.* p. 131, 132.

6. *asmān-t-su.* Peculiaris est linguæ vetustæ, vel potius vetusto scribendi usui, interpositio ista litteræ *t* inter duas voces, quarum prior exit in *n,* et altera a sibilante incipit: vid. P. 8, 3, 30.

rabhasvataḥ=udyogavataḥ.—tuvidyumna=prabhūta-dhana, a *tuvi,* 'multus,' *Nigh.* 3, 1, et *dyumna,* 'divitiæ, opes,' *Nigh.* 2, 10.

8. *asme,* forma obsoleta pronominis primæ personæ, hic dativi pluralis potestatem habens, ut h. 30, 22; 34, 4; 43, 7; 44, 2; 46, 6. Conf. P. 7, 1, 39. *Siddh. K.* fol. 222 *v.* Notabilis est de vario hujus vocabuli usu YÁSKÆ locus, *Nir.* 6, 7: '*asme te bandhuḥ,' vayam iti arthaḥ* [nominat.]; '*asme yātam nāsatyā sajoshāḥ,' asmān iti arthaḥ* [accus.]; '*asme samānebhir* [?] *vṛishabha pauṁsyebhiḥ,' asmābhir iti arthaḥ* [instrum.]; '*asme prayandhi Maghavan ṛijīshan,' asmabhyam iti arthaḥ* [dativ.]; '*asme ārāt chid dveshaḥ sanutar yuyotu,' asmad iti arthaḥ* [ablativ.]; '*ūrva iva paprathe Rāmo asme,' asmākam iti arthaḥ* [genit.]; '*asme dhatta Vasavo vasūni,'*

asmāsu, iti arthaḥ [locat.]. Animadverte, casuum inflectiones eodem, quo apud seriores, modo hic enumerari: unde colligere licet, artem grammaticam ad ordinem quendam certum jam redactam fuisse eo tempore, quo Yáskas scribebat.

sahasra-sātamam, superlativus adjectivi *sahasra-sāḥ,* a r. san vel shaṇ formati: vid. P. 6, 4, 41. 42. Conf. *Ait. Br.* 4, 20: *sahasra-sāḥ ṣata-sā asya rañhiḥ.*— *rathinīḥ* pro *rathinyaḥ,* vid. P. 6, 1, 106.

9. *ṛigmiyam = ṛichām mātāram.*

vasoḥ vasupatim, conf. *vidmā hi tvā gopatiñ ṣūra gonām,* et *virājañ gopatiñ gavām,* antiquorum carminum fragmenta apud Bhaṭṭ. *Siddh. K.* fol. 223 *r.* Vid. quoque h. 15, 7.

homa ex scholiastæ sententia idem valet, quod recentius *hvayāmaḥ.* Mihi quidem probabilius est, esse aoristum.

10. *ni-okase = niyatam oko yasmai.*

ed ariḥ = sarvo 'pi yajamānaḥ; ad litteram, credo, 'ubicunque ille sacrificus.' Vocula *it* est mera stirps pronominis, nullo generis, casus, aut numeri signo discriminata, et cuivis substantivo præfigi idonea, sine categoriæ grammaticæ respectu.— Vocem *ari* ad r. ṛi refert scholiastes; cognata omnino videtur cum *arya, ārya* (vid. P. 3, 1, 103), ἀρείων, ἄριστος, ἀρετή.— *ṣūsham* i. q. *balam. Nigh.* 2, 9.

X.

Hymnus in Indram. Auctor Madhuchhandás. Metrum *anushṭubh.*

1. [*Nir.* 5, 5. *Sāmav. Ārch.* 4, 6, 1.] *vañṣam iva.* Duplicem horum verborum explicationem offert scholiastes: 1. *yathā vañṣāgre nṛityantaḥ ṣilpinaḥ praudham vañṣam unnatañ kurvanti;* 2. *yathā vā san-mārga-vartinaḥ svakīyañ kulam unnatañ kurvanti, tadvat.*

Ṣatakrata ut pro *Ṣatakrato ut,* conf. supra h. 2, 1, 2, *Vāya ukthebhiḥ* pro *Vayo ukthebhiḥ.* Vid. P. 1, 1, 16. Vopad. *Mugdhab.* p. 9.

2. *aspashṭa = spṛishṭavān upakrāntavān, iti arthaḥ.*

kartvam, 'id quod peragendum est, opus, negotium,' = *karma, Nigh.* 2, 1; vox suffixo *-tva* formata, (vid. P. 3, 4, 14), in recentiore Indorum lingua obsoleto, sed cujus usus apud Græcos diutius viguit, ut in γραπτέος. Innuit scholiastes, *kartvam* de sacrificatoris labore intelligendum esse, qui in montibus plantas, *somavallī* dictas, ad paranda libamina, et ligna sacrificio inservitura quærat.

yūthena = Marud-gaṇena.— *ejati = kampate, svasthānād yajna-bhūmim āgantum udyuktaḥ.*— *vṛishṇiḥ = kāmānām varshitā.*

3. [*Vājas. Sanh.* 8, 34.] *yukshva* pro *yunkshva; ṣnamo lopaṣ chhāndasāḥ,* schol.— *vṛishaṇā = sechana-samarthau yuvānau.*

kakshyaprā pro *kakshyaprau.* Schol.: *aṣvasya udara-bandhana-rajjuḥ kakshyaḥ, tasya pūrakau, pushṭāngau, iti arthaḥ.* Conf. Mahídh. ad *Vājas. Sanh.* 8, 34:

kakshe-bhavaḥ kakshyaḥ [vid. P. 4, 3, 53. 54.] *asva-sannāha-rajjuḥ; kakshyam madhya-bandhanam prātaḥ pūrayataḥ, tau kakshya-prau, sthūlāvayavau, iti arthaḥ.* Vocabulum *kaksha*, unde *kakshya* derivatum est, occurrit iii, vii, § 14: *uta sya vājī kshipaṇiṁ turaṇyati grīvāyām baddho api kaksha āsani,* 'atque ille equus cito [quasi jactu, *kshipaṇim*=*kshepaṇam anu*, schol.] currit, *frenis* ligatus in collo, in medio corpore et in ore.' (Recurrit hic versus *Vājas. Sanh.* 9, 14, iisdem verbis, nisi quod *uta* mutatum est in *esha.*) In illustranda formatione vocis *kakshyaprā*, scholiastes laudat regulam P. 3, 2, 3, secundum quam vocalis radicis prá, in fine compositi collocatæ, corripi debuisset: tuetur autem sermo antiquus vocalem longam, tam in hoc vocabulo, quam in aliis ab eadem radice deductis, ut *antariksha-prāḥ*, 'aerem implens,' h. 51, 2; *rodasi-prāḥ*, 'cœlum terramque implens,' *Nir.* 7, 28; *āprā dyāvā-prithivī antariksham* 'implens cœlum terramque et aerem,' fragm. ap. schol. P. 2, 4, 80; *ratha-prāḥ*, 'currum implens,' *Vājas. Sanh.* 33, 55; *kratu-prāḥ*, 'ceremonias implens,' i. e. absolvens, iii, vii, § 12. Brevem vocalem exhibet adverbium linguæ recentioris *goshpada-pram*, de quo vid. P. 3, 4, 32. *Bhattik.* 14, 20. Conf. adnot. ad h. 1, 8.

upa-srutim chara. Videsis, annon *upa* cum verbo *charā* conjungi possit, hoc sensu: 'veni ad auscultationem,' i. e. ut audias. Schol.: *samīpe sravaṇam uddisya tat-pradese gachha.*

4. *stomāṁ.* De scriptura vid. adnot. ad h. 1, 2.— *brahma*, 'cibus,' *Nigh.* 2, 7.— *vaso*=*he nivāsa-karaṇa-bhūta.*— *ruva* pro *ruhi*, r. ru.

5. [*Sāmav. Ārch.* 4, 8, 4.] *puru-niḥshidhe*=*bahūnāṁ satrūṇām nishedha-kāriṇe.*

ṇaḥ. De litteræ dentalis *n* in *ṇ* linguale transitu propter *sh* in præcedente voce, vid. P. 8, 4, 27.

rāraṇat, secundum scholiasten est optativus, *leṭ*, formæ intensivæ r. raṅ.

sakhyeshu=*sakhitveshu*, schol.; sed idem postea *sakhyuḥ karmāṇi sakhyāni.*

6. *suvīrye*=*sobhana-sāmarthya-nimittam*, schol. Malim 'fortium virorum caussa,' quasi εὐανδρίας χάριν.— *sakat*=*sakto 'bhūt*, schol. Rectius fortasse vim optativi voci tribueris, hoc sensu: 'validus ille nobis quoque validum sese præstet.'— *dayamānaḥ*=*prayachhan*, r. day, 'dare.'

7. *yasaḥ* et *andhas* i. q. *anna*, *Nigh.* 2, 7.— *su-nir-ajam*=*sukhena niḥsesham prāptuṁ sakyam.*— *tvā-dātam*=*tvayā sodhitam*, r. dai, 'purificare.' Videtur *tvā-dāta* pro *tvad-dāta* dictum esse, littera dentali in fine thematis pronominalis abjecta, et vocali producta, ne syllabæ quantitas imminueretur: sic *tvā-vridhā* pro *tvad-vridhā*, h. 56, 4, et in recentiore lingua *asmā-drisa yushmā-drisa, tā-vat, kā-purusha* et similia pro *asmad-drisa yushmad-drisa, tad-vat, kāt-purusha.* Vid. *Journal of Education, Octob.* 1834, t. viii, p. 348.— *kriṇushva*, vid. ad h. 6, 3.— *adrivaḥ*, vid. ad h. 3, 2, 3.

8. *righāyamāṇam*, ἀνδροφονοῦντα, *satru-badhaṁ kurvāṇam*, schol. Est participium verbi *righāyate*, a substantivo *righāḥ* derivati, quod secundum scholiasten virorum necatorem

designat: *nṛīn hanti, iti ṛighāḥ.* Conf. III, II, § 1: *Indraḥ suṣipro maghavā tarutro mahāvratas tuvikūrmir ṛighāvān,* 'Indras pulchro naso præditus, dives, victor, magna facinora edens, multa peragens, virorum necator.'— *invataḥ,* dualis præs. r. IV, 'capere, comprehendere.'

jeshaḥ=jayeḥ, preraya, iti arthaḥ. Scholiastes optativum, *leṭ,* esse putat, et *jeshaḥ* pro *jeshasi* dictum esse, *i* finali secundum P. 3, 4, 97 abjecto, et littera sibilante inter radicem et terminationem introducta, secundum P. 3, 1, 34. Equidem mutilam aoristi formam esse credo, cujus forma integra in classico sermone foret *ajaishīs.*

svar-vatīḥ=svarga-loka-yuktāḥ.

dhūnuhi=preraya. De terminatione *-hi* in radice in vocalem exeunte quintæ conjugationis characteri contra serioris linguæ consuetudinem subjuncta, vid. schol. ad P. 6, 4, 106.

9. *āṣrut-karṇā. ā-ṣrut* est stirps ipsa verbi SRU, *ā* præfixum habens, et *t* ἐφελκυστικῷ in fine aucta. Schol.: *ā sarvataḥ ṣriṇute, iti āṣrut: kvip hrasvasya tuk* [P. 6, 1, 71]: *tādṛiṣau karṇau yasya, sa āṣrut-karṇaḥ.* Non memini aliud exemplum stirpis, adscito *t* fulcitæ, alibi quam in compositi vocabuli fine adhibitæ.

nūchit. Nir. 4, 17: *nūchid iti nipātaḥ purāṇa-navayor, nūcha iti cha.* '*adyā chin nūchit tad apo nadīnām,*' *adya cha purā cha tad eva karma nadīnām;* '*nū cha purā cha sadanaṁ rayīṇām,*' *adya cha purā cha sadanaṁ rayīṇām.*

dadhishva pro seriori *dhatsva,* ut h. 3, 2, 3. Schol.: *chitte dhāraya.*— *kṛishva* pro *kurushva,* ut h. 17, 7 *kṛitam* pro *kurutam.*

10. *havana-ṣrutam,* thema *havana-ṣrut.*— *hūmahe,* r. HVE, pro *hvayāmahe,* vid. P. 6, 1, 32-34.

11. *Kauṣika.* Schol.: *yadyapi Viṣvāmitraḥ Kuṣikasya putras, tathāpi tad-rūpeṇa Indrasya eva utpannatvāt Kuṣika-putratvam aviruddham. ayam vṛittānto 'nukramaṇikāyām uktaḥ:* '*Kuṣikas Tvaishīrathir, Indra-tulyam putram ichhan, brahma-charyaṁ chachāra; tasya Indra eva Gāthī-putro jajne,' iti.*

mandasānaḥ=hṛishyan. Scholiastes suffixo *-asāna* formatum dicit, de quo apud PÁṄINIM nihil memoratum invenio.

navyam -- tira i. e. 'fac ut juvenili vigore diu fruamur.'

12. [*Vājas. Sanh.* 5, 29.] *girvaṇaḥ,* vid. adnot. ad h. 5, 7.— *vṛiddhayaḥ* et *jushṭayaḥ,* nomina agentis, suffixo *-ti* formata, quod plerumque nominibus abstractis formandis inservit.

XI.

Hymnus in INDRAM. Auctor JETṚIS, MADHUCHHANDASIS filius. Metrum *anushṭubh.*

1. [*Vājas. Sanh.* 12, 56 et 17, 61. *Sāmav. Arch.* 4, 6, 2. *Ait. Br.* 5, 7.] *samudra-vyachasam=samudravat vyāptavantaṁ, samudra-vyachaḥ iva vyacho yasya;* r. VYACH,

suff. *-as.*— *rathītamañ rathīnām,* pro *rathitamañ rathinām.*— *satpatim=san-mārga-vartinām pālakam.*

2. *bhema,* aoristus r. bhī, radicis vocali gunata, ut in *jeshaḥ,* h. 10, 8.— *abhi-praṇonumaḥ,* conf. *Sāmav. Ārch.* 2, 5, 2: *imā u tvā purūvaso abhipraṇonuvur giraḥ, gāvo vatsam na dhenavaḥ,* 'hæ jam te, dives! invocant preces, vaccæ vitulum velut.'

3. *rātayaḥ,* 'dona,' a r. rai, 'dare;' cujus verbi quum in hymnis nostris nullum exemplum inveniatur, ex *Ait. Br.* 7, 17 hoc adscribam: *devā vā imam mahyam arāsata,* 'dii profecto hunc mihi largiti sunt.'

stotṛibhyo mañhate. Schol.: *ṛitvigbhyo dakshiṇā-rūpeṇa dadāti:* sed dubito, an vates de sacerdotum stipendio cogitaverit.

4. [*Sāmav. Ārch.* 4, 7, 8.] *purām=Asura-purāṇām,* genitivus thematis *pur,* ut h. 61, 5; *purāñ dartar* 'urbium deletor!' compellatur Indras, ii, i, § 19. Conf. accus. sing. *puram,* et instr. *purā,* h. 53, 7; accus. plur. *puraḥ,* h. 33, 13; 51, 5 etc.

bhinduḥ, a r. bhid, suff. unad. *-u,* inserto sono nasali præter serioris linguæ consuetudinem (*Siddh. K.* fol. 190 *r.*) servato.

5. Schol.: *Bala-nāmakaḥ kaşchit Asuro deva-sambandhinīr gāḥ apahṛitya kasminşchit bile gopitavān; tadānīm Indras tad bilañ sva-sainyena samāvṛitya tasmād bilād gā niḥsārayāmāsa; tad idam upākhyānam 'Indro Balasya bilam apaurṇot' ityādi brāhmaṇeshu mantrāntareshu cha prasiddham.* 'Asuras quidam, Balas nomine, deorum vaccas auferens, in quadam caverna cælavit; tunc Indras cavernam illam agmine suo circumdans, vaccas ex ea eduxit. Hæc fabula narratur in illo, "Indras Balæ cavernam effregit" etc., aliisque et *brahmaṇarum* et hymnorum locis.' Vid. ad h. 6, 5.

apāvar, i. e. *apa-avar,* r. vṛi; secundum scholiasten insolita imperfecti forma, pro *avṛiṇot,* omisso scilicet peculiari verborum quintæ classis additamento, *-nu,* et ipsa radicis vocali *ṛi* per gunam in *ar* producta, post quam, ut in radicibus consonante terminatis classium ii, iii, et vii, (Bopp. *Gr.* § 320) characteres pers. 2 et 3 sing. abjiciuntur. Conf. *akar,* h. 24, 8; *ajīgar,* h. 92, 6; *var, vivar, āvar,* potestate secundæ personæ, h. 63, 5; 62, 5; 33, 7. 14. 15; et *var* sensu tertiæ personæ, h. 121, 5. Similia quædam habet schol. ap. P. 2, 4, 80: *mā hvar mitra tvam,* 'ne aduncus fias, amice! tu;' *mā no dhak,* 'ne nos uras;' *parāvarg bhāra-bhṛid yathā,* 'cede de via, velut homo onus gestans.' Quas formas omnes rectius aoristos, formæ quidem insolentioris, quam præterita imperfecta dixeris.

tujyamānāsaḥ=Balena hiñsyamānāḥ.— *āvishuḥ=prāptavantaḥ,* aorist. r. av.

6. *sindhum=syandamānañ somam.*— *kāravaḥ=kartāraḥ, ṛitvig-yajamānāḥ.*

vidushṭe pro *vidus te,* lege euphonica, cujus vis alioquin unius ejusdemque vocabuli limites non excedit, ad diversas voces copulandas traducta. In interpretatione horum verborum scholiasten sequutus sum, qui *vidush ṭe tasya* per ellipsin pro *tadṛişasya tava*

dhana-dānaṁ jānanti dictum esse putat. Sed nescio, annon genitivi a verbo sentiendi pendere possint, hoc sensu, 'norunt te talem sacerdotes.' Conf. h. 2,2,2; 19,3; 23,24.

upātishṭhanta, 'prope te steterunt,' venerabundi scilicet et observantiam suam commonstraturi. Animadvertunt Pāṅinis, 1,3,25, et Vopadevas, *Mugdhab.* p. 201, radicem sthā, præfixo *upa*, si *mantra-karaṇe*, sensu 'obediendi, jussa exsequendi,' usurpetur, formam medii induere: quam tamen regulam sæpe neglexerunt poetæ epici. *Rāmāy.* 2,8,10: *upasthāsyasi Kauṣalyāṁ dāsīva tvaṁ kṛitānjalim*, et 1,29,23, ubi scholiastes *upatasthuḥ* idem valere dicit, quod *nishevire*. Inest eadem obedientiæ et cultus notio nominibus derivatis, *upasthānam* (ut in solemni *sūryasya upasthānam*, *Mitāksh.* lib. 1. fol. 3 *v.* conf. Man. 2,48), et *upasthātṛi*, 'minister, servus.' Addere liceat, me olim hunc reverentiæ et obsequentiæ colorem verbo *upasthā* in quibusdam episodii de Nala locis (8,25; 15,7.10; 26,14) tribuisse (*Radices Sanscritæ*, pag. 20); sed Boppius in libri mei censura, (*Wiener Jahrbücher*, 1828. vol. 42. pag. 264) propositam a me illorum locorum explicationem non comprobavit.

7. *avātiraḥ*=*hiṅsitavān asi*; r. tṛī, de cujus transitu in *tir* vid. P. 7,1,100.— De Indra, *Sushṇam* (i. e. dæmonem exsiccatorem, = *bhūtānāṁ ṣoshaṇa-hetum etan-nāmakam Asuram*, schol.) necante, vid. h. 33,12; 51,6; 121,9.10. Yāskas, *Nir.* 5,16 *Sushṇæ* nomine solem intelligendum esse innuit.— *medhirāḥ*. De hujus vocis derivatione vid. P. 5,2,109 schol.

8. *bhūyasīḥ* pro *bhūyasyaḥ*, vid. P. 6,1,106.107.

XII.

Hymnus in Agnim. Auctor Medhātithis, Kaṅvæ filius. Metrum *gāyatrī*.

1. [*Sāmav. Ārch.* 1,1,3. *Ait. Br.* 4,31. Conf. h. 36,3.] *dūtam*. Hanc vocem illustrans scholiastes affert ex *Taittirīya-brāhmaṇis* locum: *Agnir Devānāṁ dūta āsīt, Uṣanaḥ Kāvyo Asurāṇām.*— *viṣvavedasam* conf. *jāta-vedas* h. 44,1.—*asya yajnasya sukratum*: iisdem verbis concludit versus *Sāmav. Ārch.* 2,2,6: *yajishṭhaṅ tvā vavṛimahe devaṁ devatrā, hotāram amartyam, asya yajnasya sukratum*, 'sacrificio dignissimum te deum inter deos eligimus, vocatorem immortalem, hujus ceremoniæ bonum consummatorem.'

2. *havīmabhiḥ* pro *homabhiḥ*, r. hve. Vid. *homa*, h. 84,18.— *havanta*, secundum scholiasten imperfectum r. hve.— *havirvāham* vid. adnot. ad v. 6.

3. *jajnānaḥ*=*araṇyor utpannaḥ*; partic. præter. redupl. passivi r. jan. Conf. P. 3,2, 106. Forma rarior, quæ an apud recentiores unquam occurrat, dubitat Boppius, *Gr.* §602.

5. *dīdivaḥ* pro *dīdivan* (vid. P. 8,3,1), vocativus adjectivi, ad instar participii præteriti reduplicati, a r. div suffixo *-vas* formati: vid. P. 6,1,66.— *shma*. De sibilo dentali

in lingualem mutato propter vocalem dictionis præcedentis, vid. P. 8, 4, 27.— *rakshasvinaḥ.* De suffixo *-vin* vid. P. 5, 2, 102. 121. 122.— *daha.* Conf. *Sāmav. Ārch.* 1, 3, 4: *Agne rakshā no aṅhasaḥ prati sma deva rishataḥ tapishṭhair ajaro daha,* 'Agnis! serva nos a peccato; deus, senii expers! inimicos nostros tepidissimis *flammis* ure.' Et ibid. 1, 4, 5: *tapā no deva rakshasaḥ,* 'deus! ure nostros inimicos.'

6. *havyavāṭ* pro *havyavāh,* secundum legem euphonicam, quæ litteram *h* in fine dictionis in mutam lingualem transire jubet: Bopp. *Gr.* § 81. Ante vocalem istud *ṭ* in Rigveda mutatur in *l* (vid. ad h. 1, 1): sic iii, viii, § 18: *havyavāl Agnir ajaraḥ pitā naḥ,* 'oblationes portans Agnis, senii immunis, parens noster.' De formatione vocis, vid. P. 3, 2, 64. Conf. *havir-vāṭ,* h. 72, 7; *pṛitanā-shāṭ,* 'agmina devincens,' iii, i, § 33: *ayam Agniḥ pṛitanā-shāṭ savīro yena devāso asahanta dasyūn,* 'hic Agnis, agmina vincens, viris adjutus, per quem dii superarunt inimicos;' *turāshāṭ,* 'celeriter vincens,' *Vājas. Sanh.* 20, 46: *vṛishāyamāṇo vṛishabhas turāshāṭ,* 'tauri instar incedens, largitor, celeriter vincens,' ubi schol.: *tūrṇam sahate ṣatrūn abhibhavati, iti;* et *jalāshāṭ,* apud schol. P. 3, 2, 63.

juhvāsyaḥ=*juhū-rūpeṇa mukhena yuktaḥ, juhūr āsyaṁ yasya.* Vox quinque syllabis efferenda; vid. ad h. 1, 9.

7. *amīva-chātanam*=*amīvānāṁ hiṅsakānāṁ ṣatrūṇāṁ rogāṇām vā ghātakam.* Conf. *amīva-ha,* h. 18, 2, et simplex *amīva* (*amīvā?*) h. 35, 9.

8. *saparyati*=*paricharati,* schol. Ita quoque Yáskas, *Nigh.* 3, 5. Inter verborum stirpes *kaṇḍū-ādi* designatas, sapar occurrit, vid. schol. P. 3, 1, 27. *Siddh. K.* fol. 162 *v.*

9. *āvivāsati*=*āgamayitum ichhati*; forma desiderativa r. vá. Apud Yáskam *vivāsati* inter *paricharaṇa-karmāṇi* legitur, *Nigh.* 3, 5.

11. *stavānaḥ*=*stūyamānaḥ;* eidem dictioni activa vis tribuitur h. 51, 9; 113, 17. Merito h. l. et h. 31, 8 in *stavānaḥ* mireris sensum passivum in vocabulo terminationem activi habente.— *gāyatreṇa*=*gāyatrī-chhandaskena anena sūktena.*

XIII.

Medhátithis, Kaṅvæ filii, hymnus, metro *gāyatrī,* in Rigvedæ indice *āprī-sūktam* dictus, duodecim scilicet divinitatibus, quæ communi nomine *āprī,* plur. *āpriyaḥ,* comprehenduntur, dicatus. Singulis versibus invocantur, 1. *Idhmas,* dictus quoque *Samidh, Samiddhas* vel *Susamiddhas.* 2. *Tanūnapāt.* 3. *Narāṣaṅsas.* 4. *Īlitas.* 5. *Barhis.* 6. *Devīr dvārah.* 7. *Ushasā-naktā.* 8. *Daivyau hotārau.* 9. *Ilā, Sarasvatī,* et *Bhāratī.* 10. *Tvashṭṛis.* 11. *Vanaspatis.* 12. *Svāhā.* Eædem divinitates eodem ordine celebrantur in carminibus, quæ ii, ii, § 10. 11, ii, viii, § 22. 23, et iii, viii, § 20. 21 exstant, atque in hymno, cujus singulos versus illustrat Yáskas, *Nir.* 8, 5-21. Sunt nisi fallor hæc carmina iis divinitatibus sacrata, quæ in ultimo uniuscujusque versu nuncu-

pantur; et numina in præcedentibus versibus invocata, nempe ignis sacer sub variis appellationibus, vv. 1-4, stragulum sacrificale, v. 5, sacelli portæ, v. 6, diluculum et nox, utpote tempestates, quarum concursu sacra matutina fiunt, v. 7, tum divi sacrificatores duo, v. 8, deæ tres, v. 9, deus tignarius, qui erigendæ pilæ sacrificali præest, v. 10, denique arbor, sive lignum, quo holocaustum paratur, v. 11, compellantur solummodo tanquam ceremoniarum testes et ministri, ut debita officia præstent ei divinitati, in cujus honorem sacrificium instituitur. Pretium est in Rigvedæ *brâhmaṇis* videre, quomodo serior ætas, quum fortassis ritus hi antiqui jam diu vetustate exaruissent, allegoricum sensum subjecerit sacrorum librorum locis, qui ad eos respiciunt. *Ait. Br.* 2, 4.

1. *yakshi*, vid. adnot. ad h. 9, 1. Sed audi quoque scholiasten ad h. 14, 1: *yajer loṭaḥ, sipi bahulañ chhandasi* (P. 2, 4, 73), *iti ṣapo luk; vraṣch-âdinâ* (P. 8, 2, 36) *shatvañ; shaḍhoḥ kaḥ si* (P. 8, 2, 41), *iti katvañ; ser hir-âdeṣaḥ* (P. 3, 4, 87) *chhândasatvât na bhavati.*

2. *kriṇuhi*, vid. adnot. ad h. 6, 3. Ignota est serioris linguæ imperativis hæc terminatio *-hi* in radicibus quintæ classis in vocalem exeuntibus. Conf. *ṣriṇuhi*, h. 82, 1; *âhinuhi*, 'obtine, assequere,' ii, ii, § 12. *Tanûnapât* et *Narâṣañsas*, duo Agnis cognomina quomodo inter se differant, docemur iii, i, § 34: *Tanûnapâd uchyate garbha Âsuro, Narâṣañso bhavati yad vijâyate*, 'Tanûnapât dicitur *lignorum* in gremio *latens* Asurarum debellator; Narâsansas est quando nascitur.' Vid. adnot. ad h. 22, 6.

4. *manurhitaḥ*. Schol.: *manunâ mantreṇa manushyeṇa vâ yajamânâdi-rûpeṇa hito, 'tra sthâpitaḥ.* Notabilis est in voce composita usus nominativi *manur*, pro nuda stirpe, *manu-hitaḥ*. Conf. h. 14, 11; 106, 5.

5. *Striṇîta*. Conf. *Vâjas. Sanh.* 7, 32: *striṇanti barhir ânushak. Ait. Br.* 5, 12: *stîrṇam barhir upa no yâhi vîtaye.— ghṛitapṛishṭham*. Conf. iii, viii, § 18: *ṣuchim pâvakañ ghṛitapṛishṭham Agnim*, ubi schol.: *ghṛita-pṛishṭham = pradîpta-pṛishṭha-upalakshita-ṣarîram, atha vâ uparîta-bhâge âjyopetam.— chakshaṇam = darṣanam.*

6. Schol.: *Dvâro yajna-ṣâlâ-dvârâṇi viṣrayantâñ, kapaṭodghâṭanena na* [sic cod. Chamb.; deest *na* in cod. Colebr.] *vivriyantâm. kîdṛiṣyaḥ? ṛitâvṛidhaḥ, ṛitasya satyasya yajnasya vâ vardhayitryaḥ, devîr dyotamânâḥ, asaṣchataḥ asaṣchantyaḥ udghâṭanena na purusha-sanga-rahitâḥ; yadvâ asaṣchataḥ praveshṭṛi-purusha-rahitân yajna-gṛihân tat-purusha-praveṣâya dvârâbhimâninya etat-sanjnikâ Agni-viṣesha-mûrtayo viṣrayantâm viṣesheṇa sevantâm. dvâra-sevayâ tatra purusha-praveṣena vâ kim prayojanam? iti, tad uchyate: adya asmin dine nûnam avaṣyañ yashṭave yashṭuñ; cha-kârât dinântareshu api, iti drashṭavyam.* In interpretatione mea secundam scholiastæ explicationem sequutus sum. Malim nunc versum sic intelligere: 'Aperiuntor portæ *sacelli* nitidæ, non clausæ, hodierni sacrificii caussa.' Quam interpretationem præferre inducor comparatione locorum similium, quos ne lectoris judicium occupem, jam describam.

Primus est ii, ii, § 10: *viṣrayantām ṛitāvṛidhaḥ prayai devebhyo mahīḥ pāvakāsaḥ puruspṛiho dvāro devīr asaṣchataḥ,* 'aperiuntor, ad introitum deorum, sacra augentes, magnæ, puræ, multis desideratæ portæ nitidæ, non clausæ.' (Schol.: *viṣrayantām=vividhaṁ ṣrayantu, vivṛittā* [leg. *vivṛitā*] *bhavantu; asaṣchataḥ=asajyamānāḥ, parasparaviprakṛishṭāḥ; prayai,* vid. P. 3, 4, 10). Secundus, iii, viii, § 20: *devīr dvāro viṣrayadhvam suprāyaṇā na ūtaye,* 'nitidæ portæ! apertæ estote, *et* aditu faciles, nostræ salutis caussa.' (Schol.: *viṣrayadhvam=viyuktā bhavata.*) Tertius locus legitur *Nir.* 8, 9: *vyachasvatīr urviyā viṣrayantām, patibhyo na janayaḥ ṣubhamānaḥ* [leg. *ṣumbhamānāḥ*], *devīr dvāro bṛihatīr viṣvam-invā; devebhyo bhavata suprāyaṇāḥ,* 'spatiosæ, amplæ aperiuntor portæ, (mulierum instar, quæ maritos excepturæ se ornant) nitidæ, magnæ, omnia capientes; diis estote aditu faciles.' Stevensonus versum nostrum ita vertit: 'Keep close the doors of the sacrificial hall, those resplendent doors which cause prosperity, and were never entered by any common man; for this is the day of our sacrifice.'

yashṭave, dativus gerundii. Vid. P. 3, 4, 9-17. *Siddh. K.* fol. 218. Lassen, *Indische Bibl.* iii, p. 100. Bopp. *Krit. Gr.* p. 287. Conf. *pratidhātave,* h. 24, 8; *sotave,* h. 28, 1; *pātave,* h. 28, 6; *sartave,* h. 32, 12.

7. *supeṣasā,* vid. ad h. 6, 3.— *barhir āsade.* Accusativum a substantivo verbali *āsade* pendere vides, ut v. 9 ab ipso verbo *sīdantu.* De mera radice, sensu nominis abstracti posita, vid. adnot. ad h. 23, 21.

8. *sujihvā* pro *sujihvau* propter sequentem vocalem: vid. P. 8, 3, 19. Conf. adnot. ad h. 4, 10.— *yakshatam* scholiastæ est optativus, *leṭ,* inserta littera sibilante formatus (P. 3, 1, 34); mihi aoristus, ut viii, i, § 13: *sa no yakshat devatātā yajīyān,* 'ille nobis sacrificet in ceremonia diis dicata, sacris dignissimus.' (Schol.: *devatātā=devatātau yajne.* De *yajīyān* vid. P. 6, 4, 154, et conf. *yajishṭha,* h. 36, 10.)

9. [Recurrit hic versus iisdem verbis in hymno similis argumenti, iii, viii, § 21.] *mayobhuvaḥ=sukhotpādikāḥ. asridhaḥ=soshena kshayeṇa vā rahitāḥ,* conf. h. 3, 3, 3.— Ut hic *Ilā, Sarasvatī* et *Mahī,* sic *Ilā* sive *Iḍā, Sarasvatī,* et *Bhāratī* conjunctæ invocantur in duobus Yajurvedæ versibus, *Vājas. Sanh.* 29, 8: *Ādityair no Bhāratī vashṭu yajnaṁ; Sarasvatī saha Rudrair na āvīt; Iḍopahūtā Vasubhiḥ sajoshā yajnaṁ no devīr amṛiteshu dhatta,* 'cum Adityis Bhāratī nostrum appetito sacrificium; Sarasvati cum Rudris nos protegat; Idā invocata est cum Vasuibus sociata; sacrificium nostrum, deæ! inter immortales accipite.' *Vājas. Sanh.* 29, 33: *Ā no yajnam Bhāratī tūyam etu, Iḍā manushvad iha chetayantī, tisro devīr barhir edaṁ syonaṁ, Sarasvatī, svapasaḥ sadantu,* 'ad nostrum sacrificium Bhāratī celeriter (*tūyam=kshipram, Nigh.* 2, 17) venito, *et* Idā, hominis instar hic *peragendas ceremonias* indicans, atque Sarasvatī; tres deæ stragulo huic amplo insidunto, egregia opera perficientes.'

10. *Tvashṭāram=Tvashṭṛi-nāmakam Agnim.— agriyam=ṣreshṭham.— kevalaḥ,* vid. ad h. 7, 10.

11. *Vanaspate=etan-nāmaka Agne.— pradātuḥ=yajamānasya.— chetanam=para-loka-vishayam vijnānam.*

12. Schol.: *svāha-ṣabdo haviḥ-pradāna-vāchī san, etan-nāmakam Agni-viṣeshaṁ lakshayati; tad-Agni-sampāditaṁ yajnam,* etc.— *kṛiṇotana,* vid. ad h. 6, 3. De terminatione *-tana* vid. P. 7, 1, 45. Conf. *punītana,* h. 15, 2; *bravītana,* h. 84, 5; *dhattana,* h. 20, 7; 103, 5; *nishpipartana,* h. 106, 1; *aitana,* h. 110, 3.

XIV.

Hymnus in *Viṣvedevas.* Auctor Medhátithis, Kaṅvæ filius. Metrum *gāyatrī.*

2. *ahūshata,* aorist. r. hve.— *gṛiṇanti te dhiyaḥ,* schol.: *tvadīyāni karmāṇi kathayanti;* equidem malim *dhiyaḥ* sensu adsuetiore accipere, '*te* canunt hymni tui,' i. e. hymni tibi dicati.

3. [*Vājas. Sanh.* 33, 45.] Ex scholiastæ sententia accusativi pendent a verbo *yakshi,* v. 1.

4. *matsarāḥ=tṛipti-karāḥ;* r. mad.— *drapsāḥ vindu-rūpāḥ.— madhvaḥ,* 'suaves,' pro *madhavaḥ,* vid. schol. ad P. 7, 3, 109.

chamūshadaḥ=chamūshu chamasādi-pātreshu avasthitāḥ. Conf. vii, i, § 30: *isham ūrjaṁ cha pinvasa Indrāya matsarintamaḥ chamūshu ā nishīdasi,* 'cibum vigoremque infundis (? *pinvase=rakshasi,* schol.), Indræ lætificantissimus, in pateris (*chamūshu=chamaseshu,* schol.) commoraris.' Proprie *chamū* est pars apparatus, qui exprimendo plantarum succo inservit. Sic *Vājas. Sanh.* 8, 39: *uttishṭhan ojasā saha pītvā ṣipre avepayaḥ somam Indra chamū-sutam,* 'surgens cum vigore, maxillas commovebas, Indra, postquam biberas libamen in patina [?] paratum,' ubi Mahídharas *chamū-sutam* reddit *chamvām adhishavaṇa-charmaṇi sutam* 'pelle, quæ percolando libamini inservit, purificatum;' conf. h. 28, 9. In Rigvedæ loco, vii, i, § 2: *ete somāsa indavaḥ prayasvantaṣ chamūsutāḥ Indram vardhanti karmabhiḥ,* 'hæc libamina stillantia, nutrientia, in patinis [?] parata, Indram augent sacrificiis,' scholiastes *chamū-sutāḥ* explicat *chamvor adhishavaṇa-phalakayoḥ abhishutāḥ,* i. e. 'duabus torcularis trabibus expressa.' Complura exempla radicis sad eodem modo, ut in *chamūshad,* usurpatæ, obviam sunt in versu, iii, vii, § 14: *haṅsaḥ ṣuchishad vasur antarikshasad hotā vedishad atithir duroṇasat, nṛishad varasad vyomasad abjā gojā ṛitajā adrijā ṛitaṁ,* '*Sol,* anser in sereno *cœlo* degens, habitator in aere commorans, sacrificator in ara insidens, hospes in domicilio versans, apud homines habitans, in egregio *solis orbe* commorans, in cœlo degens, ex aquis, ex radiis, ex veritate, ex monte natus, *ipse est* veritas.'

5. *araṅkṛitaḥ,* 'exornantes.' Conf. ii, ii, § 5: *vastreṇeva vāsayā manmanā ṣuchiṁ jyotīrathaṁ ṣukravarṇaṁ tamohanam,* 'vestimento velut exorna carmine *Agnim* purum, splendido curru utentem, nitido colore gaudentem, tenebras repellentem.'

6. *ghritaprishthāh=pushtāngatvena dīptaprishthāh.*— *manoyujah=manah-sankalpa-mātrena rathe yujyamānāh ; manasā yunjata iti manoyujah :* vides passivam vim inesse radici.— *devān-t-somapītaye,* de inserto *t* vid. ad h. 9, 6. Postrema verba fortassis in hunc modum verti debent : ‘ equi, qui te vehunt, iidem deos huc advehant ad libaminis potum.’

7. *ritāvridhah=satyasya yajnasya vā vardhakān.* Conf. h. 2, 3, 2.— *madhvah= madhurasya somasya,* pro *madhoh.* De genitivo post verbum pá, vid. ad h. 2, 1, 1.

8. *madhoh* pro *madhunah,* vid. P. 3, 1, 85.— *vashatkriti=vashatkāra-kāle, vashat-kāra-yukte yāge vā.*

9. *ākīm vakshati=āvahatu,* schol. Vocem *ākīm* non memini me alibi in hymnis nostris legere. Occurrit cum aliis particulis apud Yáskam, *Nigh.* 3, 12, et in recensu vocum indeclinabilium apud Bhaṫṫoj., *Siddh. K.* fol. 29 *r.*, sed ita ut non appareat, quem sensum dictioni tribuerint. Omisit voculam Colebr. *Gr.* p. 121. Devar. in suis ad Nighantum adnotationibus hoc ipso loco nostro tanquam exemplo utitur, sed nullam addit explicationem.— *usharbudhah* pro *usho-budhah ;* conf. *sabar-dughā, ahar-vidah,* h. 2, 1, 2.

10. [*Vājas. Sanh.* 33, 10 et 47.] *dhāmabhih=tejobhih.*

12. *arushīh=gatimatīh,* secundum scholiasten a r. ri, *aranti gachhanti, iti arushyo vadavāh.*— *haritah=hartum rathārūdham purusham netum samarthāh.*— *rohitah=ro-hit-sabdābhidheyāh vadavāh ;* conf. *Nigh.* 2, 14, ubi *rohitah,* ‘ equi rubentes,’ vehiculum Agni proprium esse dicuntur.

XV.

Hymnus in *Ritues,* cum quibus aliæ consociantur divinitates, Indras nimirum, *Marutes,* Tvashtris, Mitras et Varuńas, Dravińodás, Aśvini et Agnis. Auctor Medhátithis, Kańvæ filius. Metrum *gāyatrī.*

1. *tadokasah,* ‘ in ipso, i. e. in te commorantes.’ Schol. : *tannivāsāh, sarvatra tvad-udara-sthāyinah, iti arthah.*

2. *potrāt=potri-sambandhi-pātrāt.* Sacerdotis *potri* dicti meminit Colebr. *Miscell. Ess.* i. p. 135. 190. *Siddh. K.* fol. 196 *r.*— *punītana,* vid. ad h. 13, 12.

3. [*Vājas. Sanh.* 26, 21.] *gnāvah,* vocativus, pro *gnāvan,* vid. P. 8, 3, 1 ; adjectivum a substantivo *gnā,* ‘ mulier, uxor’ derivatum ; conf. 22, 10 ; 61, 8 ; *Nigh.* 3, 29. Yáskas, *Nir.* 3, 21, *gnā* a r. gam deducit, quia *gachhanti enāh,* ‘ eas ineunt.’ Malim ad r. jan referre, ut Græcum γυνή ad ΓΕΝ, γείνομαι, γίγνομαι.— *neshtar,* vid. Colebr. et *Siddh. K.* l. c.

4. *yonishu* scholiastes reddit *sthāneshu,* addens *trishu savaneshu,* i.e. 'in tribus libationibus,' quod fortassis ad sacra matutina, meridiana, et vespertina respicit. Vocem *yoni* Yáskas inter *grihanāmāni* retulit, *Nigh.* 3, 4; conf. Śankar. ad *Vedānta Sūtr.* 1, 4, 27.— *paribhūsha*=*alankuru;* conf. h. 31, 2. In loco simili, ii, i, § 26 *ukthair ya enoḥ paribhūshati vratam,* scholiastes *paribhūshati*=*parigrihṇāti* explicat, ita ut sensus sit, 'qui cantilenis *sociatam* eorum ceremoniam accipit.'

5. *brāhmaṇāt rādhasaḥ piba,* verte: 'ex sacerdotis *brāhmaṇāchhañsin* dicti, patera opulenta bibe.' Schol.: *brāhmaṇāt, brāhmaṇāchhañsi-sambaddhāt, rādhaso dhanabhūtāt pātrāt somam piba; brahma-ṣabdena atra brahma-varge dvitīyo brahmaṇāchhañsī kathyate.* Vid. Colebr. *Miscell. Ess.* i. p. 135. 190.— *astṛitam*=*avichhinnam.*

Ṛitūñr anu. Hanc omnium, qui voces continua serie decurrentes exhibent, codicum scripturam auctoritate sua confirmat P. 8, 3, 9. Sic *ishudhīñr asakta,* h. 33, 3; *girīñr achuchyavītana,* h. 37, 12; et ita ante vocalem omnes accusativi pluralis vocum, quarum thema in *i* vel *u* exit. Dicamne quid mihi in mentem venerit de hujus scripturæ origine? Priscum sermonem tam in masculinis quam in femininis vocibus accusativos pluralis in *-n* et *-s* promiscue formasse crediderim: quam loquendi inconstantiam quum animadverteret is, qui primus hæc carmina ex vivo hominum ore calamo excepit, rem dijudicare reformidans, utramque formam videtur scriptura exprimere voluisse, ut lectori vel unam vel alteram eligere, et vel *Ṛitūn anu* vel *Ṛitūr anu* dicere liberum esset. Sed possit hæc scribendi ratio ita quoque orta esse, ut primitus vocum in *i* et *u* accusativi pluralis omnes littera *-s* scripti fuerint; qua terminatione offensus grammaticus aliquis, serioris linguæ regulis adsuetus, in textu quidem nihil mutare ausus sit, signo tamen soni nasalis superne adjecto indicare voluerit, quænam sibi emendatior lectio videretur. Hæc conjectura si vera est, formam illam antiquam in *-s, Ṛitūs, Ṛitūr,* voce Masorethica *Kethib,* et emendationem grammatici, *Ṛitūn, Keri* vocare licebit.

6. *daksham*=*pravṛiddham.*— *dhṛitavrata Mitrāvaruṇa.* Breves vocales finales scholiastes libertate vetustæ linguæ excusat, *sanhitāyām chhāndasam hrasvatvam.*

dūlabham. Schol.: *durdahaṁ, ṣatrubhir dagdhum vināṣayitum aṣakyam, iti arthaḥ.* Vides r. dah transiisse in dabh, ut r. grah in grabh (vid. adnot. ad h. 24, 12). Littera *r* præfixi *dur* mutam dentalem radicis, *d,* mutavit in lingualem, *ḍ;* tum ipsum *r* evanuit, et vocalis, quæ illud præcedit, producta est, simili ratione, ac si duorum *r* concurrentium prius eliditur (ut in *dūraktam, nīraktam,* pro *dur-raktam, nir-raktam,* quibus exemplis utitur schol. P. 8, 3, 14). Denique *ḍ* linguale, inter duas vocales collocatum, transiit in *l.* Habemus igitur hosce mutationis gradus: *dur-daha, dur-dabha, dur-ḍabha, dū-ḍabha, dū-labha.* Non desunt alia exempla mutæ dentalis, propter antecedens *r* vel *sh* in lingualem transformatæ: *puroḍāṣa,* ex *puraḥ* et r. dás; *shoḍat,* pro *shash-dat; shoḍaṣa,* pro *shash-dasa;* et *shoḍhā* pro *shash-dhā:* ubi vides *shash* ante litteram sonantem transire in *sho,* perinde ac si *shas* fuisset. Ut autem in *dūlabha ur-d* transiit in *ur-ḍ* et deinde in *ūḍ* et *ūl,* ita *ur-dh* videmus mutatum esse in *ur-ḍh* et *ūḍh* in vocabulo *dūḍhyah,* h. 105, 6, quod ex *dur-dhiyaḥ* coortum est. Jam supra ad h. 1, 1, observa-

vimus, mutationem litterarum *ḍ* et *ḍh*, inter duas vocales collocatarum, in liquidam *l*, peculiarem esse Rigvedæ: non est igitur quod miremur, *dūḍabha*, non *dūlabha*, scribi in isto Yajurvedæ versu, *Vājas. Sanh.* 3, 36: *pari te dūḍabho ratho 'smān aṣnītu viṣvataḥ, yena rakshasi dāṣushaḥ*, ubi scholiastes *dūḍabha*, ad r. DABH refert: *dabhnotir vadha-karmā, duḥkena dabhyate, durdabhaḥ, kenāpi sahasā hiṅsitum aṣakyaḥ.* Eadem fere exempla quibus observationem meam de litteræ dentalis in lingualem transitu hic et alibi (*Journ. of Educ.* t. VIII. p. 343) illustravi, nuper demum reperi jamdudum congesta esse in scholiis ad P. 6, 3, 109, ita tamen ut non appareat, quam sibi de iis rationem reddiderint Indorum grammatici.

7. [*Nir.* 8, 2.] *draviṇodās*=*bala-dhanayor dātrimas.* Ita Yáskas, *Nir.* 8, 2. Sed audi eundem, *Nir.* 8, 1: *draviṇodāḥ kasmāt? dhanaṁ draviṇam uchyate* [*Nigh.* 2, 10], *yad enad abhidravanti; balam vā draviṇam* [*Nigh.* 2, 9], *yad enena abhidravanti; tasya dātā draviṇodāḥ.* De longa vocali terminationis vid. ad h. 1, 8. Scholiastes duplicem offert vocis *draviṇodās* interpretationem: primum enim *draviṇodāḥ* per accusativum *dhanapradam* reddit, et ad *devam* trahit; deinde addit: *yadvā dhanaprado 'gniḥ so 'pi nanu? iti ṣeshaḥ.* Secunda explicatio præferenda esse videtur. Verte: ' Largitor opulentiæ *est; ideoque* homines, lapides (vid. ad h. 28, 1) manu tenentes, in sacrificio, in ceremoniis deum celebrant.' *draviṇasaḥ* scholiastes *dhanārthinaḥ*, ' opulentiam desiderantes,' interpretatur: mihi videtur esse genitivus thematis *draviṇas*, compositæ voci *draviṇodāḥ* simili ratione subjunctus, qua supra h. 9, 9 *vasoḥ vasupatiḥ.* Conf. h. 96, 8. Apud Yáskam quidem inter *bala-nāmāni* et *dhana-nāmāni*, *Nigh.* 2, 9 et 10, non *draviṇaḥ* legitur sed *draviṇam*: sed formam *draviṇaḥ* olim exstitisse, vocativus *sudraviṇaḥ* h. 94, 14, et derivatum *draviṇasyuḥ* apud P. 7, 4, 36, et ipsum *draviṇo-dāḥ* arguunt.
īlate=*yāchanti, stuvanti, vardhayanti, pūjayanti, iti vā.* Yáskas, *Nir.* 8, 2.

8. *ṣriṇvire*, ' auditi sunt,' i. e. inclaruerunt. Insolita forma r. ṢRU, peculiari quintæ verborum classis additamento, *-nu*, in conjugatione passiva servato, et terminatione *-ire*, quæ reduplicati præteriti propria esse solet, ad imperfectum translata. Conf. *ṣriṇve* h. 37, 3; 74, 7.— *vanāmahe*=*sambhajāmaḥ.*

9. [*Vājas. Sanh.* 26, 22.] *pipīshati* pro seriore *pipāsate: chhāndasa īkāraḥ*, schol. — *neshṭrāt*=*neshṭri-sambandhi-pātrāt;* vid. Colebr. *Miscell. Ess.* i. p. 135. 190.— *ishyata*=*homa-sthāne gachhata.*

10. *dadiḥ* a r. DÁ, ut *papiḥ* a r. PÁ. Vid. P. 3, 2, 171.

11. *dīdyagnī*=*dīdir Agnir yayos tau.* Scholiastes *dīdi* ad r. DIV refert; sed videtur olim exstitisse verbum DĪDĪ, recentiori DĪDHĪ respondens: vid. imperat. *dīdihi*, h. 79, 5. — *yajna-vāhasau*=*yajnam vahataḥ.*

12. *gārhapatyena*=*grihapati-sambandhinā rūpeṇa yuktaḥ san.*— *yajnanīḥ*=*yajnam*

nayati, iti yajnanīḥ; conf. *senānīḥ,* P. 3, 2, 61.— *devayate.* Schol. *devān ātmana ichhati, iti devayan; tasmai.* In lingua seriore foret *devīyate.* Vid. P. 7, 4, 35.

XVI.

Hymnus in Indram. Auctor Medhátithis, Kańvæ filius. Metrum *gāyatrī.*

1. [*Ait. Br.* 6, 9.] *vṛishaṇam=kāmānām varshitāram.* Thema *vṛishan,* nomin. *vṛishā,* genit. *vṛishṇaḥ,* h. 32, 8. Conf. iii, i, § 30: *vṛishaṇam tvā vayam vṛishan vṛishaṇaḥ samidhīmahi,* 'dona effundentem te, donorum effusor! nos, libamina effundentes, accendimus;' ubi scholiastes observat, *vṛishaṇaḥ* in nomin. plur. dictum esse pro *vṛishāṇaḥ.*— *sūrachakshasaḥ=sūrya-samāna-prakāṣa-yuktāḥ.*

2. Verte: 'ad hæc grana butyro stillantia:' ita schol.: *harī imā yāgārtham vedyām āsāditatvena purovartinīr dhānāḥ bhṛishṭa-yava-taṇḍulān uddiṣya, sukhatame rathe Indram avasthāpya, asmin karmaṇi upavakshataḥ, vedi-samīpe vahetaṁ. kīdriṣīr dhānāḥ? ghṛitasnuvaḥ, ghṛitaṁ snuvanti, iti ghṛitasnuvaḥ.* Videntur grana ista in sacrificio simili ratione adhibita fuisse, ut οὐλοχύται apud Græcos, et mola salsa apud Romanos.

3. *prayati adhvare,* 'procedente sacrificio.' Conf. iii, i, § 34: *yad adya tvā prayati yajne asmin hotaṣ chikitvo avṛiṇīmahīha,* 'quia hodie te, procedente sacrificio isto, sacerdos sapiens! elegimus hîc.' Ex scholiastæ mente Stevensonus versum ita reddidit: 'We invite Indra to our morning sacrifice, also to our mid-day sacrifice, and lastly to our evening moonplant banquet.'

5. *semam* pro *sa imam,* vid. P. 6, 1, 134.— *gauraḥ=gauramṛigaḥ.*

6. *adhi* locativo præfigi amat: *adhi tvachi,* h. 28, 9; *adhi kshami,* 25, 18; *adhi sānau,* 32, 7; *adhi dyavi,* 39, 4; *adhi vishṭapi,* 46, 3; *adhi bhūmyām, Nir.* 1, 15. Ablativo frequentius postponitur: *vanād adhi,* h. 29, 6; *dhanor adhi,* 33, 4; *ṛitād adhi,* 36, 11.

9. *āpṛiṇa=sarvataḥ pūraya.* Conf. *Vājas. Sanh.* 17, 72: *bhāsā antariksham āpṛiṇa.* Derivant a r. prin, ut *mṛiṇa,* h. 29, 5, a r. mrin. Utrique verbo radicem vocali terminatam prī, mrī subesse credo, quæ litteram n ex additamento nonæ conjugationis adsciverint.— *svādhyāḥ* metrum arguit scriptum esse pro *svādhiyaḥ,* nom. plur. adjectivi *svādhī,* (*su-ādhī,* r. dhyai, vid. P. 3, 2, 178). Scholiastes *svādhyaḥ* pro genuina vocabuli specie habere videtur, quum vocalis *ī* in semivocalem *y* transitum illustraturus, Pánínis observationem 6, 4, 82 laudaverit.

XVII.

Hymnus in Indram et Varuńam. Auctor Medhátithis. Metrum *gāyatrī.*

1. *mṛilātaḥ,* secundum scholiasten optativus, *leṭ,* vocali quæ terminationem præcedit,

producta, ut in illo *yat patāti vidyut* apud P. 3, 4, 7 et 94.— *īdriṣe* pro *id-driṣe*, ut *yādrik, tādrik* pro *yad-drik, tad-drik*, P. 3, 2, 60. Vid. adnot. ad h. 10, 7.

3. *tarpayethām rāyah.* De hoc genitivi usu vid. ad h. 2, 1, 1. Conf. Homericum τέρπεσθαι ἐδωδῆς.

4. Schol.: *hi yasmāt kāraṇāt asmadīya-karmaṇām sambandhi soma-rūpam haviḥ yuvāku vasatīvaryekadhanātmakair udakaiḥ payaḥ-saktu-ādi-dravyāntarais cha misritam; tathā sumatīnām sobhana-buddhi-yuktānām ritvijām stotra-rūpam vachanam api yuvāku nānāvidhaiḥ stutya-guṇair vimisritam. tasmāt kāraṇāt he Indrā-varuṇau tathāvidham haviḥ svīkurvatoḥ yuvayoḥ prasādāt vayam vāja-dāvnām* [vid. ad h. 5, 5] *anna-pradānām purushāṇām madhye mukhyā bhūyāma bhavema.* Stevenson.: 'Therefore accept of our sacrificial moonplant juice, mixed with water, and flour, &c. and rendered sacred by the word of the learned sacrificers, and other illustrious qualities; and grant that we be the chief among the benevolent suppliers to the necessity of others.'

5. *sahasra-dāvnām,* vid. ad h. 5, 5.— *kratuh,* conf. Homericum κρατύς. Scholiastes *dhana-dānasya kartā* reddit.— *ukthyah=stutyah,* 'hymno (*uktha*) dignus;' de suffixo *-ya,* hoc usu Vedis proprio, vid. P. 4, 4, 110.

6. *dhīmahi* pro *dadhīmahi,* schol.: *prāpte dhane yāvat apekshitam tāvat bhuktvā, tato 'vasishṭam dhanam kvachit nidhi-rūpeṇā sthāpayāmas cha.*— *prarechanam,* schol.: *bhuktāt nihitāt cha prakarsheṇa adhikam dhanam syāt.*

8. *sishāsantīshu dhīshu,* locativi absoluti, 'quum mentes nostræ vos adorare cupiant;' forma desid. r. san vel shaṅ, vid. P. 6, 4, 42. Conf. ii, ii, § 15: *kavayaḥ sishāsantaḥ,* 'vates cultui divino addicti.'

9. *asnotu=vyāpnotu.*— *ridhāthe,* r. ridh, pro *ridhnuvāthe,* omisso *-nu* quintæ conjugationis.— *sadha-stutim* pro *saha-stutim*; adde hoc exemplum duobus linguæ antiquæ vocabulis, a Pâṅine (6, 3, 96) commemoratis, in quibus *saha* transiit in *sadha.*

XVIII.

Hymnus in Brahmaṅaspatim, v. 1-5, cui associantur Indras et Somas, v. 4, cum Dakshiṅā v. 5; in Sadasaspatim v. 6-8, et in Narâsansam aut Sadasaspatim v. 9. Auctor Medhâtithis. Metrum *gāyatrī.*

1. [*Vājas. Sanh.* 3, 28.] *somānam=sotāram,* r. su, suffixo *-man,* P. 3, 2, 75.— *svaraṇam=prakhyātam,* r. svri.

De Kakshīvante hæc reperio apud schol. ad ii, i, § 10 (cod. Colebr. 2351): *atra itihāsam āchakshate: Dairghatamasaḥ Kakshīvān nāma rishiḥ brahmacharyam charishyan, vedābhyāsāya guru-kule chira-kālam ushitvā, vedān samyag adhītya, vratāni cha cha-*

ritvā, tena anujnātaḥ punaḥ svagṛiham prati prayāsyan, madhye mārge rātrau viṣrāntaḥ. prabhāte Bhāvayavyasya putraḥ, Svanayo nāma, rājānucharaiḥ sankrīḍamāno, 'kasmāt Kakshīvato 'ntikam āsasāda; sa cha, rabhasā pratibuddhaḥ, sahasā uttasthau; taṁ cha rājā pāṇiṁ gṛihītvā, svakīye cha āsane upaveṣya, asya audāryam avagatya, sva-kanyā-pradāna-manāḥ paprachha: 'bhagavan, kasya putraḥ? kim nāma tvam?' iti sa cha pṛishṭo mātaram pitaraṁ cha sva-vṛittāntam [cha] āchachaksha; sa cha rājā, 'sambhāvya' iti avagatya, muditamanāḥ svagṛiham prāpya, asmai madhuparkam ārachayya, vastra-mālyādibhiḥ pūjayitvā, sarathā daṣa kanyāḥ, ṣata nishkān, aṣva-ṣatam, pungavānām ṣataṁ, gavāṁ shashti-uttara-sahasram, punar ekādaṣa rathāṅṣcha prādāt; sa cha sarvam anukrameṇa pratigṛihya Dīrghatamaso 'ntikam āgatya tasmai prādarṣayat. nanu kakshyā nāma aṣva-bandhanī rajjus, tad-vān Kakshīvān, aṣva-bandhanaṁ cha rājna eva uchitam, ato 'sya rājanyatvāt pratigraho nopapadyate, "yājanādhyāpane chaiva viṣuddhāt cha pratigrahāt," tasmād brāhmaṇasya eva adhikāro, na tu kshatriyasya? iti, na esha doshaḥ; yadi api asau Kalingākhyasya rājnaḥ putraḥ, tathāpi tena Kalingena, svayam vṛiddhatvād apatyotpādanāya sāmarthyam alabhamānena, tad-utpādanāya yāchito Dīrghatamā ṛishiḥ, Uṣiṅ-nāmakām apatyotpādanāya preshitayā rāja-mahishyā cha atijarathena maharshiṇā saha sulajjamānayā sva-vastrābharaṇair alankṛitya sva-pratinidhitvena preshitām Uṣiṅ-nāmikāṁ yoshitaṁ dāsīm iti avagatya, mantra-pūtena jalena abhishichya, ṛishi-putrīm kṛitvā, tayā saha reme; tad-utpannaḥ Kakshīvān nāma ṛishiḥ. 'Dīrghatamasis filius Kakshīvān vates, quum, vitæ sanctæ se devoturus, librorum sacrorum addiscendorum caussa in magistri domo diuturnum tempus commoratus esset, Vedis integris perlectis, et votis solutis, ab illo dimissus est. Rursus domum suam rediturus, in media via noctu obdormivit. Mane Svanayas rex, Bhāvayavyæ filius, cum comitibus suis jocans, necopinato prope ad Kakshīvantem accessit, qui strepitu expergefactus, statim surrexit. Rex, dextra data, in sede sua considere eum jussit. Nobilem viri indolem videns, et de filia sua ei in matrimonium danda cogitans, 'domine,' inquit, 'cujusnam tu filius es? quid nomen tuum?' Cui ille patrem matremque, et suam ipsius conditionem declaravit. Rex, idoneum *sibi generum eum fore* reputans, lætus domum ingressus dulcem cibum ei parari jussit, [*ārachayya*, gerund. formæ causs.] et vestes, serta, aliaque dona honorifica obtulit; deinde ei decem puellas, vehiculis instructas, centum aureos, equos centum, boves centum, vaccas mille et sexaginta, et iterum vehicula undecim dedit; isque hæc omnia justo ordine accipiens, Dīrghatamasem adiit, eique monstravit. Erunt fortasse, qui moneant, *kakshyā* esse funem, quo equi ligantur [vid. adnot. ad h. 10, 3]; et *Kakshīvān* designare virum ejusmodi fune instructum: ligamen autem equorum rem esse militi propriam; Kakshīvantem igitur militem fuisse videri, cui non licuerit dona accipere, quum lex militem abstinere jubeat 'a dirigendis sacrificiis, ab institutione sacra, et ab impuris donis;' [vid. Man. 10, 103-110.] itaque, quæ supra narrata sunt, sacerdoti convenire, non militi. At nullum hic vitium. Fuit enim ille quidem Kalingæ regis filius; sed quum Kalingas, senectute confectus, liberos procreandi facultatem non possideret, Dīrghatamasem vatem rogavit ut prolem sibi gigneret: regis uxor, progeniei concipiendæ caussa ablegata, grandævo cum vate *coire* pudens, veste ornatuque suo ancillam, cui Uśik nomen erat, obduxit: quam vates

ancillam esse intelligens, lustrali aqua injecta, vatis filiam consecravit; deinde cum ea coivit, et Kakshīvantem vatem genuit.'

2. *vasuvit*, schol.: *vasūni vindati, iti vasu-vit.*— *sishaktu*=*sevatām*, *Nir.* 3, 21. *parigṛihya anugṛihṇātu iti arthaḥ*, schol. Conf. h. 38, 8. Syllaba reduplicata vocali *i* effertur, ut in *vivashṭi, vivakti*, apud schol. P. 2, 4, 76.

3. *ararushaḥ martyasya*=*upadravaṁ kartum asmat-samīpam prāptasya ṣatru-rūpasya manushyasya. ararushaḥ* videtur esse genitivus thematis *ararvas*, vocis ad modum participii præteriti perfecti a r. ṚI formatæ; conf. *araru*, 'hostis,' quod ad eandem radicem referunt, *Siddh. K.* fol. 201 *v.*— *praṇak*, secundum scholiasten i. q. *pṛiṇak*, præt. imperf. r. PṚICH; secundum P. 2, 4, 80 (conf. 8, 2, 63) aorist. r. ṆAṢ, præfixo *pra*, quod præfero. Verte: 'Ne nos vituperium inimici hominis feriens perdat.' Vid. ad h. 11, 5.— *dhūrtiḥ*=*hiṅsakaḥ.* STEVENSON.: 'May the distress which proceeds from enemies and murderers never reach us.'

4. *rishyati*=*vinaṣyati.*— *hinoti*=*prāpnoti vardhayati vā.* Ita scholiastes. Sed est potius 'incitat, dirigit, ducit.' Hæc vis inest verbo h. 23, 17; 27, 11; 84, 11; 111, 4.

5. *pātu aṅhasaḥ*, r. PÁ, c. ablativo, ut h. 27, 3, 41, 2.

6. *sanim*=*dhana-dātāram*, r. SAN.— Ad *medhām* scholiastes *labdhum* subintelligit.

7. *invati*, r. IV, = *vyāpnoti*, schol. Fortasse 'præbet,' quem sensum habet h. 54, 7; 55, 4.— *chana* est particula enclitica, quæ in negativis sententiis postponitur voci, cui pondus addere volunt: sic h. l. sine Sadasaspatis auxilio consummari nequit sacrificium *vipaṣchitas chana*, 'gnari quoque,' i. e. ne gnari quidem hominis. Ita h. 24, 6: non sane tuam iram *vayaṣ chana*, 'aves quoque,' i. e. ne aves quidem obtinuerunt; h. 55, 1: Indræ magnitudine comparari nequit *mahī chana*, 'terra quoque,' i. e. ne ipsa quidem terra; *Sāmav. Ārch.* 2, 1, 8: *na tasya māyayā chana ripur īṣīta martyaḥ*, 'non illi præstigiis quoque (i. e. ne præstigiis quidem) inimicus homo imperaverit.' Notissimus est in seriore lingua hujus particulæ usus cum pronomine interrogativo, cui indefinitam significationem tribuit, ut *chit* et *api*: h. 74, 7 *kat chana* idem valet, quod serius *kinchana, kinchit*, vel *kimapi.* Impeditus est locus h. 100, 15, ubi invitis codicibus *chana* in duo vocabula sejungere ausus sum.

8. *havishkṛitim*=*haviḥ-sampādana-yuktaṁ yajamānam.*— *prāncham*, conf. II, VIII, § 13: *prānchaṁ yajnaṁ chakṛima*, ubi schol.: *prakarsheṇa gachhantam akārshma.*

9. *saprathastamam. prathas* i. q. *prathā*, 'gloria;' r. PRATH, 'celebrare.'— *sadmamakhasam*=*prāpta-tejaskam. sīdati*, [r. SAD] *iti sadman. sadma-prāptam mahas tejo*

yasya, iti bahuvrīhau, ha-kārasya vyatyayena kha-kāraḥ.— sudhṛishṭamam=anyādhikyena dhārshṭya-yuktaṁ; ṣobhanaṁ dhṛishṇoti, iti sudhṛit: ante terminationem superlativi *-tama* redit ipsum *sh* radicis dhṛish.

XIX.

Hymnus in Agnim et Marutes. Auctor Medhâtithis. Metrum *gāyatrī.*

1. [*Sāmav. Ārch.* 1, 2, 6. *Nir.* 10, 36.] *gopīthāya=soma-pānāya.* — *āgahi* ad eandem, nisi fallor, decurtatam radicem ga (pro gá vel gam) reduci debet, ex qua *āgatam,* h. 2, 2, 1 et *āgata,* h. 3, 3, 2. Sed audi scholiasten: *āgahi, gamer loṭaḥ ser hiḥ* [P. 3, 4, 87]. *ṣapa, iti anuvṛittau, bahulaṁ chhandasi* [P. 2, 4, 73], *iti ṣapo luk. ishugamiyamāṁ chha* [P. 7, 3, 77], *iti chhatvam na bhavati. na lumatā 'ngasya* [P. 1, 1, 63], *iti pratishedhāt. anudāttopadeṣetyādinā* [P. 6, 4, 37] *anunāsika-lopaḥ. tasya asiddhavad-atrābhāt* [P. 6, 4, 22], *iti asiddhatvād ato her* [P. 6, 4, 105], *iti her lug na bhavati.*

3. *maho rajasaḥ=mahattvam udakasya varshaṇa-prakāram.* Ita scholiastes. Sed dubito, an *mahaḥ* accusativus nominis abstracti generis neutrius esse possit. Malim *maho rajasaḥ* genitivos credere, qui a verbo sentiendi *viduḥ* pendeant. Vid. h. 2, 2, 2; 11, 6; 23, 24. Tunc sensus foret: 'qui magnum æquor norunt.' De adjectivo *mah* vid. adnot. ad h. 6, 6.

4. *arkam ānṛichuḥ=udakam architavantaḥ, varshaṇena sampāditavantaḥ.* Ita scholiastes, qui postea hæc addit: *arka-ṣabdasya udaka-vāchitvam Vājasaneyina āmananti, 'āpo vā arka,' iti. tan-nirvachanaṁ cha eva āmananti: 'so* [scil. *Hiraṇyagarbhaḥ, jagat sṛishṭvā*] *'rchan acharat, tasya archata āpo 'jayanta; "archato vai me kam abhūd," iti tad eva arkasya arkatvam' iti.* Solitum vocabulorum sensum prætulerim: 'qui hymnum canunt.' *ānṛichuḥ* pro *ānarchuḥ,* r. ṛich. Vid. P. 6, 1, 36, ubi schol. hunc locum nostrum affert. Lassen., *Ind. Bibl.* t. iii, p. 92, 93.

6. *nākasya adhi=duḥkha-rahitasya sūryasya upari.* Malim verba sic construere, *ye āsate divi, adhi rochane nākasya,* 'qui commorantur in cœlo, supra splendorem solis.'

7. Schol.: *ye Marutaḥ parvatān meghān īnkhayanti chālayanti, tathā arṇavam udaka-yuktaṁ samudraṁ tiras-kurvanti, iti ṣeshaḥ; niṣchalasya jalasya tarangādi-utpattaye chālanaṁ tiraskāraḥ.* Hanc scholiastæ interpretationem retinui, ubi nunc ab ea recedendum esse puto, et deserui ubi retinere debebam. Vox *parvata* dubium non est, quin olim 'nubem' significaverit: Yâskas eam inter *megha-nāmāni* retulit, *Nigh.* 1, 10; et alio loco, *Nir.* 11, 37, *parvatānām=meghānām* reddidit. Non temere igitur scholiastes hunc sensum nostro loco voci tribuisse videtur. Voculam autem *tiras* hic et in proximo versu 'trans' vertendam esse credo. Sic iii, i, § 30: *īlenyo, namasyas, tiras tamaṅsi darṣataḥ, sam Agnir idhyate vṛishā,* 'laudabilis, venerandus, trans tenebras conspiciendus, Agnis accenditur liberalis.' vii, i, § 24: *tiraḥ pavitram,* 'trans (per)

cribrum.' Vide igitur annon versus noster ita explicandus sit: 'Qui propellunt nubes trans mare undosum ...,' et proximus: 'Qui *sese* extendunt radiis suis trans mare undosum.' Similis locus est, II, I, § 26: *bṛihad-uksho Maruto viṣva-vedasaḥ pravepayanti parvatān adābhyāḥ,* 'Marutes omniscii, invicti, concitant imbriferas (multum pluentes) nubes.'

XX.

Hymnus in RIBHUES. Auctor MEDHÂTITHIS. Metrum *gāyatrī.*

1. *devāya janmane,* ad litteram 'divinæ nativitati,' (divino generi?), i. e. Ribhuibus divinos natales nactis, in deorum numerum relatis. STEVENSON.: 'in honour of the Ribhu, who (from Brahmans) are about to become an order of gods.' Schol.: *Ṛibhavo hi manushyāḥ santas, tapasā devatvam prāptāḥ; te cha atra sūkte devatāḥ; tat-sangho jāyamāna-vāchinā janma-ṣabdena ekavachanāntena atra nirdiṣyate: janmane jāyamānāya Ṛibhu-sangha-rūpāya devāya, tat-prīti-artham.* Conf. schol. ad III, VII, § 1: *tatra Ṛibhūṇām pūrvam manushyāṇām eva satāṁ tapasā devatva-prāptir, 'Ārbhavam ṣaṅsati, Ṛibhavo vai devebhya,' iti atra brāhmaṇe spashṭam āmnātā; kechana Ṛibhavo nāma sūrya-raṣmaya, iti āchakshate,* 'Ribhues olim homines fuisse, deinde vero castimoniâ divinitatem nactos esse, diserte declaratur illo brahmanarum loco: "Ribhuibus sacratum carmen recitat: Ribhues utique inter deos," etc. Nonnulli volunt, Ribhues esse radios solis.' Conf. *divyāya janmane,* h. 58, 6.— *āsayā = āsyena.*

2. *ṣamībhiḥ = graha-chamasādi-nishpādana-rūpaiḥ karmabhiḥ,* schol. Claris, quæ ediderunt, facinoribus sacrificia et divinos honores nacti sunt. Indræ equos creasse dicuntur Ribhues, h. 111, 1. Conf. III, IV, § 7: *yābhiḥ ṣachībhiṣ chamasāṁ apiṅṣata, yayā dhiyā gām ariṇīta charmaṇaḥ, yena harī manasā niratakshata, tena devatvam Ṛibhavaḥ samānaṣa,* 'quibus facinoribus pateras divisistis, qua scientia vaccam eduxistis e pelle, qua voluntate rapidos *Indræ equos* procreastis, eadem divinitatem obtinuistis, Ribhues.'

3. *sabar-dughām = sabaraḥ kshīrasya dogdhrīm;* conf. h. 121, 5, et II, I, § 23: *tubhyaṁ dhenuḥ sabar-dughā viṣvā vasūni dohate.*

4. *satya-mantrāḥ,* 'efficaci prece utentes,' *= avitatha-mantra-sāmarthya-upetāḥ.*— *akrata,* pro *akurvata,* ut h. 33, 15, *akran* pro *akurvan,* neglecto additamento octavæ conjugationis proprio. Vid. P. 3, 1, 85.— *vishṭī* scholiastes pro nominativo pluralis habet: explicat enim *= vishṭayo vyāpti-yuktāḥ, sarveshu kāryeshu etadīyasya mantra-sāmarthyasya apratighāto vyāptir uchyate.* Rectius, opinor, instrumentalem singularis dixeris, pro *vishṭyā,* ut *dhītī, matī, sushṭutī* apud schol. P. 7, 1, 39, pro *dhītyā, matyā, sushṭutyā.* In vocis significatione quoque a scholiaste dissentiendum erit: *vishṭi* enim idem esse credo, ac *vishṭvī,* quod apud YÂSKAM, *Nigh.* 2, 1 inter voces 'opus, facinus' significantes exstat. Versum igitur nostrum sic intelligo: 'Ribhues sinceri, efficaci prece instructi, parentes suos facinore (efficacia, potestate sua) rursus juvenes reddiderunt.' Conf. III, VII, § 1: *yadā aram akran Ṛibhavaḥ pitṛibhyām parivishṭī veshaṇā daṅsanābhiḥ, ād id devānām upa sakhyam āyan,* 'quum decus (juvenilis ætatis?) pararent Ribhues paren-

tibus efficacia sua, operatione et facinoribus, tunc statim deorum societatem obtinuerunt.' Simili ratione h. 92, 3 *vishṭibhiḥ* explicari poterit.

5. *agmata* pro *agamata*. Sic vii, i, § 39: *agman ṛitasya yonim ā*. De elisione vocalis r. gam, vid. P. 2, 4, 80.— *madāsaḥ*, 'exhilarantia *libamina*.'

6. *akarta*, secundum scholiasten aoristus.— Fabulæ, hoc versu memoratæ, de patera a Ribhuibus in quattuor partes divisa, sæpius mentio fit. Vid. h. 110, 3. Conf. iii, vii, § 1, ubi ipse Tvashtris, Ribhuum rogatu, pateram divisisse dicitur:

jyeshṭha āha 'chamasā dvā kara' iti, kanīyān 'trīn karavāma' iti āha,
kanishṭha āha 'chaturas kara' iti, Tvashṭa Ribhavas tat panayad vacho vaḥ.
satyam ūchur nara; evā hi chakrur; anu svadhām Ribhavo jagmur etām;
vibhrājamānāñs chamasāñ ihevā venat Tvashṭā chaturo dadṛiṣvān.

'Natu maximus dixit, 'pateras duas fac;' junior, 'tres facere debemus;' minimus natu dixit, 'quattuor fac:' Tvashtris, Ribhues! illum comprobavit sermonem vestrum. Veritatem dixerunt viri; profecto enim *ita* fecerunt; ideoque ceremoniam Ribhues obtinuerunt hanc: splendentes pateras quattuor tunc sane appetebat Tvashtris, quum eas conspiceret.' Stevensonus versum nostrum ita vertit: 'And in like manner, when the artist god (Vishwakarma) had invented the new sacrificial vase, ye afterwards produced its four varieties.'

7. *dhattana* vid. ad h. 13, 12.— *trir ā*=*trivāram āvṛittāni, uttamāni, madhyamāni, adhamāni cha, iti evam ratnānām trir-āvṛittiḥ.*— *sāptāni*=*sapta-sankhyākāni nishpanna-varga-rūpāṇi karmāṇi cha.* De formatione vocabuli vid. P. 5, 1, 61.

8. *sukṛityayā* a scholiaste primum tanquam substantivum compositum classis *karmadhāraya* dictæ explicatur: *yajna-sādhana-sampādana-rūpeṇa ṣobhana-vyāpāreṇa*; deinde tanquam ajectivum, ad quod substantivum subintelligi debeat: *ṣobhanam kṛityam asyā bhajana-kriyāyāḥ, sā sukṛityā. kṛityā* i. q. *kriyā*, vid. P. 3, 3, 100.

XXI.

Hymnus in Indram et Agnim. Auctor Medhátithis. Metrum *gāyatrī*.

2. *gāyatreshu*=*gāyatrī-chhandaskeshu mantreshu sāma-rūpeṇa gāyata.*

4. *ugrā santā*, 'eos, qui horrendi sunt.' Haud infrequens est hic participii *sat* usus post adjectiva. Conf. h. 110, 3. 4.

5. *Rakshas*=*Rākshasa-jātim.*— *ubjatam*=*ṛijū-kurutam, krauryam parityājayatam, iti arthaḥ.* Conf. *Sāmav. Ārch.* 1, 10, 5: *yātudhānasya Rakshaso balam nyubja vīryam*, 'perniciosi Rakshasis robur frange, *et* fortitudinem.'— *atriṇaḥ*=*bhakshakāḥ Rākshasāḥ*; r. ad. Secundum Bhaṭṭojim *attriṇaḥ* scribendum foret; vid. *Siddh. K.* fol. 201 *v*.

6. Schol.: *satyena avaṣya-phala-dānād avitathena tena asmābhir anushṭhitena karmaṇā, prachetune prakarsheṇa phala-bhoga-jnāpake pade svarga-lokādi-sthāne, adhijāgṛitam ādhikyena sāvadhānau bhavatam; tato 'smabhyaṁ ṣarma yachhatam, sukhaṁ gṛiham vā dattam.* Nescio annon verba *tena satyena* rectius eodem sensu accipi debeant, quo apud seriores in obtestationibus usurpantur; vid. *Nal.* 5, 18 seqq. Præpositionem *adhi* non cum *jāgṛitam*, sed cum locativis *prachetune pade* conjungendam esse credo; vid. ad h. 16, 6. Verba *prachetune pade* sensu proprio accipio, περισκέπτῳ ἐνὶ χώρῳ. Stevenson.: 'O Indra and Agni, induced by our solemnities, which procure a certain reward, do ye stand all on the alert to come hither, with ready steps, and bestow on us a pleasant place of abode.'

XXII.

Hymnus in Aṣvinos, vv. 1-4, Savitṛim, vv. 5-8, Agnim, vv. 9. 10, Indrāṇīm, Varuṇānīm et Agnāyīm, vv. 11. 12, Cœlum Terramque, vv. 13. 14, Terram, v. 15, et Vishṇum, vv. 16-21. Auctor Medhātithis. Metrum *gāyatrī.*

1. Scholiastes interpretationi præmittit verba: *atra hotā adhvaryum uddiṣya brūte,* 'sacrificii institutor sacerdotem alloquitur.'

2. *divi-spṛiṣā.* Frequentes sunt hujusmodi dictiones, ex stirpe verbi, vel nomine verbali primitivo, cum locativo casu substantivi compositæ. Vid. P. 6, 3, 14. Adjectivum *divi-spṛiṣ* sæpe de diis usurpatur: Indras Vāyusque vocantur *divi-spṛiṣā,* h. 23, 2; Agnis *divi-spṛik* dicitur, *Ait. Br.* 3, 42.

3. [*Vājas. Sanh.* 7, 11.] *kaṣā = aṣva-tāḍanī.*— *madhumatī.* Scholiastes Yāskam laudat, qui *Nigh.* 1, 12 *madhu* inter *udaka-nāmani* retulit; deinde addit: *aṣvasya ṣīghragatyā yat svedodakaṁ sravati, tena iyaṁ kaṣā klinnā, iti arthaḥ.*— *sūnṛitāvatī* hic ut alibi a scholiaste explicatur *priya-satya-vāg-yuktā.*— *mimikshatam = yajnam asmadīyaṁ soma-sāra-rasena sektum ichhataṁ; kaṣayā aṣvaṁ dṛiḍhaṁ tāḍayitvā,* [*tena*] *saha samāgatya, bhavad-vishayāṁ soma-rasāhutim nishpādayitum udyuktau bhavatam, iti arthaḥ.*

4. *na hi.* Enclitica *hi* in codicibus, qui ceteroquin omnes voces singulatim exhibent, voculæ *na* scriptura adjungi solet: vid. h. 54, 1. In interpretatione Latina scribe 'domus' pro 'domum:' ordo enim verborum hic est: *gṛihaṁ, yatra rathena gachhathaḥ, na vām asti dūrake.*

5. *Vājas. Sanh.* 22, 10.] *hiraṇya-pāṇim,* 'aurimanum,' i. e. aureis radiis, manuum instar, præditum. Conf. *hiraṇya-hastaḥ,* h. 35, 10; *hiraṇya-keṣaḥ,* h. 79, 1. Notissima est Homeri ῥοδοδάκτυλος ἠώς. Eustath. ad Od. β, 1: εἶεν δὲ ἂν ἠοῦς δάκτυλοι κατὰ ἀλληγορίαν αἱ τοῦ ἡλίου ἀκτῖνες. Aliter scholiastes: *hiraṇya-pāṇim = yajamānāya dātuṁ haste suvarṇa-dhāriṇaṁ. yadvā, deva-kartṛike yāge Savitā svayam ṛitvig bhūtvā brahmatvena avasthitaḥ; tadānīṁ kasyāṁchid ishṭau adhvaryavaḥ tasmai Savitre brahmaṇe prāṣitra-nāmakam puroḍāṣa-bhāgaṁ dattavantaḥ; tat cha prāṣitraṁ haste Savitrā gṛihītaṁ*

sat, tadīyaṁ hastaṁ chichheda. ataḥ prāṣitrasya dātāro 'dhvaryavaḥ suvarṇa-mayam pāṇim nirmāya prakshiptavantaḥ. so 'yam arthaḥ Kaushītakī-brāhmaṇe samāmnātaḥ: 'Savitre pratijahrus, tat tasya pāṇī prachichheda; tasmai hiranmayau pratidadhuḥ, tasmād hiraṇyapāṇir,' iti. '*Hiraṇya-pāṇis,* i. e. qui aurum sacrificanti dandum manu tenet. Vel fortassis nominis origo hæc fuit. Aliquando in sacrificio a diis instituto ipse Savitris, sacerdos factus, pontificali munere fungebatur: tunc in ceremonia quadam sacrorum ministri huic Savitri, pontifici, oblationis partem, *prāṣitra* dictam, detulerunt, quæ ab eo prehensa manum ejus abscidit. Deinde sacrorum ministri, qui *prāṣitram* ei obtulerant, auream fecerunt manum, eamque ei adaptarunt. Memoratur iste sensus in *Kaushītakī-brāhmaṇa,* "Savitri *prāṣitram* obtulerunt: id ejus manus fregit: ei aureas manus dederunt: propterea aurimanus dicitur."'

saḥ - - padam = *sa, etan-mantra-pratipādyā devatā, padaṁ yajamānena prāpyaṁ sthānaṁ, chettā jnāpayitā bhavati.*

6. *apām napātam.* In horum verborum interpretatione scholiasten sequutus sum, qui ea sic reddit: *jalasya na pālakaṁ, santāpena ṣoshakam, iti arthaḥ.* Malim nunc 'aquarum filium' vertere, i. e. Solem, qui 'æquoris se tollit ab undis.' Sol enim vespere in oceano se submergens, indeque mane oriens, frequens est, ut apud alios, ita apud Indos poetas loquutio. Vid. *Kirātārjun.* 1, 46 ibique Mallin. Vocem *napāt* 'filium' significare, docet Yáskas, *Nigh.* 2, 2, et satis multa, quæ in hymnis nostris occurrunt, exempla id demonstrant: *vimucho napāt,* 'nubis filius,' i. e. sol e nubibus emergens, h. 42, 1; *ūrjo napāt,* 'roboris fili,' i. e. Agnis, h. 58, 8, eodem sensu, quo ibidem *suno sahasaḥ,* vel h. 96, 3 *ūrjaḥ putra,* et h. 26, 10 *sahaso yaho; divo napātā,* 'cœli filii,' i. e. Asvini, h. 117, 12; *napātaḥ ṣavasaḥ,* 'filii roboris,' i. e. Ribhues, iii, vii, § 4. (Hinc etiam explicandum erit antiquum illud Agnis cognomen *Tanūnapāt,* h. 13, 2, quod nisi fallor 'corporis filium' sonat, i. e. eum, qui ex ligno aliave materia inflammabili quasi nascitur: male scholiastes ad iii, i, § 35, 'corporum-non-deletorem,' *sprashṭṝīṇāṁ tanū ṣarīrāṇi na pātayati, na dahati, iti utpatteḥ,* significatum putat: propius ad veritatem accedunt, quæ Yáskas *Nir.* 8, 5 profert: *Tanūnapād ājyam bhavati, napād iti anantarāyāḥ prajāyāḥ nāmadheyam nirṇatatamā bhavati; gaur atra tanūr uchyate, tatā asyām bhogās; tasyāḥ payo jāyate, payasa ājyaṁ jāyate. Agnir, iti Ṣākapūṇir: āpo 'tra tanva uchyante, tatā antarikshe; tābhya oshadhi-vanaspatayo jāyanta, oshadhi-vanaspatibhya esha jāyate.*) Ipse scholiastes noster incertus fuisse videtur de propria vi vocabulorum *apām napāt:* verba enim *pra vo napātam apāṁ kṛiṇudhvam,* ii, i, § 1, ita illustrat: *he ṛitvijaḥ, vo yūyaṁ, prathamārthe dvitīyā, apām udakānām napātam na pātayitāram* [conf. derivationem *na pāti, napāt,* apud schol. P. 6, 3, 75], *tāsām naptāram vā Agnim; adbhyaḥ oshadhi-vanaspatayaḥ, tābhyo 'gnir, iti apām-naptṛitvam Agneḥ; taṁ devam prakṛiṇudhvam - - prakarsheṇa studhvam, iti arthaḥ.* Eodem sensu, quo *apām-naptṛi,* ad quod hic alludit scholiastes, dictum esse videtur *apo-naptṛi,* unde descendit vox *apo-naptrīyam,* quæ sacrificii cujusdam designatio est, *Ait. Br.* 2, 19. Cum *napāt* cognata sunt Latinum *nepos,* et Græcum νέπους, νέποδες; conf. Anglo-saxonicum *nifa,* 'fratris filius,' Germanicum *Neffe,* etc.

7. [*Vājas. Sanh.* 30, 4.] *vasoḥ=nivāsa-hetoḥ.*— *rādhasaḥ=dhanasya.*— *nṛi-chakshasam=manushyāṇām prakāṣa-kāriṇam.*

8. *stomyaḥ=stuti-yogyaḥ,* vox a substantivo *stoma* suffixo *-ya* deducta, de quo vid. P. 4, 4, 110.

9. [*Vājas. Sanh.* 26, 20.] *patnī* vid. P. 4, 1, 33.

10. *gnāḥ* vid. ad h. 15, 3.— *Hotrām=homa-nishpādaka-Agni-patnīm.*— *Bhāratīm=Bharata-nāmakasya Ādityasya patnīm.*— *Dhishaṇām=vāg-devīm.*— *varūtrīm,* verte 'eligendam, egregiam,' i. q. *varaṇīyām.* Vid. P. 7, 2, 34.

11. *nṛi-patnīḥ=manushyāṇām pālayitryaḥ.* Ita scholiastes. At si vera sunt, quæ Pāṅinis de genuino sensu vocis *patnī* notavit, 4, 1, 33, rectius interpreteris 'virorum (deorum) uxores.'— *achhinna-patrāḥ=achhinna-pakshāḥ, na hi pakshi-rūpāṇām deva-patnīnām pakshāḥ kenachit chhidyante.*— *abhi-sachantām=ābhimukhyena sevantām.*

12. [*Nir.* 9, 34.] *Indrāṇī, Varuṇānī,* vid. P. 4, 1, 49. *Agnāyī,* vid. P. 4, 1, 37.

13. [*Vājas. Sanh.* 8, 32; 13, 32. *Ait. Br.* 1, 16; 4, 10.] *mimikshatām=svakīya-sāra-bhūtena rasena sektum ichhatām.*— *bharīmabhiḥ=bharaṇaiḥ, poshaṇaiḥ.* De vocis formatione vid. *Siddh. K.* fol. 203 *r.*

14. *Gandharvasya dhruve pade,* 'in firmo tramite Gandharvæ' (sive Solis: vid. Colebr. *Miscell. Ess.* t. i. pag. 212) i. e. sub dio [?]. Conf. *Vājas. Sanh.* 9, 10 et 11, 7: *divyo Gandharvaḥ ketapūḥ ketam naḥ punātu,* 'cœlestis Gandharvas (Sol), mentium lustrator, mentem nostram lustrato.'— *ghṛitavat payaḥ,* θῆλυς ἐέρση.— *rihanti* i. q. *lihanti,* ut *arankṛita* i. q. *alankṛita.*

15. [*Vājas. Sanh.* 35, 21; 36, 13. *Nir.* 9, 32.] *syona* apud Yāskam inter *sukha-nāmāni* occurrit. Scholiastes modo *vistīrṇa,* modo *sukha-kara* reddit. iii, viii, § 19 *yasmai tvaṁ sukṛite jātaveda u lokam Agne 'kṛiṇavaḥ syonam,* 'cui benefico tu, sapiens Agnis! mundum fecisti jucundum (*=sukha-karam,* schol.).' *Vājas. Sanh.* 29, 33 *barhiḥ syonam* vel jucundum vel amplum stragulum significare poterit. Cognatum videtur Germanicum *schön.*

anṛiksharā=kaṇṭaka-rahitā, 'spinarum expers.' Scholiastes *ṛikshara,* 'spina,' deducit a r. ṛish, 'ire,' *gachhati antar, iti ṛiksharaḥ kaṇṭakaḥ.* Litteram *sh* radicis cum *s* suffixi *-sara* coaluisse putat in *ksh,* ut in futuris nonnullis fieri solet; vid. P. 8, 2, 4. Malim *anṛikshara* compositum credere ex *a* negativo et adjectivo *nṛi-kshara* 'viros perdens,' quod tam significatu quam etymologia respondet Græco ἀνδροφθόρος: *a-nṛikshara* vides fore ἀνανδροφθόρος. Conf. h. 41, 4.

yachhā naḥ ṣarma saprathaḥ, conf. h. 94, 13. *saprathaḥ=sarvataḥ pṛithu,* a sub-

stantivo *prathas,* cui cum adjectivo *prithu* eadem intercedit ratio, atque Græcis πλάτος et πλατύς; conf. τάχος et ταχύς, βάθος et βαθύς, etc. Scholiastes, nullo adjectivi *prithu* respectu habito, *prathas* ad r. PRATH refert. Apud Páńinem quoque (5, 1, 122, conf. *Siddh. K.* fol. 91 *v.*) desidero formam *prathas* inter substantiva abstracta, ab adjectivo *prithu* deducenda. Adverbii sensum voci *saprathas* tribuit scholiastes in hoc versu, II, I, § 16: *Indrota tubhyam tad dive tad Rudrāya svayaṣase Mitrāya vochaṁ Varuṇāya saprathaḥ sumṛilīkāya saprathaḥ,* 'de te quoque, Indra! *illud facinus* (pluviæ scilicet effusionem), illud de cœlo, illud de Rudra illustri, *et* de Mitra *atque* de Varuna abundanter prædico, de benefico quovis numine abundanter.' (Schol.: *Rudrāya=jagatāṁ duḥkha-drāvayitre rodana-ṣīlāya Agnaye; Mitrāya = ahar-abhimāna-devatāyai; Varuṇāya = rātri-abhimāna-devatāyai; saprathaḥ=sarvataḥ prithu vistīrṇaṁ yathā bhavati tathā, tad varshaṇa-karma bravīmi.*)

16. Schol. *Vishṇuḥ parameṣvaraḥ, sapta dhāmabhiḥ saptabhir gāyatryādibhiḥ chhandobhiḥ sādhanabhūtaiḥ, yataḥ prithivyāḥ yasmāt bhū-pradeṣāt, vichakrame vividham pāda-kramaṇaṁ kṛitavān, ato 'smāt prithivī-deṣāt no 'smān devā avantu. Vishṇoḥ prithivyādi-lokeshu chhandobhiḥ sādhanaiḥ jayaṁ Taittirīyā āmananti: 'Vishṇu-mukhā vai devāṣ chhandobhir imān lokān anapajayyam abhyajayan,' iti. Vishṇos trivikrama-avatāre pāda-traya-kramaṇasya prithivī-apādānam prithivī-pradeṣād rakshaṇam nāma bhūr-loke vartamānānām pāpa-nivāraṇam.* Tu cave ne cum scholiaste hoc et sequenti versu recentiorem fabulam de Vishnu nano (*Vāmana-avatāra* s. *Trivikrama-avatāra,* conf. *Rāmāy.* 1, 31, 17 seqq.) respici putes. Vid. Colebr. *Miscell. Ess.* t. i. pag. 110, 111.

17. [*Vājas. Sanh.* 5, 16. *Ait. Br.* 1, 17. *Nir.* 12, 19.] *tredhā* i. q. *tridhā,* vid. P. 5, 3, 46. Quænam sint tria illa loca, in quibus Vishnus pedem defixisse dicitur, jamdudum disceptarunt interpretes: Śákapúńis apud Yáskam, *Nir.* 12, 19: *prithivyām antarikshe divi;* Aurńavábhas apud eundem: *samārohaṇe Vishṇu-pade Gaya-ṣirasi.* (*Samārohaṇe=udaya-girau; Vishṇu-pade=madhyandine antarikshe; Gaya-ṣirasi = astagirau.* Durgádásæ Comm. in *Nirukt.* Cod. Colebr. 112, fol. 160 *v.*) Conf. *Vājas. Sanh.* 5, 18, de Vishnu, *yo askambhayad uttaraṁ sadhastham vichakramāṇas tredhā urugāyaḥ,* 'qui fulcivit summum (deorum) commune domicilium, ter pedem figens, late gradiens;' ubi schol.: *trishu lokeshu Agni-Vāyu-Sūrya-rūpeṇa pāda-trayam nidadhānaḥ.* Fortassis eandem fabulam respiciunt verba ista in prece ad Agnim, *Vājas. Sanh.* 12, 5: *Vishṇoḥ kramo 'si sapatna-hā,* 'tu es unus gressuum Vishnuis, inimicorum necator.' Ipse Vishnus *urukramaḥ,* 'late gradiens,' dicitur, h. 90, 9.— Postremas hujus versus voces sic illustrat scholiastes: *asya Vishṇoḥ pāṅsure dhūli-yukte pāda-sthāne samūḍham idaṁ jagat samyag antarbhūtam.*

18. [*Vājas. Sanh.* 34, 43.] *ataḥ dharmāṇi dhārayan.* Stevenson.: 'and in consequence has upheld the observance of religious rites.'

19. [*Vājas. Sanh.* 6, 4; 13, 33.] *yato vratāni paspaṣe,* schol.: *yato yaiḥ karmabhiḥ*

vratāni agnihotrādīni paspaṣe [r. spaṣ, *bādhana-sparṣanayoḥ*] *sarvo yajamānaḥ sprishṭavān Vishṇor anugrahād anutishṭhati, iti arthaḥ.*

20. [*Vājas. Sanh.* 6, 5.] *sūrayaḥ=vidvāñsa ṛitvij-ādayaḥ.— divīva ākāṣe yathā ātatam sarvataḥ prasṛitañ chakshuḥ nirodha-abhāvena viṣadam paṣyati, tadvat.* Stevenson.: 'as do the eyes of all the heavenly inhabitants.'

21. [*Vājas. Sanh.* 34,44.] *vipanyavaḥ=viṣesheṇa stotāraḥ;* r. pan, 'laudare,' (præs. *panāyati,* vid. schol. P. 3, 1, 28) suffix. unād. *-yu.— samindhate = samyak dīpayanti.— jāgṛivāñsaḥ,* 'expergefacti, vigiles:' animadverte exitum participii præteriti perfecti, *-vas,* subjunctum radici, quæ nusquam nisi cum reduplicatione occurrit. Conf. *jakshivān* apud P. 3, 2, 107.

XXIII.

Hymnus in Váyum, v. 1, in Indram et Váyum, vv. 2. 3, in Mitram et Varuṅam, vv. 4-6, in Marutes, vv. 7-9, in *Viṣvedevas,* vv. 10-12, in Púshaṅem, vv. 13-15, et in Aquas, vv. 16-24. Auctor Medhátithis: at vv. 20-23 recurrunt in carmine, quod Sindhudvípæ, Ambaríshæ regis filio, tribuitur, vii, vi, § 5. Metrum, vv. 1-18 et 21 *gāyatrī* (vid. adnot. ad v. 21); v. 19 *pura ushṇik;* vv. 20 et 22-24 *anushṭubh.*

1. *tīvrāḥ* 'valentes, robusti,' i. e. inebriantes; schol: *prabhūtatvāt tarpayituñ samarthāḥ.* Conf. vii, ii, § 3: *yasya te madyañ rasañ tīvrañ duhanti adribhiḥ, sa pavasva abhimātihā,* 'tu, cujus jucundum succum valentem (=*kshipram madakāriṇam*) exprimunt lapidibus, lustra nos, hostium devictor.'— *āṣīrvantaḥ.* Dubito an hanc vocem bene intellexerim. Scholiastes *āṣiravantaḥ* reddit. Fortasse idem significat, quod *dadhi-āṣiraḥ,* h. 5, 5, nempe somæ succos lacte aliove additamento mixtos. Verbum ṣrī, ad quod vocem *āṣīḥ* referunt (P. 6, 1, 36), de libamine ita miscendo usurpatur, vii, i, § 3: *gobhiḥ ṣrīṇīta matsaram,* 'lacte miscete exhilarantem liquorem.' (Schol.: *matsarañ somañ gobhiḥ govikāraiḥ payobhiḥ ṣrīṇīta sañskuruta.*)

4. *jajnānā,* 'natos,' =*karma-pradeṣe prādur-bhavantau;* partic. perf. pass. r. jan.

5. Schol.: *yau Mitrā-varuṇau ṛitena satya-vachanena yajamāna-anugraha-kāriṇā, ṛitā-vṛidhau, ṛitam avaṣyam-bhāvitayā satyañ* [conf. h. 2, 3, 2], *tasya vardhakau, ṛitasya satyasya praṣastasya jyotishaḥ prakāṣasya patī pālakau. ṣruti-antare Mitrā-varuṇayor Aditi-putratvena ṣrutatvāt dvādaṣa-Ādityeshu antarbhūtatvena jyotiḥ-pālakatvañ yuktam. ṣrutyantare cha, 'ashṭau putrāso Aditer' iti upakramya, 'Mitraṣ cha Varuṇaṣ cha' ityādikam āmnātam. tā Mitrā-varuṇā, tathāvidhau Mitrā-varuṇau, huve āhvayāmi.*

6. [*Vājas. Sanh.* 33, 46.] *bhuvat,* scholiastæ optativus, *leṭ,* mihi aoristus; *karatām,* illi imperativus, mihi iterum aoristus, ut *akaram,* h. 114, 9, et *karat,* h. 25, 12.

7. *sajūḥ* cum instrumentali casu, ut h. 44, 2 et 14; conf. *Vājas. Sanh.* 3, 10: *sajūr*

devena Savitrā sajū Rātryā Indravatyā.— *trimpatu*=*tripto bhavatu;* conf. *Ait. Br.* 8, 20: *abhi tvā vrishabhā sute sutam̃ srijāmi pītaye, trimpā vyaṣnuhi madam.*

8. *Pūsha-rātayaḥ*=*Pūshākhyo devo rātir dātā yeshām Indra-Marutām̃, te Pūsha-rātayaḥ.*

9. *Indreṇa sahasā yujā,* verte: 'Indra fortiter (cum fortitudine) vos adjuvante.' Præstat enim voce *yuj* 'opitulatorem, adjutorem' significatum credere (ut h. 7, 5; 8, 4), quam cum scholiaste 'idoneum' (*yujā*=*yogyena*) interpretari: neque est quod nos cogat, ut *sahasā,* quod scholiastes=*balavatā* reddit, alio quam solito sensu accipiamus.

mā no duḥṣansa īṣata. Iisdem verbis clauditur versus *Vājas. Sanh.* 33, 69. Similes loquendi formulæ haud infrequentes occurrunt. *Vājas. Sanh.* 3, 32: *na -- īṣe ripur aghaṣansaḥ* 'non prævalcat (*īṣe,* conf. h. 71, 9; 100, 7) hostis infamis;' et ibid. 29, 47: *mā kir no aghaṣansa īṣata,* 'ne quis (vid. ad h. 27, 8) nobis infamis imperet.' Videtur *īṣata* esse imperfectum r. īṣ, rejecto augmento, et vocali *a,* ut sæpe fit, (vid. P. 2, 4, 73) inter ultimam radicis litteram et terminationem tertiæ personæ præter regulam inserta.

10. *Priṣni-mātaraḥ,* 'qui Prisnim matrem habent,' Prisnis filii. Occurrit *priṣniḥ* apud Yáskam, *Nigh.* 1, 4, inter nomina, quæ secundum *Nir.* 2, 14 tam cœlum, *dyauḥ,* quam solem, *ādityaḥ,* significant. Deváráj. in scholiis ad *Nighaṇṭum* (cod. Colebr. 731. fol. 105 *v.*) duos affert veterum carminum locos, unum in quo 'cœlum' significare dicit, *Priṣneḥ putra upamāso Vasishṭhāḥ;* et alium, ubi 'solem' designare putat, *ayam venaṣ chodayat Priṣni-garbhaḥ.* Non desunt exempla nominis *Priṣniḥ* masculino genere usurpati. Ita in hymno brevi, viii, viii, § 47, quem integrum adscribam:

> *ā 'yam̃ gauḥ Priṣnir akramīd, āsadan mātaram puraḥ pitaram̃ cha prayant svaḥ.*
> *antaṣ charati rochanā 'sya, prāṇād apānatī vyakhyan mahisho divam.*
> *trinṣad dhāmā virājati, vāk patangāya dhīyate prati-vastor aha dyubhiḥ.*

'Huc ille gradiens Prisnis (sol) venit, adiens matrem (terram) primum, patrem deinde aggrediens cœlum. Introgreditur lux ejus, cum respiratione exhalationem *aeris* concedens, grandis, lumine implens aerem. Triginta *temporis* spatia collustrat: hymnus aliti *illi* recitatur quovis mane utique, *singulis* diebus.' (Schol.: *gauḥ*=*gamana-ṣīlaḥ, priṣniḥ*=*prāpta-varṇaḥ, prāpta-tejāḥ*). Adde verba carminis antiqui, quæ *Ait. Br.* 1, 21 leguntur, *arūruchad ushasaḥ Priṣnir agriyaḥ,* 'collustrabat auroras Prisnis (sol) egregius.'

11. *dhrishṇuyā* i. q. *dhrishṇunā;* vid. schol. P. 7, 1, 39 et 7, 4, 25.— *yāthanā* pro *yāthana,* idque pro *yātha,* vid. P. 7, 1, 45.

12. *haskārāt,* ad litteram ex 'ridente' aere. Schol.: *dīptikārāt.*

13. *dharuṇam*=*yāgasya dhārakam̃ somam.* Præpositionem *ā* scholiastes idem valere dicit, quod *āhara,* i. e. 'accipe,' et *ajā,* pro *aja,* tanquam vocativum interpretatur, =*gamana-ṣīla.* Quid vero, si *aja* pro imperativo r. aj habeamus, totumque versum sic intel-

ligamus: 'Splendide Pūshan! huc ad libationem, pulchro stragulo decoram, de cœlo veniens accede, quasi pastor ad amissum pecus.'

15. *anuseshidhat* et *charkṛishat,* aoristi formæ iterativæ radd. SIDH et KṚISH.— *yava,* Zendicum *yawa,* Persicum جو, Græcum ζεά, ζειά. Vid. quæ de hac voce notata sunt a scholiaste ad Gotam. *Nyāya-sūtr.* 2, 56.

16. *ambayaḥ,* schol.: *mātṛi-sthānīyāḥ āpaḥ,* quam interpretationem adducto ex *Kaushītaki-brāhmaṇis* loco confirmat.— *jāmayaḥ = hita-kāriṇyo bandhavaḥ.*— *pṛinchatīḥ* pro *pṛinchatyaḥ,* P. 6, 1, 106; = *gavādishu yojayantyaḥ.* Quidni 'lac dulcedine permeantes,' lacti dulcedinem inferentes?

17. [*Vājas. Sanh.* 6, 24.] *hinvantu = prīṇayantu,* schol. Malim: 'sacrificium nostrum dirigunto, acceleranto.' Vid. ad h. 18, 4.

19. *devāḥ = ṛitvij-ādayo brāhmaṇāḥ, 'ete vai devāḥ pratyaksham yat brāhmaṇāḥ,' iti ṣruti-antarāt.*— *vājinaḥ = vegavanto bhavata, ṣīghram stutim kuruta.*— Et sensu et verbis huic et sequenti versui simillimum est carmen, quod in inaugurando Indra rege dii adhibuisse dicuntur. *Ait. Br.* 8, 7. Constat hic versus logaœdico, cui præfigitur basis quadrisyllaba; in fine dimetri iambici duo: quod metri genus nomine *pura-ushṇih* vocant. Vid. Colebr. *Miscell. Ess.* t. ii. pag. 152.

20. *viṣva-ṣam-bhuvam.* Conf. *Ait. Br.* 4, 10: *te hi dyāvā-pṛithivī viṣva-ṣam-bhuvā.* Simili sensu usurpantur voces *mayo-bhū* et *sukha-bhū, Nir.* 9, 27. De Agni in aquis delitescente, vid. ad h. 3, 3, 3. Schol.: *tathā cha Taittirīyāḥ 'Agnes trayo jyāyānsa,' iti anuvāke, 'so 'paḥ prāviṣad,' iti Agner apsu praveṣam āmananti. latā-gulma-vṛiksha-mūlādīnām aushadhānām vṛishṭi-janyatvena jala-vartitvam prasiddham.*

21. Hujus versus mensuram auctor indicis in Rigvedam nomine *pratishṭhā* designat, quippe qui in prima parte octo, in secunda septem, et in tertia parte sex syllabas habeat (vid. Colebr. *Miscell. Ess.* t. ii. p. 152): sed nihil deest justæ ter octonarum syllabarum mensuræ, modo memineris eorum, quæ ipsi Indi de semivocalibus interdum vocalium more proferendis nos docent (vid. ad h. 1, 9), et *tanve, jyok, sūryam* ita protuleris, ac si *tanuve, jiyok, sūriyam* scriptum esset.

pṛiṇīta = pūrayata, 'implete corpus meum medicina.'

jyok cha sūryam dṛiṣe, 'et ut diu (non 'statim') solem conspicere possimus.' Conf. *Vājas. Sanh.* 3, 54: *ā na etu manaḥ punaḥ kratve dakshāya jīvase, jyok cha sūryam dṛiṣe,* 'redeat ad nos cogitatio rursus, operis, roboris *et* vitæ gratia, atque ut diu solis conspectu fruamur.' vii, iv, § 1: *ṣam naḥ kshetram, uru jyotīnshi, Soma, jyon naḥ sūryam dṛiṣaye ririhi,* 'jucundum nobis campum, *et* magna astra, Soma! *et* diu (*jyok, chira-nāma etat, chirakālam,* schol.) nobis solem ad conspiciendum da.' ii, i, § 26: *jyok jīvantaḥ prajayā sachemahi,* 'diu viventes prole gaudeamus.'

sūryam̃ drișe. Conf. *barhir āsade,* h. 13, 7. Abhorret a serioris linguæ consuetudine hæc meræ stirpis verbalis, sensu nominis actionis positæ, et accusativum secum habentis, usurpatio. Hujusmodi nomina, nullum tamen, quod ab iis regatur, substantivum secum habentia, satis multa in hymnis nostris occurrunt, et quidem plerumque in dativo casu posita, ut *ārabhe,* h. 24, 5; *bhuje,* h. 30, 20; *vṛidhe,* h. 34, 12; *mihe,* h. 64, 6; *atikrame,* h. 105, 16; rarius in accusativo, ut *miham,* h. 32, 13; in instrumentali, ut *vidā,* h. 31, 18; in genitivo vel ablativo, ut *nidaḥ,* h. 24, 4; et in locativo, ut *ushaso budhi,* 'auroræ in conspectu,' II, II, § 1. Vid. quæ ex P. 3, 4, 9-17 protulit LASSEN., *Ind. Bibl.* t. III. pag. 102.

23. *samagasmahi* scholiastes ad r. GAM referre satagit: sed præstatne a r. GÁ deducere, cujus solita aoristi forma foret *agāsmahi?*

24. Ad *me asya* scholiastes subintelligit *anushṭhānam.* Equidem genitivum ab ipso verbo sentiendi rectum credere præfero: 'animadvertant huncce me dii,' etc. Vid. ad h. 2, 2, 2 et 11, 6.

XXIV.

Carmen istud cum reliquis sex, quæ sexto primæ sectionis capite continentur, ŚUNAHŚEPÆ, AJÍGARTÆ filio, tribuunt, qui vitam deprecaturus ea recitasse fertur, quum in eo esset, ut diis immolaretur. (De Śunahśepa vid. *Rāmāy.* lib. I, cap. 61 et 62; conf. KULLÚK. ad MAN. 10, 105; *Ait. Br.* 7, 13 seqq.) In ipsis tamen hisce hymnis nihil occurrit, quod mihi fidem faciat, eos cum fabula illa ullo modo cohærere: et quæ h. 24, 12 et 13 Śunahśepæ, pyræ sacrificali adstricti, et a Varuna liberati, facta est mentio, aperte declarat, hunc saltem hymnum Śunahśepæ adscribi non posse. In nullo autem horum carminum, (si initium h. 24 excipias, quod sane ita intelligi potest) ne levissimum quidem indicium hominis, in vitæ discrimen vocati, et mortem deprecantis. Śunahśepæ ea tribuendi ansam præbuisse videtur, quod duobus locis, h. 24, 15 et 25, 21, vincula commemorantur, quæ Varunas solvere rogatur: sed 'Varunæ vincula' loquutio est de periculis natatorem vel nautam circumdantibus (vid. COLEBR. *Miscell. Ess.* t. i. pag. 138); et de compedibus, quibus victima ligatur, certe non cogitavit is, qui locum priorem (h. 24, 15), ex contextu solutum, in Yajurvedam (*Vājas. Sanh.* 12, 12) transtulit.

Primo isto hymno invocantur AGNIS, vv. 1. 2; SAVITRIS, vv. 3-5; et VARUṆAS, vv. 6-15. Quum in primo versu nullum divinitatis nomen occurrat, scholiastes eum PRAJÁPATI dicatum esse putat: idem monet, versum quintum posse vel SAVITRI vel BHAKTÆ deo sacrum dici. Metrum vv. 1. 2. 6-15 *trishṭubh,* vv. 3-5 *gāyatrī.*

1. 2. Secundum scholiasten, Śunahśepas Prajāpatim rogat, ut sibi indicet deum, quem in imminente mortis periculo salutis caussa implorare debeat: cujus hortatu ille primum omnium ad Agnim se convertit. *Kasya -- katamasya,* conf. VIII, I, § 10: *ko mā dadarșa? katamaḥ sa devo, yo me tanvo bahudhā paryapașyat?* 'quisnam me conspexit? quisnam *est* ille deus, qui mea corpora multifariam undecunque vidit?'— *manāmahe* pro *manyāmahe,* conf. h. 26, 8.

3. [*Ait. Br.* 1, 16.] Secundum schol., Agni jubente, Savitrim alloquitur Śunaḥśepas.

4. *bhagaḥ = bhajanīyo dhana-viśeshaḥ.*— *itthā śaśamānaḥ = anena prakāreṇa śasyamānaḥ, stūyamānaḥ.*— Verba *purā nidaḥ adveshaḥ* secundum scholiasten significant divitias a nullo hoste abreptas, ideoque nulli vituperio obnoxias: *nanu svakīye dhane vairibhir apahṛite, vairi-gṛihītaṁ dhanaṁ sarvo loko nindati dveshṭi cha? ato dhane stutir na niyatā; iti āśankāyām āha 'nidaḥ purā adveshaḥ,' nindāyāḥ pūrvaṁ, svakīyatvena sthite sati, tadānīṁ dvesha-rahitaḥ; tasmāt svakīyatvābhiprāyeṇa stūyamānatvam uktam, iti arthaḥ.* Voculæ *purā* cum ablativo *nidaḥ* constructæ eadem vis inesse videtur, atque h. 71, 10 et 121, 10. Totum versum nunc sic verterim: 'quæcunque scilicet opes, laudatæ, a vituperio liberæ, non exosæ, ita manibus tuis tenentur.'— *nidaḥ.* De stirpe verbi, sensu nominis abstracti usurpata, vid. ad h. 23, 21.

6. Savitris jussu, ad Varunam jam se convertit Śunaḥśepas.— *chana.* Scholiastes legit *cha na*, quod in interpretatione mea expressi. Sed non est quod codicum scripturam immutemus: vid. ad h. 18, 7.— Postrema verba sic illustrat scholiastes: *vātasya vāyor ye gati-viśeshās tvadīyam abhvam vegam na praminanti, na hiṅsanti, atikramaṁ kartum na śaktāḥ, te 'pi atra na prāpur, iti pūrvatra anvayaḥ.* Vide annon verba hunc sensum ferant: 'tuum impetum non obtinuerunt ii, qui venti celeritatem superant.'

7. *abudhne = na vidyate budhno mūlaṁ yasya*, in aere, qui firmo solo caret: conf. *apada*, v. 8.— *vanasya = vananīyasya tejasaḥ.*— *stūpam = sangham.*— *dadate = dhārayati.*

8. *panthām* pro *panthānam*, ut h. 28, 4 *manthām* pro *manthānam.*— *anvetavai* et *pratidhātave*, dativi gerundii; conf. *yamitavai*, h. 28, 4; *sartavai*, h. 55, 6; et *sotave*, h. 28, 1; *pātave*, h. 28, 6; *sartave*, h. 32, 12. Vid. P. 3, 4, 9. 14.— *akar* vid. adnot. ad h. 11, 5.

9. *Nirṛitim = pāpa-devatām.*— *mumugdhi*, imperativus r. MUCH, secundum tertiæ conjugationis regulam formatus. Conf. *mumoktu*, v. 12.

10. *ṛikshāḥ*, schol.: *sapta ṛishayaḥ, yadvā sarve 'pi nakshatra-viśeshāḥ, 'ṛikshā stṛibhir nakshatrāṇām,' iti Yāskena uktatvāt.* Yáskæ locus exstat *Nir.* 3, 20, ubi hoc versu nostro tanquam exemplo utitur. Conf. *Nigh.* 3, 29. Præfero primam scholiastæ interpretationem, secundum quam *ṛikshāḥ* idem astrum designat atque cognatum Græcorum ἄρκτος.— *uchchā*, conf. h. 116, 22.— *dadṛiśre* pro *dadṛiśire*, ut *dadṛikshe* pro *dadṛiśishe*, Rigvedæ Spec. pag. 6; *vivitse* pro *vividishe*, h. 32, 4; *dadhre* pro *dadhire*, apud schol. P. 6, 4, 76. Conf. III, III, § 24: *dadṛiśra eshām avamā sadāṅsi*, 'visæ sunt eorum infimæ sedes.'— *kuha chit* i. q. *kutrachit*; vid. P. 5, 3, 13.

11. [*Vājas. Sanh.* 18, 49; 21, 2.] *ahelamānaḥ*, r. HEḌ.— *bodhi* pro *boddhi*, r. BUDH; *dhātor antya-lopaś chhāndasaḥ*, schol.

12. *ahvat,* aorist. r. hve, vid. P. 3, 1, 53.— *gṛibhīta* pro *gṛihīta.* In sermone antiquo littera *h* radicis grah sæpe transiit in bh; v. c. in indicativo præsentis: *madhor gṛibhṇāmi,* schol. P. 7, 1, 77; 8, 2, 32 et 35; *gṛibhṇāmi te saubhagatvāya hastam,* verba solemnia in matrimonio ineundo usitata, *Dhattaka-mīm.* p. 50, ex Áśwaláy. *Srauta sūtr.* 1, 8; in imperat. parasmaip.: *idaṁ rādhaḥ pratigṛibhṇīhi Angirah, Ait. Br.* 6, 35; imperat. ātmanep.: *Agne, brahma gṛibhṇīshva, Vājas. Sanh.* 1, 17; imperfect.: *pratyagṛibhṇan, Ait. Br.* 6, 35; (*údagṛibhāyat,* schol. P. 3, 1, 84); perfect. parasmaip.: *jagṛibhmā te dakshiṇam Indra hastam,* viii, i, § 3, vid. schol. P. 7, 2, 64; ātmanep.: *jagṛibhire,* ii, ii, § 17; aorist. *agrabhīt,* ii, ii, § 14.

13. *dru-padeshu=kāshṭasya yūpasya padeshu pradeṣa-viṣesheshu.*— *sasṛijyāt,* potentialis secundum tertiæ conjugationis regulam formatus, ut *babhūyāt,* h. 27, 2.

14. *ava īmahe=avanayāmaḥ,* schol. Malim: ʻprocul *abesse* optamus.'— *ṣiṣrathaḥ,* aorist. r. ṣrath. De vocali *i* in syllaba reduplicationis, vid. P. 7, 4, 78.

15. [*Vājas. Sanh.* 12, 12.] *ṣrathāya* pro *ṣrathaya=ṣithilī-kuru.* Producta penultima metro deberi videtur.— *aditaye syāma* ʻincolumitati simus,' i. e. incolumitatem nanciscamur; *aditaye=khaṇḍana-rāhityāya.*

XXV.

Hymnus in Varuṅam. Auctor Śunahśepas (vid. pag. lv.). Metrum *gāyatrī.*

1. *yat chit hi=yad eva kinchit;* conf. h. 26, 6; 48, 14.— *viṣaḥ* vox feminini generis, vid. h. 77, 3; conf. iii, viii, § 26 *mānushīr viṣaḥ.*— Videtur hic versus cum sequente conjungendus esse, hoc modo: ʻomnes quidem ceremonias tuas, quum homines simus, imperfectas peragimus: at tu cædi crudeli nos tradere noli.'

2. *hatnave=pāpa-hanana-ṣīlasya tava sambandhine tvat-kartṛikāya badhāya.*— *jihīlānasya=anādaraṁ kṛitavataḥ,* r. heḍ.— *rīradhaḥ,* r. rádh; vid. ad h. 5, 8.— *hṛiṇānasya=hṛiṇīyamānasya kruddhasya.* Et *jihīlānasya* et *hṛiṇānasya* ad ipsum Varunam refert scholiastes, quem sequitur Stevenson.: ʻDo not expose us to be murdered by thee, the destroyer of disrespectful sinners, nor to the wrath of thee, resentful of injuries.'

3. *mṛilīkāya=asmat-sukhāya.*— *rathīḥ=ratha-svāmī; matvarthīya īkāraḥ.* Conf. *Sāmav. Arch.* 1, 4, 7: *asya rāyas tvam Agne rathīr asi.* Cognatum est *rathira* (vid. P. 5, 2, 109 schol.).— *sanditaṁ=samyak khaṇḍitaṁ, dūra-gamanena ṣrāntaṁ.* Quidni, solito vocabuli sensu, equum currui ʻadligatum, junctum,' intelligere liceat?— *sīmahi=badhnīmaḥ,* r. si vel shi, vocali producta.

4. *vimanyavaḥ=krodha-rahitāḥ buddhayaḥ.*— *vasya-ishṭaye* scholiastes compositum esse dicit ex *vasīyas,* themate gradus comparativi adjectivi *vasumat* (vid. P. 5, 3, 65.

Burnouf., *Nouveau Journal Asiat.* 1834. t. xiii. p. 56) et *ishṭi:* interpretatur enim *vasīyaso atiṣayena vasumato jīvanasya prāptaye.*

5. *kshatra-ṣriyam*=*bala-sevinam ; kshatrāṇi ṣrayati, iti kshatra-ṣrīḥ.* Conf. *agni-ṣriyo Marutaḥ,* iii, i, § 26, quod scholiastes *vidyutam Agniṁ ṣriyantaḥ* explicat. Vid. P. 3, 2, 178.— *karāmahe.* Rariora sunt exempla radicis kṛi secundum primæ conjugationis normam inflexæ: conf. *karati,* h. 43, 6.— *uru-chakshasam* hic *bahūnāṁ drashṭāram* reddit scholiastes, mox v. 16, *bahubhir drashṭavyam.*

6. *venantā*=*kāmayamānau.* Conf. *Nigh.* 2, 6, ubi *venati* inter *kānti-karmāṇaḥ* occurrit.— *na prayuchhataḥ*=*kadāchid api pramādam na kurutaḥ.* Conf. ii, ii, § 12: *aprayuchhan aprayuchhadbhir Agne ṣivebhir naḥ pāyubhiḥ pāhi ṣagmaiḥ,* 'non-errans, Agnis! non errantibus, felicibus tutelis tuere nos, potentibus.' (*aprayuchhan*=*apramādyan, avichhinna-pravṛittiḥ ; apramādyadbhiḥ*=*anavadhānarahitaiḥ,* schol.)

8. *ya upajāyate*=*yas trayodaṣo 'dhikamāsa upajāyate, samvatsara-samīpe svayam eva utpadyate.* De anno veterum Indorum et de mense intercalari, vid. Colebr. *Miscell. Ess.* t. i. pag. 106, 107. Annus trecentorum et sexaginta dierum, in duodecim menses distributorum, memoratur *Ait. Br.* 2, 17, *Nir.* 4, 27, et in multis Upanishadum locis.

9. *ṛishvasya*=*darṣanīyasya.* Vox incertæ derivationis. Devar. ad *Nigh.* 3, 3 cum *ṛishi,* 'vates,' qui a videndo (*ṛishir darṣanāt*) ita vocatus sit, cohærere, putat. Affert exemplum hocce: *ṛishvā ta Indra sthavirasya vāhū.* Vid. h. 28, 8.

10. [*Vājas. Sanh.* 10, 27; 20, 2. *Ait. Br.* 8, 13. 18.] *pastyāsu,* schol.: *daivīshu prajāsu ;* Mahídh. ad *Vājas. Sanh.* 10, 27: *vikshu prajāsu.* Conf. *Sāmav. Ārch.* 1, 7, 1: *saparyatā yajatam pastyāsu.* Apud Yáskam, *pastyam* legitur inter *gṛiha-nāmāni, Nigh.* 3, 4.

11. *karat* et *tārishat* scholiastæ sunt optativi, *leṭ ; tārishat* occurrit inter exempla hujus formæ, quæ in scholiis ad P. 3, 1, 34 et 3, 4, 94. 97 congesta sunt: equidem utramque vocem aoristum dicere malim. Conf. *Vājas. Sanh.* 34, 8: *kratve dakshāya no hinu pra ṇa* [sic] *āyuṅshi tārishaḥ,* ubi vides formam *tārishaḥ* eodem munere grammatico fungi, atque imperativum *hinu. Sāmav. Ārch.* 4, 7, 7: *surabhi no mukhā karat pra na* [sic] *āyūṅshi tārishat.*— *supathā,* secundum scholiasten instrumentalis, *ṣobhana-mārgeṇa,* ad quod subintelligit *sahitān.* Eodem modo Śankaras vocem illustrat, *Īṣāv.* v. 18.

13. *drāpim*=*kavacham,* conf. h. 116, 10.— *hiraṇyayam* pro *hiraṇyamayam,* P. 6, 4, 175.— *vasta*=*āchhādayati.*— *nirṇijam*=*pushṭaṁ svaṣarīram ;* conf. *ghṛita-nirṇik,* 'butyri purificator,' Agnis epitheton, iii, i, § 28; et *varsha-nirṇijaḥ,* 'pluviam purificantes [?],' quod de Marutibus dicitur, iii, i, § 26.— *spaṣaḥ*=*hiraṇya-sparṣino raṣma-*

yaḥ.— Stevenson.: 'He who is enclosed in the golden coat of mail (Waruna), shelters those who are possessed of a large body, and his rays tinged with gold fall on every side.'

14. *dipsavaḥ=hiñsitum ichhantaḥ; na dipsanti=hiñsitum ichhām parityajanti*; secundum scholiasten formæ sunt desiderativæ r. dabh.— *druhvāṇaḥ.* De suffixo *-van* (*kvanip*), quo hæc vox formata est, vid. P. 3,2,74.75.94-96; 4,1,7.

15. *yaṣaḥ=annam.* Conf. *Nigh.* 2,7.— *asāmi=sampūrṇam;* ad litteram 'non dimidium.'— Animadverte voculam *ā* singulis versus partibus in fine adnexam. De particula *ā* locativis subjuncta, vid. ad h. 31,9.

16. *gavyūtīḥ,* vid. P. 6,1,79 et 106. Conf. vii, iii, § 3: *jahī ṣatrum antike dūrake cha yaḥ, urvīm gavyūtim abhayam cha nas kṛidhi.*

17. *vochāvahai* videtur esse imperativus r. vach, radicis vocali eandem mutationem subeunte, qua in aoristo dicitur *avochat.* Schol.: *punar haviḥ-svīkārāt ūrdhvam triptas tvam jīvan aham cha samvochāvahai sambhūya priya-vārtām karavāvahai.*— *kshadase=aṣnāsi.*

18. *kshami,* 'in terra;' conf. vii, vi, § 6: *pitur napātam ādadhīta vedhā adhi kshami prataram dadhyānaḥ,* 'patri filium largiatur Creator in terra fortem, meditans.' Est locativus obsoletæ vocis *ksham,* cognatæ cum *kshā, kshamā* et *kshmā,* quæ inter *pṛithivī-nāmāni* apud Yāskam, *Nigh.* 1,1 occurrunt, et Græco χθαμ in χθαμαλός respondentis.

19. [*Vājas. Sanh.* 21,1.] *avasyuḥ,* vid. P. 3,2,170.— *āchake=ṣabdayāmi, staumi,* r. kai.

20. *gmas,* genitivus vocis cognatæ cum *gmā* 'terra,' fortassis ex *gamas* contractus, ut *gmā* ex *gamā.* Vid. *Nigh.* 1,1.— *yāmani=kshema-prāpaṇe.*

21. Vid. h. 24,15.— *uttamam=ṣiro-gatam pāṣam; madhyamam=udara-gatam; adhamāni=pāda-gatān pāṣān.*— *avachṛita=avakṛishya nāṣaya.* Ad præpositiones *ut* et *vi* scholiastes verbum *chṛita* iterum subaudiendum esse monet.— *jīvase* secundum P. 3,4,9 est infinitivi species. Malim pro dativo substantivi *jīvas* habere: cujusmodi voces in sermone antiquo frequentissimæ fuerunt. Conf. ii, ii, § 15: *ilenyo maho arbhāye jīvase,* '(Agnis) laudabilis magnis *diis et* parvo *homini,* vitæ caussa.' Vid. quoque locum *Vājas. Sanh.* 3,54, supra, ad h. 23,21 descriptum.

XXVI.

Hymnus in Agnim. Auctor Śunahśepas (vid. pag. lv.). Metrum *gāyatrī.*

1. *miyedhya=medhasya yajnasya yogyaḥ. miyedha,* 'sacrificium,' iii, i, § 19: *Agnim*

hotāram pravṛiṇe miyedhe, 'Agnim vocatorem eligo in hoc sacrificio.'— *ūrjām*=*annānām*, vid. *Nigh.* 2, 7.

2. *nāmabhiḥ*=*jnāpakais tejobhir yukta, iti ṣeshaḥ*, schol. Sed quum *manma* ex etymologia proprie id significet 'quod cogitatur,' et interdum ab ipso scholiaste hoc sensu explicetur (vid. h. 77, 4; 120, 3), præstat hic quoque ita accipere, et cum verbis *divitmatā vachaḥ* (=*dīptimatā vachasā*, schol.) ad *vareṇyam* trahere: 'desiderandus precibus nostris et claro hymno.'

3. Secundum scholiasten vertendum esset: '*tanquam* pater *mihi*, filio tuo, concede id quod a te expeto; perinde ut amicus amico dona dat,' etc.— *hi sma, iti nipāta-dvayam̃ sarvathā iti amum artham āchashṭe*, schol.— *āpiḥ*=*bandhuḥ*.

4. *manushaḥ* scholiastes pro genitivo nominis proprii *Manus* habet, et reddit *Prajāpateh*.

6. *tve* pro *tvayi*, conf. h. 48, 10. Verte: 'quodcunque enim libamen in æterno magno sacrificio cuilibet numini offerimus, id tibi offertur.'

8. *cha naḥ*. Scribendum puto *chanaḥ*, hoc sensu: 'egregium sacerdotes obtinent cibum.' Conf. h. 3, 2, 3; 107, 3.

10. *sahaso yaho*, 'roboris fili,' i. e. lignorum vehementi attritu genite. Conf. h. 74, 5; 79, 4. *yahuḥ*, 'filius,' vid. *Nigh.* 2, 2.

XXVII.

Hymnus in Agnim, vv. 1-12, et in *Viṣvedevas*, v. 13. Auctor Śunahśepas (vid. pag. lv.). Metrum *trishṭubh*.

1. [*Sāmav. Ārch.* 1, 2, 6. *Nir.* 1, 20.] *vāravantam*=*vāla-yuktam. aṣvo yathā vālair bādhakān maṣaka-makshikādīn pariharati, tathā tvam api jvālābhir asmad-virodhinaḥ pariharasi, iti arthaḥ.*— *samrājantam*=*samrāṭ-svarūpam.*— *vandadhyai* 'ad celebrandum, ut celebremus;' scholiastes *vanditum* reddit, et subintelligit *pravṛittāḥ*. Est obsoleta infinitivi forma, de qua vid. P. 3, 4, 9. Lassen., *Ind. Bibl.* t. iii, p. 102. Conf. *pibadhyai*, h. 88, 4; *ksharadhyai*, h. 63, 8; *ishayadhyai*, Rigv. Spec. p. 8; v, i, § 2: *ṣayadhyai pari vyathir dāṣusho martyasya*, 'ad dormiendum *cadat* inimicus cultoris mortalis.' Interdum genitivum regit, ut *Ait. Br.* 2, 18: *paṣūnām avarudhyai*.

2. *ṣavasā* pro *ṣavasaḥ*; schol.: *supām̃ supo bhavanti, iti ṅasash ṭādeṣaḥ.*— *prithu-pragāmā*=*pṛithu-pragamana*. Vox *pragāman* a r. gá eodem suffixo *-man* formata esse videtur, quo *dāman* a r. dá.— *babhūyāt*, potent. tertiæ conjugationis, r. bhú.

3. *āsāt*=*āsanna-deṣāt*. Conf. *Nigh.* 2, 16.— *sadam* i. q. *sadā*; conf. *ittham* et

itthā, katham et *kathā,* P. 5, 3, 26.— *viṣvāyuḥ=vyāpta-gamanaḥ; viṣvam ayanaṁ gamanam asya, iti bahuvrīhiḥ.* Quidni 'omnigeno cibo abundans,' ut h. 9, 7; 67, 3. 5; 68, 3.

4. [*Sāmav. Ârch.* 1, 3, 8.] *sanim=havir-dānam.*

5. Schol.: *parameshu utkṛishṭeshu dyu-loka-vartishu vājeshu anneshu no 'smān ābhaja sarvataḥ prāpaya; madhyameshu antariksha-loka-vartishu vājeshu ābhaja; antamasya antikatamasya bhū-lokasya sambandhīni vasvo vasūni ṣiksha dehi.* Vocem *vasvaḥ* pro genitivo habeo, (ut h. 51, 1; 71, 9; 90, 2; 113, 7), qui cum *antamasya* a verbo *ṣiksha* pendeat, hoc sensu: 'redde nos participes proximarum divitiarum.'

6. *sindhor ūrmau upāke ā,* schol.: *ā-kāra upamārthaḥ* [hunc sensum Yáskas quoque particulæ *ā* tribuit, *Nir.* 3, 14]; *yathā sindhor nadyā upāke samīpe ūrmau ūrmiṁ taranga-upalakshitaṁ kulyādi-pravāham vibhajanti, tadvat.*— *ksharasi=karma-phala-bhūtam vṛishṭiṁ karoshi.*

7. [*Vājas. Sanh.* 6, 29.] *avāḥ,* secundum scholiasten, vel imperfectum, pro *avaḥ,* vel optativus, *leṭ,* vocali producta, ut sæpe; vid. P. 3, 4, 94.— *junāḥ=prerayasi;* secundum scholiasten, imperfectum r. jú (*sautro dhātuḥ*), abjecto augmento.

8. *nakiḥ,* pronomen ex negativa particula *na* et obsoleto nominativo pronominis interrogativi compositum, prorsus ut Græca μήτις, οὔτις, Latinum *nequis.* Pronominis simplicis exemplum hoc habe, viii, i, § 12: *ayaṁ yo hotā kir u sa? yamasya kam api ūhe yat samanjanti devāḥ?* 'iste, qui sacrificator, quis sane ille? quamne sacerdotis *oblationem* aufert, qua fruantur dii?' Cum *nakiḥ* enumerari solet vox similis structuræ *mākiḥ,* cujus apud Devar. in *Nigh.* 3, 12 hoc exemplum invenio: *mākir neṣan mākīṁ rishat,* quæ verba si mutare licet in *mākir naṣan mākī rishat,* sensus hic erit, 'ne quis intereat, ne quis lædat.'— *sahantya=ṣatrūṇām abhibhavana-ṣīla.*— *pari-etā,* 'circumventor,' *=ākramitā,* schol.— *kayasya chit,* i. q. *kasyachit.*— *ṣravāyyaḥ=ṣravaṇīyaḥ.*

10. [*Sāmav. Ârch.* 1, 2, 5.] *jarā-bodha=jarayā stutyā bodhyamāna.* Liceatne *jarā-abodha* 'senectæ immunis' interpretari?— *viviḍḍhi* a r. viṣ secundum tertiæ classis regulam formatum esse vides.— *dṛiṣīkam=darṣanīyaṁ samīchīnaṁ stomam.*

11. *animānaḥ=nimāna-rahitaḥ.*— *puruṣchandra.* Observat Pánínis, 6, 1, 151, solere antiquam linguam vocabulo *chandra* sibilantem litteram præfigere, si illud in fine compositæ vocis occurrat, et vocalis brevis proxime præcedat. Ita *suṣchandra* pro *suchandra,* apud scholiasten P. l. c.; *viṣvaṣchandra* pro *viṣvachandra,* 'omnes exhilarans,' iii, ii, § 8; et *Hariṣchandra,* nomen proprium. Vocem nostram *puruṣchandraḥ* scholiastes h. l. *bahu-dīptiḥ* vertit; idem vero iii, viii, § 26 *puruṣchandram=bahu-dhanam atiṣayena āhlādakam vā,* et vii, i, § 26 *bahūnāṁ harshakam* explicat.— *dhiye vājāya*

hinvatu=*karmaṇe annāya cha prīṇayatu.* Verte: 'ad pium opus et ad cibum procurandum (ad certamen?) alacres nos reddito.' *hinvatu* pro *hinotu*.

13. [*Nir.* 3, 20.] *ūṣināḥ*=*vayasā vyāptāḥ, vṛiddhāḥ.*— *mā vṛikshi*=*vichhinnam mā kārsham;* aorist. r. VRAŚCH.

XXVIII.

Hymnus, quo primum INDRAS, vv. 1-4, deinde mortarium, vv. 5. 6, cum pistillo, vv. 7. 8, denique v. 9, pellis in libamine parando adhibita, vel ipsum libamen, vel unus e sacerdotibus, vel deus HARIŚCHANDRAS dictus, invocantur. Auctor ŚUNAHŚEPAS (vid. pag. lv.). Metrum, vv. 1-6 *anushṭubh*, vv. 7-9 *gāyatrī*.

1. *grāvā pṛithu-budhnaḥ*=*pāshāṇaḥ sthūla-mūlaḥ.* Recte STEVENSONUS, 'the stone with its large base.' Lapis parando libamini inserviens sæpe iisdem verbis compellatur. *Vājas. Sanh.* 1, 14: *adrir asi vānaspatyo grāvā asi pṛithu-budhnyaḥ.* Conf. II, I, § 25: *ati Vāyo sasato yāhi ṣasvato, yatra grāvā vadati tatra gachhatam, gṛiham Indraṣ cha gachhatam,* 'Vayus! veni, prætereundo dormientes multos; ubi lapis resonat, (schol. *yasmin deṣe abhishavārthaḥ pāshāṇa-dhvaniḥ ṣrūyate*) illuc venite, *illam* domum *tu* et Indras venite.' II, II, § 1: *tām vāṁ dhenum na vāsarīm anṣuṁ duhanti adribhiḥ,* 'illam vobis, vaccam velut lactantem, somæ plantam mulgent lapidibus.' Ipse libaminis liquor dicitur *adri-suta* vel *adri-dugdha* 'lapidibus expressus,' h. 54, 9.— *avet*=*svakīyatvena avagatya,* schol. Malim præpositionem *ava* cum *jalgulaḥ* conjungere, et genitivum *ulūkhala-sutānām* ab hoc verbo rectum credere: 'de libaminibus hisce, mortario paratis, bibe.'— *jalgulaḥ* scholiastes dicit esse optativum, *leṭ*, radicis GAL; mihi videtur esse præteritum formæ intensivæ r. GṚĪ, pro *ajarguraḥ.* Vocem similis structuræ legimus II, II, § 6: *varmeva yutsu parijarbhurāṇaḥ* 'lorica velut, in certaminibus *inimicos* repellens,' a r. BHṚI pro HṚI. Radices in *ṛī*, ut vocalem suam in formis gunam non requirentibus sæpissime in *ūr* vel *īr* protrahunt ante terminationes a consonante incipientes, ita eandem haud raro in *ir* vel *ur* transmutant, si suffixum a vocali incipiens sequitur: sic r. KṚĪ, *kīrṇa, kirati;* r. GṚĪ, *gīrṇa, girati, jaguriḥ,* P. 7, 1, 103 schol.; PṚĪ, *pūrṇa, papuriḥ,* h. 46, 4 et P. l. c.; TṚĪ, *tīrṇa, tiraḥ, taturiḥ,* P. l. c. et 3, 2, 171; cum quibus comparari poterunt *bhuraṇyuḥ,* h. 68, 1, *bhuramāṇa,* h. 119, 4, et *bhūrṇayaḥ,* h. 55, 7, a r. BHṚI; *juhuranta,* h. 43, 8 a r. HṚI; *shaṇmātura, dvaimātura,* et *mātula* (pro *mātura*) a *mātṛi.* Mutationis hujusce litterarum *ṛi* et *ṛī,* ante vocales in *ir* et *ur* diductarum, rationem eandem esse dixerim, propter quam monosyllabæ stirpes, vocalibus *i, ī, u, ū* terminatæ, eas in *iy* et *uv* distendunt, si suffixum a vocali incipiens subjungitur, ne scilicet integra syllaba intereat contractione: *ir* autem et *ur* ante suffixa a consonante incipientia protrahuntur in *īr* et *ūr,* prorsus ut in *gīrbhiḥ, dhūrshu,* a *gir* et *dhur* (r. GṚĪ, DHṚI), eadem nisi fallor lege phonetica, qua in participiis *krānta, ṣānta,* et his similibus *a* breve radicis producitur in *ā*; complexu scilicet duarum consonarum, quarum prima liquida est, ad enunciationis difficultatem minuendam longas vocales flagitante. Radicis GṚĪ in *gur* et *gul* mutatæ vestigia in aliis quoque linguis deprehenduntur: Persicum enim خوردن, et Latinum *gula, glu-t-ire* cum ea cognata esse, nullus dubito: vid. POTT. *Etymol. Forschungen,* t. i. pag. 227.— Aliud ex vetusta lingua exemplum

radicis, vocali *ṛī* terminatæ, quæ (ad analogiam radicum in *ṛĭ*) in syllaba reduplicata formæ intensivæ *ar* habet, est dṛī, unde *dardar*, h. 23, 15. De radice gṛī, in recentiore sermone interdum non in *gir* sed in *gil* diducta, vid. P. 8, 2, 20. 21. Vocula *it* perinde ut hic præpositioni adverbialiter positæ subjungitur h. 30, 2; 33, 2; vices supplet pronominis cum *ulūkhala-sutānām* congruentis, *eshām* vel *eteshām*.

2. *adhishavaṇyā = ubhe adhishavaṇa-phalake;* designantur, nisi fallor, duæ trabes torcularis, quod ad exprimendum libaminis succum adhibetur. Vox ab *adhishavaṇa* (r. su, præf. *adhi*) derivata est; vid. P. 4, 4, 110.

3. Schol.: *yatra yasmin karmaṇi, nārī patnī, apachyavaṁ ṣālāyā nirgamanam, upachyavaṁ cha ṣālā-prāptiṁ cha, ṣikshate abhyāsaṁ karoti,* etc.

4. *manthām = āṣira-mathana-hetum manthānam;* conf. *panthām* pro *panthānam*, h. 24, 8. Stevenson.: 'Wherever the Brahmans, to churn out the sacred fire, bind the churn-staff as a horseman binds his horse, there come, &c.'

6. Schol.: *uta api cha, he Vanaspate, ulūkhala-rūpa vṛiksha, te agram it, tava purata eva vāto vivāti sma, tvaropeta-musala-prahārair vāyur viṣesheṇa prasarati khalu.* Stevenson.: 'Truly, forest-produced mortar, the wind caused by the operation of the pestle spreads abroad about thy mouth; therefore prepare the moonplant juice for Indra for his drinking.'— *pātave*, vid. ad h. 24, 8.

7. [*Nir.* 9, 36.] *āyajī = sarvato yajna-sādhane.*— *vijarbhṛitaḥ*, a sing. *vijarbhṛit*, forma intensiva r. bhṛi pro hṛi; schol.: *viṣesheṇa punaḥ punar vihāraṁ kurutaḥ.*— *bapsatā = bhakshayantau;* a r. bhas, quæ cum præfixa reduplicatione (*babhas*) contrahitur in *baps*, eodem modo, quo a r. ghas deducitur *jaksh*, contractum ex *jaghas;* vid. P. 6, 4, 100. Reduplicatio litteram *n* in terminatione participii inseri vetat: vid. P. 7, 1, 78.

8. *ṛishvau = darṣanīyau;*— *ṛishvebhiḥ = darṣanīyaiḥ.* Vid. ad h. 25, 9.

9. Schol.: *he ṛitvig-viṣesha, Hariṣchandra-devatā-pakshe, he Hariṣchandra, iti vā. chamvoḥ somasya bhakshyatva-sampādakayor adhishavaṇa-phalakayoḥ, ṣishṭam abhishava-rāhityena avaṣishṭaṁ somam, udbhara ṣakaṭasya upari hara; somam abhishutam somam pavitre daṣā-pavitre āsṛija ānīya prakshipa. prakshepe sati, avaṣishṭaṁ somaṁ gos tvachi ānaḍuhe charmaṇi adhinidhehi adhyāropya sthāpaya.* Stevenson.: 'O (Harichandra), after the sacrificers have eaten their portion, place the left moonplants (on a cart), and carefully cast them away, since they have been rendered sacred (by being placed on the sacrificial grass), but previously put them carefully up in a bull's skin.' Libaminis colo purificandi frequens fit mentio. *Sāmav. Ārch.* 6, 2, 3 (ex *Rigv. Sanh.* vii, 1, § 8): *adhvaryo, adribhiḥ sutaṁ somam pavitra ānaya, punāhi Indrāya*

pātave, 'sacerdos ! lapidibus paratum libamen colo infunde ; purifica illud Indræ ad bibendum.' Ibid. 6, 1, 4 : *asarji rathyo yathā pavitre chamvoḥ sutaḥ*, 'in colum dimissus est, *liquor* in patinis paratus, currum trahens velut *equus*.' Cuinam usui inserviat pellis vaccina, haud satis intelligo : crediderim tamen, eam quoque in percolando libamine adhibitam esse. Conf. vii, ii, § 5 : *pavate haryato harir griṇāno Jamadagninā, hinvāno gor adhi tvachi*, 'purificatus est diis destinatus limpidus *liquor*, commendatus a Jamadagni, injectus vaccæ pelli.' (Schol.: *haryataḥ devān kāmayamāno harir harita-varṇaḥ, kiñ cha gos tvachi ānaḍuhe charmaṇi hinvānaḥ preryamāṇaḥ sa somaḥ Jamadagninā mantra-drashṭrā ṛishiṇā griṇānaḥ stūyamānaḥ san, pavate daṣā-pavitreṇa pūto bhavati; yadvā pātrāṇi abhigachhati.*) vii, ii, § 12 : *esha somo adhi tvachi gavāñ krīlati adribhiḥ, Indram madāya johuvat*, 'istud libamen in pelle vaccarum ludit cum lapidibus ; Indram ad gaudia vocat.' (Schol.: *esha añṣu-rūpaḥ somaḥ* [liquor nondum expressus, adhuc in plantis latens?] *gavāñ tvachi ānaḍuha-charmaṇi, adhi-ṣabda upari-arthadyotakaḥ, charmaṇi upari, adribhir grāvabhiḥ saha krīḍati abhishavāya sankrīḍate; etena tatkāle Indra-vishayāñ stutiñ kurvanti, iti avagamyate.*)

XXIX.

Hymnus in Indram. Auctor Śunahśepas (vid. pag. lv.). Metrum *pankti*.

2. *ṣiprin=ṣobhana-hanū-yukta; 'ṣipre hanū nāsike vā,' iti Yāskaḥ.*— *ṣachīvaḥ=ṣaktiman*. Vid. ad *harivaḥ*, h. 3, 2, 3.— Ad *tava dañsanā*, quod *karma-viṣesho 'nugraha-rūpaḥ* explicat, scholiastes subintelligit verba *sarvadā vartate*.

3. *mithūdriṣā=paraspara-sangatatvena driṣyamāne Yama-dūtyau.* Hanc scholiastæ explicationem in interpretatione mea sequutus sum. Sed postea scholiastes activam vim voci tribuit, *mithunatayā yuga-rūpeṇa paṣyata, iti mithūdriṣā, kvip cha* (P. 3, 2, 76) *iti driṣeḥ kartari kvip.* Unde Stevenson. : 'Let Yama's two female messengers, who look in each other's faces, lulled in eternal slumbers, sleep on without awakening.'— *sastām=nidrām prāpnutām*, r. sas 'dormire ;' conf. ii, ii, § 12 : *sindhavaḥ - - asasanta ajarāḥ*, 'fluvii, soporis et senii expertes.'

5. *mriṇa=māraya*, r. mriṇ, Græcum μάρναμαι. Conf. *Sāmav. Arch.* 1, 8, 8 : *sanād Agne mriṇasi yātudhānān na tvā rakshāñsi pritanāsu jigyuḥ.* Vid. ad h. 16, 9. Totum versum nostrum sic illustrat scholiastes: *amuyā anayā 'smābhiḥ ṣrūyamāṇayā pāpayā nindā-rūpayā vāchā, nuvantañ stuvantam apakīrtim prakaṭayantam, iti arthaḥ; tādriṣañ gardabhañ gardabha-samāna-vairiṇam sammriṇa samyag māraya. yathā gardabhaḥ ṣrotum aṣakyam parushañ ṣabdañ karoti, tathā ṣatrur api.*

6. *patāti=patatu;* optativus, *leṭ*. Vid. ad h. 17, 1. Parum sibi constat scholiastes in hac verbi forma interpretanda. iii, viii, § 9 : *kshetrasya patinā* [vid. P. 1, 4, 9] *vayañ hiteneva yajāmasi, gām aṣvam poshayitnyā, sa no mrilāti īdriṣe*, 'campi domino favente, nos sacrificamus, vaccam *et* equum nutriente : is nobis propitius sit ad hanc *ceremoniam* perficiendam ;' schol.: *no 'smān, īdriṣe ukta-lakshaṇe dhane dātavye sati,*

mrilāti sukhayati.— *kundrināchyā*=*kutila-gatyā.* Stevenson.: 'The propitious wind coming from the forests, by its winding path, spreads itself abroad on every side.'

7. *parikrosam*=*asmad-vishaye sarvata ākrosa-kartāram.*— *jambhaya*=*māraya.* Conf. *Vājas. Sanh.* 9, 16: *jambhayanto hi vrikam̃ Rakshānsi sanemi asmad yuvayan amīvāh,* '*dii* enim, necantes lupum *et* Rakshases, omnino a nobis removento morbos.'— *krika-dāsvam*=*asmad-vishaya hinsā-pradam̃ satrum,* compositum ex *krika* et r. dás; ad litteram, 'jugulum percutientem.'

XXX.

Hymnus in Indram, vv. 1-16, in Asvinos, vv. 17-19, et in Auroram, vv. 20-22. Auctor Śunahśepas (vid. pag. lv.). Metrum, vv. 1-15 et 17-22 *gāyatrī* (vid. ad v. 11); v. 16 *trishtubh.*

1. *sinche*=*sinchāmahe, tarpayāmah; vyatyayena ekavachanah.*— *krivih* i. q. *kūpah, Nigh.* 3, 23. Est Latinum *scrobs* sive *scrobis.* Stevenson.: 'as (the clouds pour their waters) into the wells and cisterns.'

2. *samāsirām*=*samīchīnena āsirākhyena srapana-dravyena upetānām̃ somānām.* Vid. ad h. 5, 5 et 23, 1.— *ārīyate*=*āgachhati,* r. rī, 'fluere,' Græcum ῥέω.

3. *enā* pro *ena,* vel seriore *anena,* instrumentalis pronominis *a.* Vid. ad h. 6, 4.

4. *samatasi*=*samyak sātatyena prāpnoshi;* r. at, *sātatya-gamane.*— *garbhadhim*=*garbha-dhārinīm̃ kapotīm;* vox similiter formata ut *jaladhi, udadhi, ishudhi,* etc. (P. 3, 2, 93): quarum analogiæ consentaneum foret, vocabulo *garbhadhi* non animal sed locum designatum credere. Fortassis 'nidum' significat. Avis nidum petentis imagine haud raro utuntur veteres Indorum poetæ; vid. h. 33, 2.

5. *girvāhah*=*gīrbhir uhyamāna,* ex *gir* et r. vah.— *sūnritā*=*priya-satya-rūpā.*

7. [*Vājas. Sanh.* 11, 14.] *tavastaram*=*atisayena balinam.* Conf. *tavastamā,* h. 109, 5. Terminationes comparativi et superlativi mero substantivo *tavas* (i. q. *bala, Nigh.* 2, 9) subjunctas vides, nullo interveniente suffixo, quo ex substantivo fieret adjectivum. Conf. P. 5, 3, 65.

8. *sravat,* secundum scholiasten optativus; *gamat* vel optativus vel aoristus.

9. *pratnasya okasah,* verte: 'ex antiquo domicilio,' i. e. de cœlo.— *tuvipratim* scholiastes compositum esse putat ex *tuvi,* 'multus,' et præpositione *prati,* vice nominis *pratigantri* posita: vertit enim, *tuvīnām bahūnām pratigantāram.*— *huve* in fine versus pro *juhuve* dictum est: scholiastes laudat observationem P. 7, 4, 78, ubi de reduplicatione verborum tertiæ classis, a poetis antiquis interdum neglecta, sermo est.

4 p

11. Metrum hujus versus et scholiastes et auctor indicis in Rigvedam volunt esse *pāda-nivṛit gāyatrī*, quod ter septenis syllabis absolvitur, singulis tribus, quæ metrum *gāyatrī* dictum constituunt, partibus una syllaba diminutis. Vid. Colebr. *Miscell. Ess.* t. ii. pag. 152. Halāyudhas in Pingalam de metris lib. 3: nyúnádhikena ekena nivṛid-bhurijau, *chaturviṅṣati-aksharā gāyatrī, ekena akshareṇa nyūnena sā nivṛid, iti viṣesha-sanjnāṅ labhate,* etc. (Cod. Colebr. 273, fol. 20 *v.*) Qua ratione mihi hujusmodi versuum numeri computandi esse videantur, monui ad h. 1, 8. Conf. h. 7, 9.

soma-pāvnām, vid. ad h. 5, 5.— *ṣipriṇīnām = dīrghābhyāṅ hanūbhyām nāsikābhyām vā yuktānāṅ gavāṅ samūhas tvat-prasādād astu, iti ṣeshaḥ.* Vide, annon genitivi cum verbis *astu* et *kṛiṇu* in proximo versu conjungi possint, hoc modo: 'Libaminis potor, amice, teliger! nobis, læto ore præditis [?], potum sacrum bibentibus, amicis tuis, ita illud esto, *et* ita fac, ut optamus, tui sacrificii caussa.'

13. *revatīḥ* pro *revatyaḥ,* P. 6, 1, 106; vaccæ 'opulentæ,' i. e. lacte abundantes, et *tuvi-vājāḥ,* 'robustæ' sunto nobis, quibus nos, *kshumantaḥ,* 'cibo instructi,' gaudeamus, Indram lætitiæ participem habentes. Schol.: *saha mādayati, iti sadha-mādaḥ,* conf. P. 6, 3, 96. Ut *saha* et *sadha,* ita apud Græcos sibi respondent ἅμα et θαμά, ἅλς et θάλασσα.— *kshumantaḥ,* a substantivo *kshu,* quod apud Yáskam inter *anna-nāmāni* occurrit, *Nigh.* 2, 7. Devar. duo affert exempla, *tvam vājasya kshumato rāya īṣishe,* et *ā tū na Indra kshumantam.*

14. *tvāvān,* vid. ad h. 8, 9.— *tmanā* pro *ātmanā,* vid. P. 6, 4, 141, et Jaiminis apud Colebr. *Miscell. Ess.* t. i. pag. 316.— *dhṛishṇav iyānaḥ,* vid. ad h. 2, 1, 1.— *iyānaḥ = asmābhir yāchyamānaḥ,* partic. præter. pass. r. ī; conf. *jajnānaḥ,* h. 12, 3.— *ā-riṇoḥ,* scholiastes imperfectum r. ṛi esse putat, augmento rejecto, et terminatione secundæ personæ sensu tertiæ usurpata: vertit enim, *stotṛīṇām anugrahāya tad-abhīshṭam artham ānīya prakshipatu.* Tum pergit, verba *aksham na chakryoḥ* illustrare: *rathasya chakrayor yathā aksham prakshipanti, tadvat.* Scholiastæ mentem recte, opinor, expressit Stevensonus: 'O courageous Indra, when we ourselves have obtained the favour of a god like thee, we entreat next for the chanters of thy praises, that thou wouldst cause blessings to come round to them, with the same certainty that the wheel revolves round the axle.' Sed vide, annon linguæ indoli et solito vocum sensui melius consulatur si sic interpretemur: 'deus talis, qualis tu, conciliatus a me est; horrende! laudatus, cultoribus *vota* promovere velis, currum velut duabus rotis.' Conf. vii, v, § 5: *kratvā ṣubhrebhir akshabhir ṛiṇor apa vrajaṅ divaḥ,* 'efficaciâ *tuâ et* fulgidis vehiculis removere velis caliginem de cœlo.' (Schol.: *akshabhiḥ = akshaiḥ; apa-ṛiṇoḥ = apagamaya; vrajam = andhakāra-samūham.*)— *chakryoḥ* scholiastes monet esse e *chakriyoḥ* contractum, quod archaismo pro *chakrayoḥ* positum sit: suspicor, contractionem illam diasceuastæ vel scribæ deberi, quum versus mensura ostendat, vocem tribus syllabis a poeta enunciatam esse.

15. Schol.: *yad duvo dhanaṅ kāmitārtha-rūpam ā stotṛibhir āptavyam asti, taṅ*

kāmaṁ jaritṛīṇām anugrahāya ā ṛiṇoḥ ānīya prakshipasi. Stevenson.: 'O performer of a hundred sacrifices, thou bringest round the desired wealth for the delight of the singers of thy praises, as the wheel is carried round by the motion of the cart.' Utrumque *ā* cum verbo *ṛiṇoḥ* conjungere præfero, hoc sensu: pro*move*, si qua pompa (*duvaḥ*, vid. h. 4, 5; 14, 1) *tibi* fit, promove vota cultorum, currum velut, intentis viribus.' Exempla quædam hujus usus præpositionis, loco verbi compositi repetitæ, congessi in Rigv. Spec. pag. 21. Eadem structura sæpe utitur Homerus, e. g. Il. σ, 419; Od. ε, 265-267; vid. Kuehner, *Ausf. Gram. der Gr. Spr.* t. ii. pag. 314. Simili libertate Goethius: *Vernunft fängt wieder* an *zu sprechen, und Hoffnung wieder* an *zu glühn.*

16. *propruthadbhiḥ = ghāsa-bhakshaṇa-anantara-bhāvinam oshṭha-ṣabdaṁ kurvadbhiḥ;* forma intensiva r. proth, stirpis vocali præter serioris linguæ consuetudinem correpta.

18. *samāna-yojanaḥ = tulya-yojanaḥ, yuvayor dvayor eka-ratha-ārūḍhatvād ubhayārthaṁ sakṛid eva yujyate.— samudre = antarikshe;* conf. *Nigh.* 1, 3.— *īyate = gachhati,* r. ī. Conf. iii, viii, § 17: *saṅsthe yad Agna īyase rayīṇāṁ,* 'quando ad locum divitiarum proficisceris, Agnis!'

19. *aghnyasya* i. q. *ahanyasya,* ut *ghnanti* pro *hananti;* secundum scholiasten ex *aghna,* suffixo *-ya,* de quo vid. P. 5, 1, 67.— *yemathuḥ,* 'direxistis, duxistis.'

20. *kadha-priye = stuti-priye,* conf. h. 38, 1.— *nakshase = prāpnoshi;* conf. *Sāmav. Ārch.* 1, 5, 3: *Agnim nakshantu no giraḥ.*

21. *te = tava svarūpam,* schol. Possitne genitivus a verbo sentiendi pendere?— *amanmahi* pro *amanyāmahi,* ut h. 24, 1 et 26, 8 *manāmahe* pro *manyāmahe.— aṣve = vyāpana-ṣīle.*

XXXI.

Hymnus in Agnim. Auctor Hiraṅyastúyas, Angirasis filius. Metrum, vv. 1-7, 9-15, et 17 *trishṭubh;* vv. 8, 16, et 18 *jagatī.*

1. [*Vājas. Sanh.* 34, 12.] Schol.: *he Agne, tvam prathamaḥ ādyaḥ Āngirasānām ṛishīṇāṁ sarveshaṁ janakatvāt tādṛiṣo 'ngiro-nāmaka ṛishir abhavaḥ; tathā svayaṁ devo bhūtvā devānām anyeshāṁ ṣivaḥ ṣobhanaḥ sakhā abhavaḥ.— vidmanāpasaḥ = jnānena vyāpnuvānāḥ jnāta-karmāṇo vā;* nempe *vidmanāni apāṅsi yeshāṁ, te vidmanāpasaḥ.* Longam vocalem scholiastes ex P. 7, 3, 137 illustrat. Liceatne vocem in dua vocabula resolvere, et *vidmanā apasaḥ* 'cum scientia agentes, scienter operantes,' vertere? Et instrumentalis *vidmanā,* et nominativus pluralis *apasaḥ* separatim occurrunt, h. 110, 6; 71, 3. Conf. h. 111, 1.

2. *Angirastamaḥ = atiṣayena Angirā bhūtvā.— katidhāchit = katibhiḥ prakāraiḥ sarvatra.— ṣayuḥ = ṣayānaḥ.— āyave = manushyārtham,* conf. *Nigh.* 2, 3.

3. *mātariṣvane.* Yáskas, *Nir.* 7, 26: *mātariṣvā vāyur; mātari antarikshe ṣvasiti, mātari āṣvaniti, iti vā.* Priorem derivationem scholiastes prætulit: *nirmāṇana-hetutvāt mātā antarikshaṁ; tatra ṣvasiti, prāṇiti, iti mātariṣvā vāyuḥ.* Diversa est Śankaræ sententia in schol. ad *Īsāvās.* v. 4: *mātari antarikshe ṣvayayati vardhate, gachhati iti vā vāyuḥ,* etc.— *sukratūyā* scholiastes pro *sukratūyayā,* instrumentali nominis abstracti desiderativi *sukratūyā,* dictum putare videtur, quum *ṣobhanakarmechhayā* vertat. Tu vide, annon pro *sukratunā* positum sit (ut h. 23, 11 *dhṛishṇuyā* pro *dhṛishṇunā,* conf. P. 7, 1, 39), unde, si dativi *mātariṣvane* et *vivasvate* cum *āvirbhava* conjungantur, hunc sensum nancisceremur: 'Tu, Agnis! primus aeri, te colenti, manifestus esto cum efficaci vigore.' Similis locus est ii, ii, § 12: *sa jāyamānaḥ parame vyomani āvir Agnir abhavan mātariṣvane; asya kratvā samidhānasya majmanā pra dyāvā ṣochiḥ pṛithivī arochayat.— arejetām,* 'contremiscebant;' schol.: *bhyasate rejate, iti bhaya-vepanayor, iti Yāskaḥ.— hotṛi-vūrye = hotṛi-varaṇa-yukte karmaṇi,* schol.; idem postea, *hotrā vriyate, iti hotṛi-vūryo yajnaḥ.* De vocali *ṛi* in *ūr* diducta, vid. P. 7, 1, 102; conf. adnot. ad h. 28, 1.— *asaghnoḥ* scholiastes putat esse imperfectum r. sagh vel shagh, cui 'feriendi, occidendi' sensum tribuunt lexicographi.— *mahaḥ = pūjyān devān,* accus. plur. adjectivi *mah.* Eadem forma ponitur tanquam nominativus pluralis, h. 36, 3, et sæpissime tanquam genitivus sing., h. 6, 10; 19, 2. 3; 55, 3 etc.

4. *avāṣayaḥ = ṣabditavān asi, 'puṇya-karmabhiḥ sādhyo dyu-loka,' iti prakaṭitavān asi.— pitroḥ ṣvātreṇa = araṇyoḥ kshipra-mathanena.* Versus mensura ostendit, *pitroḥ* esse a poeta tribus syllabis (*pitaroḥ*) enunciatum, ut infra v. 9, et h. 113, 3 *svasroḥ* (*svasaroḥ*): conf. Homerica πατέρος, πατέρι pro πατρός, πατρί.— *ṣvātram* apud Yáskam inter *dhana-nāmāni* occurrit, *Nigh.* 2, 10; Devar. ad *Nigh.* 4, 2 *kshipra-nāma* esse dicit, hoc afferens exemplum: *ṣvātram Agnir ariṇot* [*akriṇot?*] *jātavedāḥ.— ā tvā - - punar,* schol.: *tadānīṁ tvā araṇyor utpannaṁ tvām, pūrvam vedeḥ pūrva-deṣam ānayan, āhavanīyatvena sthāpitavantaḥ; punaḥ paṣchāt aparam paṣchima-deṣam ānayan gārhapatya-rūpeṇa dhāritavantaḥ, iti arthaḥ,*

5. *ekāyuḥ = mukhyānnaḥ.— āvivāsasi = sarvataḥ prakāṣayasi;* sed in aliis locis 'colendi' sensus inest voci; vid. h. 12, 9; 84, 9.

6. *sakman,* pro *sakmani,* i.e. *sachanīye samavetuṁ yogye.— vidathe = karmaṇi.— piparshi = pālayasi pūrayasi vā, sat-karma-anushṭhāna-yuktaṁ karoshi, iti arthaḥ.— sūra-sātā,* pro *sūra-sātau,* i. e. *sūraiḥ sambhajanīye yuddhe;* vid. *Nigh.* 2, 17.— *paritakmye = parito gantavye,* secundum scholiasten a r. tak.— *samṛitā* scholiastes pro mutila locativi forma habet, ut *sūra-sātā: samṛitā, samyag yoddhum prāpte sati, tad-anugrahārtham bhūyasaḥ prauḍhān pratipakshiṇaḥ ṣatrūn haṅsi mārayasi.* In interpretatione mea, *dhana* 'pugnam' vertere ausus sum, nimium fortasse confidens iis, quæ supra ad h. 7, 4 notata sunt.

CORRIGENDA.

Pag. 1,	vers. 2,	*īḍyāḥ*	lege	*īḍyaḥ*.
— —	— 3,	prosapiam	—	progeniem.
— 2,	— 3,	multos *adit*	—	multos visitans.
— 3,	— 2,	animadvertite	—	animadvertitis.
— 5,	— 1,	*nostrum*	—	nostrum.
— 6,	— 7,	exornantem	—	visitantem.
— 10,	— 6,	hanc nubem	—	illam nubem.
— 21,	— 2,	*tua* facinora	—	tua facinora.
— 25,	— 9,	celebramus	—	celebrare debemus.
— 26,	— 4 et 5,	दाब्नां	—	दाव्नां.
— —	— —	*dābnāñ*	—	*dāvnāñ*.
— 31,	— 1,	*Prātoḥ*	—	*Prātaḥ*.
— 35,	— 20,	Agnimque omnia	—	Agnimque *esse* omnia.
— 36,	— 24,	*Rishi*	—	*Ṛishi*.
— 44,	— 13,	facimus	—	faciamus.
— 50,	— 1,	ऽजयन्त	—	ऽजायन्त.
— 66,	— 11,	nosque alloquere	—	nostram caussam age.
— 71,	— 3,	audio *sonum*	—	auditur *sonus*.
— 73,	— 5,	cervi	—	capreoli.
— 75,	— 2,	hostium	—	*hostium*.
— 80,	— 6,	. . . *vāsī*	—	*rāṣī*.
— 83,	— 3,	diluculis ceremonias . . .	—	diluculis sacrorum ceremonias.
— 93,	— 6,	*Vayo*	—	*Vayaḥ*.
— 98,	— 1,	. . . *hishthañ*	—	*hishṭhañ*.
— 109,	— 6,	*Naryam*	—	*Naryañ*.
— 118,	— 1,	umbilicus	—	domicilium.
— 135,	— 3,	*sochiḥ*	—	*ṣochiḥ*.
— 158,	— 13,	. . . *sato*	—	. . . *sataḥ*.
— 177,	— 3,	*Sarasvati*	—	*Sarasvatí*.
— 178,	— 8,	. . . भिच्य	—	भिच्र्य.
— 180,	— 2,	viris *divitias* indicans. . .	—	hominum observator.
— 200,	— 2,	contiguus	—	contiguus *factus*.
— 207,	— 11,	*vajañ*	—	*vājañ*.
— 231,	— 17,	servastis	—	servatis.
— 235,	— 13,	*Saṣvat*	—	*Ṣaṣvat*.
— 260,	— 4,	निककु	—	त्रिककु.
— —	— 6,	तरू	—	तर. .
— —	— 4,	inimici hominis portas aperit	—	inimicos ab hominis *ipsum colentis* porta arcet.

ADNOTATIONES.

— ix lin. 18, h. 3, 7. — h. 3. 3, 1.

LONDON:

Printed by J. L. Cox and Sons, 75, Great Queen Street,
Lincoln's-Inn Fields.

suffix
yield
(1) grind fine
(2) pure
woman
-odir lovely
-vid pearl
-ādi ring
blameless
-bgami (1) victorious
(2) companion
property
weary
[illegible] fair adv
fair adj
[illegible]

